

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції
(м. Харків, 29 листопада 2022 року)**

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ
ПРАКТИК ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Матеріали

**Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
(м. Харків, 29 листопада 2022 року)**

**Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
Мукачівський державний університет
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ДЗВО «Донбаський державний педагогічний університет»**

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
(м. Харків, 29 листопада 2022 року)**

Харків
2022

УДК 378.014.6:005.6]:001.895-048.22(062.552)

З 30

*Друкується за рішенням Вченої ради
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради (протокол Вченої ради № 4 від 16 листопада 2022 р.)*

Редакційна колегія:

Пономарьова Г. Ф. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, Почесний громадянин Харківської області, ректор – голова;

Степанець І. О. – кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з наукової роботи – заступник голови.

Члени редакційної колегії:

Дмитренко К. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, учений секретар;
Одарченко В. І. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Демченко Н. Д. – кандидат філологічних наук, доцент;
Цуранова О. О. – кандидат мистецтвознавства, доцент;
Тупиця А. І. – керівник навчально-методичного відділу.

Відповідальність за якість і достовірність матеріалів
несуть автори публікацій.

**З 30 Запровадження інноваційних освітніх практик як засіб
підвищення якості національної освіти** : матеріали Всеукр. наук.-практ.
конф. (29 листоп. 2022 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової;
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради [Електронне видання]. – Харків : ХГПА, 2022. –
478 с.

До матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції включені доповіді науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої та загальної середньої освіти, аспірантів, здобувачів.

Тематика матеріалів збірника охоплює питання модернізації національної освіти в контексті ідей і теорій класичної педагогічної думки; особливості упровадження та розвиток сучасного інформаційно-ресурсного забезпечення освітнього процесу у закладах освіти; особливості та досвід інноваційних освітніх практик за кордоном; зміст гендерночутливого підходу у сучасній освіті: соціальний, педагогічний та психологічний аспекти.

УДК 378.014.6:005.6]:001.895-048.22(062.552)

© Харківська гуманітарно-педагогічна академія, 2022

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Шановні учасники конференції!

У цей складний і напружений для нашої України час воєнного стану, ми, українці, кожен на своєму місці, продовжуємо наполегливо вирішувати освітні і наукові завдання, намагаючись наблизити час нашої перемоги.

Про це говорить і факт нашого зібрання, і навіть тема конференції, ключовими словами у назві якої є «якість національної освіти». Саме мова про перспективи інноваційного розвитку освіти надихає нас на працю, пошук, творчість, самовідданість задля процвітання національної освіти, а значить і нашої рідної України.

Проблема підвищення якості національної освіти є надзвичайно актуальною для обговорення, а її вирішення потребує від нас пошуку оптимальних шляхів і засобів забезпечення освітнього процесу на новому рівні ефективності і результативності.

Ми маємо слідувати істині, що якість, як результат освіти, – це якість особистості, що фіксується через категорії її культури, громадської зрілості, рівня компетентності тощо.

Причому, вчити себе самого – благородна справа, але більш благородна – вчити інших; до речі, останнє куди легше.

Пам'ятаймо слова відомого українця М. Грушевського «Школа повинна дати те, чого треба життю» та слова відомого англійця Дж. Галіфакса «Освіта – це те, що залишається, коли вже забули все, чого нас учили».

Сподіваюсь, що матеріали електронного збірника конференції стануть у нагоді всім працівникам освіти для стимулу та натхнення розробляти і поширювати інноваційні ідеї та знахідки у практиці забезпечення якості української освіти.

Тож, руху нам усім, терпіння, мудрості і здобутків на шляху вдосконалення і розвитку освіти й освітян України.

Все буде Україна!

Слава Україні!

Галина ПОНОМАРЬОВА, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, Почесний громадянин Харківської області, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МУЗИЧНИМ КЕРІВНИКОМ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Агафонова Д. В., Купіна О. В.

Наука крокує вперед, діти народжуються і живуть в умовах, де в будинку є і комп'ютер, і багато інших технічних засобів. Картини, ілюстрації, методичні посібники, випущені у тому столітті, втратили зовнішній вигляд, в нових картинах безліч неіснуючих фарб. В освітньо-виховній діяльності ЗДО у педагогів виникає необхідність постійно створювати яскраві сюжети картини, що привертають увагу малюків [1]. На платформі Youtube є безліч каналів, на яких можна знайти музичні відео, ігри, презентації та багато корисного.

Важливою та корисною є програма Microsoft PowerPoint у якій можна створювати презентації для свят, розваг та звичайних занять. Мультимедійні презентації можна оформлювати як навчальні ігри. Задля цього у кожен слайд потрібно закладати простір для роздумів – певне завдання, яке слід розв'язати. Правильну відповідь зазвичай подають у наступному слайді [2]. Мультимедійні презентації та слайди викликають у дошкільників живий інтерес, є прекрасним наочним посібником і демонстраційним матеріалом, що сприяє гарній результативності освітнього процесу. Використання комп'ютерних засобів навчання також допомагає розвивати у малюків допитливість, зібраність, зосередженість. Застосування слайдів з об'єктами природи, що супроводжуються живим звуком або музичною композицією, викликає позитивні емоції і переживання, робить багатобічна зцілювальне, що гармонізує і розвиваюче вплив на дітей. Така презентація дає можливість відчувати ніжність, здивування й захоплення світом живої природи. У дітей неодмінно викликає бажання розглянути, діяти, грати [1].

Слухання музики – неодмінна частина кожного музичного заняття. Розповідаючи, що таке музика, як вона «народжується», хто її створює, з чого вона складається, де саме «живе», ми демонструємо дітям:

- портрети композиторів та ілюстрації до музичних творів;
- відеоролики до музичних творів;
- віртуальні концерти – діти мають змогу уявно потрапити до концертної зали, ознайомитися з різними видами мистецтва (театр, балет);
- мультфільми з класичною музикою.

Діти залюбки слухають музику, спостерігаючи за зміною ілюстрацій; легко запам'ятовують назву твору, ім'я композитора, відчувають настрій музики. Музичні мультфільми збагачують музичний досвід дітей і підтримують їхнє бажання слухати музику. Рекомендуємо до перегляду мультфільми на музику фортепіанного «Дитячого альбому» Петра Чайковського та його ж балету «Лускунчик», опери «Снігуронька» Миколи Римського-Корсакова, симфонічної казки «Петрик та вовк» Сергія Прокоф'єва. Цікавими є сучасні мультфільми з музикою композиторів

різних часів: «Фантазія 2000» та «Чарівна флейта» студії Волта Діснея (WaltDisney). Особливої уваги гідна збірка анімаційних фільмів «Колискові народів світу» [2].

Мультимедійні засоби під час співу допомагають дітям зрозуміти значення окремих слів, полегшують процес їх запам'ятовування. І тут доречними є прийоми мнемотехніки. Наприклад, ознайомитися з новою піснею і запам'ятати її допоможуть картинки до кожного рядка тексту.

На слайдах мультимедійних презентацій можна розміщувати зображення, розшифрування яких розвиватиме в дітей відчуття ритму. Наприклад, на слайді зображено великі та маленькі зірочки в певній послідовності. Ними позначений певний нескладний ритмічний малюнок – маленькі зірочки позначають восьмі ноти, великі – четвертні.

Під час гри на дитячих музичних інструментах за допомогою ІКТ ми закріплюємо знання дітей про музичні інструменти, розвиваємо ритмічний, динамічний та звуковисотний слух, знайомимо з відеопартитурами. Відеопартитура – це відеоряд з музичним супроводом, який складається зі слайдів, де зображено різні варіанти ритму для різних музичних інструментів. Зображення змінюються на кожен сильну частку метру музики.

Таким чином ми бачимо, що у порівнянні з традиційними формами навчання дошкільнят комп'ютер має низку переваг: спонукання дитини до діалогу; пред'явлення інформації на екрані комп'ютера в ігровій формі викликає у дітей величезний інтерес, а, отже, сприяє розвитку пізнавальної активності; рух, звук, мультиплікація надовго привертає увагу дитини; дозволяє побачити життєві ситуації, які не можна побачити у повсякденному житті (політ ракет, повінь, несподівані і незвичайні ефекти тощо).

Грамотно підібраний матеріал допомагає відстежити рівень знань дітей та спланувати подальшу роботу. Опановуючи навичками створення презентацій, педагог поступово входить у світ сучасних технологій. Педагогу надається можливість повністю вибудовувати хід безпосередньої освітньої діяльності на слайді, що дозволяє заощадити час, полегшує використання матеріалу для розвитку словесно-логічного мислення .

При підготовці безпосередньої освітньої діяльності важливо пам'ятати, що всі види мислення тісно пов'язані між собою. Тому, особливу увагу варто приділяти розвитку таких розумових операцій, як порівняння, узагальнення, класифікація, розвитку у дітей здатності міркувати [1].

Список використаних джерел

1. Використання мультимедійних презентацій в роботі з дошкільниками. URL: http://dnz279.edu.kh.ua/navchalno-vihovnij_proces/vikoristannya_ikt-tehnologij/vikoristannya_muljtimedijnih_prezentacij_v_roboti_z_doshkiljnikami/ (дата звернення 11.11.22)
2. Мультимедіа в роботі з дошкільниками. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2406-multimeda-v-muzichny-osvt-doshklniky> (дата звернення 11.11.22)

«ВІРТУАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ» ЯК СУЧАСНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПОЗИЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧИХ РОБІТ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Агеєнко Т. А., Нікуленко С. І.

Сьогоднішнє життя багато у чому змусило нас переглянути суспільні та власні цінності, підняло питання створення естетичного середовища у воєнних реаліях, як важливого чинника формування цілісної особистості. З огляду на це, маємо погодитися з думкою І. Д. Бега, що наголосив: «В осмисленні життя на індивідуальному рівні слід виходити з того, що воно завжди єдине, а отже неповторне, тому всі життєві ситуації та явища людина переживає з більшою чи меншою інтенсивністю... Лише переживання єднає особистість і навколишнє соціальне і природне довкілля як реальне буття, перетворює його на життєву соціокультурну ситуацію, у якій відбувається її розвиток» [1, с. 126].

Безперечно, що неперевершену роль у вихованні молодого покоління відіграє мистецтво, яке спроможне розкрити красу світу, допомогти усвідомити загальнолюдські цінності. Образотворче мистецтво можна назвати унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення людини.

Програми навчальних курсів галузі «Образотворче мистецтво» в академії та її структурному підрозділі – коледжі, у відповідності до сучасних тенденцій у галузі естетичного виховання, насамперед орієнтуються на самореалізацію творчих здібностей особистості. Дисципліни побудовані на основі тісної внутрішньої інтеграції теоретичних основ зображувальної граматики, педагогічного малюнку, методики навчання образотворчого мистецтва та художньої продуктивної праці.

Вивчення освітніх компонентів галузі «Образотворче мистецтво з методикою навчання» у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» передбачає значну кількість практичних занять, самостійну роботу здобувачів освіти. У процесі підготовки майбутніх

педагогів ними виконуються різнопланові завдання з малюнку, живопису, композиції. Підсумком вивчення кожного розділу курсу у нас завжди ставала тематична виставка творчих робіт студентів.

У мирний час відкриття чергової виставки на кафедрі культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва викликало звичайно цілу низку позитивних емоцій, відгуків від її відвідувачів. Авторам робіт, представлених на виставці, це давало можливість «бачити» та оцінювати свої творчі можливості «зі сторони», дозволяло ознайомитися з іншими варіантами творчого вирішення теми, зокрема з оригінальними композиційними «знахідками» та цікавинками у галузі техніки виконання.

Війна, віроломно розв'язана росією, лишила нашу молодь можливості не тільки нормально жити, працювати але й вчитися. Надто складні умови організації навчання: робота у бомбосховищі, вдома з поганим освітленням, під вибухами; брак якісних (а часом взагалі відсутність) художніх матеріалів і приладдя для роботи, психологічний стан багатьох учасників освітнього процесу вимагав додаткової моральної підтримки від викладача. Тому нами було налагоджені чати для спілкування засобами застосунків «Viber», «Telegram». Перехід на дистанційну форму навчання зумовив необхідність запровадження в організацію системи практично-творчої діяльності студентів сервісу Google Classroom.

Таким чином, починаючи з березня 2022 року, ми продовжили заняття в коледжі та академії. Від того часу до тепер, практичні та творчі роботи, виконані здобувачами освіти, фотографувалися та надсилалися до Google Classroom для перегляду й оцінювання викладачем. На підставі представлених фото-документальних звітів про виконання завдань організовувались спілкування в чаті. Усі електронні копії виконаних робіт нами систематизувались за темами та зберігались у спеціально створених папках на робочому столі комп'ютера.

Наприкінці семестру з числа найкращих малюнків нами було створено комп'ютерну презентацію «Віртуальна галерея творчості», яку складають понад 100 робіт, де представлені практичні та творчі роботи здобувачів освіти 111 КД групи за темами:

«Зображення інтер'єру», а саме – зразки навчальних вправ, начерки куточків інтер'єру української хати, композиції казкових та фантастичних помешкань;

«Зображення екстер'єру», де окрім вправ, що спрямовані на вивчення перспективної побудови архітектурних об'єктів і правил лінійної перспективи підчас малювання вулиці, наведено приклади композицій на тему «Місто» (казкові та фантастичні міста, образ відбудованого після війни рідного міста);

«Зображення дерев» демонструють роботи, зроблені в процесі вивчення теми. Представлені замальовки фрагментів пейзажів, композиції «Дерево життя», виконані після ознайомлення з варіантами вирішення

символічних образів, створених народними майстрами та сучасними європейськими художниками.

Віртуальна зала 311 КД групи демонструє вправи щодо зображення голови людини. Котрі, у зв'язку з відсутністю паперу для малювання, виконані на аркушах з учнівського зошита звичайною ручкою. Та знайомить з різними варіантами ескізів сюжетних композицій.

Роботи 111 ПО групи: присвячені проблемі виконання майбутніми вчителями дидактичних посібників відповідно до вимог НУШ. Представлені саморобні динамічні посібники за темою «Пейзаж» використання яких допоможе зробити пояснення нового матеріалу більш цікавим, різнобічним та варіативним; демонструють завдання з методики зображення тварин; представляють роботи, що були виконані в процесі опанування зображення голови людини. (Представлені начерки, графічні портрети та автопортрети).

Окремої уваги заслуговують роботи здобувачів освіти нашого коледжу, 31 ПО групи, що презентують виконанні завдання за темами: «Зображення дерев. Пейзаж», «Малювання риб, птахів, тварин» та творчі роботи, виконані в процесі навчання зображенню людини, які дають можливість побачити приклади ескізів композицій на тему війни в Україні.

Таким чином, «Віртуальна Галерея творчості» дає можливість «відвідувачам» познайомитися з колом уподобань, інтересів наших здобувачів освіти та побачити як моральні, етичні, емоційно-ціннісні орієнтири ставлення до життя втілюються у створених ними художніх образах та переконливо засвідчити про можливості реалізації актуальних завдань гармонійного творчого розвитку особистості в умовах дистанційної організації освітнього процесу. На що нас спрямовує і Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, де зазначено: «У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей» [2].

Для нас таким «новим заходом» стала ідея створення Віртуальної галереї творчості, де знайшли чільне місце найкращі практичні та творчі роботи майбутніх педагогів – фахівців у руках, яких майбутнє нашої країни.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України URL:<https://nus.org.ua/news/mon-zatverdilo-novu-kontseptsiyu-patriotichnogo-vuhovannya/> (дата звернення: 03.11.2022).

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

Акімова О. М.

Важливість та цінність інформації в сучасному громадянському просторі аналізується освітянами у наступних площинах: індивідуального сприйняття, коли інформація чи електронний ресурс виконує роль механізму щодо адаптації індивіда до змін та соціально-педагогічного сприйняття, коли інформація чи електронний ресурс виступає інструментом та рівнем виміру якості соціального та освітнього прогресу. Наслідком взаємовпливів цих двох площин виступив запит на педагогічний капітал, спроможний якісно споживати й самостійно проєктувати та упроваджувати електронні освітні ресурси в освітній процес початкової школи.

Провідною задачею якісної реалізація зазначеного потенціалу електронних освітніх ресурсів та інструментів нездійсненна без відповідної підготовки вчителів початкових класів, що обумовлює проєктування відповідних педагогічних технологій, освітніх ресурсів, платформ, інструментів.

Таким чином, постає необхідність в активному впровадженні в систему початкової освіти електронних освітніх ресурсів та формуванні в учителів початкових класів відповідних компетентностей та орієнтацій щодо якісного їх використання в освітньому процесі початкової школи.

Актуальність проблеми підготовки учителів початкових класів до проєктування електронних освітніх ресурсів визначені ґрунтовністю досліджень у психолого-педагогічних аспектах.

Дослідники: О. Алексєєв, В. Биков, М. Гржибовські, Т. Коваль, М. Лещенко, Д. Махер, В. Олійник, Л. Панченко, С. Тернер та інші охарактеризували підґрунтя вживання інформаційних технологій в освітньому процесі. Розвідками основних аспектів упровадження в початкову ланку освіти інформаційно-комунікаційних технологій займались дослідники: В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, А. Манако, В. Сергієнко, О. М. Спирін та інші. Концептуальні принципи розробки електронних ресурсів дидактичного призначення представлено в наробках: В. Бикова, О. Осіна, І. Роберта та інших.

Основні аспекти доцільності уживання комп'ютерних інструментів у освітньому процесі початкової школи, обґрунтування різноманітних технологій проєктування дидактичних ситуацій з використанням електронних засобів навчання розглянуто науковцями: В. Андрієвською, В. Денисенко, А. Коломієць, О. Кравчук, Н. Олефіренко та іншими дослідниками.

Основні аспекти підготовки майбутніх вчителів початкових класів до використання електронних освітніх ресурсів представлені в наукових розвідках: С. Буртового, А. Коломієць, О. Шиман та інших.

Дослідженню питань професійної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу такі вчені, як В. Андрущенко, І. Бех, О. Бабакіна, С. Вітвіцька, О. Дубасенюк, Л. Коваль, Н. Ничкало, В. Майборода, Г. Пономарьова, Л. Петриченко, О. Савченко, С. Сисоєва, Л. Хомич, А. Харківська, Л. Г. Шевченко та інші.

Нормативний документ «Про затвердження Порядку надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» пропонує зміст поняття «електронні засоби навчального призначення», розуміти як засоби навчання, які представлені на цифрових або аналогових носіях даних, що відтворюються за допомогою електронного обладнання [2].

Закордонні дослідники замість поняття «електронні засоби навчального призначення» широко використовують поняття «відкриті освітні ресурси», які вперше були презентовані 2002 році на конференції під супроводом ЮНЕСКО. Учасники конференції визначили зміст поняття «відкриті освітні ресурси» як такі, що розроблені за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій, представлені у відкритому доступі, можуть використовуватись для консультацій, адаптацій та навчання, але в некомерційних цілях. Відкриті освітні ресурси включають в себе: онлайн-курси, продукти по темам курсу, модулі, електронні підручники, відео матеріали, тести, інструменти оцінки та програмне забезпечення, рейтинг та результат. Такі легкодоступні інформаційні інструменти надають людям доступ до якісної освіти, незалежно від місця проживання та рівня економічного захисту [3].

Процес проєктування електронних освітніх ресурсів характеризується використанням сьогочасних видів інформаційних інструментів в сфері освіти. Представники Інституту цифровізації освіти наголошують, що цифрові освітні ресурси як правило презентують в електронному вигляді навчально-методичними матеріалами, містять елементарні об'єкти, поміж яких: тексти, малюнки, анімацію, моделі, тв. складні форми, поміж яких: документи, слайди, презентації, тести, курси тощо [1].

Сучасний український освітній простір освіта має напрацювання в галузі е-навчання, зокрема розроблення електронних дидактичних засобів та ресурсів. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до проєктування електронних освітніх ресурсів як правило містить напрями роботи щодо створення та удосконалення мультимедійних посібників та підручників на основі єдиної електронної оболонки, яка складається із матеріалів різноманітних форм навчання відповідно до завдань освітніх компонентів.

Загальна структура підготовки майбутніх учителів початкових класів до проєктування електронних освітніх ресурсів створює умови для включення до різноманітних форм навчання мультимедійного контенту, наприклад: відео чи аудіо фрагментів, анімацію, фотоматеріали, ілюстрації, включає методичні матеріали, додаткові інформаційні частини та методичні рекомендації із використання.

Сучасний процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до проєктування та розміщення електронних освітніх ресурсів надає перевагу відкритим формам, які мають можливість працювати на будь-якому цифровому пристосованні. Зарубіжний досвід забезпечення освітніх потреб у різноманітних державах презентує велику кількість електронних освітніх ресурсів, електронних дидактичних засобів, електронних дидактичних курсів, електронних підручників, котрі можуть бути використані для дистанційного чи самостійного навчання на платформах відкритої освіти: [4].

Можна виокремити найпоширеніші інформаційні платформи відкритої освіти:

1. Open Educational – містить контент веб-середовища, відкриває доступ к дидактичним матеріалам, а саме: он-лайн - курси, модулі, підручники, програмне забезпечення, що використовується для сприяння доступу до знань за різними галузями та напрямками життєдіяльності із можливостями комунікації з викладачами та спікерами курсів із всьому світу.

2. Coursera – містить контент безкоштовних он-лайн – курсів із відео лекціями, завданнями й формами обговорення від викладачів провідних університетів світу, надають можливість отримати електронний сертифікат після завершення курсу.

3. Academic Earth – містить контент безкоштовних он-лайн - курсів із психології, педагогіки, менеджменту, спроектованих професіоналами кращих університетів світу.

Входячи з того, що освітній процес за рекомендації Нової української школи наскрізно використовує мультимедійні засоби навчання, які вимагають включення у підготовку майбутніх учителів початкових класів підготовку до створення електронних дидактичних демонстраційних матеріалів у вигляді презентацій, схем, ментальних карт, відео й аудіо записів, які мають на меті забезпечити пізнавальний та мотиваційний супровід молодших школярів на занятті. Як правило, розробка електронних дидактичних демонстраційних матеріалів відбувається за допомогою додатків Microsoft Office а потім розміщуються на сайтах slideshare.net, youtube.com для поширення, формування медіатек та в хмарних технологіях Microsoft чи Google.

Дієвими стимулами до застосування електронних освітніх ресурсів у майбутніх вчителів початкових класів можна визначити: поширення та популяризація позитивного досвіду використання електронних освітніх ресурсів; відвідування уроків з використанням електронних освітніх ресурсів із подальшим його аналізом; проведення атестації педагогічних працівників із аналізом використання ними електронних освітніх ресурсів у власній педагогічній практиці; залучення до участі у професійних конкурсах; публічна схвалення за досягнуті успіхи у використанні електронних освітніх ресурсів; публікація результатів творчого пошуку вчителів щодо

використання електронних освітніх ресурсів у науково-педагогічних виданнях тощо.

Отже, підготовка майбутніх вчителів початкових класів передбачає сформованість здатності до використання електронних освітніх ресурсів в освітньому процесі початкової школи наскрізно. Такий процес можна схарактеризувати як інструмент формування фахових компетентностей, що сприяють осмисленню актуальних проблем використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі у контексті впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти та Концепції «Нова українська школа».

Список використаних джерел

1. Інститут цифровізації освіти НАПН України URL: <https://cutt.ly/1ZXXуР3> (дата звернення: 02.10.2022).
2. Про затвердження Порядку надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам URL : <https://cutt.ly/5ZXWB7с> (дата звернення: 02.10.2022).
3. Brown M. The NGDLE: We Are the Architects. EDUCAUSE Review. 2017. Pp.11–18. URL: <https://cutt.ly/1ZXN16w> (date of access: 02.10.2022).
4. Odarchenko V., Akimova O., Kuznetsova O., Lytvyn V., Karpliuk S. Cloud technologies in management of pedagogical education institutions. AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research. Vol. 11. Issue 2. Special Issue XXII, 2021. P. 173–177. WEB OF SCIENCE. ISSN: 1804-7890; ISSN: 2464-6733 (online).

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ДИТЯЧОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

Аксьонов Д. В., Калашник Д. С., Суровов О. А.

Основні напрямки роботи з організації та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів для всебічного фізичного розвитку в дитячому оздоровчому таборі нами було розглянуто на прикладі дитячого оздоровчого табору санаторного типу «БМВ», який працює на базі Клінічного санаторію «Березівські мінеральні води», розташований в екологічно чистій місцевості, у мальовничому куточку недалеко від міста Харків.

Розташування: Україна, Харківська область, Харківський район, с. Березівське, ДП «Клінічний санаторій «Курорт Березівські мінеральні води».

Розміщення дітей: діти живуть в 2-х, 3-місних кімнатах із санвузлом, душовою кабіною і цілодобовою гарячою водою. У кімнаті є шафа, на кожного передбачена тумбочка, на поверсі передбачено кімнати зберігання валіз і сушильні приміщення.

Харчування: 5-разове збалансоване харчування, яке відповідає всім стандартам і вимогам для харчування дітей в організованих групах.

Переваги: Унікальна база для лікування і оздоровлення дітей – бювет з мінеральною водою «Березівська» з підвищеним вмістом заліза, кремнію та органічних речовин (природне родовище), яка підвищує захисні функції організму і є природним імуностимулятором, має жовчогінну, сечогінну, протизапальну, гіпоглікемізуючу функцію, нормалізує секреторну і моторну функцію шлунково-кишкового тракту; сучасне обладнання для діагностики та лікування; лікувально-плавальний басейн (25 метрів); сучасний спортивний комплекс (630 м. кв.).

Режим дня:

7:45 – Підйом. Нас чекають великі справи!

7:50 – Прийом мінеральної води.

8:10 – Здоров'я в порядку – спасибі зарядці.

8:30 – Сніданок з'їж сам.

9: 00–13.00 – Процедури, гуртки або розваги.

13:30 – Обід теж з'їж сам, він корисний.

14: 00–16:00 – Тиха година. Дітки відпочивають.

16:15 – Полуденок теж можна самому з'їсти.

17:00 – Спортивний захід чи денний захід.

18:30 – Вечерю не потрібно нікому віддавати.

20: 00–22:00 – Вечірній захід. Міні максі дискотека.

21:30 – П'яте харчування.

22:30 або 23:00 – Відбій. На добраніч!

Основним завданням у частині фізичного виховання в таборі є зміцнення здоров'я, сприяння різнобічному фізичному розвитку, загартовуванню дітей.

Фізичне виховання в дитячому оздоровчому таборі санаторного типу «БМВ» має специфічні особливості, обумовлені порівняно коротким періодом перебуванням у таборі, різноманітністю контингенту дітей за віком, станом здоров'я, рівнем фізичного розвитку та фізичної підготовленості. Ці особливості слід враховувати при організації фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходах.

Заняття фізичними вправами – це невід'ємна частина режиму табору, тому необхідно забезпечити участь у них усіх вікових та соціальних категорій дітей. Відповідно до вікових особливостей, станом здоров'я і рівнем фізичної підготовленості дітей, підбирають зміст, методи і форми організації занять фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової спрямованості. Заняття різноманітні, варіативні, відповідають сучасним вимогам дітей і підлітків. Обов'язковою роботою з фізичного виховання у таборі

будується на принципах: безпеки заходів, розподілу емоційного і фізичного навантаження протягом дня, чіткому розподілі обов'язків між усіма учасниками табору.

У перші три дні перебування дітей в оздоровчому таборі інструктор фізичної культури і спорту спільно з вожатими і вихователями загонів визначає, які спортивні інтереси у вихованців, наскільки фізично вони підготовлені, які вони знають спортивні та рухливі ігри. З цією метою в кожному загоні проводиться спортивне заняття, у яке включають різні види рухової активності (біг, стрибки, ігри з м'ячем) [1]. Відповідно до фізичної підготовленості і віку дітей уточнюються програми занять фізкультурою і план табірних змагань.

Фізкультурно-оздоровча робота в дитячому оздоровчому таборі санаторного типу «БМВ» складається з наступних напрямків:

Ранкова гігієнічна гімнастика. Регулярні заняття мають виключно велике значення для зміцнення здоров'я дітей. Поліпшується робота всіх внутрішніх органів і систем, розвиток фізичних якостей, виховання волі і характеру, що виявляється в підвищенні загального життєвого тону дитини, його працездатності. Найкраще, якщо зарядка проводиться під музичний супровід. Не перевищує 30 хв. включаючи організаційні моменти. Зарядка може бути загально табірною або по загонам (рис. 1).

Рис. 1. Заняття з ранкової гімнастики

За змістом і за формою зарядки бувають різні. В одному випадку вона являє собою прогулянку до лісу з бігом і загальнорозвиваючими вправами. Якщо у таборі організовані спеціальні загони із дітьми спортсменами, то після фізичних вправ на суші проводять купання, а потім зігріваючий біг у середньому темпі на території табору [1].

Із великим задоволенням діти беруть участь у зарядці, яка проводиться у вигляді ритмічної гімнастики, танців. Вправи ранкової гімнастики підбираються так, щоб послідовно впливати на всі основні м'язові групи і

внутрішні органи. Виконувати вправи необхідно в «анатомічному порядку» зверху-вниз або знизу-вгору. Використовується дихальна гімнастика.

Заняття в спортивних гуртках. Спортивні гуртки організовують виходячи з наявності підготовлених керівників і з того, якою матеріально-технічною базою і яким спортивним інвентарем володіє табір. Крім педагога з фізичної культури та інструктора з плавання заняття проводять вожаті, обслуговуючий персонал, старші діти, які мають спортивні розряди. Основний зміст занять – різнобічна фізична підготовка з урахуванням специфіки обраного виду спорту. Заняття не рідше 2 разів в тиждень, у другій половині дня, за планом, розробленим керівником гуртка.

Спортивні змагання. Спортивні змагання – невід’ємна частина роботи з фізичного виховання в оздоровчому таборі. У процесі їх проведення вирішують такі завдання [1]:

- дати кожній дитині можливість перевірити і оцінити свої знання, уміння, фізичну підготовленість;
- допомогти хлопцям поліпшити свою фізичну підготовленість, спортивну форму;
- надати дітям почуття радості.

Сім умов, обов’язкових для успішного заходу [1]:

- своєчасне ознайомлення з Положенням про змагання;
- простота організації змагань і системи заліку, що дозволяє залучати до проведення змагань не тільки дорослих, а й дітей;
- оформлення і своєчасність підготовки місця змагання;
- швидкоплинність, тривалі змагання стомлюють дітей, знижують інтерес до них;
- забезпечення кваліфікованого суддівства;
- дотримання учасниками техніки безпеки і правил проведення;
- оперативне підведення підсумків змагань (рис. 2).

Рис. 2. Проведення спортивного змагання

Фізкультурні свята. Фізкультурні свята зазвичай присвячують видатним подіям у житті країни, у спорті, знаменним датам (традиціям табору). Типові складові частини будь-якого свята особливо фізкультурного, є: урочисте відкриття, хода учасників; вітальне слово і виступ гостей, масові фізкультурні виступи; виступи кращих спортсменів табору та гостей; нагородження переможців змагань; урочисте закриття Свята.

Успіх фізкультурного свята багато в чому залежить від його ретельної організації. Практика показала, що спортивні свята не повинні тривати більше 1,5–2 годин.

Туризм. Походи, екскурсії є однією з захоплюючих і улюблених дітьми масових форм фізкультурно-оздоровчої роботи. Туризм має велике загальноосвітнє та виховне значення, є активним відпочинком, хорошим загартовуючим засобом, благотворно впливає на серцево-судинну і нервову системи, створює гарний настрій через постійну зміну вражень, сприяє зміцненню і розвитку дружби між дітьми. Потрібно, перш всього, розробити цікавий маршрут, скласти план походу і провести велику організаційну підготовку з учасниками та керівниками походу. Найбільш поширеним у літньому оздоровчому таборі є одноденний похід, у якому можуть брати участь діти віком від 9 років [2].

Загартовування – система різних заходів, спрямованих на підвищення стійкості організму до несприятливих впливів таких природних факторів, як холод, тепло, сонячна радіація. В умовах оздоровчих таборів складаються надзвичайно сприятливі обставини для загартовування дітей за допомогою сил природи. При цьому загартовування стає ефективним засобом фізичного виховання дітей, що сприяє виробленню стійкості організму до простудних захворювань, набуттю гігієнічних навичок.

Загартовування сонцем. Сонячні промені – сильнодіючий засіб., оскільки під впливом ультрафіолетових променів гинуть бактерії і віруси, що знаходяться на тілі; поліпшується утворення в організмі вітаміну Д, який сприяє росту і розвитку кісток, нормальному функціонуванню нервової і м'язової систем. Краще загартовування сонцем починати при температурі в тіні не нижче +10 градусів. Кращий час для прийому сонячних ванн з 10 до 12 години найкраще засмагати у русі [1].

Загартовування повітрям. Прийом повітряної ванни рекомендується поєднувати з ходьбою, рухливими іграми, фізичною працею. Додатковим корисним загартовуючим заходом є сон на свіжому повітрі і при відкритих вікнах вночі.

Загартовування водою. Обтирання рекомендується проводити щодня вранці після зарядки. Обтирання проводити губкою, мокрим рушником або рукою, змоченою в воді. Спочатку обтирають верхню частину тулуба: кисті, передпліччя, шию, груди, спину, потім – нижню. Після цього все тіло розтирають сухим рушником. Тривалість не перевищує 30 сек. надалі до 2–3 хв.

Обливання – більш ефективний вид загартовування. Обливання проводиться водою t 25–30. Після обливання тіло енергійно розтирають рушником [1].

Купання є не тільки найбільш корисною загартовуючою процедурою, але і найприємнішою та найулюбленішою серед дітей. Чим холодніше вода, тим коротше повинна бути процедура. Під час загартовування не можна допускати, щоб дитина відчувала неприємний озноб, щоб з'явилася «гусяча шкіра». При виникненні таких відчуттів замість очікуваного ефекту загартовування можуть розвинути гострі і хронічні захворювання верхніх дихальних шляхів, нирок, суглобів. У дитячому оздоровчому таборі санаторного типу «БМВ» обладнано сучасний басейн у якому діти мають можливість регулярно загартовуватися (рис. 3).

Рис. 3. Загартовування в басейні

Гарний загартовуючий ефект також мають такі гігієнічні процедури: умивання холодною водою до поясу і миття ніг холодною водою.

Отже, форми і методи фізкультурно-оздоровчої роботи в дитячому оздоровчому таборі санаторного типу «БМВ» є різноманітними і спрямовані на профілактику різноманітних захворювань і загальне зміцнення усього дитячого організму.

Список використаних джерел

1. Войчун О. В. Методика роботи в дитячих оздоровчих закладах. Миколаїв : МНУ, 2019. 103 с.
2. Гігієнічне забезпечення оптимальних умов життєдіяльності дітей – основа збереження їх здоров'я. *Сучасна загальноосвітня школа та репродуктивне здоров'я: матеріали круглого столу*. Київ, 2003. С. 22–23.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ

Аксьонов В. В., Калашник Д. С., Калінін К. Є.

Принципово нові суспільно-політичні реалії в Україні пов'язані з подіями Революції Гідності, російською агресією та тимчасовою окупацією Російською Федерацією частини території країни та повномасштабною агресією, актуалізували значення виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Сьогодні є важливим, щоби кожен заклад освіти став для молодого покоління осередком становлення громадянина, щирого патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Тому набувають виняткового значення нові підходи до виховання патріотизму, успадкування молодим поколінням духовних надбань українського народу. Усе це вимагає вмілого, цілеспрямованого та систематичного використання педагогічних форм та методів на заняттях, особливо з фізичної культури. На сьогоднішній день державна політика України у сфері національно-патріотичного виховання реалізується відповідно до положень Конституції України та Закону України «Про освіту». Окрім цих нормативно-правових актів, які мають базове значення для розуміння національно-патріотичного виховання, також можна виокремити:

1. Закони України «Про громадянство України» (від 18.01.2001 № 2235- III); «Про Державний Гімн України» (від 6.03.2003 № 602-IV); «Про голодомор 1932-1933 років в Україні» (від 28.11.2006 № 376-V); «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» (від 9.04. 2015 № 315- VIII); «Про засудження комуністичного і націонал.-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» (від 09.04.2015 № 317-VIII), «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ ст.» (від 09.04.2015 № 314-VIII).

2. Укази Президента України «Про День Гідності та Свободи» (від 13.11.2014 № 872); «Про День Соборності України» (від 13.11.2014 № 871);

3. «Про День захисника України» (від 14.10.2014 № 806); «Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні» (від 11.02.2015 № 69/2015); (від 22.02.2017 №17/2016 «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921

років»; «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (від 18 травня 2019 року № 286/2019).

4. Постанови Верховної Ради України «Про Державний прапор України» (від 28.01.1992 № 2067-ХІІ); (від 19.02. 1992 № 2137-ХІІ) «Про Державний герб України»; «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2019 році» (від 18.12.2018 № 2654-VІІІ); «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (від 12.05.2015 № 373- VІІІ).

5. Постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» (від 17.10.2018 № 845); «Про затвердження Плану заходів щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної спадщини» (від 08.09.2009 №1494).

6. Накази та листи Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України» (від 07.09.2000 № 439);

7. «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні» (від 31.03.2017 № 519); «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» (від 29.08.2019 № 1038);

8. «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році» (від 16.08.2019 №1/9-523).

Як слідує з перелічених нормативно-правових документів головна мета національно-патріотичного виховання молодших школярів – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Безперечно, найпотужнішим чинником впливу на особистість є фізичний розвиток, а відтак і уроки фізичної культури є чи не найпотужнішими у реалізації виховної мети.

Саме в початковій школі закладаються не тільки знання з основ наук, а й те духовне підґрунтя, на якому з роками проростуть кращі риси людини – патріота. Ситуація в країні спонукає до роздумів вчителів, а чи все вони роблять для того, щоби діти та молодь зростали небайдужими спостерігачами чиеїсь активної роботи и за цілісність, незалежність і процвітання своєї Батьківщини, що кожен маленький громадянин усвідомив, якого він роду, якої землі паросток. Тому робота вчителя початкових класів нової української школи з цього питання повинна постійно удосконалюватись, повинна бути спрямована на формування у молодших школярів національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України» [1].

«Тому цілком очевидно, – пише А.Сергієнко, – що в основу сучасного освітнього процесу покладено культурно-історичний досвід української спільноти, українських виховних традицій, національного надбання». Авторка зазначає, що особистість поєднується з історичним буттям людського роду саме через національне буття, о національне входить у свідомість і підсвідомість людини поза її бажанням, виступає для неї соціокультурною даністю

Цілком розділяємо думки вчених, які зазначають, що національно-патріотичне виховання – це складний процес і він – довготривалий. Патріотичне виховання є основою стабільного розвитку країни у майбутньому.

«Не сформувавши єдину згуртовану політичну націю українців, українська держава приречена на загибель (міжрегіональні, міжконфесійні, мовні, культурологічні суперечності, маргіналізм, низький рівень національної самосвідомості тощо)» [3, с. 6].

Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України визначено, що «національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських о'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного о'єднання із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [4].

Навчальний матеріал повинен викладатися так, що учні не тільки знали й розуміли те суспільство, в якому (ми) живемо й працюємо, але і вносили свою маленьку часточку в подальше його удосконалення і розвиток, постійно прагнули до покращення навколишньої дійсності. Сучасний урок фізичної культури є унікальним щодо впливу на становлення багатьох якостей особистості учня та формування ціннісного ставлення до соціального й природного довкілля. Це зумовлює необхідність звернути увагу на виховний потенціал уроку як джерела формування ціннісних орієнтацій учнів.

Оскільки у молодшому віці у дітей домінує образне мислення, то найбільш характерними є, зокрема така форма діяльності як бесіда та гра . З огляду на зазначене, невід'ємними складниками уроків фізичної культури мають (бути) виховні бесіди, пізнавальна інформація про Україну, її людей і події, пов'язані з ними, спортивно-оздоровчих свят на патріотичні теми, підготовка і презентація посильних проєктів патріотичного зміст : Національно-патріотичне виховання в системі освіти впроваджується

шляхом реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019, плану дій щодо реалізації стратегії, державних цільових програм з питань з національно-патріотичного виховання (а о програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), обласних, місцевих цільових програм з національно-патріотичного виховання (а о програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), проведення Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання. А також, у відповідності до Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 1038 від 29.07.2019).

Тому творчі зусилля кожного вчителя мають бути спрямовані на те, що підвищити виховний рівень сучасного уроку та його творчий потенціал, створити оптимальні можливості для розвитку самостійного творчого мислення учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, формування патріотичних почуттів під час вивчення фізичної культури.

Відомим є вислів К.Д. Ушинського «Кожний учитель повинен домогтися, що учень найкраще знав близьке, дороге йому Батьківщину і все, що її стосується, так само, як уміє читати, писати, лічити».

Разом з цим національно-патріотичне виховання дітей і молоді повинно відбуватися у повній відповідності до системи нормативно-правових актів щодо національно-патріотичне виховання, яка складається з конституційних та законодавчих норм, а також підзаконних нормативно-правових актів указів Президента України, постанов Верховної Ради України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, наказів та листів Міністерства освіти і науки України з цих питань

Список використаних джерел

1. Бех І. Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей і молоді. Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12-13. С. 26–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2015_12-13_25/ (дата звернення 22.10.2021).

2. Вознюк О. М. Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій як чинник національного виховання учнівської молоді. URL http://zippo.net.ua/data/files/KafPsihol/MetodRobota/mp_VoznyukO.M..pdf

3. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних

зкладах наказ МОН України від 16.06.2015

№641.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

4. Керницька Т. В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ. Методичні рекомендації. 2015. URL: https://4vrupo.org.ua/download/metod_prob/vikh_patriot_tsin.pdf (дата звернення 23.10.2021).

5. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів Навчально-методичний посібник. Черкаси, 2016. 140 с.

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ УЧНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аксьонова С. В., Єрьоменко О. А.

Останні події в Україні 2019-2022 рр., безперечно, кидають суцільні виклики сучасній освіті. Зокрема, криза, спричинена смертельним захворюванням коронавірусом, змусила освітню спільноту перейти повністю на дистанційну форму навчання. Пізніше, через початок повномасштабної війни у лютому 2022 року, багато українців вимушені були ховатися у підвалах власних домівок, виїжджати в інші області своєї країни або за кордон. Результатом цього стало тимчасове призупинення освітнього процесу через неможливість здійснення навчання в період активної фази бойових дій у багатьох містах України. Звісно, навчання в очному режимі для міст, які знаходяться в зоні бойових дій, стало неможливим. Згодом, коли люди більш-менш оговталися від потрясіння, навчання учнів, які мали можливість виходити на зв'язок та користуватися Інтернетом, продовжилося. Вчителі та учні повернулися до використання різних освітніх платформ, таких як: Zoom, Google Meet, Classroom та ін.

Використання онлайн інструментів стало гарною альтернативою традиційному навчанню в умовах війни. Проте, діти, знаходячись вдома, перебувають у постійному стані стресу. Особливо це стосується учнів, які потрапили під обстріл, бачили його наслідки. Безумовно, що після таких сильних травмуючих подій, дитина не може сконцентруватись на навчанні без сторонньої допомоги, оскільки постійно думає про небезпеку, яка оточує її саму, рідних та близьких.

Отже, під час воєнного стану, учні, як ніколи раніше, потребують почуття безпеки та захисту. Це означає, що для їх результативного навчання, потрібно створити безпечне освітнє середовище. Означеній проблемі було приділено увагу дослідників В. Грядущої (цифровізація освіти в умовах воєнного стану) [2], О. Волошиної та Н. Мельника (дидактичні засади організації освітнього процесу в умовах воєнного стану) [1], С. Шило (Інтегровані технології як спосіб організації ефективного уроку у період

воєнного стану) [6] та ін. Науковці поділяють думку, що дистанційне навчання, наразі, є найбільш оптимальною та безпечною формою організації освітнього процесу.

У зв'язку з піднятою проблемою, метою нашого дослідження є висвітлення способів створення сприятливих умов для навчання учнів під час війни, а саме – розкриття проблеми організації навчального процесу під час воєнного стану та створення алгоритму дій вчителя та батьків для заспокоєння та навчання учнів.

Оскільки зараз школа не є безпечним об'єктом, то отримання знань вдома, за допомогою освітніх платформ, а також психологічна підтримка батьків та вчителів можуть вважатися засобами для створення безпечного середовища для навчання. Так, на думку заступниці Міністра освіти і науки України В. Рогової «в умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму. Саме тому, на допомогу фахівцям психологічної служби системи освіти України розроблено наскрізну навчальну програму з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» та Методичні рекомендації до цієї програми, поширено кращі практики психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів» [5, с. 8].

Початок війни спровокував появу багатьох проблем з навчанням учнів. Уважаємо, що вчителю необхідно враховувати труднощі, які можуть виникнути в дітей при здійсненні навчальної діяльності. Найпоширенішими з них є такі:

1. *Поганий або відсутній Інтернет.* Діти не можуть виходити на освітні платформи та виконувати знання, доступ до яких можливий лише за наявності Інтернету.

2. *Складний емоційний стан та психологічні проблеми дітей.* Через постійний стрес, дитина не може сконцентруватися на навчанні, в неї зникає бажання вчитися.

3. *Дитина не сприймає дистанційне навчання.* Учень постійно відволікається на різні комп'ютерні можливості, не може «зануритися» в освітній процес.

4. *Відсутність або нестача гаджетів для навчання.* В сім'ї немає або не вистачає гаджетів для того, щоб дитина могла навчатися.

5. *Відсутність або часткове дистанційне навчання.* Через причини, пов'язані з воєнним станом, вчитель або учень не завжди може виходити на онлайн-урок.

6. *Перебування в укритті.* Під час проведення бойових дій, діти разом з батьками, для збереження свого життя, вимушені деякий час проводити у підвалах та бомбосховищах, де, досить часто, немає доступу до мережі Інтернет.

7. *Проблеми під час перебування за кордоном.* За кордоном можуть бути відсутні можливості для онлайн-навчання учня.

8. *Проблеми дітей з особливими освітніми потребами.* Дитині з особливими освітніми потребами досить важко або й неможливо забезпечити якісний освітній процес, бо вона не отримує відповідні послуги.

9. *Інші проблеми:* відсутність у дитини підручників, великий обсяг матеріалу для самостійного навчання, неможливість займатися по обраній освітній програмі, нестача спілкування з однолітками тощо[4].

Всі перераховані проблеми перешкоджають дитині здобувати знання та засвоювати їх. Деякі з них учитель не в змозі вирішити. Проте, об'єднавши сили з батьками, можливо створити умови, які допоможуть дітям заспокоїтися та сконцентруватися на навчанні.

Учителю, як людині, яка розробляє та проводить уроки, необхідно більше часу приділити саме на заспокоєння, розслаблення та налаштування дитини на освітній процес. Без створення сприятливого навчального середовища, учні не зможуть сконцентруватися і навчальний матеріал не буде ними засвоєний.

Для підвищення ефективності уроку, можна додати в його структуру такі елементи:

1. Встановлення емоційного зв'язку з учнями (запитайте дітей, як минули вихідні, який у них настрій).

2. Обговорення планів, мрій про майбутнє (таким чином, у дітей з'явиться важливе позитивне підкріплення).

3. Повторення матеріалу, що вивчили на минулому уроці.

4. Спільне виконання дихальних вправ (це допоможе учням сконцентруватися на новій інформації).

5. Проведення основної частини уроку інтерактивно та цікаво для сприйняття.

6. Виділення часу на фізичні вправи, обговорення, ігри.

7. Спільне підведення підсумків уроку (створення так званої «історії успіху», заохочення дітей за їхні старання) [3].

Якщо вчитель може створити атмосферу безпечного та спокійного навчання безпосередньо під час проведення уроків, то батьки можуть зробити це перед початком заняття або ж тоді, коли дитині потрібно виконувати домашні завдання. Зокрема:

- словами та діями (обійми, тримання за руку та ін.) показати, що дитина не сама і, у разі небезпеки, всі одразу підуть у безпечне місце;

- провести інструктаж на випадок повітряної тривоги або виникнення небезпечної ситуації;

- разом з дитиною здійснити у будинку або квартирі перестановку, щоб нічого не заважало переміщенню у безпечне місце;

- розмовляти з дитиною про щасливе майбутнє після війни;

- спонукати дитину до навчання, але не вимагати неможливого;

- говорити з дитиною про емоції та почуття;

- пообіцяти бути поруч під час онлайн-уроку;
- разом з дитиною грати у веселі та цікаві ігри.

Коли школяр відчуває підтримку від батьків та вчителя, йому стає легше, він відчуває себе у безпеці та може продуктивно працювати на уроці.

Таким чином, зазначимо, що війна – це велике випробування для всіх людей, незалежно від їх віку. Однак, дорослим, що загартовані життям, легше опанувати себе та сконцентруватися на справах, ніж дітям, яким, не дивлячись на війну, потрібно ще й навчатися. На шляху до знань школярів спіткають різні труднощі, з вирішенням яких їм мають допомагати батьки та вчителі. Працюючи разом, вони створюють учневі вдома та на онлайн-уроці безпечне освітнє середовище, завдяки якому дитина може перевести фокус своєї уваги зі страхів та переживань на навчальний процес.

Школяр, який відчуває себе захищеним, почутим батьками та вчителем, не самотнім, зможе заспокоїтися та продовжувати навчання. На це потрібна щоденна допомога дорослих та віра в щасливе майбутнє, яке обов'язково настане, коли закінчиться війна.

Список використаних джерел

1. Волошина О. В., Мельник Н. І. Дидактичні засади організації освітнього процесу в умовах воєнного стану : зб. тез Всеукр. міждисц. наук.-практ. конф., 10 черв. 2022 р. Чернігів, 2022. С. 213-215. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Obikhod/publication/362260457_HIGH_ENERGY_PHYSICS_AND_ITS_MATHEMATICAL_APPARATUS/links/62dfe8814246456b55e8ca6c/HIGH-ENERGY-PHYSICS-AND-ITS-MATHEMATICAL-APPARATUS.pdf#page=214 (дата звернення: 28.10.2022)

2. Грядуща В. В. Цифровізація освіти в умовах воєнного стану як один з факторів забезпечення безпеки учасників освітнього процесу : зб. тез Регіон. наук.-практ. сем., 2 черв. 2022 р. Біла Церква, 2022. С. 27-31. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731854/1/%D0%97%D0%B1%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80_%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf#page=27 (дата звернення: 28.10.2022)

3. Освітній процес під час війни: актуальні поради для вчителів : веб-сайт. URL: https://znayshov.com/News/Details/osvitnii_protse_pid_chas_viiny_aktualni_porady_dlia_vchyteliv (дата звернення: 28.10.2022)

4. Проблеми щодо навчання дітей, які перебувають в Україні : веб-сайт. URL: <https://eo.gov.ua/problemy-shchodo-navchannia-ditey-iaki-perebuvaiut-v-ukraini/2022/08/16/> (дата звернення: 28.10.2022)

5. Рогова В. Б., Єресько О. В., Баженов Є. В. Освіта України в умовах воєнного стану : наук.-метод. збір. Київ, 2022. 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva->

konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.proyektna.diyalnist.pdf (дата звернення: 28.10.2022)

6. Шило С. Б. Інтегровані технології як спосіб організації ефективного уроку у період воєнного стану : веб-сайт. URL: file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/PP_1_2-15-17.pdf (дата звернення: 28.10.2022)

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Апончук О. О., Табачник І. Г.

Сучасне суспільство, яке прагне жити в гармонії з довкіллям, має не лише декларувати, а й формувати систему істинних цінностей у кожного громадянина. Тому одним із чинників благополуччя індивідуальності, родини та суспільства в цілому має стати здоров'я, як фундаментальна цінність нашого буття. Категорія здоров'я набула сьогодні особливої актуальності, трансформувавшись у глобальну проблему існування людської цивілізації, зумовивши перегляд ставлення населення до власного здоров'я та впровадження у життя оздоровчої ідеології.

На перших етапах розвитку дитини у формуванні мотивації на ведення здорового способу життя, культури здоров'я значна роль належить саме сім'ї.

Важливим завданням батьків є виховання психічно, фізично та духовно здорової особистості. Розвиток і вдосконалення культури здоров'я сім'ї є одним з основних напрямків зміцнення здоров'я і формування культури здоров'я дітей різного віку. Саме в сім'ї складається розуміння значення фізичної активності, раціонального харчування, дотримання режиму дня, виробляється імунітет проти шкідливих звичок, відбувається залучення дітей до загартовування та вироблення у них ціннісного ставлення до здоров'я як найвищої цінності [1, с. 10]. Завдання батьків полягає в тому, щоб, використовуючи можливості дитячого організму і психіки, формувати в дітей мотивацію до ведення здорового способу життя, підтримувати його фізичними вправами, моральною поведінкою.

Здоров'я дітей – соціальна цінність, невід'ємна частина суспільного багатства, а тому формування здорового способу життя, культури здоров'я розглядається як справа державної ваги, глобальне завдання суспільства, школи, сім'ї, самої дитини. За оцінками фахівців, близько 75% хвороб у дорослих є наслідком умов життя в дитячі та молоді роки. Незадовільний стан здоров'я молоді може знижувати рівень національної безпеки, економічні, інтелектуальні та духовні ресурси розвитку суспільства.

На перших етапах розвитку дитини у формуванні мотивації на ведення здорового способу життя, культури здоров'я значна роль належить саме сім'ї.

Сім'я є первинним соціальним інститутом, який володіє потужним виховним потенціалом. Цей потенціал розвивається в закладі дошкільної освіти починаючи з груп раннього віку. Особливо актуальна робота з формування позитивного ставлення до засобів здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку.

Єдність виховних впливів дорослих членів сім'ї на дітей – одна з найголовніших заперук їх морального розвитку, становлення характеру, формування високих людських якостей, збереження як фізичного, так і психічного здоров'я, формування високого рівня культури здоров'я. Очевидно, що сім'я має двосторонній вплив на спосіб життя молодої людини: з одного боку, сім'я виступає як захисний чинник, що перешкоджає появі та розвитку шкідливих звичок, з другого – як особливий чинник, що стимулює розвиток шкідливих звичок у дітей. Захисні чинники сім'ї найбільшою мірою проявляються у тому випадку, коли: між членами сім'ї існують добрі, відверті стосунки; виховання дітей передбачає прояв душевного тепла, виключає постійні ультимативні претензії; батьки вірять у життєві успіхи дітей, проявляють високі батьківські очікування; діти, з одного боку, включені до прийняття сімейних рішень, з другого – мають свої власні завдання стосовно інших членів сім'ї [2].

Однак не у всіх сім'ях процес виховання протікає педагогічно правильно і з хорошими результатами. Чудово, коли в сім'ї розумно поєднується як батьківський, чоловічий авторитет, так і щира материнська ласка, турботливість бабусі і виважена мудрість дідуся. Здоров'я дитини насамперед залежить від стану психіки. Пригнічена психіка позбавляє дитину душевного комфорту, викликає тривожність, занепокоєння, страх тощо.

Роль сім'ї у формуванні здорового способу життя неможливо переоцінити. Формування здорового способу життя є одним із важливих напрямів сімейного виховання.

Отже, важливим завданням батьків є виховання здорової повноцінної дитини. Саме вони в першу чергу піклуються про здоров'я та гарний настрій дитини, починаючи з її народження. Крім того усі батьки прагнуть, щоб їх діти вирости здоровими і були щасливими. Загальновідомо: сім'я, родинне середовище, спосіб життя батьків, наявність або відсутність удома емоційного комфорту визначають життєвий шлях дитини. Саме в сім'ї дитина має вчитися «правильно жити»; у ній складається ставлення до себе, до навколишнього середовища, до людей, які поряд. Якщо сім'я не зорієнтована на здоровий спосіб життя, це стає на заваді самореалізації всіх її членів, у тому числі й дитини .

Список використаних джерел

1. Закон України. Про дошкільну освіту. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 02.09.2022).

2. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: концептуальні засади. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 8. С. 14-23.

ПРОБЛЕМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бабак П. С., Дмитренко К. А.

Актуальність проблеми дослідження патріотичного виховання здобувачів освіти визначається низкою обставин – соціальною ситуацією, що склалася нині в нашій країні, перетвореннями в суспільному, політичному, економічному житті, переоцінці цінностей у свідомості людей. У період інтенсивного державотворення надзвичайно важливою є активна участь підростаючого покоління до участі у цьому процесі. Основною засадою у вихованні особистості в суспільстві в усі часи існування української держави було патріотичне виховання підростаючого покоління.

На даному етапі розбудови та військової боротьби за збереження й захист кордонів нашої незалежної держави роль і значення патріотичного виховання значно підвищується. Патріотичне виховання було й залишається важливою складовою освітньої діяльності закладу вищої освіти у підготовці майбутніх кваліфікованих спеціалістів.

У контексті модернізації національної освіти сучасний заклад вищої освіти повинен створювати умови для навчання та виховання молодого покоління. Разом з тим він формує і закріплює в студентів – майбутніх соціальних працівників, патріотичні почуття, необхідні для свідомого громадянина та патріота нашої держави. Адже саме патріотичне виховання включає в себе підготовку особистості, яка здатна до творчої діяльності, особистісної самореалізації, свідомого соціального вибору.

Метою нашого дослідження є проблеми патріотичного виховання майбутніх соціальних працівників у контексті модернізації національної освіти.

Система сучасного патріотичного виховання та національної освіти у підготовці майбутніх фахівців – соціальних працівників спрямована, насамперед, на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, політичної культури у молодого покоління. Основи цієї проблеми висвітлені у Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»),

Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, Концепції Національно-патріотичного виховання дітей та молоді та ін.

Видатні українські філософи-мислителі у своїх творах основне місце відводили патріотизму, а саме формування патріотичної свідомості, повага до історичної спадщини, поваги до мови та свого народу. Зокрема у своїх філософських та літературних працях Г.Сковорода розглядає проблеми дослідження людини та її існування. У його світоглядних позиціях, ми можемо простежувати патріотичний і релігійно-філософський характер [2, с.77].

Зазначимо, що проблема патріотичного виховання майбутніх здобувачів освіти були висвітлені у працях вітчизняних учених. Так, зокрема, питання патріотичного виховання дітей є сьогодні предметом досліджень І. Беха, О. Безверхого, М. Боришевського, О. Вишневського, П. Ігнатенка, Н. Косаревої, Л. Крицької, І. Підласого, В. Поплужного, О. Сухомлинської та ін.

Як життєву позицію особистості, вікові, психологічні, педагогічні особливості та сутність патріотизму досліджено у працях сучасних науковців: А. Авраменка, О. Киричука, В. Котило, І. Мар'єнка.

Проблеми патріотичного виховання молоді знаходяться у фокусі досліджень філософської та психолого-педагогічної науки, їх вирішення нині потребує кардинальних змін у сфері підготовки майбутнього фахівця. Система патріотичного виховання в сучасних умовах передбачає формування і розвиток соціально значимих цінностей: громадянськості та патріотизму в освітньому процесі, масову патріотичну роботу, яка організовується й здійснюється державними структурами, суспільними рухами та організаціями, діяльність засобів масової інформації, наукових та інших організацій, творчих спілок, спрямовану на розгляд та висвітлення проблем патріотичного виховання, на формування та розвиток особистості громадянина та патріота Батьківщини. У зв'язку з цим сучасний педагог повинен бути носієм гуманізму та яскравим прикладом громадянина та патріота, що створює умови для розвитку гуманістичноорієнтованого конкурентно-спроможного громадянського суспільства [1, с.11-12].

Таким чином, в умовах сучасного розвитку знань і технологій, патріотичне виховання у майбутніх соціальних працівників потребує філософсько-світоглядного осмислення культурної спадщини, культурно-морального насичення патріотичної виховної системи. У реалізації проблеми патріотичного виховання майбутніх соціальних працівників у контексті модернізації національної освіти потрібні нові концептуальні підходи, які визначаються специфікою змісту, рівнем мотивації, досвідом використання у навчанні та вихованні здобувачів освіти. Завдання патріотичного виховання в контексті модернізації національної освіти успішно вирішуються у випадку, якщо освітній процес для майбутніх соціальних працівників проводиться планомірно і комплексно, якщо в цю діяльність включені як суб'єкти, так і об'єкти патріотичного виховання.

Патріотичне виховання майбутніх соціальних працівників, на нашу думку, включає в свою систему, як необхідну складову, підготовку здобувачів освіти до патріотичного виховання у своїй подальшій діяльності, яка вимагає не лише неординарних підходів до організації цілісного освітнього процесу, але і, як наслідок, до якості підготовки соціального працівника як унікальної особистості, здібної до творчості і інноваційної діяльності в процесі патріотичного виховання.

Список використаних джерел

1. Жаровська О.П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 Вінниця, 2015. 224

2. Кульчицький В.Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2013. №30. С.76-78.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Бабиніна Ю. Р.

У педагогічній науці сучасності вже є певний досвід в освітньому процесі використанні інноваційних технологій виховання. В сьогоденні технології стали не відемливою частиною всіх сфер життєздатності суспільства і впровадження їх в освітньо-виховний процес дає змогу вирішити безліч проблем особисто-орієнтованого та розвиваючого навчання. Сьогодні майбутні вчителі музичного мистецтва в своїй роботі повинен виокремлювати питання інноваційних технологій, як важливе направлення сучасно-наукового педагогічного мислення. Проте все ще є необхідність у всебічному і комплексному вивченні процесу впровадження інноваційних технологій естетичного виховання, яке підвищує якість та рівень компетентності та професіоналізму вчителів музичного мистецтва за допомогою соціальних та арт-терапевтичних технологій.

У контексті формування естетичних смаків арт-терапевтичним впливом широкого огляду набули праці Л. Горюнової, О. Ростовського, З. Новлянської, Г. Тарасенко, Д. Кабалевського, О. Шевнюк, Л. Хлебнікової та інших. С. Коновець наголошував, що саме образотворче мистецтво здатне справляти на дитину найефективнішу дію на вагомості зміщення пріоритетів з навчальної на виховну та розвивальну функції мистецтва. [2, с.136]. Для практичного застосування цікавою працею є «Практикум з арттерапії в роботі з дітьми» практикуючого психолога-консультанта О. Татаріної

Книга є унікальним результатом одинадцятилітнього практико-методологічного досвіду автора з дітьми віком від 6 до 16 років та призначена для соціальних працівників, психологів, спеціалістів дитячих центрів та батьків [4]. Також, цій авторці та психологу належить багато інших практичних настанов, розробок різних видів мистецтва які застосовуються під час арт-терапії [5].

Мета дослідження – використання методів інноваційних технологій у вихованні естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва

З прогресом медицини, педагогіки та методики мистецтва науковці різних країн світу прийшли до висновку, що арт-терапія – це не лише метод лікування, а й особлива програма для навчання і виховання дітей різного віку. Навіть, у державно-освітніх стандартах з професійної освіти репрезентований курс «Основи арт-педагогіки і арт-терапії в фахову освіту».

Мистецтво – невидимий місток, що поєднує два протилежні світи: світ фантазії та реальності. Часто таємні бажання підсвідомі почуття та емоції легше викласти у творчості, ніж виразити у словесній формі [1].

У наш час арт-терапія набула досить широкого застосування у педагогічній, корекційно-психологічній, соціальній роботі і аж у бізнесі. До видів арт-терапії входить: класична арт-терапія, яка включає в себе тільки візуальні види творчості, такі, як: живопис, фотографія, ліплення, малювання та графіка. Але до сучасної арт-терапії відносять більше видів методик. До неї належить також маскотерапію, музикотерапію, кольоротерапію, орігамі, бібліотерапію, казкотерапію, драмотерапію, відеотерапію, пісочну терапію, ігротерапію і т.д.

У шкільних умовах під час проведення занять з мистецтва найоптимальнішим є поєднання візуальної творчості з музикою. Також існує комплексний метод – артсинтезтерапія. Він заснований на використанні поєднання живопису, віршування, драматургії і театру, риторики і пластики, музики. Техніки арт-терапії застосовуються при досить широкому спектрі проблем. Це можуть бути психологічні травми, втрати, кризові стани, внутрішньо і міжособистісні конфлікти, постстресові, невротичні та психосоматичні розлади, екзистенційні та вікові кризи. Арт-терапія допомагає розвинути в людині креативність мислення і цілісність його особистості, а також через творчість дозволяє виявити особистісні смисли. [3]

Потрібно відзначити високу ефективність арт-терапії при роботі з підлітками та дітьми. Важливим є те, що арт-терапія сприяє підвищенню самооцінки; вчить розслаблятися і позбуватися від негативних емоцій і думок; при груповій (класній) роботі вона розвиває в учнів важливі соціальні навички. Заняття арттерапією дає можливість зміцнити свою пам'ять, розвинути увагу, мислення і навички прийняття рішень. [3]

Методи арт-терапії допомагають на рефлексивному рівні усвідомити, виявити, вивести з підсвідомості неприємність, переправити її в поле свідомості, в фізичний світ, матеріалізувати в музиці (спів, гра на музичному

інструменті) на папері, в танці, на піску та ін. З складним урахуванням проблем особистості, вчителю музичного мистецтва на допомогу повинен прийти шкільний психолог. Заняття арт-терапії сприяють підвищенню самооцінки, одночасно розвивають дитину, їх застосовують при корекції гіперактивності, тривожності, агресивності, гіпоактивності, та інших психологічних проблемах.

Отже, впровадження та застосування арт-терапевтичних методів для відмінної вікової періодизації має свою специфіку. Для кожної дитини певного вікового періоду застосовують свої методи, а також універсальні методики, які використовують для більш вікових груп. Виховання естетичних смаків засобами арт-терапії допомагає поліпшенню емоційного, естетичного, тривожного стану дитини. Безліч вчителів та психологи які використовують методи та технології відіграють велику роль посередника між особистістю та арт-терапевтичними інноваціями, які володіють знанням можливостей художньої творчості, психокорекційної, емоційної сфери особистості.

Список використаних джерел

1. Власюк М. Арт-терапія : лікування мистецтвом. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2008. № 7 (8). С. 90.
2. Кільдеров Д. Е. Уявні просторові перетворення як необхідний компонент розумового розвитку учнів. *Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти інформаційної інтеграції: зб наук пр*. Вип. 3. Київ: Інститут реклами, 2005. С.121-122.
3. Панфілова.О., Павлович О., Гуменюк Б. Поєднання арт-терапії та уроків мистецтва в школі з метою психокорекції. *Priority directions of science and technology development*. Kyiv, 2021. PP .739-745.
4. Татаріна О. В. Практикум з арт-терапії в роботі з дітьми. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
5. Татаріна О. В. Людина, що звучить. Практикум з музичної терапії. Київ: Астамір-В, 2017. 208 с.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК РЕСУРС СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Баранов В. С.

Ігрова діяльність виступає особливою формою навчальної діяльності, що дає можливість перетворити на цікаві та захоплюючі види роботи не тільки навчальну діяльність школярів на творчому ступені, але й буденні кроки з вивчення освітніх галузей. Специфічність процесу організації ігрової діяльності в умовах інклюзивної форми навчання школярів робить її

позитивною, емоційно насиченою, уникаючи однотонної практики та реалізуючи соціальний компонент індивідуального навчального плану дітей з особливими освітніми потребами.

Проблема гри як специфічної форми діяльності завжди була актуальною. Задовго до того як гра стала предметом наукових досліджень, вона широко використовувалася в якості одного з найважливіших засобів розвитку і виховання з особливими освітніми потребами.

В даний час педагогіка і психологія мають у своєму розпорядженні багатий арсенал точних засобів впливу на дітей з особливими освітніми потребами з конкретною виховною спрямованістю.

На доцільність і необхідність використання ігор звертали увагу науковці: В. Бабурін, А. Вербицький, С. Гідрович, Т. Долбенко, В. Єфімов, В. Комаров, І. Мамчур, П. Підкасистий, В. Рибальський, П. Щербань та інші. Дослідники наводять загальні правила організації, конструювання й проведення ігор.

Проведено дослідження та здійснено обґрунтування можливостей організації ігрової діяльності учнів у різних галузях науки та умов цілеспрямованого застосування ігрових видів діяльності в процесі формування професійних умінь і навичок представлено в наукових розвідках: Я. Бельчикова, А. Вербицького, В. Галушко, В. Єфімова, А. Ліфшиця, Л. Наумова, Є. Хруцького та інших.

Термін «ігрова діяльність» об'єднує нові концепції процесу навчання, а також характеризує застосування системного підходу до організації навчання молодших школярів.

Поняття «ігрова діяльність» останнім часом дедалі більше поширюється у науці й освіті. Його варіанти – «ігрова діяльність», «ігрові технологія навчання» широко вживаються у науково-педагогічній літературі й мають багато дефініцій.

У психології гра розглядається як засіб активізації та розвитку психічних процесів дитини, засіб діагностики, корекції та адаптації до життя.

Психологічні аспекти гри, зокрема, теорія ігрової діяльності та її методологічні засади, роль гри та її розвиток упродовж життя людини тощо, знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема П. Блонського, Л. Божович, Л. Виготського, П. Гальперіна, О. Запорожця та інших.

Ми погоджуємось з визначенням Г. Пономарьової, О. Бабакіної, С. Беляєва, що ігрова діяльність – це система науково обґрунтованих дій взаємодій елементів освітнього процесу, здійснення яких гарантує досягнення цілей навчання [2].

Упровадження ігрових методів плану для дітей з особливими освітніми потребами характерні певні особливості, що відрізняють їх від традиційних:

- наявність ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності;
- активізація мислення й поведінки школяра;

- високий ступінь включеності в освітньому процесі;
- обов'язковість взаємодії;
- посилення емоційності та творчий характер заняття;
- формування самостійності дітей з особливими освітніми потребами для прийняття рішення;
- набуття вмінь і навичок за відносно короткий термін.

Ресурсність соціальної інклюзії у ході організації ігрової діяльності дітей з особливими освітніми потребами містить специфічні ознаки [3]:

- соціалізації - передбачає входження в систему громадських відносин, ознайомлення і формування усвідомлення норм існування громади;
- міжнаціональної комунікації - передбачає усвідомлення єдиних для всіх моральних орієнтацій;
- самореалізації - передбачає розуміння ігрової діяльності як можливостей для практики;
- комунікативна - передбачає оволодіння інструментами комунікації;
- діагностична - передбачає знаходження викривлень від норм поведінки, самопізнання в процесі ігрової діяльності членами команди психолого-педагогічного супроводу ;
- терапевтична - передбачає уживання для коректування різноманітних викривлень у поведінці, подолання бар'єрів, які виникають поза закладом освіти;
- корекції – передбачає уживання ігрової діяльності як ресурсів для зміни у свідомість щодо діяльності, внесення позитивних змін у поведінку;
- розважальна - передбачає уживання ігрової діяльності для розваги.

Виходячи з вище зазначеного, ігрова діяльність школярів як ресурс соціальної інклюзії має включати педагогічний супровід, який відповідно до розвідок О. Акімової розуміємо як цілісну, системно організовану педагогом діяльність школяра відповідно до рекомендацій команди психолого-педагогічного супроводу, у процесі якої створюються соціально-психологічні та педагогічні умови успішного навчання й розвитку кожного школяра в освітньому середовищі, прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору [1].

Отже, кожна дитина з особливими освітніми потребами в сучасній системі освіти має потенціал щодо повноцінного розвитку як особистості, громадянина, чому сприяє організація ігрової діяльності як ресурсу для соціальної інклюзії.

Список використаних джерел

1. Акімова О. М. Формування ціннісно-мотиваційної сфери у здобувачів освіти до здійснення педагогічного супроводу молодших

школярів з особливими освітніми потребами. Матеріали Міжнарод. наук.-практ. конференції, 29-30 травня 2020р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. Ч. 2. С. 46 -50.

2. Пономарьова Г. Ф., Бабакіна О. О., Беляєв С. Б. Нові педагогічні технології : навч. посіб. Харків, 2013. 280 с.

3. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦВА

Башевська М. Л., Колеснікова М. Л.

У період розбудови нашої держави, що прямує за вже встановленими світовими стандартами освітнього процесу, зародилася турбота про дитяче навчання, незалежно від фізичних чи психічних можливостей останніх. Зокрема, у рамках означеної тенденції відіграє значну роль інклюзивна освіта, як інша сторона розуміння виховання індивідуальності, пріоритетний напрямок наукових досліджень та розробок. Оскільки процес позитивного включення дошкільників із особливостями психофізичного розвитку в соціум є тернистим етапом соціалізації, відповідно і проблема навчання таких дітей залишається складною. Особливе місце в сучасній системі інклюзивної освіти займає постать педагога – людини, з серйозним «багажем» знань, оскільки для якісного виховання своїх професійних функцій, виправдання довіри суспільства, щодо виховання молодого покоління, необхідно мати добру фахову підготовку, яка залежить і від його особистих якостей.

Інклюзивна освіта є одним з основних напрямів реформування освітньої системи в багатьох країнах світу, визнання необхідності якої пов'язано із соціально-політичними змінами в суспільстві, розвитком глобальної концепції прав людини й рівних можливостей, широким антидискримінаційним рухом за права соціальних меншин, у тому числі осіб з інвалідністю, зміною поглядів на освіту взагалі, й на ту роль, яку вона виконує. Актуальність інклюзивної освіти в Україні є не лише відображенням викликів часу – це ще один крок до створення умов для реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту.

В основі розвитку інклюзивних підходів в освіті лежать насамперед найважливіші міжнародно-правові акти Організації Об'єднаних Націй (ООН) та Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) щодо права людини й неприпустимості дискримінації за будьякої причини, зокрема: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Декларація про права розумово відсталих осіб (1971 р.), Декларація про права інвалідів (1975 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Стандарти

правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.), Саламанська декларація і рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994 р.) тощо.

Зазначимо, що суть поняття «інклюзивна компетентність» витлумачена в працях О. Бородіної, Ю. Бойчука, С. Максимюк, Н. Мойсеюк, Т. П'ятакової, І. Хафізулліної, М. Чайковського та ін. Наразі інклюзивна компетентність потрактована як рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання (Максимюк, 2005 [2]); як необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби молоді, яка має вади здоров'я, інтегрувати їх до середовища загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку (Чайковський, 2013 [5]); як інтегральна характеристика педагога (учителя, асистента), що впливає на здатність розв'язувати професійні завдання в умовах інклюзивного підходу до освітньої діяльності (П'ятакова, 2012 [3]).

Ю. Бойчук убачає в інклюзивній компетентності педагога інтегративно-особистісне утворення, що зумовлює здатність реалізувати професійні функції в процесі інклюзивного навчання, зважаючи на різні освітні потреби учнів з обмеженими можливостями здоров'я, забезпечуючи їх включення до загальноосвітнього навчального середовища, створюючи умови для їхнього розвитку і саморозвитку, повноцінної соціалізації завдяки безпосередньому оволодінню здоров'язбережувальними технологіями [1, с. 11].

З. Фалинська кваліфікує інклюзивну компетентність як сукупність суб'єктивних якостей особистості, що базовані на комплексі компетенцій, які вможливають ефективну професійно-педагогічну діяльність в актуальних умовах інклюзивної освіти [4, с. 196].

Враховуючи ці дослідження, розкриємо сутність феномену «інклюзивна компетентність» через запропоновану нами складову структуру «soft skills» майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Зазначаємо, що для досягнення високого рівня професійної діяльності в інклюзивному просторі сучасний учитель музичного мистецтва має організувати власну педагогічну діяльність на прогностичній основі.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю.Д. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Ю.Д. Бойчук, О.С. Бородіна, О.М. Микитюк. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
2. Максимюк С.П. Педагогіка: [навч. посіб.]. Київ : Кондор, 2005. 667 с.
3. П'ятакова Т. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя : швейцарський досвід [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2012/2012_1_13.pdf (дата звернення 04.11.2022).

4. Фалинська З.З. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації інклюзії засобами гуманізації навчального. *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання*: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження Василя Сухомлинського, 29-30.09 2015 р. / уклад. О.Е. Жосан. Кіровоград: Ексклюзивсистем, 2015. С. 407–411.

5. Чайковський М.Є. Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*: науково-методичний журнал. 2012. № 2. С. 15–21.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Башилай В. М.

Новітні умови в яких перебуває наша країна вказують на розрив між системою освіти і новими умовами життя в ній. Освіта не залишається байдужою до світових викликів, поступово відходить від тоталітарної уніфікації і стандартизації педагогічного процесу, перебуває в пошуках нового в теорії та практиці навчання і виховання.

В освіті фактично переважає репродуктивне навчання, перевага надається заучуванню, розширенню, поглибленню знань, а не їх міцності. Розв'язання творчих завдань часто залишається поза увагою викладача, оскільки конкретна мета розвитку творчих здібностей не ставиться.

Сучасний світ потребує особистостей, які здатні самостійно розв'язувати проблеми, упроваджувати знання в практику, мислити діалектично, бути творчими, винахідливими, тому є актуальним питання розвитку особистості студентів, їх творчого потенціалу, активності в пізнанні, практичного спрямування теоретичних знань.

Головне завдання освіти сьогодні – формування гармонійно розвиненої, активної, творчої особистості, яка буде здатна навчатися протягом усього життя, вміти застосовувати знання в певних ситуаціях.

Географія є тією дисципліною, де існують широкі можливості для творчого підходу, застосуванню різноманітних моделей, методів викладання, включаючи новітні.

Виходячи з основної мети і завдання освіти, завдання викладача географії сьогодні – відібрати зі своїх методичних надбань усе прогресивне і змінити, модернізувати, трансформувати освітній процес так, щоб забезпечити його дослідницький, пошуковий характер [3]. Такий підхід сприятиме розвитку мислення, розумових творчих здібностей. Здобувач освіти психологічно краще готуватиметься до сприйняття невідомого, нового, і це впливатиме не тільки на кращі результати в навчанні, а й сприятиме формуванню його як особистості.

Активізація творчих здібностей у навчанні географії й інших дисциплін неможлива в сучасних реаліях сьогодення без застосування інноваційних технологій.

Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямований на її оновлення. Поряд з новітніми технологіями: технологіями «прямого викладання», інтенсивного навчання (укрупнення частин), кооперативного, інтерактивного, проектного, модульного навчання, мають право на назву «інноваційні» й більш давні технології, але з однією головною умовою, їх трансформацією, набуттям нових, інноваційних властивостей, цьому повинні сприяти демократизація, гуманізація навчального процесу, використання нових технічних засобів, велика роль належить інтернету [1].

Географія – наука, яка найбільш схильна до руху, особливо це стосується «Географія: регіони і країни», і питання стоїть не в розвитку предмета, як науки, а в колосальних економічних і соціальних змінах, які відображаються на статистичних даних і навчальному матеріалі, інколи зміни настільки стрімкі, що навчальний матеріал нового підручника вже застарілий і потребує корекції [2].

Як в такому випадку добитися міцності знань здобувачів освіти, вміння застосовувати знання на практиці? Традиційні методи навчання, практичні і самостійні роботи не завжди мають бажаний ефект.

В арсеналі викладача повинен бути набір сучасних методів, інноваційних технологій. Шлях упровадження педагогічної інновації складний і тривалий, але вкрай необхідний у сучасних реаліях, у час глобалізації, формування постіндустріального суспільства. Світ потребує вміючих, творчих особистостей.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес [Електронний ресурс]. *Управління школою*. 2019. № 22–24. С. 88–91.
2. Жемеров О. О. Сучасні технології навчання географії України: [Метод. посіб. для студ.-географів ВНЗ]. Харків : ХНУ ім.В. Н. Каразіна, 2014. 32 с.
3. Стадник О. Г. Нетрадиційні форми уроків географії. Харків : Основа, 2013. 96 с.

ВИКОРИСТАННЯ МНЕНОТЕХНІКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бекетова Ю. Г., Ярославцева М. І.

Одним з основних завдань дошкільної освіти згідно нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти є формування мовленнєвої компетентності, як здатності дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [1].

Заклад дошкільної освіти закладає основу лінгвістичних знань дитини, на яких потім буде базуватись навчання в молодших класах Нової української школи. За допомогою мови, спілкування, дитина легко і непомітно для себе входить у навколишній світ, дізнається багато нового, цікавого, може висловити свої думки, бажання, вимоги [4].

Спілкування використовується дошкільнятами у повсякденному житті, під час взаємодії з дорослими та однолітками. Немає такої області, де б не вживалася мова, вона потрібна скрізь [1].

Найчастіше мова дошкільнят бідна за лексичним запасом, складається з простих речень, діти не вміють вести діалог, поставити питання, їм важко скласти розповідь, описати те, що відбувається навколо, вивчити вірш.

Для з'ясування рівня розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку протягом 2021 року в КЗ «ДНЗ №376» міста Харкова було проведено діагностичне дослідження за допомогою методик «Володіння зв'язним мовленням» (за С. Максименко). За результатами роботи було зроблено висновок, що 2% вихованців виявили достатній рівень сформованості навичок володіння зв'язним мовленням, 73% респондентів виявили середній рівень і 25% – початковий.

Щодо дослідження словникового запасу дітей було використано відповідну методику «Словниковий запас» (за І. Архіповою), за результатами якої було виявлено, що достатній рівень сформованості словникового запасу мають 6% дітей старшого дошкільного віку, 82% респондентів мають середній і 12% – початковий. Отже, проведені дослідження свідчать про необхідність впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти цілеспрямованої роботи щодо розвитку в дітей зв'язного мовлення та розширення їх словникового запасу.

З огляду на те, що розвиток зв'язного мовлення визначає рівень мовного та розумового розвитку дитини (А. Богуш, Л. Виготський, Т. Воронцова Н. Гавриш, А. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Ф. Сохін та ін.), нами було взято за основу положення про те, що саме у зв'язному мовленні реалізується основна комунікативна функція мови. Було виявлено, що на процес становлення зв'язного мовлення впливає наочність.

Так, К. Ушинський у своїх роботах стверджував, що головна мета в розвитку мови – навчити дитину правильно висловлювати свої думки, розвивати її розумові здібності. Необхідно привчати дітей самостійно набувати знання про навколишні предмети, формувати в них здатність до спостереження. У зв'язку з цим К. Ушинський рекомендував використовувати різні методи розвитку мови та мислення, серед них спостереження, розгляд малюнків, розповіді за малюнками [2, 3]. Автор довів зв'язок наочності та навчання з розвитком мови та пам'яті: «Дитяча природа ясно вимагає наочності. Навчить дитину якимось невідомим йому п'яти словам – вона довго й марно мучитиметься, але зв'яжіть двадцять таких слів з малюнками, і вона їх засвоїть на льоту» [4, с. 106].

Цієї думки дотримувалися С. Рубейштейн, А. Леушина, Л. Ельконін. Вони вважали, що саме наочність є одним із факторів, що полегшують процес становлення зв'язного мовлення дітей.

Я. Коменський зазначав: «Мова розвивається наочним, дієвим шляхом. Щоб давати назви повинні бути всі предмети, з якими ці назви пов'язані. Слово і річ повинні пропонуватися людському розуму одночасно, однак, на перше місце – річ, як предмет пізнання мови» [4, с. 153].

Л. Виготський у своїй роботі «Мислення і мова» виділив інший допоміжний фактор, що впливає на процес становлення мови. Він наголошував на важливості послідовного розміщення в попередній схемі всіх конкретних елементів висловлювання. [4, с. 69].

Вивченням змісту і форм організації роботи з розвитку мовлення в закладах дошкільної освіти на сучасному етапі займаються наукові студії А. Богущ, Н. Гавриш, К. Крутій, Г. Лоза, Т. Науменко та інші. Аналізуючи наукові доробки вищезазначених вчених, можна констатувати той факт, що саме використання схем, малюнків, таблиць, моделей та інших видів наочності сприяє розвитку мовлення дитини та активному збагаченню її словника. Саме ці здобутки вчених були взяті за основу досить ефективної методики, яка отримала назву «мнемотехніка».

Мнемотехніку вчені визначають по-різному: В. Воробйова називає цю методику сенсорно-графічними схемами, Т. Ткаченко – предметно-схематичними моделями, В. Глухов – блоками-квадратами, Т. Більшова – колажем, Л. Єфіменкова – схемою складання оповідання. Всі вищезазначені вчені сходяться думкою про те, що особливістю мнемотехніки є активне застосування символів в освітньому процесі з дітьми з метою полегшення процесу запам'ятовування.

Мнемотехніка – це ціла низка різних прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування різної інформації та допомагають розвивати пам'ять шляхом утворення асоціативного ряду. Такий прийом має велике значення для дошкільнят, тому що використовує наочний матеріал, який полегшує засвоєння вербальної інформації [6, 7, 8].

Робота за мнемотехнікою відбувається в певній послідовності: розпочинається з ознайомлення дітей з найпростішими мнемоквадратами,

потім дітей вчать працювати з мнемодоріжками і мнемотаблицями. Для розуміння даного процесу, визначимо деякі особливості даної роботи.

Мнемоквадрати – це робота над словом, чи словосполученням. Завдяки ним діти перетворюють абстрактні символи на образи. Такі схеми можуть допомогти дитині самостійно визначати певні властивості та ознаки вивчаємого, завдяки цьому збагачується словниковий запас дитини.

Мнемодоріжка – це таблиця від чотирьох і до десяти клітин, розташованих в одну лінію, в яких послідовно зображені певні події. Саме такі доріжки значно полегшують самостійне складання дитиною оповідань.

Мнемотаблиці – це графічне зображення сюжетів казки, оповідання, природних явищ, деяких дій, що використовується на основі виокремлення головних смислових елементів сюжету. Мнемотаблиці бувають різні, залежно від їх спрямованості. Кількість квадратів в мнемотаблицях становить від 9 та більше [5]. Такі таблиці використовуються з дітьми різного дошкільного віку.

Для дітей молодшого дошкільного віку доцільно використовувати кольорові мнемотаблиці. Для цього вікового періоду характерне краще запам'ятовування саме яскравих образів та спрямування на них уваги. З дітьми старшого дошкільного можна використовувати чорно-білі схеми. У молодшому дошкільному віці використовують готові мнемотаблиці, а ось у старшому дошкільному віці дитині можна запропонувати створити вже власну схему за інструкцією вихователя.

Створити або знайти малюнки для мнемотаблиць не викличе труднощів. Можна самому їх намалювати, наклеїти в відповідні клітини готові зображення, використовуючи ресурси інтернету.

Метою використання мнемотаблиць є прискорення процесу запам'ятовування та засвоєння матеріалу дітьми. Використовуються вони для заучування віршів, під час ознайомлення з художніми творами, переказах та складаннях оповідань тощо.

Етапи роботи з мнемотаблицями є такі:

1. Демонстрація таблиці, розглядання того, що на ній зображено.
2. Розшифровка інформації, тобто перетворення з символів на образи.
3. Перетворення образів на слова, опис того, що зображено на малюнку, складання розповіді на задану тематику.
4. Створення мнемотаблиць дітьми старшого дошкільного віку.
5. Розповідь по створеній схемі [9].

Перше знайомство дітей з мнемотаблицею відбувається у формі гри, що допомагає дітям легше сприймати нову для них інформацію. Спочатку науковці радять обговорити з дітьми текст, співвіднести його з опорними зображеннями. При описі об'єктів у таблиці використовуються символи, які спрощують опис. З дітьми розглядається послідовно зображення на кожному квадраті.

Використання мнемотаблиць дозволяє дітям легше сприймати та запам'ятовувати інформацію, зберігати та відтворювати її.

Зазначимо, що розвиток мовлення дитини не обмежується лише використанням мнемотаблиць на заняттях у закладі дошкільної освіти. Важливу роль відіграє комплексність підходу до розвитку зв'язного мовлення вихованця та формування його комунікативної компетентності, в якому поєднана спільна робота закладу дошкільної освіти, батьків та найближчого оточення дитини. Розвиток мовлення відбувається тільки за умов створення активного мовного середовища та у процесі взаємозв'язку із оточуючими людьми.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання у роботі з дітьми мнемотехнік сприяє більш ефективному оволодінню дітьми дошкільного віку зв'язного монологічного та діалогічного мовлення, розширює словниковий запас, уявлення про навколишній світ, розвиває когнітивну сферу дитини, що надалі сприятиме більш ефективному навчанню в школі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція): науковий керівник : Т. О. Піроженко [авт. кол. : Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г. та ін.]. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyyu%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення 22.09.2022).
2. Гавриш Н., Богуш А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Київ : Генеза, 2014. 160 с.
3. Гавриш Н., Богуш А. Розвиток мовлення дітей п'ятого року життя. Київ : Генеза, 2017. 184 с.
4. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови / За ред. А.М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.
5. Старостенко В.А. Використання прийомів та методів мнемотехніки на логопедичних заняттях. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. Суми, 2017. С. 148–151.
6. Чепурний Г.А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 152 с.
7. Чепурний Г., Черешнюк О. Мнемотехніка – технологія ефективного засвоєння інформації. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2014. № 4. С. 31–35.
8. Чепурний Г. Мнемотехніка як технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 208 с.
9. Черешнюк О. Робота з літературним твором із використанням прийомів мнемотехніки. *Методична скарбничка вихователя*, 2014. № 2. С. 30–33.

10. Шикун Т. Використання прийомів мнемотехніки в пізнавально-мовленнєвому розвитку дошкільників. *Дошкільне містечко*, 2014. № 3. С. 26–29.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДУХОВНО ОРІЄНТОВАНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бескорса В. М., Мараховська Е. В.

Процес прискорення загальноосвітніх, соціокультурних та політико-економічних процесів, притаманний ХХІ ст., в цілому впливає на формування картини світу суспільства та окремої особистості. Глобальні суспільні трансформації є швидкісними, систематичними та по суті, незворотними. Тож домінуючими процесами сьогодення є прискорення науково-технічного прогресу, інформатизація, комп'ютеризація та всебічна демократизація громадського життя в більшості світових держав. Система вищої освіти в Україні, перебуваючи в стані трансформації та корегуючись соціокультурними цивілізаційними умовами, регламентується рядом Законів і Положень про освітню діяльність [4; 5]. Слід зазначити, що культурно-освітній рівень кожної окремої людини стає показником рівня освіченості суспільства держави в цілому.

Формуючи особистісні, громадські та професійні якості, система вищої освіти відіграє визначальну роль у процесі формування компетентнісного рівня та конкурентоспроможності майбутнього фахівця, тому компетентнісний підхід визначає процес і методологію оновлення освітньої діяльності. Духовно-орієнтовні компетенції особистості можуть виступати одним з основоположних факторів вимірювання рівня інтелектуального розвитку та духовно-культурного зросту особистості, тому аналіз та вивчення умов розвитку та підвищення означених компетенцій стає нагальною потребою сьогодення.

Формування духовно-орієнтовних компетенцій особистості залежить від ряду факторів й трансформаційних процесів, що відбуваються в соціокультурній, політико-економічній сферах суспільства. Так, значення та вплив духовно-культурних установ, релігійних конфесій та піднесення духовного потенціалу суспільства достатньо ґрунтовно досліджено в ряді наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених: Т. Борозенець, Т. Гаврилюк (трансформаційні процеси щодо впливу релігійного аспекту на особистісні якості людини та значення релігії в сучасному світі); А. Колодний і Л. Филипович (значення й місце релігії в соціокультурному); П. Яроцький (питання необхідності вивчення й осягнення релігії як складової духовної культури людства, також питання необхідності оволодіння спеціальними знаннями для успішної професійної діяльності, формування повноцінного громадянина й духовно багатой людини); М. Грижанкова

(дослідження теології як комплексу наук про релігію); Ю. Кімелюв (вивчення релігії на основі двох філософських аспектів (філософське релігієзнавство та філософська теологія), питання конструктивного вирішування широкомасштабних релігійних проблем); Ю. Чорноморець (термінологічні аспекти теологія, розвиток сучасного православного дискурсу, розбіжності між релігійною філософією і православною теологією початку ХХ ст.) [1; 2; 3; 6; 7].

Духовно орієнтовні компетенції фахівця мають свої особливості формування та ґрунтуються на особливому гуманістично-орієнтованому мисленні, центральною складовою якого є оволодіння усіма здобутками духовної культури. Опанування основних засад духовної культури вкрай важливе, бо сприяє усвідомленню досягнень людської цивілізації, їх творчому засвоєнню і використанню у практичній діяльності, формуванню світогляду особистості, місця в соціокультурному середовищі тощо.

Важливу роль у формуванні духовно-орієнтованих компетенцій відіграють освітні компоненти релігієзнавчо-теологічного напрямку, за результатами вивчення яких здобувачі мають можливість сформувати програмні результати навчання, підвищити компетентнісний рівень; сформувати здатність примножувати моральні, духовно-культурні цінності й досягнення людства; розвинути здатність до аналізу, синтезу й абстрактного мислення; оволодівати сучасними знаннями й навиками. Важливим компонентом духовної культури є релігія, але не тотожним поняттю духовної культури, бо релігія існує особливою системою світогляду та світосприйняття людини (групи людей), що містить культурно-духовні та морально-етичні цінності, обумовлює й характеризує поведінковий формат; акумулює в собі різноманітні вірування й віровчення наявні в суспільстві.

Так, релігія не претендує на всю сферу духовної культури в житті людини, скоріш на особливий стан людини. Роль релігії в сучасному житті – це й формування картини світу, й задоволення потреб (духовно-моральних, комунікативних, соціальних), виявлення цінності й сенсу життя, сприяння відходу в сферу сакрального, надприродного. Роль релігії в сучасному світі суттєво трансформувалася, що сприяло урівноваженню існування двох світів – релігійного і світського, дозволило позбутися невігластва, стереотипів й фанатизму в питаннях релігії та віровчень [6, 125]. Релігія в її традиційних формах неактуальність, тому не повинна й неспроможна нині претендувати на домінування, а може посісти окреме місце в публічній сфері, оскільки через свої структури може інтегруватися у різні сфери життєдіяльності людини.

Вивчення релігії в сьогоденному світі актуальне в процесі пізнання Всесвіту (його окремих явищ), суспільства й себе (для становлення людини як особистості, для успішної діяльності в професійній сфері та формування духовної культури) [7, 6]. Формами осягнення феномену духовного досвіду людства є релігієзнавство і теологія (богослов'я). Мета релігієзнавства і теології різна – перше подає об'єктивне знання про релігію, друга

ж обґрунтовує ідейно-практичний сенс певного віровчення, теоретичні механізми співпраці релігії з сучасним світом.

Підвищення актуальності світської теології в сучасному світі призвело до створення в низці українських вищих навчальних закладів магістерські спеціальності з теології. На сьогодні постає нагальна потреба загального визначення теології, що дозволить розмежувати її з філософією, релігієзнавством та іншими науками. Спроби визначення теології у зв'язку з відкриттям спеціальності доволі активізувалися. В широкому розумінні теологія перетинається з культурологією, що теж вивчає світ людини, культури, розвиток суспільства тощо. Важливість теологічного дискурсу в гуманітаристиці полягає у тому, що через теологію можливо досягнути історію формування та розвитку релігійних ідей, понять, принципів, що вплинули на культуру суспільства. Вивчати теологію, по суті, це досягнути досвід людей, які протягом століть створювали й розвивали християнську цивілізацію і європейську культуру.

Отже, християнська теологія вплинула на ідеологічний і соціокультурний розвиток світу, будучи концентрованим виразом процесу розвитку європейської інтелектуальної традиції. Так, серед завдань системи освіти можна зазначити формування у здобувачів об'єктивних поглядів на релігію (як духовну складову життя), історичний розвиток релігійних ідей і течій. Освітні компоненти з релігієзнавства і теології у системі підготовки здобувачів вищої освіти повинні дати змогу ознайомитися з іншими науковими та ідеологічними позиціями щодо феномену релігії й розвитку богословських ідей; продемонструвати особливості формування духовно орієнтованих компетенцій здобувачів вищої освіти через викладання освітніх компонентів релігієзнавчо-теологічного напрямку; вплинути на розвиток соціокультурного потенціалу та духовних цінностей людини.

Зроблено висновок, що одним з ключових завдань освітньо-виховного процесу є формування у здобувачів освіти об'єктивних поглядів на релігію як духовну складову життя; значення релігії в житті людини (суспільства); досягнення різноманітних форм віросповідання та основних постулатів їх віровчень, особливостей духовних практик; розуміння культурно-етичної й моральної ролі релігії та етапів її історичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Борозенець Т. А., Гаврилук Т. В. Релігієзнавство. Навчальний посібник. Київ : 2013. 185 с.
2. Колодний А. Релігієзнавство демократичної України. *Українське релігієзнавство*. 2001. № 20. С. 3-12.
3. Колодний А., Филипович Л. Актуальні проблеми і перспективи релігієзнавчої науки в Україні. *Українське релігієзнавство*. 2016. № 5. С. 68-80.

4. Про вищу освіту. Закон України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004). *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення : 13.10.2022).

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017. URL : <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>; Про вищу освіту : Закон України від 01.06.2014, № 1556-VII. URL : <https://osvita.ua/legislation/law/2235/list/1/>; Деякі питання виконання статті 40 Закону України «Про вищу освіту» (Наказ МОН № 1/9-497 від 21.10.15 року). URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/48187/; Деякі питання оприлюднення інформації про діяльність вищих навчальних закладів : Закон України (Наказ МОН № 166 від 19.02.15). URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46683/ (дата звернення : 14.10.2022).

6. Филипович Л. Чи має сучасне українське релігієзнавство стратегію виживання і розвитку? *Українське релігієзнавство*. № 90. 2020. С. 124-137.

7. Яроцький П. Л. Релігієзнавство. Навч. посібник. Київ : Кондор, 2004. 308 с.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ

Бельмаз Я. М., Тупиця А. І.

Канада як багатонаціональна країна акумулює в собі досвід різних націй щодо організації освітнього процесу, змісту і методів навчання, який привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Канада володіє вагомими педагогічними досягненнями та розвиненою системою професійної підготовки вчителів – багаторівневою системою надання педагогічної освіти. Крім того, канадська науково-педагогічна школа уважно слідкує за світовими освітніми реформами, оцінює їх результативність та можливості запровадження у власну багаторівневу педагогічну освіту з метою підвищення конкурентоспроможності національних педагогічних кадрів.

Тому, вивчення та аналіз сучасного стану педагогічної освіти у Канаді є важливим джерелом для визначення стратегічних напрямів розвитку української педагогічної освіти в ХХІ ст.

Загальні проблеми канадської педагогіки досліджували вітчизняні дослідники: Л. В. Булай (система народної освіти Канади), Т. Л. Грищенко (освітня проблема в Канаді), В. А. Погребняк (полікультурність канадської освітньої системи), І. С. Руснак (інтеграційні процеси в галузі освіти Канади) та ін.

Вищу педагогічну освіту Канади вивчали вітчизняні вчені – Н. В. Видишко, Г. С. Воронка, А. С. Чирва та ін., а також канадські дослідники – І. Даніел, Дж. Келлі, Дж. Лаєнз, В. Левін, М. Фуллан та ін.

Значний інтерес становлять також роботи, присвячені вивченню різних аспектів професійної підготовки вчителів у Канаді (Л. В. Булай, І. В. Гушлевська, Л. О. Карпинська, М. М. Левченко, М. П. Лещенко, Н. В. Муқан, В. П. Сливка, М. С. Смирнова та ін.).

Канада володіє вагомими педагогічними досягненнями та розвиненою системою професійної підготовки вчителів – багаторівневою системою надання педагогічної освіти.

На даний момент у Канаді підготовку майбутніх учителів здійснюють 56 закладів на базі педагогічних факультетів університетів за програмою бакалаврату, після завершення якої випускники одержують ступінь бакалавра педагогіки. Це перший етап тривалого професійного навчання, яке має тривати все життя.

У деяких університетах пропонуються магістерські та докторські програми підготовки педагогів. Ряд університетів пропонують навчання в аспірантурі (graduate program) із присудженням ступенів «магістр педагогіки» (M.Ed – Master of Education), магістр мистецтв (Master of Arts – M.A.) або «доктор філософії» (Ph.D) [5].

Структура педагогічної освіти Канади поєднує в собі три моделі: паралельну, послідовну і єдину [1].

Паралельна модель (concurrent model) – передбачає програми подвійного диплома тривалістю від чотирьох до шести років, коли студенти одночасно навчаються основам професійної педагогічної діяльності та вивчають спеціальні дисципліни. У результаті вони закінчують навчання з двома ступенями бакалавра – в галузі освіти (B.Ed.) та за тим напрямком, який вони обрали для спеціалізації.

Послідовна модель (consecutive model) – студенти спочатку отримують ступінь бакалавра з гуманітарного або природничого напрямку (бакалавр мистецтв – BA або бакалавр наук – B.Sc), а потім проходять програму професійної педагогічної підготовки, тривалість навчання на якій варіюється від двох-трьох семестрів до двох років, залежно від університету. Випускники також одержують два дипломи.

Єдина модель (sole model) – за структурою та змістом схожа з паралельною моделлю і є певним балансом предметних курсів і дисциплін з педагогіки. Основна відмінність полягає в тому, що студент навчається на одному факультеті та отримує лише один диплом – бакалавра педагогіки (B.Ed.). Тривалість навчання за цією програмою складає чотири роки, включаючи 700 годин педагогічної практики у школі, що становить приблизно 20% усього навчального навантаження.

Загалом, концептуальними засадами удосконалення моделі канадської багаторівневої педагогічної освіти в спектрі освітніх реформ ХХІ ст. є:

- глобалізація освітніх процесів;
- інтернаціоналізація системи вищої освіти, толерантність підходів до способу здобуття освітнього ступеня;

- адекватність вищої педагогічної освіти очікуванням суспільства та вимогам ринку;
- фундаменталізація вищої педагогічної освіти;
- гуманістичність та демократизація організації підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні (бакалавр, магістр, доктор).

При цьому, основоположними принципами у підготовці майбутніх учителів у умовах багаторівневої педагогічної освіти в Канаді обрано такі принципи: системності, варіативності, інтегративності, полікультурності, доступності та мобільності, гнучкості та динамічності освітніх послуг, професіоналізму та конкурентоспроможності.

Особливостями реформування змісту професійної підготовки майбутніх учителів в умовах канадської багаторівневої педагогічної освіти в спектрі світових освітніх інновацій XXI ст. є:

- високий ступінь ініціації науково-прикладних технологій, які використовуються у вищих навчальних закладах;
- постійне інтегрування модернізованої наукової інформації до змісту навчальних курсів і програм;
- застосування методів наукових досліджень у процесі розкриття, аналізу проблеми у структурі курсів і програм;
- залучення студентів бакалаврату і магістратури до виконання програм наукових досліджень;
- підготовка практично-наукових проектів прикладного характеру слухачами магістратури;
- урахування вимог педагогічної практики до розвитку креативних, дослідницьких умінь у студентів бакалаврату і магістратури;
- імплементація науково-комерційних проектів.

Водночас зазначимо, що освітні реформи є досить складними і багатовимірними процесами освітніх змін, у яких кожна національна освітня система проходить свій неповторний шлях і тут важливим є критичний аналіз та врахування усіх можливих здобутків і недоліків при втіленні будь-якої з цих реформ.

Тому перспективами подальших досліджень у даному плані є виділення шляхів та розроблення методики впровадження позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів у системі канадської багаторівневої педагогічної освіти в контексті сучасних освітніх реформ у систему вищої вітчизняної педагогічної освіти.

Говорячи про можливість застосування досвіду Канади в Україні, зазначимо, що підвищення якості педагогічної освіти є однією з найважливіших пріоритетних та стратегічних цілей багатьох вітчизняних закладів вищої освіти.

Система педагогічної освіти гнучко реагує на зміни, що відбуваються у світі. Для її покращення в Україні можна використати деякі елементи педагогічної освіти Канади:

1. Щоб відповідати новим вимогам цифрового суспільства, які висуваються до сучасного педагога, необхідно формувати окрім професійних ще й цифрові компетентності за рахунок впровадження нових технологій, методик та інструментів до навчання та розвитку дослідницької активності майбутніх педагогів.

2. Неперервність професійної освіти впродовж життя трактується канадським урядом, як необхідна умова економічного процвітання і добробуту громадян. У педагогічній освіті Канади актуальною освітньо-реформістською технологією професійної підготовки стала дистанційна організація навчання. Це сучасна форма освіти, у якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних та телекомунікаційних технологій.

3. Більше уваги приділяти професіоналізації освіти: зміцненню зв'язків між університетом і школою, збільшення тривалості педагогічної практики в деяких університетах (в Канаді до 950 годин).

4. Формування знань та навичок у галузі сучасних підходів до оцінки професійних компетентностей майбутніх педагогів, усвідомлення та прийняття ними етичних норм обраної професії.

Список використаних джерел

1. Лавриш Ю. (2018). Особливості інтеграції наукової та навчальної діяльності в університетах Канади. *Наукові Записки Бердянського Державного Педагогічного Університету: Педагогічні Науки*. С. 28-36.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Беляєв С. Б.

Інноваційність розвитку освіти було визнано ознакою сучасності на початку ХХІ століття [3] внаслідок визнання суттєвого впливу різного роду змін на характер перебігу та результативність освітнього процесу. Численні дослідження інноваційних тенденцій в освіті призвели до виділення ознак інновацій та їх класифікацій в залежності від обраних критеріїв. Цілком природним продовженням зазначеного процесу стало вивчення першоджерел інноваційних процесів, а також визначення подальших тенденцій впровадження інновацій з високим інноваційним потенціалом. У зв'язку з переважанням серед наявних інновацій таких, що було вперше впроваджені в педагогічній практиці, а лише згодом отримали наукове пояснення в педагогічній науці, в науці констатовано необхідність обґрунтування наукових основ розроблення та впровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу. Передбачається, що інноваційні підходи

до організації освітнього процесу ініціюватимуть якісні зміни у визначенні цілей, змісту, форм та методів організації освітнього процесу, забезпечуватимуть позитивний еволюційний розвиток засобів оцінювання отриманих результатів.

Визначення методології розроблення нових (інноваційних) підходів до організації освітнього процесу виявилось достатньо складним завданням у зв'язку з паралельним використанням в педагогічній науці різних методологічних підходів на тлі переходу до нової парадигми освіти. Гуманно-особистісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний підходи стали орієнтиром для визначення педагогічних засобів досягнення описаних в межах зазначених підходів прогнозованих результатів освітнього процесу. Одночасно з цим еволюція методологічних підходів до організації освітнього процесу від політехнічного до блочно-модульного на посилення уваги до методології системного та технологічного підходів призвела до виникнення складної задачі стосовно визначення основи для створення інноваційних алгоритмів реалізації змісту освіти в педагогічній науці та практиці. Істотне відставання інструментів розроблення нових моделей педагогічної взаємодії на тлі підвищення вимог щодо реалізації особистісного потенціалу суб'єктів освітнього процесу вказує на доцільність розроблення нового інструментарію пошуку оптимальних методів та засобів забезпечення опанування змістом освіти.

Вирішення окресленої задачі потребує від науковців комплексного пошуку методів, засобів, прийомів під час розроблення педагогічних інновацій, що одночасно відповідатимуть кільком актуальним методологічним підходам у відповідності до чинних нормативних документів [4,5], на підставі яких відбувається реформування освіти. Питання інтеграції діяльнісного, особистісно-орієнтованого і компетентнісного підходів успішно вирішувались науковцями [2] враховуючи певний ступінь наступності та спорідненості змісту зазначених методологічних підходів.

Необхідність дотримуватись вимог кількох методологічних підходів, які не мають явно вираженої спорідненості, має вирішуватись з допомогою використання відповідного інструментарію, що міститься в концепції процедурної інтеграції методологічних підходів [1]. У відповідності до концепції процедурної інтеграції методологічних підходів складові педагогічної системи (цілі, зміст, форми та методи навчання, засоби оцінювання) мають розроблятися у відповідності до вимог обраних методологічних підходів. Розуміння цілей та змісту навчання в межах окремих підходів мають окремі характеристичні властивості, які мають об'єднатись під час процедурної інтеграції методологічних підходів. Аналогічним чином визначення методів та засобів реалізації освітнього процесу має враховувати вимоги щодо характеристик включення суб'єкта освітнього процесу в навчальну діяльність. Критерії та засоби оцінювання результатів навчальної діяльності також повинні співвідноситись з цілями та змістом освіти одночасно з врахуванням загальних критеріїв оцінювання

результатів навчання та розвитку особистості, що викладені в межах обраних методологічних підходів.

В результаті використання концепції змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів під час створення нової технології організації освітнього процесу відбувається формування удосконаленої системи методи та засобів реалізації конкретизованих цілей та змісту навчання, а інструментарій оцінювання досягнутих результатів одночасно відповідатиме кільком обраним методологічним підходам. Розроблений у такий спосіб інноваційний підхід до організації освітнього процесу матиме наукове підґрунтя та забезпечуватиме позитивні результати від впровадження у зв'язку із тим, що концепція інтеграції методологічних підходів має в своїй основі системне моделювання освітнього процесу.

Подальше теоретичне обґрунтування, розроблення та впровадження в освітній процес педагогічних інновацій з високим інноваційним потенціалом забезпечуватиметься за умов використання інструментарію змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів під час розроблення окремих елементів педагогічної системи, що одночасно відповідає критеріям цілісності, системності, варіативності та гнучкості за умов дотримання принципів оптимальності та відтворюваності нових прийомів, підходів тощо.

Інноваційний розвиток освітнього простору сучасного закладу освіти залежить від своєчасного реагування на актуальні вимоги в межах сучасної освітньої парадигми. Необхідність одночасного врахування вимог різних методологічних підходів у розробленні нових форм, методів та засобів організації освітнього процесу має спиратись на концепцію змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів і забезпечувати у такий спосіб комплексне розроблення системи цілей, змісту, форм, методів і засобів організації освітнього процесу з одночасним визначенням оптимальних критеріїв оцінювання отриманих результатів. Завдяки відповідності концепції змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів принципам оптимальності та відтворюваності інноваційні продукти отримуватимуть в якості провідної властивості придатність до широкого впровадження.

Список використаних джерел

1. Беляєв С. Б. Процедурна інтеграція методологічних підходів у розробці системи професійної підготовки майбутніх учителів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (78), Issue: 196, 2019 Maj. С 7-10.
2. Брюханова Н. О. Системна інтеграція діяльнісного, особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів як засіб проектування системи педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2013. № 38-39. С. 36-43.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. 3-тє видання (виправлене) Київ : Академвидав, 2015. 304 с.

4. Закон України "Про вищу освіту" : від 01 липня 2014 р. № 1556-VII : веб-сайт. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата зверення : 09.10.2018).

5. Закон України "Про освіту" : від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата зверення : 09.10.2018).

НАУКА І ОСВІТА – СКЛАДОВІ ЦІЛІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Бірюкова І. М., Макарова С. В.

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві зумовлюють новий науково-методичний підхід до організації освітнього процесу закладів освіти, який має здійснюватися на принципі його цілісності. Беззаперечно, саме наука і освіта є складовими цілісного освітнього процесу, адже вони тісно пов'язані між собою предметно (обидві мають справу зі знанням). Актуальність досліджень проблеми викликана необхідністю прийняття зважених рішень у процесі реформування галузі освіти і науки з метою формування та розвитку суспільства нової якості, що засновується на знаннях.

Проблему сфери освіти і науки розглядали Л. Ващенко, В. Євдокимович, О. Коваленко, В. Кремінь, В. Луговий, О. Ляшенко, С. Ніколаєнко, В. Олійник, П. Полянський та інші, які виокремлювали сутність, важливість та основні проблеми розвитку науки і освіти. Проте, висвітлення проблеми єдності освіти і науки як складових сучасного цілісного освітнього процесу не знайшли належного відображення у наукових працях сучасних дослідників, що й зумовило вибір теми дослідження.

Метою дослідження зазначено розглянути особливості науки і освіти як складових цілісного освітнього процесу.

В найзагальнішому визначенні освіта здебільшого розглядається як процес і результат засвоєння здобувачем освіти систематичних знань, умінь і навичок, розвиток інтелектуальних здібностей та почуттів, формування світогляду та пізнавальних інтересів. Окрім цього, освіта розглядається як це процес, за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого.

Освіта пришвидшує процес розвитку й становлення здобувача освіти як особистості, суб'єкта, забезпечує формування його духовності, світогляду, ціннісних орієнтацій і моральних принципів. Завданням освіти є формування особистості, здатної побачити проблеми, суперечності цього світу, розпредметити його, знайти нові комбінації відомих елементів і своєю

діяльністю створити відсутні елементи. Освіта є одним із найбільш оптимальних способів входження людини у світ культури та науки.

Якщо говорити про науку, вона тісно пов'язана із освітою. Наука є найвищим щаблем розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури, адже це процес творчої діяльності по отриманню нового знання, і результат цієї діяльності у вигляді цілісної системи знань, сформульованих на основі певних принципів [3, с. 22]. Завдяки науці людство пізнає себе і світ.

Тобто, наука нерозривно пов'язана зі сферою освіти. Доповнюючи одна одну, ці дві галузі створюють симбіоз взаємодопомоги – освіта забезпечує науку новими методами пізнання, а наука, натомість, віддячує інструментарієм для подальшого розвитку та вдосконалення [1, с. 231]. Беззаперечно, освіта і наука саме через продукування нового знання здійснює визначальний вплив на формування і розвиток людської особистості, розвиток людства, рівня його життя.

У Законі України про Освіту зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

І саме в освітньому процесі сучасних закладів освіти і відбувається формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Саме під час освітнього процесу у здобувачів освіти формуються базові якості особистості та життєво необхідні навички та компетентності – вміння та знання, які необхідні для подальшого навчання та життя загалом.

Саме в освітньому процесі закладів освіти людство знайомиться та вивчає основні методи пізнання, які здобувач освіти в майбутньому може використати для прогресивного розвитку в науці.

Якщо говорити про цілісність освітнього процесу в який входять наука і освіта, то це сукупність всіх процесів у закладі освіти, які мають єдину мету – всебічно-гармонійний розвиток особистості. Беззаперечно, специфіка кожного процесу в освітньому закладі відображається в основних функціях, які він реалізує (навчання, виховання і розвиток) та шляхах досягнення мети [5, с. 128].

Це очевидно, що процес навчання в будь-якому закладі освіти переважно впливає на інтелектуальну сферу особистості, безпосередньо формує її свідомість. Тому він вносить особливий вклад у навчальну функцію. Процес виховання звернений, насамперед, до ставлень, дій та емоцій особистості і саме тому впливає на мотиваційну та діяльнісно-

поведінкову сферу. У зв'язку з цим його домінуючою функцією є функція виховна. Процес навчання здійснює і розвивальну функцію – в освітньому процесі у здобувачів освіти розвиваються їх здібності, нахили, відбувається розширення і поглиблення їх знань, умінь, навичок, формується ставлення до певних видів діяльності, поведінка. Слід зазначити, що у змісті виховання домінує формування ціннісних орієнтацій, досвіду ставлень до навколишньої дійсності і самого себе, мотивів, способів і правил соціально значимої поведінки і діяльності. Також виховання стимулює інтерес та активність до навчання [2, с. 12].

Як бачимо, всі складові освітнього процесу завдяки взаємозв'язкам створюють якісне утворення, для якого характерна цілісність. Саме цілісність освітнього процесу забезпечує умови для реалізації головної мети освіти – повноцінного розвитку особистості здобувача освіти.

Варто відмітити, що у змісті навчання переважає формування у здобувачів освіти наукових уявлень, засвоєння понять, законів, принципів, теорій, які згодом значно впливають на розвиток мислення, формування наукового світогляду [4, с. 50]. І якщо здобувач освіти усвідомив та може впровадити у практику теоретичні знання, він може зробити значний внесок у розвиток науки. Звідси знову випливає висновок про те, що освіта і наука – є нероздільними, нерозривно пов'язаними і є складовими цілісного освітнього процесу будь-якого закладу освіти.

Аналіз усього вищезазначеного дозволяє зробити висновок, що наука і освіта є нероздільно пов'язаними компонентами цілісного освітнього процесу. Доповнюючи одна одну, ці дві галузі створюють так званий комплекс взаємодопомоги – освіта забезпечує науку новими методами пізнання, а наука, натомість, віддячує інструментарієм для подальшого розвитку та вдосконалення. Беззаперечно, освіта і наука здійснює визначальний вплив на суспільство, рівень його життя.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В., Гуржій А., Литвин В. Науково – освітній потенціал нації. Київ : Навчальна книга, 2014. 943 с.
2. Меркулова Н. В. Інноваційний освітній процес в Україні. *Інноваційна освіта*. 2021. № 6. С. 12–18.
3. Сисоєва О. Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Методологічні засади освітології*. 2016. № 4. С. 22–30.
4. Слєпкань З. І. Наукові засади цілісності педагогічного процесу: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2015. 239 с.
5. Сущенко Т. Цілісний педагогічний процес у закладах освіти: реалізація професійно важливих парадигм. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. *Педагогічні науки*. 2019. № 49. С. 128–134.

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Бойчук М. В., Весельська Т. В.

Трансформація сучасного суспільства, реформування національної системи освіти, цифровізація та діджиталізація освітнього процесу вимагають кардинальних змін у системі підготовки випускників педагогічних закладів освіти. Тому особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій навчання і виховання, які будуть сприяти підвищенню рівня знань, розвивати уміння творчо і креативно вирішувати будь-які завдання, формувати майбутніх педагогів до професійної діяльності в сучасних умовах. Особливої уваги потребує питання застосування інтерактивних методів, адже під час їх застосування у освітньому процесі здобувачі освіти набувають навичок аналізувати інформацію, робити висновки, брати участь у обговореннях. Одним з інтерактивних методів є кейс-метод. Використання кейс-методу дозволяє активувати певний об'єм знань, необхідний для розв'язування проблемного питання та поєднує різні види діяльності. Такий підхід дає можливість вирішувати завдання підготовки майбутніх вчителів, що стоять перед педагогічними закладами освіти.

Кейс-метод вперше було апробовано в 1921 році у Гарвардській школі бізнесу. Перші кейсові ситуації були розроблені для навчання майбутніх бізнесменів. Лише в 60-х роках ХХ століття кейс-метод почали використовувати у Західній Європі. Вивченню кейс-методу присвятили свої праці зарубіжні науковці М. Лідере, Е. Монтера, М. Норфі [3].

Застосування кейс-методу у вітчизняних закладах освіти знаходиться на початковому рівні, але вітчизняні науковці В. Лобода, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, В. Чуба, П. Шеремета, Л. Штефан активно долучилися до вивчення питання впровадження кейс-методу у освітній процес, теоретично обґрунтували кейс-метод як потужний інструмент навчання, що розвиває творчі здібності, логічне та критичне мислення [4].

Сутність кейс-методу полягає у тому, що під час навчальної діяльності використовують описи реальних педагогічних ситуацій. Здобувачу освіти пропонується проаналізувати певну ситуацію, визначити шляхи розв'язування поставленої проблеми. Кейс – це опис певної професійної проблеми, яку використовують в якості педагогічного інструментарію, що сприяє глибшому розумінню теми здобувачами освіти, розвитку логічного мислення та просторової уяви, допомагає залучити та зацікавити, активізувати мислення та творчість, сформувати навички комунікації, висловувати гіпотези та робити висновки, свідомо поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю [1].

Кейс-метод можна застосовувати як під час групової діяльності здобувачів освіти, так і під час самотійної або індивідуальної роботи. Така інтегративність методу дозволяє здобувачам освіти виробити як навички

роботи в команді так і навички самостійної роботи над поставленою проблемою. Робота над кейсом є ефективною, оскільки наближає здобувача освіти до професійної реальності, але вони не мають чіткого та однозначного рішення проблеми.

Педагогічні кейси сприяють не лише інтелектуальному розвитку, а й активізують емоційну залученість здобувача освіти до пошуку розв'язків проблеми. Робота над кейсом обов'язково занурить майбутніх вчителів у простір педагогічної практики, що значно розширить межі освітньої діяльності. Тобто, під час роботи над кейсом здобувачі освіти активно включаються в професійну діяльність. Чим більше кейсів опрацьовано здобувачами освіти, тим вище ймовірність того, що напрацьовані готові рішення допоможуть їм розв'язувати більш складні завдання в професійній діяльності.

Результативність і продуктивність заняття з використанням педагогічних кейсів залежить від здібностей педагога організувати командну роботу над проблемою – залучити всіх здобувачів освіти, контролювати час і спосіб взаємодії між ними, провести вступну бесіду, надати посилання на літературу та джерела мережі Інтернет, організувати узагальнення отриманих результатів та зробити конструктивні висновки.

Таким чином, одним з методів навчання, який може надати майбутнім педагогам можливість демонструвати та вдосконалювати аналітичні здібності, вибирати найкращі рішення в командній роботі, застосовувати теоретичний матеріал для розв'язування практичних завдань, навчитися ефективно ділитися ідеями є кейс-метод. Він не є універсальним, однак значно активізує творчий потенціал майбутніх вчителів. У поєднанні з класичним лекційним курсом його застосування буде ефективним і продуктивним.

Список використаних джерел

1. Зазуліна Л. Кейс-метод у системі підвищення кваліфікації педагогів. *Післядипломна освіта в Україні*. 2010. №12. С. 27-29.
2. Інтерактивні методи навчання: навчальний посібник. /за заг. ред. П. Шевчука, П. Фенриха. Щецін: Вид-во WSAP, 2005. 170 с. URL: <https://cutt.ly/LNPVFZs>. (дата звернення: 28.10.2022).
3. Осадченко І. Дидактичні вимоги та методика формування кейсів у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи. URL: <https://cutt.ly/3NPBVvw>. (дата звернення: 28.10.2022).
4. Товканець Г. В. Особливості застосування кейс-методу у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. URL: <https://cutt.ly/qNP3DL1>. (дата звернення: 28.10.2022).

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС – ОБ'ЄКТИВНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ

Бондаренко А. О., Сазонова І. О.

Поширення інноваційних технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою новою філософією освіти. Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення.

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного впровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів.

Питання запровадження інноваційних освітніх практик як засобу підвищення якості національної освіти висвітлювались у наукових працях таких дослідників: О. Березюк, О. Власенко, М. Дорошко, О. Дубаленко, Л. Забелло, Г. Пономарьова, С. Удовкіна.

Науковці О. Березюк, О. Власенко, Л. Забелло у своїх дослідженнях окреслюють вирішальне значення сучасних інноваційних технологій, що забезпечують формування готовності майбутніх спеціалістів до професійної діяльності, зокрема, мотивації та потреби формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності.

Дослідники О. Солодовник, Л. Колесник, С. Павлюк, Г. Сайчук висвітлили у своїх працях питання особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога.

Мета дослідження – проаналізувати й обґрунтувати особливості впровадження інноваційних освітніх практик як засобу підвищення якості національної освіти.

Інновацію в освіті розглядають як реалізоване нововведення у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (як методики, технології), у змісті та формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання та виховання й у підходах до соціальних послуг в освіті. Це суттєво підвищує якість, ефективність та результативність освітнього процесу, тому педагогічна інноватика відповідно до особливостей новітніх

процесів в освіті повинна охоплювати певні теоретичні блоки понять і принципів, а саме: створення нового в системі освіти та педагогічної науки, сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством, застосування педагогічних новацій, система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів в освіті та керування ними.

Ефективна організація нововведень у закладі освіти залежить від розвитку його потенціалу, професійної компетентності педагогічного колективу до роботи в умовах пошуку, створенні науково-методичної та матеріально-технічної підтримки інноваційних змін.

Інновація в освіті - це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Характерною ознакою сучасної педагогіки є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому. Розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-психологічне середовище потребує нової ідеї.

Необхідно створювати умови для багаторівневого впровадження інновацій, дати можливість викладачу застосовувати нетрадиційні педагогічні технології, не боятися порушити діючі інструкції. Є ряд заходів, спрямованих на формування умов, за яких педагоги впроваджують нові форми викладу матеріалу та оцінювання, нетрадиційні технології в комунікаціях зі студентами. Такими заходами є стимули, що спонукають викладача діяти. До них можна віднести: внутрішні – пов'язані із заохоченням за пошук і впровадження нових методів у викладанні (премії, нагороди, преференції); зовнішні – пов'язані з професійним визнанням поза навчальним закладом (участь у семінарах, конференціях різних рівнів, публікації статей у профільних виданнях тощо); кар'єрні – потенційне підвищення на посаді в результаті інноваційної діяльності. Важливо сформувати систему оцінювання інноваційної діяльності професійного зростання. Інакше нововведення стануть буденністю, і створені умови теж будуть не більш ніж деклараціями, але не інструментом досягнення результату.

Отже, впровадження інноваційних практик в освітній процес дає змогу покращити роботу зі здобувачами вищої освіти, зробити навчання більш цікавим та яскравим, формувати якісно новий етап взаємодії та розвитку науково-педагогічної й педагогічної творчості.

Список використаних джерел

1. Березюк О. С., Панасюк І. Роль педагогічних технологій в формуванні інтелектуальних здібностей. *Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць* / за ред. О.С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С.158.

2. С. Кириленко, І. Євтушенко Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проєктна діяльність*. Науково-методичний збірник. Київ, 2022. С.140

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-КВЕСТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Борзик О. Б., Молчанюк О. В., Діденко А. О.

Сучасний освітній процес початкової школи за умов дистанційного навчання висуває нові вимоги до його організації: упровадження в систематичну практику різноманітних освітніх онлайн сервісів та ресурсів, що своєю чергою, мають забезпечити ефективність навчання здобувачів початкової освіти, зокрема під час асинхронного навчання.

Однією з таких сучасних технологій є вебквест, використання в освітньому процесі якого, сприятиме підвищенню мотивації навчання, розвитку самостійності та успішному формуванню ключових компетентностей здобувачів початкової освіти. Слід зазначити, що систематичне упровадження веб-квестів в освітньому процесі початкової школи забезпечуватиме якісне формування інформаційно-цифрової компетентності учнів, що у сучасному світі є досить актуальним.

Як відомо, концепцію вебквесту було розроблено Б. Доджом і Т. Марчем 1995 року. Відповідно до поглядів науковців, вебквести розробляються з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет. Їх метою є розвиток у здобувачів освіти навичок критичного мислення в процесі пошуку відповіді на запитання або розв'язування завдань [3].

Аналіз наукової літератури засвідчує, що окремі аспекти розробки та використання вебквестів в освітньому процесі висвітлено у наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Зокрема, порушену проблематику активно досліджують М. Андрєєва, Я. Биховський, О. Гапеєва, М. Гриневич, Л. Іванова, С. Кочергіна, Ю. Мох, О. Радченко, О. Фомічова, Н. Харчук, Г. Шаматов, В. Шмідт та інші. На важливості використання вебквестів в освітньому процесі початкової школи наголошують А. Баканча, А. Горлова, Ю. Заровна, С. Парфілова та інші.

Не зважаючи на багатоаспектність досліджень авторів у контексті проблеми дослідження, деякі питання використання вебквестів на уроках в початковій школі залишаються висвітленими не остаточно й потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є розкриття особливостей використання вебквестів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі.

Апріорі зрозуміло, що поняття вебквест утворене завдяки синтезу відносно самостійного поняття «квест» та приєднання до нього частки «веб». Проте, аналіз наукової літератури засвідчує, що на сьогодні поняття «вебквест» трактується як сталий термін.

Прикметно, що українські педагоги Р. Гуревич і М. Кадемія розглядають вебквест як інформаційно-навчальну технологію, метою якої є самостійний пошук відповіді на поставлене завдання, що постає у форматі пригодницької гри [1]. До того ж, В. Шмідт зауважує, що вебквести є міні-проектами, які ґрунтуються на пошуку інформації в мережі Інтернет [2].

Слід акцентувати, що задля забезпечення досягнення поставленої мети, при розробці вебквесту важливим етапом є самооцінювання його ефективності. Ми поділяємо думку Б. Доджа та Т. Марчема і приймаємо за основу наступні критерії визначення ступеня реалізації поставлених завдань на кожному етапі розробки веб-квесту [3; 4]:

- вступ (створення загальної сцени, мотивація учнів, надання деякої роз'яснювальної інформації щодо його організації);
- тематика (проблемність, пізнавальна цінність);
- завдання (чіткість формулювання, доступність для розуміння, пізнавальна цікавість);
- алгоритм виконання (покроковий опис послідовності дій учнів щодо виконання завдань веб-квесту);
- використання інформаційних джерел, у тому числі інтернет-ресурсів (релевантність, різноманітність, доступність, наявність додаткових матеріалів для виконання завдань);
- оцінювання діяльності учнів (адекватність, чіткість, об'єктивність визначених критеріїв і їх показників, відповідність типу завдання, можливість вимірювання результатів діяльності);
- висновок (логічне завершення веб-квесту, підбиття підсумків, опис навичок на формування яких спрямований веб-квест);
- дизайн (загальне оформлення веб-квесту: фон, додані зображення, об'єкти, шрифт, кольори, структурованість тощо).

Слід зазначити, що впровадження вебквестів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі сприяє активному процесу засвоєння навчального матеріалу в ігровій формі, якнайкращому запам'ятовуванню, формуванню навичок у здобувачів початкової освіти знаходити різні способи вирішення проблемної ситуації, самоорганізовуватись, розвитку дослідницьких навичок і роботи з інформацією, і як результат – формування цілісної картини світу у здобувачів початкової освіти.

На сьогодні у мережі Інтернет з'являється все більше спеціальних онлайн інструментів, сайтів для створення вебквестів. Послугуючись власним педагогічним досвідом, можемо стверджувати, що онлайн інструментарій Національної освітньої платформи «Всеосвіта» для створення авторських вебквестів до уроків в початковій школі є простим у навігації;

зручним у використанні; містить цікаві яскраві шаблони, що відповідають віковим особливостям учнів початкових класів; уможлиблює структурування, диференціацію завдань і містить усі необхідні налаштування. До того ж, цей ресурс є найоптимальнішим для створення вебквестів для учнів початкових класів.

Відтак, нами було розроблено короткостроковий веб-квест за допомогою Національної освітньої платформи «Всеосвіта» для першокласників «У квітковому магазині» до теми «Кімнатні рослини. Як доглядати за кімнатними рослинами?» Даний веб-квест доцільно запропонувати учням для проходження в синхронному режимі під керівництвом учителя, оскільки першокласники ще не мають належного рівня знань, досвіду виконання таких робіт.

Мета вебквесту – розширити знання учнів про види кімнатних рослин, сприяти впізнаванню учнями видів кімнатних рослин за їхніми характерними ознаками; формувати навички використання гаджетів в освітніх цілях і віртуального співробітництва; прищеплювати бажання вчитися; виховувати почуття любові та бережливе ставлення до рослин і всього живого.

Вебквест «У квітковому магазині» включає такі структурні компоненти:

- вступ (вітання на початку гри);
- інструкцію (етапи, алгоритм роботи);
- завдання (чіткий опис дій і завдань, які мають виконати учасники);
- мотиваційні елементи (підбадьорюючі, мотивуючі фрази);
- сертифікат участі (за проходження вебквесту учасник отримує сертифікат).

На першому етапі створення вебквесту, нами було визначено тему, обрано загальний дизайн вебквесту (рис. 1), описано вступне слово та покрокову інструкцію для учнів щодо його проходження.

Рис. 1. Загальний дизайн веб-квесту «У квітковому магазині»

На другому етапі нами було розроблено завдання до квесту та виставлено всі необхідні налаштування (рис. 2). Це найбільш об'ємна і творча частина вебквесту, тому що завдання треба підібрати відповідно до теми уроку, вікових та індивідуальних особливостей учнів. Завдання – лаконічні, чіткі і невеликі за обсягом.

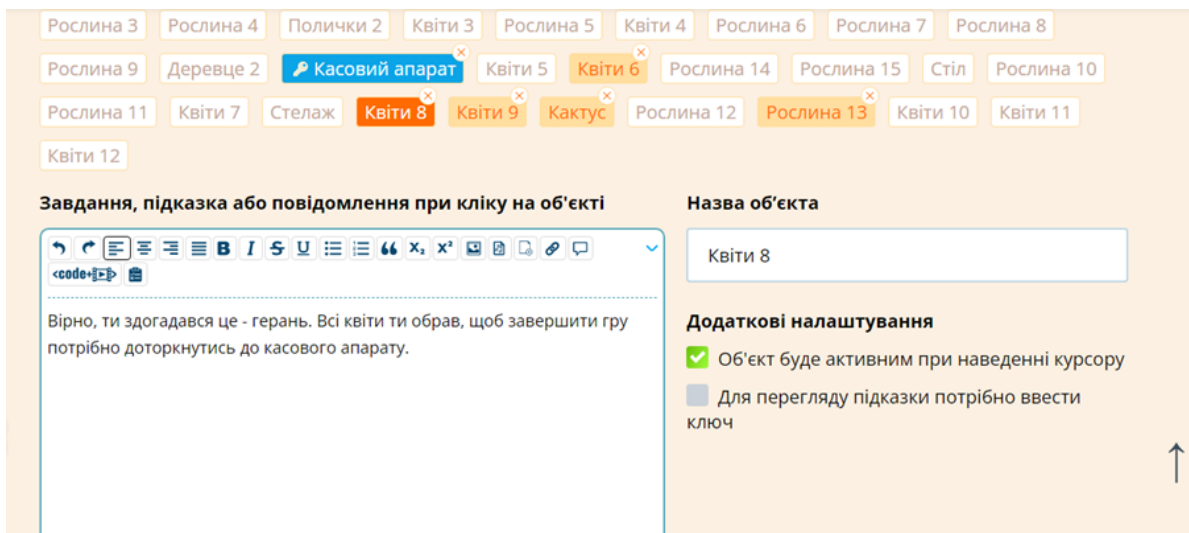

Рис. 2. Інтерфейс розробленого завдання до вебквесту «У квітковому магазині»

Відтак завдання сформульовані у форматі завершеного або незавершеного опису рослини, яку треба віднайти. За характерними ознаками учні мають відгадати рослину і натиснути на неї (рис. 3). Завдання, що містять загадку роблять гру цікавішою. Після того як першокласники відгадують рослину, вони мають назвати її батьківщину і правила догляду за нею.

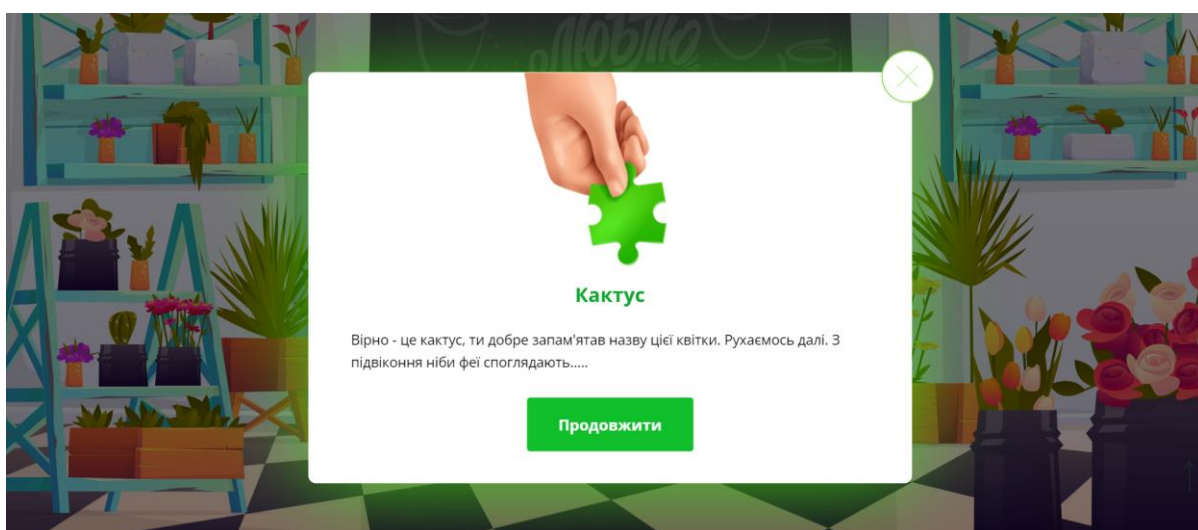
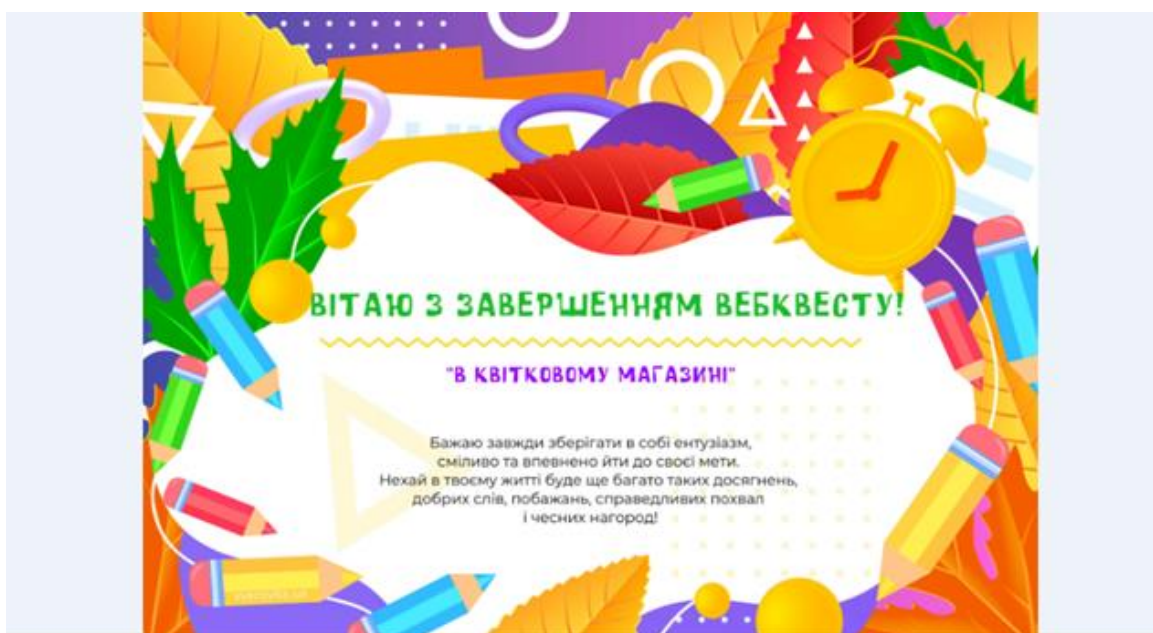

Рис. 3. Приклад розробленого завдання до вебквесту «У квітковому магазині»

Після завершення проходження вебквесту, учні отримують сертифікат учасника (рис. 4).

Рис. 4. Шаблон сертифіката учасника вебквесту «У квітковому магазині»

Отже, створення та використання веб-квестів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі покликано ефективно розв’язувати різноаспектні освітні завдання уроку практичного змісту: динамічність й інтерактивність дистанційного уроку, стимулювання інтересу й активності учнів, якісне засвоєння навчального матеріалу з теми, розвиток критичного мислення та самостійності, формування дослідницьких та аналітично-пошукових навичок, формування цілісної картини світу у здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В. Веб-квест у підготовці майбутніх учителів : навч.-метод. посіб. Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2013. 155 с.
2. Шмідт В. В. Технологія веб-квесту при навчанні англійської мови студентів немовних спеціальностей. URL : <http://winner.se-ua.net/page26/1/10/>
3. Dodge В. Some Thoughts About WebQuests : site. URL : https://webquest.org/sdsu/about_webquests.html
4. March Т. Criteria for Assessing Best WebQuests. URL : <http://www.bestwebquests.com/bwq/matrix.asp>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Борисенко У. В.

В умовах сучасних викликів сьогодення ідеї соціально-педагогічної підтримки як концептуальної основи у роботі з особами з особливими освітніми потребами є дуже актуальними у наш час. З упровадженням воєнного стану на території України, функціонування системи освіти характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм та методів організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій, в тому числі й для роботи з особами з особливими освітніми потребами.

Окремі аспекти даної проблематики знайшли своє відображення у ряді психологічних та соціально-педагогічних праць (Т. Чечко, Т. Лях, Т. Алексеєнко, Н. Сергєєва, О. Безпалько, А. Капська, О. Рассказова та ін.), у той же час особливості роботи з особами з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивно-ресурсного центру є недостатньо висвітленими, що в свою чергу створює певні труднощі у наданні якісної та ефективної соціально-педагогічної підтримки цієї категорії.

Виділяють два підходи до розуміння суті особливих освітніх потреб: медичний та соціальний. Медична модель визначає особливі освітні потреби через наявність порушень розвитку чи стану здоров'я дитини. Основний напрям діяльності в рамках медичної моделі - надання корекційної чи медичної допомоги особі з особливими освітніми потребами з метою зменшення негативного впливу цих чинників. При такому підході особа з особливими освітніми потребами асоціюється з проблемою, що найчастіше призводить до її ізоляції.

У сучасному суспільстві на зміну медичній моделі приходить соціальна, яка стверджує, що:

причина проблеми - це не порушення розвитку особи чи стан її здоров'я;

причина проблеми - це бар'єри у зовнішньому середовищі, яке оточує особу.

Соціальна модель передбачає, що система освіти має бути більш гнучкішою, здатною до забезпечення рівних прав на отримання освіти без дискримінації.

Слід відмітити, що в основі діяльності інклюзивно-ресурсного центру, на відміну від реорганізованих ПМПК, лежить соціальна модель розуміння інклюзії, в центрі уваги якої є дитина та її особливі освітні потреби. Ця модель вбачає в собі:

– визначення особливих освітніх потреб особи, її сильних сторін;

- надання психолого-педагогічної допомоги з урахуванням Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я;

- розробка рекомендацій щодо організації інклюзивного освітнього середовища та навчання дитини;

- постійний психолого-педагогічний супровід, у тому числі шляхом участі фахівця у командах психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами у закладах освіти, а також в психолого-педагогічних комісіях спеціальних закладів загальної середньої освіти;

- рання допомога дитині;

- налагодження міжвідомчої співпраці, взаємодія з батьками як з ключовими партнерами розвитку дитини з особливими освітніми потребами [1, с. 36].

У Положенні про інклюзивно-ресурсний центр (2017) визначено, що підтримка в освітньому процесі надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти.

Послуги, які надаються в інклюзивно-ресурсному центрі спрямовані на:

- запобігання виникненню освітніх труднощів, їх мінімізацію в осіб з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу;

- соціалізацію осіб з особливими освітніми потребами, розвиток їх самостійності та відповідних компетенцій;

- сприяння розвитку потенціалу в осіб з особливими освітніми потребами з подальшим визначенням їх професійної орієнтації;

- формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей з особливими освітніми потребами до навчання в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти;

- забезпечення розвитку навичок саморегуляції та саморозвитку дітей з урахуванням наявних знань, умінь і навичок комунікативної діяльності, становлення особистості;

- запобігання посиленню психологічної травми.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) в інклюзивно-ресурсного центру виникають додаткові завдання, що полягають у проведенні первинної/повторної комплексної оцінки, здійсненні системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами, які були вимушені змінити своє місце проживання (перебування), та спрямовані на подолання їх освітніх труднощів, у тому числі тих, що виникли внаслідок психологічної травми [2].

Інклюзивно-ресурсний центр є установою, яка проводить комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, здійснює психолого-педагогічний супровід у соціумі та являє собою основу соціально-

педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами. Це сприяє допомозі у підвищенні соціальної активності, розвитку інтелектуальних здібностей, відповідно до індивідуальних можливостей, формуванні загальноприйнятої моделі стосунків з оточенням, гармонізації внутрішньоособистісних стосунків та засвоєнню норм соціальної поведінки тощо.

Список використаних джерел

1. Порошенко М. А., Колупасва А. А., Ярошук М. В., Тараненко О. М. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч. посіб./за заг.ред. М. А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.
2. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова від 12.07.2017 р. № 545. Дата оновлення: 06.09.2022. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text) (дата звернення 12.11.2022).

ВИЗНАЧЕННЯ АЛГОРИТМУ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АДАПТАЦІЇ РОСЛИН ДО СОЛЕЙ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ

Бритікова С. А., Монастирська Ю. В., Москальов В. Б.

Повноцінна підготовка фахівців-біологів неможлива без формування компетентностей, пов'язаних з плануванням, виконанням та інтерпретацією наукових експериментів [1]. Науково-навчальна діяльність здобувачів освіти може входити до складу освітніх компонентів, бути окремим навчальним предметом (курсова, кваліфікаційні роботи) або виконуватися у позааудиторний час у рамках студентського наукового гуртка. У забезпеченні науково-навчальної активності студентів вирішальну роль відіграє функціонування науково-дослідних лабораторій (мікробіологічна, морфогенетичних процесів рослин, екогенетичного моделювання, біоінформатична тощо). Робота лабораторії – це не лише справне обладнання та достатня кількість реактивів, але й постійне удосконалення методології наукового експерименту. Одним з прийомів такого удосконалення можна вважати розробку алгоритмів дослідження.

Перспективним напрямом вивчення функціонування біологічних систем є дослідження явища адаптаціогенезу на різних рівнях організації живого. Адаптаціогенез рослин до стресорних чинників виявляється у формі генералізованого синдрому загальні принципи якого окреслені, але окремі механізми потребують детального вивчення [2].

Враховуючи зазначене, метою цього теоретичного дослідження було формулювання алгоритму наукового дослідження біологічного явища на прикладі адаптацій рослин до дії важких металів.

На підготовчому етапі необхідно визначити об'єкт дослідження, параметри його змін, що будуть фіксуватися та визначити чинник, який на нього впливатиме. Перші два компоненти складатимуть модель дослідження, останній – досліджуваний чинник.

В якості об'єкту дослідження, на нашу думку, доцільно обирати покритонасінні рослини, тому що вони складають основу рослинного покриву в переважній більшості кліматичних зон, а також використовуються у рільництві. У дослідній роботі бажано порівняти відклик на дію стресу представників однодольних та дводольних рослин. Тому, наприклад, можна взяти представників роду *Triticum* (пшениця, однодольна рослина родини Злакові) та роду *Trifolium* (конюшина, дводольна рослина родини Бобові) [3,4]. Також буде цікавим порівняння різниці у дії досліджуваного чинника на близьких родичів – види одного роду або навіть сорти одного виду.

Фотосинтетичний апарат рослин є основою їх продуктивності та забезпечує верхній кінцевий двигун, тому безумовно показники його стану мають входити до досліджуваних змін у відповідь на дію стресорного чинника [5]. При цьому слід враховувати такі параметри: розміри та колір листових пластинок (середні та сумарні), вміст та співвідношення фотосинтетичних пігментів, концентрацію солей важких металів у перерахунку на суху речовину, вміст крохмалю в листках тощо. Також варто дослідити вміст важких металів в інших тканинах, щоб віднайти депо для їх накопичення. Слід зазначити, що у разі накопичення значних доз важких металів у цільових органах рослин, які використовуються у харчовій або фармацевтичній промисловості чи просто у їжу, таку сировину або продукти вибраковуюють. Тому дані про депо важких металів можна використовувати при розробці рекомендацій з менеджменту сільськогосподарської продукції.

Важливим показником функціонального стану рослини є проліферативна активність її меристем (кореневої та стеблової), що забезпечують ріст рослин, тож слід зробити мікропрепарати цих тканин та визначити мітотичний індекс та кількість патологічних мітозів.

Дослідження формування регенеративних органів важливо як у теоретичному аспекті, як етап онтогенезу рослин, так і в практичному, бо безпосередньо впливає на урожайність. Тому має проводитися кількісний облік, макроскопічний огляд, мікроскопічне вивчення квіткових бруньок, квіток та плодів, що може також доповнюватися визначенням фертильності пилку та зав'язі.

Ще одним важливим показником, що може вивчатися, є обмін речовин, який можна оцінити грубо – за вмістом основних класів біополімерів, або більш точно – за концентрацією окремих ферментів, або специфічних

продуктів обміну. Для лікарських рослин можна визначати вплив важких металів на утворення вторинних метаболітів.

Ріст та розвиток рослин контролюється, зокрема, фітогормонами, тому доцільно визначити зміни у їх концентрації під впливом солей важких металів (але це важко, бо потрібні дуже високоточні методи дослідження, зобачаючи низькі концентрації цих речовин) або відгук на сполучення впливу досліджуваного чинника та екзогенних фітогормонів.

Сучасні техніки досліджень *in vitro* дозволяють швидко одержати великий масив різноманітних даних щодо впливу важких металів на окремі тканини, групи клітин, морфогенні явища, чи на регеновану рослину в цілому. Найбільш значущі дані можна відтворити у дослідах *in vivo*.

Наостанок розглянемо метод одержання толерантних форм рослин. Штучний добір найбільш пристосованих до дії важких металів рослин є довгим та складним процесом, який у разі успіху, надає унікальний матеріал для дослідження.

Звісно у комплексному дослідженні адаптації рослинного організму до дії важких металів важливим є застосування методів протеоміки, транскриптоміки, метаболоміки та іономіки [6], але без виваженого моделювання впливу досліджуваного чинника та розуміння його дії на фізіологічні функції інтерпретація таких даних є вкрай складною та дискусійною.

На першому етапі дослідження слід визначити діапазон концентрацій солей важких металів, що буде досліджуватися, час їх дії та найбільш індиактивні показники фізіологічних функцій. Цей етап може проходити у формі пілотного експерименту *in vivo* або скринінгового дослідження *in vitro*. Наступні етапи мають виконуватися в обсязі, який забезпечить повну картину адаптаціогенезу, але вимагатиме мінімум витрачених ресурсів.

Таким чином, алгоритм дослідження механізмів адаптації рослин наступний:

- підготовка до досліду, визначення модельних організмів та досліджуваних чинників;
- етап пілотного або скринінгового дослідження (визначення досліджуваних концентрацій, найбільш індикативних показників);
- етап основного дослідження (визначення депо важких металів, дослідження фотосинтетичного апарату, проліферативної активності меристем, функціонування репродуктивних органів, обмін речовин, вторинний метаболізм, зміни у відповіді на дію фітогормонів);
- етап дослідження сучасних методів протеоміки, транскриптоміки, метаболоміки та іономіки;
- узагальнення одержаних даних та формулювання теорій щодо окремих механізмів адаптацій, зіставлення з відомими фактами.

Описаний алгоритм дослідження може бути використаний у науковій роботі здобувачів освіти та викладачів, а також при виконанні курсових та кваліфікаційних робіт.

Список використаних джерел

1. Москальов В. Б., Пальчик О. О. (2022). Формування фахових компетентностей студентів-біологів у процесі науково-дослідної роботи в мікробіологічній лабораторії. *Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення»*, Харків. С. 184–186.
2. Чернікова Н. В., Москальов В. Б. (2022). Генералізований адаптаційний синдром у комплексному вивченні фізіології рослин. *Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення»*, Харків. С. 305–307.
3. Shewry, P. R. (2009). The HEALTHGRAIN programme opens new opportunities for improving wheat for nutrition and health.
4. Бессонова, В. П. (1991). Пасивний моніторинг забруднення середовища важкими металами з використанням трав'яних рослин. *Укр. ботан. журн*, 48(2), 77-80.
5. Бессонова, В. П. (1992). Вплив важких металів на пігментну систему листка. *Укр. ботан. журн*, 49(2), 63-66.
6. Singh, S., Parihar, P., Singh, R., Singh, V. P., & Prasad, S. M. (2016). Heavy metal tolerance in plants: role of transcriptomics, proteomics, metabolomics, and ionomics. *Frontiers in plant science*, 6, 1143.

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Василенко О. М., Шкурко А. В.

На сьогодні принцип гендерної рівності в суспільстві розглядається в якості необхідної умови становлення громадянського суспільства.

Актуальність долучення гендерної проблематики до освітньої системи України на початку ХХІ ст. пов'язана з позитивними тенденціями розвитку шкільної освіти, а саме: варіативністю, дитиноцентризмом, відкритістю до суспільства та особливо – з якістю освіти, рівним доступом обох статей до різних сфер суспільного життя, що в майбутньому визначатиме гідні умови життєдіяльності жінок та чоловіків.

Принципи рівного доступу до якісної освіти закладено в чинних нормативно-правових документах України. Разом з врахуванням міжнародного досвіду, пріоритетами в розробці дієвих гендерних програм є «ідеологія самовизначення» молоді В. Кременя, збереження «ідентичності української освіти як сердечної, духовної і душевної, людської і людяної, народної і родинної, патріотичної і моральної у всіх загальнолюдських вимірах» В. Андрущенко.

Гендерний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів – це аналіз та реконструкція факторів освітнього процесу в напрямку нейтралізації гендерних стереотипів, збільшення соціального простору для всебічного розвитку особистості, майбутніх психологів.

Реалізація цього завдання потребує великих зусиль, оскільки заклад вищої освіти та професорсько-викладацький склад залишаються глобальними носіями традиційних патріархальних уявлень про роль і місце чоловіків і жінок у суспільстві.

Заклад вищої освіти через навчально-методичні матеріали із підготовки майбутніх психологів, педагогічне спілкування та традиційну систему культурно-освітнього простору ЗВО відтворює та породжує гендерні стереотипи, що не відповідають об'єктивним реаліям світу і стають перешкодою для ефективного розвитку суспільства.

Усунення існуючих стереотипних уявлень про підлегле положення жінок і домінування чоловіків є одним із постулатів гендерної освіти та виховання, головним призначенням якого є формування активної життєвої позиції членів суспільства щодо забезпечення гендерної рівноправності.

До механізмів реконструкції гендерних стереотипів у системі вищої освіти відносяться: включення тематики гендерних досліджень до навчальних програм закладів вищої освіти; розробка навчальних курсів, окремих модулів, здійснення навчально-методичного забезпечення підготовки та перепідготовки викладачів; вивчення міжнародного досвіду з упровадження гендерної освіти та його використання вітчизняними освітніми закладами; залучення громадських організацій до співробітництва й поширенні гендерних підходів у освітньому процесі вищої школи; проведення широкого обговорення в засобах масової інформації, на наукових конференціях, «круглих» столах проблем гендерної освіти в суспільстві.

У національній вищій школі накопичено значний досвід з розробки та впровадження в освітній процес технологій, форм і методів викладання, що стали вже традиційними: лекцій, семінарів, диспутів, бесід, самотійної роботи з підручником, написанні рефератів підготовки доповідей тощо.

Використання потенціалу цих форм і методів для реалізації задач гендерного виховання майбутніх психологів має багато позитивного: дозволяє акцентувати увагу здобувачів освіти на ключових аспектах теми, знайомити з різними концепціями та підходами до проблеми, робити загальні висновки.

Однак традиційні методи слабо орієновані на активну взаємодію студента з викладачем, дискусії майбутніх психологів між собою, самотійне прийняття рішень, що може бути вирішальною передумовою формування їхньої гендерної складової у вищій школі.

Пріоритетну роль у гендерному вихованні повинні займати сучасні технології навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самотійне та критичне мислення, будуються на основі багатобічної взаємодії. До сучасних технологій навчання відносяться різноманітні види дискусій

(дискусія-симпозіум, «концентричне коло»), ситуаційно-рольові ігри, драматизації, «мозкові атаки», інтелектуальні аукціони, метод аналізу проблемної ситуації. Важливе місце займають проектні технології: організація різноманітних проектів і кампаній, видання газет і журналів.

Впровадження гендерного підходу в процес підготовки майбутніх психологів дає змогу формувати: гендерну грамотність (система отримання необхідних знань у сфері гендерних досліджень); сформовану мотивацію до рівноправної участі чоловіків і жінок у суспільному житті та реалізації своїх гендерних прав і свобод; гендерну самоосвіту (набуття власного досвіду з гендерної збалансованості); гендерну чуйність (здатність особистості усвідомлювати вплив соціального середовища, реагувати на прояви сексизму); повагу до особливостей та індивідуальних проявів особистості незалежно від її статі.

Отже, застосування гендерного підходу до професійної підготовки майбутніх психологів передбачає дві ключові позиції. По-перше, розвиток особистості здобувача освіти – майбутнього психолога, не повинен обмежуватися традиційними уявленнями про роль та призначення жінок і чоловіків. По-друге, означений підхід розглядається як інструмент підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Васильєв С. В.

Актуальність проблеми правового регулювання робочого часу педагогічних працівників пов'язана із необхідністю створення належних умов для ефективної педагогічної діяльності. Підвищення якості освіти може відбуватися лише за умов, коли педагогічний працівник має достатньо часу для робочого часу і часу відпочинку. Адже необхідно мати можливість підготуватися до занять, перевірити контрольні роботи учнів, провести організаційні та виховні заходи. Наведені міркування обґрунтовують актуальність обраної теми наукового дослідження.

Проблеми правового регулювання робочого часу в Україні досліджені у наукових працях З. Я. Малишевської, М. О. Савельєвої, а також Т. М. Юзько. Особливості правового регулювання трудових відносин педагогічних працівників України вивчала К. О. Попова-Коряк та інші дослідники. Праці названих науковців, а також законодавчі акти у галузі освіти дозволили дослідити обрану проблематику.

Метою дослідження є визначення специфіки правового регулювання робочого часу педагогічних працівників.

Трудові відносини працівників закладів освіти врегульовані нормами трудового законодавства, яке поширюється на працівників різних галузей

економіки. Також відносини у сфері освіти регулюються окремими галузевими законодавчими актами. Дослідниця М. О. Савельєва визначає робочий час як період, протягом якого працівник виконує свою трудову функцію [9, с. 40]. Т. М. Юзько наголошує, що норми робочого часу і часу відпочинку спрямовані на реалізацію права на життя у сфері праці та регулюють питання безпосереднього здійснення трудової функції працівником [10, с. 100]. Наведені визначення робочого часу цілком обґрунтовано можна застосувати до трудової діяльності працівників закладів освіти.

Відповідно до ст. 50 Кодексу законів про працю України встановлено загальну тривалість робочого часу, яка складає 40 годин на тиждень [1]. Дослідниця К. О. Попова-Коряк наголошує, що існують особливості правового регулювання трудової діяльності педагогічних працівників, які обумовлені тими трудовими функціями, які вони виконують [3, с. 80]. Галузеві законодавчі акти встановлюють особливості тривалості робочого часу працівників освіти.

Зокрема, у ст. 60 Закону України «Про освіту» перелічено види робіт, які повинен виконувати педагогічний працівник протягом робочого часу. Окрім того, положення цієї статті відсилають до спеціальних законів, які повинні встановлювати норми педагогічного навантаження на одну ставку [7]. Відповідно до ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту» педагогічне навантаження вихователя групи загального типу дитячого садочку встановлене у розмірі 30 годин на тиждень, вихователя групи інклюзивного або компенсуючого типу – 25 годин, а тривалість робочого часу асистента вихователя інклюзивної групи дорівнює 36 годинам [4]. Таким чином, норми законодавства про дошкільну освіту чітко визначають тривалість робочого часу педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про повну загальну середню освіту» робочий час педагогічного працівника включає час, необхідний для виконання ним навчальної, виховної, методичної, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності, передбаченої трудовим договором та/або посадовою інструкцією. Педагогічна діяльність у межах робочого часу становить 18 годин на тиждень [5]. Звернемо увагу, що загальної тривалості робочого часу протягом тижня для вчителя не встановлено.

У ст. 28 Закону України «Про професійно-технічну освіту» закріплено загальну норму, згідно із якою робочий час викладача, педагога професійного навчання, майстра виробничого навчання, інструктора виробничого навчання, асистента майстра виробничого навчання, асистента викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти визначається згідно з обсягом навчального навантаження та позаурочної навчально-методичної, організаційної та виховної роботи серед здобувачів освіти [6]. Отже, ані тривалості тижневого робочого часу, ані обсягу навчального навантаження цей закон не передбачає.

Згідно зі ст. 72 Закону України «Про фахову передвищу освіту» робочий час викладачів таких закладів освіти повинен становити 36 годин на тиждень, а максимальне навчальне навантаження дорівнювати 720 годинам на рік. Викладачі здійснюють навчальну, методичну, інноваційну та організаційну роботу [8]. Таким чином, окрім навчальної діяльності викладачі повинні виконувати й інші посадові обов'язки.

Вважаємо, що норма про тривалість робочого часу вчителя школи, ліцею та гімназії повинна бути закріплена у Законі України «Про повну загальну середню освіту». Окрім того, у Законі України «Про професійно-технічну освіту» необхідно встановити норми робочого часу для викладачів таких закладів.

З. Я. Малишевська наголошує, що держава повинна створювати належне соціально-правове середовище для реалізації та захисту трудових прав громадян на законодавчо встановлені норми робочого часу [2, с. 84]. Наведене зауваження у повній мірі стосується педагогічних працівників закладів освіти, адже скорочена тривалість робочого часу і необхідний час відпочинку дають змогу працівникові творчо і активно працювати з дітьми.

Особливості правового регулювання робочого часу педагогічних працівників полягають у встановленні скороченої тривалості робочого часу. Зокрема, у Законі України «Про фахову передвищу освіту» закріплено тривалість робочого часу, яка складає 36 годин на тиждень. Водночас, у Законі України «Про дошкільну освіту» передбачено, що для вихователів дитячих садочків робочий час становить 30 годин на тиждень.

Вважаємо, що у Законі України «Про повну загальну середню освіту» та Законі України «Про професійно-технічну освіту» необхідно передбачити норму, що робочий час вчителя закладу загальної середньої освіти та викладача закладу професійно-технічної освіти становить 36 годин на тиждень.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України : Закон УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 05 листопада 2022 року)
2. Малишевська З. Я. Класифікація режиму робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 82–86.
3. Попова-Коряк К. О. Особливості реалізації права на працю науково-педагогічних працівників: сучасність і перспективи правового регулювання крізь призму міжнародних стандартів прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 79 – 84.
4. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 липня 2001 року № 2628-III. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 05 листопада 2022 року)

5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05 листопада 2022 року)

6. Про професійно-технічну освіту : Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр> (дата звернення: 05 листопада 2022 року)

7. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05 листопада 2022 року)

8. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06 червня 2019 року № 2745-VIII. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 05 листопада 2022 року)

9. Савельєва М. О. Трудо-правове значення цільового характеру деяких відпусток. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 2. Том 2. С. 38 – 42.

10. Юзько Т. М. Робочий час і час відпочинку як невід’ємна категорія права людини на життя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 102 – 104.

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ВПЛИВОВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Васильєва Т. С., Купіна О. В.

В умовах сьогодення перед сучасним науковцем, викладачем, педагогом стоять нові виклики, зумовлені, насамперед, глобальною трансформацією освіти та освітніми реформами в Україні. Серед дев’яти ключових компонентів, з яких складається формула нової освіти, є: по-перше, новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві та, по-друге, сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання здобувачів освіти, освітян, батьків.

Важливість розв’язання проблеми створення освітнього середовища сьогодні зумовлена необхідністю його цілісного оновлення і приведення у відповідність до загальних трансформаційних змін, які відбуваються в суспільстві. Законом України «Про освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, іншими нормативними документами

визначені провідні цілі та завдання розвитку національної системи освіти, яка має відповідати соціальному замовленню та потребам особистості.

Швидке входження України в європейський та світовий простір характеризується запозиченням світових та європейських стандартів. Постійне поповнення і відновлення знань є необхідною умовою високої кваліфікації і компетентності педагогічних працівників. Зміни, що входять у сучасне життя, повинні бути сигналом для відповідної адаптації системи навчання здобувачів освіти.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «...метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Це характеризує навчання та виховання як єдиний безупинний процес та означає, що головним завданням діяльності вищого навчального закладу є не тільки підготовка висококваліфікованих спеціалістів, а й формування особистості студентів з гармонійно поєднаними професійними, морально-естетичними, психологічними якостями. У підсумку суспільство наповнюється спеціалістами з високими професійними і моральними якостями, а з найкращих випускників формується еліта суспільства. Зазначені завдання повинні вирішуватись одночасно, провідну роль при цьому відіграє висока кваліфікація, моральне обличчя та авторитет педагогічного працівника.

У процесі виконання людиною своєї професійної діяльності цінуються не тільки його професійні знання, вміння, але також його професійні та особистісні якості. Оскільки, як зазначає Л. Белова, «...зростають вимоги не тільки до професійної підготовки, але й до особистісних якостей, здатних забезпечувати успішність адаптації та можливість самореалізації людини у світі, що швидко змінюється» [2].

Слушною видається думка С. Мелікової, що підготовка висококваліфікованих кадрів, спроможних конкурувати на ринку праці, які володіють знаннями, вміннями, навичками у своїй галузі, спроможні здійснювати самостійно здобуття необхідної інформації, поповнювати знання та застосовувати їх у сучасних реаліях – все це завдання, що постають перед вищою освітою XXI століття [3].

Освітнє середовище – це система соціальних зв'язків і відношень у галузі освіти, це місце перетину діяльності всіх учасників освітнього процесу, де забезпечується використання та активізація їхнього творчого потенціалу. Освітнє середовище характеризується обсягом освітніх послуг,

їхньою якістю, інтенсивністю освітньої інформації. Освітнє середовище функціонує на принципах взаємодії різних освітніх систем, народжених певною культурою.

Взаємодія особистості й середовища характеризується багаторівневістю та складними взаємозв'язками, тому ефективний і повноцінний розвиток особистості у вищому навчальному закладі відбувається через залучення студентів до активної, динамічної, спрямованої на певний результат індивідуальної та самостійної інтелектуально-творчої праці.

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе.

Отже, актуалізується проблема надання молодій людині елементарних можливостей інтегруватися в різні соціуми, самовизначатися в житті, активно діяти, бути конкурентоспроможною на світовому ринку праці, саме завдяки розвитку в освітньому середовищі.

Якість освіти може бути забезпечена лише якісною організацією навчального процесу викладачами-професіоналами. Слушною видається думка В. Кременя про те, що не можна піднести освіту на вищий щабель, не віддавши належного її ключовій фігурі – викладачу, який має володіти не тільки своїм предметом, а й уміти орієнтуватися у відповідній галузі знань, здійснювати інтеграцію в рамках суміжних дисциплін, будувати навчальні плани, формувати у студентів навички самоосвіти. Все це під силу педагогу як творчій індивідуальності. Викладач такого рівня професіоналізму бачить особистісний сенс всього, що відбувається в процесі його професійної діяльності [4].

Вітчизняні та зарубіжні науковці й практики трактують освітнє середовище, як частину життєвого, соціального середовища людини, яка виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку; є певним виховним простором, у якому здійснюється розвиток особистості.

Освітнє середовище вивчали як зарубіжні (Дж. Гібсон, У. Мейс, Т. Менг, М. Турвей, В. А. Ясвін та інші), так і вітчизняні (Г.О. Балл, І. Д. Бех, Є. В. Бондаревська, С. Ю. Максимова, О. М. Пехота, В. В. Рибалка, В. А. Семиченко, В. В. Серіков, С. О. Сисоєва та інші) дослідники. Цікавим є підхід зарубіжного науковця В. А. Ясвіна, який вважає, що освітнє середовище – це характеристика життя всередині освітнього закладу, система впливів і умов формування особистості, а також система можливостей для розвитку особистості, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні.

Водночас у сучасних швидкозмінних умовах освітнє середовище закладу освіти не є ізольованим від зовнішніх і внутрішніх факторів, їх впливу, які можуть мати як позитивний результат, так і містити загрози, небезпеки та ризики, які можуть сприяти деструктивним змінам у ньому.

Для протидії таким змінам, необхідно, щоб освітнє середовище закладу освіти було захищеним, безпечним, у якому наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю здобувачів освіти, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Сьогодні актуалізуються нові аспекти важливості освітнього процесу для розвитку особистості та соціуму, адже в умовах швидкозмінного світу освіта реально стає продуктивною силою й гарантом національної безпеки держави, оскільки соціально-економічний розвиток суспільства все більше залежний від знань та освіченості кожного громадянина.

На думку С. Сисоевої, освіта перетворює і спрямовує життя суспільства, зберігаючи в ньому все те, що має цінність для людини; визначає стратегію і реалістичні умови розвитку суспільства, перетворюючи його із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра»; формує нове мислення, нове бачення сенсу життя [5].

Беручи до уваги те, що знання здобувачі освіти отримують з навколишнього середовища, то сучасні освітні процеси не можуть відбуватися без включення в навчання широкого спектра інформаційних ресурсів, без розвитку вмінь працювати з інформаційними джерелами. Тому поняття «освітнє середовище навчального закладу» набуває нового статусу, під яким у дещо звуженому значенні розуміють оточення, у якому відбувається формування особистості, зокрема, професійне становлення здобувача освіти, що включає в себе навчально-методичні засоби, як у електронному, так і у паперовому вигляді, сукупність технічних і програмних засобів для зберігання, обробки та передачі інформації, які забезпечують оперативний доступ до необхідних даних і здійснюють освітні наукові комунікації, актуальні для реалізації цілей і завдань освіти та розвитку науки у сучасних умовах. Сучасні форми та засоби організації освітнього процесу в освітньому середовищі закладу вищої освіти, завдяки збільшенню наочності представлення матеріалу, забезпечують високу ефективність аудиторної та позааудиторної роботи здобувачів освіти. Крім того у здобувачів освіти формується відповідальність за виконану роботу, творчий підхід під час прийняття відповідних рішень, підвищується пізнавальна і творча активність.

Таким чином, освітнє середовище закладу вищої освіти впливає на формування компетентностей здобувачів освіти, оскільки надає необмежені можливості пошуку потрібної навчальної інформації для виконання самостійної роботи, підготовки до семінарів, доповідей, написання рефератів та інше, отже, формує уміння працювати, аналізувати та оцінювати інформацію. Однак, це буде реалізовано повною мірою тільки в тому випадку, коли навчання буде орієнтуватися на інноваційну модель,

найважливішими характеристиками якої є особистісно-орієнтована спрямованість, установка на розвиток творчих здібностей здобувачів освіти.

Якісна освіта передбачає, щоб дипломований спеціаліст був здатним до постійної інтелектуальної праці, гнучкої зміни спеціалізації, подальшого навчання впродовж усього життя. Одночасно з набутими фаховими знаннями випускник повинен дбати про власні внутрішні якості, такі як мораль та духовність, примножувати успадковані національні традиції, культуру тощо. Освіта є також процесом формування вмінь і навичок, виховання культури мислення і пізнання, здатності до самонавчання та самовиховання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: За станом на 05.09. 2017 р. / Верховна Рада України. - офіц. вид. Київ : Парлам. вид-во, 2017. 40 с. (Сер. «Закони України»).
2. Белова Л. О. Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики. Харків : Вид-во НУА, 2004. 264 с.
3. Мелікова С. О. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2011. Випуск 206. С. 89–93.
4. Кремень В. Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія. Українсько-польський щорічник*. Київ : Ченстохова, 2000. № 2. С. 16–17.
5. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : монографія: ХГПА, 2008. 324 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Веренич Л. В.

Інформаційні технології створюють прекрасні умови для реалізації креативності здобувачів освіти. Вони дозволяють виявляти, розвивати здібності кожного, стимулювати самостійну творчу діяльність, а отже, дають змогу повніше використовувати потенціал особистості.

Сучасні інноваційні тенденції в освіті відкривають перед викладачем широкий вибір технологій навчання та шляхів вирішення практичних завдань. Інтенсифікація освітнього процесу відбувається в різних напрямках, що відображається й на технології викладання української мови та літератури для здобувачів фахової передвищої освіти.

Ефективність освітньої діяльності педагога великою мірою залежить від упровадження нових технологій на заняттях, від можливості постійно вдосконалювати професійні компетенції майбутніх фахівців [2]. Упровадження QR-кодів на заняттях із української мови дозволяє

удосконалювати комунікативні та інформаційні компетентності здобувачів освіти, розширювати їхнє уявлення про можливості використання власного мобільного пристрою в освіті, дозволяє зберігати великий обсяг інформації та економить час виконання завдань, мотивує до подальшого вивчення української мови, розвиває пізнавальну та творчу активність, викликає зацікавленість до навчання.

Набуває актуальності використання креолізованих текстів на заняттях [1]. Популярним типом креолізованого тексту є буктрейлер. Це відеоролики, які цікаво розкривають тему та зміст художнього твору з метою його популяризації. Вони є своєрідною рекламою, яка має привернути увагу здобувачів освіти до книги. Також прорекламувати художній твір можна за допомогою спеціального постера, буклета або брошури. Такі матеріали може підготувати педагог напередодні вивчення нового твору, аби зацікавити студентів, або ж попросити їх створити власні постери або брошури. Їх можна малювати особисто, або ж скористатися спеціальними програмами. Ще одним креативним типом роботи є фотоколаж на літературну тему. Він може презентувати як конкретний літературний твір, так і загалом творчість певного письменника. Креолізовані тексти цікаві тим, що їх можна без проблем використовувати як на етапі засвоєння матеріалу, так і на фінальних заняттях з теми.

Найбільш оптимальними різновидами інтеграції мови, літератури та медіаосвіти є тексти підручника, дидактичні матеріали, тексти художніх творів, критична література, періодична преса, телевізійні передачі, аудіо- та відеозаписи, музичні твори, довідкова та енциклопедична література, освітні сайти, електронні підручники та посібники .

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у закладі фахової передвищої освіти можна розглянути на прикладі вивчення освітнього компонента «Українська мова за професійним спрямуванням». Освітній процес під час дистанційного навчання у коледжі організований за допомогою інструментів Google: Classroom, Meet, Jamboard та інших. Викладач і здобувачі освіти мають змогу разом редагувати, складати документи, виправляти помилки. Це створює атмосферу спільної діяльності. Особливої уваги заслуговує використання ІКТ для організації самостійної роботи. Це спонукає до активного пошуку інформації, розвиває вміння аналізувати, зіставляти факти події, знаходити необхідний матеріал.

Рекомендуємо під час підготовки до занять у дистанційному режимі використовувати мультимедійні презентації, електронні презентації, довідники, посилання на окремі сайти і блоги освітян. Велике значення має організація занять з метою якісної підготовки до ЗНО. Продуктивним є посилання на відеоуроки з української мови та літератури на каналі YouTube, експрес-уроки О. Авраменка, перегляд кінофільмів, що допоможе здобувачам освіти опанувати базові теоретичні знання з української мови, виробити навички успішної мовленнєвої комунікації та підготуватися до складання ЗНО. На додаток до цього, різні чати та форуми допомагають

розвивати навички письмового спілкування, перегляд відео сприяє отриманню здобувачами освіти необхідної інформації для використання у практичній діяльності.

Упровадження інформаційних технологій освіти – це вимоги часу, нові умови життя, нові засоби взаємодії, нарешті – новий стиль мислення. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, комунікувати зі здобувачами освіти на відстані, надихати та мотивувати їх до навчання, співпрацювати з батьками – це ті навички, якими мають володіти викладачі. Для забезпечення повноцінного освітнього процесу на відстані, окрім технічного інструментарію, педагогу необхідно володіти низкою професійних та особистих компетентностей, які дозволять зацікавити, організувати вихованців, втримати їхню увагу, досягти поставленої мети.

Отже, формування конкурентоспроможного компетентного фахівця передбачає формування його базових, особистісних, професійних якостей під час застосування традиційних та інноваційних форм і методів навчання. Використання сучасних інтерактивних методик та медіаосвітніх технологій навчання розширює можливості викладання, робить освітній процес цікавим, продуктивним та креативним.

Список використаних джерел

1. Голобородько Я. Ю., Щербакова Н. В. Інтерактивне навчання на уроках української мови та літератури: посібник Харків: Основа, 2007.
2. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. *Українська мова і література в школі*, 2010. №2. С. 2–5.

ТВОРЧІСТЬ МАРКА КАРМІНСЬКОГО У МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вітковська Є. О.

Проблема розширення музичного кругозору дітей, поглиблення їхніх художньо-естетичних смаків та вподобань є актуальною та потребує науково-теоретичного осмислення з подальшим впровадженням у музично педагогічну практику. Показником актуальності цього питання є постійні публікації відомих науковців, методистів: О. Ростовського, І. Беха, Г. Падалки, О. Рудницької тощо. Проте в них недостатньо визначений виховний потенціал української дитячої музики, немає систематизованості та узагальненості відомостей щодо п'єс та пісень для дітей та юнацтва.

Відроджуючи національну школу, окрему увагу слід приділити музиці тих композиторів, творчість яких звернена до дитячої аудиторії. Репертуарними творами зі слухання музики в дошкільних навчальних закладах та загальноосвітніх школах є твори музичної класики західноєвропейських, російських та вітчизняних композиторів. Твори багатьох українських композиторів ХХ століття залишаються дітям практично невідомими. До їх числа відноситься творчий спадок харківського композитора М. Кармінського.

Ураховуючи необхідність залучення дітей до кращих зразків музичного мистецтва України та ознайомлень з музикою харківських композиторів, метою даних тез є виявлення впливу творів українського композитора М. Кармінського на розвиток сприймання музики на заняттях із дітьми молодшого шкільного віку.

Музика для дітей має свої особливості: втілення дитячого світосприйняття, наближення емоційного світу та психологічного стану дитини; простота музичної форми, яскрава образність, лаконізм; виразність мелодичної лінії, доступність для запам'ятовування; опора твору на конкретні жанрові ознаки. Отже, композитор який пише музику для дітей, має бути і педагогом, і психологом, добре знати особливості дитячого сприймання, коло їх інтересів та вподобань.

У другій половині ХХ століття виникли дитячі твори М. Кармінського. Пісні та фортепіанна музика композитора для дітей – це розмаїття яскравих образів, доступних для дитячого сприймання. Розглянемо їх детальніше.

Своєрідною сторінкою у «дитячій» творчості композитора стала збірка пісень «Мої пісеньки». Всі пісні збірки – невеличкі замальовки, в яких втілено наївний і мудрий, казковий і реальний, кумедний і сумний, а в цілому чудовий і добрий світ дитинства.

В пісні «Веселий поїзд», слова В. Левина, музика ніби кличе у далекі країни, до несподіваних відкриттів. Акомпанемент пісні ґрунтується на рівному й безперервному русі шістнадцятих, що зображує стукіт колес, а терпкі дисонантні співзвуччя імітують гучні гудки паровоза.

Пісня «Попелюшка» на слова С. Маршака народжує в уявленні зміст старої казки, з якою ознайомлена кожна дитина. Поетично, з теплотою малює композитор образ головної героїні. Пісня написана в жанрі повільного вальсу. Мелодія початку куплету сумна, наспівна раптово з мінору переходить у мажор, отримуючи світле, радісне звучання: добро перемагає зло.

Пісня «Соловейко» на слова М. Познанської повертає увагу прозорою фактурою акомпанементу, тонкою звукозображувальністю (імітація співу соловейка). Ніжна, зворушлива пісня дівчинки у високому регістрі розповідає про красу весняного лісу та про її бажання навчитися співати як соловейко.

Фортепіанний цикл «Музика для дітей» – це п'єси, в яких М. Кармінський продовжує традиції творів для дітей Р. Шумана, П. Чайковського, Д. Кабалевського, В. Косенка, але збагачує їх новими творчими знахідками. У фортепіанних мініатюрах циклу закладено калейдоскоп емоційних станів, різноманітних образів.

Музична мова п'єси «Улюблена казка» вражає своєю простотою. Безперервний швидкий рух паралельними тризвуками (тема рефрену) постійно змінюється епізодами: то наспівною мелодією, то з яскравими діатонічними акордами з тріольним супроводом. В казці мабуть розповідається про події минулих часів, про нескінченний шлях героя, що мандрує по світу та потрапляє в різні казкові країни, бачить їх чудову красу.

У п'єсі «Похід іграшок» композитор використав найбільш яскраві ознаки жанру маршу: чітку пунктирну ритміку, масивні акорди, у звучанні яких відчувається міць симфонічного оркестру з превалюванням мідних та дерев'яних інструментів. Слухачі ніби присутні на ляльковому спектаклі: на сцені – військовий парад іграшок, які вишикують мірним кроком

П'єса «Образа» вражає глибиною почуттів ображеної дитини. Протяжливі широкі акорди, плагальна гармонія імітують звучання старовинного органу з його проникненням у високу сферу духовності. Мелодія рухається широкими стрибками, передаючи хвилювання та душевні страждання дитини. Але відчуття глибокої скорботи переходить поступово у кінці твору до заспокоєння.

Отже, музика М. Кармінського звернена до почуттів та переживань дитини. Вона сприяє пробудженню добрих почуттів, прагненню пізнати перші істини життя, прищеплює слухачам поняття про добро і зло, про дружбу і обов'язки. Тому твори для дітей харківського композитора доцільно використовувати в практиці музичного виховання, починаючи зі старшого дошкільного віку та в початковій школі, разом із програмними творами українських композиторів: М. Лисенка, В. Косенка, А. Філіпенка тощо.

Список використаних джерел

1. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.
2. Ростовський О. Я. Методика викладання в початковій школі. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 216 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КНР (НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ)

Вітчинкіна К. О.

Нові виклики та вимоги, поставлені розвитком промисловості, індустрії реклами, медіа, ІТ технологій, спровокували більше уваги приділяти іміджу продукту та візуальним комунікаціям, що й є сферою діяльності фахівця із графічного дизайну. Характер професійної зазначених фахівців набуває глобальних рис. Звідси гостро постає проблема організації освіти фахівців із графічного дизайну на засадах міжкультурності.

Одна з проблем вітчизняної освіти є відставання українських ЗВО від світових університетських лідерів у питанні забезпечення якості освітнього процесу, а також слабка інтеграція вищої освіти України у світовий та Європейський освітньо-науковий простір. (Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки) [1]. Ця проблема також стосується й освіти майбутніх фахівців із графічного дизайну.

Розв'язання означених питань вимагає звернення до досягнень зарубіжної освіти зокрема до освіти КНР де накопичено досвід організації міжнародних освітніх програм у ЗВО, впроваджуючи у рамках таких програм також навчання за напрямом освіти «Мистецтво», спеціальності «Графічний дизайн».

Аналіз наукових джерел доводить що досліджувана проблема вивчається у широкому дискурсі, розглядаються питання досвіду реалізації міжнародних освітніх програм (Жен Леі, Тіан Дзін), організації освітнього простору на засадах міжкультурності (Ван Сяо Дзіє, Л. Зеєген, Б. Канніффе, Пан Лу Шен, Т. Тріггс,) висвітлення шляхів вдосконалення дизайнерської освіти (Е. Базилюк В. Даниленко, В. Прусак, О. Фурса,). В одночас проблема досліджена не достатньо.

Саме тому стаття має на меті розглянути досвід КНР в організації освіти на засадах міжкультурності, на прикладі освіти майбутніх фахівців із графічного дизайну.

Вивчення стану ринку графічного дизайну показує, що з року в рік у КНР можна спостерігати стрімке зростання об'єму ринку даної галузі, що також актуалізує зростаючу потребу у даних фахівцях [9].

На що й вказують Пан Лу Шен, Ван Сяо Дзіє, наголошуючи, що еволюція індустріалізації та соціально-економічний розвиток у Китаї стала можливістю та водночас викликом для розвитку дизайнерської освіти та пред'являє різноманітні потреби до фахівців в галузі дизайну. [6; 2] Також науковці зауважують, що у відповідь на загальний заклик індустрії до підготовки нового покоління талановитих дизайнерів, орієнтованих на ринок, менеджмент, дослідження, всебічно розвинених, термінова місія

полягає в тому, щоб реформувати модель сучасної освіти в області дизайну на засадах міжкультурності [8].

Основною тенденцією реформи та розвитку освіти в Китаї стала організація вищої освіти на засадах міжкультурності, що зазначено у Звіті про дослідження даних про китайсько-закордонне співробітництво в управлінні закладами освіти на рівні бакалаврату [8]. Так, Національною комісією з освіти КНР у 1995 році було запропоновано та створено систему китайсько-зарубіжного співробітництва в управлінні закладами освіти [8]. Ця система має нормативну основу розроблену Національною комісією з освіти КНР, якою були впроваджені «Тимчасові правила китайсько-зарубіжного співробітництва в управлінні закладами освіти». У 2003 році Розпорядженням Державної Ради Китайської Народної Республіки були остаточно закріплені «Положення Китайської Народної Республіки про китайсько-зарубіжне співробітництво в управлінні закладами освіти» [8; 7].

Це дало змогу використовувати навчально-методичне забезпечення та методи навчання провідних університетів світу та вдосконалити зміст освіти національних освітніх програм.

У січні 2006 року ректори китайських і зарубіжних університетів взяли участь у Міжнародному Форумі з освіти, що проходив у Гонконгу. У липні того ж року в Шанхаї пройшов третій китайсько-зарубіжний форум ректорів університетів. Всі ці події прискорили темпи організації освіти на міжкультурних засадах, що, в свою чергу, вплинуло й на сучасну дизайнерську освіту. Активними ініціаторами цього процесу стали провідні мистецькі ЗВО КНР, такі як Академія мистецтв і дизайну, Університет Сінхуа, Академія витончених мистецтв Гуанчжоу, Університет Хунань і деякі інші установи. Ці заходи ефективно надають додатковий імпульс удосконаленню сучасної дизайнерської освіти у КНР [6].

Кожний рік спостерігається зростання кількості схвалень китайсько-зарубіжних програм міжнародної кооперації у ЗВО КНР, зокрема і освітніх програм з графічного дизайну [10].

З точки зору правового оформлення в даний час, згідно матеріалів «Аналізу стану розвитку та моделі китайсько-іноземної кооперативної освіти в 2021 році», існує три типи китайсько-іноземного співробітництва у галузі освіти: по-перше, увесь університет є спільний китайсько-зарубіжний заклад освіти (включаючи Гонконг). В цілому на даний час існує 10 таких незалежних юридичних осіб, що представляють університети. Так, наприклад, навчання за спеціальністю «Графічний дизайн» здійснюється в Університеті Вейджоу Кеан, Суджоу Центенніал коледжі. Подруге, наступним типом є спільний китайсько-зарубіжний коледж, як складова частина університету, при цьому коледж діє незалежно, але не володіє правосуб'єктністю. Більшість таких коледжів здійснює підготовку за рівнем освіти магістр. По-третє – це китайсько-зарубіжне співробітництво за окремими спеціальностями або освітніми проектами, саме така форма організації є найпоширенішою, це спільні міжнародні курси, в основному

засновані на освітніх проектах [9]. Навчання за спеціальністю «Графічний дизайн» відбувається на спільних міжнародних курсах у таких університетах, як Уханський технологічний університет, Університет Дзяньхань, Університет Сяменя, Дзянсі педагогічний університет та інших.

Спільними для усіх типів освітніх програм китайсько-зарубіжної співпраці є переваги, які в основному зосереджені в чотирьох аспектах: переваги навчальної програми, мовні переваги, переваги працевлаштування та переваги у витратах.

Переваги навчальної програми в основному проявляються в тісній інтеграції викладачів, навчальних матеріалів і параметрів навчальної програми із зарубіжними освітніми ресурсами, що сприяє отриманню здобувачами китайської та західної культурної освіти водночас. Так, наприклад спільна міжнародна освітня програма Уханського технологічного університету (КНР) та Університету Уельсу Trinity Saint David (Великобританія) базується на програмних документах розроблених згідно стандарту Коду якості вищої освіти Великобританії та Заявленому предметному орієнтиру з історії мистецтва, архітектури та дизайну, розроблених Університетом Уельсу Trinity Saint David та Агентством із забезпечення якості вищої освіти Великобританії, відповідно [5; 4; 3]. Зміст освіти на китайсько-зарубіжних освітніх програмах, більш гнучкий і час від часу оновлюються. Стосовно освітнього процесу з графічного дизайну це має значні переваги, оскільки світові тенденції у графічному дизайні постійно оновлюються.

Перевага при працевлаштуванні означає, що випускникам міжнародних освітніх програм часто віддають перевагу китайсько-зарубіжні спільні підприємства в КНР. Крім того, сам заклад вищої освіти також активно надає допомогу в подальшому працевлаштуванні студентів. Також слід зауважити, що здобувачі вищої освіти, що навчаються на китайсько-зарубіжних освітніх програмах отримують диплом зарубіжного закладу вищої освіти або два дипломи вищої освіти (диплом ЗВО КНР та диплом зарубіжного ЗВО), що також є перевагою при працевлаштуванні. Так, наприклад, після закінчення навчання за міжнародною освітньою програмою Уханського технологічного університету (КНР) та Університету Уельсу Trinity Saint David (Великобританія) здобувачі вищої освіти отримують диплом бакалавра зразка Великобританії, про що зазначено у програмному документі [5].

Перевага у витратах пов'язана з тим фактом, що після навчання за китайсько-зарубіжною програмою освіти, здобувач має право здобути магістерський рівень освіти за межами КНР, при цьому час подальшого навчання за кордоном може скоротитися, що й впливає на зниження вартості навчання.

Мовна перевага пов'язана з тим фактом, що китайсько-зарубіжні освітні програми надають великого значення якості володіння іноземною (найчастіше англійською) мовою здобувачів освіти, а на деяких курсах здійснюється двомовне навчання (китайською та англійською мовами),

за винятком державних базових курсів. До викладання спецкурсів залучають іноземних викладачів, що надає студентам можливість здобути досвід міжкультурної комунікації. Це дає змогу майбутнім фахівцям із графічного дизайну бути обізнаними у міжнародній (англійській) термінології, здобути досвід міжкультурного спілкування. Але у той же час викладання іноземною мовою та залучення іноземних викладачів вимагає високого рівня володіння іноземною мовою й здобувачі з низьким рівнем володіння англійською мовою будуть відчувати великий тиск в процесі навчання. Саме тому мовний компонент є водночас й перевагою й недоліком, який звужує коло потенційних здобувачів вищої освіти.

Так, наприклад Ван Сяо Дзіє зауважує, що така практика організації міжнародних освітніх програм дає змогу дизайну, й графічному дизайну зокрема, а також дизайнерській освіті у КНР, інтегруватися у світову дизайнерську спільноту та слідувати світовим тенденціям [6].

Отже можна зробити висновок, що китайсько-зарубіжні освітні програми є формою освіти організованої на міжкультурних засадах, викликаною економічною глобалізацією. Основне завдання таких програм полягає в тому, щоб впровадити та адоптувати високоякісні зарубіжні освітні ресурси до національного освітнього середовища та надати змогу здобувачам отримувати передову міжнародну освіту, не виїжджаючи за кордон. При цьому процес інтеграції освіти Китаю та Заходу – це процес інтеграції переваг місцевої освіти та міжнародної освіти.

Досвід організації співробітництва КНР із зарубіжними ЗВО можна застосовувати в освітньому процесі фахівців із графічного дизайну в ЗВО України. Подальшого більш ретельного дослідження потребує навчально-методичного забезпечення міжнародних освітніх програм у ЗВО КНР та ретельний аналіз його впливу на формування творчої активності майбутніх фахівців із графічного дизайну.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки : від 02.11.2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.
2. Pan Lu Sheng. Diversity of design education in china. *Iridescent*. 2010. VOLUME 1. P. 130–136. URL: https://www.theicod.org/storage/app/media/resources/Publications/Iridescent/Vol%201%20Issue%201/ICO_Publications_Iridescent_V_1_1_2009-2011.pdf.
3. Subject Benchmark Statement for History of Art, Architecture and Design. The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2019. 18 p. URL: https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/subject-benchmark-statement-history-of-art-architecture-and-design.pdf?sfvrsn=53e2cb81_5.

4. The revised UK Quality Code for Higher Education. 2018-03-02. UKSCQA. 11 p. URL: <https://www.qaa.ac.uk/quality-code>.

5. University of Wales Trinity St David - Wuhan University of Technology BA(Hons) Art and Design PROGRAMME DOCUMENT. 2013-11-01. Wuhan University of Wales Trinity St David - Wuhan University of Technology, 2013. 99 p.

6. Wang Xiao Jie. Contemporary forces driving the development of design. *Iridescent*. 2011. VOLUME 1. P. 138–146. URL: https://www.theicod.org/storage/app/media/resources/Publications/Iridescent/Vol%201%20Issue%201/ICO_Publications_Iridescent_V_1_1_2009-2011.pdf.

7. 中华人民共和国中外合作办学条例 (Положення Китайської Народної Республіки про китайсько-іноземне співробітництво в управлінні закладами освіти): 中华人民共和国国务院令 (Розпорядж. Держ. ради Кит. Нар. Респ.) від 01.09.2003 р. 372号 (№ 372) . URL: <https://baike.baidu.com/item/中华人民共和国中外合作办学条例/6994701>.

8. 中外合作办学暂行规定 (Тимчасові правила китайсько-іноземного співробітництва в управлінні закладами освіти): 国家教委 (Нац. коміс. З освіти) від 26.01.1995 р. 31号 (№ 31) . URL: <https://baike.baidu.com/item/中外合作办学暂行规定/50272282>.

9. 于谨 (Ю Цзін). 2021年中外合作办学教育发展现状与模式分析, 就读中外合作办学的利弊有哪些? (Аналіз стану розвитку та моделі китайсько-іноземної кооперативної освіти в 2021 році, які плюси і мінуси навчання в китайсько-іноземному кооперативному закладі освіти?). URL: <https://www.huaon.com/channel/trend/728184.html>.

10. 任蕾 (Жен, Леі), 田静 (Тіан Дзін). 本科阶段中外合作办学数据调查报告 (Звіт про дослідження даних про китайсько-закордонне співробітництво в управлінні закладами освіти на рівні бакалаврату). URL: https://www.eol.cn/e_coop/gol/html/report2020/content.shtml.

11. 北京迪索共研咨询有限公司 (Пекін Ді Суо Гун Янь Консалтинг). 随着平面设计不断发展 (Графічний дизайн продовжує розвиватися). 北京 (Пекін), 2022. URL: <https://www.gonyn.com/industry/1125673.html>.

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Власенко А. С., Куцовол Я. О.

Ефективне навчання сучасної людини, «людини інформаційного суспільства», «людини епохи цифрових технологій» неможливе без широкої інформатизації освіти, в якій одним із головних завдань є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Особливе місце серед ІКТ займають технології дистанційного навчання (ДН).

Питання дистанційного навчання наразі є актуальним для громадян України, зокрема, для педагогів і здобувачів вищої освіти, яким довелось змінити своє місцеперебування внаслідок повномасштабного вторгнення рф на територію нашої держави.

Значна кількість наукових робіт присвячена дослідженню загальних питань змісту та організації дистанційного навчання (С. Авдошин, В. Биков, М. Карпенко, В. Кухаренко, Е. Полат, Д. Keegan, М. Moore та інші). Ґрунтовно проаналізовано специфіку розробки електронних та інтерактивних засобів навчання, їх характерні риси та особливості використання в роботах Е. Носенко, Г. Чекаль, М. Жалдака, О. Хуторського, Т. Коваль, S. Downes, I. Allen, S. Hiltz та інших.

Мета дослідження – дослідити ефективність упровадження технологій дистанційного навчання в освітньому процесі

Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, у звичному оточенні та у відносно автономному темпі.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. Для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Окрім того, неможливо точно перевірити, чи самостійно студент виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки слід проводити на очній сесії, а в умовах сьогодення – в індивідуальному порядку засобами ІТ-технологій. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом. При тривалому дистанційному навчанні студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти, потребує особливої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час.

За умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу.

За потреби студент може отримати консультативну допомогу викладача, спілкуючись із ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи інтернет як засіб зв'язку (web-чат, IRC, ICQ, інтерактивне TV, web-телефонію, Telnet).

Досвід упровадження дистанційної форми навчання виявив ще одну особливість, а саме – велике навантаження на зір у зв'язку з необхідністю тривалий час перебувати за комп'ютером. Тому, застосовуючи дистанційну форму навчання потрібно урізноманітнювати її види. Найбільш поширеними є такі види дистанційних технологій:

- чат-заняття, що проводяться синхронно, коли всі учасники мають одночасний доступ до чату;
- веб-заняття або дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету;
- телеконференції, що проводяться на основі списків розсилки з використанням електронної пошти. Для навчальних телеконференцій характерно досягнення освітніх завдань.

Також існують форми дистанційного навчання, при якому навчальні матеріали висилаються поштою в регіони.

Технології дистанційного навчання набули популярності й активно ввійшли в освітній процес закладів вищої освіти. У порівнянні з традиційним, дистанційне навчання має суттєві переваги: мобільність, індивідуальний підхід до здобувача освіти, доступність навчальних матеріалів, високі результати навчання, зручність для викладача та його професійне зростання. За умов ДН істотно зростає особиста ініціатива та відповідальність здобувачів вищої освіти за результативність свого навчання в індивідуальному освітньому середовищі, підвищується ефективність навчальної взаємодії здобувачів освіти у веб-просторі, об'єктивність їхнього контролю та ефективність самоконтролю.

Уведення в процес професійної підготовки майбутнього педагога технологій дистанційного навчання цілком і повністю відповідає вимогам сьогодення щодо формування професійної готовності вчителя до реалізації сучасних освітніх ІКТ в освітньому процесі закладу середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Андрусенко Н. Дистанційне навчання в Україні. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. Вінниця, 2017. С. 7-9.
2. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ .Проблем підготовки сучасного вчителя [URL:https://zagpedagogika.at.ua](https://zagpedagogika.at.ua)
3. Іванченко К. Тенденції розвитку дистанційної освіти в Україні. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. Вінниця, 2017. С. 85-88.

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ТЕНДЕНЦІЯ САМОРОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Воскобійник Т. О.

Фахова передвища освіта має великий потенціал для активізації особистісного зростання здобувачів освіти. Система освіти є необхідним комплексом з надання основ для саморозвитку учасників освітнього процесу.

Освітній процес забезпечує домінантні особливості людського життя; допомагає зрозуміти мотиви діяльності і творчості особистості, вчить визначати пріоритетні перспективи життя, їх активний вплив на навколишній світ. Своїми ідеями, провідними компетентностями, світоглядом освіта сприяє розумінню оцінки явищ життя і формує конкурентоспроможну особистість на ринку праці.

Спілкування у закладі фахової передвищої освіти, встановлення взаємостосунків у колективі, стиль педагогічних відносин та взаємодія у навчанні, спільна наукова та творча діяльність, неформальне спілкування здобувачів освіти і педагогів створюють атмосферу морального, духовного благополуччя.

Саморозвиток починається з внутрішніх потреб. Потреба бути особистістю – це постійний розвиток в усіх сферах життєдіяльності людини та вміння при цьому не втратити свою індивідуальність. Методичною основою для саморозвитку здобувача освіти в освітньому просторі фахової передвищої освіти є принцип персоналізації.

За принципом персоналізації саморозвиток та ідентичність тверджень – це протиріччя між необхідністю здобувача освіти стати вчителем, а інтересом значущого середовища для нього, щоб прийняти тільки ті прояви його особистості, що відповідають інтересам здобувачі освіти. Питання у тому, чи повинен здобувач освіти адаптуватися до освітнього простору, чи простір повинен адаптуватися до його потреб, цінностей та життєвої мети?

Визначено шаблони саморозвитку здобувача освіти в освітньому просторі, виходячи з принципу персоналізації:

– знайомство та адаптація у просторі (моральні норми, вимоги до освіти та поведінки);

– задоволення потреб особистості, тобто рішення протиріч між необхідністю «бути як всі» і бажанням здобувача освіти бути індивідуальністю (мобілізація внутрішніх ресурсів з психолого-педагогічним супроводом досвідченого педагогічного працівника);

– інтеграція освітнього простору.

Шлях до самовиховання проходить через самостійну роботу, яка є складовою освітньої діяльності здобувача освіти як суб'єкта. Вона включає в себе такі дії: обізнаність з метою діяльності, ухвалення навчальних завдань, надання їм практичного змісту, самоорганізація у розподілі навчальних дій у часі, самоконтроль в їх реалізації [1, с. 68]. Важливо створювати умови для

ефективного саморозвитку особистої значущості здобувача освіти через діалогічність взаємодії, коригування оціночної діяльності, підвищення компетентності викладача. Реалізація основних напрямків саморозвитку гідності здобувача освіти відбувається через самопізнання, почуття власної гідності, самоосвіту, саморегуляцію, самовизначення, збільшення власної продуктивності (самоефективності), самореалізацію (самоактуалізацію).

Саморозвиток в підлітковому віці має свої особливості. Підліток здатен ситуаційно використовувати мету саморозвитку, проте відсутність достатнього індивідуального досвіду в такій діяльності та недостачі психолого-педагогічних знань призводить до зміни звичок, характеру [2, с. 59].

Підлітковий вік є найбільш сприятливим для безперервного духовно-морального людського саморозвитку, тому в цьому віці можуть бути сформовані за відповідної педагогічної підтримки основні вимоги зі самовдосконалення особистості. Саморозвиток людської гідності постає як «завдання» й «результат».

Почуття власної гідності є передумовою для підтримання самооцінки, для задоволення основних потреб індивідуальності, безпеки, незалежності і визнання. У цьому випадку можна говорити про розвиток самоповаги з урахуванням вікових особливостей. Не викликає сумніву той факт, що у процесі навчання і виховання головна роль належить педагогу. Саме він направляє і коригує діяльність вихованця, формує його свідомість, прищеплює інтерес, любов до краси, розвиває творчий потенціал особистості, виявляє організаційні і ділові якості здобувачів освіти. Викладачі, які вчать проводити порівняльний аналіз результатів роботи, активно розвивають творчі якості особистості, критичне мислення, уміння бачити і вирішувати життєві проблеми.

Список використаних джерел

1. Калошин В. Психологічні аспекти підвищення професійної педагогічної компетентності *Управління школою*. 2017. №7-9. С. 68-70.
2. Рева Ю. Педагогічна майстерність учителя в контексті його професійного розвитку *Рідна школа*. 2019. №12. С.42-44.

ВИХОВАННЯ ДИТИНИ НА ЗАСАДАХ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Гаєвська О. А., Задьорна Н. А., Савченко Л. Л.

Виховання гуманних якостей у дітей є складним процесом, який складається не тільки зі співпраці дитини з дорослим, а й з сумісної діяльності дошкільників.

Т. Поніманська у своїй статті писала: «Виховання суспільно значущих якостей – не данина часу і не виконання «держзамовлення», а неодмінна складова формування особистості!» [1, с. 4].

Процес виховання гуманних якостей орієнтується на вічні людські цінності, які є вищі та нижчі. Реалізація вищих цінностей вимагає приборкання нижчих, досягнення яких не потребує роботи над собою; наявності духовної, моральної мети й докладання свідомих моральних зусиль. Вищі цінності повинні прищеплюватись людині з дитинства. Це головна задача виховання.

Справжня освіта не можлива без засвоєння певних моральних цінностей. Головною функцією процесу навчання є виховна, значення якої щодо використання гуманних підходів відносно особистості у навчально-виховному процесі широко розкривають у своїх працях такі педагоги як С. Русова, Г. Ващенко, А. Макаренко і В. Сухомлинський.

Русова вважала, що найдорожчим скарбом кожного народу є його діти, його молодь, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою повагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя [4, с. 44].

Гуманізм, демократизм, ідея відродження національної школи та системи освіти є складовими її педагогічних поглядів, що простежується на сторінках її творів.

Підґрунтям цієї педагогіки є українська філософська думка Г. Сковороди, П. Юркевича, І. Франка, Л. Українки.

Головні її постулати:

– Людське «Я» формується в спілкуванні з іншими людьми які є втіленням усього суспільства.

– Повага до особистості має бути завжди в центрі виховної системи.

– Самопізнання, свобода і гідність людини – найвищі цінності людства.

– А сама особистість є самоцінною, неповторною, унікальною [3, с. 9].

Для виховання гуманних якостей у дітей дошкільного віку вихователь повинен використовувати доступні та конкретні приклади з навколишнього життя або художньої літератури. Тим самим виховуючи в дошкільників вміння аналізувати власну поведінку і вміння бачити її відображення на

однолітках, що допомагає дітям засвоїти етичні норми і розвиває гуманні почуття та правильну поведінку. Вже в ранньому дитинстві можна спостерігати перші прояви гуманної поведінки. Тобто адаптація дітей до різних життєвих умов, усвідомлення ними своєї функції, соціальної ролі та виняткової вартості людини – є основними напрямками роботи вихователя. Відомий психолог М.І. Лісіна стверджує, що гуманність є особистісним новоутворенням, в якому тісно переплітаються різні компоненти: дійові, емоційні, пізнавальні. В основі лежить позитивне ставлення дитини до себе як до особистості і до інших людей [2, с. 6].

Зі зміною віку дитини змінюються обставини, які впливають на виховання стосунків. Тобто, чим старшою стає дитина, тим більше у своїй поведінці вона керується не тільки власними бажаннями, але й бажаннями та інтересами оточуючих її людей.

Головною умовою, яка є фундаментом дитячих взаємовідносин, є схильність до спілкування.

Спілкування з дітьми старшого дошкільного віку повинно мати такий зміст і форми, використовуючи які вирішення задачі щодо виховного процесу гуманних взаємовідносин принесе бажані результати.

Автор праці «Серце віддаю дітям» педагог-новатор Василь Олександрович Сухомлинський наголошує на необхідності уважного і гуманного ставлення до дитини як значущої особистості. Дитина має проживати, переживати, осмислювати себе як органічну частину єдиного буття, взаємодіяти з ними, бути суб'єктом життєвого процесу [3, с. 9].

У своїх працях Він писав, що процес виховання дитини повинен бути таким, щоб турбота про інших, загальне благо стали для неї серцевою справою. Здатність дитини «бути вихованою» – справжнє виховання – це не просто засвоєння знань, це вміння обмірковувати, оцінювати, аналізувати свою поведінку та поведінку інших. Здатність до виховуваності пов'язана із життєрадісним світосприйняттям, вважав Василь Олександрович. «Якщо ваша дитина, – казав він, – бачить світ життєрадісними очима, якщо кожне явище навколишнього життя повертається до неї тим боком, який освітлений красою, тонкістю, ніжністю, тендітністю, – вона легше піддається вихованню» [1, с. 5].

У непросту епоху жив і творив В. О. Сухомлинський. Він був сином своєї доби, але, на жаль, не всі його сучасники змогли піднятися до розуміння й осягнення істинного сенсу сповідуваних ним гуманістичних ідеалів. Сьогодні ж його ідеї активно впроваджуються у педагогічну практику. Справджуються прагнення Василя Олександровича – його думки, досвід дійшли до людей, використовуються ними на благо і щастя дітей [2, с. 10].

Гуманізм приніс нам визнання людської особистості. Саме від гуманізму поступово набирали обертів ідеї щастя, справедливості та рівності людей, що в подальшому трансформувалося у співчуття, милосердя, терпимість.

Дошкільне дитинство вважається «золотим віком» у становленні дитини. Отже, дуже важливо максимально використати цей сприятливий період для того, щоб закласти надійне підґрунтя для формування характеру особистості, що розвивається [3, с. 9].

Народна мудрість говорить: «День починається з ранку, річка – з джерельця, а життя людини – з народження та дитинства». В. О. Сухомлинський вважав, що виховати чемність, милосердя, людяність у дітей можна тільки добром і позитивним прикладом ставлення до всього, що нас оточує.

Становлення дитини як особистості починається ще в період раннього дитинства. Саме тому основою соціалізації дошкільника є виховання гуманності.

Гуманність – найвища з чеснот, яка складається з душевності, чуйності, незлобливості, добросердечності.

Людина, яка наділена такою чеснотою, з повагою відноситься до тих, хто її оточує, і їй не байдужі їхні почуття. Ця людина вміє жити і живе на радість іншим.

Гуманна людина вміє поважати бажання інших, їхні думки та прагнення. Тобто вміє робити такі вчинки, які будуть приносити користь не тільки тобі, а й іншим.

Людина, яка здатна заподіяти біль іншій людині, є людиною егоїстичною, нечуйною. Така байдужість однієї людини може призвести до байдужості усього суспільства і повернутися до першої. Саме для того, щоб на Землі не було постійних сварок через егоїзм людини, нам потрібна чуйність, яка є основою відносин між людьми.

Гуманне ставлення до людини, допомагає їй зрозуміти, що вона небайдужа, що про неї піклуються та поважають її думку. Наша гуманність народжує гуманність навколо нас.

Прояв гуманності можна спостерігати тоді, як наші думки покидають межі свого Я. В ті хвилини, коли в наших думках: як наші вчинки впливають на інших? Коли почуття інших людей для нас так само важливі як і свої. Прояв гуманності – це коли людина замислюється над тим, як створити радість навколо себе. Важливо пам'ятати, що людина зростає духовно тільки тоді, коли починає гуманно ставитись до людей.

Отже, справжній Людині притаманна така якість як гуманність. І знову перед нами постає запитання: «Як і коли починати її виховувати?»

Дитинство – це період життя, в якому і починається виховання кожної людини. Родина – це та ланка суспільства, в якій дитина може спостерігати за проявом чуйності, співчуття, які є складовою гуманності. Серце дитини найчутливіше ставиться до самотності.

У своїй праці «Ти живеш серед людей, мій сину» педагог-гуманіст писав, що «головним завданням школи є виховання чуйності, чуйності до горя та співчуття до інших людей» [5, с. 88].

На сторінках цієї ж праці він сформулював важливе виховне завдання педагога: «Навчити дитину відчувати серцем другу людину» [5, с. 89].

Василь Сухомлинський підкреслював: «Вчити відчувати – це найважче, що є у вихованні. Школа сердечності, чуйності, чуткості – це дружба, товариство, братство. Дитина відчуває найтонші переживання іншої людини тоді, коли вона робить щось для щастя, радості, душевного спокою людей» [5, с. 89].

Педагог наголошував: «У дитинстві закладається людський корінь», що ставить перед нами завдання: навчити дитину бачити біль товариша, виховати душевну турботу, яка допоможе полегшити горе. Саме тому в житті дитини повинно бути місце для товариша, якому потрібна допомога.

У книзі «Роки дитинства» гуманіст писав: «Чим старша дитина, тим важче вчителю торкатися до тих, образно кажучи, тонких струн людського серця, звучання яких виливається в благородні почуття» [5, с. 235].

«Дитина – дзеркало морального життя батьків» [5, с. 25], які є її найпершими вихователями. Прояв любові, вміння робити добро людям – найцінніша риса хороших батьків, в яких виростають добрі, чуйні, сердечні діти. Найбільше зло батьків у вихованні дитини – це коли їхня любов стає егоїстичною та індивідуалізованою, що є першим кроком до нещастя. Такі батьки для дитини є джерелом радощів і тільки, а життя суспільства не складається тільки з радощів. Саме тому потрібно докласти чимало зусиль, щоб у маленькому сердечку виховати найщиріші почуття до оточуючих.

Педагог наполегливо радив не відводити дитину від похмурих сторін людського життя. Дитина, для якої відчуття болю і горя чужі, виросте егоїстичною людиною, яка не вміє поважати своїх рідних та їхніх зусиль, які були спрямовані ними на створення щастя навколо цієї дитини.

Гуманіст зазначав, що «моральне обличчя особистості залежить від того, з яких джерел черпала людина свої радощі у роки дитинства» [5, с. 91].

У своїй книзі «Серце віддаю дітям» педагог-письменник пише: «Життя переконує: якщо дитина тільки «споживає» радості, не добуваючи їх працею, напруженням духовних сил, її серце може стати холодним, черствим, байдужим» [5, с. 233].

Цінними є думки Сухомлинського про виховання: найголовнішим є виховати в дошкільника сумління, яке не дозволить йому пройти повз людину, яка потребує нашої допомоги, піклування, щиросердечності, що приведе до найвищої людської радості, без якої не можлива моральна краса. Тільки та людина має моральне обличчя, яка в роки дитинства кожен день присвячувала турботі про інших.

Метою роботи вчителя Павлиської школи було навчити вихованців бачити очі, які є дзеркалом почуттів людини.

Навчаючи дитину з дитинства співпереживанню, ми закладаємо фундамент чуйності, який буде мати прояв протягом усього життя.

У той час, коли дитина навчиться зіставляти свої почуття з почуттями іншої людини – людини, в якій на серці смуток та тривога, вона зрозуміє внутрішній стан цієї людини.

Вихованням дитини займаються не тільки батьки, а й вихователі. Кожна дитина має свій світ почуттів, серед яких є радощі, смуток, печаль, біль. Вони (почуття) для дитини є найважливішими. Вихователь не має права знехтувати цими почуттями, бо байдужість до внутрішнього стану дитини, прищепить байдужість до почуттів інших.

Видатний педагог наголошував, що найбільшою цінністю є виховання чуйності. Найширше це розкривається в роботі вчителя «Не можна жити і дня без тривоги про людину»: «Я завжди вчив своїх вихованців співпереживати почуття інших людей... Горе іншої людини повинно стати особистим горем дитини, змусити задуматися над тим, як допомогти тому, хто цього потребує» [5, с. 233-234].

За переконаннями Василя Олександровича, культура почуттів не можлива без глибокого розуміння душевного стану людини, яке приходиться до дитини за умовою, що вона подумки поставить себе на місце першого.

У своїй роботі з дітьми Вчитель прагнув навчити їх робити благородні вчинки, переживаючи глибоке відчуття задоволення. На його думку, одним з найважчих у моральному вихованні є навчити дитину робити добро без використання фрази: «Зроби ось так, як я кажу».

Завдяки чому вихователь може домогтися співчуття, взаєморозуміння, чуйності, милосердя?

На думку гуманіста використовуючи читання можна виховати розум та добрі людські почуття. «Читання в роки дитинства – це насамперед виховання серця, дотик людського благородства до сокровених куточків дитячої душі. Слово, що розкриває благородні ідеї, назавжди відкладає в дитячому серці крупинки людяності, з яких складається сумління» [5, с. 189].

Саме завдяки літературі дитина здатна створити образ сьогодення, де зустрічаються біле і чорне. Художні твори займають не останнє місце у вихованні дитини.

Завдання педагога: на час читання твору навчити дитину зіставляти свої почуття з почуттями героїв, співчувати їм та переживати події їхнього життя.

Для того, щоб дитина навчилась емоційно сприймати твір, вихователь, вчитель повинен читати його вголос, тому що діти живуть почуттями, які переважають над розумом. Не можна робити логічний висновок, визначати педагогічну користь, тому що позбавляє дитину отриманих емоцій від прочитаного. Завдяки використанню художніх творів можна виховати в дитини таке почуття як чуйність.

Отже, на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, переходу до демократії, закріпленні прав і свобод людини, особливо актуальним

видається побудова освітнього процесу на засадах гуманістичної педагогіки і гуманістичної освіти.

Гуманістична педагогіка має в своїй основі гуманістичний світогляд, який визнає головною і непорушною цінністю людини як такої, цінність її свободи, її вибору і можливість її розвитку.

Педагогічний процес, побудований на положеннях гуманістичної педагогіки, спирається на особистість вихованця, учня, ґрунтується на конструктивній роботі дитини і педагога, в процесі якої вихователь та вчитель намагається всіляко розвивати ініціативу своїх підопічних і створювати всі умови для їх особистісного та творчого розвитку за допомогою методів гуманістичного виховання особистості.

Таким чином, щоб виховувати культурну, інтелігентну, освічену людину, потрібно звертатися до гуманістичної педагогіки, її методам. Усе вищезазначене дозволяє нам наголосити, що гуманістична педагогіка в сучасній методиці виховання займає одне з найважливіших місць, як у становленні особистості, так і у всебічному розвитку члена суспільства.

Список використаних джерел

1. Поніманська Т. Дитина і соціум. Дошкільне виховання. 2004. №8 (757).
2. Антонєць М. Ідеї Сухомлинського – актуальні й сьогодні. Дошкільне виховання. 2008. №9.
3. Ладивір С. Родинні джерела духовності. Дошкільне виховання. 2012. №5.
4. Зайченко І.В. Педагогічна конвенція С.Ф. Русової. Чернігів : Деснянська правда, 2006. 262 с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ : Акта, 2012. 537 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Гажга Л. В.

Європейська спрямованість України в прагненні приєднатися до світової освітньої спільноти позначається в подоланні відмінностей між вітчизняною і європейською освітою, у наближенні до результативних надбань інших країн у цій галузі. Найбільш вдалі приклади у переформуванні освіти в цих країнах пов'язані з підготовкою компетентного здобувача освіти, який готовий до реалій життя і знає, як використовувати набуті знання, уміння та навички на практиці.

Держава, заклади загальної середньої освіти покликані забезпечити результативну реформу досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й вимогам суспільства. Щоб гідно

жити в сучасному суспільстві, особистість повинна бути компетентною в різних сферах діяльності, що робить її конкурентоспроможною на сучасному ринку праці. Заклади освіти мають допомогти здобувачам освіти в оволодінні технологіями життєтворчості та створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, саморегуляції та самореалізації, інтеграції в соціокультурний простір. Сьогодні інтеграція визнана провідним принципом реформування освіти і зумовлює потребу переосмислення традиційного змісту форм та методів навчання, що приводить до появи гнучких освітніх структур якісно нового рівня для розвитку особистості. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості учня та може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним здобувачем освіти певного комплексу дій.

Сучасний етап розвитку суспільства є інформаційним, головним фактором розвитку якого довгий час були знання. Саме когнітивний підхід в освіті раніше вважався основоположним. Якість знань визначалася рівнем інтелекту, який не поєднувався з практикою. Усвідомлення необхідності змін стало на сьогодні одним із головних питань освітян. Постає проблема обґрунтування актуальності діяльнісного підходу в сучасній початковій освіті, що передбачає застосування інтегрованих, інноваційних та інтерактивних методів навчання, технологій у процесі формування ключових, предметних, галузевих компетентностей здобувачів освіти.

Початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються в усьому світі, і в Україні зокрема. Учені визначають діяльнісний підхід як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових та предметних компетентностей. У результаті такого процесу повинна сформуватися загальна компетенція, яка є інтегрованою характеристикою досягнень здобувача освіти. Вона набувається шляхом навчання, особистого, пізнавального та життєвого досвіду. Компетентність – це володіння здобувачем освіти певною компетентністю, інтегрована знатність особистості, яка набувається в процесі навчання та охоплює знання, уміння, навички та досвід, які можуть реалізуватися на практиці. Саме тому не можна зводити компетентність лише до фактичних знань [1]. О. І. Пометун визначає компетентність як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей і ставлень, що дають змогу майбутньому фахівцеві визначити, тобто ідентифікувати, і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності [3].

Працювати із сучасними дітьми повинні якісно підготовлені педагоги, творчі та високопрофесійні особистості. Удосконалення національної системи освіти вимагає впровадження компетентнісного підходу і до підготовки вчителя початкової школи, здатного до ствердження цінностей людського життя, цілеспрямованого навчання і виховання,

педагогічної діяльності та освіти в цілому. Акцентується увага на результат освіти, який розглядається з позиції здатності людини самостійно діяти в різних проблемних ситуаціях, використовуючи наявні в неї знання; оцінювання якості результатів освіти з точки зору значимості за межами системи освіти; реалізацію діяльнісного характеру освіти та орієнтацію освітнього процесу на практичну спрямованість його результатів [2].

Трансформація змісту початкової освіти відбувається шляхом відходу від суто предметного підходу до побудови змісту освіти у напрямі запровадження інтегровано-діяльнісного підходу, який дає змогу дітям безпосередньо брати участь в освітньому процесі не в якості споживача інформації, а як активного партнера вчителя в процесі здобування знань. Компетентнісно орієнтоване навчання вимагає застосування методів, які передбачають активну діяльність учнів. До таких належать:

- продуктивні (вивчений матеріал застосовується на практиці);
- евристичні або частково-пошукові (окремі елементи нових знань учень знаходить завдяки розв'язанню пізнавальних завдань);
- проблемні (учень усвідомлює проблему і знаходить шляхи її вирішення);
- інтерактивні (активна взаємодія всіх учнів, під час якої кожний школяр осмислює свою діяльність, відчуває свою успішність) [1].

Метою Нової української школи є формування такого рівня соціальної зрілості учнів, який буде достатнім для забезпечення їхньої самостійності в різних сферах життєдіяльності. Компетентнісний підхід в освіті покликаний подолати прірву між освітою та життям. Формування компетентностей в учнів відбувається в процесі обов'язкової взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Таким чином, сучасна освіта має спрямовуватися на формування особистісних компетентностей дитини, сприяти максимальній інтеграції в соціум та адаптації до сучасних вимог життя.

Список використаних джерел

1. Лісовська А. Компетентнісний підхід у змісті початкової освіти
URL : <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalnainternet-konferentsiya/278-kompetentnisnij-pidkhd-u-zmistu-pochatkovoji-osviti> (дата звернення: 02.11.2022)
2. Локшина О. Європейський вектор трансформації змісту початкової освіти в Україні. URL : www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 02.11.2022)
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.- метод. посіб. Київ: Вид-во А.С.К., 2004. 432 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Галіщева Є. Г., Зосим Я. В., Калашник Д. С., Перемишлев М. К.

Із початком масштабної російської агресії система освіти стала ще одним фронтом боротьби України за свободу. Дехто з працівників освіти вирішив піти до лав збройних сил і зі зброєю в руках захищати Україну та читати лекції з окопів. Інші продовжують свою роботу, щоб підтримати дітей та їхніх батьків, зберегти надію та оптимізм і забезпечити молоде покоління українців освітою, де б вони не були. Росія має давні традиції використання освіти як зброї. У таких містах, як Маріуполь і Харків, школи та університети були фізично знищені російськими ракетами [4].

Із приходом нового навчального року урядовці, викладачі, адміністратори та студенти вирішують величезні виклики підтримки освіти у воєнний час. Виживання багатьох українських університетів зараз під загрозою через брак фінансування, переміщення співробітників і здобувачів освіти, зруйновану інфраструктуру.

З 1 вересня частина здобувачів освіти вийшла на навчання до університетів. У цьому навчальному році в наслідок війни освітній процес відбувається в різних форматах. В одних регіонах здобувачі освіти мають змогу відвідувати навчання, в інших навчання буде тільки дистанційним через активні бойові дії.

З метою гарантування забезпечення належного режиму роботи функціональної підсистеми з самого початку війни керівникам було запропоновано забезпечити:

- підготовку стосовно виконання оповіщення органів управління та сил цивільного захисту, учасників освітнього процесу та працівників про появу надзвичайної ситуації; повідомлення про границі розповсюдження, наслідки, засоби і методи захисту, а також дії у зоні ймовірної надзвичайної ситуації;
- готовність наявних сил і засобів цивільного захисту, можливість залучення додаткових сил і засобів у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- у випадку прямої загрози життю та здоров'ю учасників освітнього процесу на об'єктах освіти вводити в дію Плани евакуації закладів освіти;
- реалізацію заходів планів цивільного захисту на особливий період [3].

Державною службою України з надзвичайних ситуацій розроблено «Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу у фонді захисних споруд цивільного захисту».

Основні настанови Алгоритму:

Щоб почути сигнал «Повітряна тривога» необхідно встановити на телефоні застосунок «Повітряна тривога» або «Київ цифровий».

Якщо почули сигнал оповіщення (сирени), перебуваючи на робочому місці:

1. Виконати заходи, передбачені на цей випадок Інструкцією № 4 для посадових осіб з цивільного захисту та дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженого наказом МОН від 01.02.2018 № 94, діяти за вказівками керівництва.

2. Вимкнути у разі необхідності струмоприймачі та вентиляцію.

3. Швидко, без паніки пройти до захисної споруди (споруди подвійного призначення як метрополітен або підземний паркінг, сховище, протирадіаційне укриття, найпростіше [1].

У ДСНС сформували рекомендації стосовно організації укриттів в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та здобувачів освіти.

Укриття мають відповідати таким правилам:

– знаходитися у підвальному (підземному) приміщенні, на цокольному чи на першому поверсі (за умови забезпечення огорожувальними будівельними конструкціями);

– знаходитись у складі основної будівлі університету або безпосередній близькості до нього (до 100 м);

– забезпечені електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації. У випадку відсутності в об'єктах будівництва водопостачання та каналізації, укриття повинні містити ізольовані приміщення для встановлення виносних баків;

– забезпечені не менше ніж двома евакуаційними виходами, один з яких може бути аварійним.

Обладнання укриттів розраховується на безперервне перебування впродовж не менше 48 годин, тож необхідно забезпечити: ємності з питною водою (одна особа/2 л на добу); контейнери для продуктів харчування; виносні баки для нечистот, що щільно закриваються (для неканалізованих будівель і споруд); резервне штучне освітлення (електричні ліхтарі, свічки, газові лампи тощо) та електроживлення; первинні засоби пожежогасіння (відповідно до встановлених норм); засоби надання медичної допомоги; засоби зв'язку та оповіщення (телефон, радіоприймач, Інтернет, рекомендовано встановлення Wi-Fi пристроїв); шанцеві інструменти (лопати штикові та совкові, ломи, сокири, пилки, ножівки тощо) [2].

Отже, необхідно пам'ятати, що в умовах повномасштабної війни з росією, довготривалими ракетно-бомбовими та артилерійськими ударами по цивільній інфраструктурі та закладах освіти, ключовою задачею при підготовці їх до роботи в новому 2022/2023 навчальному році є гарантування забезпечення безпеки працівників та здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу у фонді захисних споруд цивільного захисту: веб-сайт. URL: <https://dsns.gov.ua/>.
2. Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 03.10.2022).
3. Робота закладів освіти під час воєнного стану: веб-сайт. URL: <https://oppb.com.ua/> (дата звернення: 03.10.2022).
4. How the Ukrainian education system withstands war challenges: веб-сайт. URL: <https://uacrisis.org/en/ukraine-in-flames-94> (дата звернення: 03.10.2022).

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Галушко Н. А., Левченко А. О.

Модернізація системи освіти в Україні, її сучасні тенденції, динамічний розвиток суспільства актуалізують проблему формування професійної компетентності майбутніх педагогів. У сучасних умовах результатом фахової педагогічної підготовки, яка відображає рівень оволодіння системою педагогічних професійних знань, умінь, навичок, необхідних для виконання обов'язків педагога, є професійна компетентність, формування якої відбувається під час педагогічної практики.

Питання професійної компетентності досліджувались та висвітлювались такими вченими як, Л. Васильченко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал та ін.

Мета розвідки – розкрити роль педагогічної практики щодо формування професійної компетентності у здобувачів історичної освіти.

Варто відзначити, що педагогічна практика є невід'ємною складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти, яка покликана забезпечити набуття здобувачами вищої освіти практичних професійних компетентностей [3, с. 5].

У філософському розумінні поняття «практика» означає матеріальну чуттєво-природну цілепокладальну діяльність людини, сутність якої полягає в освоєнні природних і соціальних об'єктів, вона є всезагальною основною рушійною силою людського суспільства й пізнання [6, с. 318].

У свою чергу, академік С. Гончаренко, педагогічну практику студентів розуміє як спосіб вивчення освітнього процесу на основі безпосередньої

участі в ньому практикантів. На думку вченого, мета педагогічної практики – «виробити у здобувачів уміння й навички, необхідні в майбутній педагогічній діяльності, закріпити теоретичні знання, застосувати їх у педагогічній практиці» [1, с. 252].

Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, оскільки в умовах реальної професійної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних умінь здобувачів, що зумовлює опанування ними відповідних компетентностей [2].

Відповідно до закону України «Про вищу освіту» [4] компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Н. Ничкало наголошує, що професійна компетентність – це сукупність знань, умінь, необхідних для ефективно професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [5, с. 78].

Практична робота досить розмаїта. Так, під час проходження педагогічної практики здобувачі вищої освіти ознайомлюються з закладом освіти, вивчають досвід роботи учителів історії, програми та підручники з історії, удосконалюють методику написання планів-конспектів, продовжують оволодівати алгоритмом підготовки до різних форм уроків та опановувати систему оцінювання діяльності здобувачів освіти [2; 3, с. 6].

Педагогічна практика служить важливою ланкою в системі професійної підготовки вчителя історії. Саме на педагогічній практиці здобувачі вищої освіти шляхом особистого досвіду в закладі загальної середньої освіти оволодівають уміннями і навичками викладання свого предмету, вчать самостійно і творчо застосувати ті знання, які вони здобули в процесі навчання у закладі вищої освіти.

Практика дозволяє поєднувати теоретичну підготовку здобувачів вищої освіти з їх практичною роботою. Педагогічна практика спрямована на становлення у майбутніх вчителів практичних навичок, умінь, професійних здібностей, які допоможуть їм в майбутньому успішно здійснювати освітній процес в закладі загальної середньої освіти, актуалізує знання здобувачів вищої освіти, забезпечує їх практичне застосування.

У процесі підготовки до практики активізується процес професійного становлення і самовизначення майбутніх вчителів, залучення їх до творчого досвіду колег і інноваційного пошуку, відчувається потреба в педагогічних знаннях і вміннях.

Проведене дослідження дає підстави зробити висновки, що практика по-перше, це можливість усвідомити місце вчителя в суспільстві, по-друге, виховує характер майбутнього фахівця та змушує самостійно мислити та діяти. Отже, саме під час педагогічної практики у здобувачів історичної

освіти відбувається не лише становлення майбутнього вчителя як особистості, а й формування професійної компетентності, пробудження любові до своєї професії.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Іванова В. М. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів географії під час проходження виробничої практики. URL : <https://vseosvita.ua/library/pedagogicni-umovi-formuvanna-profesijnoi-kompetentnosti-majbutnih-uciteliv-geografii-pid-cas-prohodzenna-virobnicoi-praktiki-482734.html> (дата звернення : 10.11.2022).
3. Методичні рекомендації щодо організації та проведення практики «Педагогічна практика»; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради / уклад. : Н. А. Галушко, А. Ф. Лисак. Харків, 2020. 45 с.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII. *Голос України*. 2014. № 148. С. 4–67.
5. Професійна освіта : Словник : навч. посібник / С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
6. Проценко А. А. Виробнича практика як складова підготовки майбутніх учителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя : КПУ, 2016. Вип. 47 (100). С. 317–321.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В УМОВАХ «ВИКЛИКУ-ВІДПОВІДІ»

Гамрецька Г. С.

Мета, завдання та зміст педагогічної освіти завжди зумовлені метою шкільної освіти. Звідси – професійна підготовка майбутнього учителя історії визначається метою шкільної історичної освіти.

Враховуючи те, що минуле й надалі є предметом політичних маніпуляцій та засобом суспільної дезінтеграції, освітня діяльність вчителя історії має бути спрямована на «розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини» [2]. Тому і теоретична, і практична підготовка майбутнього вчителя історії має забезпечити умови для становлення особистості фахівця як суб'єкта цілісної

педагогічної діяльності, котрий спроможний сприяти суспільному порозумінню.

Викладачі закладів вищої освіти, які причетні до підготовки вчителів історії, переконані в тому, що теоретична підготовка фахівця не може обмежитися пасивним засвоєнням фактів, дат, імен, та місць. Справа не лише в історичному матеріалі, з яким працює учитель та учень: цим матеріалом можна маніпулювати, як кому заманеться. Справа в тих мисленнєвих операціях і способах діяльності, яким учень навчається, працюючи з історичним матеріалом. Отож, учитель має бути спроможним запропонувати учням засоби для роботи із різними інтерпретаціями минулого, тобто розвивати зріле критичне ставлення до історичної інформації.

У формуванні зазначених здатностей майбутнього вчителя історії вагоме місце належить практичній підготовці. Згідно Концепції розвитку педагогічної освіти встановлено обсяг практичної підготовки здобувача освіти, який має складати не менше 30 кредитів ЄКТС, причому «не менше половини обсягу практичної підготовки має бути відведено для проходження виробничої практики із самостійним виконанням професійних завдань» [3].

Розглянемо зміст та завдання педагогічної практики здобувачів освіти, які навчаються за освітньою програмою Середня освіта (Історія) на обох рівнях вищої освіти – бакалаврському та магістерському. Педагогічна практика на першому та другому освітніх рівнях відбувається в кілька етапів. Розпочинаючи з третього курсу, бакалаври проходять чотири види педагогічної практики: пропедевтичну, пробні уроки в класах адаптаційного циклу (5-6 класи), пробні уроки в класах предметного циклу (7-9 класи) та переддипломну практику. Здобувачі освіти магістерського рівня вищої освіти практику проходять у три етапи: ознайомлювальну, практику в старших класах закладів загальної середньої освіти та переддипломну практику.

Важливим чинником, що впливає на ефективність практичної підготовки майбутнього фахівця, вважаємо створення певних організаційно-педагогічних умов для проведення практики, до яких віднесемо:

- розробку чітких методичних рекомендацій щодо змісту, часової моделі практики, вимог до оформлення звітної документації;
- наявність достатньої кількості баз практики – закладів загальної середньої освіти, які мають кваліфіковані педагогічні кадри, необхідну навчально-матеріальну та методичну бази і, головне, вмотивовані до співпраці із закладом вищої педагогічної освіти в справі підготовки сучасного педагога;
- забезпечення вільного вибору практикантом бази практики;
- гнучкість форм та мобільність засобів реалізації завдань педагогічної практики.

Виклики, спричинені спочатку пандемією, а зараз – повномасштабною російською агресією, потребують адекватних відповідей в усіх сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі – у справі підготовки майбутніх

фахівців. Дистанційне навчання стало одним із способів мінімізації негативних наслідків драматичних та часто трагічних обставин для суб'єктів освітнього процесу.

Загалом, дистанційна освіта повинна бути відповіддю на виклики, що зумовлені об'єктивними процесами розвитку суспільства. Наприклад, вона має створювати умови для реалізації концепції навчання впродовж життя людини, для індивідуального розвитку особистості; сприяти зменшенню часу, що виділяється на опанування освітою тощо. Проте в українських реаліях дистанційне навчання стало більш затребуваним через гуманітарну кризу, яка на лінії зіткнення досягає рівня катастрофи.

Наведемо приклади застосування різного формату та залучення різних засобів під час педагогічної практики в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Перші випробування на педагогічній практиці проходять здобувачі освіти третього та п'ятого курсів. Третьокурсники під час пропедевтичної практики мають розробити опитувальник та провести анкетування з метою вивчення спрямованості пізнавальних інтересів учнів 5 класу НУШ, а також організувати ігрову діяльність школярів на уроці історії. Виконання цих завдань в умовах дистанційного навчання можливе за умови, якщо практикант і методично, і технічно спроможний застосувати онлайн-сервіси. В умовах пропедевтичної практики для організації ігрової діяльності можна застосувати функціонал Google Meet, конструктор LearningApps.Org, а для анкетування – Google Форми.

Ознайомлювальна практики на магістерському рівні вищої освіти проходить без відриву від навчання впродовж першого семестру у старших класах закладів середньої освіти та у закладах фахової передвищої і вищої освіти. У період практики здобувачі освіти виступають у ролі помічників досвідчених учителів/викладачів історії. Головною метою ознайомлювальної практики є «організація сприйняття педагогічного процесу в динаміці, його спостереження, планомірний аналіз та оцінка» [4]. Навички застосування різних онлайн-сервісів стануть у нагоді практиканту, до прикладу, для проведення історичного веб-квесту в 10 класі за темою «Українська революція (1917-1921 рр.)».

Пробні уроки, які проводять практиканти-бакалаври спочатку в 5-6, потім в 7-9 класах, а магістри – в старших класах, а також переддипломна практика на обох рівнях вищої освіти вимагають від здобувачів освіти навичок системного застосування онлайн-платформ, онлайн-сервісів та соціальних мереж з освітньою метою.

Проте найбільшим викликом для практикантів в умовах дистанційного навчання є не рівень володіння навичками застосування онлайн-сервісів, а проблема забезпечення мотивації школярів до навчання у дистанційному середовищі та поєднання різних форматів освітнього процесу – синхронного та асинхронного. У зв'язку з цим перед науково-педагогічною спільнотою,

яка забезпечує підготовку майбутніх вчителів, стоять нові завдання, які потребують якнайскорішого вирішення:

- зосередитися на проблемах комунікативного складника через відсутність безпосереднього контакту вчителя та учнів;
- актуалізувати проблему розвитку в учнів навичок самоконтролю;
- забезпечити гнучкість форм педагогічної практики в умовах постійних змін та викликів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.

3. Концепція розвитку педагогічної освіти. Затверджено Наказом МОН України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

4. Педагогічна практика. Методичні рекомендації для здобувачів освітньої програми Середня освіта (Історія) першого та другого рівнів вищої освіти /укладач: Г.С. Гамрецька. Хмельницький: ХГПА, 2021. 42 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІЗ ПРИКАЗКАМИ ТА ПРИСЛІВ'ЯМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Гейдел А. М., Калашник Д. С.

Лінгвокультурний текст складають культурно-марковані одиниці, які можна досліджувати в різноманітних аспектах (авторство, історія, джерела, способи оформлення тощо). Прислів'я та приказки як лінгвокультурні тексти відтворюють у свідомості людини сукупність певних відомостей. З одного боку, ці відомості визначають логічну конструкцію виразу, з іншого – зумовлюють межі його вживання, стилістику, зв'язок з певними життєвими ситуаціями, історією і культурою народу. Сукупність таких відомостей, на думку багатьох учених, становить культурно-історичне тло прислів'їв та приказок.

Прислів'я та приказки є специфічним складником народної творчості. У їхньому змісті виявляється здатність людської спільноти відбирати,

осмислювати й викладати найтипівіші явища природи, суспільного життя, праці й побуту, висловлюватися про них у стислій, зручній для запам'ятовування й швидкого поширення формі. Завдяки таким особливостям цих мовленнєвих одиниць їх використовують усі покоління кожної нації.

Прислів'я як одиниці комунікації є відтворюваними у мовленні зворотами повчального характеру, структурно дорівнюють реченню, але у змістовному плані є ширшими за речення. Прислів'я має комунікативно-прагматичний потенціал, який розкривається в комунікативній взаємодії. Прагматичну специфіку використання прислів'їв в комунікації закладено у прагненні адресанта максимально чітко висловити своє відношення не тільки щодо того чи іншого факту, події але й до адресату. Вживання прислів'їв у мові характеризується локативною силою впливу на адресата та цілеспрямованим перлокутивним ефектом. Відтворюваність у мовленні у якості цільного «твору» надає можливість визначити специфіку прислів'я як мовленнєвого акту, тобто вислову, що трактують як дію. З комунікативно-прагматичної точки зору прислів'я є інтернаціональним (мовленнєвий акт виникає як реакція на ситуацію, що склалася в процесі розгортання дискурсу, як відгук на репліку співрозмовника).

Проаналізуємо аспекти схожості та відмінності між пареміями в українській та англійській мовах. Очевидно, прислів'я та приказки англійської й української мов можуть бути подібними за лексичним складом, комунікативним значенням і стилістичним забарвленням, проте значна їх частина має свої особливості, й відповідник у порівнюваній мові часто буває тільки приблизним. При порівнянні паремій характерним є визначення спільного асоціативного значення, аналогічність ситуації, у якій доречним є вживання афоризму.

Прислів'я та приказки можна умовно поділити на кілька тематичних груп, де значення змісту паремій можна зрозуміти лише після переосмислення окремих її компонентів. Значний інтерес для сучасного дослідника представляють групи, що репрезентують:

1. Риси характеру, вчинки людей, стосунки у сім'ї, колективі та суспільстві.
2. Прислів'я про любов, дружбу, чесність, лід, розум, а також такі, що номінують побутові реалії.
3. Прислів'я, що засвідчують тісний зв'язок народу з середовищем перебування.
4. Прислів'я, що відображають відносини в сім'ї.

Основна мета організації лінгводидактичної роботи в процесі вивчення англійської має максимально адекватні умови, які сприятимуть формуванню комунікативних навичок і умінь вживати мовні засоби іноземної мови у спілкуванні. Вивчення іноземної мови має відбуватися в умовах реального спілкування. Тому не слід недооцінювати величезний методологічне

і практичне значення використання прислів'їв і приказок в процесі вивчення іноземної мови на різних етапах.

Прислів'я та приказки почали вживати під час вивчення іноземної мови дуже давно (раніше Європа використовувала їх для вивчення латинської мови), а тепер їх використання на заняттях їх з української та англійської мови допомагає учням опанувати не тільки аспекти мови, а також вимову, граматику, словниковий запас і найважливіший вид мовної діяльності – говоріння.

Прислів'я та приказки зручний у використанні матеріал для навчання, як та сама думка може виражати різними словами. Вони незамінні у навчанні монологічного та діалогічного мовлення, що робить мову живою і барвистою.

Застосування прислів'їв та приказок сприятиме кращому засвоєнню цієї дисципліни, розширенню знань про мову, словниковий склад та особливості його функціонування. З іншого боку, їх вивчення є додатковим джерелом країнознавчих знань. На додаток до цього використання англійських прислів'їв та приказок допоможе створити ідеальні умови для розвитку мовлення учнів на різних етапах засвоєння, бо приказки та прислів'я – джерело збагачення мови, що підвищує її логічність, емоційність і стильову виразність, будучи частиною культури народу.

Досвід педагогів показує, що одним із ефективних методів забезпечення інтересу учнів до навчання, їх активності та ефективності є використання прислів'їв і приказки на практичних заняттях з англійської мови на різних етапах навчання.

Є кілька причин для їх використання під час вивчення іноземної мови, а саме:

- мудрі й вагомні за лексичним значенням;
- легко знайти в Інтернеті;
- можуть бути використані під час вивчення різних аспектів мови: фонетичного, граматичного та лексичного;
- завдяки їм не важко запам'ятати співзвучність, риму і ритм;
- вони виразні й експресивні, вимогливі при активізації образного мислення та аналізу;
- допомогти проілюструвати точку зору та узагальнити її коротку форму.

Саме завдяки тому, що існують прислів'я та приказки невеликі за формою, їх легко інтегрувати в освітній процес. Вправи на їх основі не вимагають великої підготовки; і також допомагають ввести елемент гри на різних етапах вивчення англійської мови.

На початковому етапі вивчення англійської мови можна використовувати прислів'я та приказки з метою опрацювання звукової сторони мови. Вони допомагають тренувати вимову окремих важких приголосних, особливо тих, що відсутні у рідній мові. Замість окремих слів і фраз, що містять той чи інший звук можна запропонувати спеціально

дібрані для учнів прислів'я та приказки. Потім прислів'я або приказки протягом двох-трьох уроків повторюється, вимова звука виправляється.

Використання прислів'їв і приказок розширює знання про мову, збільшує словниковий запас учнів, сприяє вивченню лексичних, граматичних та фонетичних особливостей, сприяє швидшому оволодінню іноземною мовою. Шляхом пошуку відповідних прислів'їв і приказок українською мовою формується здатність до критичного аналітичного розуміння, що виявляється в уміннях розуміння смислового навантаження висловлювання.

Засобом навчання є прислів'я та приказки іноземної мови, що активізує розумову діяльність учнів, має значне методичне і практичне значення в її процесі дослідження. Вони роблять освітній процес цікавішим, тому що вони стимулюють емоційний розвиток особистості учнів, яка в майбутньому формує потужне спонукання до вивчення мови.

Отже, можемо зробити висновок про вивчення англійської мови учнями за допомогою прислів'їв і приказок дуже ефективний процес, що відбувається одночасно з формуванням загальної іншомовної компетенції та допомагає удосконалювати всі види мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел

1. Куцик (Дрогобич) О. Прислів'я і приказки з ономастичним компонентом як лінгвокультурні тексти (на матеріалі російської та української мов) // Дрогобицький педагогічний університет. Дрогобичі, 2013. С. 176–189.
2. Шепітько С. В. Фонд прислів'їв як об'єкт вивчення сучасних парадигм лінгвістики // Науковий Вісник МДУ. 2015. Том 2. №19 С. 114–116.
3. Петраш С. А. English in the light of proverbs // Англійська мова та література. 2014. №30. Р. 11.
4. Пирогов В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ: Київський Національний Лінгвістичний Університет, 2003. 22 с
5. Коцюба З. Г. Лінгвістичні аспекти дослідження прислів'їв і приказок. *Лінгвістичні студії*. Донецьк: ДонНУ, 2012. № 24. С. 74.
6. Траїліна Л. П. Вживання прислів'їв, приказок та ідіом під час формування фонетичної компетенції. *Англійська мова та література*. № 16-18 (350–352). С. 108.
7. Kosharna N. The General Pedagogical Content Component of Future Teachers' Training in Ukraine. *Science and Education a new Dimension: Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2015, Vol. III (21), 43. Р. 10–12.
8. Makadzeba I. Do you know English proverbs? *English* («ШС»). 2011. №27. Р. 12.

9. Savin P. Phraseology as Autonomous Linguistic Discipline. *Linguistic and Literary Broad Research and Innovation*. Bucharest: 2010. № 1. P. 70–73.

ВИКОРИСТАННЯ ПОСТЕРА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Годунко Л. В.

За останні кілька років система освіти України зробила потужний ривок у своєму розвитку, а такі суспільні події як карантинні обмеження та воєнні дії стимулювали освітян до швидкого вивчення технік дистанційного навчання та впровадження інновацій. Однак проблема застосування освітніх технологій, розвитку учнів та формування у них ключових компетентностей залишається актуальною і сьогодні. Вона потребує уваги вчителів, методистів, керівників закладів освіти, керівників ТМО та інших категорій освітян. Спектр технологій став важливим інструментом сучасного вчителя. Це, звичайно, пов'язано із запровадженням нових освітніх страндартів (Концепція НУШ (2016), Державний стандарт початкової освіти (2019), Державний стандарт базової середньої освіти (2020)); варіативністю форм здійснення навчання, що визначені ст. 4 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020); постійним розгалуженням інформаційного поля. Такі активні зміни спонукають вчителів знати сутність, специфіку та взаємодію освітніх технологій.

Єдиної класифікації технологій навчання наразі не існує. Здійснювали спробу класифікувати технології освітнього процесу О. Пехота, М. Фіцула, І. Дичківська, О. Пометун та ін. Сучасні науковці-практики О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Сиротенко виокремили інтерактивні технології навчання й устаткували для них відповідну класифікацію.

Мета дослідження – використання постера на уроках української мови та літератури в умовах дистанційного навчання.

Технологія навчання у науковій педагогічній літературі визначається як шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах предмета, теми, питання.

Педагогічна технологія – сукупність знань і дій, спрямованих на досягнення мети розвитку, виховання і навчання, тобто комплекс заходів, що дозволяє одержати педагогічний продукт заданої кількості і якості відповідно до запропонованих витрат часу, сил і засобів.

До нових технологій навчання відносить такі, як особистісно орієнтована технологія навчання, технологія групової навчальної діяльності, технологія розвивального навчання, технологія формування творчої особистості, технологія навчання як дослідження.

Основним завданням учителя є формування компетентної, креативної і критично мислячої особистості. Для його виконання сучасні освітяни

використовують інноваційні технології, орієнтуючись на процес навчання, особистісні досягнення учнів, чітке визначення завдань уроку, використання активних та інтерактивних методів навчання, зв'язок з раніше вивченим і власним досвідом учня, формування умінь самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці.

В умовах воєнного стану у прикордонних зонах єдино можливим освітнім інструментом стало дистанційне навчання, яке у сучасному освітньому процесі функціонує на різних онлайн-платформах. Більшість освітніх закладів Валківської об'єднаної територіальної громади використовує (Classroom (<https://edu.google.com/products/classroom/>), що допомагає педагогам створювати і впорядковувати завдання, ефективно управляти й оцінювати розвиток учнів, виставляти оцінки, коментувати й організовувати ефективне спілкування з учнями, здійснюючи постійний взаємозв'язок. Google Клас – веб-сервіс, який спростив створення, розповсюдження й оцінювання завдань. А проведення уроків у реальному часі здійснюється за допомогою відеозустрічей у Google Meet.

Сучасний світ живе кліповим мисленням, тож наочність – головна умова навчання. Щоб об'єднати традиційні інструменти та новітні технології, замість тексту можна створити інфографіку, для вивчення граматичних правил використати меми, створити яскраві презентації та візуальні матеріали тощо. В умовах дистанційної освіти постер – різновид інтерактивного плакату – став якісним інструментом формувального навчання на шляху креативного розвитку учнів на уроках української мови та літератури.

Постер – це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень залучення інформаційних каналів сприйняття наочності, особливо в умовах дистанційного навчання. Переваги постера: значна візуалізація, підвищення інтересу до теми, можливість ефективно повторити вивчений матеріал, легко вбудовується в сайт або блог. Застосування постера при вивченні української мови та літератури формує у здобувачів освіти навички самостійної та творчої роботи, дає можливість бачити результат та оцінку своєї праці. Інтерактивна навігація постера допомагає відобразити необхідну інформацію: інфографіку, текст, відео, звук тощо.

З програмно-педагогічної точки зору використання в освітньому процесі постера реалізовує такі можливості: наявність одного великого блоку, з яким робота проводиться протягом усього вивчення нового матеріалу, наприклад, з теми «Складне речення» (українська мова, 9 клас), «Розстріляне Відродження» (українська література, 11 клас). При підготовці учнів 9 класу до ДПА, а 11 – до ЗНО доречне використання наочності, яка розміщується у вигляді гіперактивних зон і розгортається по кліку, і так само згортається до вихідного. При вивченні тем з української мови у 5 – 11 класах «Фонетика», «Орфографія», «Морфологія», «Синтаксис» наявність інтерактивних інструментів (ручки, маркера) дозволяють виділяти різними кольорами об'єкти інтерактивного плакату (підкреслювати, обводити,

виправляти, робити позначки та написи). Дуже зручно використовувати області, які з'являються і зникають або по команді з кнопки, або по кліку по гіперактивній зоні для роботи з правилами, висновками, тестами на таких етапах уроку: актуалізація опорних знань, узагальнення та систематизація вивченого матеріалу, контроль знань. Наявність елементів, які дозволяють автоматизувати дії доречно використовувати, наприклад, при вивченні біографії письменника, літературно-художньому аналізі твору.

Отже, формат сучасної освіти перебуває в активному русі, що стимулює вчителя - словесника до запровадження різних форм навчання і застосування дієвих інтерактивних технологій, а стратегія роботи – це створення моделі успішного навчання кожного учня. Використання постера в освітньому процесі забезпечує підтримку групових та індивідуальних форм навчання в умовах класно-урочної системи очного, а особливо дистанційного навчання, підвищує якість викладу матеріалу та пізнавальний інтерес учнів до вивчення української мови та літератури, забезпечує диференційований підхід до вивчення предметів.

FORMATION OF LINGUO-SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS IN ENGLISH CLASSES (FROM WORK EXPERIENCE)

Horovenko O. A., Slabynska T. V.

The most important tool for formation of national opinion is language, which accumulates linguistic means and elements of the linguistic picture of the world. In the process of intercultural communication, representatives of different cultures face certain barriers. They arise due to certain national-specific elements that reflect the peculiarities of another culture: traditions, culture of life, everyday behavior, etc. Recently, such a branch of linguistics and linguodidactics as lingual country studies has become widespread.

The modern development of foreign language teaching methods involves the combination of learning a foreign language with the simultaneous study of the culture of the English-speaking country. The task of the teacher is to involve students in another culture and civilization, to draw their attention to the nationally marked vocabulary, to indicate that it carries certain background historical and country knowledge and causes certain associations.

O. Biriuk, I. Brotenko, I. Golub, M. Duca, S. Nikolaieva and others devoted the researches to the development of methods for the formation of linguo-sociocultural competence.

The purpose of the study is to consider the essence of linguo-sociocultural competence, to identify and describe its components; to formulate tasks for the formation of linguo-sociocultural competence of students; to determine the stages and requirements for a set of exercises for the formation of linguo-sociocultural competence; to identify the main ways of forming lexical linguo-sociocultural

competence of students in English classes.

Linguo-sociocultural competence determines the ability of the student to acquire country and lingual country studies, cultural and socio-cultural and intercultural knowledge. It is worth noting that the formation of linguo-sociocultural competence is based on specially selected linguistic and sociocultural material and social situations.

Linguo-sociocultural competence is understood as the ability and readiness of a person to intercultural communication in another language [1, p. 92]. It consists of three subcompetencies: sociolinguistic, sociocultural and social competencies. They are interrelated and characterized by their specific knowledge, skills and abilities.

Means of sociolinguistic competence include: country-specific non-equivalent vocabulary (*Westminster Abbey, The Tower of London*), background vocabulary (*drugstore*), set expressions (*to run out of smth*), idioms (*rain cats and dogs*), speech clichés (*on the other hand...*), linguistic markers of social relations and situations (*Would you mind passing me the napkin?) – Here you are!*); phraseological units (*a coach potato*), aphorisms (*Be yourself; everyone else is already taken*), proverbs and sayings (*A sound mind in a sound body*), etc.

The basis of socio-cultural competence is cultural studies, which gives a true picture of the socio-cultural portrait of the country, including historical and cultural knowledge, values and lifestyle of the peoples inhabiting the country. Therefore, the purpose of socio-cultural education is not only knowledge and understanding of another culture, but also the ability to critically represent one's own culture. To establish effective communication with a native speaker, students need knowledge in the areas of geography, politics, social sphere, culture and science, etc.

The knowledge and skills of social competence include: 1) knowledge of culture-specific rules and norms of communication and the ability to use them in different situations of life: greetings, farewells, apologies, requesting information, expressing requests, complaints, suggestions, gratitude, compliments, etc.; 2) knowledge of rituals and standardized models of communicative behavior and the ability to use them.

Based on the above, the following tasks of forming linguo-sociocultural competence of students can be formulated:

- education of students in the sphere of dialogue of cultures, formation of mutual understanding and tolerance to the culture of another country, the ability to treat it with respect, perception of their own values and cultural values of the country of the language studied;

- promoting awareness of linguo-sociocultural information in the process of interaction with elements of another culture, understanding and interpretation of cultural interrelations;

- learning to use the linguo-sociocultural background for understanding and interpreting of socio-cultural elements, for orientation in the value categories of one's own and other societies, development of readiness to make choices, make independent decisions, formulate one's own point of view;

– to teach tolerant communication in different life situations in relation to the communication partner, to use adequate speech resources in direct contact, to use knowledge of linguo-sociocultural background in future professional activities.

A fundamental condition for the formation and development of linguo-sociocultural competence of students is the creation of a set of exercises aimed at forming this competence in oral and written speech in productive and receptive types of speech activity. Exercises for the formation of linguo-sociocultural competence can be divided into three stages [2]:

1. The stage of familiarization and primary consolidation of language material (language exercises for identification and differentiation, substitution and transformation exercises, constructive and translation exercises are used).

2. Phased preparation of language material (conditional speech imitation, substitution and transformation exercises are used).

3. The stage of applying the language material in speech (speech exercises are used: question-answer, situational, reproductive, descriptive and compositional exercises are used).

Based on our own experience, the following requirements for a set of exercises aimed at developing of linguo-sociocultural competence were identified:

- focus on the study of intercultural communication;
- adherence to the principle of building tasks – from simple to complex;
- expanding students' knowledge by adding the teacher's own exercises (not according to the textbook);
- involving as many students as possible;
- use of pair and group forms of work.

The main ways of formation of linguo-sociocultural competence of students in English classes are the following:

1. Use proverbs and sayings that contain background knowledge and non-equivalent vocabulary. They have an emotional impact on students, arouse interest and increase motivation to learn.

2. Idiomatic expressions add colour and vitality to the English language. They help students to sound more natural. The use of idioms gives the speech an informal, everyday nature.

3. Use of games in the lesson: didactic, grammar, phonetic, spelling, auditory, competitive games, etc. In addition, you can include board games, quizzes, drama, etc. It is worth emphasizing the functions of games, namely: thanks to games, students need to repeat the material repeatedly; games teach improvisation, help to master spontaneous speech; help to eliminate shyness and barriers to communication.

4. Business game is an important component of the development of linguo-sociocultural knowledge, skills and abilities. During business games there is an imitation of speech and non-speech behavior, creative process, situation analysis, group exercises.

5. The use of authentic texts using the method of comparative analysis. For example, students read a text describing the peculiarities of British culture, and

then they create their own similar text with information about Ukraine.

6. The use of audio materials with visual support gives an idea of how to use socio-cultural vocabulary in a real communication situation.

7. The use of video materials affects the emotional state of students, so it is advisable to select questions aimed at forming students' personal opinions about the viewed. Thanks to videos, you can study the sights and landscapes of the country, observe non-verbal communication in various spheres of life.

8. Writing essays and letters in different styles will teach you to present linguistic and socio-cultural information without making mistakes in the use of vocabulary; to respond according to the norms of behavior and etiquette; to use formal and informal styles of written communication; to correctly convey national and cultural information.

9. Linguistic and sociocultural projects should meet the following requirements: studying the culture of another country; analysis of everyday culture (life, traditions, customs, etc.), which promotes mutual understanding between representatives of different cultures; representation of culture in a broad sense; the material of the projects should be useful for its application in practice and implementation of knowledge in life.

Thus, the purposeful formation of foreign language linguo-sociocultural competence of students plays an important role in the development of their personality, humanistic orientation, in the overall learning process that meets the requirements of a democratic society. The teacher should take into account that at each stage of the formation of the studied phenomenon there is a formation of socio-cultural, sociolinguistic, social knowledge, skills, abilities and a special role is given to the psychological component of students' attitude to other cultures.

References

1. Bihych, O. B., Borysko, N.F. & Boretska, H.E. et al., Nikolayeva, S.Yu. (Ed.). (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka* [Methodology of Teaching Foreign Language and Cultures: Theory and Practice]. A textbook for students of linguistic universities and faculties of foreign languages Higher Educational Establishments. Kyiv, 590 p. [in Ukrainian].
2. Yusupov, O. Ya., Nasrullaev, J. R. (2020). Linguo-social and cultural features of learning English. *International Scientific Journal. Theoretical & Applied Science*. Vol. 82. P. 409–412. [in English].

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Григоренко В. Л., Рассказова О. І.

Практика соціального інтегрування осіб з інвалідністю в освітнє середовище та суспільний простір України нині вимагає докорінного реформування усіх ланок освіти на основі нової освітньої моделі, що уособлена у реформі Нової української школи. Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, що передбачає створення закладів освіти, де діти будуть навчатися через діяльність, де буде приємно навчатись і де діти отримують не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті [1].

У сучасних складних соціально-економічних та психосоціальних умовах відбулося загострення і поширення серед дітей різних форм психофізичного неблагополуччя, хронічних та гострих захворювань. Це стає однією з важливих суспільних проблем, що набуває в Україні ролі помітного та виразно негативного чинника впливу на соціальне становлення дітей, вирізняється значною накопичувальною динамікою та призводить до відокремлення частини населення у соціальному середовищі. Запобігти дії цього чинника, що у своїй основі має як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, можливо через вдосконалення системи освіти, що стане більш дружньою до дітей з психофізичними порушеннями та їх сімей, забезпечить сприяння процесу соціального становлення дітей з інвалідністю під час отримання ними освіти, запобігаючи формуванню в них соціальної позиції людини за межами суспільства, сприяючи максимальному розвитку їх компенсаторних можливостей та соціально-емоційних компетентностей.

Особливу роль у процесі включення дітей з інвалідністю у суспільство відіграє дошкільна освіта – провідний соціальний інститут, спеціально створений суспільством для передачі дітям раннього віку позитивного соціального досвіду, суспільних цінностей, необхідних у житті знань, умінь, навичок. Нова українська школа є наскрізною освітньою реформою, що зумовлює зміну концепції діяльності закладів освіти, орієнтуючи їх діяльність на забезпечення життєвого успіху дитини, створення умов, у яких приємно перебувати учнівству, де враховуються думки і потреби дітей, де навчатимуть критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та мати громадянську відповідальність.

Важливим викликом у реалізації реформи є пошук методів, технологій, інструментів, завдяки яким можна прокласти місток між закладами дошкільної та загальної середньої освіти, особливо, коли мова йде про навчання дітей з порушеннями здоров'я.

Важливо зазначити, що максимальна компенсація психофізичних та середовищних бар'єрів, повна самореалізація та інтеграція дітей

із порушеннями здоров'я у соціум є можливою лише через сприяння їх становленню й розвитку у відкритому освітньому середовищі за допомогою кардинально нових засобів освітньої діяльності, що мають запроваджуватися на рівні дошкільної освіти, розвиватися й підтримуватися за логікою наступності в інших ланках освіти.

Одним з таких нових засобів виховної та реабілітаційної роботи з дітьми у сфері дошкільної освіти стає сьогодні методика «Книги – соціальні історії», що активно розробляється у науково-практичному дискурсі в контексті розвитку інклюзивної освіти та реалізації реформи «Нова українська школа» в Україні (К. Волкова, Т. Гладун, С. Гордієнко, В. Григоренко, Н. Тарасенко, О. Рассказова та інші вчені [2; 3]).

Метою дослідження є обґрунтування методик «Книги – соціальні історії» та «Картки – життєві історії» як інноваційних засобів підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями розвитку до навчання у Новій українській школі.

У «Книгах – соціальних історіях» зображені діти у різних соціальних ситуаціях, віддзеркалена певна поведінка та послідовність дій дитини. Пропоновані зображення зразків соціальної поведінки є достатньо яскравими і привабливими для наслідування. «Книги – соціальні історії» складаються з окремих карток – життєвих історій, які створюють загальний сюжет усієї книги. Зауважимо, що такі картки можуть створюватися і використовуватися окремо, як самоцінний інструмент виховного впливу на дитину. За умови грамотного використання карток та книг можна забезпечити закріплення та розвиток у дітей різноманітних соціальних знань та вмінь, м'яких навичок, сприяти поглибленню розуміння ними того, як інші люди реагують на ті чи інші соціальні ситуації тощо.

«Книги – соціальні історії» та «Картки – життєві історії» – соціальні історії за картинками, які дорослі створюють для дітей з метою корекції їх поведінки або прищеплення їм первинних побутових навичок та навичок поведінки у дитячому колективі [3, с. 30].

Такі книги і картки сьогодні можна придбати у книжкових крамницях України. Доступною є, наприклад, книга «Емоції» серії «Дитина та соціум», призначена для розвитку емоційного інтелекту у дітей із особливими освітніми потребами, як-от: розладами спектру аутизму, синдромом Дауна, затримкою психічного розвитку [4, с. 32]. Книгу можна широко застосовувати не лише вдома, а й в освітніх закладах, адже вона схвалена МОН України для використання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. До уваги вихователів і батьків є також історії у вигляді карток, наприклад «Соціальні історії. Набір карток для розвитку соціальних навичок 3+». Набір може бути використаний як батьками під час самостійних занять із дитиною, так і фахівцями (вихователями, дефектологами, психологами) під час навчальних занять [5].

Існує варіант самостійного створення такої книги батьками або вихователями, який має значні переваги. Такі соціальні історії розробляються

індивідуально для конкретної дитини і можуть включати речі, які дитина цінує, або якими вона цікавиться. Наприклад, якщо дитині подобаються динозаври, можна зробити динозаврів персонажами історії про майбутнє навчання в школі. Діти з порушеннями здоров'я часто краще сприймають знайому візуальну інформацію, тому бажано, щоб соціальна історія включала малюнки, фотографії або навіть реальні предмети побуту дитини. Улюблена іграшка дитини або її зображення можуть мандрувати сторінками книги. Вихователь чи батьки можуть власноруч зробити об'ємну книгу-розкладайку, що є моделлю знайомого дитині помешкання (дитячої кімнати, квартири, групи дитячого садка, класу), двору або парку.

Рівень складності сюжету соціальної ситуації та характер завдань, які повинні виконати діти, розглядаючи картинки, залежить від психовікових та індивідуальних особливостей вихованців. Наприклад, для розвитку соціальності дітей трьох-чотирьох років доречними будуть сторінки із зображенням тих предметів соціального життя, які постійно оточують дитину, проте назви чи призначення яких вона ще не знає або знає, але погано вимовляє. Крім того, дітям слід показувати картки із зображенням знайомих людей (представників різних професій, виконавців різних соціальних ролей), тварин, речей, а також окремих сцен з дитячого життя для закріплення навичок спілкування, ведення діалогу з дорослим. Дітям п'яти років потрібно вчитися зв'язно розповідати про те, що вони бачать на картці, розрізняти соціальні емоції (наприклад радість, страх, образу). Можна демонструвати дитині ситуації її майбутнього шкільного життя й навчати таким чином складати портфель, розкладати предмети на парті, знайомитися з однокласниками тощо.

З початку вихователь або батьки переглядають з дитиною історію, викладену у книзі, обговорюють її, зупиняються на незрозумілих моментах і пояснюють їх. Дочитавши останню сторінку, бажано відразу ще раз переглянути з дитиною книгу від початку до кінця, нагадати основні моменти, запитати як дитина їх зрозуміла, актуалізуючи при цьому її власний життєвий досвід. Далі, якщо дитина вміє читати, вона може кожного дня зачитувати історію самостійно. Проте дорослі мають слідкувати, щоб це робилося регулярно, бажано в один і той самий час, нагадувати дитині, виробляючи «ритуал» читання книги. Якщо дитина не вміє читати або не бажає цього робити, батьки чи вихователь можуть записати читання історії на відео або аудіо пристрої і прослуховувати її разом з дитиною, одночасно підказуючи їй, що вже час перегорнути сторінку. Це робиться з такою самою метою – виробити «ритуал» усвідомленого переглядання книги, який дитина з часом зможе відтворювати самостійно. Коли у дитини розвивається навик, описаний в соціальній історії, можна поступово зменшувати її застосування, до кількох разів на тиждень або переходити на ознайомлення з іншою книгою.

Залежно від змісту соціальні історії можна використовувати для різних цілей. Книги можуть навчати тому, як вести себе в нових соціальних

ситуаціях у школі. За допомогою усвідомленого читання книг – соціальних історій можна сприяти освоєнню нового розпорядку дня, незвичних занять і того, як реагувати на різні почуття, такі як злість, роздратування, страх, що виникають у дитини під час взаємодії з оточуючими. Можна використовувати такі книги й з дидактичною метою під час підготовки дітей з порушеннями розвитку до навчання у молодшій школі.

У цілому, зазначимо, що обґрунтовуючи доречність застосування інноваційних засобів навчання дошкільників в інклюзивному освітньому середовищі, ми дійшли висновку, що основою для розробки засобів для навчання дитини як особистості й партнера соціальної взаємодії є розуміння того, що розвиток дитини реалізується на перехресті соціального та індивідуального впливу. Подібні педагогічні засоби мають розроблятися як персоналізований інструмент соціальної взаємодії з дошкільником і здатні забезпечити наступність у навчанні дитини у ЗДО та початковій школі, оскільки враховують її індивідуальні потреби. Застосування книг – соціальних історій, які відповідають необхідним психолого-педагогічним вимогам для роботи з дітьми з порушеннями здоров'я у ЗДО, є важливим інноваційним методом для поліпшення соціальної поведінки дошкільників, підготовки їх до навчання у Новій українській школі в умовах ЗДО.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Офіційний сайт МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Дата звернення 14.10.2022).
2. Рассказова О. І., Тарасенко Н. В., Гордієнко С. М. Можливості використання методики «Картки-життєві історії» в розвитку соціальності дошкільників та молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Особлива дитина*. 2016. № 11 (23). С. 27-30.
3. Григоренко В. Л., Рассказова О. І., Рассказова П. І. Інноваційні засоби розвитку соціальності дошкільників в інклюзивному освітньому просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2018. Вип. 24(2). С. 25-33.
4. Кисельова-Саврасова В. Емоції. Книга для розвитку соціальних навичок. К.: Дивогра, 2020. 32 с.
5. Трикоз С., Блеч А., Ярмола Н., Гладченко І. Соціальні історії. Набір карток для розвитку соціальних навичок 3+. Харків: Ранок, 2021.

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СПОСІБ ЖИТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Грищенко Л. К., Кравцов О. О. Пятницька Д. В.

Здоров'я людини перш за все залежить від її способу життя. А саме дотримання багатьох чинників таких, як: режим праці та відпочинку; здорове харчування; достатній рівень рухової активності тощо [1].

У зв'язку з жахливими подіям нашого сьогодення, а саме війни на території нашої держави, дотримуватись правил здорового способу життя становиться дуже важко, а іноді і неможливо. Тому науковцям потрібно зробити все, щоб наша молодь, як можна краще боролася з усіма труднощами та в різних умовах піклувалися про своє здоров'я. Тому вивчення впливу воєнного стану на дотримання студентами здорового способу життя, є важливим питанням і дає змогу зробити в подальшому рекомендації для його покращення.

Тому метою нашого дослідження є – вивчення впливу воєнного стану на зміни у способі життя здобувачів освіти.

Після проведення анкетування, нами було отримано такі результати:

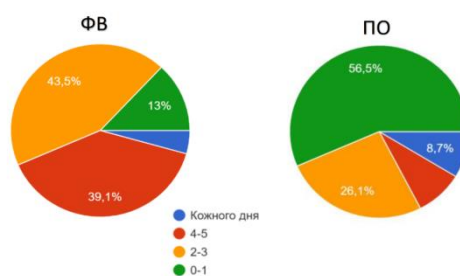

Рисунок 3.2 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Скільки разів на тиждень Ви зараз займаєтесь фізичними вправами?»

Як показує рисунок 3.2 майже всі здобувачі освіти, спеціальність яких пов'язана з фізичною культурою та спортом, наразі ведуть досттню рухову активність, а саме займаються фізичними вправами від 2 до 5 разів на тиждень.

Нажаль більшість здобувачі освіти, а саме 56,5 %, які навчаються за спеціальністю початкова освіта, не займаються зовсім фізичними вправами, що в майбутньому може негативно вплинути на стан їх здоров'я.

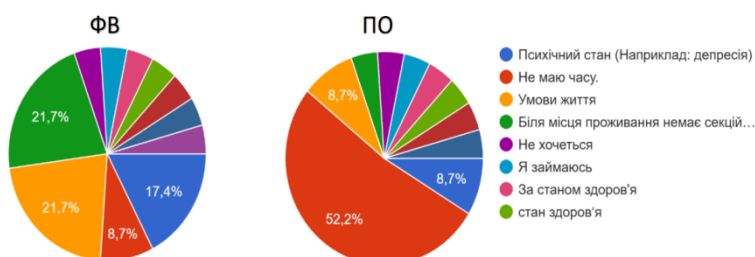

Рисунок 3.9 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Яка головна причина того, що Ви не займаєтесь спортом?»

Основними причинами малої рухової активності здобувачів освіти, майбутніх вчителів фізичної культури та фітнес-тренерів, є умови життя у яких вони зараз знаходяться, також у багатьох поблизу немає спортивних секцій, половина з яких закрилась із-за воєнного стану в нашій країні.

Основною причиною того, що не займаються здобувачі освіти нефізкультурних спеціальностей – є брак часу. Бо всі заняття переведені в онлайн режим. Дуже багато самостійної роботи.

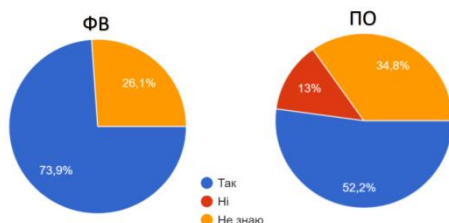

Рисунок 3.6 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Чи виконували б Ви фізичні вправи якщо з вами займалися викладачі он-лайн?»

Однак, багато здобувачів освіти обох спеціальностей мають бажання займатися фізичними вправами, якщо викладачі будуть проводити тренування навіть онлайн. Тому, це піднімає питання підбору засобів фізичного виховання, які може використовувати викладач під час дистанційного навчання з метою підвищення рухової активності здобувачів освіти.

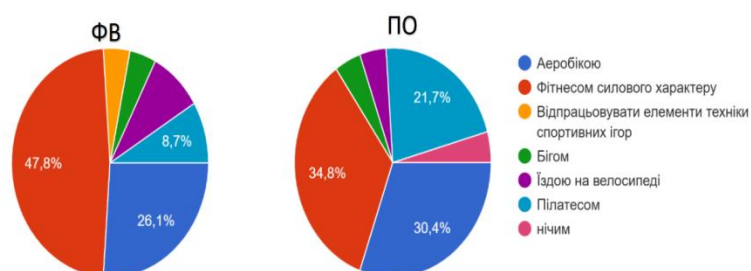

Рисунок 3.7 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Якщо так то якими видами спорту Вам хотілось би займатися?»

Аналізуючи вподобання здобувачі освіти, ми побачили, що більшість з них обирає такі напрями, як фітнес силового спрямування, пілатес та аеробіка. Це є позитивною інформацією, бо саме ці види фізичних вправ, легше за все проводити в онлайн режимі.

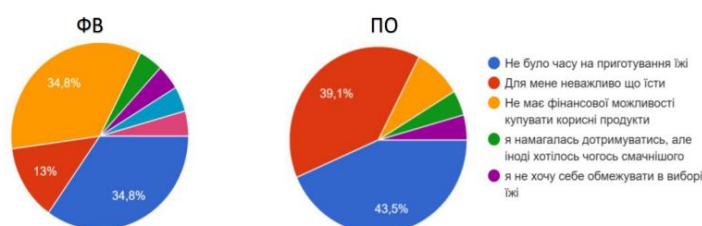

Рисунок 3.19 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Що Вам заважало дотримуватись здорового харчування?»

Розглянемо такий чинник ЗСЖ, як здорове харчування. У більшості здобувачів освіти і факультету фізичного виховання та мистецтв, і психолого-педагогічного факультету, для того щоб постійно вживати здорову їжу бракує часу на її приготування. 34 % здобувачів освіти майбутніх вчителів фізичної культури та фітнес тренери, не дотримуються правил здорового харчування бо наразі не мають фінансової можливості постійно купувати корисні продукти. Великій кількості здобувачів освіти, майбутніх вчителів початкових класів, а саме 39 % взагалі не важливо що їсти.

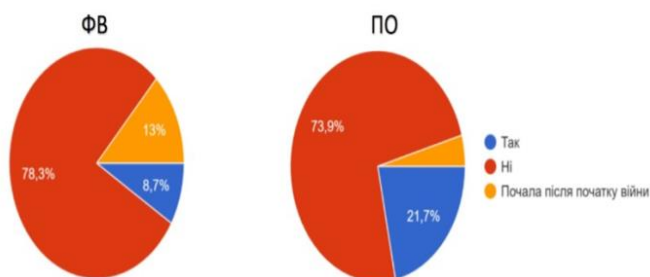

Рисунок 3.25 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Ви палите?»

Майже всі здобувачі освіти обох груп, не мають шкідливої звички до паління. Але 8 % здобувачів освіти майбутніх вчителів фізичної культури та фітнес тренерів та 21% здобувачів освіти майбутніх вчителів молодших класів цю звичку мають. Нажаль тринадцять відсотків здобувачів освіти факультету фізичного виховання та мистецтв після початку війни почали палити, як вони вважають це заспокоюють їх нервову систему.

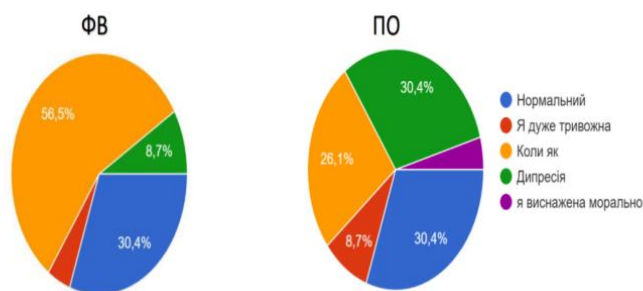

Рисунок 3.28 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Який, на Вашу думку, у Вас емоційний стан?»

Що стосується емоційного стану здобувачів освіти, то з рисунку 3.28, ми бачимо що тридцять відсотків обох груп мають нормальний емоційний стан. Велика кількість здобувачів освіти факультету фізичного виховання та мистецтв мають нестабільні стан і він залежить від подій у країні. Насторожує те, що тридцять відсотків здобувачів освіти психолого-педагогічного факультету, на їх думку, знаходиться у депресії, тому необхідно порадити їм звернутися за допомогою до фахівця.

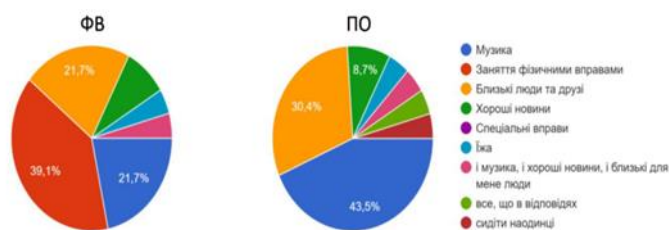

Рисунок 3.29 Гістограма розподілу відповідей на запитання «Що Вам допомагає заспокоїтися?»

Аналізуючи рисунок 3.29, ми бачимо що більшість здобувачів освіти факультету фізичного виховання та мистецтва, а саме 39 % заспокоюється завдяки заняттям фізичними вправами. Спілкування з близькими людьми та друзями корисно для 21 % здобувачів освіти. Слухання музики корисно для 21 % здобувачів освіти. Розглядаючи відповіді здобувачів освіти майбутніх вчителів молодших класів, ми бачимо, що велика кількість здобувачів освіти, а саме 43 %, заспокоюється під час прослуховування улюбленої музики. 30 % студентів заспокоюють близькі люди та друзі і вісім відсотків здобувачів освіти заспокоїться від гарних новин.

Після введення воєнного стану на території нашої держави, більшість здобувачів освіти не звертали уваги на свій спосіб життя, так як знаходились постійно у стресовій ситуації. Після адаптації, приблизно через 2-3 місяці, багато молоді намагалися повернутися до способу життя яке вели до початку війни. Для того, щоб наші здобувачів освіти могли дотримуватись ЗСЖ в різних умовах, необхідно науковцям та викладачам закладів вищої освіти працювати над цим питанням і в подальшому розробити рекомендації щодо поведінки та виконання норм здорового способу життя у стресових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Сасовська В. Г.П. Грибан Основи здорового способу життя студента. *CORE – Aggregating the world's open access research papers*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42970228.pdf> (дата звернення: 11.11.2022).

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ТА СУЧАСНИЙ УРОК МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Гузь А. А., Купіна О. В.

Нова українська школа є ключовою реформою Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити,

не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [4].

До концептуальних засад викладання мистецтва належать: засоби навчального предмету «Мистецтво» – вони важлива основа у формуванні багатьох із вищезначених умінь, оскільки більшість предметних мистецьких умінь є суголосими з уміннями, що формуються під час освітнього процесу у початковій школі. Наприклад, на уроках мистецтва у процесі розв’язання різноманітних завдань розвиваються творчі здібності, образне та асоціативне мислення, закладаються основи креативності, розвивається ініціативність; використання різних видів мистецької діяльності, варіативність художньо-творчих рішень сприяють формуванню когнітивної гнучкості та уміння взаємодіяти з іншими; під час сприймання та обговорення творів мистецтва формується критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, діти вчаться висловлювати власні думки, відстоювати їх; у процесі пізнання мистецтва учні пізнають і себе, усвідомлюють його вплив на свої емоції, набувають емоційного досвіду і за умови доцільного педагогічного керівництва, вчаться конструктивно керувати ними, таким чином формуючи свій емоційний інтелект. Як зазначалося вище, означені уміння є складовими ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» з урахуванням Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради для освіти впродовж життя.

Засоби навчального предмету «Мистецтво» є важливою основою у формуванні багатьох із вищезначених умінь, оскільки більшість предметних мистецьких умінь є суголосими з уміннями, що формуються під час освітнього процесу у початковій школі. Наприклад, на уроках мистецтва у процесі розв’язання різноманітних завдань розвиваються творчі здібності, образне та асоціативне мислення, закладаються основи креативності, розвивається ініціативність; використання різних видів мистецької діяльності, варіативність художньо-творчих рішень сприяють формуванню когнітивної гнучкості та уміння взаємодіяти з іншими; під час сприймання та обговорення творів мистецтва формується критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, діти вчаться висловлювати власні думки, відстоювати їх; у процесі пізнання мистецтва учні пізнають і себе, усвідомлюють його вплив на свої емоції, набувають емоційного досвіду і за умови доцільного педагогічного керівництва, вчаться конструктивно керувати ними, таким чином формуючи свій емоційний інтелект. Як зазначалося вище, означені уміння є складовими ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» з урахуванням Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради для освіти впродовж життя.

Внесок мистецької освітньої галузі у формування інформаційно-комунікаційної компетентності відбувається під час використання в освітньому процесі інформаційних технологій для отримання мистецької

інформації або художнього творення; громадянських та соціальних компетентностей – у процесі творчої співпраці з іншими учнями, особливо у ході участі у мистецьких заходах, чи оздобленні освітнього середовища навчального закладу;; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан), у вияві прагнення ділитися своїми творчими ідеями; проявах творчої ініціативи та намаганнях її реалізовувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); прояву б відповідальності за особистий і колективний результат; у ході презентації результатів власних мистецьких досягнень поступово формуються компетентності підприємливості та інноваційності [2].

Сучасна педагогіка розглядає урок як динамічну варіативну форму організації процесу цілеспрямованої навчально-пізнавальної взаємодії вчителя і учнів, спрямованої на вирішення освітніх завдань. Урок музичного мистецтва є основною формою музичної освіти і музично-естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Кожен урок повинен бути завершеним і цілісним, і, водночас, бути частиною системи уроків, пов'язаних між собою загальною метою і загальними завданнями. Як шкільний предмет, урок музичного мистецтва повинен відповідати тим основним вимогам, які ставляться до уроків з інших предметів.

Сучасний урок музичного мистецтва має відповідати таким вимогам:

- спрямованість кожного уроку на досягнення загальної мети музично-естетичного виховання – формування музичної культури учнів як невід'ємної частини їх духовної культури;
- усвідомлення вчителем мети і завдань уроку у відповідності до загальної мети і завдань музичної освіти учнів, конкретної теми і змісту уроку;
- опора на закономірності й принципи музичної освіти;
- постійне збагачення учнів музичними знаннями і вміннями, розвиток музичних здібностей;
- стимулювання учнів до творчого самовираження в музичній діяльності;
- позитивне спрямування емоційної атмосфери на уроці;
- диференційований підхід до учнів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, можливостей, інтересів та уподобань, смаків тощо.

Предмет «Музичне мистецтво» спрямовується на розвиток таких компонентів музичної освіченості як:

- 1) мотиваційний (музичні інтереси, потреби, запити);
- 2) інформаційний (знання та уявлення про музичне мистецтво, про особливості його інтонаційно-образної мови, стилі, жанри, форми музики);
- 3) операційний (виконавські, інтерпретаційні, аналітичні вміння, способи діяльності);

4) ціннісно-орієнтаційний (естетичні погляди, ставлення, переконання, смаки, оцінні судження);

5) креативний (досвід самостійної музично-пошукової діяльності, музично-творчі здібності).

Однак, сама тільки різновидність музичної діяльності на уроках музичного мистецтва не може вирішити всіх завдань музичної освіти та музично-естетичного виховання школярів.

Необхідний комплексний підхід до уроку музичного мистецтва, що вирішується у двох аспектах:

1. Підпорядкованості всіх компонентів уроку, дидактичних складових (видів музичної діяльності, форм роботи) визначеній темі семестру та темі уроку;

2. Реалізації триєдиної дидактичної мети, коли в ході уроку вирішується комплекс завдань: освітніх, розвивальних та виховних.

Відповідно до програми, навчання передбачає комплексне досягнення освітньої, розвиваючої та виховної мети. Виходячи із загальних кінцевих цілей навчання, вчитель визначає конкретні завдання уроку: освітні (навчальні), розвиваючі, виховні:

Освітні завдання спрямовані на розширення загального, естетичного та музичного кругозору учнів; ознайомлення із загальноестетичними, жанрово-стилістичними поняттями, з життям і творчістю композиторів, музичними творами; засвоєння термінів та понять музичної мови тощо.

Для формулювання освітніх завдань використовують слова: «поглибити знання», «розширити уявлення», «формувати уявлення...», «вчити...», «ознайомити з...» тощо.

Наприклад: розширити уявлення учнів про музично-театральні жанри (поглиблене вивчення жанрів опери чи балету); формувати уявлення учнів про поліфонічну музику (учитель планує пригадати канон, підголоскову поліфонію народних пісень, ознайомити з жанром фуги); вчити учнів співвідносити живописні образи з музичними; вчити учнів розуміти логіку побудови сонатно-симфонічного циклу; вчити учнів розповідати про композитора В. А. Моцарта з опорою на прослухані твори; ознайомити з новою піснею, вивчити перший куплет; ознайомити з новим поняттям музичної грамоти – синкопою; ознайомити зі значенням народної пісні у професійній музиці; ознайомити учнів із особливостями ритму в джазовій музиці тощо; засвоїти поняття «інтонація»; узагальнити поняття про зображальність у музиці; узагальнити знання про будову (форми) музики.

Музичний розвиток – процес складний і довготривалий. До компонентів музичного розвитку належать: розвиток метро-ритмічного, звуковисотного, ладового відчуття; вокально-хорових і творчих навичок, навичок образного, осмисленого сприйняття музики, навичок музикування; розвиток виконавської діяльності учнів у галузі музичного мистецтва та їх музичних здібностей. Їх можна диференціювати у таких напрямках:

розвивати навички активного сприймання музичного твору; вчитись співвідносити музичні образи з живописними (літературними) образами; вчити розрізняти елементи музичної мови, використані для створення образу; працювати над виробленням вокально-хорових навичок (диханням, звукоутворенням, артикуляцією, унісоном...); вчити правильно тягнути вокальний звук; добиватися виразності виконання фрази пісні; вчити учнів застосовувати знання тривалостей у грі на шумових інструментах; працювати над художнім виконанням пісні; розвивати ладове (ритмічне, темброве, поліфонічне) відчуття.

Плануючи досягнення розвиваючих завдань, учитель повинен чітко визначити відповідний потенціал навчального матеріалу уроку й своїх дій на ньому. Окрім розвитку музичних здібностей, на уроці музичного мистецтва розвиваються пізнавальні процеси (мислення, мова, пам'ять, уява, увага). У даному напрямку формулювання можуть виглядати так:

- розвивати музичну пам'ять і спостережливість;
- розвивати образне мислення;
- розвивати кмітливість учнів (використання ребусів, кросвордів, ігор тощо);
- розвивати інтелектуальну гнучкість (виконання творчих завдань на застосування музичних термінів) [3].

Виховні завдання – забезпечують формування емоційних, естетичних, моральних, загальнолюдських та національних якостей особистості засобами музики (загальний напрям виховного впливу).

Окрім цього, виховними можуть бути конкретні завдання кожного уроку (відповідно до музичного матеріалу): виховувати у дітей національну гордість і патріотичні почуття; виховувати любов до рідного краю, до природи; виховувати любов до народних пісень, народних традицій, звичаїв та обрядів; інтерес до творчості композиторів; виховувати почуття товариськості, поваги і любові до батьків, рідних.

Формулювання виховних завдань може виглядати так: виховувати інтерес, любов до музики; виховувати повагу, шанобливе ставлення до людей праці; виховувати естетичні смаки.

У практиці викладання музичного мистецтва в загальноосвітній школі найчастіше застосовують три види діяльності: хоровий спів, вивчення музичної грамоти та слухання музики. Частина вчителів музики доповнює урок музикуванням на елементарних інструментах, рухами під музику. Іноді виділяють в окремий елемент уроку вправи (ритмічні, звуковисотні, вокальнохорові), бесіду за темою уроку чи до слухання музики, ігри та творчі завдання. Для іншої частини вчителів та учнів став традиційним музичний початок та кінець уроку: вхід до класу та вихід під музику, музичне вітання.

Отже, структура уроку музики може бути розширена за рахунок різноманітних форм спілкування учнів із музичним мистецтвом: танцювальних рухів під музику, пластичного інтонування, диригування, інсценізації, гри, музичних та живописних, літературних творчих завдань

тощо. Цілісність уроку за такого різноманіття досягається завдяки тематичній побудові сучасних програм з музичного мистецтва. Саме тематично поєднує між собою такі різні види діяльності, як слухання музики та спів, гру та музикування тощо. У музичній педагогіці застосовується поняття драматургії уроку музики (Б. Кабалевський). Це означає, що для учнів урок має бути цілісним, подібним до художнього твору з єдиним драматургічним розвитком, «з усіма своїми падіннями й наростаннями, зі своїми повтореннями, контрастами, кульмінаціями, неослабним емоційним зарядом» [4].

Список використаних джерел

1. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання для дітей дошкільного віку :навчальний посібник . Ніжин :2017.15с.
2. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації у 2-х частинах. Частина 1. Вінниця : Нова книга, 2007. 216 с.
3. Методика музичного виховання : Урок музичного мистецтва в сучасній українській школі :методичні рекомендації до змісту ,організації та проведення уроків музичного мистецтва в ЗОШ для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6020204 «Музичне мистецтво» 014 Середня освіта (музичне мистецтво) Укладач М.М. Качур. Мукачево : МДУ, 2017. 26 с.
4. Лемешева Н. А., Субота І. В. Мистецтво у Новій українській школі. 2 клас (за новим Державним стандартом. «Книжка для вчителя». Черкаси : Видавництво КНЗ «ЧОПООП ЧОР», 2019. 70 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Давидченко І. Д.

Лінгвокультурологічна компетентність реалізується у знаннях історичного розвитку української нації, духовної і матеріальної культури, фольклору, традицій, звичаїв і обрядів українського народу, в уміннях використовувати лінгвокультурологічні знання у професійній діяльності. Кожній особистості необхідно набути вмінь характеризувати феномен української культури, історію її розвитку, місце у системі світової культури, оцінювати досягнення культури на основі знання історичного контексту їх створення, бути здатним до діалогу культур, вміти висловлювати і обґрунтовувати власну позицію до питань, що стосуються ціннісного ставлення до історичного минулого [1].

Багатоаспектність діяльності закладів вищої освіти, орієнтованих на підготовку до навчальної педагогічної практики, характеризується врахуванням фактора полікультурності освіти. Здобувачам вищої освіти під час вивчення освітніх компонентів психолого-педагогічного та філологічного циклів пропонуються завдання, спрямовані на осмислення значущості вміння працювати над викладом навчальних текстів, прагматична установка яких у загальній цілісності відображала основні функції полікультурної освіти.

Формуванням лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти передбачається гармонійне поєднання аудиторної, самостійної, науково-дослідної та позааудиторної роботи й педагогічної практики здобувачів вищої освіти. Передбачено запровадження таких форм занять (лекційне, практичне, семінарське, самостійне, взаємонавчання (групове, колективне, мікрогрупове (діади, тріади, квадрати), індивідуальне).

Вагомі позитивні результати навчання, що позначатимуться на рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти, можуть бути досягнуті завдяки спільним зусиллям викладачів соціально-гуманітарних і фахових освітніх компонентів.

Аналіз науково-педагогічного дискурсу засвідчує, що реалізація формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти можлива за умови розробки та впровадження спеціально скоректованої освітньої технології.

Термін «технологія» грецького походження й означає «знання про майстерність». Історично поняття «технологія» (грец. *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – слово, вчення) у значенні науки про майстерність виникло у зв'язку з технічним прогресом [2].

І. Дичківська, В. Євдокимов, А. Кіктенко, О. Любарська, О. Пехота, І. Прокопенко, І. Смолюк на етапі розвитку педагогічної технології як наукового знання включають дві відносно незалежні групи питань: 1) застосування аудіовізуальних засобів та інформаційно-комп'ютерних технологій у навчанні; 2) оптимізацію навчального процесу завдяки використанню інтернаукових підходів до його організації. На думку цих науковців, перспективним напрямом розвитку педагогічної технології виявляється інтеграція на основі системного підходу [2; 3; 4].

Розкриємо основний зміст виокремлених нами етапів запропонованої технології. Першим етапом технології визначено мотиваційно-цільовий. На цьому етапі насамперед здійснюється теоретико-методична підготовка викладачів закладів вищої освіти до формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення гуманітарних дисциплін на навчально-методичному семінарі «Формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти», метою якого є оволодіння викладачами закладів вищої освіти знаннями й навичками формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі викладання гуманітарних освітніх компонентів. Семінаром передбачається проведення для викладачів лекційних

і практичних занять, майстер-класів та тренінгів, розрахованих на викладачів уже запланованих соціально-гуманітарних і фахових освітніх компонентів (вступ до спеціальності, загальна педагогіка, українська мова за професійним спрямуванням, психотренінг комунікативності, психолого-педагогічний практикум, основи науково-педагогічних досліджень, організація самостійної роботи, лінгводидактика, методика навчання грамоти дітей дошкільного віку, методика раннього навчання читання, педагогічні інноваційні технології в освіті, основи педагогічної майстерності, методика розвитку мовлення, культурологія, народознавство, тренінг комунікативності, риторика). Крім того, передбачається створення комплексу навчально-методичного забезпечення гуманітарних освітніх компонентів (у тому числі спецкурсу). На мотиваційно-цільовому етапі також здійснюється планування та прогнозування результатів навчання, а саме: чітке визначення мети навчання, формулювання результатів навчання, обґрунтування бажаного кінцевого результату навчання, окреслення кола компетентностей, що мають бути сформовані в результаті такого навчання.

Формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти відбувається в процесі реалізації особливого виду діяльності – навчально-пізнавальної – та базується на взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів.

Важливим елементом реалізації мотиваційно-цільового етапу технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти є попередня діагностика результатів навчання (констатувальний етап експерименту), необхідна для подальшої фіксації виявлення зрушень у таких результатах після проведення експерименту.

Мотиваційно-цільовий блок в експериментальній групі застосовується як компонент педагогічного супроводу педагогічного консалтингу, спрямованого на надання допомоги здобувачам вищої освіти в пошуку вирішення проблемної ситуації, пов'язаної з вивченням української мови й лінгвокультури у двох його основних типах: проблемно орієнтованому (аналіз суті й зовнішніх причин мовних міжкультурних проблем, віднайдення способів розв'язання) й особистісно орієнтованому (аналіз індивідуальних причин проблеми). Педагогічний консалтинг реалізовується на основі даних лінгвістичного аудиту підготовчого й дослідницького етапів.

Упровадження технології на тлі педагогічної умови – створення інноваційного лінгвокультурологічного середовища на основі електронних освітніх ресурсів, чим передбачається створення змістово-предметної основи навчання мов, лінгвокультури й міжкультурної взаємодії та забезпечення освітнього процесу засобами доступу й оперування аутентичної та навчальної іншомовної інформації, засобами комп'ютерно-опосередкованої комунікації українською та іноземною мовами, інструментами соціалізації в іншомовній культурі й дистанційного вивчення лінгвокультурологічних реалій.

Систематизована віртуальна бібліотека мультимедійних курсів навчання української мови й культури поєднала в собі текст і звук, і відео, додасть такого важливого аспекту, як занурення в мовне середовище, що є додатковим мотивом для здобувачів вищої освіти для засвоєння лінгвокультурологічної інформації.

Створена умова орієнтації лінгвокультурологічної підготовки здобувачів вищої освіти на професійні типажі. Тренінгові завдання мають на меті розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки здобувачів вищої освіти під час спілкування й формування вмінь спілкування в групах та досвіду поведінки з урахуванням різних професійних типажів. Медитативні лінгвокультурологічно орієнтовані завдання спрямовані на формування вмінь лінгвокультурологічної медіації – умінь іншомовної професійної комунікації й перекладацьких навичок.

Другим етапом технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів дошкільної освіти у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів є змістово-процесуальний, метою якого є побудова цілісного процесу навчання в напрямі забезпечення оволодіння здобувачами вищої освіти комплексом суттєво нових для них знань, необхідних для формування лінгвокультурологічної компетентності. При цьому важливо допомогти здобувачам вищої освіти віднайти в усій системі професійних знань ті знання, що потрібні для формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти. Тобто цим етапом передбачається інтеграція лінгвокультурологічної компетентності в освітній процес підготовки здобувачів вищої освіти завдяки збагаченню новими знаннями. Фактично йдеться про аналіз практики формування лінгвокультурологічної компетентності та пошук шляхів її збагачення й оновлення. Центральне місце відводиться змісту навчання, що реалізується запровадженням форм, методів і засобів навчання.

Моделюючи зміст технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти, спираємося на можливості інтеграції знань із різних освітніх компонентів гуманітарної підготовки майбутніх фахівців. Посилаючись на вищезазначене, ми оновлюємо зміст навчальних освітніх компонентів, пов'язаних із професійною взаємодією здобувачів вищої освіти. До низки цих освітніх компонентів віднесено такі: «Педагогіка», «Сучасна українська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Вступ до літературознавства».

Уважаємо, що в процесі вивчення вищезазначених освітніх компонентів є всі можливості створення найкращих умов для формування у здобувачів вищої освіти лінгвокультурологічної компетентності та її реалізації під час майбутньої професійної діяльності.

Формуванням лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення освітніх компонентів, зміст яких оновлено, передбачається запровадження таких інтерактивних методів навчання:

діалогічно-дискусійні (діалог-розпитування, діалог-обговорення, діалог-бесіда, диспут, дебати, дискусія, «мозковий штурм»), ситуаційні (проблемні ситуації, кейс-метод), ігрові (ділові, рольові ігри).

Наступним складовим компонентом змістово-процесуального етапу технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти є запровадження необхідних методів, форм та засобів навчання. Реалізацією технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти передбачається запровадження таких методів навчання: традиційних і нетрадиційних, тренувальних, групових, індивідуальних, пошукових, науково-дослідницьких, інтерактивних; форм: відеолекцій, веб-конференцій, брейн-рингів, усних журналів, круглих столів, тренінгів, веб-квестингів; засобів: тестових завдань, спілкування, інформаційних технологій. Вищезазначені методи, форми й засоби мають реалізовуватися як під час проведення лекційних і практичних занять, так і в позааудиторній роботі.

Окрім того, запровадження цих методів, форм і засобів сприяє засвоєнню навчального матеріалу, залучаючи в освітній процес мотиваційний момент (прагнення саме вирішити проблемну ситуацію, а не залишити її без вирішення), посилюючи пізнавальну активність та комунікативні вміння під час бесід і диспутів, знімаючи напруженість та спрощуючи субординацію у взаємодії між викладачем і здобувачем вищої освіти, що більшою мірою має місце під час одностороннього монологу лектора.

Зміст формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти відбувається з урахуванням вимог адекватності міжкультурної комп'ютерно-опосередкованої комунікації специфіки досліджуваного процесу, системного застосування електронних освітніх ресурсів у навчанні української та іноземної мов і культури в поєднанні з інноваційними педагогічними технологіями й методикою навчання міжкультурної комунікації.

У процесі формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти організовуються та проводяться такі заходи: тренінг на тему: «Справжній педагог – яким він має бути», усні журнали на тему: «Моя Батьківщина – рідна Україна», «День рідної мови», «Із Україною в серці», «Ми – українці – єдина сім'я», навчальне заняття з української літератури з застосуванням ІКТ на тему «Мандрівець із доріг України», брейн-ринг на тему: «Ми – українці – єдина сім'я».

Третім етапом процесу реалізації технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти при вивченні гуманітарних освітніх компонентів є оцінно-результативний, на якому здійснюється оцінювання результатів навчання, аналіз досягнення поставленої мети та виявлення відхилень від запланованих результатів із метою подальшої корекції процесу навчання.

Відповідно до цього, головною метою оцінно-результативного етапу є своєчасне й об'єктивне оцінювання навчальних досягнень, виявлення хиб у процесі реалізації технології та визначення способів їх усунення, а також – корекція.

Отже, впровадженням технології формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів передбачається реалізація трьох етапів: мотиваційно-цільового, змістово-процесуального та оцінно-результативного.

Список використаних джерел

1. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 448 с.
3. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічна технологія. Харків : Освіта, 1995. 105 с.
4. Смолюк І. О. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка». Київ, 1999. 35 с.

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ К. ХАНТЕР «МЕТОД СЕРДЦЕБИТТЯ ХАНТЕР» В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖИЦІВ З УКРАЇНИ

Дергач М. А.

Через війну російської федерації проти України чимало сімей з дітьми виїхало в країни Західної Європи в пошуках безпеки. Психологічні травми, які отримали діти під час перебування в екстремальних ситуаціях, безумовно створюють чимало бар'єрів в психічному розвитку їхньої особистості, що вказує нам на важливість активного соціально-реабілітаційного втручання і надання соціально-психологічної допомоги в подоланні наслідків травматичних подій. Однією із продуктивних технологій в соціально-психологічній реабілітації школярів ми вважаємо «Метод серцебиття Хантер», який продемонстрував вагомі результати в роботі зі школярами з України. Мета нашої публікації – ознайомити українських науковців і практиків з цією технологією, що активно поширюється за кордоном.

Питання використання театрального мистецтва, як засобу впливу на особистість з метою її формування, соціалізації, реабілітації тощо, постійно досліджується вченими [2] і підтверджується досвідом освітньо-виховного

процесу в закладах шкільної і позашкільної систем [3], практикою соціально-реабілітаційних центрів [1; 4]. На сьогодні існують різні форми театральної діяльності, які використовуються з метою реабілітації і соціалізації дітей і молоді. Кожна з них передбачає різні способи театральної активності та співпраці на сценічному майданчику, проте головними елементами театральнотерапевтичних технологій є текст, побудований за законами драматургії, сценічне спілкування та психофізична активність учасників соціально-реабілітаційної сесії. Саме такі елементи є основою театральнотерапевтичної технології «Метод серцебиття Хантер», розробленої видатною англійською актрисою, режисером, керівником театру «Флейта».

Українські школярі вперше познайомилися з цієї технологією завдяки проекту «Перікл для України», який реалізовувався на засадах інтелектуального волонтерства К. Хантер і акторами лондонського театр «Flute». В м. Софія (Болгарія) на базі Ситуаційного центру «Відчинені двері» у травні та жовтні цього року школярі із сімей українських біжінців протягом тижня брали участь в театральнотерапевтичних сесіях з постановки вистави за текстом драми В. Шекспіра «Перікл». К. Хантер про цю роботу говорить так: «У травні цього року ми поїхали до Софії, Болгарія, щоб працювати з українськими сім'ями біженців, розігруючи з ними «Перікла», щоб полегшити їхні травми та створити унікальний простір для загоєння ран і обміну почуттями. Цієї осені ми повернемося до Софії, щоб продовжити проект на тривалий період.

Ми прагнемо представити «Перікла» аудиторії, яка потребує цього найбільше. Усі родини біженців, з якими ми виступали, попросили нас повернутися, і щотижня до Софії прибуває все більше сімей. Потреба термінова, і ми можемо її задовольнити з вашою допомогою».

Вибір саме цього твору видатного драматурга був не випадковим: герої драми, так само як діти-учасники сесії, проживають багато складних ситуацій, втрачають один одного, але все завершується перемогою добра над злом. Трагічність сюжету повністю нівелюється способом їхньої інтерпретації та майстерністю акторів, які супроводжували дітей у розігруванні тексту. Головним прийомом був гротекс.

Іншою відмінною характеристикою технології К. Хантер є використання ритму, який ідентичний ритму биття серця, що заходиться в стані спокою. Саме за таким ритмом організовується вся діяльність: пластика рухів учасників сесії, музично-шумовий супровід, мелодизація фраз, навіть пульсація сценічної взаємодії. За моїми спостереженнями, хочу зазначити, що психо-емоційних стан школярів-учасників театральнотерапевтичної сесії поступово змінювався від тривожного, настороженого, недовірливого до спокійного, піднесеного, що безперечно вказувало на те, що діти відволікалися від травмуючих спогадів, знову відчували радість спілкування. Діти відчували себе в безпеці та, заохочувані акторами, поступово включаються в сценічне дійство.

Підтвердженням того, що зазначений «Метод серцебиття Хантер» має соціально-психологічний терапевтичний ефект є висловлювання самих учасників. Розглянемо окремі рефлексії.

Лідія, викладач української мови зазначає. «Перікл для України театру «Флейти» змінює життя сімей біженців, переміщених в результаті війни. Українські діти почали відпрацьовувати психологічні травми, з якими вони боролися з початку цієї страшної війни. Оригінальна «флейтотерапія» проводилася в ігровій формі і дозволила дітям брати участь у заході, який нагадував веселі пригоди, залишаючи позитивні враження у дітей різного віку» [5].

Ольга, викладач, висловилося так: «Постановка цього театру – чудова арт-терапія для дітей. Ми були свідками реакції дітей та їхнього бажання бути частиною шоу. Крім того, діти запам'ятали пісні та привітання і користуються ними вже кілька тижнів. Я вважаю, що така емоційна вистава корисна для того, щоб зрозуміти та відкоригувати емоційний стан дітей» [5].

Наталія, викладач, після театральних-терапевтичних сесій сказала таке: «Театр «Флейти» підкорив дитячі серця. Емоційна взаємодія, яку вдалося налагодити акторам у групі, дуже вплинула на соціалізацію та самовираження дітей. Театр допоміг замкнутим, скутим дітям вийти зі своїх «мушель», дав їм можливість розкритися, подолати свої комплекси, розкрити потенціал почуттів і думок» [5].

На сьогодні зазначена театральна-терапевтична технологія К. Хантер українськими вченими не досліджувалася, проте є результати американських науковців, які довели її ефективність. Основні концептуальні положення «Методу серцебиття Хантер» викладено в книзі К. Хантер [6]. У цілому можна сказати, що досліджувана методика покликана за допомогою дивовижної трансформативної сили театру допомогти дітям, які мають травматичних досвід покращити психо-емоційний стан, відновити стратегії інтеграції в суспільство, краще виражати емоції, розвинути власний творчий потенціал.

Отже, розроблені на основі п'єси «Перікл» Шекспіра театральні-терапевтичні вправи, що використовуються в рамках цієї методики, дозволяють покращити емоційний стан дітей та дорослих, які перебували в кризових ситуаціях, спричинених воєнними діями російської федерації.

Список використаних джерел

1. Васильєва М., Шеплякова І., Романова І. Актуальність використання засобів театального мистецтва в соціальному вихованні підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №1 (6). С. 97–108.

2. Дергач М. А. Формування особистості засобами театального мистецтва: історія становлення педагогічно думки та практики : Монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес. 2009. 408 с.

3. Нечипоренко В. Розвиток культурно-дозвіллевих компетенцій дітей та молоді з обмеженими можливостями здоров'я в умовах реабілітаційного театру. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіки*. 2016. №2(17). С. 80–85.

4. Якимович Д. Соціальне виховання підлітків засобами театрального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей: теоретичний аспект. *Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи* : матеріали міжвуз. дистанц. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти, Харків, 19 трав. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за ред. М. П. Васильєвої]. Харків : ХНПУ, 2021. С. 74–75.

5. Flute theatre. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://flutetheatre.co.uk/6505-2/> (Дата звернення 12.11.2022).

6. Hunter K. *Shakespeare's Heartbeat: Drama games for children with autism*. Routledge, 2014. 250 p.

ЕКОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕПІГЕЙНИХ ТА ЕПІФІТНИХ ЛІХЕНІЗОВАНИХ ГРИБІВ (*LICHENOPHYTA*) СОСНОВОГО ЛІСУ С. ГАВРИЛІВКА ІЗЮМСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дерюшева К. С., Упатова І. П.

Збереження біорізноманіття є дуже важливим завданням сучасності на шляху до збереження природи та людства, оскільки збіднення і знищення флористичного складу, внаслідок інтенсифікації антропогенної діяльності, військових дій, неминуче супроводжується не тільки зниженням біорізноманіття, але й зменшенням стійкості екосистем та, відповідно, потенційних можливостей біосфери в цілому.

Серед рослинних угруповань, які занесені до Зеленого списку Харківської області виокремлюються лісові угруповання, а саме, Асоціації соснових лісів лишайникових (*Pineta licheniosa*).

Лишайники, як і інші живі об'єкти відіграють важливу роль у багатьох біогеоценозах, особливо лісів. Ліхенізовані гриби (*Lichenophyta*) соснових борів Харківської області досі залишається недостатньо вивченою групою, що загалом визначає актуальність даного дослідження.

За даними, наданими НДУ «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем», станом на 01.01.2021 року у переліку видів рослин та грибів, зазначено види, що підлягають особливій охороні на території Харківської області, серед них зазначено представників групи ліхенізовані гриби (*Lichenophyta*) [1], а саме, Цетрарія степова, або Целокаулон степовий, корнікулярія степова *Cetraria steppae* (Savicz) Karnef. (*Coelocaulon steppae* (Savicz.) Barreno & Vazques, *Cornicularia steppae* Savicz), яка належить до Відділу Лишайники (*Lichenophyta*) Класу Сумчасті лишайники (*Ascolichenes*) родини

Пармелієві (*Parmeliaceae*), даний вид занесений до Червоної книги України (1996), а також, Кладонія зірчаста, кладонія Альпійська *Cladonia stellaris* (*Opiz.*) *Brodo* (*Cladonia alpestris* (*L.*) *Rabenh.*), яка належить до Відділу Лишайники (*Lichenophyta*) Класу Сумчасті (*Ascomycota*) лишайники Родини Кладонієві (*Cladoniaceae*), роду Кладонія (*Cladonia*), вид занесений до Червоної книги України (2009) [3].

Метою роботи є дослідження типового видового складу ліхенізованих грибів (*Lichenophyta*) соснового лісу району с. Гаврилівка Ізюмського району Харківської області.

Для досягнення поставленої мети було зазначено завдання дослідити кількісний і якісний склад епіфітних й епігейних лишайників – індикаторів соснового лісу с. Гаврилівка.

Об'єкт дослідження: лишайники Харківської області.

Предмет дослідження: типовий видовий склад епіфітних та епігейних лишайників соснового лісу с. Гаврилівка Ізюмського району Харківської області

У ході дослідження використані наступні методи дослідження: аналіз наукової літератури та сайтів мережі Інтернет; спостереження, польові дослідження (маршрутний, напівстаціонарний) і камеральні (таксономічна обробка гербарного матеріалу, аналіз ліхенологічних описів), порівняльно-описовий; статистична обробка даних; метод систематизації та узагальнення; метод гербаризації.

Для реалізації поставленої мети було проаналізовано науково-ліхенологічну літературу за темою дослідження, досліджено питання щодо біологічних особливостей ліхенізованих грибів (*Lichenophyta*), їх морфологічних типів таломів (біоморфи), анатомічної будови, екологічних особливостей; розкрито поняття епігейні та епіфітні лишайники, наведено фізико-географічну характеристика району дослідження [2].

За допомогою атласів і довідників визначено типовий видовий склад та систематичне положення досліджуваних ліхенізованих грибів (*Lichenophyta*) соснового лісу с. Гаврилівка Ізюмського району Харківської області.

Розроблено таксономічний список та анований список епіфітних та епігейних лишайників-індикаторів соснового лісу с. Гаврилівка Ізюмського району Харківської області.

За результатами дослідження проведена ідентифікація та класифікація досліджуваних лишайників, надано характеристику видового їх різноманіття щодо соснового лісу с. Гаврилівка Ізюмського району Харківської області.

За результатами дослідження складено еколого – морфологічну характеристику епігейних та епіфітних ліхенізованих грибів (*Lichenophyta*) соснового лісу с. Гаврилівка Ізюмського району Харківської області.

Досліджено систематичну структуру та видовий склад ліхенізованих грибів (*Lichenophyta*).

Найбільша кількість лишайників (12 видів, 60%) представлена листуватими біоморфами, куцисту біоморфу мають 7 видів (35%), Із накипною

біоморфою виявлено 1 вид (5%) Серед кущистих і листуватих біоморф було виявлено ті, які можуть мати обидві форми, одну домінуючу, але рідко зустрічається й інша. Наприклад, евернія сливова (*Evernia prunastri*) – листувата / листу вато – кущиста, феофісія віїчаста (*Phaeophyscia ciliata*) – листувата, іноді кущиста та інші.

Більшість лишайників трапляються на різних типах субстратів: на ґрунті, гнилій деревині та на корі дерев при основі стовбурів. Ці лишайники також схильні до кислих або слабо кислих збіднених на азот субстратів, трапляються переважно у середовищі зі середньо вологим повітрям та з різним рівнем освітлення.

Отже, під час дослідження проаналізовано біологічні особливості ліхенізованих грибів (*Lichenophyta*), їх морфологічні типи таломів (біоморфи), екологічні особливості епігейних та епіфітних лишайників.

Список використаних джерел

1. Екологічний паспорт Харківської області, 2021. <https://cutt.ly/QXLKjXD>
2. Щоденник навчально-польової практики з ботаніки. Нижчі рослини: практичний посібник / укладач І. П. Упатова. Харків: КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР. 2021. 107 с.
3. <https://redbook-ua.org/category/ascolichenes/>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Дехтярьова О. О., Калашник Д. С.

Сьогодні прийнято вважати метод проєктів одним з найактуальніших і найперспективніших методів навчання.

Оскільки сучасних дітей досить важко зацікавити та мотивувати вивчати чи дізнаватися щось нове, на допомогу приходить метод проєктної діяльності. Адже він спонукає учнів вирішувати поставлену проблему шляхом вивчення і отримання певної суми знань, досліджуючи щось.

На відміну від традиційних заходів, які спрямовані на передачу школярам готового соціального досвіду, проєктна діяльність учнів дає змогу найбільш повно врахувати здібності, потреби та наміри учнів. Проєктна діяльність розглядається нами як чинник розвитку в учнів творчого мислення, формування самостійності, креативності та комунікабельності, як важлива умова становлення особистості у просторі існування.

Перевагами проєктної технології є забезпечення високого рівня знань, компетенції самостійно набувати і застосовувати знання на

практиці; залучення кожного учня до активної діяльності; розвиток критичного мислення; формування навичок роботи з інформацією (учні добирають необхідну інформацію, аналізують і систематизують її); вирішення поставлених завдань шляхом співпраці, де кожен виконує різну соціальну роль [3, с. 127]. Формування природознавчої компетентності учнів початкових класів відбувається здебільшого на уроках «Я досліджую світ», адже цей інтегрований курс включає в себе природничу освітню галузь.

В початковій школі передбачено по 4 проекти в кожному класі один з яких – дослідницький [4].

Назви проектів учитель визначає самостійно, відповідно до змісту навчального матеріалу із врахуванням вікових особливостей із запропонованих у програмі варіантів.

Проектна діяльність молодших школярів передбачає:

1. Чітке формулювання мети проекту, завдань та планування дій.
2. Покрокова розробка проекту, з переліком конкретних дій, з вказівкою висновків, термінів, відповідальних.
3. Вибір форми проектної діяльності індивідуальна, групова, колективна.
4. Пошук інформації, яка потім може систематизуватися, узагальнюватися, адаптуватися для подальшого використання.
5. Результат роботи над проектом - певний кінцевий продукт.
6. Презентація кінцевого продукту. З'ясування практичного використання отриманих знань під час підготовки та захисту проекту [1, с. 334].

До прикладу, у 2 класі, у процесі виконання проекту на тему «Як тварини готуються до зими?» перед дітьми може бути поставлене завдання ознайомитися з життям та біологічними особливостями тварин нашої місцевості, їх значенням у природі. Діти діляться на групи, кожна з яких здійснює літературно-пошукову роботу за темами «Як зимують тварини», «Загадки про зимуючих тварин», «Неперелітні птахи», «Чим харчуються тварини взимку».

Під час захисту проектів діти вчаться слухати один одного, аналізувати чужу думку, зіставляти зі своєю. Оцінюючи інших, діти вчаться оцінювати все, у них формується вміння жити серед людей.

Найголовнішим у проектній діяльності є власні дослідження та спостереження школярів, вміння спілкуватися з оточуючими, робити аналіз отриманих знань та висновки.

Саме в процесі проектної діяльності на уроках природознавства формуються міжпредметні та ключові компетентності.

Провідні вчені, порівнюючи проектну діяльність з іншими видами навчальної діяльності, визначають її перевагу в тому, що мета навчальної діяльності постає перед суб'єктами навчання в опосередкованій формі, приховано. Необхідність її досягнення усвідомлюється учнями поступово,

створюється ситуація самостійного досягнення мети, що має значну особистісну цінність.

Робота з методом проектів на уроках природознавства дає учням змогу бачити усе розмаїття навколишнього природного середовища.

Плюсами проектної діяльності є набуття вихованцями таких умінь:

- планувати свою роботу;
- використовувати багато джерел інформації;
- самостійно відбирати й накопичувати матеріал;
- аналізувати, зіставляти факти;
- аргументувати думку;
- приймати рішення;
- установлювати контакти;
- створювати кінцевий продукт (фільм, журнал, проект, сценарій);
- презентувати створене перед аудиторією;
- оцінювати себе і команду [2, с. 520].

Проектна діяльність завершується реальним практичним результатом. Матеріали дослідження оформлюються у вигляді альбому, збірника, плану-карти, фільму, виставки, путівника тощо. Відбувається публічний захист проекту (презентація). За підсумками роботи здійснюється грунтовний аналіз проектних дій та виготовленого продукту. Якщо потрібно, вносяться корективи, дається оцінка, виробляються пропозиції та рекомендації щодо можливого використання проектного продукту [5, с. 34-35].

Ми впевнені, що метод проектів – це шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання.

Список використаних джерел

1. Байара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах навчальний посібник. Київ Веселка, 2008. 334 с.
2. Єрмаков І. Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. Проектна діяльність у ліцеї компетентнісний потенціал, теорія і практика. Науково-методичний, 2008. 520 с.
3. Метод проектів у початковій школі. Київ «Шкільний світ», 2007. 127 с.
4. Міністерство освіти і науки України. Природознавство. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/12.-prirodnavstvo.-1-4-klas.doc> (дата звернення 15.11.2021).
5. Химерець В. Інновація в початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. 2009. № 11. С. 34–42.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗЗСО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дзина Л. С.

Пріоритетним завданням на сучасному етапі розвитку освіти в Україні є формування компетентної особистості, здатної безперервно вчитися впродовж життя, набувати загальнолюдських цінностей і стійких моральних якостей, стати важелем розбудови української державності. Для виконання поставлених задач необхідно будувати освітній процес з максимальним наближенням до запитів і викликів сьогодення. Нині перед освітою стоїть важливе завдання – створення таких умов, де б дитина могла самовизначитись, розкрити свої інтелектуальні й творчі здібності навіть в умовах воєнного стану, так само і враховуючи складне епідеміологічне становище.

Оптимальною формою організації освітнього процесу у ЗЗСО, враховуючи вищезазначене, є дистанційна. Згідно з Положенням про дистанційну освіту, «дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

Враховуючи те, що реалізація дистанційної форми навчання відбувається засобами інформаційно-комунікаційних технологій, доцільним буде виокремити інформаційно-цифрову компетентність як важливу складову для успішного виконання завдань дистанційної освіти.

У Концепції НУШ зазначається, що інформаційно-цифрова компетентність – це впевнене, і водночас, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні [2]. Важливим кроком до формування інформаційно-цифрової компетентності є створення інформаційно-цифрових продуктів діяльності учасників освітнього процесу, які найкраще уможливлються саме в умовах дистанційного навчання.

Наведемо приклади інформаційно-цифрових інструментів для створення інтерактивного контенту в умовах дистанційного навчання, які, на нашу думку, стануть ефективними при використанні у роботі ЗЗСО [1].

Онлайн-дошка Padlet (<https://padlet.com>) – віртуальна онлайн-дошка, на якій можна розмістити текстовий, графічний і мультимедійний контент (відео, аудіо, інші дошки).

Онлайн-дошка (<https://jamboard.google.com/>) – спільна-онлайн дошка для проведення обговорення (створення наліпок, додавання зображень, малювання) для запрошених користувачів.

Інтерактивні презентації Mentimeter (<https://www.mentimeter.com>) – слайди для проведення опитування учасників (наприклад, оцінювання, ранжування, вікторина). Підходить для організації рефлексії, мозкового штурму тощо.

LearningApps (<http://LearningApps.org>) – безкоштовний сервіс для створення інтерактивних мультимедійних дидактичних вправ різними мовами.

Wizer (<https://app.wizer.me/>) – сервіс для створення інтерактивних зошитів.

ThingLink (<https://www.thinglink.com/>) – сервіс для створення мультимедійних інтерактивних плакатів.

Аналізуючи лише частину того різноманіття розробленого інструментарію, вважаємо, що першочерговим завданням у формуванні інформаційно-цифрової компетентності є перетворення інформаційного потоку в ефективний освітній інструмент, основною метою якого є формування в учнів уміння орієнтуватися в потоці інформації, систематизувати й відбирати потрібне, формувати навички критичного та системного мислення, уміння працювати з інформацією та медіазасобами, ставити та вирішувати проблеми, направлені на саморозвиток, творчість і допитливість.

Отже, запорукою формування інформаційно-цифрової компетентності є також хоч і вимушена, але успішна реалізація дистанційної форми навчання у ЗЗСО, так як використання інформаційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання сприяють розвитку ініціативи, пізнавальної активності, самостійності та творчості учнів.

Список використаних джерел

1. Воротнікова І.П. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. *Порадник: з досвіду роботи освітян міста Києва* <https://nushschool.com.ua/plan/programm/distance/14.html> (дата звернення: 09.11.2022 р.)

2. Концепція Нової Української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 09.11.2022 р.)

3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ МОН України від 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 12.11.2022 р.)

ПЕДАГОГІЧНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Диптан А. Ю.

Освітній процес в умовах інклюзивної освіти вибудовується з включенням у структуру елементів науковості навчання і виховання дітей. Розвиток цілісної особистості, незалежно від її вподобань та прихильностей до певних наукових галузей, відбувається тільки завдяки правильно організованому освітньому, педагогічному процесу. Зараз кожен навчальний заклад цілісної системи, виконує виховання школяра у широкому мотиваційному значенні, тобто формує особистість дитини, який впливає на гідність та комунікабельність серед педагогічного колективу.

Організація цілісного освітнього процесу в науковому підході, вимагає певного навчального підходу. Вивчаючи в процесі дослідження навчально-виховний процес у класах з інклюзивним навчанням у загальноосвітніх навчальних закладах, можна сказати, що освіта здійснюється чітко та відповідно до складового, робочого навчального плану, і оформляється саме за основою навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів, офіційно затверджених Міністерством освіти і науки України, з урахуванням потреб та побажань учня, його особливостей та стану психофізичного розвитку.

Цілісний педагогічний процес – це спеціально створена, цілеспрямована взаємодія учнів з педагогом. метою якої є розв'язання освітніх проблем і розвиток особистості. Наукове питання цього поняття, несе собою множину підсистем, які поєднані між собою особливими, різними типами зв'язків та тлумачень. Педагогіка, що закладена в цій справі, споріднена з метою освіти і визначає її характер навчання, наукові цінності, вирішує проблеми, що постають при вихованні та розвитку учня, які потім легко реалізуються за допомогою наукових та освітніх форм і методів навчання.

Чіткою організацією науковості займається директор, його заступники, освітній колектив та педагогічна рада. Важливою умовою успішності справи є перспективні та річні плани. Ефективний розвиток школи забезпечить перспективний план, який визначає головні напрями педагогічної роботи, розвиток матеріально-технічної бази, зміну кола спілкування та контингенту учнів разом з іншими проблемами розвитку. Планування на рік, в жодному разі не дає змогу поєднати перспективні завдання з конкретними завданнями на семестр, місяць, тиждень навчального року.

Нині, в освітньому процесі, за програмою Нової Української Школи, підіймається питання, де педагогічна громада країни дуже схвильована, і наразі займається вирішенням проблеми поєднання в освітньому середовищі понять науки та методичності, в цілому, що є вірним та

правильним кроком думок для подальшого розквіту Нової Української Школи та її системи навчання дітей.

Отже, на останок можна сказати, що наука і освіта пов'язані не тільки навчально-виховним процесом, але і ідеєю зацікавлення учнів у вивченні та розвитку своєї персоналії. Дуже важливими є взаємодії вчителя і учнів, котрий забезпечує перевагу над власними недоліками і допомагає боротися з комплексами, намагається підвищити самооцінку дитини, при цьому не шкодячи її психічному здоров'ю.

Важливою складовою цілісного педагогічного процесу є дотримання виконання наукової мети при вивченні навчально-виховного процесу. Він включає в себе два взаємопов'язані джерела: навчальний процес і виховний. Означене поняття іноді перегукується і його часто використовують, як синонімічне, до поняття «педагогічна науковість». Однак, воно дещо замале у своєму розумінні та трактуванні, оскільки навчання особистості школяра, в цьому понятті, здійснюється у спеціальному, індивідуальному, педагогічному значенні, яке ніяк не впливає на оволодіння певними галузями знань.

Список використаних джерел

1. Маріна І. О. Цілісний педагогічний процес, його компоненти., веб-сайт, URL: <https://vseosvita.ua/library/cilisnij-pedagogicnij-proces-jogo-komponenti-159098.html>
2. Біладова В. Г. Виховання, як складова частина процесу освіти., веб-сайт, URL: http://4ua.co.ua/pedagogics/qa3bd68b4c53b89521216c36_0.html
3. Лавриненко.Л.М., Освіта, як чинник економічно-соціального розвитку держави., веб-сайт, URL: <http://ubentz.com.ua/ua/golovna/osvita - nauka-i-sotsialniy-progres.html>

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Долгопол О. О., Кір'янова О. В.

Самостійність у навчанні та практично значуща діяльність визначають поєднання форм, методів та освітніх технологій в організації практичних занять з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Відомо, що самостійно вирішене завдання впливає на міцність засвоєних знань, а усвідомлення значущості навчальної діяльності в майбутній професії мотивує студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності. З огляду на це проєктні технології наразі перебувають у центрі уваги педагогів.

Застосування проєктних технологій під час вивчення мови дозволяє розв'язати низку проблем, зокрема подолати відсутність внутрішньої

мотивації до діяльності студентів; відійти від виконання стандартних завдань за шаблоном без творчого підходу; навчити студентів використовувати теорію на практиці; подолати психологічний дискомфорт, який відчувають студенти, стикаючись із незнайомими ситуаціями та завданнями тощо. Як зазначає О. Лаврентьєва, проєктні технології дають змогу студентам у «системі опановувати організацією практичної діяльності за проєктно-технологічним ланцюжком – від ідеї до її реалізації в моделі, виробі (продукті праці)», [3, с. 3].

Як відомо з історії педагогіки, проєкти в українську школу прийшли в 90-х роках ХХ століття. Їх популяризація на уроках української мови в школах України пов'язана з іменами Л. Варзацької, Л. Кратасюк, О. Онопрієнко, П. Кендзьор та ін. Згодом з'явилися наукові розвідки щодо впровадження проєктних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців. Тож наразі є ґрунтовні дослідження, у яких проєктна діяльність студентів розглядається як спосіб організації продуктивного навчання студентів у ЗВО [6], як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності [2], як засіб оптимізації автономного навчання [1] тощо.

Переформатування освіти на дистанційне і змішане навчання викликало потребу в переосмисленні можливостей впровадження освітніх технологій (далі – ОТ) у реаліях електронних навчальних платформ. Викладачі активно займаються самоосвітою, вивчають інструменти запропонованих для використання в навчальному процесі програмних продуктів і платформ, трансформують досвід впровадження ОТ з аудиторної форми навчання в дистанційну. Метою публікації є обмін досвідом щодо впровадження проєктних технологій на практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням в дистанційному форматі навчання.

У технічних ЗВО скорочують або відмовляються від вивчення студентами дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» на користь дисциплінам професійно орієнтованого циклу. В умовах обмеженого часу викладачі-філологи мають «озброїти» майбутніх фахівців необхідним багажем компетентностей для успішної професійної діяльності. У такому випадку проєкт – доцільний інструмент для організації індивідуальної, парної, колективної діяльності за визначеними етапами, яка може бути реалізована на відстані. Кафедра психології, педагогіки та мовної підготовки ХНУМГ ім. О. М. Бекетова розробила робочу навчальну програму дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», змістові модулі яких передбачають роботу студентів над проєктами, а форма контролю – сам проєкт та його публічний захист.

Протягом вивчення дисципліни студенти залучаються до створення дослідницьких, пошукових, творчих, рольових, прикладних (практично-зорієнтованих) проєктів (класифікація за Є. С. Полат).

Під час змістового модуля студенти знайомляться з мовними нормами, опановують зміни у правописі, знайомляться з різноманіттям словників, працюють з ними онлайн. Одним із питань у цьому модулі розглядається

правопис та відмінювання прізвищ. Майбутні спеціалісти усвідомлюють важливість цієї теми, окрім доповідей, презентацій, таблиць вони охоче готують повідомлення про історію власних прізвищ, про їх генезис від давнини до сучасності. Таким чином у кінці першого змістового модуля група першокурсників має перший спільно виготовлений продукт: презентації «Прізвище – це адреса народу», «Таємниця походжень наших прізвищ», «Про що розповідають наші прізвища».

Другий змістовий модуль присвячено науковій комунікації. На першому занятті студенти визначаються з напрямом та тематикою тез доповідей. Протягом змістового модуля вони отримують консультації у викладачів щодо етапів роботи над тезами, їх мовним та технічним оформленням. Таким чином, маючи випереджувальне завдання, студенти мотивовані до засвоєння теоретичного матеріалу, який мають застосувати під час написання власних тез. У результаті роботи протягом другого змістового модуля усі здобувачі освіти обізнані з технологією написання наукового тексту, яким є тези, а більшість з них мають тези доповідей, які вони зачитують на імпровізованій конференції, яке організовується на останньому занятті, вчать відповідати на питання одногрупників, оволодівають мистецтвом ведення дискусії.

Навчити створювати та правильно оформлювати офіційно-ділові папери – головне завдання, яке ставлять викладачі протягом третього змістового модуля. Кожне нове заняття – це знайомство з одним-двома документами, що передбачає знайомство з реквізитами, їх призначенням та розташуванням у документі, робота над сталими висловами, що застосовуються у конкретному документі, розбір зразків оформлення, створення студентами власних документів. Тож протягом цього часу студенти створюють і накопичують у теках зразки різних документів. Модульний контроль передбачає окрім виконання тестових завдань відкритої та закритої форми ще й наявність такої теки, що демонструє цілеспрямованість та системність аудиторної та самостійної роботи здобувача вищої освіти.

У дистанційному форматі організація, основний етап та захист проєктів мають особливості. Організаційно-комунікаційний етап відбувається на першому занятті кожного змістового модуля, під час нього студенти мають здійснити вибір теми дослідження, дізнаються про алгоритм роботи над проєктом, терміни й умови виконання та захисту. Викладач рекомендує достовірні джерела інформації; дає поради щодо визначення способів збору та аналізу інформації; повідомляє про бажані результати (форми звіту); оголошує процедуру та критерії оцінки результатів і процесу; допомагає у розподілі завдань (якщо проєкт груповий або колективний). Етап роботи над проєктами триває протягом вивчення модуля, він полягає в зборі студентами інформації, практичній діяльності з формування мовних та мовленнєвих навичок необхідних для успішного виконання проєкту; за потребою – у зборі фактичного матеріалу: малюнків, картинок, фото з теми; в обговоренні матеріалу і описі свого ставлення до обраної проблеми; оформленні доповіді для публічного захисту проєкту та виготовлення

презентації. На етапі підведення підсумків (під час останнього заняття за змістовим модулем) здобувачі освіти презентують кінцевий продукт; беруть участь в обговоренні проєктів одногрупників та оцінюванні результатів виконання проєктів усіма учасниками; беруть участь в обговоренні перспектив впровадження виконаних проєктів у практику.

За тривалістю виконання нами передбачено короткочасні, середньотривалі, довготривалі та заняття-проєкти.

Отже, за час роботи в дистанційному форматі впровадження проєктних технологій продемонструвало позитивні результати в активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, масовому залученні їх до самостійної науково-дослідної роботи, підвищенні культури мовлення, набутті та удосконаленні навичок публічних виступів та культури ведення дискусії.

Список використаних джерел

1. Іжко Є.С. Метод проєктів як один із засобів оптимізації автономного навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. № 2 (8).

2. Комишан А. І., Щокіна Н. Б. Метод проєктів як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків: ХНУ ім. Каразіна. 2017. №41. С. 81-93.

3. Лаврентьєва О. Застосування методу проєктів на заняттях гуртка закладу позашкільної освіти технічного спрямування: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг. 2010. 45 с.

4. Мирончук Н.М. Застосування методу проєктів у підготовці майбутніх викладачів до самоорганізації в професійній діяльності. *Проблеми освіти: зб. наук. праць*. Ін-т модернізації змісту освіти МОН України. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2017. Вип. 87. С. 191-196.

5. Полат Є. С. Метод проєктів на уроках іноземної мови. *Іноземні мови в школі*. 2002. №2. С. 3-10.

6. Тадеуш О. М. Метод проєктів як форма продуктивного навчання студентів.

Режим доступу:
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19155/tadeush.pdf;jsessionid=4a4ad43cd8998802182e00ddeae8bac0?sequence=1> (дата звернення: 25.10.2022)

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ РОЛЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Дрокіна А. С.

Пріоритетною проблемою педагогічних закладів вищої освіти (ЗВО) на етапі інтеграції України до європейського освітнього є підготовка вчителя нової генерації. Вимушений перехід на дистанційну форму навчання, спочатку пов'язаний із пандемією, а тепер і воєнним станом, зумовлює необхідність якісної організації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних швидко адаптуватися й ефективно здійснювати освітню діяльність у новопосталих вимогах.

Педагогічну освіту майбутніх учителів початкової школи розглядали сучасні вчені О. Бабакіна, Н. Бібік, І. Гавриш, Л. Петриченко, О. Савченко, І. Упатова, Л. Хомич та ін. Специфіка професійної діяльності сучасного вчителя початкової школи стала предметом напрацювань дослідниць А. Крамаренко, Н. Нікули, І. Упатової та ін. Різні аспекти опанування вчителів новими професійними ролями розглядали науковці Н. Гупан, В. Гусак, О. Захарченко, С. Єфіменко, О. Пометун та ін. Проте, незважаючи на значні напрацювання вчених, проблема фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації нових професійних ролей в умовах дистанційної освіти досі не були предметом вивчення науковців.

Метою дослідження є теоретичний аналіз проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації нових професійних ролей в умовах дистанційної освіти.

Дослідники Н. Гупан та О. Пометун зазначають, що перша і найбільш поширена роль, з якою ми стикаємось у практиці сучасної школи – *вчитель-контролер*. На думку вчених, вчитель-контролер бере на себе повну відповідальність за клас, за те, що роблять учні, що вони говорять і як вони це говорять [1, с. 176]. Безумовно, у цій ролі, під час дистанційного навчання, вчитель знаходиться в центрі уваги: він говорить, розпоряджається, віддає розпорядження, а учні очікують «команди» говорити, писати тощо і отримати оцінку

Також вчені Н. Гупан та О. Пометун виокремлюють таку роль учителя як *оцінювач*, котрий має побачити, якими є реальні результати навчання і як можна їх покращити. Вони зазначають, що сучасний вчитель може оцінювати учнів різними способами, пам'ятаючи, що роль оцінювача дає можливість корегувати перебіг навчання в залежності від потреб здобувача освіти [1, с. 177]. Слід зазначити, що в умовах дистанційної освіти, основним інструментом вчителя початкової школи у ролі оцінювача є обов'язковий зворотній зв'язок. Також важливим є те, що оцінювання має бути максимально індивідуальним для кожного здобувача освіти.

У Концепції Нової української школи зазначено, що «... варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [4, с. 16].

Коуч – це фахівець, тренер, який сприяє успішному досягненню визначеної мети, отримання позитивно сформульованих нових результатів у житті (роботі, навчанні). У ролі коуча, у процесі дистанційного формату навчання, вчитель початкової школи допомагає здобувачу першого рівня загальної середньої освіти досягти поставленої мети, вселяє віру та надію в те, що в нього обов'язково все вийде.

Фасилітатор – педагог, який заохочує, стимулює та спрямовує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності здобувачів освіти. У процесі педагогічної фасилітації відбувається ефективний пошук шляхів, де всі учні класу будуть працювати злагоджено і продуктивно, при цьому засвоюючи теоретичну наукову інформацію із метою її подальшого практичного застосування. У такий спосіб, вчитель допомагає кожному вихованцю знайти шляхи вирішення проблеми, при цьому педагог, що є надзвичайно важливим під час організації дистанційного навчання, є здатним створити сприятливу інтелектуальну та емоційну атмосферу психологічної підтримки для усіх здобувачів першого рівня загальної середньої освіти.

Під терміном «*тьютор*» розуміють особу, яка веде індивідуальні або групові заняття із учнями як репетитор, помічник [1, с. 179]. У ролі тьютора сучасний вчитель початкової школи здійснює педагогічний супровід здобувачів першого рівня загальної середньої освіти. За нашим переконанням, роль тьютора особливо важлива під час організації дистанційного навчання, у той час, коли учні потребують консультацій під час опрацювання навчального матеріалу.

Модератор виступає організатором групової роботи, що активізує і регламентує процес взаємодії учасників групи на основі демократичних принципів, забезпечує ділове спілкування, протоколювання процесу обговорення, проміжних і підсумкових результатів групової дискусії. Мета учителя початкової школи в ролі модератора (у тому числі й у дистанційному форматі) полягає в тому, щоб максимально налагодити комунікативну взаємодію в класі, організувати рефлексію для учнів відповідно до будь-якої педагогічної ситуації.

Ментор – особа, що зацікавлена в розвитку знань, умінь, навичок та міжособистісних стосунків своїх вихованців [5]. Реалізуючи роль ментора, педагог самостійно встановлює інтенсивність та напрямок навчання, оскільки кожен з учнів є неповторним, а саме: з різним темпераментом, з певним рівнем розвитку, індивідуальною самоорганізацією тощо. У ролі ментора учитель початкової школи підказує, дає рекомендації, напрямок, але при цьому не дає готових інструкцій учням.

За переконанням Ю. Коноваленко, невдовзі може з'явитись у штатному розписі українських школах, професійно-технічних чи вищих навчальних закладів така посада як «едвайзер» (від англ. Adviser.) Це радник, або консультант [3].

Очевидно, що опанування цими ролями й якісне їх виконання в умовах дистанційної освіти вимагає суттєвих змін у підготовці майбутніх вчителів у педагогічному ЗВО.

Проходження різних видів педагогічної практики здобувачами вищої педагогічної освіти дозволяє повною мірою «приміряти» професійні ролі сучасного вчителя початкової школи. Із огляду на те, що здобувачі вищої педагогічної освіти не мають можливості очно проходити педагогічну практику в закладах загальної середньої освіти, методисти видозмінили графіки педагогічної практики, адаптувавши їх до можливостей проведення в умовах дистанційного навчання.

За нашим переконанням, ефективними та найцікавішими видами роботи щодо реалізації необхідними професійними ролями сучасного вчителя в умовах дистанційної освіти є залучення майбутніх вчителів до участі в заходах онлайн-форматів: у конференціях різних рівнів, творчих зустрічах з провідними науковцями та вчителями, обміну досвідом із колегами, участі у методичних семінарах, «круглих столах», майстер-класах, квазіпрофесійних тренінгах, ділових іграх тощо.

Варто зазначити, що, на сьогодні, завдяки засобам сучасних ІКТ (мультимедійних систем, комп'ютера, засобів комунікацій) максимально доступною стає дистанційна участь майбутніх учителів на онлайн-конференціях, онлайн-курсах, онлайн-тренінгах, вебінарах тощо. Дуже зручною та ефективною для вчителів початкових класів є студія онлайн-освіти «EdERA», платформа масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, а також сайти «Всеосвіта», «На урок» тощо.

Таким чином, проблема фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи до реалізації нових професійних ролей є однією з найважливіших. Варто зазначити, що усі розглянуті ролі не лише не перешкоджають одна одній, але і є комплексними та взаємодоповнювальними, оскільки дозволяють повною мірою урахувати специфіку педагогічної діяльності сучасного учителя в умовах дистанційної освіти.

Список використаних джерел

1. Гупан Н., Пометун О. Нові професійні ролі вчителя як чинник інноваційного розвитку демократичної освіти. <https://lib.iitta.gov.ua/716654/1/%D0%93%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD%AF.pdf> (дата звернення: 11.11.2022)

2. Єфіменко С. Нові професійні ролі сучасного педагога. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/ix-mizhnarodna-naukovo->

praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesiinii-osviti/sektsiia-2/10483-novi-profesiyni-rol-i-suchasnoho-pedahoha (дата звернення: 11.11.2022).

3. Коноваленко Ю. Тьютори, Едвайсери, Коучі, Фасилітатори, Ментори, Наставники розбираємось хто це. URL: <http://hardkonovalenko.blogspot.com/2017/03/blog-post.html>

4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Тьютори, едвайсери, коучі, фасилітатори, ментори, наставники – хто є хто? URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1697-tiutory-edvaisery-kouchi-fasylytatory-mentory-nastavnyku-khto-ie-khto> (дата звернення: 10.11.2022).

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ДОШКИ MIRO НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дуль О. В.

З початком епохи дистанційного навчання освітянам довелося швидкими темпами опанувати нові онлайн-сервіси та додатки. На щастя, у наш час існує величезна кількість віртуальних помічників, які дозволяють зробити заняття не лише цікавим, а й продуктивним. Одним із них є онлайн-дошка Miro, що є ефективним інструментом для спільної роботи під час дистанційної взаємодії й була створена для обговорення ідей, проєктів і концепцій [3, с. 272]. Однак, можливості цієї дошки в освітньому просторі значно ширші, що і зумовило вибір теми дослідження.

Проблема здобуття освіти в умовах дистанційного навчання у закладах вищої освіти висвітлюється у наукових працях С. Березенської, К. Бугайчука, В. Кухаренка, Н. Олійник, Т. Олійник, О. Рибалка, Н. Сиротенко, А. Столяревської [2, 33]. Дослідженням проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у закладах вищої освіти у різні часи займалися В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, Л. Карташова, В. Лапінський, С. Сисоєва, О. Співаковський, О. Спірін. Проблемі провадження інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови присвячена значна кількість публікацій І. Костікової, Л. Морської, О. Осової, П. Сердюкова, О. Сергєєвої, Н. Фоміних, Н. Яциніної.

Оскільки в процесі дистанційного навчання великий попит мають онлайн-дошки, метою дослідження є розглянути особливості застосування віртуальної дошки Miro на заняттях англійської мови, схарактеризувати переваги та недоліки їх впровадження у закладах вищої освіти, проаналізувати реалії та перспективи.

Виділяють два формати дистанційного навчання: синхронний (відбувається у реальному часі згідно з розкладом) та асинхронний (здобувачі освіти працюють самостійно за власним графіком). Синхронний метод навчання вважається більш ефективним, адже відбувається безпосереднє спілкування між викладачем та здобувачами освіти у синхронному онлайн-середовищі. Однак, постає питання у виборі ефективних віртуальних інструментів для візуалізації навчального матеріалу, а якщо говорити про іноземну мову, то й для активної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Однією із сучасних онлайн-дошок з навчальним потенціалом, якою активно послуговуються освітяни, є Miro.

Використання віртуальної дошки Miro на заняттях англійської мови надає можливість комплексної та логічної подачі навчального матеріалу у процесі вивчення мовних аспектів, удосконалення іншомовних знань, умінь, навичок здобувачів освіти. Вона також може бути використана для презентації країнознавчого матеріалу та стати корисним помічником у формуванні різних компетенцій. Онлайн-дошка може бути використана на різних етапах заняття та для навчання різних аспектів мови: фонетичної зарядки, введення й відпрацювання нових лексичних одиниць, активізації граматичного матеріалу тощо [1, с. 57].

Серед переваг упровадження віртуальної платформи на заняттях англійської мови можна виділити такі:

- безмежний онлайн-простір;
- представлення наочного матеріалу під час дистанційного навчання, що перетворює онлайн-дошку на вдаль і змістовне доповнення слів викладача на занятті;
- швидке адаптування інтерактивного навчального матеріалу до конкретних завдань, враховуючи вікові та індивідуальні особливості здобувачів освіти;
- виконання здобувачами освіти власних дій на полі віртуальної дошки, що перетворює їх із пасивних слухачів на активних учасників освітнього процесу;
- більш продуктивне засвоєння навчального матеріалу та вдалий розвиток цілої низки компетенцій під час навчання англійської мови завдяки візуалізації навчальних об'єктів, що сприяє їх максимально швидкому сприйняттю й упізнаванню здобувачами освіти;
- продуктивне поєднання різнохарактерного навчального матеріалу, наприклад: тексту та аудіо- чи відеоматеріалу;
- групова творча співпраця колективу, що сприяє активізації діяльності на занятті як окремого здобувача освіти, так і групи в цілому [4].

Разом з тим, варто виділити низку недоліків:

- для роботи з віртуальною дошкою викладачу потрібно володіти певними практичними навичками роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями;
- час на підготовку до заняття з англійської мови значно зростає;

- обмежена кількість безплатних дошок та функцій;
- перенасичення дошки матеріалами може призвести до візуальної перевтоми на занятті, тому слід раціонально використовувати інтерактивні завдання;

- при слабкому сигналі інтернету дошка довго завантажується;
- через посилання на дошку будь-хто може редагувати матеріал.

Таким чином, навіть в умовах вимушеного дистанційного навчання заняття англійської мови у закладах вищої освіти можуть бути яскравими, інтерактивними та динамічними. Віртуальна дошка є важливим інструментом реалізації діяльнісного підходу під час онлайн-занять. Уміле використання широкого спектра можливостей платформи Міро дозволяє не тільки урізноманітнити ілюстративний матеріал та способи виконання завдань, а й підвищує залучення здобувачів освіти на заняттях, їх мотивацію.

Онлайн-дошка Міро може стати чудовим помічником в навчанні здобувачів освіти іншомовного матеріалу, проте має певні недоліки. Створення інтерактивного середовища з використанням інтерактивної дошки – це ефективний спосіб зробити навчання у сучасних умовах якісним та ефективним.

Список використаних джерел

1. Костікова І. І. Використання інтерактивної дошки на уроках іноземної мови. *Нові технології навчання*: зб. наук. праць. 2018. №91. С. 54-61.
2. Кохан О. Технологія змішаного навчання при вивченні іноземної мови. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти*: зб. наук. праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. С. 32-36.
3. Кузьменко О., Лісова Ю., Новік К. Використання освітнього потенціалу онлайн-дошок в аспекті розвитку діалогічного мовлення учнів. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 49. Том 1. С. 270-279.
4. Лебідь Н., Бреус Ю. Онлайн-заняття для молоді: від старту до фінішу. Дніпро, 2021. 63 с.
5. Пшенична О. С. Інформаційні технології у вищій школі : методичні рекомендації до лабораторних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Комп'ютерні науки», освітньо-професійної програми «Комп'ютерні науки». Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 98 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Єна М. С.

Сьогодні відбувається пошук нової моделі історичної освіти, котра має забезпечити баланс основних галузей історичного знання: історії культури, політики, економіки, інтелектуальної та соціальної історії. У сучасній школі такого балансу немає, позаяк виразно переважає політична історія. Тому дослідження політики незалежної України в галузі освіти і, зокрема, шкільної історичної освіти, суті й потреби переосмислення історії, творення нормативно-правових засад викладання її нового бачення, сприйняття цього процесу суспільством та пошук нової моделі історичної освіти має вагому практичну і наукову значущість.

Зміст історичної освіти, як шкільної, так і університетської, є суттєвим в історичній науці, який об'єктивно відображає рівень, стан, тенденції національної історіографії. На відміну від академічної історичної науки шкільна історична освіта завжди була і є предметом пильної уваги суспільства. Оновлення змісту історичної освіти, що втілюється в програмах, стандартах та підручниках, є однією з актуальних питань, оскільки належить до динамічних систем, які характеризуються постійним пристосуванням до реалій сучасності. Тому при формуванні змісту історичної освіти постає об'єктивна необхідність брати до уваги поділ історії на дослідницьку (академічну) та дидактичну (шкільна, університетська, популярна історія) сфери і постійно наближувати їх одна до одної, зберігаючи високий рівень «науковості».

Змістом історичної освіти є затребуваність досягнень історичної науки, її практичний сенс, корисність тощо. На сучасному етапі розвитку історичної освіти у загальноосвітніх закладах залишаються не вирішені питання формування змісту підручників і посібників з історії, текстів для вчителів та учнів; значна частина історичного матеріалу пропонованого для вчителя, відірвана від реальної потреби та інтересів учнів; відсутність альтернативних джерел або ж впровадження багатоперспективного підходу до викладання шкільних курсів історії і що найголовніше в перехідний період - відсутність чіткості поставленої мети історичної освіти в суспільстві. Разом з тим одним з пріоритетних завдань шкільної освіти має бути розвиток учня; історія ж повинна не стільки давати знання фактів, скільки навчити учнів розуміти історію, осмислювати її.

У шкільній історичній освіті треба повною мірою відобразити принципи організації українського суспільства, проблему національної ідентичності. В ситуації з викладанням історії та інших суспільних дисциплін сфокусувались усі протиріччя українського суспільства, яке переживає перехідний період свого розвитку. Тому вчені-історики, суспільствознавці, автори підручників та посібників, учителі, намагаються

в умовах гострої кризи масової свідомості, відсутності системи, що об'єднує загальнонаціональні цінності й орієнтири, віднайти нові методологічні й концептуальні засади шкільної історичної освіти ХХІ століття.

Одним з головних завдань шкільного навчання має бути розвиток учня, історія ж як навчальний предмет має не стільки давати знання фактів, скільки навчити учнів розуміти історію, осмислювати її.

Вивчення історії – це не лише вивчення фактів, але й активний процес, в якому учні мають працювати з цілою низкою джерел. Навчання історії має розвивати в учнів навички самостійного та критичного мислення, роботи з документами, ставити запитання, уміння робити збалансовані висновки, обґрунтовувати власні думки тощо. Сучасне прочитання історії – це відсутність єдиного методу, свобода вибору, свобода світогляду на основі широкого кола джерел та максимальної інформації.

Зміст шкільної історичної освіти має бути спрямований на виконання освітніх та виховних завдань, поставлених державою та суспільством, крім того, повинен врахувати потреби сучасного школяра. Для людини і суспільства важлива власне можливість отримувати з минулого уроки для майбутнього, що дозволяє нам осмислити перебіг історичного життя людей і тим самим намітити філософську концепцію історії. Тому основний зміст історичної освіти - навчитися створювати для себе об'єктивну і повну картину становлення і розвитку людини, «людської якості» в часі та просторі і на основі цього бачення орієнтуватися в сучасності і прогнозувати майбутнє.

Таким чином, зміни, що відбуваються у світі на початку ХХІ ст., інтеграція України у європейський і світовий освітній простір зумовлюють перебудову системи національної освіти на засадах інноваційності та демократизму, модернізацію змісту й організації освітнього процесу. Модернізація освітньої системи передбачає оновлення всіх її ланок, зокрема, змісту й організації історичної освіти, яка є вагомим основою національної освіти. В сучасних умовах історична освіта покликана розкрити тенденції і особливості розвитку української і світової історії як творчості й діяльності людини, суспільства в цивілізаційному вимірі, показати специфіку формування національної ідентичності української нації у всесвітньо-історичному контексті.

Список використаних джерел

1. Книга вчителя історії, етики, основ правознавства: Довідково-методичне видання / упоряд. Р. І. Євтушенко, О. В. Галегова. 2-е вид. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 464 с.
2. Бабанов К. Проблема визначення мети і завдання шкільної історичної освіти. 2001, № 6. 18-19 с.

3. Шкільна історія очима істориків – науковців. Матеріали Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України. Київ, Видавництво імені Олега Теліги, 2008. 128 с.

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Єфименко Л. М., Зайцева Т. О.

Виникнення мовленнєвої діяльності в ранньому віці зумовлене низкою психофізіологічних особливостей розвитку в ранньому дитинстві. Розвиток рухової системи спричинює виникнення таких важливих новоутворень першого року життя, як сидіння, прямостояння та прямоходіння, що є передумовою подальшого повноцінного психічного розвитку. Тісний розвиток рухової та сенсорної системи породжують маніпулятивні дії, що є витоками формування предметних дій. Руховий та перцептивний розвиток дитини відбувається виключно за умови спілкування з дорослим.

Одним із основних засобів розвитку мовлення дітей є ознайомлення дітей з художньою літературою. Художня література активізує й уточнює словник, сприяє розвитку образного мовлення, збагачує мовлення дітей емоційно-експресивною лексикою.

Сприймання і розуміння дітьми змісту художніх творів було предметом дослідження багатьох учених (А. Богуш, А. Бородич, Н. Ветлугіна, Л. Виготський, О. Запорожець, Н. Карпинська, Г. Костюк, Є. Лукина, Л. Славіна, С. Фльорина, Н. Циванюк та ін.). Якість художнього сприймання залежить від вербалізації цього процесу. Мовлення супроводжує процес сприймання і бере в ньому найактивнішу участь. Дитина сприймає твір мистецтва не тільки завдяки зору і слуху, а й через власне мовлення. Це пояснюється тим, що художнє сприймання діалогічне за своєю структурою, а мовлення є засобом цього діалогу.

Виникнення й формування потреби у спілкуванні є важливою психологічною передумовою мовленнєвої діяльності. На тлі емоційного спілкування відбувається формування предметної діяльності: маніпулятивні дії поступово перетворюються в орієнтовні дії, які переходять у предметно-специфічні, а згодом стають предметно-опосередкованими. Виникнення знарядєвих дій із предметно-опосередкованих свідчить про певну сформованість предметної діяльності, що в ранньому віці визначається як практична діяльність, спрямована на виокремлення та засвоєння якостей предметів, а також набуття досвіду їх використання у зв'язку з наданою предметам суспільною функцією [2].

Зазначимо, що на третьому році життя мовлення дітей розвивається швидкими темпами в таких напрямках: розуміння мовлення дорослих, оволодіння словником, удосконалення звуковимови, засвоєння граматичної

будови мовлення, розвиток діалогічного мовлення.

Робота з розвитку мовлення дітей третього року життя засобом художньої літератури здійснюється в процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Художня діяльність – це специфічний вид практично-духовної (твори мистецтва, фольклор, дизайн, література тощо) і духовної (естетичне споглядання, естетичне сприймання, естетичне міркування тощо) діяльності. Усім різновидам діяльності притаманне естетичне, художнє начало – здійснювана певній формі «творчість за законами краси», що приносить людині високу духовну насолоду. Через неї людина вступає в певні зв'язки із зовнішнім світом, в естетичні відносини з дійсністю, змінюючи при цьому само себе, свої здібності, внутрішній світ.

Мовленнєва діяльність – це форма спілкування, що опосередкована мовленням, складається з мовленнєвих дій і мовленнєвих операцій; передбачає фази орієнтування в ситуації спілкування, планування (внутрішнє програмування), реалізації і контролю мовлення. Мовленнєва діяльність охоплює процеси породження і сприймання повідомлень з метою подальшого спілкування, регулювання й контролю власної діяльності, власного мовлення.

Варто підкреслити, що художньо-мовленнєва діяльність дітей є складовою як художньої, так і мовленнєвої діяльності. Художньо-мовленнєва діяльність – це полікомпонентний утвір, в якому можна виокремити чотири складові:

- 1) сприймання на слух та розуміння дітьми змісту художніх творів;
- 2) відтворення змісту й виконавча діяльність (декламування, відповіді на запитання, переказування, бесіда за ілюстраціями, узагальнювальні бесіди, читання за ролями тощо);
- 3) театралізована діяльність (інсценування, театральні вистави);
- 4) творчо-імпровізована діяльність (ігри-драматизації, ігри за сюжетами літературних творів, словесно-поетична творчість) [1].

Відтак художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку – це специфічний вид діяльності, пов'язаний зі сприйманням, розумінням й відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор та театралізованих дійств; це продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча, конструктивна), що супроводжується образним мовленням й у процесі якої використовуються різні жанри художнього слова.

Художнє слово допомагає дитині третього року життя встановлювати зв'язки з довкіллям. У процесі слухання художнього твору дитина вчиться «бачити» через слово, розуміти й оцінювати предмети і явища, зіставляти факти, аналізувати, доходити умовисновків, тобто художнє слово вчить дитину мислити за допомогою готових мовних форм.

Проблема розвитку художньої творчості невідривно пов'язана з вивченням особливостей сприймання творів різних видів мистецтва, у тому числі художньої літератури, і формуванням уявлень про художній образ. Взаємозв'язок сприймання творів художньої літератури і різних видів дитячої

творчості полягає у взаємному впливові одного процесу на другий. Це пояснюється тим, що художній твір пробуджує в людини глибокі почуття, які активізують творчу уяву і стають спонукою до творчої діяльності під впливом вражень від сприйнятого. Отже, чим більш глибокими виявляються переживання від сприйнятого, тим значнішим є вплив мистецтва на психіку людини, тим сильнішим виявляється поштовх її до активної творчої діяльності.

Сприймання змісту художнього твору складається з таких процесів, як слухання, уявлення, усвідомлення прослуханого та розуміння. Дитина раннього віку не вміє сама читати книги, вона тільки слухач. Слухання – це складний процес перцептивної діяльності дитини. Дитина сприймає слово вихователя, у сприйманні твору від вихователя-читача бере участь лише слуховий аналізатор. Тому дуже важливим моментом в активізації слухання є включення зорового аналізатора. Це забезпечується виразністю читання, мімікою, жестами, силою голосу, темпом і тембром мовлення вихователя. Під час слухання у свідомості дитини виникають уявлення – конкретні образи (описи природи, герої, предмети, явища), дитина їх усвідомлює, пов'язує між собою, розуміє зміст прочитаного.

Таким чином, одним із ефективних засобів розвитку мовлення дітей третього року життя є широке використання творів художньої літератури, що позитивно впливатиме на розвиток творчої активності, збагачення лексичного багажу й граматичних умінь, увиразнення дитячого мовлення та розвиток інтересу до книги.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Котик Т. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ : Вища школа, 2013. 542 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Живолуп К. Є., Купіна О. В.

Музика – це мова людської душі. «Музика – уява – фантазія – казка – творчість – ось доріжка, йдучи якою дитина розвиває свої духовні сили» казав про неї В. Сухомлинський. Музика змушує кожного переживати складні почуття, надає людям моральної сили, виховує в них мужність, віру в життя, справедливість, красу, підказує цікаву думку, збагачує почуття та інтелект.

Дитина, починаючи своє знайомство з відносно простих мелодій, що розбуджують у неї почуття радості, прагнення рухатися, посміхатися, непомітно для себе виявляється на шляху, який приведе її до розуміння всього найкращого, що осмислило і пережило людство. Пройти цей шлях людини дозволяє тісний зв'язок музики з життям, іншими видами мистецтва.

Музика – це чудовіший, найтонший засіб залучення до добра, краси та людяності. Слухаючи музику, навіть і маленька, проте людина, пізнає себе.

Виконуючи функцію соціалізації, музика сприяє формуванню особистості, розвитку її самопізнання та самовираження. Музичні твори впливають на формування світогляду людини та є своєрідним засобом міжособистісного спілкування. Відображаючи життя, музичне мистецтво утверджує моральну красу людини, розкриває багатство її духовного світу, наголошує на вічних людських ідеалах, таких як відданість, дружба тощо.

Діти особливо гостро відчують прекрасне і тягнуться до нього. Музика є унікальним, універсальним, найтоншим засобом людського спілкування, який долає кордони і час. За допомогою музики людина не просто має можливість розповісти про себе, про свій внутрішній світ, свої почуття та переживання, але й може стати зрозумілою іншим людям. Окрім соціально-морального аспекту, музичне виховання має велике значення щодо формування у дітей вміння думати та естетичних почуттів.

Музика розвиває дитину розумово. Окрім відомостей про музику, які мають пізнавальне значення, бесіда про неї торкається різноманітних життєвих ситуацій, вчить дітей аналізувати, встановлювати взаємозв'язки, сприяє розвитку особистості дітей, досягненню духовних цінностей людства, є важливим чинником духовного розвитку естетичної та загальної культури, яке розкриває розмаїття жанрів і стилів українського та світового мистецтва. Словник дітей збагачується доступними їм музичними термінами, образними словами і виразами, які характеризують настрої, почуття та характер, які передаються за допомогою музики [3].

Вікові особливості музичного розвитку дитини (за роками життя): Перший етап 2 – 4 роки (є емоційний відгук на музику, чуття музичного ритму, чуття тембру, звукообразності музичного сприймання. Правда у кожної дитини це індивідуально. Другий етап 4 – 6 років (здатність до виявлення різного ставлення до тембрів, регістрів, отримання задоволення від емоційного переживання ритму твору. Розвиненість у чотирирічних дітей емоційного переживання настрою, характеру музичного образу, драматургії розвитку. Здатність до запам'ятовування музики, мелодії і вивчення її на музичному інструменті. Здатність дітей п'ять років до сприймання музичних творів та емоційного їх переживання, визначення жанру, характеру, темпу (швидко, повільно, помірно), настрою (радісно, схвильовано, сумно, тривожно і т.д і т.п), динаміки (р або f), мелодії, правильного варіанту гармонії тощо. Диригування на дві та три четверті. Підбирати нескладні мелодії на висотних музичних інструментах, грати їх в оркестрі,

імпровізувати на ритмічних музичних інструментах. Здітність дітей шести років адекватно художнього змісту глибоко переживати високохудожні твори різних композиторів і епох, уважно сприймати твори, які звучать до чотирьох хвилин. Можливість визначати форму твору (але в своїх поняттях), частково стильову і національну приналежність музичного твору (на підсвідомому рівні), визначати засоби музичної виразності, підбирати мелодії по слуху, грати в оркестрі, диригувати ним більш-менш свідомо, відрізнити високохудожні твори від «продукції масової культури». Закладання в шість років основного фундаменту музикально-естетичної культури особистості, формування через музику її духовності). Третій етап 6 – 7 років (укріплюються голосові зв'язки, налагоджується вокально-слухова координація, слуховий самоконтроль, а також музичне сприймання. Покращуються співочі інтонації та рухи під музику).

Ю. Новгородська виокремлює наступні функції музики щодо її впливу на духовний, естетичний розвиток особистості:

1. Розвивальна функція (полягає в тому, що у процесі безпосереднього слухання музичних творів та виконавської музичної діяльності у дітей розвиваються музичні здібності (музичний слух, ладове чуття, почуття ритму, музичне мислення тощо). Музика здійснює вплив на процес фізичного удосконалення дитини).

2. Пізнавальна функція (виявляється у внутрішньому зв'язку мистецтва з механізмами й результатами пошуку істини. Пізнавальне значення музики зумовлене тим, що мистецтво це відображає як дійсність, дух епохи, життя і характер цілих народів, почуття і думки композиторів. Постійне слухання музичних творів різних композиторів збагачує людей як в ідейно-естетичному відношенні, так і взагалі в галузі музичної культури різних епох і народів. Музика відображає багато життєвих явищ, які збагачують дітей уявленнями про суспільство, природу, побут і традиції. Діти не просто сприймають музичні твори, вони дізнаються про певні особливості того періоду, коли творив митець, уявляють ті образи, які передає музика).

3. Гедоністична функція (виражається у переживанні особистістю естетичної насолоди, що є безкорисливим задоволенням людини творчою діяльністю, її співчуття художньому образу).

4. Виховна функція (полягає в тому, що вона формує у дітей гуманне ставлення до оточуючих, сприяє вихованню у них високих благородних почуттів, естетичних потреб і смаків, інтересу до «різних» видів художньої діяльності, морально збагачує їх).

5. Компенсаторна функція (музичне мистецтво коригує, стимулює поведінку людини у бажаному напрямі та забезпечує вільний вихід емоційної енергії особистості. Цей процес здійснюється шляхом впливу музичних творів на емоційну сферу людини, активізації її музично-виконавської діяльності).

6. Комунікативна функція (музика як одна з граней мистецтва і частина загальнолюдської культури є специфічною формою невербальної

комунікації. Дана функція передбачає спілкування особистості з музичними творами, в результаті чого дитина пізнає різні явища, процеси, події, які намагався передати композитор у своєму творі) [1].

Різні почуття й емоції – це один із головних предметів зображення в музичному мистецтві. Є дуже багато дитячих п'єс композиторів, у яких вони передають різні дитячі емоції: «Не хочуть купити ведмедика» і «Купили ведмедика» («24 п'єси для фортепіано» В. Косенка), «Перша втрата» та «Дитяче прохання» (фортепіанний цикл «Альбом для юнацтва» Р. Шумана), «Ласкаве прохання» Г. Свиридова, «Каяття» С. Прокоф'єва (з циклу «Дитяча музика») [2].

Таким чином, музика, яку ми чуємо, співаємо, під яку танцюємо, має величезний вплив. Особливо для підростаючого покоління. Створюючи музику, людина втілює в ній свої думки, почуття, враження, намагається відтворити події, які її надихають. У дітей відбувається розвиток емоційного відгуку на музику, коли вони чують твори різного жанру і тематики (звуківисотних, ритмічних, тембрових і динамічних). Чуючи музику, діти відчують ритм, за яким слідує їх розвиток у фізичному плані, слух, пам'ять. Під час вправ на вироблення навичок самостійних дій у співі, гри на дитячих інструментах, на самостійне придумування варіантів ігор, хороводів, танців відбувається і розвиток музичної творчості.

Список використаних джерел

1. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання для дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Ніжин: 2017. 15 с.
2. Музична література 4 клас (перший рік навчання) Частина 1 випуск №41 / за ред. Г. Сотник. Київ 2007. 51 с.
3. Заря Л. О., Ульянова В. С. Основи підготовки майбутніх музичних керівників до практичних занять у закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. Харків. 2018. С. 5.

ЗМІСТ ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА З ІНФОРМАТИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЕМА

Журавель М. В.

Інформатика – динамічна наука, що інтенсивно розвивається та суттєво впливає на розвиток інших наук і технологій. Поступово вона перетворилася із суто технічної на фундаментальну та суспільно значущу. В умовах державної незалежності України відчутно зріс інтерес науковців та педагогів до проблем підручникотворення. Шкільна освіта систематично змінюється, що зумовлює принципову необхідність переосмислення усіх факторів, від

яких залежить якість навчально-виховного процесу. Одним із таких факторів є навчальна література, а саме шкільний підручник.

Безліч науковців, учителів, методистів досліджували й обговорювали зміст навчання інформатики. Це відображено в роботах науковців, зокрема, Н. Апатової, А. Верланя, О. Гаєвського, Я. Глинського, А. Гуржія, Я. Донченко, Ю. Дорошенка, М. Жалдака, І. Зарецької, Н. Морзе, В. Руденка та ін.

У зв'язку з постійним реформуванням змісту освіти змінюється й зміст шкільних підручників з інформатики, тому метою нашої роботи є розгляд змісту шкільного підручника з інформатики як педагогічної проблеми.

За довідником С. Єрмоленко під змістом розуміють внутрішню основу, особливість, сутність чого-небудь [3]. Загалом у навчальній літературі поняття «Зміст» визначається як складова дидактичної підсистеми видання, основною метою якої є забезпечення доступності і чіткості сприйняття навчальної інформації. У якому наводиться перелік рубрик тексту

Зміст підручника можна трактувати по-різному, так І. Лернер розглядав зміст навчального підручника як конкретні інформаційні відомості, що засвоюються учнем. О. Топузов розглядав зміст підручника як структурування теоретичних знань (закони, теорії, гіпотези, процеси, явища, їхня структурна характеристика, особливості й закономірності розвитку) та емпіричних (поняття, терміни факти) [4, с. 8 – 14].

Г. Ващенко під змістом підручника розумів навчальний матеріал, знання уміння та навички, які засвоюються через підручник. У своїй праці «Загальні методи навчання», видатний український педагог визначив деякі вимоги до шкільного підручника проаналізувавши які можна зробити висновок, що зміст шкільного підручника з інформатики повинен:

- стояти на рівні сучасної науки навіть тоді, коли призначений для дітей молодшого віку;
- відповідати віковим особливостям дитини і бути для неї зрозумілим; викладатися систематично і послідовно з урахуванням психолого-педагогічних вимог, з поступовим переходом від відомого до невідомого, від простого до складного;
- збуджувати інтерес до знання, стимулювати самостійну пошукову роботу учнів;
- виконувати виховні завдання (виховувати любов до рідного краю та свого народу, пошану до наших історичних діячів та кращих народних традицій, сприяти моральному вихованню учнів) [2, с. 215 – 216].

У своєму дослідженні під змістом шкільного підручника з інформатики будемо розуміти складові книги, що розкривають інформацію, яка міститься в ній (теоретичний та практичний матеріал, теми та їх структурування тощо).. Спираючись на джерело [5], ми вважаємо що зміст навчального матеріалу підручника з інформатики формується за трьома принципами.

1. Логічний. Навчальний матеріал розміщується відповідно до логічної структури науки Інформатика.

2. Психологічний. Виклад матеріалу здійснюється з урахуванням пізнавальних можливостей учнів.

3. Генетичний. Матеріал розміщується у такій послідовності, в якій він формувався історично.

У підручнику з інформатики втілюються важливі компоненти змісту освіти: знання про природу, суспільство, техніку, людину, способи діяльності, закони тощо.

З власного досвіду можна стверджувати, що зміст шкільних підручників з інформатики часто переобтяжений матеріалом, який не узгоджується з кількістю відведених на його вивчення годин, тобто зміст підручника не відповідає змісту програми. А в деяких підручниках виклад матеріалу має занадто академічний характер і орієнтується на інформаційну і відтворювальну функції, що вимагає від учня засвоєння переважно фактів, процедурних правил, прикладів [1, с. 48 – 52]. Із затвердженням нового Державного стандарту про повну загальну середню освіту, проблема змісту підручника з інформатики все ще залишається актуальною, не дивлячись на суттєві зміни, які відбуваються в наповненні сучасних шкільних підручників з інформатики та навчальної літератури загалом.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Врахування пізнавальних інтересів учнів у підручникотворенні. *Підручник XXI століття*. 2003. № 1/4. С. 48–52.

2. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання : підруч. для педагогів. Київ : Українська Видавнича Спілка, 1997. 415 с.

3. Єрмоленко С. Я. Культура української мови: Довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ, 1990. С. 62 – 63.

4. Топузов О. М. Теоретико-методичні засади особистісно орієнтованого шкільного підручника. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ : Педагогічна думка, 2010. Вип. 10. 780 с.

5. Чайка В. М. Основи дидактики. URL : <http://surl.li/ayctr> (дата звернення: 29.10.2021).

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

Журавльова І. М., Калашник Д. С., Шалена О. Г.

В даний час дитячий оздоровчий табір – це сукупність певним чином взаємодіючих структурних і функціональних складових, спрямованих на розвиток особистості дитини. Дитячий оздоровчий табір призначений для відпочинку та оздоровлення дітей, організовується на стаціонарній базі цілорічної або сезонної дії (на канікулярний період або частину канікул)

і розміщується в заміській місцевості (або в межах міста), в екологічно сприятливій для відпочинку та оздоровлення дітей.

Фізичне виховання в таборі направлено на розв'язання таких завдань:

- зміцнення здоров'я, сприяння різнобічному фізичному, психологічному та соціальному розвитку, загартовування дітей;
- удосконалення у школярів умінь і навичок в природних видах рухів (особливо в плаванні) життєво важливих фізичних якостей;
- сприяння формуванню звички до систематичного використання засобів фізичного виховання з метою власного оздоровлення та фізичного удосконалення

Важливо відзначити, що в сучасному світі функцію з літнього відпочинку та оздоровлення дітей виконують не тільки заклади освіти, а й заклади соціальної сфери, діяльність яких спрямована на реалізацію соціального захисту населення.

Одним з найбільш «заплутаних» є питання про типологію дитячих таборів або, якщо говорити ширше про форми організації літнього відпочинку дітей. Так, М. Є. Сисоєва виділяє санаторні табори, профільні табори, заміські центри (психолого-реабілітаційні), табори з денним перебуванням. Дослідники С. В. Барканов, В. А. Березін, А. К. Бруднов говорять про дві головні форми відпочинку: літньому спільному сімейному відпочинку (табори інституційні, створені організаціями та установами) та дитячому колективному відпочинку (державно-громадські та неформальні літні центри). У свою чергу ці форми літнього відпочинку можуть реалізуватися як стаціонарні і як наметові табори. Ю. М. Таран виділяє три напрямки зміни в діяльності дитячих оздоровчих таборів-комплексні, профільні та тематичні змін.

Загальними ознаками для різних підходів до опису типів установ літнього оздоровчого відпочинку є час, місце і напрямок діяльності табору.

Залежно від часу перебування дитини в таборі розрізняють дитячі оздоровчі табори: денного перебування дітей; цілодобового (стаціонарного) перебування дітей.

Залежно від типу установи, на базі якої створюється табір, прийнято розрізняти дитячі оздоровчі табори:

- заміського типу (на базі заміських комплексів відпочинку);
- санітарно-курортного типу (на базі санаторію – профілакторію або розташованого в курортній зоні);
- табори при загальноосвітніх закладах та установах додаткової освіти дітей.

Особливою формою організації літнього відпочинку та зайнятості дітей є підліткові (молодіжні) клуби за місцем проживання. Розташовані в безпосередній близькості від проживання (в мікрорайонах міста), а також табори праці та відпочинку (зайнятість підлітків у посильній трудовій діяльності поєднується з організованою сферою відпочинку та дозвілля).

За напрямком діяльності зміни дитячого оздоровчого табори розрізняють:

- комплексні зміни, що поєднують різні напрямки відпочинку, оздоровлення та виховання;
- профільні зміни в таборі з одним провідним типом діяльності, у якій бере участь певна категорія дітей, що беруть участь у спеціально організованій діяльності, наприклад, зміна для дітей спортсменів, обдарованих дітей, туристів, екологічна, економічна і т. п.;
- тематичні зміни, зміст яких побудовано на одній темі, сюжеті, наприклад, зміни, засновані на літературних творах, на вивчення проблем особистості, сучасних проблем людства, знаменних датах в історії країни

Вік вихованців, що відвідують дитячі оздоровчі табори, визначено Положенням про дитячий оздоровчий табір – від 6 до 14 років. Сучасні форми відпочинку та оздоровлення дітей, підлітків та молоді розширюють віковий цін до 16–18 років і більше.

Терміни оздоровлення дітей визначаються з урахуванням медичних рекомендацій, природно-кліматичних умов і складають:

- у період літніх канікул – 21 день (14,18 днів);
- у період осінніх канікул – 7–8 днів;
- у період зимових канікул – 8–10 днів;
- у період весняних канікул – 10–12 днів [3, с. 4].

У кожному таборі слід скласти і відповідним чином затвердити своє, для внутрішнього користування, Положення про фізичне виховання. У ньому, узгоджуючись з наявними умовами, можливостями, сформованими традиціями, визначають завдання фізичного виховання в таборі, перераховують обов'язки його працівників, заходи, неодмінні для проведення. Таке Положення допомагає зробити роботу по фізичному вихованню в таборі цілеспрямованою, дає можливість його співробітникам краще зрозуміти, чим належить їм займатися, робить більш відповідальними, дозволяє підвищити до них вимогливість.

У сучасному суспільстві фізична культура виступає як необхідна частина способу життя підростаючого покоління, так як вона являє собою невід'ємну складову загальнолюдської культури, область задоволення життєво необхідних потреб у рухової активності, вирішує завдання фізичного вдосконалення, вирішує проблеми раціонального використання вільного часу. Постійні розумові перевантаження в школі вимагають від дітей не тільки старанності, а й хорошого здоров'я, достатньої психофізичної та соціальної підготовленості та повноцінного відпочинку на канікулах. Тож на теперішній час ні у кого не викликає сумніву доцільність і необхідність занять різними видами спорту в дитячому віці, а також оздоровлення та загартовування зростаючого організму. Головна роль в цьому належить інструктору з фізичної культури, який може залучити соратників з відпочиваючих дітей та організувати спортивно-оздоровчу роботу.

Список використаних джерел

1. Аніскіна Н. О. Літня школа. Нова організаційна модель освіти старшокласників. Київ : [б. в.], 2005. 112 с.
2. Бартків О. С., Грановський В. Г., Дурманенко Є. А. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі: монографія. Луцьк, 2013. 203 с.

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Жученко А. О., Квітко Н. М.

Сучасна освіта зазнає значних змін, пов'язаних з швидкими темпами технологічного і суспільного розвитку, глобалізацією освіти. Знецінення інформації викликає потребу у фахівцях, які здатні самостійно навчатися упродовж всього життя. Таке положення відображається у законі України «Про освіту» (Про освіту, 2017), де наголошується, що фахівці у мають бути компетентними – здатними здійснювати свою професійну діяльність на високому рівні. Технологічна компетентність – здатність вільно оперувати новітніми інформаційнокомунікаційними технологіями, як у самоосвіті, так і у власній педагогічній практиці, стає нагальною необхідністю. Це ставить нові питання щодо формування професійної компетентності соціального працівника, тому що професія безпосередньо пов'язана із суспільними змінами в країні та світі.

У ХХІ столітті для підвищення якості освіти поряд із традиційними засобами навчання необхідно застосовувати сучасні, одним з яких є мультимедійні технології, що мають великі освітні можливості, як у передачі інформації, так і психологічному впливі на суб'єкт навчання, мотивації до самостійного навчання. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють підвищити якість і рівень методичного забезпечення освітнього процесу. Таким чином, у нашому дослідженні, перш за все необхідно окреслити роль інформаційних-комунікаційних і мультимедійних технологій у суспільстві та освіті – визначити їх дієвість та можливості. О. Кучай наголошує, що інформаційним називають суспільство, яке інтенсивно використовує відомості через різні інформаційно-комунікаційні ресурси. Розвиток інформаційного суспільства потужно впливає на динаміку в освіті.

Аналіз тенденцій інформатизації освіти показує, що у майбутньому значення застосування мультимедіа у цій галузі буде зростати, тому що знання, які забезпечують необхідний рівень професійної кваліфікації, завжди піддаються швидким змінам. На підтримку такого твердження сучасний науковець В. Осадчий зазначає: «Важливу роль у професійній підготовці

майбутніх соціальних працівників відіграє забезпечення здобувачів освіти методичними і навчальними матеріалами з дисциплін, що вивчаються. Значні можливості з унаочнення, ілюстрування та подання структурованої інформації забезпечує мультимедійне навчання, тобто таке навчання, що базується на використанні мультимедійних технологій»

Термін «мультимедіа» (від англ. multimedia та лат. multum – «багато» і media – medium – «осередок, засоби») тлумачать як: «електронний носій інформації, який включає кілька її видів – текст, зображення, анімацію тощо». У контексті нашого дослідження під поняттям «мультимедіа» розуміємо спектр інформаційних технологій, що використовують різні програмні та технічні засоби з метою найбільш ефективного впливу на користувача (який виступає одночасно читачем, слухачем, глядачем).

Під час наукових досліджень та обговорень було виокремлено низку універсальних характеристик, які має містити якісний мультимедійний продукт: універсальність – можливість використання для організації різних видів навчальної діяльності; оновлюваність – можливість своєчасного поповнення навчального матеріалу; логічність – методично обґрунтований графічний інтерфейс; актуальність – обґрунтоване використання відео- та аудіоматеріалів; можливість опрацювання різних типів даних; локальний і мережевий режими роботи. Такі характеристики дають змогу констатувати, що мультимедійні технології підвищуватимуть навчальні показники майбутніх соціальних працівників.

Розглянемо ознаки мультимедійних технологій, що використовуються для збагачення освітнього процесу при підготовці майбутніх соціальних працівників та дають змогу більш ефективно перерозподілити навчальний час: проєктованість, цілісність та управління навчальним процесом; діагностичність навчання та результативність, що передбачають гарантоване досягнення цілей навчання та успіху за певних умов; економія навчального часу та оптимізація діяльності викладача; а також наявність зворотного зв'язку, оцінки ступеня досягнення цілей навчання і внесення коригувальних заходів. Науковці виділяють чітку класифікацію мультимедійних освітніх видань. У контексті нашого дослідження ми розкриємо ті, що вже використовуються у навчальному процесі або які необхідно впроваджувати: електронні енциклопедії, довідники, підручники; електронні підручники-тренажери; контролюючі середовища, що дозволяють проконтролювати рівень вивченого матеріалу (якість також різна); творчі середовища, які дозволяють здобувачу вищої освіти виявляти і розвивати свої унікальні здібності під час роботи над проєктами; програми-конструктори, які дозволяють проводити дослідження в загальних або вузькоспеціалізованих галузях знань; мультимедійні ігри, які спрямовані на інтелектуальний розвиток

Сучасна освіта має особистісно-орієнтований підхід, що знайшло своє відображення і у мультимедійних технологіях. Мультимедіа – це унікальна й плідна освітня технологія, якій притаманна низка властивостей:

інтерактивність, креативність. Інтерактивність дозволяє більш досконало скеровувати навчальний процес, надає певну свободу як викладачу, так і здобувачу в управлінні потоком інформації, що використовується: індивідуально змінювати налаштування; аналізувати результати; корегувати програму під конкретні потреби користувача; змінювати швидкість подачі матеріалу і повторюваність.

Такі ознаки задовольняють індивідуальні академічні потреби, що особливо важливі в умовах відкритої освіти. Сучасні педагоги відзначають: – мультимедійні технології розвивають роботу викладачів, роблять її приємною, успішною, результативною, полегшують працю, забезпечують професійний ріст; використання мультимедійних технологій викликає підвищений інтерес до матеріалу, який вивчається, розширює діапазон завдань, значно економить час здобувачів і викладачів; – мультимедійні технології в освіті сприяють інтенсифікації навчального процесу, збагаченню методичного матеріалу, мотивації до свідомого сприйняття навчального матеріалу, спрямованості на саморозвиток, розширенню сфери пізнавальної діяльності, творчому зростанню та самовдосконаленню. Такі показники свідчать про перспективність подальших пошуків ефективних шляхів впровадження мультимедійних технологій у освітній процес навчальних закладів; мультимедійні технології дозволяють ефективно організувати освітній процес, підвищувати продуктивність роботи у індивідуальних та колективних формах навчання, розвивати науково-пошукові навички, творчу ініціативність, креативність, критичне мислення, здатність до самоаналізу і самостійної навчальної діяльності.

Застосування засобів мультимедіа в освітньому процесі, дозволяє: підвищити ефективність; розвинути особистісні якості здобувачів (здатність до навчання, самоосвіти, самовиховання, самонавчання, саморозвитку творчих здібностей, вміння застосовувати отримані знання на практиці, пізнавальний інтерес); розвинути комунікативні та соціальні здібності; врахувати суб'єктивний досвід здобувача, його індивідуальні особливості; здійснити самостійну навчальну діяльність, в ході якої той, якого навчають, самонавчається і саморозвивається; дає змогу здобути навички роботи з сучасними технологіями, що сприяє його адаптації до швидко змінюваних соціальних умов для успішної реалізації своїх професійних завдань.

У ході дослідження було обґрунтовано, що мультимедійні технології активно впроваджуються в українську освіту і будуть ефективними у формуванні професійної компетентності майбутніх соціальних працівників як сучасний дієвий, багатогранний засіб, який має великий потенціал. Завдяки мультимедійним технологіям у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників збагачується зміст освітнього процесу; урізноманітнюються форми та методи його реалізації – поєднання візуального та слухового матеріалу; відбувається залучення новітньої динамічної навчальної наочності; підвищується ефективність сприйняття та систематизації нового матеріалу; виникає можливість використовувати

різномірні завдання, розміщувати інтерактивні веб-елементи (тести, посилання в електронних бібліотеках на джерела для самостійного опрацювання тощо); створюється професійно-орієнтоване навчальне середовище, що постійно оновлюється; легко й оперативно розповсюджується навчальний матеріал; спостерігається підвищення активності самоосвітньої діяльності; посилюється мотивація самонавчання й саморозвитку; раціонально використовується час на практичних заняттях й у самостійній роботі соціальних працівників. Слід зазначити, що мультимедійні технології успішно використовуються у навчанні і можуть бути успішно використані у підготовці майбутніх соціальних працівників, як дієвий засіб формування професійної компетентності і підвищення їх професіоналізму.

Список використаних джерел

1. Іванова О. В. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012.
2. Кучай О. В. Мультимедійні засоби навчання у ВНЗ : сутність та вимоги до їх створення. Педагогічні науки, 22 (5), 2014. С. 234-238.

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ПОРУШЕННЯ ЙОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Замазій Ю. О.

Воєнний стан в Україні змінив життя дітей, багато з них пережили чимало кризових ситуацій та отримали психологічні травми. Як вважають психологи, кризові ситуації провокують у дитини нервову напругу, потужний стрес, в цілому негативно позначаються на всіх рівнях здоров'я: фізичному, психічному, соціальному, духовному.

Великими труднощами для дітей шкільного віку є неможливість навчатися безпосередньо в закладі освіти та дистанційний формат занять та уроків. Відомо, що саме заклад освіти є для дитини фактором соціалізації.

Соціалізація – це одна із сторін безперервного процесу розвитку людини, а саме соціальний розвиток у взаємодії з оточенням, із суспільством. Під час війни процес соціалізації та формування особистості дитини проходить з перешкодами. Досвід, який діти набудуть в період воєнного стану в країні стане етапом їх соціалізації, або ж десоціалізації.

З початком гібридної війни в Україні науковці (Г. Дубровинський, М. Савчин, О. Чуйко) вивчають наслідки психотравми у дітей, що отримані під час воєнних дій. В. Бондаренко, О. Караман, В. Курило, С. Савченко, Я. Юрків вивчають процеси адаптації та соціалізації особистості в умовах війни.

Метою тез є виявлення взаємозв'язку проблеми соціалізації молодшого школяра в умовах війни з порушенням його соціального здоров'я.

Українські науковці В. Курило, С. Савченко, О. Караман у своїй монографії «Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України» уводять в науковий обіг нове поняття – «абераційна соціалізація» – та визначають соціальні та індивідуально-психологічні чинники цього явища. Автори пропонують розглядати процес соціалізації в несприятливих та небезпечних умовах війни, як абераційну соціалізацію, тобто спотворену, хибну, негативну, викривлену соціалізацію. Також виокремлюють абераційну поведінку, що не пояснюється з погляду здорового глузду та не заснована на розумі. Науковці стверджують, що в умовах війни відбувається формування особистості з вираженими негативними й хибними соціальними характеристиками під впливом зовнішніх негативних чинників та з урахуванням внутрішніх індивідуальноособистісних характеристик [2].

Важливим етапом соціалізації дитини є шкільне навчання, яке суттєво змінилося з початком повномасштабної війни в Україні. Учні молодшого шкільного віку, навчаючись дистанційно, не можуть в повній мірі відчувати себе в ролі учня, що є визначальним психологічним фактором соціалізації для цього віку.

В. Бондаренко у своїй статті «Проблеми соціальної адаптації молодших школярів в умовах воєнного часу» розглядає питання соціалізації учнів початкової школи в умовах війни з урахуванням психологічних особливостей розвитку дітей цього віку. Дослідниця пропонує «новий формат» соціалізації дітей молодшого шкільного віку, якому дає наступну характеристику: небезпечний процес для життя молодшого школяра, що вимагає соціальної адаптації та взаємодії з ворожою дійсністю. Разом з тим вчена визначає зміст та обсяг поняття «соціалізація молодших школярів в умовах воєнного часу». Це «керований та мотивований психолого-педагогічний процес прямої та зворотної взаємодії особистості з соціальним оточенням, спрямований на збагачення її соціального досвіду, самореалізацію, збереження емоційного стану та вдосконалення морально-естетичного спектра, формування позитивних реакцій на протиположну абераційній поведінці в спеціально створених інтерактивних та атрактивних умовах» [1].

Соціальне здоров'я дитини – це про взаємодію її з соціальним оточенням та її соціальний розвиток. Процес соціалізації знаходиться в основі формування соціального здоров'я дитини. Тож викривлена соціалізація дітей, які живуть в часі війни спотворює їх соціальний розвиток і вказує на соціальне нездоров'я.

На наш погляд, існує взаємозв'язок між процесом соціалізації дитини в несприятливих та небезпечних умовах війни та порушенням соціального здоров'я особистості. Все це стосується дітей молодшого шкільного віку, бо цей період життя є сенситивним для їх успішної соціалізації. Умови життя в часі війни є найнесприятливішими для розвитку та формування особистості молодшого школяра.

Проблема соціалізації та порушення соціального здоров'я молодших школярів в часі війни заслуговує на особливу увагу з боку педагогічних працівників, практичних психологів та соціальних педагогів закладів загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. Проблеми соціальної адаптації молодших школярів в умовах воєнного часу. *Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал «Вересень»*. Миколаїв, 2022. № 2 (93). С. 78-94. URL: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/219> DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2022.07> (дата звернення: 14.11.2022).
2. Курило В. С., Савченко С. В., Караман О. Л. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України : монографія. Київ : Талком, 2018. 240 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Зворська Н. А., Салюкова К. Р.

Найголовнішою частиною сучасної освіти є виховання наполегливої, працелюбної, розвиненої, відповідальної, цілеспрямованої особистості. Тому в сучасній школі проходять деякі зміни цілей, змісту та цінностей. Через це особливо збільшується роль музичного виховання і навчання школярів, яке направлено на якісні зміни учнів. сьогодні ми маємо проблему сучасних технологій, адже у багатьох дітей не вистачає живого спілкування чи спілкування з книгою, діти більш ерудовані в технічному напрямі, але чи показують ці знання її особистість – відповіді немає. Саме у вчителя мистецтва велика роль, щоб заповнити цю прогалину.

Науковці, які різною мірою досліджували та розкривали зміст уроків музики і музичного мистецтва: О. О. Апраксина, О. В. Лобова, А. В. Козир, Л. М. Масол, В. Ф. Орлов, Т. М. Турчин, Д. Г. Юнкін, Л. В. Школяр.

Мета дослідження – формування музичної культури, як частини духовного розвитку дитини через інновації освітніх технологій на уроках музичного мистецтва.

Еволюційні процеси в сучасному суспільстві детермінують інноваційну зміну пріоритетів у сфері освіти. У наші часи відбуваються певні експектації щодо нового змісту педагогічного освітнього процесу. Найголовнішим у сучасній музичній педагогіці є формування музичної культури школярів. Саме музика має сприйматися живим мистецтвом, щоб урок та відношення учня були такі ж самі.

Сучасний світ вимагає пошуку перспективних підходів до навчання та постійного саморозвитку, щоб допомогти дітям пізнати себе. Розглядаючи технологію розвиваючої музичної освіти, треба визначитися, що вона потребує змін у навчальній діяльності школярів на уроках музичного мистецтва, яка має бути як художня за змістом і навчальна за формою. Таке стає можливим тоді, коли школярі усвідомлено відтворюють сам процес народження музики: самостійно здійснюють творчий відбір і музичний аналіз різноманітних виразних засобів та інтонацій, які, на їхню думку, краще й повніше розкривають життєвий зміст музичного твору, творчий задум автора.

Сучасні технології – це новий світ можливостей, який дозволяє подивитись на урок музики з іншого боку, використовувавши текстову, звукову, графічну, відеоінформацію.

Можна виділити інноваційні технології у живописі – використання нових матеріалів, нових технологічних прийомів, нових комп'ютерних технологій. При цьому живопис найчастіше поєднується з графікою, поліграфією, комп'ютерним дизайном, світлиною.

На основі варіативності методів і форм художньо-творчої та художньо-мистецької технологій можна виділити такі педагогічні методи, що сприяють художньо-творчому розвитку учнів під час вивчення музичного мистецтва: метод мозкового штурму; метод проєктів; метод синектики; пошуководслідницький метод; евристичний метод; мультимедіа. Реалізація цих методів на уроках музичного мистецтва створює продуктивне, художньо-творче середовище.

Разом із тим використання творів мистецтв на уроках мистецтва може мати й інший зміст – розвиток почуттів та емоційної сфери учнів. В ідеалі учень повинен сприймати й витвір мистецтва з включенням усіх механізмів синестезії.

Корисно застосовувати різні форми, такі як: індивідуальна робота, робота в групах, в колективі, в парах. При використуванні цих методів і форм використовуючи інноваційні технології доречно приділяти увагу інтерактивному навчанню. У ході такого навчання учні мають змогу навчитись: робити вибір, шукати та аналізувати інформацію, демонструвати і захищати свою точку зору, добирати переконливі аргументи. При цьому навчальний процес забезпечує активну взаємодію всіх учнів, де вони обмінюються думками, ідеями й пропозиціями.

Інноваційні технології підпорядковуються критеріям педагогічних інновацій, до них відносять новизну, оптимальність, результативність та ефективність, можливість застосування творчості новими результатами у масовому досвіді.

Отже, урок музичного мистецтва володіє незрівняною силою емоційного впливу на внутрішній світ учня, пробуджує інтерес до музики та потреб у спілкуванні з нею.

У процесі музично-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики такі поняття, як художня творчість і художньо-музичне мислення, неможливо розглядати в обхід таких категорій, як «пізнання», «оцінка» й «цінність», і саме розвиток у майбутніх учителів музики художньообразного мислення пов'язує між собою ці на перший погляд розрізнені філософсько-естетичні, психолого-педагогічні та художньо-методичні аспекти художньо-музичного пізнання, що об'єднує всі зазначені елементи, різною мірою наявні в аксіологічному підході до підготовки вчителів.

Список використаних джерел

1. Аматьєва О. П. З дитячого садка – в актори. *Дитячий садок*. 2004. №24. С.2-6.
2. Артемова Л. В. Театрализованные игры дошкольников: Кн. для воспитателя дет.сада.1991. 127 с.
3. Балацька Л. К. Уява в житті дитини. Київ : Знання, 1974.
4. Барб-Галль Ф. Как говорить с детьми об искусстве.Издательство: Арка, 2012.
5. Березіна О. О. Зміст та специфіка впровадження авторської програми «Мій простір» в освітню діяльність дошкільного навчального закладу нового типу. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 190-193.
6. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків : ВГ «Основа», 2018.
8. Мілютіна Ю. С. Дискусійні питання щодо визначення понять «інновація» та «нововведення». *Університетські наукові записки*. 2011. № 4. С. 454-462.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СЬОГОДЕННЯ

Зозуля Я. А., Четаєва Л. П.

Дистанційне навчання є важливою складовою освітнього процесу на сьогоднішній день в умовах воєнного стану. Команда МОН доповнює перелік корисних ресурсів для дорослих і дітей щодо психологічної підтримки, навчання та інформування. Нині в Україні, як і в усьому світовому освітньому просторі, помітного поширення набули дистанційні технології навчання. Змішане навчання чи дуальне навчання залишається дієвим та популярним, а іноді навіть єдиним варіантом, оскільки є категорії студентів із особливими потребами, працюючі студенти, заочники, до того ж додалась велика кількість здобувачів вищої освіти та викладачів, які стали

вимушеними переселенцями. Для них технології дистанційного навчання просто необхідні.

Дистанційне навчання – це особлива педагогічна технологія організації освітнього простору, що характеризується особливостями стратегії взаємодії майбутнього фахівця з носіями та джерелами нових для нього знань.

Суттєвий внесок у розвиток теоретичних засад та практичної реалізації дистанційного навчання здійснили Є. Ю. Владимирська, В. М. Кухаренко. У дослідженнях О. М. Самойленка ґрунтовно розроблені технології використання відкритих масових дистанційних курсів у закладах вищої освіти. Тему переваг та недоліків дистанційного навчання висвітлили І.Г.Малюкова, Ю.Б.Миронов, М.Клименко.

Мета – розширити знання здобувачів вищої освіти про освітні платформи дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це добре організована й контрольована самоосвіта з упровадженням комп'ютерної техніки й комунікаційних мереж. Основними суттєвими перевагами дистанційної форми навчання можна відзначити такі:

- Можливість навчатися в будь-який час. Студент, який навчається дистанційно, може самостійно вирішувати коли і скільки часу впродовж семестру йому приділяти на вивчення матеріалу, виконання домашніх завдань. Він будує для себе індивідуальний графік навчання.

- Можливість навчатися в будь-якому місці. Викладачі та здобувачі вищої освіти організують освітній процес не виходячи з дому чи офісу. Щоб розпочати навчання, необхідний лише комп'ютер із доступом до Інтернету. Відсутність необхідності щодня відвідувати навчальний заклад – безсумнівний плюс для людей, які вимушено покинули свої домівки, людей з обмеженими можливостями.

- Можливість навчатися у своєму темпі. Здобувач вищої освіти завжди може повернутися до вивчення більш складних питань, кілька разів подивитися відео-лекції, перечитати переписку з викладачем.

- Доступність навчальних матеріалів. Доступ до всієї необхідної літератури відкривається студентові після реєстрації в системі дистанційного навчання. Він може отримати навчальні матеріали електронною поштою. Зникає проблема нестачі чи відсутності підручників, навчальних посібників чи методичних матеріалів.

- Мобільність. Зазвичай зв'язок із викладачами здійснюється різними способами: як on-line, так і off-line. В умовах військового сьогодення використання електронної пошти є іноді єдиним швидким та ефективним шляхом для отримання консультації від викладача, замість звичних для студентів особистих зустрічей при очному або заочному навчанні.

- Індивідуальний підхід. При традиційному навчанні викладачеві досить важко приділити необхідну кількість уваги всім студентам групи, підлаштуватися під темп роботи кожного. Використання дистанційних технологій дає можливість для організації індивідуального підходу. Крім

того, що здобувач освіти сам обирає собі темп навчання, він може оперативно отримати у викладача відповіді на питання, що виникли.

Щодо ефективності дистанційного навчання однозначної відповіді немає, бо все залежить від ставлення студентів до навчання, від кваліфікації кожного викладача і безумовно від технічного, інформаційного і методичного забезпечення цього процесу. При наявності цих трьох балансів буде ефективне навчання, зокрема й дистанційне.

Організувати роботу всієї групи студентів під час дистанційного навчання – це нелегке завдання для викладачів. У групі Вайбера все плутається, листи на електронну пошту можуть не дійти, а писати завдання кожному студенту - занадто довго.

Рішенням проблеми є платформи для дистанційного навчання, на яких можна легко організувати навчання для всієї групи, або навіть для кількох груп. Легко вести облік, легко давати завдання, легко ці завдання перевіряти, легко створювати новий контент.

Google Classroom

Google Classroom (укр. Google Клас) — безкоштовний вебсервіс, створений Google для навчальних закладів із метою спрощення створення, поширення та класифікації завдань безпаперовим шляхом. Основна мета сервісу - прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти. Студенти можуть бути запрошені до класу через приватний код, чи автоматично імпортуватися зі сайту закладу освіти. Кожен клас створює окрему папку на Google диску відповідного користувача Google Drive, куди подається робота, яку оцінює викладач. Мобільні додатки, доступні на iOS і Android, дозволяють користувачам робити фото та прикріплювати їх до завдань, ділитися файлами з інших додатків та мати офлайн доступ до інформації.

Google Клас підтримує різні схеми оцінювання. Викладачі мають можливість додавати файли до завдання, які студенти можуть переглядати, редагувати або отримувати окремі копії. Студенти можуть створювати власні файли, а потім прикріплювати їх до завдання, якщо це не було зроблено викладачем. Викладачі мають можливість стежити за прогресом кожного студента у завданні, а також коментувати та редагувати хід роботи. Вказані завдання можуть бути оцінені викладачем і повернуті з коментарями, щоб дозволити студенту перевірити завдання, виправити помилки і відправити на повторне оцінювання. Після того як завдання оцінено, тільки викладач може редагувати його, якщо тільки він не поверне завдання в загальний доступ.

Викладачі можуть публікувати оголошення у потік класів, який можуть коментувати студенти, що створює двостороннє спілкування між викладачем та студентами. Студенти також можуть публікувати матеріали в потік класу, але вони матимуть нижчий пріоритет, ніж оголошення викладачів і можуть бути редаговані. Різні типи файлів Google продуктів (такі як відео на YouTube чи файли з Google диску) можуть бути прикріплені до оголошення з метою поширення інформації. Gmail також надає викладачам можливість

надсилати електронні листи до одного чи багатьох студентів в інтерфейсі Google Classroom. Доступ до класу можна здійснити через веббраузер або через мобільні додатки Google Classroom на Android чи iOS.

Zoom

Zoom — програма для організації відеоконференцій, розроблена компанією Zoom Video Communications. Вона надає сервіс відеотелефонії, що дозволяє підключати одночасно до 100 пристроїв безкоштовно, із 40-хвилинним обмеженням для безкоштовних акаунтів.

Сервіс Zoom використовують для підтримки робочих зв'язків, проведення онлайн-зустрічей та навчання. Заходити в програму можна як з комп'ютера, так і з планшета з телефоном.

Організувати зустріч може будь-хто, який створив обліковий запис. До відеоконференції може підключитися будь-який користувач, що має посилання або ідентифікатор конференції. Захід можна запланувати заздалегідь, а також зробити повторюване посилання, тобто для постійного заняття в певний час можна зробити одне і те ж посилання для входу.

Prometheus

Prometheus – найбільша платформа онлайн-освіти в Україні.

У партнерстві з найкращими лекторами, а також провідними компаніями та міжнародними організаціями, створює онлайн-курси з найбільш популярних тем.

Educational Era

Студія онлайн-освіти. Кожного тижня надається інформація про освітні тенденції та актуальні новини зі сфери. Доступ до огляду міжнародних конференцій, наукових статей та західних онлайн-платформ. Можливість ознайомитись із власним досвідом студії та напрацюваннями R&D команди.

Незважаючи на складні умови, в яких знаходиться наша країна сьогодні інноваційна та дослідно-експериментальна діяльність у системі освіти продовжується, а її результатом є нове педагогічне мислення, нові педагогічні ідеї, форми навчання та моделі організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Клименко М. Дистанційна освіта в умовах карантину. *Онлайн вісник НУБіП*. Київ, 2020. Режим доступу: URL:<https://nubip.edu.ua/node/75156>.
2. Малюкова І. Г. Плюси й мінуси дистанційного навчання. *Київська політехніка*. Київ, 2008. №8. Режим доступу: URL:<https://kpi.ua/805-9>.

ХАРАКТЕРИСТИКА НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Іваній М. В.

На даний час все частіше серед сучасних дослідників знову постають постаті минулого, які створювали та розвивали українську науку. Наразі перед ними постає завдання про відновлення спадщини минулого, що старанно знищувалась радянським режимом. Яскравим прикладом тут можуть слугувати особи, які відносяться до «розстріляного відродження» чи репресованих більшовицькою владою.

Щороку відбуваються конференції та засідання до дня народження тієї чи іншої постаті науковця минулого, дослідження якої мають свій науковий вплив і донині. Сьогодні здійснюється активне вивчення наукової спадщини такої значної особистості як А. Кримський, що наразі мало відомий широкому колу людей. Цим дослідником було залишено після себе велику спадщину як наукового, так і літературного характеру. Виходячи з цього я маю на меті донести для більшої кількості людей той спадок, який він нам залишив.

Кажучи про спадщину яку залишив після себе А. Кримський варто відзначити, що він був істориком, педагогом, філологом, поетом, одним з кращих лінгвістів свого часу, письменником, і знавцем санскрипту. Важко уявити велич наукової спадщини, яку така людина могла залишити після себе своїм наступникам. Одним з найвідоміших вчинків науковця було створення наукової еліти на теренах України, де він був одним із засновників НАН України, а саме Інституту сходознавства. Також ним була сформована закордонна українська еліта з його учнів, що емігрували за кордон. Серед таких дослідників прикладом є О. Прицак, який заснував у Гарвардському університеті центр українських досліджень, а в 1991 р. був призначений директором Інституту сходознавства імені А. Кримського [2].

Сучасники вченого відзначають його феноменальну пам'ять та здатність запам'ятати всі діалекти української мови. Впродовж творчого шляху дослідника тривало листувався з такими постатями, як Василь Левицький, Борис Грінченко, Іван Франко, в межах якого постійно обговорювалася тема правил правопису української мови. Кримський як зазначає О. Д. Василюк не був задоволений практикою мови яка відносилась до львівський періодичних видань. Варто тільки було з'явитись якійсь дискусії з проблематики української мови, як А. Кримський приймав там участь і міг багато чого донести. Беручи участь в одній із дискусій між Б. Грінченком та І. Франком, дослідник зазначив, що деякі галицькі поети не володіють досконало ані українською мовою, ані мовою свого краю, використовуючи так звані «полонізми». Науковець застерігає не критикувати іншомовні слова і доводить українське походження окремих слів, що вважаються іншомовними [1].

Говорячи про А. Кримського як про поета, треба відзначити що його відносять до раннього модернізму. Його збірку «Пальмове гілля» неможливо зрозуміти без розуміння суфізмів. Слід відзначити, що проза на початку 1980-х років приносить до української літератури згаданий модернізм коли довкола панував реалізм. Спираючись на традиції реалістичної прози, стилістику натуралізму й сюрреалізму, науковцем - літератором було запропоновано твір який не вписувався в тогочасний літературний канон. Він був першим письменником який кинув виклик реалізму тоді, коли саме поширення модернізму розпочалось тільки через 30 років [3].

Дивлячись на роботу А. Кримського як перекладача варто сказати що він володів 60-ма мовами, де більшість складала такі східні мови, як татарська, турецька, перська та інші. Так було зроблено великий внесок до українського сходознавства та україністики. Написано понад 1000 монографій, підручників, праць з арабістики (мова, література, історія, релігія), семітологія, тюркології та іраністики.

Підводячи цей невеликий перелік того, що після себе залишив А. Кримський неможливо уявити, як би зараз могли розвиватись певні наукові аспекти, які ставали предметом його досліджень. Так, ним створено нове покоління дослідників, що продовжували його напрацювання.

А. Кримський постає зачинателем такого нового напрямку, як модернізм. Дослідником створено Інститут сходознавства, куди увійшла велика кількість перекладів пов'язана зі східним світом. Можна ще багато розповідати про залишену спадщину, але краще власними очами на неї поглянути і зрозуміти її велич.

Список використаних джерел

1. Василюк О. Д. Агатангел Кримський та український правопис. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2015. Вип. 19. С. 20 – 30.
2. Василюк О. Д. Агатангел Кримський як учень та вчитель (за даними епістолярію). *Східний світ*. 2014. № 4. С. 65 – 70.
3. Довбня Л. Е., Товкайло Т. І. Агатангел Кримський – подвижник української мовознавчої науки. *Теоретична і дидактична філологія*. Серія : Філологія (літературознавство, мовознавство). 2016. Вип. 23. С. 56 – 64.
4. Петькун С. Агатангел Кримський – феномен української науки та культури. *Народознавчі зошити*. 2013. № 4. С. 705.
5. Потапюк Л. Волинські проповідники духовності: Агатангел Кримський і Західна Україна. *Імідж сучасного педагога*. 2013. № 1. С. 61 – 64.
6. Рудницький. М. Агатангел Кримський. *Слово і час*. 2019. № 1. С. 85 – 95.
7. Шокало О. А. Агатангел Кримський – дослідник і перекладач Гафіза Ширазького (освоєння феномену суфізму на українському ґрунті). *Східний світ*. 2005. № 1. С. 142 – 151.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАУКИ Й ОСВІТИ У ХАРКІВСЬКОМУ МАШИНОБУДІВНОМУ КОЛЕДЖІ

Ісмаїлова О. С.

Освіта й наука є основами формування особистості людини, її постійного розвитку та розуміння навколишнього світу. Взаємозв'язок освіти й науки є безперервним процесом, якій буде продовжуватися протягом усього життя?

Метою роботи є дослідження взаємозв'язка освіти й науки у контексті формування особистості людини у Харківському машинобудівному коледжу.

Задовольняючи свої потреби у пізнанні навколишнього світу, змінюючи професію, рід занять, ми все життя поповнюємо та оновлюємо свої знання та вміння, вдосконалюючи себе як особистість. Освітою прийнято вважати специфічну діяльність людини, яка спрямована на придбання систематизованих компетенцій у конкретній галузі. Наука є формою людської діяльності, яка спрямована на структуроване пізнання та перетворення дійсності. Зараз у сучасному світі процес освіти відбувається не тільки за допомогою спеціальних навчальних закладів, але й у вигляді самоосвіти, тобто набуття умінь та знань у певній сфері за допомогою самостійних сил. Для самоосвіти студент може вивчати предмет, що його цікавить, за спеціальними посібниками, підручниками, на прикладі життєвих ситуацій або за допомогою викладача-наставника, під час навчання у коледжу.

Згідно з Законом України «Про освіту», у Харківському машинобудівному коледжу кожен студент має право на участь в науково-дослідній, дослідно-конструкторській та інших видах наукової діяльності.

Основною метою студентського наукового товариства (СНТ) є розвиток творчого потенціалу студентів, їх здібностей, здобуття навиків самостійної роботи, що допоможе забезпеченню підвищення якості підготовки фахівців.

Науково-дослідна робота студентів проводиться й організується в циклових комісіях при участі ради СНТ. Циклова комісія визначає відповідального за роботу СНТ в обов'язок якого входить: планування і організація роботи СНТ, облік студентів, що займаються в СНТ, звітність.

СКЛАД РАДИ СНТ КОЛЕДЖУ

Голова ради СНТ - <i>директор або його заступник</i>			
Заступник голови ради СНТ - <i>викладач - голова СНТ циклової комісії</i>	Заступник голови ради СНТ - <i>студент</i>	Відповідальний секретар - <i>викладач, методист або секретар коледжу</i>	Члени ради: <i>студенти, представники товариств всіх спеціальностей</i>

Загальне методичне й організаційне керівництво науковою роботою студентів в коледжі здійснює рада СНТ. Рада СНТ вибирається на конференції СНТ. Кількість членів СНТ визначається конференцією. Конференція проводиться щорічно.

Рада СНТ аналізує роботу об'єднань СНТ, підводить підсумки їх роботи і доповідає про роботу СНТ коледжу на засіданні педагогічної або методичної ради.

Робота СНТ організовується цикловою комісією при лабораторіях і кабінетах відповідних спеціальностей.

ФОРМИ НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

<i>Робота, що включається в навчальний процес</i>	<i>Робота, виконувана в позаурочний час</i>
<p><i>Основні форми роботи СНТ в рамках навчального процесу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – учбово-дослідницька робота; – науковий пошук в курсових та дипломних проектах; – елементи наукового пошуку при виконанні лабораторних робіт; – виконання лабораторного практикуму дослідницького типу; – участь студентів в раціоналізаторській роботі в період виробничої практики; – домашні роботи, завдання з елементами творчого пошуку; – учбово-наукові семінари. 	<p><i>Основні види діяльності СНТ, які виконують студенти в позаурочний час:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - робота в студентських творчих об'єднаннях; - участь в олімпіадах; - участь в наукових конференціях студентських або викладацького складу; - участь в виставках науково-технічної творчості.
<p><i>Робота, включена в навчальний процес, передбачає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – виконання літературного аналізу; – упорядкування бібліографії; – освоєння наукової термінології; – добір, накопичення й опрацювання дослідницької інформації; – вивчення рефератів і оглядів; – дослідження науково-технічного рівня. 	<p><i>Позанавчальна робота повинна бути спрямована:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - на підвищення ефективності навчальних форм на відповідному етапі навчання; - поглиблене вивчення дисциплін; - підвищення ролі самостійної роботи студентів у процесі навчання.

До наукової роботи в позаурочний час допускаються студенти, що успішно виконують навчальний план, а також працюють по індивідуальному графіку.

Об'єднання СНТ щорічно (в кінці навчального року) звітують перед Радою СНТ коледжу про проведену роботу товариства.

ФУНКЦІЇ ТА ЗАДАЧІ СНТ КОЛЕДЖУ

Функції об'єднань СНТ

- проведення студентських науково-технічних конференцій;
- проведення виставок студентської науково-технічної творчості;
- проведення турів конкурсів курсових і дипломних проектів по спеціальностям, включаючи рецензування, добір і направлення кращих проектів на коледжівський конкурс;
- проведення турів олімпіад з предметів в циклових комісіях;
- підбір студентів і формування делегацій на конференцію студентського наукового товариства коледжу;
- звіт про роботу первинного об'єднання СНТ.

Основні задачі ради СНТ коледжу

- загальне керівництво студентським науковим товариством;
- контроль організації і робота СНТ в циклових комісіях;
- вивчення, аналіз і узагальнення досвіду діяльності СНТ інших ВНЗ I-IV рівнів акредитації;
- підготовка методичних рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення форм і методів роботи СНТ;
- організація участі студентів у міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних олімпіадах, конкурсах, конференціях;
- проведення загально - коледжівських заходів: конференцій, виставок науково-технічної творчості, олімпіад.
- надання методичної допомоги студентам і викладачам, в роботі СНТ;
- облік і звітність роботи СНТ.

Дослідивши взаємозв'язок науки та освіти у Харківському машинобудівному коледжі, у контексті формування особистості людини, можна визначити, що це щоденна творчість та знаходження нових методів впливу на студента, а саме: індивідуалізація процесу навчання; оволодіння студентами наукових методів пізнання, поглиблення і творче освоєння навчального матеріалу; популяризація наукових знань серед студентів; проведення експериментальних і науково-дослідницьких робіт в лабораторіях, проведення студентських науково-практичних конференцій; проведення екскурсій на промислові підприємства, в наукові заклади; проведення науково-технічних виставок, конкурсів, олімпіад тощо.

Список використаних джерел

1. ПОЛОЖЕННЯ про студентське наукове товариство (СНТ) Харківського машинобудівного коледжу. Від 22.11.2007 р.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НУШ

Казакова Н. В.

Сучасне суспільство потребує конкурентоспроможного, висококваліфікованого, компетентного фахівця. Звідси набувають актуальності модернізаційні процеси у сфері дошкільної освіти та вищої освіти стосовно підготовки фахівців у контексті реалізації основних положень Концепції Нової української школи (НУШ), яка є основною реформою сучасності.

Сьогодні маємо *соціокультурний запит суспільства – реалізація ідей Нової української школи* (здобуття компетентностей, врахування індивідуальних здібностей кожної дитини, 12-річний термін навчання, отримання профільних знань у старших класах, інклюзивна освіта, партнерство, новий освітній простір, ранкові кола, навчання через діяльність, скасування домашніх завдань для першокласників, нова система оцінювання та ін.).

Проблеми змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку розкрито у наукових дослідженнях досліджують Л. Артемової, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Зданевич, Н. Лисенко, Н. Мачинської, Т. Поніманської та інші, зокрема щодо вдосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, різних аспектів фахового становлення майбутнього вихователя. У працях Н. Гончар, О. Граб, М. Ламах, Л. Машкіної, Л. Пісоцької, О. Попович, М. Савченко, Л. Онофрійчук та ін. визначено особливості впровадження інноваційних та інтерактивних технологій у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Проте, на нашу думку, недостатньо у наукових дослідженнях висвітлено питання застосування інтерактивних технологій навчання у підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку у контексті ідей Нової української школи.

Аналіз змісту основних документів стосовно НУШ дозволив з'ясувати, що мета НУШ полягає у створенні школи, яка дозволить сформулювати такі *компетентності в учнів НУШ*: вільне володіння державною мовою, здатність дитини спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в природничих науках, техніці й технологіях, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, культурні, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість і фінансова грамотність, навчання впродовж життя [2, с. 14].

Дошкільна освіта, яка передуює початковій освіті, має гнучко реагувати на ці соціокультурні запити суспільства. Відтак необхідно забезпечити наступність і дати основу для реалізації завдань щодо формування основних

компетентностей задля успішної адаптації дошкільників до сучасного освітнього простору та реалізації завдань НУШ.

Виходячи з цього, у Базовому компоненті дошкільної освіти (державному стандарті дошкільної освіти) визначені *ключові компетентності дитини*: в інваріантній частині (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, ігрова, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна з навичками, що орієнтовані на сталий розвиток, соціально-громадянська, комунікативна, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча та варіативній частині (спортивно-ігрова, цифрова компетентність, соціально-фінансова грамотність, мовленнєва, мовленнєва, мистецько-творча) [1], які дозволять сформуванню визначені у Концепції Нової української школи компетентності учнів у початковій школі.

Забезпечити неперервність освіти можливо через реалізацію принципу наступності між її ланками, зокрема дошкільною та початковою освітою. З впровадженням в освітній процес Концепції Нової української школи та Базового компонента дошкільної освіти наступність простежується через формування *умінь дитини, що є спільними для ключових компетентностей дошкільної та початкової освіти*: проявляти творчість та ініціативність; керувати почуттями та емоціями; висловлювати та обґрунтовувати власну думку; критично мислити; приймати рішення; розв'язувати проблеми; співпрацювати в колективі та ін.

Виходячи з цього, необхідно внести зміни в освітній процес у закладах різних рівнів, який би був зорієнтований не на отримання та творче застосування отриманих здобувачами освіти знань, а дозволив реалізувати важливе завдання сучасної освіти – навчити вчитися, виробити потребу в сталому розвитку.

Досягнути цього можливо за умови, якщо викладачі ЗВО будуть творчими і активними, вміло використовувати інноваційні технології при підготовці майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Для того, щоб забезпечити наступність дошкільної і початкової освіти в умовах реалізації ідей НУШ, особливого значення набуває *питання розуміння та використання викладачем і здобувачами вищої освіти сучасних інтерактивних технологій*.

Інтерактивність у освітньому процесі ЗВО розуміємо як взаємодію здобувачів освіти і викладачів, знаходження їх спільної дії у режимі бесіди, діалогу. Інтерактивні технології дозволяють не пасивно сприймати інформацію, а брати активну участь у вирішенні певних проблем, формувати власну думку, приймати ефективні рішення, а також поставити у центр здобувача вищої освіти і його життєвий простір. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі сприяє формуванню фахівця-професіонала.

При викладанні навчальних дисциплін у ЗВО необхідно використовувати різні *інтерактивні технології навчання*:

- для створення позитивного морально-психологічного клімату та організації комунікації між учасниками освітнього процесу (комплімент, дізнайся про себе, знайомство);
- для формування та розвитку критичного мислення (метод «прес», кейсовий метод, мозковий штурм (атака), снігова куля);
- для заохочення мовлення (виступ, мозковий штурм, обговорення);
- для організації індивідуальної діяльності (есе, робота над помилками, опитування, запитай в того, хто знає);
- для діяльності в парах (обмін партнерами, викладач і студент, результати іншого, вимушені дебати, оптиміст/песиміст, експертна оцінка);
- для діяльності в групах (ротація, переможець, фільм);
- для інтерактивної ігрової діяльності (кросворд, інтелектуальна карта, хто/що я?, бінго) та ін.

Відповідно до поставлених дидактичних завдань формування вмінь основних компетентностей дошкільника, які лежать в основі вмінь молодшого школяра відповідно ідей НУШ, викладачам при вивченні навчальних дисциплін потрібно ознайомити здобувачів вищої освіти з різноманітними *дидактичними інтерактивними технологіями*, які студенти можуть використати у ході різних видів педагогічної практики: «Що було б, якби...», «Метод фокальних об'єктів» «Історія з мішка», «Придумай запитання», «Хмарочос», До прикладу, *технологія «Історії з мішка»*, мета якої полягає в тому, щоб розвивати у дітей уяву, спритність і вміння думати в заданому напрямку, дозволяє закріпити знання дітей про предмети навколишньої дійсності. Для реалізації цієї технології необхідно мати мішечок з тканини, в якому для кожної дитини буде предмет повсякденного користування. Діти по черзі дістають з мішечка предмети, потім йдуть по двоє на місця та вигадують історії з цими предметами. На виконання завдання відводиться до 5 хвилин, після чого кожна пара розповідає свою вигадану історію.

Виховні інтерактивні технології у дошкільній освіті забезпечують формування моральних та естетичних позицій дітей, що є основою для формування компетентностей молодшого школяра. Здобувачі вищої освіти на педагогічній практиці використовують такі *виховні інтерактивні технології* («Знайомство», «Доброго ранку!», «Що я люблю робити?» та ін.). До прикладу, *технологія «Павутина»* допомагає дітям познайомитися один з одним і в ході веселого і приємного спілкування зайняти своє місце в групі. Тому її добре використовувати на початку спільної роботи. Для цього вихователю потрібний клубок ниток. Для реалізації цієї технології вихователь разом із дітьми сідає по колу. Цю вправу розпочинає вихователь, який представляється та розповідає щось про себе. Далі, затиснувши кінець нитки в руці, перекидає клубок дитині, яка навпроти. Педагог пропонує дитині представитись та розповісти про себе, свою улюблену іграшку тощо.

Розвиваючі інтерактивні технології у дошкільній освіті сприяють розвитку творчих здібностей в дітей, мотивації в них до навчальної діяльності («Очевидний надпис», «Історія з продовженням», «Карти Проппа» та ін.). До прикладу, *технологія «Несподівані малюнки»* розвиває естетичні смаки дітей та формує навички колективної роботи в дитячому колективі, дає можливість зрозуміти та побачити внесок кожної дитини у отриманий результат (малюнок), що формує здатність співпрацювати з іншими, як цього вимагає НУШ.

Соціалізуючі інтерактивні технології сприяють оволодінню навичками спілкування. До них віднесено такі інтерактивні технології: «Знайомство», «Дізнайся про себе», «Комплімент», «Дитина дня», «Дружна родина», «Моя сім'я», «Я допомагаю іншим», «Моя добра справа» та ін. До прикладу, метою технології *«Я допомагаю іншим»* є золоте правило етики: якщо ми допомагаємо іншим, то можемо сподіватися, що і нам допоможуть.

Отже, використання інтерактивних технологій навчання у ЗВО дозволить зробити освітній процес більш цікавим та ефективним, а застосування інтерактивних технологій здобувачами вищої освіти на педагогічній практиці забезпечить розвиток у дошкільників умінь (висловлювати думку, критично мислити, займати позицію, бути ініціативним, творчим, керувати емоціями, вирішувати проблеми і приймати рішення, співпрацювати з іншими) та формування базових якостей особистості (до прикладу, чуйність, допитливість, спостережливість, відповідальність, самостійність, ініціативність, комунікативність), які є основою розвитку ключових компетентностей молодших школярів у НУШ.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення 05.10.2022 р.).
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: TOB «Vydavnychij dim «Plyady», 2017. 206 s.

УПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ З ПАУЕРЛІФТИНГУ НА УРОЦІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Калашник Д. С., Ремзі І. В.

На сучасному етапі розвитку української держави вдосконаленню системи фізичного виховання молоді присвячується значна увага влади та суспільства. Незважаючи на модернізацію освітньої системи з фізичного виховання, в Україні сучасна молодь має низький рівень фізичної й психологічної підготовленості та функціонального стану організму. За даними офіційної статистики 70-75 % молоді в Україні мають зрушення в стані здоров'я. Вирішення проблеми збереження та зміцнення здоров'я старшокласників має свої особливості – необхідність максимального врахування захворювань; індивідуальних особливостей організму до фізичного навантаження.

Дослідженнями вчених встановлено, що досягти значного покращення фізичних, технічних, функціональних і психічних показників старшокласників можливо на основі використання додаткових форм, методів і засобів фізичної культури і спорту, а також збільшення рухової активності. Шляхом вирішення цієї проблемної ситуації є інтегрований підхід до основної і додаткової освіти з фізичної культури і спорту старшокласників. За даними Ж. Л. Козіної, М. О. Носко, О. А. Архипова, С. В. Гаркуши, О. М. Воєділової, Ю. М. Носко, В. Г. Саєнка, О. М. Школи доповнити традиційну систему фізичного виховання дають можливість широко розповсюджені форми секційних занять з різних видів спорту, масові фізкультурні заходи, спортивні свята, походи, дні здоров'я. Зміст цих занять включає поглиблене засвоєння матеріалу з обраного виду рухової діяльності, формування спеціальних умінь і навичок здорового способу життя, виховання морально-вольових якостей.

Одним з таких видів рухової діяльності є пауерліфтинг, який на сьогодні дуже популярний серед людей різного віку, статі, а також серед людей з різними порушеннями в стані здоров'я. Для соціалізації життя та майбутньої професійної діяльності кожного молодого громадянина силові здібності мають велике суспільне та побутове значення. Можливість розробки та актуальність навчальних програм з пауерліфтингу для різних верств населення базується на популярності цього виду спорту в Україні.

Пауерліфтинг можна вважати повноцінним засобом фізичної культури, за допомогою якого можна вирішувати спортивні, оздоровчі та виховні завдання в процесі спортивного вдосконалення, фізичного виховання, рекреаційної діяльності й адаптивної фізичної культури [1]. У світовій історії становлення пауерліфтингу, як виду спорту, можна виділити наступні етапи: перший – етап силового багатоборства [1]. Це турніри, що проводилися на

аматорському рівні, і кожна людина, яка хотіла позмагатися в силі, могла взяти участь. Певних правил змагань не існувало. Змагання проводилися за такими вправами зі штангою, які не вимагали спеціальної технічної підготовки, – це період 40-х – 50-х років ХХ століття.

Поступово відбувалася уніфікація правил змагань, визначилися три змагальних вправи (присідання зі штангою на плечах, жим штанги лежачи на горизонтальній лаві і станова тяга), вводяться вагові категорії (50-і – 60-і роки ХХ століття). Популярність пауерліфтингу зростає й на третьому етапі (70-і – 80-і роки ХХ століття) починають проводитися національні та світові чемпіонати з цього виду спорту серед чоловіків та жінок .

Історія становлення пауерліфтингу тісно пов'язана з такими видами силових видів спорту, як важка атлетика та бодібілдинг. У 60-і роки ХХ століття окремі вправи пауерліфтингу (жим штанги лежачи) були включені до програми змагань з атлетичної гімнастики. У 70-х роках проводилися різні силові турніри за окремими видами силового триборства. У 80-х створюється Всесоюзна федерація пауерліфтингу, починають регулярно проводитися чемпіонати країни та республік. У 90-х роках національна збірна впевнено дебютує на світових і європейських чемпіонатах .

Починають розроблятися спроби наукового обґрунтування системи тренувань у пауерліфтингу. Основні методичні ідеї запозичуються з важкої атлетики, де протягом десятиліть була міцна науково-методична школа. Наукове і методичне забезпечення навчально-тренувального процесу в пауерліфтингу знаходиться на недостатньому рівні. Це диктує необхідність обґрунтованої розробки основних структурних елементів тренування та особливо на початковому етапі підготовки .

Однією з головних проблем на цьому етапі є вибір найбільш ефективної методики тренувань. У пауерліфтингу домінуючою фізичною якістю є абсолютна сила, а найбільш ефективним методом її розвитку є метод максимальних зусиль. Під час занять з початківцями цей метод в силу своєї специфіки (використання максимальних силових напружень) не може бути повною мірою використаний у навчанні. При піднятті штанги максимальної ваги виникає ефект напруження, що негативно позначається на здоров'ї юних спортсменів. Тому, щоб знизити цей негативний вплив необхідно для розвитку сили використовувати інші методи (повторний, ізометричний, стато-динамічний та інші).

У результаті теоретичного аналізу та узагальнення літературних даних було встановлено, що на початковому етапі тренувань потрібно використовувати вправи різноманітного характеру. Вони можуть включати зміну вихідних положень та амплітуди рухів, а також виконувати локальні рухи. Також під час побудови тренувального навантаження необхідно варіювати варіантами вправ (акцентовані тренування в змагальних вправах (на першому тижні: 1 – жим лежачи, 2 –тяга, 3 – присідання, на другому в іншому порядку); в залежності від ваги обтяжень варіювання кількістю повторень (при збільшенні ваги штанги кількість повторень знижується

та навпаки (друге тренування на першому тижні або друге тренування на другому тижні); фіксування кількості виконуваних вправ на тренуванні (по шість вправ); використання принципу «піраміди» при побудові навантажень (наприклад, друге тренування на першому тижні); використання здвоєних вправ для розвитку сили м'язів (жим лежачи – першу і третю вправу на першому тренуванні або тягу – першу і третю вправу на другому тренуванні на першому тижні занять); акцентоване тренування з обтяженням 80-85 % від максимального; «дзеркальне» повторення навантажень (у присіданні друге тренування на першому тижні та перше тренування на другому тижні або тренування в жимі лежачи третє тренування на першому тижні та перше тренування на другому тижні).

При правильній організації освітнього процесу можна домогтися позитивного впливу ефекту силових тренувань, який проявляється в наступному: під час занять із обтяженнями ефективно розвиваються силові здібності; тренування з обтяженнями є передумовою для розвитку інших фізичних якостей (швидкості, витривалості, гнучкості, спритності); підвищується силова витривалість; розвивається мускулатура тіла; збільшується міцність кісткової системи, зв'язкового апарату; поліпшується загальне самопочуття і фізична підготовленість; розвиваються впевненість у своїх силах; рекреаційні тренування з обтяженнями є антистресовим засобом; регулярні тренування служать ефективним засобом корекції ваги тіла; спеціалізовані заняття з обтяженнями допомагають загоєнню травм. У розроблену методику були включені заходи, направлені на емоційну розрядку після силового навантаження та формування основ ЗСЖ (конкурси «Що, де, коли?», «Веселий час» та ін.). Такий аналіз виявив позитивні сторони впровадження цієї методики навчання в навчально-тренувальний процес з пауерліфтингу старшокласників. Кожен з них отримав від таких занять не тільки підвищення рівнів фізичної, технічної та психологічної підготовленості, а й позитивну мотивацію, інтерес, задоволення.

Список використаних джерел

1. Андреева О., Ковальова Н. Характеристика чинників, що лімітують упровадження позакласної роботи з фізичного виховання у старшій школі. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013. № 2. С. 45–53.
2. Боднар І. Р., Кіндзера А. Б. Дозвілля українських школярів і місце рухової активності у ньому. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2016. № 5. С. 11–19.
3. Ведмедюк А. Д. Особливості впливу фізкультурно-оздоровчої діяльності на психічне здоров'я молоді. *Освіта і здоров'я : формування здоров'я дітей, підлітків та молоді у закладах освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Суми, 2010. 428 с.

4. Воронецький В. Б. Розвиток рухової активності студенток вищих навчальних закладів у процесі позааудиторних занять пауерліфтингом: автореф. дис. ...канд.. пед.. наук: (13.00.02). Луцьк, 2018. 20 с.

5. Гайволя Р. Педагогічні умови організації позакласної роботи з фізичного виховання учнів старших класів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт.* 2014. № 13. С. 29–33.

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ

Калашник Д. С., Пелешенко І. М., Школа О. М.

Фізична культура і спорт – це найкращий спосіб профілактики захворювань, підвищення психофізичного здоров'я, зростання до роботи населення та вирішення інших соціальних проблем. Потрібність та популярність фізичної культури та спорту абсолютно виправдана. Адже вони – це не тільки самоорганізація і дисципліна, здоров'я й молодість, елемент культури і стиль життя – це саме життя, що рухає вперед.

Сьогодні існує дуже велика кількість факторів, що ослаблюють життєві сили людини. Це й екстремальні кліматичні умови, й війни і ворожнечі, забруднене навколишнє середовище й погане харчування, гіподинамія, шкідливі звички, а також небезпечні умови праці.

Величезне значення фізична культура і спорт також набувають зараз, коли бурхливими темпами впроваджуються автоматизація та комп'ютеризація. А це дуже знижує м'язову діяльність людини, без якої велика кількість органів людського тіла працюють на зниженому режимі та поступово слабшають.

Добрий фізичний стан – це гарантія вдалого навчання і оперативної роботи. Фізично підготовленій людині по силам будь-яка робота. Далеко не всім людям дарує ці якості природа. Однак їх можна набути, якщо займатися фізичними вправами. Для людей дуже важливий активний спосіб життя.

За даними різних науковців фізична культура і спорт корисні для організму, а саме:

- для покращення самопочуття;
- для укріплення імунної системи;
- для покращення тону серцево-судинної системи;
- для покращення роботи кишківника;
- для покращення сну.

За аналізом умов життєдіяльності людини зазначимо, що дуже велика кількість людей помилково вважає, що будь-яке фізичне навантаження під час виконання певних робіт може замінити фізичні вправи. Але фізичними вправами можуть бути тільки такі рухи, які спеціально підбираються для

оздоровчого впливу на різні органи та системи організму, розвиток фізичних якостей, корекції дефектів статури та не призводять до перевтоми організму.

Користь від виконання фізичних вправ колосальна. Ходьба необхідна, якщо людина не хоче придбати варикозне захворювання. Для нервової системи дуже корисний біг та заняття фізичною культурою, активізується робота головного мозку. Завдяки виробленню значної кількості «гормонів щастя» – ендорфінів, покращується настрій. Хоча людина напружується фізично, вона відчувається щасливою завдяки цим гормонам. Активізується увесь організм, тобто це й профілактика розвитку стресу. Також знімається психічне та психологічне напруження.

Таким чином, робимо висновок, що за допомогою регулярної фізичної активності підвищуються шанси прожити довше та здоровіше; вона допомагає захиститися від розвитку хвороби, покращує координацію рухів, полегшує симптоми депресії, тривоги та покращує настрій, допомагає керувати своєю вагою.

ВНЕСОК В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У НАУКОВО-ДОСЛІДНУ ПРОБЛЕМАТИКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ШКОЛОЗНАВСТВА

Карпенко А. М., Калагін Ю. А.

В процесі пошуку шляхів покращення існуючих педагогічних концепцій та підлаштування їх під потреби нової української школи, варто звернути увагу на вже існуючі положення «асів» вітчизняної науки. Невичерпний потенціал творчості та спрямованості на створення складної освітньої реальності, закладений в ідеях та цінному практичному досвіді творця народної педагогіки Василя Олександровича Сухомлинського, про діяльність якого і піде мова.

Для ширшого розуміння педагогічної методики Сухомлинського використана література про загальні основи педагогічної діяльності, де зазначена інформація про постать Василя Олександровича, а також праці, де зазначається інформація доньки Сухомлинського – Ольги Василівни, на сторінках яких висвітлюються аспекти діяльності батька, з її точки зору.

Мета дослідження базується на аналізуванні внеску видатного педагога Сухомлинського саме в становленні педагогічної реальності професії.

У діяльності вчителя професіоналізм вимірюється рівнем педагогічної майстерності, остання, у свою чергу, ґрунтується на усвідомленні та засвоєнні тих якостей та особливостей поведінки педагога, які викристалізувалися упродовж тисячоліть мудрістю наших предків. Такою особистістю був Василь Олександрович Сухомлинський, видатний український педагог, про постать і внески якого далі і піде мова.

Василь Сухомлинський народився у 1918 році на Кіровоградщині, поблизу селища Павлиш в родині селянина. Дітей у сім'ї було четверо – троє

синів і дочка. Всі стали вчителями української мови та літератури. Вчителювати він почав в 17 років. Заочно закінчив Полтавський педагогічний інститут. Потім війна, фронт. Сухомлинський був важко поранений на війні, проходив лікування в одному зі шпиталів Удмуртії. Після визволення України від нацистів повертається на батьківщину. З 1948 року В. А. Сухомлинський займав посаду директора школи в селищі Павлиш. Ця селищна школа стала його дослідною лабораторією і експериментальним майданчиком [4, с. 34-35]. Видатний педагог уважав школу «колискою народу», «колискою духу і культури народної». Вона, на його думку, – «святиня і надія народу», а її вчитель – «головний скульптор дитячої душі, який пробуджує потяг до знань, повагу до нації, культури, освіти». Тому і нині зразком високоефективного вирішення згаданих питань є педагогічна діяльність В. О. Сухомлинського [2, с. 48].

За роки широкої творчої діяльності і практичної роботи Сухомлинський привніс багато нових плідних ідей в методичку виховання дітей. Талановитий педагог - автор 48 великих наукових робіт [1, с. 124].

Найважливішими напрямками його діяльності як педагога-дослідника є: виховання громадянина; індивідуальне і колективне виховання; взаємозв'язок дошкільного та шкільного навчання і виховання; вдосконалення творчих задатків у дітей; сімейна педагогіка. Ці базові ідеї і були озвучені в книзі «Серце віддаю дітям», за яку вченому була присуджена Державна премія УРСР (посмертно, 1974 рік) [1, с. 211].

Завданнями шкільного виховання педагог-дослідник убачав виховання моральних уподобань, переконань, потреб через підтримку дитини, любов, розуміння, опору на позитивне (на «бажання бути хорошим»). Це завдання В.О. Сухомлинський реалізовував через такі підходи:

1) виховання тотожне розвитку дитини: розвиток готує й робить можливим процес навчання, а навчання, в свою чергу, стимулює процес розвитку. Отже, це два взаємопов'язаних процеси. Він писав: «Мета навчання полягає в тому, щоб процес опанування знань забезпечував оптимальний рівень загального розвитку, а загальний розвиток, якого досягають в процесі навчання, сприяв успішному оволодінню знаннями»;

2) когнітивний процес відіграє велику, провідну роль у моральному вихованні, бо, збагачуючись знаннями, пізнаючи, дитина вимірює їх моральними смислами через «олюднення знань»: «Усе, що робиться в школі, повинно мати глибокий моральний смисл»;

3) введення до структури всього виховного процесу й особливо до структури морального виховання емоційно-ціннісного, почуттєвого підходу, який є вимірником і показником особистісного ставлення дитини до моральної складової діяльності школи. Цей підхід В.О. Сухомлинського відіграв велику роль у розвитку радянської педагогічної науки і шкільної практики. Він є і в його ранніх працях, але найповніше розкритий у «Народженні громадянина» (1970), що містить такі розділи: «Емоційне

й естетичне виховання» та «Єдність емоційного і морального виховання» [3, с. 5-6].

Виховна і навчальна системи В.А. Сухомлинського включали такі цінності особистості, як моральність, щастя, істина, честь, свобода, гідність, справедливість, доброта, краса [4, с. 47]. Вчительська професія, зазначав В. О. Сухомлинський, особлива, її не можна порівняти ні з якою іншою: «...це людинознавство, постійне проникнення у складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється» [2, с. 49].

Новаторсько-педагогічна система, створена Сухомлинським, була заснована на принципах гуманізму, спиралася на ключову ідею – визнання особистості дитини найвищою цінністю [1, с. 89].

Суттєвою особливістю і відчутною перевагою підходів В. О. Сухомлинського до розгляду питань морального виховання було те, що він спирався й відштовхувався від практики роботи школи, з неї черпав не вирішене, але необхідне, й одночасно у неї ж заглиблювався, розв'язуючи його. Після 1961 року в усіх своїх наступних працях він поглиблює й розширює проблематику морального виховання, яка стає стрижневою у «пізнього» Сухомлинського, зокрема у книгах «Серце віддаю дітям» (1968), «Народження громадянина» (1970), «Методика виховання колективу» (1971), «Розмова з молодим директором школи» (1973), «Сто порад учителям» (1984) та ін. Ці ідеї він розвивав наприкінці 60-х років, хоча майже всі книги були опубліковані після його смерті у 1970 році [3, с. 4].

Свої теоретичні ідеї за життя педагог сміливо і завзято апробував в школі. Чималу роль у виховному процесі з позицій гуманної педагогіки Сухомлинський відводив праці. Праця фізична і розумова спрямовує на особистість взаємний вплив: розумна людина робить фізичну роботу творчо, що викликає радість, а творча праця здатна розкрити природні задатки дитини, розвинути інтерес і мотивацію до творчої діяльності і, цим самим, дати поштовх її саморозвитку [1, с. 438-439].

Тож В. О. Сухомлинського, без сумніву, можна віднести до плеяди найвидатніших педагогів-методистів усіх часів і народів. Його внесок у українську і світову педагогічну діяльність безцінний. Він був першим педагогом, який заговорив про головну роль виховання у розвитку та формуванні багатой духовної особистості. Його методика виховання сприяє повноцінному розвитку дитини на всіх етапах її життя, становлення гідного громадянина України.

Список використаних джерел

1. Анисимов В. В., Грохольская О. Г., Никандров Н. Д. Общие основы педагогики: учеб. для вузов, 2007. 574 с.
2. Сніцаренко Н. Я. Василь Сухомлинський і становлення професійної майстерності вчителя національної школи. *Юридична психологія та педагогіка*. 2009. № 2. С. 48-53.

3. Сухомлинська О. В. О. Сухомлинський і моральне виховання: трансформація педагогічних цінностей. *Рідна школа*. 2010. № 3. С. 3-7.

4. Этюды о В. А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы. Сост. О. В. Сухомлинская. Харьков: Акта. 2008. 436 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ПРИ РОБОТІ З ВПО, БІЖЕНЦЯМИ ТА МІГРАНТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Квітко Н. М.

XXI століття – це століття нових соціальних викликів для суспільства та життя людей. Повномасштабна збройна агресія проти України стала причиною однієї з найстрімкіших криз вимушеного переміщення населення та гуманітарних криз в сучасній історії не лише нашої держави, а і Європи. Після початку військового наступу 24 лютого 2022 року станом на 21.09.2022, за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, 6,98 мільйона людей стали внутрішньо переміщеними особами в Україні, водночас 17,7 млн осіб терміново потребують гуманітарної допомоги та захисту.

Особливостями соціальної роботи щодо надання послуг біженцям та вимушеним переселенцям, доцільність застосування методів, форм і інструментів, перш за все, спрямовується на задоволення їх потреб, а саме: базові послуги – усе, що необхідно для виживання людей у спосіб, який є безпечним і соціально відповідним, включаючи притулок, їжу, гігієну та інші основні послуги (перший рівень надання соціальних послуг); підтримка громади та сім'ї – усе, що складається з традиційної підтримки та системи безпеки, до яких нужденні можуть отримати доступ через територіальні громади: створення сприятливого середовища для дітей і сімей, дружніх до дітей просторів, молодіжних центрів або шкіл (перший рівень надання соціальних послуг); цілеспрямована, неспеціалізована емоційна підтримка фахівців соціальної сфери часто включає немедичне або неклінічне базове консультування та підтримку соціальних працівників і лікарів первинної ланки, що здійснюють медичне обслуговування (третій рівень надання соціальних послуг); спеціалізовані послуги – це послуги, що надаються кваліфікованими фахівцями з питань ментального здоров'я – клінічними психологами (четвертий рівень надання соціальних послуг).

Важливо відзначити, що всі ці рівні надання соціальних послуг є взаємопов'язаними між собою та вкрай важливими для цієї вразливої категорії населення. Зрозуміло, що цій категорії людей потрібна допомога базової підтримки першого рівня. Проте, як діти, так і дорослі, можуть потребувати додаткової підтримки та допомоги інших рівнів. Соціальна

робота з біженцями та вимушеними переселенцями має свою вагу у соціальній підтримці та сприянні взаєморозуміння з навколишнім середовищем. До цієї співпраці мають бути готові менеджери-управлінці надання соціальних послуг, так і формальні і неформальні лідери територіальних громад [2]. Цілі соціальної роботи з біженцями та вимушеними переселенцями полягають у досягненні якості надання соціальних послуг щодо забезпечення належного рівня їх здоров'я, розширення можливостей для працевлаштування, зокрема, тих, хто з них має особливі потреби через фізичні та психічні захворювання; сприяти підтримці інтеграції людей до середовища територіальної громади.

Виклики з якими зіткнулися фахівці: внутрішньо державні міграційні процеси, взаємна адаптація ВПО та місцевих мешканців на рівнях переживання травмуючих подій, комунікація, обмін досвідом, подолання існуючих стереотипів. Замовчування проблем, не є найефективнішим способом подолання викликів. Окрім того, українська форма поведінки, коли розмови про власні переживання й емоції видаються чимось неважливим, турбота про свій внутрішній ресурс – такою, що можуть осудити, може просто законсервувати існуючий біль та справді нагальні проблеми. Активна позиція фахівця з ініціювання програм психологічної підтримки не лише для ВПО, а й для місцевих мешканців, діалогових майданчиків і для елементарного знайомства, і для обміну індивідуальними досвідами, і для обговорення болючих питань, залучення фахівців із комунікацій та розв'язання міжособистісних конфліктів, а також навчання навичкам роботи з конфліктами керівників установ, дотичних до роботи із ВПО, може слугувати активній взаємній адаптації населення й інтеграції ВПО у життя. Тому, соціальні працівники, які працюють з біженцями та вимушеними переселенцями, також виступають посередниками між своїми клієнтами і державними службами, соціальними установами та недержавними громадськими організаціями, що надають соціальні послуги.

Крім високого професіоналізму, соціальні працівники повинні володіти такими основними якостями, як: благодійність, емпатія, психологічна грамотність, розвинуті комунікативні та організаторські здібності. У нашому випадку вагоме місце посідає комунікація, оскільки спілкування – одне з найважливіших елементів терапії. У процесі спілкування люди висловлюють внутрішні переживання, відбувається «виплеск емоцій», і у такий спосіб людина вивільняється від негативних емоцій і побаченого чи пережитого.

Список використаних джерел

1. Алексєенко Т. Ф., Гончар Л. В., Куниця Т. Ю., Биби́к Д. Д. Вимушені переселенці: соціально-педагогічні проблеми і досвід підтримки: монографія / за ред. Т.Ф. Алексєенко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020.

2. Котикова О. М. Розвиток лідерських якостей у майбутніх менеджерів соціальної сфери. *Університети і лідерство*. Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України. 2017. №2 (5). С. 48-56.

3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність : науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці : Букрек. 2022. 140 с.

4. Як організувати ефективну взаємодію під час війни: практичні поради та корисний досвід. *Психологія* : журнал. 2022.

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Квітковський В. І., Хряпін Е. О., Руднік Д. Г.

Сучасний стан розвитку вищої освіти в Україні передбачає оволодіння здобувачем комплексом компетенцій, які є вирішальною складовою портфоліо молодого фахівця. Одне з провідних місць серед таких компетенцій посідає здатність до самостійної наукової роботи. Провідне значення наукова складова набуває на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Завдання наукової роботи визначене у Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р., зі змінами та доповненнями від 28.07.2022 р.), Проєкті концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр. (2014 р.), Обласній програмі розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини» на 2019–2023 рр. (Рішення обласної ради від 06.12.2018 р. № 817–VII XVIII сесії VII скликання).

Вагому роль у формуванні фахівця гуманітарного спрямування, зокрема, історичного профілю, має кафедра закладу вищої освіти. Кафедра є базовим структурним підрозділом вищої школи та має аксіологічну значущість: тут формується та вдосконалюється викладацький колектив; складається методичне забезпечення навчального процесу; визначаються наукові інтереси й основні напрямки наукових досліджень; ведеться робота зі здобувачами; здійснюється процес виховання [1, с. 17]. Завідувачі кафедр та науково-педагогічні працівники відповідають за отримувані науково-інноваційні розробки та показники, забезпечують наукову спрямованість бакалаврських та магістерських робіт, залучають кращих студентів до роботи наукових шкіл [3, с. 14, 16].

У Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради з 2022 р. було розпочато набір здобувачів на другий (магістерський) рівень вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія. Започаткування нової освітньо-професійної програми (ОПП) викликане необхідністю підготовки спеціалістів з історії та археології, працівників науково-дослідницьких, музейних,

пам'яткоохоронних, освітніх, державних установ, фахівців, які здатні вирішувати складні задачі науково-дослідницького та інноваційного характеру. ОПП орієнтована на підготовку фахівців для Харківської області, що зумовлює акцент програми на регіональній історії [2].

Колектив кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін відповідає за забезпечення освітніх та наукових компонентів ОПП. До складу кафедри входять два доктори наук та вісім кандидатів наук. Викладачі кафедри мають надзвичайно широке коло наукових інтересів, що дозволяє охопити широкий спектр наукових проблем. Виконання магістерської роботи здобувачем передбачає індивідуалізований підхід до наукового керівництва та підбору теми. Вибір теми обов'язково враховує інтереси самого здобувача, його пропозиції, особисте бачення проекту майбутньої роботи та наукової спеціалізації перспективного наукового керівника. Такий підхід є неодмінною умовою якісного написання роботи, адже виконання нецікавої теми перетворюється на примусову працю з нульовою користю.

Здобувачі протягом навчання на освітньому рівні бакалавра активно долучалися до наукової роботи. Так, на кафедрі діє два наукових студентських гуртки: «Дослідник» та «Історія Слобожанщини» (до 2022 р. – «Прометей»). Засідання гуртка присвячені не тільки актуальним проблемам історії рідного краю, України та світу, але й мають практичне значення – здобувачі засвоюють навички самостійної пошукової роботи та методики наукових досліджень. Результати їхньої діяльності проходять апробацію на різноманітних конференціях регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівня та на всеукраїнських та регіональних конкурсах наукових робіт (переможні місця у 2019 р. та 2021 р.). Робота у гуртках, наукові студії та публікаційна активність формують підвалини наукового інтересу здобувача, який він має змогу найбільш повно розкрити у магістерській роботі.

Пріоритетні напрямки наукових досліджень здобувачів та викладачів відповідають спеціалізації ОПП, перспективним напрямам в галузі історії та археології. Так, зокрема колективом кафедри та здобувачами розробляються такі тематики:

- салтівсько-маяцька археологічна культура та культурно-історична спільнота;
- середньовічна археологія;
- старожитності золотоординського періоду;
- історія заселення і розвитку Слобожанщини XVII–XVIII ст.;
- історія соціально-економічного розвитку Сходу України періоду модерну;
- історія сільського господарства та техніки землеробства України новітнього часу;
- соціальна історія;
- філософія історії;
- військова історія та історія фортифікації;

- історія держави і права України;
- історія освіти та видатні освітяни Харківщини;
- нова історія країн Західної Європи.

Таким чином, науково-дослідна робота не тільки є обов'язковою складовою підготовки магістра-історика, але й виконується на актуальну історичну тематику, яка показує тяглість та неперервність історичного процесу, робить внесок у розкриття малодосліджених питань української та світової історії.

Список використаних джерел

1. Іванова К. А., Лантух А. П. (2019). Кафедра як креативний засіб реалізації завдань вищої школи // Інноваційна педагогіка : наук. журн. Вип. 9, т.1, С. 16–20.
2. Освітньо-професійна програма «Історія та археологія» Другого рівня вищої освіти : затверджено рішенням Вченої ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, протокол № 11 від 15.06.2022 р. URL: <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/opp/2022/magistr/hystory.pdf>.
3. Стратегія розвитку Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради» до 2025 року : Схвалено Вченою радою, протокол № 5 від 18 грудня 2019 р. 21 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Кикилик А. М.

Нова українська школа бере свій початок від 2018 року і сьогодні охоплює усю початкову ланку освіти. Основна мета сучасної школи – формувати у здобувачів освіти ключові та предметні компетентності, наскрізні вміння під час вивчення освітніх галузей. Беззаперечно, у формуванні гармонійно розвиненої особистості провідне місце належить мовно-літературній освітній галузі, у структурі якої виділяють українську мову та літературу, іноземну мову. У поле нашого дослідження потрапляє перша складова.

Роль і місце української мови та читання надзвичайно важлива. Адже предмети та інтегровані курси, в яких реалізується перший структурний елемент мовно-літературної освітньої галузі, мають на меті сформувати життєво важливі вміння – читати й писати. Від успіхів у вивченні цих предметів прямо пропорційно залежать результати дослідження інших освітніх галузей.

І. Большакова, О. Вашуленко, Н. Волошина, Т. Качак, Н. Марченко, І. Мусійчук, М. Пристінська, О. Савченко у наукових публікаціях висвітлюють окремі аспекти формування мовної, мовленнєвої, читацької компетентностей на уроках української мови та читання в сучасній початковій школі. З огляду на те, що ця проблема виникла із появою Нової української школи, вона є актуальною та малодослідженою.

Мета дослідження – висвітлити сучасні тенденції у викладанні предметів мовно-літературної освітньої галузі Нової української школи.

У Новій українській школі у 1–2 класах (І цикл) і 3–4 класах (ІІ цикл) МОН рекомендовано вивчати такі освітні галузі: мовно-літературна освітня галузь, математична освітня галузь, природнича освітня галузь (це географія, біологія, хімія, фізика, географія), технологічна освітня галузь, інформатична освітня галузь, соціальна і здоров'язбережна освітня галузь, фізкультурна освітня галузь, громадянська та історична освітня галузь, мистецька освітня галузь. Мовно-літературна освітня галузь включає українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту. Вивчення цих предметів регулює нормативно-правова база, зокрема: Концепція Нової української школи, Державний стандарт початкової школи, Типові освітні програми та ін.

За Типовою освітньою програмою О. Савченко, метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

За програмою, укладеною під керівництвом О. Савченко, вивчення української мови та читання реалізується через інтегрований курс «Навчання грамоти» у 1 класі; навчальні предмети «Українська мова», «Читання» або інтегрований курс цих навчальних предметів у 2 класі; навчальних предметів «Українська мова», «Літературне читання» у 3–4 класах.

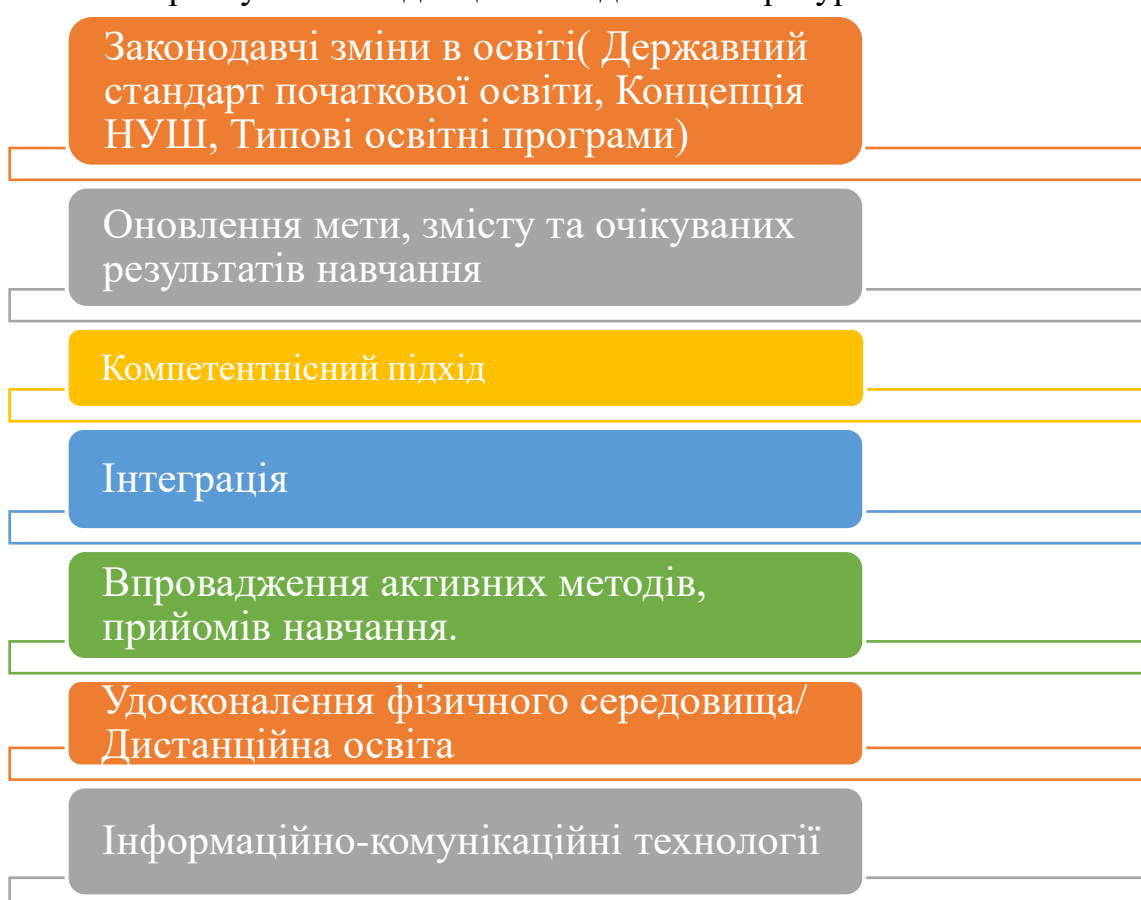
Відповідно до зазначених мети і завдань у курсі мовно-літературної освіти у 1–2 класі виділено такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища» (за програмою О. Савченко). У 3–4 класах відповідно до мети і завдань предмета «Літературне читання» визначено такі змістові лінії: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти».

За програмою, укладеною під керівництвом Р. Шияна, у 1–4 класі вивчають предмети: «Українська мова», на вивчення якого відведено п'ять щотижневих годин та інтегрований курс «Я досліджую світ». За програмою Р. Шияна у 1–4 класі виокремлено такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Перехід від знанневого до компетентнісного навчання вимагає формування ключових та предметних компетентностей, наскрізних умінь, перелік яких зазначено у Державному стандарті початкової освіти та типових освітніх програмах.

Отже, аналізуючи нормативно-правову базу, наукові та науково-методичні джерела, дійшли висновку та результати дослідження подали у кластері «Сучасні тенденції викладання літератури в НУШ».

Кластер «Сучасні тенденції викладання літератури в НУШ»

Отже, сучасна початкова школа змінюється відповідно до вимог сучасності. Зміни у викладанні предметів мовно-літературної освітньої галузі пройшли на рівні змісту, форм та методів викладання.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: <https://www.dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%>

[D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)

2. Концепція Нової української школи.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Нова українська школа: основи стандарту освіти:
https://konotopvision.ukr.school/wp-content/uploads/sites/27/2020/02/Nova-ukrayinska-shkola_Osnovy-standartu-osvity_versiya-1.0_2016-rik.pdf

4. Нова українська школа: poradnyk dlya vchytelya / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
<https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ НА УРОКАХ, РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Кириченко А. О., Мудрик О. Б.

Після реформи у системі освіти 2018 року «Нова українська школа» (далі НУШ), початкова освіта (більшою мірою) набула мету виховати у здобувачів освіти певні компетентності. Було виділено 11 компетентностей, якими має володіти школяр [1].

Зараз, як ніколи важливо та актуально використання онлайн ресурсів, умови які змінюють наше життя (COVID-19, карантин, війна) змушують нас користуватись сучасними інформаційними ресурсами. В умовах технологічного прогресу з'являються нові онлайн ресурси для проведення занять з різних дисциплін, тому треба проаналізувати, які саме онлайн ресурси доцільно використовувати на заняттях .

Мета дослідження – проаналізувати переваги та доцільне актуальне упровадження й розвиток сучасних інформаційних-ресурсів у освітньому процесі.

Доцільність та важливість використання онлайн ресурсів на сьогодні досліджувалися роботами Кунинець Н. Г., Чебана Л. І., В. М. Брижко, О. М. Кальченко, В. С. Цимбалюк та інших. Загалом на разі є багато різних трудів та джерел, які тією чи іншою мірою досліджували навчальні онлайн ресурси.

Інформатизація освітнього простору сьогодні є важливою складовою модернізації установ професійної освіти. А саме розглядається як ціле, що містить три взаємопов'язані складники: 1) технічна та комунікаційна достатність (забезпечення навчальних закладів комп'ютерним оснащенням, стійкими каналами приймання і передавання інформації тощо); 2) сучасні

електронні навчальні ресурси, контент, або зміст інформаційно-навчального середовища; 3) кваліфіковані користувачі (вчителі, студенти і викладачі) [2].

Онлайн ресурс – це платформа або онлайн програма, яка допомагає оформити або провести той чи інший захід різним спеціалістам або простим користувачам мережі Інтернет, у різних галузях: педагогіка, психологія, реклама, маркетинг, програмування тощо. Ми відповідно звертаємо увагу саме на галузь педагогіки.

Переваги використання онлайн-ресурсів для педагога є такими:

- прискорення та полегшення створення навчального плану;
- полегшення створення безпосередньо окремого уроку, який має бути викладено у плані-конспекті;
- полегшення створення додатків до заняття;
- велика кількість різних функцій та можливостей, які надаються онлайн ресурсами для створення форм заняття, що в свою чергу робить заняття цікавим та привабливим, вносить різноманітність;
- візуалізація, створення наочності;
- створення нестандартних занять;
- залучення батьків до навчального життя дитини.

Тобто, можна сказати, що використання онлайн ресурсів значно полегшує роботу вчителів, а саме створення та проведення занять, допомагає створити цікавий зміст заняття, використати нестандартні методи та форми заняття, що загалом позитивно відбивається на навчанні дитини.

Розглянемо кожен окрему перевагу і шлях досягнення успішного та доцільного її використання.

1. Створення навчального плану – це перше, що робить будь-який вчитель, адже для систематизації навчального процесу необхідно заздалегідь розпланувати весь навчальний рік, тему кожного заняття. Це обов'язковий етап навчального процесу. Вчитель може власноруч розробити навчальний план за допомогою підручних засобів, але у даному випадку доречніше буде звернутися до онлайн ресурсів, за допомогою яких вчитель значно швидше виконає поставлену задачу.

У створенні навчального плану допоможуть текстові редактори і одним з найкращих у цьому плані ресурсів є Google документи. URL: https://www.google.com/intl/ru_uA/docs/about/. У даній програмі педагог може створити таблицю, виділяти, підкреслювати текст, робити списки та різнокольорові форми. Очевидно, що навчальний план створиться набагато швидше та привабливіше, ніж власноручний.

2. Створення план-конспекту – також обов'язковий етап розробки заняття. У створенні план-конспекту також допоможе текстовий редактор, наведений вище, але важливою можливістю Google документів при створенні плану-конспекту педагогом – є можливість вставки зображення у план-конспект.

3. Створення додатків до заняття. Додатки можна створювати як у план-конспекті або інших документах вчителя, так і для заняття. У цьому

вчителю допоможе наступний ресурс – Google презентації. URL: https://www.google.com/intl/ru_uA/slides/about/. У ньому вчитель має змогу зробити презентацію з зображеннями, які потім окремо можна роздрукувати та резентувати учням на занятті. Дуже простий ресурс, який значно посилює ефективність подачі матеріалу.

4. Можливості. Без онлайн ресурсів вчитель обмежується підручними засобами викладення інформації на уроках. Наприклад, якщо вчителю необхідно візуалізувати інформацію, то він обмежується зображеннями з підручника, атласів тощо, які не досить точно зображують те, що треба, або не в достатній мірі. Або вчитель може застосувати метод демонстрації, але для цього необхідна наявність моделі, яку буде демонструвати вчитель. Звичайно демонстрація в більшості випадків неможлива, тому що навряд чи у вчителя будуть всі моделі підводних жителів, птахів, тварин, рослин тощо. Тому саме онлайн ресурси дають можливість візуалізувати те, про що йдеться в темі заняття. Яким чином це робиться - показуються відеофайли, документальні фільми, створюються презентації на необхідну тему, підбираються необхідні зображення, що значно більше приваблює дитину та концентрує її увагу на матеріалі.

5. Створення наочності – це обов'язкова складова кожного заняття, бо воно допомагає дитині сформувати первинні уявлення про навколишній світ. Власні відчуття залишаються в пам'яті і призводять до виникнення мислених образів, якими можна маніпулювати в розумі, порівнювати, узагальнювати, виділяти головні ознаки. Вербальне викладення матеріалу вимагає від дитини високого рівня образного мислення та мінімальні знання про предмет уроку, які у здобувача початкової освіти ще тільки формуються. А тому усна розповідь про щось невідоме - майже не має сенсу.

У створенні наочності, а саме роздрукованих зображень, або презентацій підійде вже відомий ресурс Google презентації, але для створення дійсно ефектних та привабливих презентацій, ідеально підходить ресурс – Canva. URL: <https://www.canva.com/>. Тут вчитель має змогу розробити не тільки привабливу презентацію з гарним дизайном, різними шрифтами тексту, а й зробити буклети, відкритки, картки тощо.

6. Створення нестандартних занять. Вчитель у своїй діяльності може провести нестандартний урок, тобто такий, який за своєю структурою відрізняється від класичного. Наприклад на уроці вчитель може включити документальний фільм, або мультфільм, у чому йому допоможуть відохостинги, наприклад, Vimeo, URL: <https://vimeo.com/> або YouTube. URL: <https://www.youtube.com/?hl=ru&gl=UA>. Також вчитель може розробити гру відгадай слово за допомогою сервісу Learning apps URL: <https://learningapps.org/>.

7. Залучення батьків до навчального процесу дитини є одним з важливих прийомів у гармонійному розвитку дитини. Крім цього це подобається і батькам, які мають змогу дізнатися чим займається їх дитина на уроці. Для цього вчитель може знімати відео-повідомлення та робити

фотографії процесу навчання та успіхів учнів, результати їх творчих робіт тощо. У такій комунікації з батьками вчителю допоможуть месенджери: Viber, Telegram.

У цілому використання онлайн ресурсів для проведення уроків ефективно допомагає організувати заняття. У наш час активно розвиваються соціальні мережі працівників освіти (Відкритий клас, Campus.ru, Мережа творчих учителів, Мережа дослідницьких лабораторій та інші). Вказані ресурси мають значний потенціал з точки зору організації навчання, який використовується поки що дуже обмежено і не враховує загальні тенденції, потенціал та напрями зростання електронних соціальних мереж [3].

Отже, можна узагальнити, що використання соціальних мереж як допоміжних засобів у процесі об'єднання навчально-методичної і комунікаційної сфер життя учня позитивно впливатиме на ефективність процесу навчання.

Список використаних джерел

1. Постанова кабінету міністрів України - № 688, від 24 липня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Карташова Л. А. Електронний освітній ресурс як засіб підтримки навчання інформаційних технологій майбутніх філологів. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [наук. ред. О. М. Топузов]. Київ : Педагогічна думка, 2012. Вип. 12. С. 421–427.*
3. Коневщинська О. Е. Розвиток поняття інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників в аспекті використання соціальних електронних мереж. 2015. 14-16 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Кислюк Ж. М.

У сучасному трактуванні соціальне виховання розглядають як процес відображення впливів середовища: предметного, соціального, ментального, сімейного, інституціонального тощо. Ці впливи зумовлені множинними різноспрямованими процесами, що відбуваються в сучасному суспільстві: політичними, економічними, стагнаційними, соціальними та динамічними.

Соціальне виховання – цілеспрямовано керований процес соціального розвитку, соціального формування особистості; допомога людині у засвоєнні та прийнятті моральних відносин, що склалися в сім'ї та суспільстві, прийнятті правових, економічних, цивільних і побутових відносин; спрямоване виховання людини з урахуванням її особистісно-соціальних проблем та відповідно до соціальних потреб середовища її життєдіяльності.

Соціальне виховання розглядають як систему цілеспрямованого впливу суспільства на цінності, відносини та смисли життя окремої людини, соціальних макрогруп з урахуванням узгодження трудової та пізнавальної активності їхніх членів, емоційно-моральних відносин, досвіду практичної діяльності з інтересами та цінностями даного суспільства у напрямку прогресивного соціально-економічного та духовно-культурного розвитку суспільства та людини.

На думку різних дослідників [1, 2], соціальне виховання – це турбота суспільства та держави про свій прогрес в особі творчого розвитку молодших поколінь. У сучасній теорії соціальної педагогіки та теорії соціальної роботи соціальне виховання розглядають як процес сприяння продуктивному особистісному зростанню людини під час вирішення нею життєво важливих завдань взаємодії з навколишнім світом. Це завдання досягнення життєвого успіху, соціальної компетентності, конкурентоспроможності, соціального самовизначення, виживання у суспільстві.

Процес соціального виховання особистості людини має свої основні

- цикли (сімейний, освітній, трудовий, післятрудоий);
- цілі;
- завдання – особистісне зростання індивіда, групи, колективу;
- засоби реалізації – зміст, форми, методи (інформаційні, інструментально-оперативні, комунікативно-інтерактивні);
- етапи здійснення (орієнтація, проектування, планування, реалізація завдань, оцінка досягнень);
- результати – ступінь успішності особистого зростання (у діяльності, спілкуванні, пізнанні, самореалізації людини у суспільстві).

Система соціального виховання – стійка сукупність цінностей та норм; організоване поєднання людей відповідно до принципів та сфер їхніх дії, порядків виконання функцій, просторово-часових зв'язків, відносин, упорядкованих способів діяльності в інтересах досягнення певних виховно-освітніх цілей соціалізації людей у суспільстві, вирішення культурно-розвивальних завдань соціального становлення особистості.

Соціальне виховання як система сприяння людиною самоорганізації власного життя містить у складі інформаційно-енергетичні (суспільні та особистісні) ресурси та просторово-часові компоненти свого функціонування.

Мета системи соціального виховання – спрямована інформаційна та практична підтримка процесу творчого, продуктивного та розумного становлення людської індивідуальності та особистості у конкретному суспільстві; необхідне сприяння особистості самоорганізації власного життя на всіх вікових етапах життєвого шляху (в дитинстві, підлітковому віці, юнацтві, дорослості, старості) й у різних життєвих просторах її соціальної взаємодії (у сім'ї, освітньому закладі, малій групі спілкування, трудовому колективі тощо); конструктивна допомога у ключових та критичних ситуаціях соціалізації та самореалізації особистості людини (статев-

рольової, сімейно-побутової, професійно-трудової, дозвоільно-творчої, соціально-правової, фізичної та психічної, морально-естетичної, емоційної тощо).

Освоюючи систему ролей у перерахованих соціумах, людина набуває якостей, що дають змогу їй стати особистістю. Вона стає тим, ким і має об'єктивно стати у житті:

– сім'янином, здатним виконати подружній обов'язок, вихователем своїх дітей;

– професіоналом, здатним на високому рівні майстерності виконувати роботу, роблячи її за законами економічної доцільності, беручи участь у колективному самоврядуванні і водночас володіючи необхідною комунікативною культурою, що покращує трудовий процес;

– громадянином країни з його високою патріотичною, національно-інтернаціональною, політичною, правовою, моральною та екологічною культурою;

– громадянином світу з високою геосоціальною та інтерсоціальною культурою; саморегулюючою системою в егосфері, що має здатність до регулювання своїх потреб, до самоосвіти, самовиховання, самоврядування своїми психічними станами та намірами у досягненні поставлених цілей.

Лише освоюючи і виконуючи ті чи інші соціальні ролі, людина розвиває та формує свою свідомість, світогляд, цілі, мотиви, інтереси, почуття, особистісно та соціально значущі потреби, тобто стає особистістю.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.

2. Козирєв М. П. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.

МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ

Кіріллова А. О.

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів корекційної сфери набуває все більшого значення з кожним роком, а випускники закладів вищої освіти повинні вміти розв'язати складні спеціалізовані практичні задачі в сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти [5]. Проте досягнення цієї мети можливе лише за умов сформованої у здобувачів освіти адекватної мотивації до навчальної діяльності.

Дослідженню проблеми мотивації присвячені роботи М. Алексеева, Д. Аткинсон, Л. Божович, О. Гилюн, О. Дробот, Г. Келлі, В. Климчук, О. Ковальов, Г. Костюк, А. Леонт'єв, І. Ляшенко, Д. Макклелланд, Р. Мей, В. Мерлін, К. Роджерс, Ю. Ротгер, С. Рубінштейн, І. Синиця, В. Сухомлинський, Г. Хекхаузен та ін.

Метою наукової роботи є теоретичний аналіз проблеми мотивації початкової діяльності як основи подальшого успішного засвоєння освітньої програми та професійного становлення корекційного педагога.

Будь-які свідомі вчинки людини мають свою мету – те, до чого вона прагне, чого хоче досягти за допомогою своїх дій. Мета може бути близькою (виконати завдання самостійної роботи на завтра) та віддаленою (отримати диплом). Вона буде базисом для подальшої активної діяльності особистості. Проте ми будемо досягати цілей тоді, коли матимемо мотив – внутрішню рушійну силу, яка буде спонукати до дії. Мотивом може бути і певний матеріальний аспект, і духовні чи культурні потреби людини. Мотиви також можуть бути близькі та віддалені, усвідомлені чи ні та ін. [2, с. 77–78]. Переважно у вигляді мотиву постає людський інтерес та ідеал (образ/взірець) [1, с. 35, 36].

Натомість професійна мотивація це певна система цілей та потреб, які будуть спонукати здобувачів освіти корекційної сфери до активного набуття знань та досвіду. Мотивація також може мати в своїй основі компенсаторний механізм: здобувач освіти, який має високий рівень професійної мотивації, але низький рівень розвинутих здібностей досягне значно більших результатів ніж той, хто має високий рівень розвинутих здібностей, але низьку мотивацію [3]. Саме цей факт і підтверджує актуальність досліджуваної проблеми.

На наш погляд професійна мотивація активно формується в другій половині навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Цю думку також обґрунтовують С. Єрохін, І. Ляшенко, Ю. Нікітін, І. Нікітіна та ін. Це пов'язано з тим, що дисципліни циклу професійної підготовки здобувачами освіти активно засвоюються саме в період навчання на 3-4 курсах, а також в цей час організовується практика на посаді спеціаліста корекційної сфери.

Науковцями прийнято розділяти професійну мотивацію на інтерес, обов'язок та самооцінку профпридатності.

Інтерес може бути безпосереднім (здобувача приваблює зміст чи процеси конкретної професійної діяльності) чи опосередкованим (зумовлюється певними організаційними, соціальними чи якимись іншими характеристиками обраної професії).

Обов'язок постає у вигляді усвідомлення кожною окремою особою користі корекційної педагогіки/психології, переживання відповідальності за успішну роботу, готовності до подолання професійних труднощів у подальшій роботі.

Самооцінка профпридатності інколи дається здобувачам освіти досить важко. Це проявляється в двох аспектах: здобувач освіти не може співвіднести властивості професії та власних якостей або виникають труднощі у виборі професії у відповідності з особистими потребами [4].

З огляду на це можна зробити висновок, що навчальна діяльність є полімотивованою. А джерела активності в процесі навчання у здобувачів освіти можуть бути внутрішні (пізнавальні і соціальні потреби), зовнішні (умови життєдіяльності: вимоги, очікування і можливості) та особистісні (інтереси, потреби, переконання, ідеали, стереотипи та ін.). Це дає змогу виокремити такі групи мотивів: соціальні, пізнавальні, особистісні. В Альп цей перелік доповнює комунікативними мотивами та мотивами саморегуляції. Всі ці мотиви є досить природними, корисними в процесі професійної підготовки спеціалістів корекційної сфери. Проте є й інші підходи до класифікації мотивів:

1) умовно «негативні» мотиви (навчання, яке супроводжується розумінням, що можуть бути певні неприємності/сварки з боку значимих людей, якщо здобувач освіти не буде вчитися на достатньому рівні);

2) «позитивні» мотиви (проте ці мотиви сформовані не в діяльності): основані на соціальних прагненнях (обов'язок перед батьками) чи ряд вузькоособистісних мотивів (чиєсь схвалення);

3) мотивація, яка є базисом навчальної діяльності здобувача освіти.

Отже, можна зробити висновок, що не дивлячись на те, які саме мотиви будуть лежати в основі навчальної діяльності здобувачів освіти, їх академічна успішність може бути однаковою. Проте майбутнє професійне становлення корекційних педагогів буде пов'язане з фактом того, що здобувач освіти буде вчитися спираючись на мотиви-базиси навчальної діяльності, коли він буде розуміти цілі навчання, буде задовольняти свою професійну допитливість, буде прагнути до подолання перешкод та виражатиме інтелектуальну активність. Саме визначення провідних видів мотивації корекційних педагогів в залежності від курсу навчання потребує подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с.

2. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навч. посібник. Київ, 2000. 256 с.

3. Пінска О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. Проблеми трудової і професійної підготовки. 2009. Вип. 14. С. 111–115.

4. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи. Київ, 2008. 352 с.

5. Стандарт вищої освіти України зі спеціальності 016 Спеціальна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf>.

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кіяшко Л. І.

Одним із шляхів підвищення ефективності системи освіти є впровадження в практику інновацій. Упровадження інновацій у сферу освіти – це складний процес, який передбачає поступове оновлення і вдосконалення змісту, методів, засобів, педагогічних технологій, що, безумовно, впливає на якість педагогічного процесу. Проблемою розвитку інноваційних процесів в освіті, обґрунтуванням теоретичних положень щодо інновацій, структури інноваційного процесу в закладах освіти займалися і займаються багато вчених, педагогів (І. М. Дичківська, В. І. Загвязинський, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, І. П. Підласий та інші) [2].

Фізична культура – це частина загальної культури суспільства, одна зі сфер соціальної діяльності, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини. Фізична культура – це складне суспільне явище, що не обмежується розв'язанням задач фізичного розвитку, а виконує й інші соціальні функції суспільства в області моралі, виховання, етики. Вона не має соціальних, професіональних, біологічних чи географічних меж. Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, інноваційних технологій у галузі фізичної культури та професійного зростання викладача фізичного виховання аналізують З. О. Абасов, В. В. Гамалій, Б. І. Мельникович, В. Г. Саєнко, В. І. Сіткар, Б. М. Шиян [3].

Невід'ємною частиною всього освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти є фізичне виховання, а основною його формою – заняття. Організатором освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти є викладач і його основною метою є пробудження і підтримка інтересу та прагнення здобувачів освіти до пізнання, пошук шляхів урізноманітнення змісту, форм, методів та прийомів навчання через використання інновацій. Оволодіння новими технологіями навчання і виховання вимагає, насамперед, внутрішньої готовності педагога перетворювати себе. Лише творчий педагог здатний до пошуку і впровадження нового, нестандартного, тому основою інноваційної діяльності є творчий потенціал педагога.

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес вимагає від викладача:

- вивчення спеціальної літератури (додатково);
- аналізу педагогічного досвіду викладачів-новаторів;

- розробки плану запровадження нової технології;
- оптимального поєднання гуманітарних, природничо-математичних та професійних знань.

Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервна освіта.

У широкому розумінні «інновація» – це синонім успішного розвитку певної сфери діяльності на базі різноманітних нововведень. Головною ознакою інновації у сфері фізичного виховання можна виділити позитивні зміни, які виникають в результаті спеціально організованої інноваційної діяльності закладу освіти.

Педагогічні інновації умовно можна поділити на освітні і виховні. Формування конкурентоспроможної особистості можливе шляхом впровадження в освітній процес сучасних інноваційних технологій:

- розвитку критичного мислення;
- інтерактивного навчання;
- ігрових;
- особистісно орієнтованого навчання;
- проектна діяльність;
- проблемного навчання;
- інформаційно-комунікаційні технології.

Стосовно виховних інновацій, то під ними розуміють ті, що формують у здобувачів освіти особистісні цінності у контексті із загальнолюдськими, основними є національне виховання, виховання духовно-ціннісних орієнтирів.

У нормативно-правовому аспекті можливість інновацій забезпечується усе зростаючим ступенем самостійності закладів вищої та фахової передвищої освіти щодо розробки змісту, вибору методів і технологій навчання.

Використання інноваційних технологій на заняттях фізичного виховання та фізичної культури у коледжі спрямовані на формування у здобувачів освіти свідомого ставлення до свого здоров'я, стану фізичної підготовленості. На заняттях здобувачі освіти мають бути вмотивовані на позитивний результат та доброзичливе ставлення один до одного. Такого ефекту можна досягти комплексно використовуючи увесь арсенал методів та засобів навчання, найбільш ефективними з яких можна вважати метод імітації, метод регламентованої вправи, метод проєктів, ігровий, методи порівняння, аналізу, змагання.

Ігрова діяльність на уроках фізичної культури займає важливе місце в освітньому процесі. Цінність ігрової діяльності полягає в тому, що вона формує типові навички соціальної поведінки, специфічні системи цінностей, орієнтацію на групові та індивідуальні дії та розвиває стереотип поведінки в суспільстві [1].

Ігрова діяльність виконує наступні функції:

- навчальну (викликає інтерес у здобувачів освіти);
- комунікативну (засвоєння елементів культури спілкування);
- виховну (кожен учасник гри реалізує свої можливості);
- розвивальну (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей);
- розважальну (отримання задоволення);
- діагностичну (виявлення відхилень у знаннях, уміннях та навичках, поведінці);
- корекційну (внесення позитивних змін у структуру особистості).

Практика показує, що найбільш раціональним є впровадження методу проєктів. Це дозволяє вирішувати відразу декілька завдань:

- формування життєвих компетентностей здобувачів освіти;
- інтегрованість процесу навчання;
- заощадження часу на занятті.

Проєктна технологія на заняттях фізичної культури дозволяє будувати навчання на активній основі, через цілеспрямовану діяльність здобувача освіти, враховуючи його особисті інтереси. Це можуть бути проєкти з дослідження впливів фізичної культури на організм людини, дослідження історії спорту, підготовки та проведення змагань і спортивних свят.

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють не тільки зробити заняття фізичної культури цікавим, сучасним, досягти максимальних результатів засвоєння теоретичного чи практичного матеріалу, але й вирішити проблему пошуку і зберігання інформації, планування, контролю і управління заняттями фізичною культурою, проводити діагностику стану здоров'я і рівня фізичної підготовленості здобувачів освіти. Сучасні інформаційні технології на занятті роблять його досконалішим, дозволяють використовувати випереджальні завдання, фіксувати техніку і точність виконання освітніх завдань, а використання музичного супроводу створює позитивний настрій у здобувачів освіти і викладача.

Електронні освітні ресурси, також дозволяють здобувачам освіти удома детальніше познайомитися з темою, що вивчалась на занятті, знайти необхідні вправи для вдосконалення власних фізичних якостей і поповнити багаж своїх знань з фізичної культури і здорового способу життя.

Отже, впровадження інноваційних технологій та їх елементів на заняттях фізичної культури є важливим кроком для кращого засвоєння знань, коли здобувач освіти отримує можливість засвоювати знання не примусово, а вільно, цікаво і вмотивовано; кожен учасник заняття може обирати власний темп виконання вправи, що дозволяє індивідуалізувати процес вдосконалення умінь та навичок. Під час занять здійснюється формування особистості, здатної визнавати й поважати цінності іншої людини; взаєморозуміння та взаємоповага до кожного; здобувач освіти з будь-яким станом здоров'я може внести власний вклад у колективну справу.

Список використаних джерел

1. Даниленко Л. І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі. *Управління освітою*. 2001. № 3. С.18-24.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
3. Сущенко А. В. Інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту URL : <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/fvis-2012-1/104-111.pdf>. (дата звернення: 18.10.2022).

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ КОЛЕДЖУ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Колесник Л. Д.

Розвиток сучасного суспільства передбачає зміни в проєктуванні та реалізації освітнього процесу. Виникнення цифрових технологій, соціальних мереж внесли зміни в суспільні відносини, призвели до мережевої залежності, тобто ідентифікації людини.

Для вирішення завдань цифровізації, знаходження відповідей на всесвітні інформаційні виклики у закладах фахової передвищої освіти відбувається цифрова трансформація [1]. Це сприяє появі вмотивованих здобувачів освіти, які можуть самостійно визначати особисту освітню траєкторію навчання.

Особливого значення набуває організація освітнього процесу в умовах військового стану. Виникає необхідність у створенні безпечного освітнього середовища, нових механізмів вивчення та оцінювання знань, умінь, компетентностей здобувачів освіти.

Існують різні підходи науковців до визначення «цифрове освітнє середовище». Сходимося на думці, що це – відкрита сукупність інформаційних систем для реалізації змісту освітнього процесу [2].

Цифрова освіта здійснюється засобами цифрових технологій, що суттєво впливає на формування її нової якості, трансформацію існуючої системи. Це проявляється у збільшенні кількості віртуальних освітніх платформ; впровадження нових технологій. Збільшується віртуальна мобільність здобувачів освіти, що дає змогу навчатись із-за кордону. Технології стали не тільки інструментами, але й середовищем існування з новими можливостями навчання.

В умовах цифрового освітнього середовища у здобувачів освіти формуються медіаграмотність, інформаційна активність, уміння працювати у команді, професійна мобільність, здатність до вирішення творчих завдань, навчання упродовж життя. Педагогові цифрове освітнє середовище дозволяє

широко використовувати спектр інформаційних технологій для планування, вибору контенту, візуалізації матеріалу, організації освітнього процесу, здійснення комплексної перевірки знань.

Участь в цифровому середовищі передбачає активність здобувачів освіти в одержанні знань. Реалізація активності означає виконання завдань, тестів, робота з відеоматеріалами, презентаціями. Зміст навчального матеріалу для здобувачів освіти може бути поданий через різні пристрої та платформи.

Інноваційні форми, використання новітніх технологій за посередництвом цифрових гаджетів впливають і на контент освіти. Однак, формування усвідомленого смислу навчання задля саморозвитку особистості залишається пріоритетним напрямком навчання.

Список використаних джерел

1. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. *Вісник Дніпропетровського університету*. Дніпро, 2015. Вип. 23. С. 9-18.

2. Барна О.В., Кузьмінська О.Г. (2020). Визначення готовності закладу вищої освіти до цифрової трансформації. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 30 квітня 2020 р. Тернопіль, 2020. С. 92-94.

СУЧАСНА КАНАДСЬКА ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ

Колєсніков Р. О.

Сучасна вища педагогічна освіта Канади являє собою інтегровану багаторівневу систему підготовки вчителів різних спеціальностей, спеціалізацій і 104 профілів. До цієї системи входять: університети (universities), університетські коледжі (university colleges), суспільні коледжі (community colleges) та коледжі системи CEGEP (College d'enseignement general et professionnel – коледж загальної та професійної освіти провінції Квебек) [6].

Історично в Канаді сформувалась унікальна система педагогічної освіти. Як засвідчує І. Баліцька, кожна з десяти канадських провінцій і трьох територій має особливе право приймати власні закони про розвиток педагогічної освіти. Структура освіти визначається законодавством провінцій, Міністерством освіти й у деяких провінціях – радами шкіл [1].

Сібіл Вілсон, канадська дослідниця, зазначає, що залежно від провінції та освітнього закладу історично склалося, що сьогодні в Канаді існує дві моделі

підготовки вчителів: послідовна (consecutive) та паралельна (concurrent). В обох моделях студенти по закінченню отримують ступінь бакалавра освіти (B.Ed.). Послідовна модель передбачає одно- або дворічну програму підготовки вчителя після отримання ступеня бакалавра з певних наук (в університеті або коледжі). Друга модель, паралельна, передбачає одночасне отримання знань із певної галузі наук (наприклад, фізико-математичні, природничі, гуманітарні) та педагогіки. Педагогічні дисципліни включаються в навчальний процес на першому або другому році навчання, яке триває чотири або п'ять років [11]. Обидві моделі передбачають обов'язкове проходження педагогічної практики в школі.

Міра Гембір, Кетрін Брод та інші канадські науковці додають ще дві моделі підготовки вчителів: післядипломна (graduate model) та одноступенева (a sole degree model). Остання характерна для провінції Квебек і північних територій.

Триває післядипломна програма приблизно два роки та включає два рівні: власне теоретичний і практичний (на кшталт шкільної практики). Такі програми готують висококваліфікованих учителів (Master of Education) або методистів.

Одноступенева модель передбачає одночасне здобуття вищої педагогічної та спеціальної (фізико-математичної, філологічної, природничої) освіти впродовж 3–4 років та не вимагає будь-яких додаткових сертифікатів чи дипломів [9].

Усі чотири вище перераховані моделі використовуються в окремих університетах у програмах, які передбачають співробітництво з місцевими школами.

Програма «Інтернаціональна педагогічна освіта» по-іншому визначає траєкторію навчання, коли університет співпрацює із закладами освіти інших країн, наприклад Мексики, США тощо. Деякі програми підготовки вчителів, розроблені для тих, хто не має часу чи достатньо фінансів, являють собою навчання part-time. Окрім цього існує дистанційне навчання, яке має іншу організацію, аніж програми вище перерахованих моделей [9].

Провінційні та територіальні відділи освіти запровадили постійний контроль над розробкою стандартів викладання відносно специфічних рис регіону. Відділи співпрацюють з освітніми коледжами, районними шкільними радами, федераціями, факультетами освіти в університетах, професійними асоціаціями вчителів тощо. Наприклад, у провінції Альберта було створено Стандарт якості викладання та Правила оцінки професійного зростання вчителів, які дозволяють здійснювати підготовку спеціалістів на належному рівні, їх сертифікацію, контроль і оцінку кар'єрного розвитку та зростання [9].

Згідно дослідження Канадської асоціації освіти, сімдесят відсотків канадців висловлюють високий рівень довіри вчителям початкових і середніх шкіл [9]. Це зумовлюється тим, що вчителі в цій країні, отримуючи вищу педагогічну освіту, не полишають свого навчання, натомість удосконалюють знання й уміння впродовж своєї професійної кар'єри. Адже, як зазначають

канадські дослідники (Міра Гембір, Катрін Брод, Марк Еман, Джейн Гескел), педагогічна освіта є лише першим етапом у професійному зростанні вчителів, для яких процес навчання є неперервним.

Як свідчать дослідження зазначених авторів, значну роль у постійному вдосконаленні знань та умінь майбутніх і працюючих учителів відіграє використання ІКТ, що не тільки поліпшує процес навчання, а й робить його більш організованим, цікавим, доступним, мобільним та інноваційним.

Як зазначає І. Гушлевська, у Канаді швидкими темпами відбувається перехід до інформаційно-технологічного суспільства, у якому зростає потік інформації, створюються нові технології, випускається нова продукція, залучається новий капітал. У процесі формування нової економіки та здійснення змін ключовим фактором стають саме інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Освітні заклади беруть активну участь у процесі трансформування освіти шляхом плідного використання новітніх технологій [2, с. 79]. Дослідниця проаналізувала періоди поширення й застосування ІКТ у Канаді та США.

Однією із сучасних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Канаді є збільшення кількості користувачів Інтернету та підвищення рівня ІКТ-компетентності студентів. Має з'явитися можливість культурного діалогу, подолання «цифрового розриву» між учасниками глобальної навчальної мережі.

За свідченням І. Баліцької, у Канаді також простежується тенденція збільшення робочого часу вчителів на фоні загального зменшення навчального часу. Це зумовлюється відведенням більшої частини навчання на самостійне опрацювання студентами з допомогою сучасних ІКТ [1].

Програми підготовки вчителів у Канаді націлені на те, щоб якомога краще реагувати на вимоги часу й відповідати сучасним потребам суспільства в умовах інформатизації та глобалізації. Знання стають основою розвитку економіки й суспільної діяльності загалом.

Формування вмінь майбутніх учителів використовувати потенціал інформаційних технологій стає основою адаптації педагогічної освіти до умов постіндустріального суспільства, яке розширює межі своєї діяльності від локальної до глобальної [9].

Таким чином, канадська система вищої педагогічної освіти перебуває у стані бурхливого розвитку в умовах інформатизації суспільства та привертає увагу багатьох дослідників. Критичний аналіз науково-педагогічної літератури й вивчення досвіду канадської вищої педагогічної школи допоможе з'ясувати питання сутності, спрямованості та основних видів сучасних ІКТ у канадській науково-педагогічній літературі, вивчити дидактичні можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у самостійній навчальній роботі студентів педагогічних спеціальностей. Слід звернути увагу й на використання досвіду канадської вищої педагогічної школи в Україні. Адже питання поліпшення підготовки вчителів у нашій країні за допомогою ІКТ є надзвичайно актуальним

і перспективним.

Список використаних джерел

1. Гушлевська І. В. Трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства (на матеріалах США і Канади) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2009. 248 с.

2. Елькін М. В. Сучасні педагогічні технології у підготовці майбутніх вчителів : монографія. Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Мелітополь : Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2014. 273 с.

СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Котелевська Л. Д.

Реформування освітньої системи України в напрямку інтеграції в європейський освітній простір передбачає розробку та впровадження інноваційних освітніх систем і технологій. Освітні технології забезпечують системність, цілеспрямованість, ефективність, результативність діяльності закладу освіти, його конкурентоспроможність та престиж. Характер взаємин між педагогами і здобувачами освіти, стрімкий технологічний розвиток суспільства, активне впровадження змішаного й дистанційного навчання вимагає від освітян формування нових професійних компетентностей: навчитися виконувати ролі навчальних консультантів, тьюторів, тренерів, фасилітаторів, які вміють налагоджувати позитивну конструктивну взаємодію зі всіма суб'єктами освітнього процесу. Формат сучасної освіти перебуває в активному русі, що створює можливості для запровадження різних форм освітньої діяльності і застосування дієвих освітніх технологій, а стратегія роботи викладача з використання інноваційних технологій – це створення моделі успішного навчання кожного здобувача освіти.

Теоретичні напрацювання науковців дозволяють здійснити класифікацію освітніх технологій за змістовим критерієм та критерієм способу передачі інформаційних повідомлень й виокремити такі її види: особистісно орієнтовану, інтерактивну, інформаційно-комунікативну, технологію навчальних проєктів, інтегровано-розвивальну та модульно-рейтингову [3, с. 36].

Помітно зростає кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В. Ю. Биков, Я. В. Булахова, О. М. Бондаренко, В. Ф. Заболотний, Г. О. Козлакова, О. П. Пінчук, О. А. Міщенко, О. В. Шестопап та інші. На

думку дослідників, основними напрямками формування перспективної системи освіти є забезпечення орієнтації навчання на нові технології інформаційного суспільства і насамперед на ІКТ.

Розкриємо значення сучасних тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які є фундаментом для створення інформаційного простору, та впливу на успішну реалізацію поставлених завдань в галузі освіти.

Сьогодні ми стрімко рухаємося до епохи інформаційного суспільства, в якому володіння інформаційними та комп'ютерними технологіями стає головною компетентнісною вимогою до кожної людини. Обставини, в яких перебуває сучасна освіта, спонукають до віртуальної комунікації, застосування різноманітних мультимедійних технологій, створення такого інформаційно-комунікаційного освітнього середовища, у якому учасники освітнього процесу мають змогу знаходитися щодня протягом усього періоду навчання (як в аудиторії, так і за її межами), отримувати вільний доступ до електронних освітніх ресурсів, що має сприяти формуванню професійних компетентностей.

Використання інформаційних та комп'ютерних технологій потребує створення студентоорієнтованого освітнього простору, головним завданням якого є не передача здобувачам освіти певної суми знань, а формування умінь здобувати і опрацьовувати нові дані, формування навичок мислення високого рівня: аналізувати, синтезувати, оцінювати. Третій рік, в силу обставин, заклади освіти змушені здійснювати освітній процес дистанційно або у змішаній формі. Тому глобальне впровадження комп'ютерних технологій в освітню діяльність, формування нових комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного середовища стало необхідністю. Власний досвід вказує на те, що використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним, але потребує більше часу на підготовку. Викладачам слід досконало володіти методичними інструментами задля підготовки до дистанційного заняття. Інформаційно-комунікаційні технології роблять викладача більш продуктивним, креативним і гнучким у своїй професії, а для здобувачів освіти відкривають доступ до нових джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дозволяють використовувати нові засоби навчання, підсилити інтелектуальні можливості здобувачів освіти, створюючи умови для самонавчання, самовдосконалення.

Сучасний педагог має володіти різноманітними освітніми технологіями з метою створення у закладі освіти ефективної та дієвої педагогічної системи, в основі якої лежать специфічні прийоми та технології реалізації освітнього процесу, що концептуально об'єднані пріоритетними освітніми цілями, а також пов'язані між собою завданнями та змістом, формами та методами впровадження.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : нав. посіб. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/itn.pdf> (дата звернення: 19.10.2022).
2. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. Київ: Вид. центр НЛУ, 2009. 380 с.
3. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Педагогіка*. 2015. №1. С. 35–38.

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ОСВІТЯН НА РОБОЧОМУ МІСЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кравченко А. В., Рассказова О. І.

Проблема безпеки завжди була актуальною починаючи від особистості закінчуючи державою та світом в цілому. Для українського суспільства вона є проблемою номер один, оскільки Україна зазнала й зазнає військової агресії з боку росії. Більшість населення України не були готові до цього й не мали досвіду життя та роботи в умовах постійного підвищеного ризику, тому нині, в умовах воєнного стану, гостро постає питання культури безпеки на робочому місці фахівців і фахівчинь різних сфер, насамперед освітньої, адже саме від їхнього вміння поводитися у надзвичайних ситуаціях залежить не лише їх життя, а й життя здобувачів освіти.

Аналіз стану дослідженості порушеної проблеми показав досить широке коло питань, висвітлених у наукових дослідженнях процесу формування культури безпеки (А. Борканюк, М. Бутиріна, Н. Валігун, В. Дем'янчук, С. Клевцов, І. Комаров, А. Носовський, І. Риженко, В. Чабан та ін.); формування культури безпеки дітей, підлітків, молоді (К. Варивода, В. Белан, Л. Кравченко, Н. Кулалаєва, О. Пуляк, Н. Стратійчук, О. Шароватова та ін.); культури безпеки життєдіяльності фахівців різних спеціальностей (Н. Астахова, Н. Гусятинська та Т. Чорна, С. Ігнатенко, Н. Єфіменко та ін.). Проте, незважаючи на досить ґрунтовну кількість досліджень, присвячених означеному питанню, серед наукових розвідок бракує досліджень щодо проблеми культури безпеки освітян на робочому місці в умовах воєнного стану.

Вперше теміносполуку «культура безпеки» було визначено Міжнародним агентством з атомної енергії у 1986 р. як набір правил та особливостей діяльності, організації і поведінки персоналу, який встановлює вищим пріоритетом особисту відповідальність і увагу до проблем безпеки, яка визначається їх значущістю [2; 3, с. 239].

Кодекс цивільного захисту України (ст. 41) визначає культуру безпеки життєдіяльності населення як сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки [1].

Досліджуючи питання культури безпеки освітян відзначимо, що від індивідуальних ціннісних установок, мотивів їхньої поведінки, рівня розвитку особистісних якостей та здібностей, а також рівня сформованості умінь щодо дій у надзвичайних ситуаціях залежить забезпечення культури безпеки на робочому місці.

Спираючись на аналіз наукових джерел з досліджуваної проблематики, витлумачуємо культуру безпеки освітян як рівень розвитку особистості, що характеризується наявністю особистих і соціальних цінностей, безпечною поведінкою в повсякденному житті та робочому місці, підготовленістю до вживання конкретних дій у надзвичайній безпековій ситуації.

Враховуючи вище зазначене, робимо висновок, що культура безпеки освітян на робочому місці в умовах воєнного стану включає в себе знання, уміння та навички щодо: самопомоги та психосоціальної підтримки усіх учасників освітнього процесу / копінгу; онлайн застосунків для отримання оперативної інформації / сповіщення; плану дій після оголошення повітряної тривоги; розташування найближчого місця захисних споруд цивільного захисту (сховища, укриття); надання домедичної допомоги та порядок її проведення; правил поведінки в укритті; що робити і як поводитись під час артобстрілів / коли знайшли вибухонебезпечний предмет; алгоритму дій у випадку, якщо опинилися під завалами / у випадку хімічної загрози / радіаційної небезпеки; номеру телефону виклику всіх служб екстреної допомоги тощо.

У цілому, доходимо висновку, що для забезпечення безпеки на робочому місці в умовах воєнного стану освітянам необхідно щоденно практикувати навички стійкості, пройти спеціальну підготовку щодо дій у надзвичайних безпекових ситуаціях, ознайомитись з інструкціями та схемою евакуації та розташування найближчого укриття, скачати та стежити за оповіщеннями, що надсилаються за допомогою засобів зв'язку (єТривога, Повітряна тривога, Тривога тощо), оволодіти технологією копінгу та алгоритмом дій щодо поводження у разі виникнення небезпеки на робочому місці.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України: веб-сайт. URL: <https://kodeksy.com.ua/kczu/41.htm> (дата звернення 10.06.2021).
2. Офіційний сайт Южно-Українського енергокомплексу: веб-сайт. URL: https://www.sunpp.mk.ua/uk/safety/safety_culture (дата звернення: 10.06.2021).

3. Романів Л. В., Пішак О. В., Бойчук Р. Р. Культура безпеки як складова базової культури особистості. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). С. 238-241.

ФІТНЕС СИЛОВОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ

Красько Є. В., Журавльова І. М., Пятницька Д. В.

Останнім часом дуже багато випробувань випало на долю нашого суспільства. Два роки перебування на карантині та введення воєнного стану на території нашої держави дуже кардинально змінили спосіб життя людей і здобувачів освіти у тому числі. Майже всі заняття проводяться в дистанційному режимі, що дуже скорочений час рухової активності, а це у майбутньому негативно вплине на здоров'я молоді.

Система фізичного виховання у закладах вищої освіти повинна сприяти утвердженню здорового способу життя та виховувати здорову молодь, тому викладачі фізичного виховання повинні шукати засоби, які посилять мотивацію здобувачів освіти до занять фізичними вправами та які можна проводити без проблем в онлайн режимі. [1] До таких засобів можна віднести фітнес силового спрямування, бо багато його видів не потребують великої території для занять і є дуже популярним на сьогоднішній день.

Метою нашої роботи є – дослідити вплив занять фітнесом силового спрямування на формування мотивації здобувачів освіти до самостійних занять фізичними вправами.

Як показує практика, існують різні способи мотивувати здобувачів освіти на заняттях з фізичного виховання, проте найефективніший метод полягає в тому, щоб продемонструвати різні позитивні впливи фізичних навантажень. До них можна віднести: інтерес до нової справи; цікаві форми проведення секцій; бажання самоствердитись в оточенні та у змаганні з іншими; бажання мати красиве тіло, щоб сподобатися особі іншої статі; бажання бути здоровим і зовнішньо привабливим тощо.

Фітнес силового спрямування підходить до вирішення багатьох, питань щодо мотивації студентів до занять фізичними вправами. До того ж, після проведення анкетування ми з'ясували, що він є найпопулярнішим видом з усіх запропонованих здобувачам освіти. Правильно побудована програма силового фітнесу може забезпечити значні функціональні переваги та поліпшити загальний стан здоров'я та благополуччя, включаючи збільшення міцності кісток, сухожиль та зв'язок, розвиток м'язів, поліпшення функціонування суглобів, зменшення ризику виникнення травм, зростання метаболізму, поліпшення функціонування серця, збільшення ліпопротеїдів високої щільності [1].

Після опитування здобувачів освіти обрали такі види фітнесу, як атлетична гімнастика, пілатес, body-sculpt. Роздивимось кожен з них більш докладніше:

Атлетична гімнастика – популярний вид спорту, оздоровчий напрям культуризму, заснований на використанні комплексів силових вправ із різними обтяженнями: штанга, гантелі, гирі, тренажери. Його легко пристосувати до занять в домашніх умовах. Наприклад, додати більше вправ з обтяженням власного тіла. Інвентар для тренування можна зробити із засобів, які у кожного є під рукою, а саме, замінити гантелі пластиковими пляшками з водою або піском тощо. Науковці встановили, що заняття силовими вправами позитивно впливають на функціональні системи організму, зокрема серцево-судинну та органи дихання. Застосування засобів атлетичної гімнастики на заняттях із фізичного виховання дає змогу за короткий термін досягти збільшення м'язової маси в хлопців 18–19 років. У цілому вправи з обтяженнями сприятливо впливають на формування статури, покращують дієздатність органів і систем молодого організму [2].

Пілатес – заняття по цій системі тонізують м'язи, розвивають рівновагу, покращують статуру, надаючи м'язам більш подовжену форму, розвивають дихальну систему [3]. Вправи розроблені з акцентом на розвиток м'язової сили, особливо на зміцнення м'язів преса та спини, поліпшення гнучкості та рухливості в суглобах. Засновником цієї системи був Джозеф Пілатес він розробив вправи які будуть загальнодоступних і приносили задоволення під час виконання цих комплексів. Під час тренувань жодна частина тіла не залишається без уваги, вправи сприяють розвитку силової витривалості є профілактику багатьох хвороб та що самої найголовніше нею можна займатися вдома біля доступних гаджетів.

Body-sculpt – Body-Sculpt – один з видів силового фітнесу аеробного типу, який надає атлетичний вплив на організм. Тренування Body-Sculpt надає можливість мати рельєфні та міцні м'язи. На заняттях враховується неоднакова ступінь фізичної підготовленості, навантаження та вправи даються так, щоб всі ті, хто займається мали змогу обрати оптимальне для нього число підходів і повторень, завдяки цьому його можна вважати універсальним фітнес-напрямком [4].

Аналізуючи особливості цих програм, ми можемо зробити висновки, що вони є універсальними і підходять для використання під час занять із здобувачами вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Воловик Н. Оздоровчий фітнес для студентів : навч. посіб. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоман., 2012. 141 с.
2. Гах Р. Атлетична гімнастика в системі фізичного виховання студентів економістів другого року навчання. *eVNUiR: Домівка*.

URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2810/1/Gah.pdf> (дата звернення: 12.11.2022).

3. Precarpathian National University Repository: Вплив пілатесу на рівень фізичної підготовленості студентів. *Precarpathian National University Repository: Home*. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/8797> (дата звернення: 12.11.2022).

4. Титович А. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ BODY-SCULPT В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ. *Головна сторінка DSpace*. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/26559/7.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.12.2022).

ГУМОР ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Кривенко Ю. О.

Кожен українець сьогодні перебуває у боротьбі на різних фронтах нашого життя. Хтось боронить наші кордони ціною власного життя, дехто, ризикуючи, забезпечує постачання гуманітарної допомоги тим, хто цього потребує. А хтось бореться за історичну правду нашої держави та гідне майбутнє незалежної України на освітньому фронті.

Діти сьогодні, особливо учні початкової школи, мають підвищений рівень тривожності, невпевненість у власних силах та панічні атаки. Психолого-педагогічний супровід закладів загальної середньої освіти зараз здійснюється на високому рівні. Проводяться тренінги серед учнів щодо надання першої допомоги в критичних ситуаціях, заходів щодо поведінки з вибухонебезпечними предметами, а також багато уваги приділяється дітям, які втратили заклад освіти, житло чи близьких людей.

На тлі постійного інформаційного перенавантаження, небезпеки та переведення освітнього процесу на платформи дистанційного навчання не слід забувати про те, що головним джерелом знань та підтримки для дітей молодшого шкільного віку стає класний керівник та вчителі-предметники.

Важливою умовою успішного перебігу освітнього процесу є формування сприятливого соціально-психологічного середовища через налагоджені міжособистісні стосунки в класній спільноті.

Слід зазначити, що характер соціально-психологічного середовища залежить від ступеню розвиненості зрілості колективу. Тобто, учні першого класу потребують впровадження зовсім інших підходів до формування учнівської спільноти. Вони не розуміють особливостей шкільного життя, не відчують самостійності у прийнятті рішень під час встановлення міжособистісних стосунків. Також вони складніше набувають досвіду спілкування, адже згідно з рекомендаціями організації освітнього процесу під

час впровадження воєнного стану вчитель встигає пояснити навчальний матеріал, але не всі діти встигають висловити свою думку, поділитися емоціями, отримати підтримку групи осіб, частиною якої дитина є.

Учителям першокласників слід пам'ятати, що в НУШ відбувається наскрізний процес виховання, який формує цінності, серед яких є і моральні. Дослідники НУШ (Н. Бібік, Н. Софій, О. Онопрієнко, Ю. Найда) стверджують, що процес виховання ґрунтується на компетентнісному підході. Ключові компетентності об'єднують особистісне та соціальне в освіті. Також компетентності створюють ситуацію, коли сукупність способів діяльності набувається дитиною не тільки через виховання або навчання, а й через вплив середовища. [1] Саме тому слід прагнути того, щоб це середовище стало психологічно безпечним, незважаючи на форму організації освітнього процесу.

Учні першого класу онлайн не усвідомлюють до кінця свою приналежність до шкільної спільноти, адже вони мають уявлення тільки про сформовану мікрогрупу дітей, серед яких зараз здобувають освіту. Слід звернути увагу на родинні цінності та житлові умови, в яких дитина перебуває, бо іноді зосередитися на освіті неможливо через неналежну організацію батьками освітнього простору для маленького учня.

Учні 2-4-х класів потребують не лише підтримки та розуміння, а й нівелювання негативних емоцій щодо покинутого дому, переїзду та розлуки з друзями відновленням спілкування з тими, до кого вони звикли. Деякі діти вже мали усталене коло спілкування в класній спільноті. Серед них є ті, кому важко налагодити нові соціальні зв'язки. Вони замкнені, злякані та прагнуть повернутися до звичайного життя. Таких дітей важко повернути до навчання, адже їм складно йти шляхом самовираження через страх не бути прийнятим.

У першокласників такі випадки можуть бути розповсюджені через зміну помешкання, розлуки з близькими людьми або переходом із закладу дошкільної освіти. Батьки мають бути проконсультовані щодо зміни режиму дня дитини та мотиваційних бесід стосовно переходу на новий освітній етап життя. Саме тут роль вчителя є вирішальною, а його особистість має стати запорукою створення психологічно безпечного середовища в колективі з демократичним кліматом.

Практична діяльність вчителів початкової школи демонструє, що дитячий колектив сьогодні є дуже крихким та нестійким явищем, оскільки є ризик зміни закладу освіти дитиною, яка тільки почала відчувати себе його частиною. Також можливий вплив родини, цінності якої є протилежними тим, які формуються школою.

Дитина переважно перебуває в сімейному колі, ніж в колективі однолітків та однодумців, тому не виключені різні політичні погляди та реакції на висловлення оточуючих людей. Вчитель має бути готовим до таких випадків, але це ускладнює відстеження кореляції між успішністю побудови позитивного соціально-психологічного клімату та поведінкою

дитини. Партнерство в сучасному освітньому просторі неможливе без участі батьків здобувачів освіти і розвиватиметься за умови створення спільноти, коли педагог стає фасилітатором розвитку соціальних навичок у дітей. Таким чином, учитель має прагнути спрямовувати діяльність класної спільноти на шлях становлення повноцінного здорового колективу, але не намагатиметься жорстко та відкрито контролювати цей процес. Позитивний настрій у класній спільноті створюється за допомогою атмосфери довіри, відчуття приналежності до спільноти, участі у прийнятті рішень, вільного від критики ставлення вчителя, справедливості й неупередженого ставлення дітей.

Актуальним чинником функціонування колективу учнів є місце перебування кожної дитини. Слід зазначити, що великий відбиток на поведінку дітей накладає країна перебування, адже вплив культури та спілкування з мешканцями іноземними мовами дуже яскраво відображується на сприйнятті дітьми навчальних матеріалів. Тож слід розширити межі навчальної програми та передбачити обмін думками між дітьми, які мешкають в різних державах, щоб вони мали змогу обмінюватись досвідом і формулювати думки рідною мовою.

Реформована система освіти відкриває багато шляхів педагогам-новаторам, які прагнуть віднайти свої неповторні методи та перевірити їхню ефективність через використання наданої Концепцією НУШ автономії вчителя. Саме позитивістські концепції в освіті стануть шляхом до формування емоційно здорових особистостей, які здатні до творчої діяльності та самореалізації в майбутньому після пережитих подій.

Таким чином, у зв'язку з глобальними змінами сприймання оточуючого світу дітьми, освіта має активно впроваджувати сучасні тренди, адже такі форми пізнання себе та світу є ненав'язливими і психологічно легкими. Саме тому слід звернути увагу на впровадження в освітній простір тенденцій соціальної активності та гумористичної подачі матеріалу в незалежності від його змісту та мети. Учні початкової школи не мають довго перебувати в атмосфері серйозності.

Однією із найважливіших якостей гумору та сміху є те, що він не тільки допомагає налагоджувати суспільні зв'язки між учнями, а й нейтралізує стресові умови, у яких доводиться працювати педагогу. Гумор як властивість людської природи є безсумнівною цінністю на сьогодні (і не тільки в педагогічній царині), а знаходить гумор вихід через його природне вираження – сміх. Про його позитивний вплив вже відомо у медицині, психології, менеджменті, тож слід розвивати напрям використання гумору й в педагогіці.

Педагогічний гумор має свої особливості. Оскільки вчитель має бути моделлю бажаної поведінки дитини, то слід утримувати баланс між видом діяльності та доцільності жарту, темою заняття або настрою дитини.

Постулати НУШ свідчать про те, що вчитель має поважати дитину та вірити в успішність кожного з учнів. Учитель має дотримуватись презумпції талановитості кожної дитини та виявляти високі очікування щодо

кожного учня. Діти мають розуміти, що вчитель цінує будь-який їхній внесок до розвитку класної спільноти, навіть якщо він на перший погляд є незначним. Учитель має слухати дитину та дотримуватись конфіденційності. В жодному разі не провокувати дитину саркастичними жартами. Комічним може стати порівняння дитини із казковим образом, твариною в позитивному сенсі похвали, але може завдати образи, якщо використано недоцільно та викликає негативні асоціації.

Таким чином, гумор є важливим педагогічним засобом, який забезпечує усвідомлення учнями протиріч у змісті, методах і формах освітнього процесу або вимогах, які висувають дорослі. Також гумор знімає психологічну напругу і сприяє створенню доброзичливих взаємовідносин та позитивного соціального-психологічного клімату в учнівському колективі.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ПРОБЛЕМА ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Купіна О. В.

Нині важко уявити життя без використання мережі інтернет. Її ресурси дозволять реалізувати безліч потреб сучасної людини, починаючи зі пошуку інформації, спілкування та замовлення товарів чи послуг і до реалізації масштабних проєктів тощо. Користування засобами мережі має безліч переваг, проте є випадки, коли інтернет заважає реальному розвитку та реальному спілкуванню, викликає залежність, депресивні стани тощо.

Проблема залежності від соціальних мереж розглядається у тісному зв'язку з питанням інтернет-залежності та досліджувалася багатьма науковцями, зокрема Т. Вакулич, О. Войскуновський, А. Голдберг, К. Коломієць, О. Камінська, В. Просохова, О. Гузьман, Н. Ляшенко, М. Орзак, Х. Турецька, Л. Юрьєва, К. Янг та ін., висвітлюють основні аспекти та процес формування залежності.

Психолог К. Янг вказує, що термін «інтернет-залежність» є виявом проблем поведінки та контролю над потягами, однією з яких є пристрасть до віртуальних знайомств, велика кількість «друзів» в мережі, значна кількість часу на онлайн спілкування [4].

О. Гузьман, Н. Ляшенко проявом комп'ютерної залежності вважають непомірне спілкування в соціальних мережах й зазначають, що воно поширене серед підлітків і пов'язують це з бажанням молодих людей розширити коло спілкування, різнобічно презентувати свою особистість або

скласти інший, більш привабливий, бажаний та нереальний власний образ [1].

Сучасний стиль життя вимагає практично постійно бути на зв'язку та з доступом до мережі інтернет, зокрема це стосується і студентської молоді.

Месенджер як програмний додаток для обміну повідомленнями забезпечує миттєвий обмін повідомленнями в режимі реального часу. З моменту появи смартфонів і подальшого вибухового зростання мобільних додатків недорогі або безплатні чати й додатки для обміну повідомленнями в соціальних мережах зарекомендували себе як доступна альтернатива текстових повідомлень за допомогою операторів. Багато додатків пропонують функції групових чатів, обміну зображеннями, фото, відео і звуковими повідомленнями, а також емодзі, наліпками, гіфками тощо.

Серед чинників, що сприяють інтернет-залежності, дослідники називають особливості інтернет-середовища (анонімність, інтерактивність, контрольованість, відсутність обмежень тощо) індивідуальні особливості людини (шизоїдна та нестійка акцентуації, тривожність, сором'язливість, низька комунікабельність, незадоволеність комунікативних потреб, знижена самооцінка тощо) та особливості соціальної ситуації (самотність, стосунки в родині, труднощі з однолітками).

Дослідження залежності від соціальних мереж вимагає чіткого визначення сутності та ознак даного явища. Воно має базуватись на певному розумінні особливостей соціальних мереж як середовища взаємодії людей в інтернеті та характеристик адикції як особистісного розладу та деструктивної або девіантної форми поведінки. Поняття соціальна мережа в сучасних джерелах стосовно Інтернету використовується у двох значеннях: в якості спільноти людей, утвореної на основі розгалуженої системи міжособистісних зв'язків, та у якості веб сервісу, що надає можливості для підтримки таких зв'язків та утворення віртуальних груп за інтересами. Веб сервіс соціальних мереж дає можливість користувачам за допомогою персональної сторінки представити себе та основні події своєї життєдіяльності, встановити та підтримувати міжособистісні контакти, створювати групи за інтересами, обмінюватися інформацією та мультимедійними матеріалами.

Характерними особливостями міжособистісної взаємодії в соціальних мережах на відміну від спілкування користувачів на інших Інтернет-ресурсах (в форумах, на інформаційних сайтах, в чатах тощо) є її персоніфікованість і контрольованість учасники мереж виступають саме як особистості (а не як приховані за псевдонімами безликі вільнодумці.), які до того ж можуть вільно конструювати власний образ та вільно обирати партнерів по спілкуванню, тему, час та місце взаємодії [2].

Залежність від соціальних мереж стає розповсюдженою проблемою серед користувачів Інтернет-простору. Спроби задовольнити свої реальні потреби за допомогою віртуальних засобів комунікації дають відчуття задоволеності на деякий час, але з часом надмірне занурення у соціально-

мережеву реальність сприяє появі депресивних станів, інформаційному та емоційному перевантаженню, зниженню ефективності комунікації, яка і в реальності набуває віртуальних рис. Мережева залежність може стати причиною серйозних негативних наслідків для особистості, пов'язаних, зокрема, зі станом здоров'я, самооцінкою, професійним становленням, стосунками з родиною та друзями, знеціненню своїх досягнень. Однак у той же час вона може сприяти кращому самопізнанню, розкриттю творчого потенціалу та самовираженню, позбавленню від страхів, комплексів та стереотипів, розширенню світогляду, розвитку власних можливостей та креативності, появі близьких друзів та знайомих, що сприяє більш свідомому та творчому конструюванню життя особистості [3].

Спілкування в соціальних мережах властиво практично всім здобувачам освіти закладів вищої освіти та є необхідною складовою сучасного способу життя; чинниками формування залежності від соціальних мереж у здобувачів освіти є мотивація збільшення часу та розширення кола спілкування, відволікання від проблем і контролю власного емоційного стану за допомогою інтернету, труднощі у стосунках з батьками за умов спільного з ними проживання, наявність великого кола неподоланих проблем, зокрема комунікативних і матеріально-побутових, орієнтація на зовнішню допомогу при подоланні проблем.

Список використаних джерел

1. Гузьман О. А. Комп'ютерна залежність підлітків. Режим доступу URL: <http://web.kpi.kharkov.ua/sp/guzman-o-a-lyashenko-n-o-komp-yuterna-zalezhnist-pidlitkiv/>
2. Лютий В. П., Коломієць К. С. Залежність від соціальних мереж як проблема сучасних студентів. *Вісник Академії праці й соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2014. № 3-4. С. 6-12.
3. Малєєва Н. С. Залежність від соціальних мереж як соціально-психологічний феномен. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія*. 2015. Т. 20. Вип. 3 (37). Ч. 1.
4. Янг К. С. Діагноз – інтернет-залежність Режим доступа URL: <http://www.narcom.ru/ideas/common/15.html>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ «МАЙБУТНІЙ ФАХІВЕЦЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ДИТИНА»

Курганнікова О. О.

Динамічний розвиток держави в усіх галузях вимагає підготовки високоосвіченої, толерантної, інтелектуально розвиненої, творчої, духовно багатой та національно свідомої особистості, основи якої закладаються саме у дошкільному віці. Саме дошкільний вік вважається сензитивним для вивчення іноземних мов, у процесі якого формуються вищезазначені якості майбутнього свідомого Громадянина своєї Батьківщини та світу. Активна співпраця країн, народів і культур можлива за умови вільного володіння рідною та кількома іноземними мовами, а також творчого застосування набутих знань на практиці.

Формуючи творчих та зацікавлених в активній майбутній професійній діяльності фахівців дошкільної освіти – ми закладаємо фундамент високорозвиненої Держави, особливо коли мова йде про фахівців, які навчатимуть дітей іноземної мови.

Вимоги до майбутнього фахівця дошкільної освіти та питання підвищення ефективності їх професійної підготовки можна знайти в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», пріоритетних напрямках Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, «Базовому компоненті дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти України). Нова редакція» та інших нормативних документах.

Питанню використання інтерактивних технологій навчання приділяли увагу у своїх працях О. Бабакіна, С. Беляєв, С. Будак, Н. Гончар, М. Кларін, Є. Коротаєва, Л. Машкіна, Т. Мухіна, В. Паламарчук, В. Пенфілд, Г. Пономарьова, О. Пометун, М. Роганова, Г. Селевко, С. Сисоєва, А. Чаговець, А. Харківська, Х. Шапаренко та інші. Але не зважаючи на те, що формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності стало предметом дослідження багатьох науковців, проблема підготовки до використання інтерактивних педагогічних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку іноземної мови потребує належної уваги та подальшого вивчення.

Оскільки процес навчання англійської мови дітей дошкільного віку передбачає використання захоплювальних та цікавих для них форм і методів навчання, без творчості вихователя не обійтися. Тому в межах даного дослідження вважаємо за доцільне приділити увагу підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) до використання інтерактивних педагогічних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови.

Сьогоднішні реалії спонукають на вивчення іноземних мов задля упевненості у своєму майбутньому та майбутньому нашої держави. Саме тому система освіти змінюється та вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових комунікативно-спрямованих та цікавих методів навчання дітей іноземної мови. Особливу увагу хочеться звернути на значення використання інтерактивних педагогічних технологій у підготовці фахівців, які викладатимуть іноземну мову в закладі дошкільної освіти.

Підготовка майбутніх вихователів ЗДО до використання інтерактивних педагогічних технологій у процесі навчання англійської мови дітей дошкільного віку відбувається у педагогічному навчальному закладі під час теоретичних та практичних занять. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти виступає як процес, що містить у собі мотиваційний, пізнавально-когнітивний та конативний компоненти.

Основною *мотиваційного компонента* є професійно-педагогічна спрямованість (особисте прагнення студента застосувати знання про інтерактивні технології під час навчання англійської мови дітей дошкільного віку), в якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку тощо.

До *пізнавально-когнітивного компонента* входять: знання сутності і значення інтерактивних технологій; особливості використання та побудови інтерактивних занять з англійської мови; опанування умов успішної інтеракції. Знання і спеціальні вміння, незорієтовані на застосування в майбутній педагогічній роботі, не стають інструментами професійно спрямованої діяльності та дуже швидко втрачаються. У зв'язку з таким підходом спостерігається значний розрив між теоретичною і практичною підготовкою майбутніх вихователів, у багатьох випускників виявляється несформованим необхідний рівень професійної готовності до роботи в ЗДО.

Конативний компонент готовності містить професійно-педагогічні вміння майбутніх вихователів із використання інтерактивних технологій, а саме вміння: ефективно застосовувати їх на практиці; доступно пояснити дитині дошкільного віку правила використання інтерактивних технологій; аналізувати та критично осмислювати результат взаємодії «педагог-діти», для чого необхідно в кожному конкретному випадку виявляти суть протиріч у цих взаємодіях, виокремлювати причини виникнення цих протиріч і визначати шляхи їх розв'язання; актуалізувати знання з педагогіки, психології та фахових методик, інтегрувати зв'язки між ними відповідно до вирішення конкретних проблемних завдань; творчо підходити до вирішення педагогічних вправ та ситуацій [1].

Запорука успішного застосування інтерактивних форм та методів навчання англійської мови дітей дошкільного віку – енергійний, творчий, завзятий та відкритий до впровадження новацій фахівець дошкільної освіти. Постає завдання перед вищим навчальним закладом – як саме підготувати майбутнього вихователя до використання інтерактивних форм та методів навчання англійської мови дітей дошкільного віку. Для досягнення високого

рівня підготовки майбутніх викладачів іноземної мови в дошкільному навчальному закладі необхідно знати та використовувати новітні методи викладання, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів тощо. Раціональне та вмотивоване використання методів навчання на заняттях іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача.

Існує чимало класифікацій інтерактивних технологій навчання, але на наш погляд найбільш доцільною для навчального процесу є класифікація О. Пометун:

- технології кооперативного навчання (робота в парах, робота в малих групах тощо);
- технології колективно-групового навчання («мікрофон», «незакінчені речення» тощо);
- технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація тощо);
- технології опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, «займи позицію», «неперервна школа думок» тощо) [3].

Ефективність використання даних технологій залежить від підготовленості вихователя, особливо коли інноваційні процеси в закладах дошкільної освіти розвиваються стихійно. В розумінні готовності до діяльності простежується два підходи: функціональний, де вона розглядається як стан психологічної функції, який зумовлює якісне виконання певної активності, та особистісний, де готовність виступає цілісним особистісним утворенням, що інтегрує сукупність внутрішніх суб'єктивних чинників окремої діяльності та досліджується переважно в контексті професійної підготовки до неї [2].

Під готовністю до використання інтерактивних педагогічних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови ми розуміємо реалізацію системи здібностей та професійних якостей майбутнього вихователя для активної та ефективної взаємодії з вихованцями. Як показує практика, існує проблема недостатнього рівня підготовленості майбутніх спеціалістів до використання у своїй професійній діяльності інноваційних технологій в цілому та інтерактивних технологій зокрема. Так як упровадження інновацій – це складний процес, який у різних вихователів відбувається по-різному. Тому є суто об'єктивні речі, з приводу яких потрібно надавати педагогам методичні консультації, а саме: як включити розробку до навчально-виховного процесу; які прийоми, методи, форми роботи слід використовувати, впроваджуючи ту чи іншу технологію. Говорячи про суб'єктивну сторону даного процесу, то викладачам вищих навчальних закладів можна запропонувати створити такі умови, при яких формування готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання інтерактивних педагогічних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови буде ефективною. До таких умов можна віднести:

- обґрунтування теоретико-методологічних засад змісту та моделі формування готовності вихователів дошкільних навчальних закладів до інтерактивних педагогічних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови, узгоджених із запитами ринку праці та сучасними світовими стандартами професії;
- розробки моделі та методичного забезпечення інтерактивних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови;
- організації активної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу;
- забезпечення сприятливого поля педагогічних можливостей для формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови.

Підготовка фахівців в галузі дошкільної освіти потребує суттєвих змін у змістовому й процесуальному забезпеченні її складових, що зумовлені сучасними вимогами ринку праці, зміною соціального замовлення щодо рівня готовності випускника до виконання професійно-педагогічних функцій та потребою особистості у самореалізації через професійну діяльність.

Список використаних джерел

1. Гончар Н. П. Результати формування готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання інтерактивних технологій. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України* : електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького : Хмельницький, 2013. Вип. 5.
2. Машкіна Л. А. Підготовка студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах: Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2000. 268 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
4. Пономарьова Г. Ф., Бабакіна О. О., Беляєв С. Б. Нові педагогічні технології: Навчально-методичний посібник. Харків : Видавець СПД-ФО Захаренко В. В., 2013. 280 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗЗСО

Лавріненко Т. М., Дмитренко К. А.

На теперішній час педагогічна наука вже має досвід щодо використання інноваційних технологій в освітньому процесі фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами. Стан здоров'я дітей двадцять першого століття, стрімкий розвиток технологічного процесу, а також всесвітні події останніх років такі як, пандемія та війна безпосередньо вплинули на освітній процес та його модернізацію до сучасних умов виховання. Застосування інноваційних технологій у методах навчання фізичній культурі сьогодні, це необхідний крок який треба зробити усім освітянам, для виконання основних завдань фізичної культури та надати якісні освітні послуги яких вимагає сучасний простір. Технологічний прогрес торкнувся кожного із нас у різних сферах, та посів значне місце у суспільстві.

Інноваційні технології надають змогу вирішити багато питань в освітньо-виховному процесі починаючи від надання безпосередньо освітніх послуг онлайн у сучасних умовах війни, так і забезпечення адаптації дітей, які мають певні психічні та психологічні розлади на фоні розгортання повномасштабної війни по всій території України. У зв'язку з новими викликами сьогодення перед нами постає задача у вивченні інноваційних технологій рекреаційних заходів засобами фізичного виховання та впровадженні їх до виховного процесу дітей середнього шкільного віку, що допоможе нам створити форму фізкультурно-оздоровчих занять яку можливо організувати у сучасних реаліях.

У спеціальній медичній та спортивно-педагогічній літературі прослідковується безпосередня цікавість до багатьох дослідників які розглядають проблеми охорони здоров'я дітей, та учнів. Особливу увагу приділяють працям, які розглядають дослідження фізичного здоров'я та методик реабілітації, корекції та профілактики при наявності певних відхилень у стані здоров'я школярів. Питання щодо неправильного формування та у подальшому порушення постави, сколіотичні хвороби, хвороби опорно-рухового апарату прослідковується у працях Н. Білошпицької, О. Томенко, О. Бондар та Е. Макарової. Наслідки війни це ще один виклик суспільству, психічний та психологічний стан дітей переживших війну потребує корекції та реабілітації, як фізичного здоров'я дитини так і психологічного. У підлітковому віці пережита ситуація знаходить свій вихід у психосоматичних й рухових маніфестаціях: дискоординація рухів, спазми та нервові тіки, енурез, логоневроз, болі серця, нудота, запаморочення, раптова втрата свідомості. Усі ці наслідки необхідно враховувати у виховному процесі фізичною культурою навіть у тих закладах загальної середньої освіти, які працюють за загальною навчальною

програмою, вона потребує змін, тому що суспільні явища вже відбулись і мають свої наслідки.

Мета дослідження – використання методів інноваційних технологій у фізичному вихованні дітей середнього шкільного віку під час війни рекреаційними засобами фізичної культури шляхом формування інноваційних фізкультурно-оздоровчих занять.

Система фізичного виховання у школах сучасного простору потребує змін та оновлення змісту і устаткування, вектор організації нового освітнього процесу повинен бути направлений на задоволення нових потреб суспільства, головним завданням якого є оздоровлення, реабілітація, профілактика та соціалізація учнів в якому буде враховуватись психологічний та психічний стан дітей під час воєнного стану, що також у свою чергу впливає і на фізичний стан дитини. Проаналізувавши сучасну систему виховання фізичною культурою спостерігається виявлення в учнях різних патологічних станів, що свідчить про неефективне фізичне виховання в школі та позашкільних форм роботи, також необхідно приділити увагу недостатній руховій активності, низькому рівню знань учнів у галузі фізичної культури оздоровчих технологій, правил проведення самостійних занять, недостатня мотивація до систематичних занять фізичною культурою та здорового способу життя. Всі ці недоліки можливо скорегувати організувавши фізкультурно-оздоровчі заняття та позашкільні заходи які зацікавлять учнів, вплинуть на мотивацію та систематизують заняття, що призведе до реалізації першочергових завдань, які ми ставили напочатку.

Таким чином, зазначимо як висновок, що фізична рекреація – процес використання засобів, методів і форм організації фізичної культури для задоволення потреб в активному відпочинкові, відновленні сил, розвагах і вдосконаленні людської особистості у вільний спеціально визначений час. До рекреативних форм відносять фізкультурно-спортивні розваги, туристичні походи з нефорсованими навантаженнями, заняття фізичними вправами, видами спорту тощо, що забезпечує здоров'я, повноцінний відпочинок, сприяють задоволенню потреб, пов'язаних із змістовними розвагами

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА КОЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ

Липтєва Д. А., Панфілов О. Ю.

Сучасна культурна ситуація рішуче вимагає значного перегляду традиційних освітніх парадигм, які сьогодні виявляються вже безсилими в сенсі забезпечення розвитку будь-якого культурного суспільства. У даний час ми можемо спостерігати зростаючий занепад взагалі будь-якої тоталітарності і авторитаризму у всіх сферах людської діяльності, особливо виразно відчувся в останнє десятиліття на так званому радянському і пост-

радянському просторі. Даний перебіг, звичайно, не міг не торкнутися і таку найголовнішу сферу життя суспільства, як освіта, зробивши його звичні зміст і форми неприпустимими. На сьогодні світ стає багатополярним і полікультурним, а ведучими тенденціями сучасної освіти є її гуманізація і гуманітаризація, діалогізм і проєктність. У зв'язку з цим вже є розуміння того, що освіта і навчання – дуже різні, і що освіта не має бути просто трансляцією.

За роки незалежності українськими філософами В. Г. Кременем, І. Д. Бехом та іншими визначено сутність нової освітньої парадигми, парадигми особистісно-зорієнтованого навчання, головними рисами якої є орієнтація на інтереси особистості та адекватність сучасним течіям суспільного розвитку. [1, с. 66].

Головний та важливий напрям розвитку системи освіти в Україні полягає у творенні умов для розвитку і становлення людини, її особистості, суспільності, адже освіта призначена навчити людину розшукати своє місце в житті, в соціумі, культурі. Основним наміром сучасної освіти є поступова заміна викладання на пізнавальну діяльність, яка має стати провідною, де особистість знаходиться в центрі уваги педагога. Створення саме таким чином творчо-інтелектуального середовища означатиме вирішення проблеми особистісно-орієнтованої освіти.

Метою дослідження є розглянути сучасні концептуальні шляхи та тенденції розвитку освіти і педагогіки, визначити як саме вони впливають на процес навчання в сучасній школі та ЗВО.

Сьогочасний вчитель має виступати свідомим суб'єктом педагогічного процесу і активним діячем соціального та наукового прогресу. Тому особливої цінності набуває проблема підвищення ефективності педагогічної освіти, розробки та опрацювання концептуальних засад професійно-педагогічної діяльності. Розвиток сучасного суспільства цілеспрямовані на інформатизацію усіх галузей виробництва, процесів розвитку науки і техніки, покращення суспільного і особистого життя українців. Реалії сьогодення розкривають необхідність широкого застосування інноваційних технологій не лише в повсякденному житті, а й у розвитку освітнього процесу. Застосування інформаційних технологій, які включають комплекс засобів і прийомів пошуку, зберігання, опрацювання, подання і передачі графічної, текстової, аудіо і іншої інформації на основі електронних засобів.

Загальні тенденції соціально-історичного розвитку будь-якої держави визначають рівень функціонування та реформування системи освіти. Відомі своїми освітніми здобутками високорозвинені країни світу займають провідне місце за рівнем життя її населення, соціального, економічного, культурного, політичного та, звичайно, освітнього розвитку. Необхідно віддати шану славетним педагогам, мислителям, подвижникам освітньої справи, що у ході історичного розвитку сформували платформу цінностей, актуальну для всіх країн і народів європейського континенту та всього світу.

Порівняльні дослідження спадщини минулого і сучасних досягнень нададуть змогу відкривати нові перспективи розвитку педагогічної думки [1, с. 5].

Сучасні інформаційні технології розкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують продуктивність самостійної роботи та дають нові можливості для творчості. Система освіти України направлена на:

- інтенсифікацію навчально-виховного процесу;
- підвищення його ефективності та якості;
- розвиток творчого потенціалу учня та здобувача освіти.

Загалом, суспільна думка в українському суспільстві постійно пов'язує піднесення педагогічної освіти з нововведеннями та освоєнням кращого зарубіжного досвіду. Водночас, можливості професійної підготовки вчителів в Україні неможливо уявити без таких явищ, як глобалізація, інтеграція, «Болонський процес», які є зовнішнім фактором сучасних і майбутніх змін.

Становище освіти в сучасному світі є складним і суперечним. З одного боку, освіта в ХХ столітті стала однією з найважливіших сфер людської діяльності. З іншого боку, розширення сфери освіти та зміну її статусу супроводжуються загостреннями проблем у цій сфері. В останні десятиліття в процесі пошуків шляхів подолання кризи освіти відбуваються радикальні зміни та формування нової освітньої системи.

Місце освіти в житті суспільства багато в чому визначається тією роллю, яку відіграють у суспільному розвитку знання людей, їх досвід, вміння, навички, можливості розвитку професійних і особистісних якостей. Ця роль стала зростати у другій половині ХХ століття, принципово змінившись в його останні десятиліття. Інформаційна революція та формування нового типу суспільного устрою – інформаційного суспільства – висувують інформацію і знання на передній план соціального та економічного розвитку. Зміни у сфері освіти нерозривно пов'язані з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті світового співтовариства. Саме з цих позицій спробуємо виділити і проаналізувати основні тенденції світової освіти [3, с. 30].

Глобальні процеси, які відбуваються в сучасному світі, стають стимулом трансформації традиційної системи освіти. Діяльність освітніх установ змінюється згідно розвитку та використанню інформаційних технологій у поширенні знань. Таким чином, одним з головних завдань покращення якості освіти в ХХІ столітті є застосування нових інформаційних технологій у поширенні знань.

Сучасні засоби телекомунікації дозволяють розробити ефективні навчальні технології, що значно підвищує якість і доступність освіти. Для подальшого розвитку інформаційних освітніх технологій необхідно вирішити наступні стратегічні проблеми:

- систематизація, тобто має бути єдина стратегічна політика в галузі освітнього процесу;

- комплексність (спільне використання педагогічного для психологотипу, навчально-методичного і організаційного забезпечення інформаційних освітніх технологій);
- комунікації (необхідно підняти рівень телекомунікаційних технологій при забезпеченні їх необхідним фінансуванням);
- стандартизація (існуючі інформаційні освітні системи якісно відрізняються один від одного по моделях, технологіях, формах організації);
- нормативно-правове забезпечення [2, с. 6].

Вирішення вищенаведених проблем спричинить різке підвищення якості освіти, яка є могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу. Гуманітарна сфера спрямована на забезпечення наукової, загальнокультурної, професійно-практичної підготовки особистості, формування інтелектуального потенціалу нації і всебічний розвиток.

У реформуванні освіти в Україні значною мірою враховується об'єктивний вплив загальних для сучасної цивілізації тенденцій розвитку. Перша тенденція – посилення процесу глобалізації економіки, взаємозв'язку і взаємозалежності держав світу. Друга тенденція обумовлена формуванням позитивних умов для індивідуального розвитку особи, її самореалізації в світі. Якісна освіта, як головна складова людського капіталу, є основоположним елементом конкурентоспроможності й стійкого розвитку країни. До індексу розвитку людського капіталу (HDI), який визначає Організація Об'єднаних націй, вища освіта входить з перевагою 1/6 і вимірюється коефіцієнтом обхвату вищою освітою молоді у відповідному віці [3, с. 45].

У XXI столітті вища освіта відіграє все більшу роль для суспільства в цілому. Суспільні зміни, що відбулися на переломі XX-XXI століть, призвели до значного перетворення освітньої сфери, а саме підвищення ролі освіти як соціального блага, розвиток суспільного й особистого усвідомлення освіти, як цінності; утворення й стійке функціонування та розвиток освіти як системи, що має у своєму комплексі такі інваріантні якості як, гнучкість, динамічність, варіативність; передовий розвиток освіти як процесу – зміна підходів до навчання, виховання й розвитку особистості, удосконалення змісту, технологій та засобів навчально-пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Железняк І. А., Косенко В. В., Чайка Н. А. Сучасні тенденції виховання та освіти: досвід країн світу: науково-допоміжний бібліографічний показник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. 308 с.
2. Волкова Н. П. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Педагогіка: навч. посіб. для студ. Київ: «Шкільний світ», 2001. 16 с.

3. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВСТВА ЗАСОБАМИ СЕЕН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Лещенко Є. В., Волкова К. С.

Через ситуацію, яка склалася в нашій країні, дуже важливою є соціально-педагогічна підтримка учнівства. Надання учасникам освітнього процесу знань щодо ознак та фаз стресового стану, стратегій поведінки в стресовому стані, формування особистої відповідальності за власне життя, здоров'я, емоції та дії, здійснення профілактики дистресів, підвищення рівня стресостійкості, зміна внутрішніх установок щодо реагування на стресові ситуації; формування практичних навиків саморегуляції. Упровадження форм, методів і прийомів, які здатні до розвитку емоційної складової, дозволять викладачам виховати морально відповідальну, емпатійну, соціально активну, особистість. Це так чи інакше залежить від рівня сформованості емоційного інтелекту учнів та може існувати лише тоді, коли школяр здатний перебувати у стійкому діалозі з власними емоціями та «Я», прагне виявляти уважне ставлення до емоційного світу інших людей та успішно вдаватися до комунікації у спілкуванні, а також розуміти важливість і сутність гуманного ставлення, моральних норм та етичних принципів життя.

Зміст поняття «соціально-педагогічна учнівства» базується на основному понятті «підтримка» і по суті полягає в тому, що підтримувати можна тільки те, що є, але ще недостатньо розвинене. І саме тому вона здійснюється з урахуванням наявних проблем та з метою надання превентивної та оперативної допомоги у їх вирішенні, соціальному та моральному розвитку особистості, її саморозвитку та життєвому самовизначенні.

О. С. Газман є першим науковцем, який ввів поняття «підтримка» в науковий обіг, та розглянув педагогічну підтримку учнівства в освіті як інноваційну проблему. Згодом наукове пояснення соціально-педагогічної підтримки стало ґрунтується на положеннях соціологічної теорії обміну (Дж. Хоманса) і положеннях соціальної психології (А. Маслоу), пошуку власного «Я» та соціокультурної обумовленості розвитку (Е. Еріксон, Е. Фромм). До осмислення поняття соціально-педагогічна підтримка долучилися також: Л. Аксьонова, Т. Анохіна, О. Арсентьєва, І. Євграфова, Н. Іванова.

На основі ґрунтовного підходу науковців до соціально-педагогічної підтримки учнівства, кілька років тому в Україні з'явилася програма

соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН) [1], пілотування якої відбувається у 26 школах із 23 областей за участі Інституту модернізації змісту освіти, Інституту проблем виховання, Національної академії педагогічних наук (наказ МОН від 18.11.2019 р. № 1431) [2].

У середині 1990-х Деніел Гоулмен опублікував книжку «Емоційний інтелект» [3], де навів аргументи на користь так званої «емоційної грамотності» – коли діти вчаться розрізняти власні емоції, давати собі з ними раду й співпереживати іншим. Також були взяті до уваги заклики Далай-лами до миру, порозуміння, співпереживання та усвідомлення того, що для всіх людських істот спільним домом є планета Земля. Хоча СЕЕН стало об'єктом досліджень нещодавно, однак багато учених та дослідників приділили увагу питанню його актуальності, зокрема, О. Елькін, Тсондю Самфел, Б. Озава -де Сільва, К. Тінарі [1].

Соціально-емоційне і етичне навчання (СЕЕН) – це інноваційна навчальна програма для дітей і підлітків від дошкільного до старшого шкільного віку, розроблена Університетом Еморі. Ця програма є дуже цікавою, адже вона надає освітянам інструменти, необхідні для розвитку емоційного, соціального та етичного інтелекту учнівства і самих себе.

Програма спрямована на розвиток навичок в таких сферах як: доброта, емпатія, комунікація, критичне мислення, вміння ставати на позиції інших та побудови відносин.

СЕЕН – це новітнє досягнення у галузі освіти; ця програма вдосконалює соціально-емоційне навчання (SEL/СЕН) ключовими додатковими елементами:

- тренування уваги;
- співпереживання та етичне осмислення;
- системне мислення;
- стійкість і травмоорієнтована практика [4].

Ця програма дає навчальні плани для різних рівнів розвитку дитини. До неї входять прості до впровадження уроки, концептуальна структура, використана при розробці програми, і ресурси для їхньої власної підготовки і розвитку. СЕЕН дає можливість учнівству бути етично залученими у глобальну спільноту, а освітянам – інструменти для підтримки благополуччя учнів і учениць. Методи СЕЕН можна використовувати як у межах певного предмета, так і низки дисциплін чи на позакласних заняттях, завдяки їх гнучкості, без шкоди для основного навчання. Базою нового методу є розвиток «soft skills», тобто «м'яких навичок», наприклад уміння утримувати увагу, системно, креативно й критично мислити, працювати в команді, співчувати. У такий спосіб у учнівства виховуватиметься стійкість до негараздів.

Узагальнення інформації з впровадження методів СЕЕН засвідчили важливість і необхідність соціально-педагогічної підтримки учнівства в умовах військового стану та післявоєнної відбудови України. Адже в основі СЕЕН лежить прагнення навчити учнів турбуватися про себе та інших,

особливо в плані емоційного й соціального здоров'я. Воно побудоване на співпереживанні: до себе та інших. Співпереживання не виховується через примушування, а лише за допомогою плекання конкретних навичок: уміння регулювати нервову систему й давати собі раду зі стресом, розуміння емоцій інших та вміння конструктивно з ними працювати, навичок соціалізації та побудови взаємин, ширшого погляду на спільноти, в яких ми живемо.

Список використаних джерел

1. Впроваджуємо СЕЕН: посібник про спільноту соціально-емоційного та етичного навчання URL: <http://surl.li/dgdol> (дата звернення: 06.10.2022).
2. Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання»; наказ Міністерства освіти і науки від 18.11.2019 р.
3. Деніел Г. Емоційний інтелект. Київ: Вид-во Vivat, 2018. 512 с.
4. Настав час для соціально-емоційного та етичного навчання URL: <http://seelearning.emory.edu/uk> (дата звернення: 06.10.2022).

THE EDUCATIONAL AND CULTURAL ACTIVITIES OF THE RELIGIOUS ORGANIZATIONS (THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY)

S. Luparenko

At the current stage of society's development, most of the educational and cultural problems of adults and children are solved at the state level, whereas public and religious organizations and private initiatives complement the state activities in the field of education and cultural development of people.

However, in Eastern Europe during the first half of the 20th century, when the educational institutions could not meet the existing demand for primary education, the educational and cultural activities of religious and public organizations came to the fore. Various religious associations (religious organizations, committees, congregations, etc.) sometimes acted more successfully and actively in solving the educational and cultural needs of people than the state bodies. They expanded the network of educational institutions and conducted educational and cultural activities for people.

In view of this, it is appropriate to study the directions of the educational and cultural activities of religious organizations in Eastern Europe during the first half of the 20th century.

Among different factors that influenced the activation of religious organizations and the implementation of their activities, there were the following: unsatisfactory conditions of people in the social and economic sphere; low level of

education and culture of people; insufficient number of educational institutions where subjects were taught in the languages of national minorities; the birth of the national liberation movement; the need for an educated and nationally conscious young generation [7]; activation of the national life of all ethnic groups; development of capitalist relations; modernization of production; changes in the social structure, etc.

Besides, the multicultural nature of the development of the education system in the countries of Eastern Europe was one of the specific features of their formation.

In view of this, the organization of people's education was carried out with a minor role of the state, but with the active help of public associations and the clergy, which was because of the inability of the state to provide support and education for all people who needed them.

Actually, in spite of the difficult political, social, economic and cultural conditions that were during the period under study, the activities of public and religious organizations significantly revived. Trying to raise the level of national consciousness and spiritual culture of people, the progressive public and the clergy began to found a variety of independent organizations, the activities of which were based on the principles of Christian morality and national values. Proposing the slogan of spiritual renewal, these organizations launched large-scale educational, social, cultural and charitable activities.

On the whole, there were a lot of religious organizations in Eastern Europe during the period under study. The biggest and the most active religious organizations were the following [2; 5; 8; 9; 11]: Sodality of Our Lady, the Children of Mary Organization, Actio Catholica, Obnova Society of Ukrainian Catholic Students, Sisters of Charity of Saint Vincent De Paul, The Society of St. Vincent de Paul, the Apostolate of the Sick, the Ukrainian Eparchial Committee for the Care of War Orphans, etc. Covering a large number of the region's population in both social and age aspects, these organizations were focused on moral and religious education, raising the level of education, upbringing and civic maturity of both organization members and the entire public and the deployment of a wide range of charitable activities (social, educational, cultural activities for the benefit of society or different people).

The church and clergymen were the initiators of cooperation between monastic communities and secular educational organizations. They provided financial assistance to the educational organizations (*Native School, Association of National Schools, Association of Vacation Homes*) for the creation of children's institutions. The church and clergymen also supported their functioning, solved the problem with providing them with qualified staff (for example, Basilian sisters, who worked in educational institutions, took training courses for pedagogical staff in Germany. In their activities, the nuns tried to use the latest achievements of both national and foreign pedagogical theory and practice: they studied and implemented the work experience of M. Montessori, F. Froebel etc.) [7; 10].

The education system during the studied period had the following tasks

[7; 11]: intellectual development of children; formation of their spiritual culture, sustainable moral principles and value system; physical development of children and formation of a healthy lifestyle; national education by means of the native language, writing, folk creativity and rituals; providing children with reasonable entertainment, creating conditions for their recreation.

Implementation of the mentioned tasks was carried out by religious organizations in the following directions: expansion of the network of children's educational institutions; strengthening the national orientation of the educational process.

During the investigated stage, there was a network of children's educational institutions, which increased every year (though at an insignificant rate):

- Preschool institutions (kindergartens, Froebel gardens, half-dwellings, day care centres), which received assistance from both religious and national organizations (in particular, Ukrainian, Jewish, Polish, namely: *Prosvita*, *Kol a Kobiet zydowskich*, *Zezesrenie Kobiet zydowskich*, *Wizo*, *Ochronka*) [4; 13]. Preschool children's institutions were usually intended for children aged 3 to 7, but there were also institutions for children aged 1 to 18. As a rule, children of peasants, workers, small merchants, etc. visited the kindergartens.

It should be noted that during the studied period the number of preschool institutions for children really increased, which indicates that the public paid special attention to the problem of preschool education. This was explained, firstly, by the financial crisis that was in society at that time, which increased the need for children's institutions, where children could stay while their parents were busy at work. Secondly, there were not enough institutions of this type in the region. Therefore, the educators and clergymen initiated the creation of children's preschool institutions in many cities and towns.

- Educational institutions (primary and secondary schools, gymnasiums).

In general, the beginning of the 20th century was marked by difficult conditions for the existence of schools, because the state system of schooling did not satisfy the educational needs of all ethnic groups. For instance, at the beginning of the 20th century, in the territory of Western Ukraine, there were only a few Ukrainian gymnasiums (mostly for boys) in Lviv, Przemyśl, Ternopil, Kolomyia, Stanislaviv, and in Berezhany and Stryi, Ukrainian parallel classes were at Polish state gymnasiums. Ukrainians did not have state gymnasiums for girls and secondary (special) state schools. Galychyna was even called the land of one- and two-class schools, and the Ukrainian language was not practiced in city primary schools at all.

Since the educational needs of various ethnic groups were not fully met by the state, the monastic communities (Basilian Sisters, Sisters Servants etc.) and public and religious organizations (for instance, *the Society of Galychyna Greek Catholic Priests* created by the Uniate clergy) began creating a network of private schools and establishing cooperation with the teachers' associations of the region [1; 10; 12]. For example, almost 400 schools of various types (with the Ukrainian language of education) were established throughout Galychyna during the studied

period under the initiative of *the Society of Galychyna Greek Catholic Priests*. In addition, there were church singing schools that provided primary education and clubs of public organizations that also taught children.

- Out-of-school children's institutions, namely [3]: Jordanian parks (playgrounds with all the necessary equipment for games); museums, exhibitions; theatres (Sokil Theatre, Hutsul People's Theatre and other peasant theatres); singing groups; public reading rooms and libraries (in schools, premises of societies, cooperative organizations, etc.); clubs, in particular sports and gymnastic clubs (*Falcons, Sich*); children's summer camps and summer recreation camps.

The clergymen played a significant role in the formation of Ukrainian children's national consciousness, because in state educational institutions, religion was the only subject taught for Ukrainians in their native language. Accordingly, the priests of the Ukrainian Greek-Catholic Church carried out both religious and national-patriotic education. With this in mind, clergymen tried to implement a system of national education aimed at formation of comprehensively developed people who would care about the fate and improvement of the life of other people.

So, during the studied period, the specific features of the development of education was an increase in the network of children's educational institutions (both public and private), defending the right of children to study in their native language, strengthening of the national focus of the educational process. The education of Ukrainian children was mainly a matter of the clergymen and organizations, which limited the opportunities to cover a large number of children.

The first half of the 20th century was also marked by the birth of the publishing business for children, which was associated with the activation of the first independent Ukrainian-language children's magazine called *Bell (Dzvinok)*, that had religious and moral focus, the foundation of native-language publishing houses (*Native School, Children's Library* etc.), whose literary products had moral and educational focus.

For instance, the participants of *Actio Catholica* had a task to print and disseminate literature and the press among Greek Catholics. For the general public and their members, they published the magazines *Ukrainian Youth, The Chivalry of the Blessed Virgin Mary, Christ is Our Strength*, the organizational leaflet *Be ready (Gotovs)*, the newspapers *Aim (Meta), New Dawn (Nova Zoria)*, the magazines *Child's World (Svit Dytyny)* and *Bells (Dzvony)* (the basis of its literary and aesthetic concept was the idea of the unity of the aesthetic and the ethical backgrounds in the work of art; the magazine published thorough literary investigations about the creative work of outstanding writers, the literary process of the time, scientific investigations on the problems of philosophy and theology, the history of the Church, the history of Ukraine, linguistics, natural sciences, etc.) [6; 8].

So, the development of the publishing business was aimed at the formation of highly moral, patriotic young generation. Publishing activity of the religious organizations was carried out due to the publication of books and magazines in the native language and the activation of publishing houses.

Acknowledgement. I am grateful to the Institute for Humane Studies for their support (grant no. IHS016564).

References

1. Геник Л. Релігійно-моральне виховання в українських навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX – початку XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2003. 22 с.
2. Городиська В. Естетичне виховання учнівської молоді в системі освіти на західноукраїнських землях (др. пол. XIX – поч. XX ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2011. 20 с.
3. ДАЛО (Державний архів Львівської області). Ф. 10. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 44-45.
4. ДАЛО. Ф. 110. Оп. 5. Спр. 78. Арк. 6, 23, 24, 26, 27, 82, 83, 90.
5. ДАЛО. Ф. 257. Оп. 2. Спр. 1133. 2 арк.
6. Дзвони. *Енциклопедія сучасної України*. 2012. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24069 (дата звернення: 01.09.2022).
7. Дмитришина Н. Національне виховання в освітньо-виховних закладах українського чернецтва Галичини (кінець XIX — 30-ті роки XX століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Рівне, 2011. 20 с.
8. Католицька акція. *Енциклопедія сучасної України*. 2012. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=11081 (дата звернення: 01.09.2022).
9. Стоцький Я. Марійські товариства. *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : «Збруч», 2005. Т.2. С. 459-460.
10. Стинська В. Система шкільництва в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Івано-Франківськ, 2004. 20 с.
11. ЦДІАУЛ (Центральний державний історичний архів України, м. Львів). Ф. 321. Оп. 1. Спр. 1. 16 арк.
12. Шкільна хроніка. *Світло*. 1914. Кн. 5. С. 55-63.
13. APCh (Archiwum Panstwowe w Chestochowie). 8/1046. Sygn. 1. Ksiega protocolow (protokoly zebran sekcij) z lat 1918-1919. 150 s. (in Polish).

РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Макарова С. В., Юденко К. С., Яурова І. В.

Сучасне освітнє середовище - шлях до якісної європейської освіти. Реформування освітньої системи України в напрямку інтеграції в європейський освітній простір передбачає розробку та впровадження інноваційних освітніх систем і технологій. Рівень реалізації технологічного підходу є одним із найважливіших критеріїв, за яким визначається

конкурентоспроможність та престиж закладу освіти, оскільки освітні технології забезпечують системність, цілеспрямованість, ефективність, результативність його діяльності. Завдяки технологізації освіти підвищується мотивація учасників освітнього процесу до навчання, відстежується зв'язок навчального матеріалу з реальними викликами сьогодення.

Різноманітність функцій освітніх технологій пояснюється варіативністю їх структури, складовими якої є, крім традиційних, новітні засоби освітнього процесу, зокрема інтерактивні, інформаційно-комунікаційні технології, а також дистанційні форми організації навчання, які зараз набули особливої популярності в Україні, країнах Європейського Союзу та світі в цілому.

Доцільність використання технологічного підходу очевидна. Проте сучасні педагоги досить часто відчують труднощі в його реалізації, що зумовлено декількома причинами. По-перше, у педагогічній науці немає єдиної усталеної думки щодо трактування термінів «метод», «методика», «прийом», «освітня технологія», «педагогічна технологія», що призвело до неоднозначного розуміння педагогічними працівниками сутності технологічного підходу. По-друге, залишаються невирішеними суперечності в обґрунтуванні критеріїв оцінки використання освітніх технологій, оскільки на сьогодні відсутня універсально-ефективна технологія, яка б забезпечувала успішне навчання й виховання всіх без винятку суб'єктів освітнього процесу.

Отже, досвід використання технологічного підходу переконує в тому, що якість освітнього процесу залежить передусім від професійної компетентності й майстерності педагога, від здібностей учнів та їх особистісної спрямованості, тобто зазначений процес автоматично не поліпшується від упровадження освітніх технологій. Проте вони є своєрідним орієнтиром у діяльності педагога, оскільки сприяють удосконаленню його педагогічної майстерності та професійної компетентності.

Питанням освітніми інноваціями в заклад освіти, займалися як вітчизняні так і зарубіжні вчені, але вагомий внесок у досліджуване питання внесли такі науковці як: О. П. Цюняк, А. Л. Черній, І. В. Ветрова, В. С. Безрученка, О. В. Овчарук.

Метою публікації є дослідити та охарактеризувати сучасний заклад освіти як територію освітніх інновацій.

Інноваційна освіта – це освіта, орієнтована не стільки на передачу знань, які постійно старіють, скільки на оволодіння базовими компетенціями, які дозволяють у разі потреби здобувати знання самостійно. Інноваційним можна вважати такий навчальний заклад, де постійно проводяться наукові дослідження, а в навчальних планах цих закладів можуть бути такі форми навчання, як проектна розробка, тренінги, при цьому ресурсне забезпечення навчального процесу має відповідати рівню передова наука.

Сучасне освітнє середовище створює унікальний індивідуалізований та персоналізований досвід, де кожен має можливість знайти себе.

Слід зазначити, що будь-яка технологія передбачає мистецтво оволодіння процесом, певною послідовністю операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів і алгоритму дій), тобто в процесуальному сенсі технологія повинна давати відповідь на питання: «Як досягти результату діяльності (за допомогою чого і якими засобами)?». Водночас поняття технології відображає спрямованість наукових чи практичних досліджень (зокрема педагогічних) на цілеспрямоване вдосконалення людської діяльності, підвищення її ефективності, інструментальності, технічності.

Під освітніми інноваціями розуміють новизну, яка суттєво змінює результати освітнього процесу, створюючи вдосконалені або нові:

- навчальні, дидактичні, виховні системи;
- зміст освіти;
- освітні, педагогічні технології;
- методи, форми, засоби розвитку особистості, організація навчання і виховання;
- технології управління навчальним закладом, системою освіти.

Освітні інновації у сучасному освітньому середовищі поділяються на психолого-педагогічні, науково-виробничі та соціально-економічні. Психолого-педагогічні включають інновації в освітньому, виховному та управлінському процесах; до науково-виробничої – комп'ютерні, мультимедійні технології, сучасне матеріально-технічне оснащення; до соціально-економічних – правові, економічні та інші інновації.

Безпосереднім продуктом творчого пошуку можуть бути освітні технології, оригінальні освітні ідеї, форми і методи навчання, нестандартні підходи в управлінні. Побічним продуктом інноваційної діяльності як процесу творчої діяльності є зростання педагогічної майстерності вчителя та керівника, рівня його культури, мислення, світогляду. Тобто творчий пошук веде до розвитку цілісної системи особистості вчителя. Творчий пошук також істотно впливає на особистість учня. Учні більше цінують вчителів, які впроваджують інновації, вони активніше працюють на таких уроках, у них пробуджується бажання перевірити власні можливості в інноваційній діяльності.

В інноваційному навчальному закладі триває інтенсивне ціннісне переосмислення, долаються стереотипи педагогічного мислення, здійснюються глибокі системні перетворення, які стосуються всіх аспектів реформування освітнього процесу. Інноваційними можна вважати такі заклади, в яких педагогічні та учнівські колективи експериментують, апробують, впроваджують нові педагогічні ідеї, теорії, технології.

Інноваційна освітня діяльність здійснюється на всеукраїнському, регіональному рівнях та на рівні окремого навчального закладу. Рівень інноваційної освітньої діяльності визначається її змістом (розробка, поширення чи застосування інновації), а також масштабом змін, які будуть внесені в систему освіти в результаті застосування запропонованої інновації.

Інноваційна освітня діяльність на всеукраїнському рівні передбачає апробацію інновацій та експериментальну перевірку продуктивності та можливості застосування в системі освіти:

- навчальні дидактичні системи;
- державні стандарти освіти, базовий компонент змісту дошкільної освіти, інваріантна складова змісту загальної середньої освіти, зміст професійно-технічної освіти, нормативна частина змісту вищої, післядипломної освіти.

Інноваційна освітня діяльність на регіональному рівні може здійснюватися в регіональній системі освіти і включає:

- апробацію інновацій, розроблених під час експериментів на регіональному рівні;
- експериментальну перевірку продуктивності та можливості застосування інновацій.

Інноваційна освітня діяльність на рівні окремого навчального закладу передбачає:

- застосування інновацій;
- експериментальну перевірку продуктивності та можливості застосування інновацій.

Проведений методологічний аналіз досліджуваної проблеми в контексті впровадження інноваційних технологій у сучасний освітній простір дав змогу з'ясувати, що освітні технології характеризують загальну стратегію розвитку освіти загалом та освітнього середовища зокрема. Основною метою освітніх технологій є прогнозування розвитку освітніх систем, їх проектування, планування та визначення факторів, що відповідають освітнім цілям.

Світ активно переформатує глобальний освітній простір: формується єдина система знань, широко використовується іноземна (англійська) мова, розширюються інформаційні технології, діяльність навчальних закладів набуває інтернаціоналізації та інноваційності. Відповідно до окреслених умов науковці та педагоги-практики усвідомлюють і вирішують проблеми, які ставить час. Результатом пошуку вирішення проблем стало перенесення акценту на найвищу цінність суспільства – особистість.

Тому головним підходом у сучасній освіті є людиноцентризм, як найвища цінність цивілізаційного розвитку. У процесі входження до нових ціннісних вимірів і тенденцій сучасна освіта покликана сформувати творчу, активну, суверенну особистість з гуманістичним світоглядом, глибокими моральними якостями та цінностями.

На новому етапі розвитку сучасного освітнього закладу досягти поставленої мети можливо на основі ефективної взаємодії економіки, науки, освіти, залучення інноваційних технологій до всіх сфер життя суспільства. Соціальні очікування у сфері освіти пов'язані з формуванням життєвої компетентності особистості, що виявляється в її здатності розв'язувати складні завдання в різних сферах життя. Сформована компетентна

особистість здатна до побудови власної кар'єрної траєкторії, реалізації життєвих перспектив, знання інновацій, успішного спілкування, творчості, громадсько-політичної активності та розширення науково-пізнавальних можливостей. Процеси, що відбуваються в освіті, передбачають формування всебічно розвиненої, активної, ділової особистості, здатної до самореалізації та самовизначення.

Отже, соціально-економічні процеси зумовлюють модернізаційні та освітні виклики щодо виховання нової людини: компетентної, мотивованої, кваліфікованої, яка, маючи академічну свободу, професійно розвиватиметься протягом усього життя. На думку науковців, для вирішення актуальних питань організації навчального процесу в умовах Нової української школи необхідно забезпечити академічну свободу в умовах формальної, неформальної та неформальної освіти з максимальним наближенням до потреби, запити та життєві плани молодого покоління. Розвиток соціального діалогу, обмін досвідом у сфері освітньої практики та розширення спектру можливостей обміну інформацією дозволяють сучасній молоді впевнено почуватися на ринку освітніх послуг, основою якого є соціокультура оточення та власна діяльність індивіда.

Список використаних джерел

1. Інноваційне освітнє середовище. Цюняк О. П., канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Теорія і методика професійної освіти», Випуск 14. Т. 1. 2019.

2. Інноватика в сучасній освіті. URL: <http://slobidske-ruo.edu.kh.ua/> (дата звернення 10.11.2022)

3. Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті: зб. Матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції в рамках Міжнародного освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти» упоряд. Н. А. Басараба ; за ред. А. Л. Черній, І. В. Ветрова, В. С. Безрученка. Рівне : РОППО, 2020. 78 с.

4. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О. Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.

ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДІЇ АНТИБІОТИКІВ ТА ІНТЕГРУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Макогон А. С., Попова К. О., Москальов В. Б.

Вища біологічна освіта забезпечує поступове та планомірне формування фахових компетентностей. Разом з тим відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 091 Біологія, передбачено формування освітньою програмою інтегральної компетентності, тобто уміння застосовувати закони, теорії та методи біологічної науки у вирішенні комплексних завдань за невизначених умов [1].

Формуванню інтегральної компетентності сприяє утворення міждисциплінарних зв'язків між окремими освітніми компонентами, для чого необхідно підбирати відповідний навчальний матеріал. З іншого боку, одним з перспективних напрямів працевлаштування бакалаврів біології є біомедичні лабораторії, в яких вивчаються та розробляються біологічно активні речовини, зокрема, антибіотики. Тому дослідження питання механізмів дії та біологічних мішеней антибіотиків, а також можливості використання цього матеріалу в освітньому процесі є актуальним.

Метою дослідження було визначити та охарактеризувати основні біологічні мішені різних груп антибіотиків, описати механізми їх дії та обґрунтувати можливість використання такого матеріалу в освітньому процесі.

Антибіотики (з грецької – «проти життя») – це органічні речовини, що синтезуються мікроорганізмами для конкурентної боротьби з іншими видами мікроорганізмів, бо здатні пригнічувати розвиток клітини мікробів (бактеріостатичні), або навіть призводити до її загибелі (бактерицидні). Антибактеріальні сполуки, залежно від групи мікроорганізмів, яким вони протистоять, поділяються на протибактеріальні та протигрибкові. Загалом існує декілька способів класифікації антибіотиків, проте найпоширеніша з них базується на молекулярній структурі, способі дії та спектрі активності. Розглянемо основні групи протибактерійних антибіотиків [4; 5].

Мікробіологічний аспект. Антибіотики продукуються не лише еукаріотичними мікроорганізмами, але й прокаріотами, хоча такі з них зрідка знаходять практичне застосування. Майже усі антибіотики бактерійного походження по хімічній природі являються пептидними. Серед бактерій-продуцентів слід виділити спороутворювальні бактерії *Bacillus subtilis*, які здатні синтезувати близько 70 різних поліпептидних антибіотиків, *Bacillus polymyxa* – 20 речовин (полімиксинові) та *Bacillus brevis* – 23 антибіотики. Антибіотики продукуються також багатьма видами пліснявих грибів. Слід зазначити, що здатність до синтезу антибіотиків не є строго специфічною ознакою – одна й та ж речовина може продукуватися мікроорганізмами різних видів, родів та навіть порядків. Крім того, штами, що належать до одного виду, можуть синтезувати різні антибіотики. Це

пов'язано, зокрема, із поширеним явищем горизонтального перенесення генів. Проте, як правило, чим далі знаходяться один від одного організми в таксономічному відношенні, тим менше вірогідність, що вони синтезують один і той же тип антибіотика, тож ця ознака може використовуватися у систематиці мікроорганізмів [6].

Біохімічний аспект. На даний час відомо не менше чотирьох біохімічних механізмів, що відповідають за розвиток у бактерій антибіотикорезистентності: детоксикація антибіотика; зменшення проникності стінки мікроорганізму для антибіотиків і / або викачування його з клітини; структурні зміни в молекулах, які є мішенями для антибіотиків; продукція альтернативних мішеней для антибіотиків. Високі рівні антибіотикорезистентності у грамнегативних бактерій обумовлені їх здатністю детоксикувати антибіотики в периплазматичному просторі. Також важливим питанням є шляхи синтезу протимікробних речовин, їх регуляція та зв'язки з основними обмінними процесами [7].

Молекулярно-біологічний аспект. Важливою проблемою терапії бактерійних інфекцій на сьогодні є подолання антибіотикорезистентності збудників. Ця проблема може вирішуватися сучасними молекулярно-біологічними засобами: створення інгібіторів, або блокаторів життєво важливих генів бактерій, генів патогенезу чи стійкості до протимікробних засобів, зменшення кількості пілей. Робота з генами та їх продуктами бактерій є перспективним напрямом досліджень та допомагає здобувачам освіти засвоїти закономірності молекулярної біології [7].

Екологічний аспект. Взаємозв'язок мікроорганізмів між собою (конкуренція у формі алелопатії та горизонтальне перенесення генів), а також з макроорганізмами (взаємодія з імунною системою хазяїна та лікарськими засобами в його організмі) є важливими екологічними проблемами, які можна вивчати на прикладі дії антибіотиків.

Розглянемо детально основні групи антибіотиків та механізми їх дії.

Бета-лактами – це найбільш поширена група антибіотиків, хоча була відкрита чи не першою (у грибів роду *Penicillium*). До їх складу яких входить нітрогенмісне кільце (β -лактаме), яке має високу реакційну здатність. Різні види бета-лактамних антибіотиків продукуються пліснявими грибами, стрептоміцетами та хромобактеріями. Біологічною мішенню бета-лактамів є ферменти синтезу клітинної стінки бактерій, зокрема, *PBP* (відповідальний за перехресне зв'язування пептидних одиниць муреїну). Деякі мікроорганізми навчилися боротися з антибіотиками цієї групи – вони ферментативно лізують β -лактаме кільце, що призводить до втрати функціональної активності всієї молекули. В такому разі рекомендовано застосовувати карбапенеми, які стійкі до β -лактамаз [8].

Макроліди – група антибіотиків, що були відкриті та виділені у 1952 році Дж. М. Макгуайром з продуктів життєдіяльності ґрунтового гриба *Saccharopolyspora erythraea*. Вони характеризуються 14-16-членними макроциклічними лактозними кільцями з незвичайними дезоксицукрами L-

кладинозою та D-дезозаміном. Макроліди вбивають, або пригнічують мікроорганізми, спиняючи синтез бактеріального білка, шляхом зв'язування з бактеріальною рибосомою та блокування її роботи [4].

Тетрацикліни – група антибіотиків, що були відкриті у 1945 році Бенджаміном Даггаром із ґрунтової бактерії роду *Streptomyces* та характеризується наявністю чотирьох вуглеводних циклів. Ці антибіотики згруповані в різні покоління на основі методу синтезу. Мішенню їх антибактеріальної активності, як і у випадку з макролідами, є рибосоми, тож вони пригнічують білок-синтетичні процеси у бактеріальній клітині [9].

Аміноглікозиди – група антибіотиків, перший з яких було виділено з ґрунтових актиміцетів у 1943 році (стрептоміцин) складається зазвичай з 3-аміноцукрів, які з'єднані глікозидними зв'язками. Завдяки зв'язуванню з однією із субодиниць бактеріальної рибосоми відбувається інгібування синтезу білка в бактеріях. Вони є ефективним засобом проти аеробних грамнегативних паличок та деяких грампозитивних бактерій та використовуються, зокрема, у лікуванні туберкульозу, що спричинюється *Mycobacterium tuberculosis* [10].

Амфеніколи – група антибіотиків широкого спектру дії, виявляють активність по відношенню до багатьох грамнегативних та грампозитивних мікроорганізмів, включаючи спірохет, рикетсій, а також до штамів бактерій, які резистентні до інших антибіотиків (пеніцилінів, тетрациклінів, сульфаніламідів). Амфеніколи також є блокаторами білок-синтетичної функції бактерій, що обумовлено зворотнім зв'язуванням з 23S рРНК великої субодиниці рибосоми та пригніченням пептидилтрансферазної реакції. Наслідком описаних процесів є бактеріостатичний ефект. До амфеніколів належить, зокрема, хлорамфенікол – природний антибіотик, що походить з *Streptomyces venezuelae*, який можна застосовувати у лікуванні інфекцій, що викликаються сальмонелами, стрептококами, пневмококами, *Escherichia coli*, *Proteus spp.*, а також такі небезпечні хвороби на кшталт бруцельозу (рід *Brucella*) та навіть чуми (*Yersinia pestis*) [11].

Глікопептиди – група антибіотиків, що складаються з циклічного семиамінокислотного пептиду, зв'язаного з двома вуглеводними молекулами, тому є відносно великими й полярними сполуками. Механізм дії схожий з бетм-лактамінами та полягає у пригніченні синтезу муреїну. Зв'язування з мішенню відбувається шляхом утворення п'яти водневих зв'язків з пептидним каркасом препарату, внаслідок чого блокується додавання нових мономерів до молекули пептидоглікану клітинної стінки. Глікопептидні антибіотики активні до грампозитивної мікрофлори [12].

Рифампіцини – група антибіотиків, що пригнічує синтез нуклеїнових кислот, блокує процес транскрипції. Її препарати діють на фермент ДНК-залежну РНК-полімеразу, а саме – її β -субодиниця. Внаслідок зв'язування з мішенню синтез мРНК переривається після приєднання 2-3 нуклеотидів та обумовлює бактерицидну дію, спрямовану на грамнегативних бактерій [13].

Поліміксини – група антибіотиків, що порушують проникність цитоплазматичної мембрани. Вони адсорбуються на ліпополісахаридних молекулах грамнегативних бактерій, потім проникають всередину клітини та атакують фосфатні залишки мембранних ліпідів, що призводить до порушення структурної та функціональної цілісності плазмалемми, втрати мембранного заряду, а також порушенню бар'єра між цитоплазмою та середовищем, а у кінцевому випадку – до загибелі клітини бактерій [4].

Хінолони – група антибіотиків, відкритих на початку 60-х рр. як налідиксова кислота (протималярійний засіб) під час розробки синтетичних аналогів хініну. Мають у складі два цикли, але останні покоління хінолонів мають додаткову кільцеву структуру, що дає їм змогу розширити спектр антибактеріальної дії. Вони активні проти анаеробних бактерій, блокують реплікацію та транскрипцію ДНК бактерій за рахунок інгібування полімераз [14].

Оксазолідинони – це група синтетичних антибіотиків, що мають антибактеріальну активність проти грампозитивних бактерій, включаючи стафілококи, ентерококи, пневмококи та анаероби. Протибактеріальна дія остаточно ще не вивчена, але відомо, що цей клас антибіотиків перешкоджає синтезу білка у бактерій, шляхом з'єднання з сайтом Р-рибосомальної субодиниці 50S [15].

Таким чином, основними біологічними мішенями антибіотиків є пептидоглікан клітинної стінки бактерій, бактерійна рибосома, нуклеїнові кислоти, а також цитоплазматична мембрана. Механізми дії, не дивлячись на велике розмаїття мішеней, можна поділити на дві групи: інгібування ферментів або інших молекулярних машин, що виробляють певну речовину, зокрема, рибосом, (бета-лактами, макроліди, тетрацикліни, аміноглікозиди, амфеніколи, рифампіцини, хінолони та оксазолідинони) або порушення цілісності чи функціональності готових молекул (глікопептиди та поліміксини).

Проаналізовані теоретичні відомості пов'язують між собою такі дисципліни, як мікробіологія, біохімія, молекулярна біологія та екологія, тому можуть бути використані під час опанування зазначених освітніх компонентів, а також на семінарах та колоквиумах, що відбуваються у позааудиторний час та сприяють формуванню інтегральної компетентності біологів та поліпшенню їх комунікативних навичок. Розглянуті теоретичні питання також будуть корисними у науковій роботі здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства освіти та науки України № 1457 від 21.11.2019 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 091 «Біологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти».

2. Костов О. Д., Венгер А. М., & Кагляк, М. Д. Молекулярні механізми дії антибактеріальних антибіотиків і хіміопрепаратів. *Досягнення біології та медицини*. 2017. № 2. С. 58-70.
3. Etebu E., & Arikekpar I. Antibiotics: Classification and mechanisms of action with emphasis on molecular perspectives. *Int. J. Appl. Microbiol. Biotechnol Res*. 2016. No. 4/2016. P. 90-101.
4. Walsh C. Antibiotics: actions, origins, resistance. American Society for Microbiology (ASM), 2003. 345 p.
5. Goodwin A. C. Antimicrobial Classifications: Drugs for Bugs. In *Antimicrobial Susceptibility Testing Protocols* CRC Press, 2007. 46 p.
6. Федоренко В.О., Басілія Л.І., Заворотна С.А., Голець Л.М., Кириченко Н.В. Генетичний контроль біосинтезу антибіотиків та стійкості до антибіотиків у актиноміцетів, Том 1. Київ : Логос, 2001. 301 с.
7. Дикий І. Л. Антибіотики // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. Т. 1. URL: <https://esu.com.ua/article-42870> (дата перегляду: 09.11.2022).
8. Sykes R. B., Cimarusti C. M., Bonner D. P., Bush K., et al. Monocyclic β -lactam antibiotics produced by bacteria. *Nature*. 1981. No. 291/5815. P. 489-491.
9. Sánchez A. R., Rogers III R. S., & Sheridan P. J. Tetracycline and other tetracycline-derivative staining of the teeth and oral cavity. *International journal of dermatology*. 2004. No. 43/10. P. 709-715.
10. Mahajan G. B., & Balachandran L. Antibacterial agents from actinomycetes-a review. *Frontiers in Bioscience-Elite*. 2012. No. 4/1. P. 240-253.
11. Peterson L. R. Currently available antimicrobial agents and their potential for use as monotherapy. *Clinical Microbiology and Infection*. 2008. No 14. P. 30-45.
12. Kang H. K., & Park Y. Glycopeptide antibiotics: structure and mechanisms of action. *Journal of Bacteriology and Virology*. 2015. No 45/2. P. 67-78.
13. Kohanski M. A., Dwyer D. J., & Collins J. J. How antibiotics kill bacteria: from targets to networks. *Nature Reviews Microbiology*. 2010. No. 8/6. P. 423-435.
14. Domagala J. M. Structure-activity and structure-side-effect relationships for the quinolone antibacterials. *Journal of Antimicrobial Chemotherapy*. 1994. No. 33/4. P. 685-706.
15. Shinabarger D. L., Marotti K. R., Murray R. W., Lin A. H., et al. Mechanism of action of oxazolidinones: effects of linezolid and eperezolid on translation reactions. *Antimicrobial agents and chemotherapy*. 1997. No. 41/10. P. 2132-2136.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Максимчук С. Л.

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій під час уроків літератури у ЗЗСО створені великі можливості використання суміжних мистецтв, що, у цілому, у методичній думці розглядається як ефективний засіб розвитку загальнокультурної компетентності здобувачів освіти. Тобто, такий зв'язок відбувається і під час демонстрації художніх полотен, картин, портретів, ілюстрацій як засобів образотворчого мистецтва, і під час екскурсій до музеїв, художніх галерей, під час відвідування театральної вистави, перегляду художніх фільмів тощо. Завданням учителя під час такої взаємодії – встановити зв'язок між художнім текстом і його відображенням у творах суміжних мистецтв та озброїти здобувачів освіти уміньми аналізувати ті засоби образності, які притаманні кожному конкретному суміжному мистецтву. У свою чергу, ці засоби покликані породжувати у свідомості учнів чуттєвові пізнання, базовані на палітрі відчуттів та емоційних переживань.

Якщо брати до уваги статистику, то, на думку психологів, відчуття і сприймання безпосередньо впливають на отримання до 80% інформації про оточуючу дійсність [4].

На думку педагогів-науковців, «центральне місце в художній культурі займають література, музика й образотворче мистецтво. Література передає думки людини, музика – її почуття й переживання, образотворче мистецтво розкриває реальний світ людини» [5, с. 345].

Працюючи над узагальненням теоретичних і методичних аспектів мистецького контексту у ракурсі вивчення творів, регламентованих чинною програмою з української літератури для ЗЗСО, методист Л. Карчак констатує: «Методи з міжмистецькою орієнтацією, які використовуються на заняттях української літератури, не ізольовані один від одного; між ними існують органічні взаємозв'язки, взаємопереходи, взаємопроникнення. Оптимальний відбір і поєднання методів на літературно-мистецьких вітальнях, семінарських заняттях, диспутах, мистецьких діалогах, конференціях, творчих мистецьких звітах, уроках із залученням різних видів образотворчості сприяє досягненню учнями мистецького матеріалу, набуттю умінь і навичок інтерпретації і творення різних текстів» [1].

Із точки зору психології та педагогіки, результативність використання творів суміжних мистецтв на уроках літератури залежить переважно від умов їх правильного та раціонального використання учителями-словесниками. Отож, ми проаналізували низку фахових джерел з метою визначення психолого-педагогічних вимог щодо організації і проведення такої взаємодії і визначили такі з них: 1) необхідність враховувати ідейно-тематичний

зв'язок між літературою і творами суміжних мистецтв, бо під впливом загальних закономірностей, що виникають у процесі національного і світового історичного розвитку, в літературі й інших видах мистецтва з'явилися споріднені явища (наприклад, класицизм, романтизм, імпресіонізм тощо).

2) увага до розкриття внутрішніх зв'язків, визначення специфіки видів мистецтва, для ідейної близькості письменника і діяча мистецтва, спорідненість їх образного мислення, відображення в творах їх поглядів, особистих вражень та переживань, віянь епохи;

3) уникати повної аналогії зображувальних засобів літератури і творів суміжних мистецтв, оскільки вони специфіку різних видів мистецтв;

4) Зіставлення важливо проводити в загальному емоційному, художньому, моральному і естетичному плані.

Також дотримання певних правил вимагає від учителя відбір творів суміжних мистецтв, серед яких ми виділили такі:

1) обов'язкове врахування вікових особливостей здобувачів освіти;

2) увага до особливостей ідейно-художнього багатства і доступності змісту творів, глибини їх емоційної дії на учнів;

3) необхідність уваги до взаємного доповнення творів суміжного за змістом до літературного твору мистецтва;

4) домагатися на уроках літератури активного включення в процес аналізу творів суміжних мистецтв аналізу, в хід роздумів учителя;

5) необхідно враховувати специфіку кожного суміжного виду мистецтва, яке має свої закони та виражальні засоби і їх треба тлумачити зі знанням справи, опираючись на широку культурологічну та естетичну ерудицію вчителя-словесника.

б) співставлення творів двох мистецтв треба з дотриманням акцентів на тому, щоб навчити здобувачів освіти зіставляти і визначити, те особливе, що виділив письменник у літературній основі, які виражальні засоби використав, у чому особливість його індивідуального прочитання художнього тексту. Отже, при паралельному розгляді творів двох мистецтв знаходимо спільне й відмінне у концептах та мистецькій специфіці.

Також примітно, що в руслі розвитку інформаційних технологій та онлайн навчання на сьогодні усе більше учителів діляться досвідом поєднання на уроках літератури різних видів мистецтва засобами мультимедійних технологій.

На фоні такого непідробленого інтересу з боку учителів-словесників до величезного дидактичного потенціалу мультимедійних технологій, проаналізуємо психолого-педагогічні дослідження щодо їх можливостей забезпечувати взаємозв'язок різних видів мистецтв на уроці літератури. Серед найважливіших висновків, сформованих на основі аналізу фахових джерел, домінує такий, що «комп'ютер має можливості розвитку творчих здібностей в учнів і забезпечує засвоєння ними знань на високому рівні осмислення й інтерпретації» [3].

Однак, не дивлячись на значну ефективність мультимедійних засобів навчання на основі поєднання суміжних видів мистецтв, головну роль при його організації варто віддати безпосередньо учителю. Немає сумніву, що від особистості учителя, від його творчого потенціалу, володіння тонкощами аналізу, умінь захопити учнів, змусити їх слухати, бачити, відчувати, розуміти співпереживати. Тобто, успіх та ефективність процесу викладання літератури як виду мистецтва у взаємозв'язку з іншими видами мистецтва, з точки зору педагогіки та психології цілковито залежить від ерудиції учителя-словесника, його володіння методикою такого зв'язку, його бажання набувати компетентності в такій діяльності.

Проте психологи і педагоги наголошують на важливості використання зовнішньої наочності, спроможної активно задіювати під час вивчення художнього твору і зорові, і слухові відчуття учнів, наголошуючи, що «зовнішня наочність, поєднана з поясненнями вчителя, приходять на допомогу «внутрішній» і активує розумову діяльність школярів [2].

Оскільки перед сучасними учителями-словесниками у процесі вивчення української літератури постає низка важливих завдань щодо підвищення рівня художньої та загальної естетичної культури здобувачів освіти, збагачення та систематизація знань про мистецтво слова, поглиблення знання із суміжних видів мистецтва та ін., то і вирішити їх можна більш ефективно за умови систематичного звернення до творів інших видів мистецтва. Водночас через розуміння специфіки цих видів мистецтва здобувачі освіти мають можливість глибшого усвідомлення особливостей та специфіки літератури, музики, образотворчого мистецтва, «сприятиме формуванню цілісного уявлення про мистецтво як образну форму відображення дійсності» [5, с. 347].

Отже, відібрати твори суміжного мистецтва для використання на уроках української літератури необхідно на основі того, наскільки вони сприяють можливостям уведення здобувачів освіти «в атмосферу літературного твору, розвиває мислення й розширює емоційний досвід учнів, збагачує їх усне й писемне мовлення та допомагає краще запам'ятати літературні факти» [5, с. 5].

Відомий музикознавець Б. Яворський створив цілісну концепцію розвитку асоціативного мислення дітей, базовану на розумінні розвитку дитячого мислення трьома шляхами: від розрізнених зорових, слухових та рухових вражень «до упорядкованих, усвідомлених, логічно пов'язаних асоціацій вищого порядку» [5, с. 347]. Отже, цілком зрозуміло, що на певному етапі розвитку здобувачів освіти, взаємозв'язок різних груп асоціацій набуває різнобічного характеру: «музичні образи породжували літературні, художні, рухові тощо» [5, с. 347], а отже, і основним завданням та напрямком розвитку у навчальному процесі стає формування паралелей між різними видами мистецтва для виконання провідного завдання – мистецького і творчого розвитку здобувачів освіти.

У цілому, педагоги та психологи переконані, що використання на уроках української літератури творів суміжних мистецтв, здатних творити образи, тобто, живопису й графіки, музичних творів, творів театрального мистецтва та кіно, слугує активізації міжпредметних зв'язків, розвитку уваги, мислення, образності, творчості; оптимізує розуміння закономірностей розвитку мистецтва, розширює естетичний кругозір учнів. Результатом синтетичного вивчення творів суміжних мистецтв має бути свідоме розуміння здобувачами освіти ЗЗСО того, що різні види мистецтва тісно пов'язані між собою й знання одного з них допомагає глибшому сприйманню й розумінню інших.

Список використаних джерел

1. Качак Т. Б. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 352 с.
2. Колокольцев Е.М. Мистецтво на уроках літератури: Посібник для учителя. Київ: Радянська школа. 1991. 208 с.
3. Мокрогуз О. Психолого-педагогічні аспекти сприйняття навчальної інформації в контексті застосування мультимедіа. URL: <http://vuzlib.com/content/view/376/84/> (дата звернення 25.04.2022).
4. Мочернюк Н. Взаємодія літератури й мистецтва. Теоретичний досвід українського та польського літературознавства. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2013. 13. С.76–80.
5. Шарапова Т.А. Комплексний взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроках музики. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2019. Випуск 120. С.345–351.

МЕДІАОСВІТА У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Мараховська Е. В., Калашник Д. С.

Із активним розвитком інформаційних технологій важливим елементом освітніх практик стає медіасередовище, адже за поняттям «інформація» переважно криється саме комунікація, а не знання, оскільки пріоритетні позиції займають тиражування (а не створення) інтелектуального продукту для масової аудиторії, через засоби масової інформації та Інтернет, що актуалізує проблему медіаосвіти сучасної молоді.

Сучасну інформаційну епоху характеризує два типи її потенційних носіїв: «комп'ютерна людина» – та, що має доступ до глобальних масивів інформації, але водночас зомбована нею, адже втратила здатність до самостійного аналізу та прийняття рішень і «комп'ютерна надлюдина» –

та, що здатна створювати інформаційні мережі і створювати інформаційну цивілізацію. Г. Я. Майборода, М. М. Матвійчук. І. М. Ломачинська, Б. Г. Ломачинський, Г. Онкович досліджували дану тематику.

Інформаційна культура мережного суспільства виконує функцію віртуального конструювання соціальної реальності, адже знання, вміння та навички в галузі інформаційних технологій дають змогу створити будь-які віртуальні світи як для окремої особистості, так і для соціуму загалом. Електронна культура сприяє формуванню віртуальних образів, що трансформують структуру соціальної пам'яті, а динаміка інформаційних потоків, як результат взаємодії соціально-комунікаційних інститутів і інформаційно-аналітичних структур управління, впливає на якість функціонування суспільної інформаційної системи. Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними [1].

Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і big data, смартфони та інтернет «розумних речей», штучні інтелекти та інші гаджети. На взаємодію з різноманітними медіа (книги, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає все вагоміша частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти. До цього додаються недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів. Загострення потреби в інтенсифікації розвитку медіаосвіти зумовлено необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній зарубіжній пропаганді [2].

У цих умовах медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності. Медіаосвіта має стати одним з головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини. Медіаосвіта – не тільки шлях до ефективності діяльності людини в системі трудових відносин, але спосіб залишатися самим собою, цілісною особистістю, здатною до самовираження і людяності. Не втрачають значення і традиційні завдання медіаосвіти, які полягають у запобіганні вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, втечі від реальності, у профілактиці поширення медіазалежностей.

У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала

невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. Вона включена до глобалізаційних перетворень і є складовою гарантування конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. Перші досягнення в експериментальному впровадженні медіаосвіти в Україні підтверджують необхідність інтеграції ініціатив суб'єктів освітнього процесу і широкої громадськості в ефективну національну медіаосвітню систему [3].

Розроблення і прийняття нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (далі Концепція) – важлива складова модернізації освіти, яка сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки знань, становленню громадянського суспільства.

Концепція базується на вивченні стану медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі-рекомендаціях з медіаосвіти ЮНЕСКО (від 22 червня 2007 р.), резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (від 16 грудня 2008 р.), Феській декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності (від 17 червня 2011 р.) та Паризькій декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху (від 28 травня 2014 р.).

Головною метою Концепції є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти, що має стати фундаментом гуманітарної безпеки держави, розвитку і консолідації громадянського суспільства, протидії зовнішній інформаційній агресії, всебічно підготувати дітей і молодь до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формувати у громадян медіаінформаційну грамотність і медіакультуру відповідно до їхніх вікових, індивідуальних та інших особливостей.

Концепція спрямована на підготовку і проведення широкомасштабного поетапного експериментального і подальшого інтенсивного масового впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях; пріоритетне започаткування шкільної та позашкільної медіаосвіти, яка стане головною інтеграційною ланкою формування цілісної системи медіаосвіти; забезпечення медіаосвіти у вищій школі, насамперед при підготовці фахівців педагогічного профілю; врахування завдань медіаосвіти в ході здійснення освітніх реформ та планування відповідних бюджетних асигнувань; ініціювання широкої громадської підтримки медіаосвітнього руху, включаючи міжнародну співпрацю в цій сфері. Обов'язки провідного координатора впровадження медіаосвіти в країні покладаються на Національну академію педагогічних наук України [6].

Концепція містить основні терміни, мету, завдання й пріоритети розвитку медіаосвіти в Україні, основні принципи і форми медіаосвіти, напрями, етапи та умови реалізації Концепції.

До найбільш суперечливих, кризових явищ у медіасфері варто віднести інформаційну кризу сучасності, з її кількісними (надмір інформації,

складність опрацювання величезних обсягів інформації індивідуальною людською свідомістю) та якісними (фрагментарність, мозаїчність в організації повідомлень, тенденційність і проблематична правдивість інформації) аспектами. Інша важлива проблема – цифрова нерівність людей і нове структурування суспільства в умовах інформаційного середовища. Не менш важливий також і вплив реклами, яка в сучасній медіасфері висувається на провідні позиції. Маркетингові стратегії розвитку медіа цілком закономірно зумовлюють домінуючу роль рекламного дискурсу в організації медійного простору. Рекламний дискурс нав'язує мас-медійній галузі власні способи і прийоми моделювання соціальної дійсності, концептуальний принцип гіперреальності та симуляції. В організації сучасної медіасфери яскраво виражена дія принципу конвергенції, коли поліфункціональність веде до зростання інтенсивності споживання медіа, особливо серед молоді, яка демонструє здатність виконувати на сучасних мультимедійних пристроях кілька справ одночасно. Конвергенція змінює відношення між наявними технологіями, галузями, ринками, жанрами та аудиторією. Конвергенція змінює логіку роботи медіаіндустрії та споживання новин і розваг. Споживачі навчаються, як використовувати різноманітні медіатехнології для посилення свого контролю над медіа та взаємодії з іншими споживачами [4].

Загалом, поняття інформаційна культура ширше, ніж медіакультура, тому що перше відноситься до складних взаємин особистості з будь-якою інформацією, включаючи, зрозуміло, медію, а друге – лише до сфери контактів людини із засобами (масової) комунікації. Варто зазначити на нерозривний симбіоз інформаційної та медіакультури як її складника; відмінною рисою її те, що в межах інформаційної культури вирішуються завдання загальних принципів функціонування інформації, тоді як у межах медійної культури акцент робиться на зв'язку цієї інформації з певною технологією, її креативними можливостями. Відповідно, одним із завдань сучасної освіти має стати система медіаосвіти, яка в матеріалах ЮНЕСКО розуміється як навчання теорії і практичним умінням для оволодіння сучасними засобами масової комунікації, які розглядаються як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії і практиці; його слід відрізнити від використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань. ЮНЕСКО розглядає медіаосвіту як пріоритетний напрямок педагогіки XXI століття, а інформаційний фактор – як провідний у процесі навчання.

На сучасному етапі розвитку медіаосвіта трактується як процес розвитку особистості через взаємодію з традиційними та сучасними інформаційними, комунікаційними технологіями, з метою отримання доступу до всіх видів медіа, що є потенційним інструментарієм для активної та усвідомленої участі у демократичному житті; формування позиції незалежного та активного медіакористувача. Інформаційна медіаосвіта створює можливості використовувати необхідну інформацію, аналізувати її,

ідентифікувати економічні, політичні, соціальні та/або культурні інтереси, які з нею пов'язані. Водночас, медіаосвіта – це не форма захисту молоді від впливу медіа, це своєрідна форма інтелектуальної підготовки приймати обґрунтовані рішення. Медіаосвіта навчає індивідів інтерпретувати та створювати повідомлення, вибирати найбільш оптимальні для комунікації медіа.

Медіаосвіта поєднує сфери освітньої та медійної діяльності, формує в соціумі культуру сприймання та раціонально-критичної оцінки медійних повідомлень, розкриває перед особистістю можливості творчого самовираження за допомогою медіа. Метою медіаосвіти стає виховання інформаційно обізнаних та соціально активних громадян, здатних мислити незалежно й критично, обізнаних у медійній сфері, налаштованих на розв'язання проблем та ухвалення самостійних рішень, з розвиненим естетичним смаком та імунітетом проти маніпуляційних впливів. Медіаосвіта дозволяє людям здійснювати їхнє право на свободу самовираження та інформацію, що не тільки сприяє особистому розвитку, але також збільшує соціальну участь та інтерактивність. У цьому сенсі медіаосвіта готує до демократичного громадянства та політичного розуміння. Необхідно розвивати медіаосвіту як частину концепції навчання протягом усього життя [5].

Опираючись на сучасні дослідження, можливо визначити наступні підходи до аналізу проблеми медіаосвіти: медіаосвіта як теорія розвитку критичного мислення аудиторії; медіаосвіта як усвідомлений діалог з медіатекстами, навчання правилам декодування медіатексту, опису його змісту, асоціацій, особливостей мови; медіаосвіта результат усвідомлення значущості соціальної ролі медіа в процесах освіти та виховання; медіаосвіта як теорія споживання інформаційних продуктів задля отримання певного рівня інтелектуального задоволення; етична теорія медіаосвіти передбачає, що медіа здатні формувати певні моральні принципи аудиторії; ідеологічна теорія медіаосвіти, яка виходить з того, що медіа здатні цілеспрямовано маніпулювати суспільною думкою в інтересах того чи іншого соціального класу, політичних партій, релігійних об'єднань чи олігархічних структур.

Інформаційна культура в сучасному освітньому середовищі формується когнітивними та епістемічними очікуваннями, закладеними у виконання завдань та прийняття рішень тому заходи з підвищення рівня інформаційної культури мобілізують аналітичні підходи в оцінці інформації, сприяють покращенню якості роботи з інформаційними ресурсами та мережними системами, мобілізують здатності генерації знань. В означеному процесі медіаосвіта постає як дослідницький процес, оснований на ключових концепціях, які більшою мірою є аналітичними інструментами, ніж альтернативним змістом. Центральна концепція медіаосвіти – репрезентація, адже медіа не відображають реальність, а репрезентують її, тому медіаосвіта має усвідомлюватись як процес, що триває все життя.

Медіаосвіту сьогодні можна розділити на такі основні напрями:

1) медіаосвіта майбутніх професіоналів (журналістів, сценаристів, режисерів, операторів, редакторів, медіакритиків, менеджерів, продюсерів тощо); 2) медіаосвіта майбутніх педагогів в університетах та педвузах; 3) медіаосвіта як складова частина загальної освіти школярів та студентів; 4) медіаосвіта в культурно-дозвільних центрах; 5) дистанційна медіаосвіта за допомогою телебачення, системи інтернет (тут велику роль грає медіакритика); 6) самостійна (безперервна) медіаосвіта, яка може здійснюватися протягом усього життя.

Медіаосвіта спрямована на формування медіакомпетентності як системи знань про медіа, вміння і навички практичного їх застосування. Медіакомпетентність дає людям розуміння того, як медіатексти, які є частиною щоденного життя, допомагають пізнанню світу у різних соціальних контекстах. Серед важливих компонентів медіакомпетентності можливо визначити наступні: здатність до критичного мислення про зміст медіаповідомлень; розуміння впливу медіа на особистість та суспільство; розуміння змісту медіа як «тексту, що забезпечує розуміння нашої сучасної культури і нас самих». При цьому розвиток критичного мислення – не підсумкова мета медіаосвіти, а його постійний компонент. Медіакомпетентність включає пізнавальну активність, творче критичне мислення, комунікативність, рефлексію, позитивну мотивацію, з метою розширення власного інтелектуального потенціалу та професійного вдосконалення.

Таким чином, четверта комунікаційна революція формує феномен електронної культури, характерною рисою якої є використання інформаційних і комунікаційних технологій у всіх сферах людської життєдіяльності. В умовах активного розвитку новітніх технологій медіасфера охоплює весь суспільний простір, тому формування світоглядних орієнтирів сучасної людини відбувається крізь сферу медіакультури як складової інформаційної культури. Глобальний вплив сучасних медіа на формування світоглядних орієнтирів сучасної молоді актуалізує проблему медіаосвіти як дослідницького процесу із залучення аналітичних інструментів, спрямованого на формування критичного мислення, громадянської відповідальності, здатності до активного супротиву суспільним маніпуляціям в умовах інформаційних загроз сучасності.

Список використаних джерел

1. Ломачинська І.М., Ломачинський Б.Г. Функціональна спрямованість інформаційної культури. *Вісник Львівського університету*. Сер. Філол.-політолог. студії. 2020. Вип.30. С. 77 – 93. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS>.
2. Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень: монографія. Запоріжжя : Кераміст, 2017. 309 с.
3. Understanding Media and Information Literacy in the Digital Age. URL:https://en.unesco.org/sites/default/files/gmw2019_understanding_mil_ulla_ca

rlsson.pdf

4. Ломачинська І.М., Ломачинський Б.Г. Роль інформаційної культури в системі управління знаннями університету. *Освітологічний дискурс*. 2021. Вип. 1(32) <https://doi.org/10.28925/2312-582>

5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 27 квітня 2016 року. URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.

6. Медіаосвіта соціальних педагогів: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Г. Я. Майборода, М. М. Матвійчук. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І., 2014. 90 с.

7. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис*. 2014. №2(53). С. 80-87.

8. Медіаграмотність, медіакомпетентність та медіакультура педагога. URL: <http://shpilkamila.blogspot.com/2018/12/blog-post.html>.

УПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Марців І. Я., Томорко В. В.

Сьогодні метою освіти є інформаційно-ресурсне забезпечення кваліфікаційно-навчальної системи в умовах дистанційної освіти, що пов'язано з карантинною ізоляцією та бойовими діями в Україні. Заклади освіти зіткнулися з проблемою пристосування до дистанційного навчання, яке ґрунтується на: неупровадженні сучасного інформаційно-ресурсного забезпечення; неготовності надати технічні інструменти забезпечення у створенні інформаційно-ресурсного середовища; недостатній кваліфікованості педагогів до застосування інформаційно-ресурсного забезпечення в дистанційній освіті.

Застосування електронних процесів відкритого доступу для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень займались О. М. Спірін, А. В. Яцишин, С. М. Іванова, А. В. Кільченко, Л. А. Лупаренко.

Мета дослідження – визначення терміну інформаційно-ресурсного середовища у закладах освіти, його створенню в середовищі дистанційного навчання та якісного його застосування.

Упровадження інформаційно-ресурсного забезпечення дає змогу розробляти інноваційні форми у навчальному процесі та створити педагогам фундамент для ефективного навчального процесу.

Розглянемо поняття інформаційно-ресурсне забезпечення.

1. Інформаційні ресурси – документи і масиви документів в інформаційних системах, що необхідні потрібен для забезпечення інформаційних потреб споживачів у певній сфері діяльності.

2. Інформаційно-ресурсне забезпечення вносить до себе велику кількість інформаційно-ресурсних об'єктів і взаємозв'язків між ними; способи та методи для збирання, зберігання, передавання, обробки, виробництва та розповсюдження інформації, знань, методів відображення аудіовізуальної інформації; організаційно-правові процеси, що сприяють інформаційно-ресурсні системі.

Також інформаційно-ресурсне забезпечення поділяється на:

1. інформаційні ресурси одночасного застосування;
2. інформаційні ресурси науково-технічної інформації;
3. бібліотечно-інформаційний ресурс.

Розглянемо кожний феномен. Інформаційні ресурси одночасного застосування – форма системи з розділеними ресурсами, дають можливість всім учасникам мережі водночас застосовувати інформацію та пристрої: принтери, дискові накопичувачі, модеми, тощо. Більш популярні є три методи одночасного застосування інформаційних ресурсів:

- телеобробка;
- файл-серверна;
- клієнт-серверна.

У процесі телеобробки використовують головний комп'ютер і декілька терміналів, операції розробляються на головному комп'ютері та мережею переносяться на термінали.

У файл-серверній методиці головний комп'ютер, файловий сервер, використовується в локальній мережі як синхронний дистанційний зберігач інформації чималий ємності, що дуже важливо у наш час надлишку інформації. Це також дозволить краще структурувати наявні знання та використовувати їх з більшою швидкістю. Він використовується під керівництвом мережевої операційної системи і використовує дію доступу до інформаційних ресурсів.

При клієнт-серверній методиці на сервері накопичується база інформації, яка реалізує управління цією базою. Спосіб взаємодії програмних компонентів, при якому вони утворюють єдину систему.

Ці моделі надають можливість викладачу керувати одночасно декількома терміналами та показувати підготовлений матеріал здобувачам освіти; накопичувати файли та роботи здобувачів освіти на одному сервері; створювати закладу освіти віртуальну бібліотеку, що за сьогоднішніми умовами є актуальним для написання робіт. Такий принцип роботи ще не використовувався для навчання, але широко поширений в інших сферах і має велику популярність у зв'язку з його простотою і зручністю.

Результативне дистанційне навчання є середовищем саморозвитку, зважаючи на інноваційні методи, наприклад блоги та мікроблоги, соціальні мережі, вікі-проекти, мультимедійні процеси обміну, процес одночасних

редакторських офісів тощо. Це дає змогу знаходити нові освітні засоби, види та підходи в освітньому процесі, зокрема і в дистанційній формі навчання. Це допоможе здобувачам освіти легше адаптуватися до дистанційного освітнього процесу. Переважно викладачу приходиться самому формувати систему дистанційного навчання, структурувати і впорядкувати під цю систему інформаційно-ресурсне забезпечення.

Пропонуємо для формування інформаційно-ресурсного забезпечення хмарні технології, оскільки хмарні сервіси є доступними, мобільними, мультиплатформними та швидко розгортаються, наприклад google-сервіси – мають наступні елементи:

- Інформаційні ресурси. До них відносяться тексти лекцій, презентації, відеоматеріали; диференційовані завдання до практичних занять; інструкції до виконання лабораторних робіт; системні рекомендації до дисциплін, що викладалися.

- Контроль знань, умінь та навичок. модульні тестування, продукти творчої діяльності, результати практичної роботи.

- Електронний журнал поточної успішності.

- Відеоконференція для організації проведення занять онлайн.

Вищезазначені інструменти дають змогу ідентифікувати особу, яка використовує ці технології, керувати освітніми процесами, забезпечувати достовірною інформацією. Окрім цього викладач отримує додатковий час для розвитку своїх вмінь та навичок, підвищення кваліфікації і розробляти методичне забезпечення відносно інноваційних підходів та запитів сучасної освіти.

Отже, інформаційно-ресурсне забезпечення – це об'єднання інноваційних методів та педагогічних здобутків, над яким має працювати сучасний викладач, пристосовуючись до реалій сьогодення та відповідати запитам освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Використання електронних систем відкритого доступу для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень / О. М. Спірін, А. В. Яцишин, С. М. Іванова, А. В. Кільченко, Л. А. Лупаренко. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Т. 55, Вип. 5. С. 136-174.

2. Вербівський Д. С. електронне освітнє середовище навчання математичних дисциплін: принципи побудови і структура. *Наукові записки*. 2018. № 173(2). С. 55–58.

3. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград : імекс-лтд, 2012. 240 с.

4. Рахманов В. О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 418 с.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: НОВІ ВИМІРИ

Машикіна Л. А.

Суспільству майбутнього потрібні люди з актуальними, знаннями, гнучкістю і критичністю мислення, творчою ініціативою, високим інноваційним потенціалом. Не менш важливими будуть такі їх якості, як висока моральність, особистісна відповідальність, внутрішня свобода, налаштованість на максимальну самореалізацію, здатність досягати високої мети раціональним шляхом і конкретними засобами.

В Україні розпочалося становлення нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, поглиблюються тенденції диференціації освіти. Це супроводжується суттєвими позитивними змінами в педагогічній теорії та практиці: розробленням різних варіантів змісту освіти, використанням можливості сучасної дидактики у підвищенні ефективності освітніх структур; здійсненню наукових розроблень і практичним обґрунтуванням нових педагогічних ідей і технологій [1].

З розвитком цивілізації постійно оновлюються вимоги до якості освіти, одним із найважливіших засобів забезпечення якої є інноваційність освітнього пошуку. Інноваційність розглядається не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість. Стосовно особистісного чинника діяльності в інноваційному просторі це означає: відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями; відкритість культурі й суспільству, яка виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв'язання та організація такого педагогічного середовища, яке сприяло б формуванню і розвитку образу «Я» [4].

Інноваційність як принцип педагогіки забезпечує умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Система дошкільної освіти як базова для всіх інших ланок має відігравати особливу роль у формуванні педагога нової формації, з високою професійною культурою, розвиненою педагогічною рефлексією, здатною самовдосконалюватись впродовж усього життя та діяти в інноваційному освітньому просторі.

Сучасні наукові дослідження спрямовані на розкриття методології педагогічної інноватики (В. П. Беспалько, Л. І. Даниленко, І. П. Підласий, Н. Ф. Юсуфбекова та ін.); стратегії педагогічних інновацій (В. Ф. Паламарчук, О. Я. Савченко, Г. К. Селевко та ін.); теоретичних засад інноваційної компетентності вчителя (В. І. Бондар, М. В. Кларін, Л. С. Подимова та ін.). Загальні проблеми формування інноваційної

поведінки вихователя висвітлено у працях Л. В. Артемової, А. М. Богуш, І. М. Дичківської, Т. І. Поніманської та ін.

Мета дослідження – розкрити особливості інноваційної діяльності педагога в сучасному закладі дошкільної освіти, показати основні компоненти готовності до інноваційної діяльності та пріоритетні чинники її здійснення.

Час потребує педагога-новатора, здатного вносити у власну діяльність прогресивні ідеї, запроваджувати нововведення, мати сміливу педагогічну позицію, особистісну та професійну культуру, діяти в інноваційному освітньому просторі, що розглядається як інтегрований засіб реалізації інноваційного потенціалу освітнього закладу з метою забезпечення життєдіяльності дитини.

Багато проблем, що постають перед педагогами в умовах інноваційного простору, пов'язано з недостатнім рівнем їх готовності до інноваційної діяльності. Інноваційна педагогічна діяльність – це особливий вид творчої діяльності, який спрямований на оновлення системи освіти. Така діяльність є наслідком активності людини, що виявляється не стільки у пристосуванні до зовнішнього середовища, скільки у перетворенні його у відповідності з особистими і суспільними потребами та інтересами [2].

Інноваційна діяльність – це створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно – педагогічні відносини.

Педагог в інноваційному педагогічному просторі – це дослідник власної особистості та діяльності тих, хто навчається і виховується. Особистісно-орієнтований характер інноваційної педагогічної діяльності визначає міру включеності в неї. Вивчення інноваційної практики педагогічних освітніх закладів дозволяє стверджувати, що результативність інноваційної діяльності педагога залежить не лише від його професійної майстерності, а й від позитивної «Я»-концепції, особистісної готовності розпочати перетворення навчально-виховного процесу.

Готовність – складне інтегративне утворення, що включає мотиваційний, емоційно-вольовий, пізнавальний компоненти. Кожний компонент готовності до інноваційної діяльності характеризується певними особливостями, які виявляються на стадії підготовки педагога на перетворюючу діяльність.

Позитивна мотивація до інноваційної діяльності проявляється через задоволення особистісних і професійних потреб педагога, як-от: створення і застосування нового, підвищення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів.

Педагоги, як і інші члени суспільства, за своєю природою схильні до змін, але займають різні позиції стосовно педагогічних інновацій. Саме це ставлення до нововведень відображає сформованість емоційно-вольового компонента готовності педагога до інноваційної діяльності. За даними сучасних соціологічних досліджень, кожний п'ятий педагог зорієнтований на

звичні способи діяльності і з недовірою ставиться до інновацій. Тільки випробувавши себе в різних моделях навчання й виховання, вихователь може обрати ті педагогічні методи, прийоми, способи роботи, які адекватні його особистісній і професійній спрямованості [2].

Пізнавальний компонент особистісної готовності педагога до інноваційної діяльності характеризується сформованістю необхідних знань, умінь, навичок. Оскільки інноваційна діяльність пов'язана з педагогічними дослідженнями, то критеріями сформованості даного компонента готовності виступають:

- методологічні знання (вміння сприймати дійсність із позиції системного підходу, сформованість загальнонаукових категорій);
- загальнотеоретичні й методичні знання (знання принципів і методів педагогічного дослідження, володіння конкретними дослідницькими вміннями);
- педагогічний досвід з позитивними результатами [1].

Перш ніж звернутися до інноваційної діяльності, педагог повинен професійно самовизначитися, тобто усвідомити норми, модель своєї професії і співвіднести себе з нею.

Готовність до авторських інновацій, які є виключно індивідуальними, вимагає педагогічного мислення, спрямованого на знаходження, продукування і розробку нових педагогічних технологій. Даний вид готовності до інноваційної діяльності базується на особливостях індивідуальності педагога, його здатності до створення нового.

Дослідники інноваційної педагогічної діяльності виділяють життєвий цикл педагогічних інновацій і зазначають, що кожному етапу цього циклу властиві специфічні закони та протиріччя. Етапи інноваційної діяльності та відповідні їм закони суттєві для розуміння моніторингу інноваційної діяльності в системі освіти, зокрема дошкільної й початкової, а, отже, для управління її розвитком.

Перший етап - це зародження інновації, яка виникає як щось зовнішнє, що не торкається роботи суб'єкта. Нове може бути різного рівня: як думка, ідея і як реалізований зразок практичної діяльності. Перехід від ідеї до основних нововведень залежить від характеру авторства ідеї, його авторитету серед потенційних користувачів нововведення; авторитету соціальної ролі, в якій виступає автор (як людина науки чи практики); підтримки авторитетними державними структурами.

На другому етапі інноваційної діяльності неминує діє закон опору нововведенню, оскільки будь-яка інновація в ході своєї реалізації обов'язково вносить у соціально-педагогічне середовище зміни в уявленнях про педагогічні процеси та явища: при цьому відбувається диференціація суджень про значущість інновації, її оцінок.

Третій етап інноваційної педагогічної діяльності – це рутинізація, перетворення інновації в традицію, у звичний спосіб діяльності. Застосування інновації починає набувати масового характеру. Даний етап

обумовлюється двома законами: законом фінальної реалізації інноваційної діяльності та законом стереотипізації педагогічної інновації. Будь-яка інновація має тенденцію з часом перетворюватися на стереотип мислення і практичної дії [5].

Здійснення інноваційної діяльності дошкільного педагога обумовлюється такими пріоритетними чинниками, як організація оптимального інноваційного простору та освоєння технології самоорганізації педагогічної діяльності.

У цьому контексті нами розглядається структурна модель такої діяльності як інтегрована система цілісного педагогічного процесу та інноваційної педагогічної діяльності, на основі якої педагог має можливість оволодіти всіма її структурними елементами – від формування мети до одержання результату, його оцінки та наступної корекції. Основні параметри моделі: емоційно-ціннісний, когнітивний та процесуальний.

Інноваційна педагогічна діяльність як і будь-яка педагогічна діяльність виконує гностичну (пізнавальну), проектувальну (перспективне планування завдань і способів їх розв'язання), конструктивну (співпраця педагога і вихованців), комунікативну (взаємодія педагога з дітьми, колегами), організаторську (поетапність дій педагога і вихованців) функції.

Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід (спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідницько-експериментальний характер, стійка вмотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу [3].

Сьогодні існують різноманітні форми залучення дошкільних педагогів до діяльності в інноваційному освітньому просторі. Зокрема, це організація постійно діючого наукового семінару з найактуальніших проблем, над якими працюють педагоги навчального закладу; педагогічні ради, «круглі столи», дискусії; ділові, евристичні ігри з генеруванням нових педагогічних ідей; творча діяльність педагогів у методичних об'єднаннях; участь у науково-практичних конференціях; узагальнення власного досвіду і досвіду своїх колег; заняття на спеціальних курсах підвищення кваліфікації; самостійна дослідницька, творча робота над темою, проблемою; участь у колективній експериментально-дослідницькій роботі у межах спільної проблеми, над якою працюють педагоги дошкільного закладу освіти.

Отже, інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем. Її результат визначають структурні та змістові зміни в роботі закладу, освітньої системи, а за певних умов – створення якісно нової педагогічної практики – авторського закладу чи радикального реформування усієї освітньої системи.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до діяльності в інноваційному

освітньому просторі. Вищезазначена готовність – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно – ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності. Дошкільному педагогу в інноваційному освітньому просторі необхідно вміти реалізовувати: педагогічний гуманізм, емпатійне розуміння вихованців співробітництво, діалогізм, особистісну позицію.

Перспективи подальших розвідок щодо діяльності дошкільного педагога в інноваційному освітньому просторі ми вбачаємо у розробці моделі формування інноваційного потенціалу вихователя, особливостей інноваційного життєвого простору, управлінських аспектів зазначеної проблеми та ін.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
2. Інновації в дошкільлі. Програми, технології, проекти, ідеї, досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам / Авт.-упор.: Л. В. Калуська, М. В. Отрощенко. Мандрівець, 2012. 376 с.
3. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». [наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко]. Київ : Світич, 2009. 208 с.
4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. О. М. Пехота, А. З. Кіктенк, О. М. Любарська та ін. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

ГЕНДЕРНОЧУТЛИВИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Микуліна Є. В., Купіна О. В.

У нашій країні дуже актуальними являються проблеми гендерної рівності. Вони виникають як у сімейному колі, так і в суспільстві, в школі, навіть в колі друзів. Яна Радченко, в межах проєкту «Explainer», зазначає, що в рейтингу за Індексом гендерного розриву-2021 (Global Gender Gap Report) Україна посіла 74-е місце. До цього річного рейтингу було включено 156 країн. Лідерство в рейтингу здобули Ісландія, Фінляндія та Норвегія. Найгірша ситуація з гендерним розривом склалася у Сирії, Пакистані, Іраку, Ємені та Афганістані. За аналізом останніх досліджень групи «Рейтинг»,

в Україні з 2015 року поступово зменшується кількість людей які розділяють людей за гендером [1].

Нашою метою є дослідження гендерночутливого підходу вчителя на уроках фізичної культури. В цьому тезисі ми намагаємося розкрити проблему гендерної нерівності та чутливості на уроках фізичної культури.

Метою Закону України, що був прийнятий 8 вересня 2005 р., №2866-IV, є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [3].

За словами Радченко Я. гендерна рівність означає, що люди будь-якої статі можуть вільно обирати будь-яку кар'єру, спосіб життя і користуватися своїми здібностями без будь-якої дискримінації. Їхні права, можливості і доступ до суспільства не залежать від статі. Гендерна рівність не обов'язково означає, що до всіх ставляться однаково. Різні потреби й прагнення людей цінуються однаково. Через це гендерну рівність часто пов'язують одночасно з егалітаризмом – прагненням до абсолютної рівності всіх членів суспільства [1].

Гендерна чутливість — це процес та навичка усвідомлення впливу гендеру, привілеїв та сексизму на життя людей завдяки поводженню з іншими [4].

Створення навчального середовища, що опирається на внесення в освіту інтерактивних форм і методів роботи, є обов'язковою соціально-педагогічною умовою гендерної освіти підростаючого покоління.

Відомий вчений І. С. Кон зробив значний внесок у розвиток психології, та розкрив деякі аспекти гендерної рівності. У навчальному посібнику «Психологія юнацького віку» він розглянув проблеми психосексуального розвитку юнаків та дівчат. Зокрема, поляризацію соціальних ролей чоловіків та жінок учений осмислював у диференційно-психологічному і соціально-нормативному аспектах. На його глибоке переконання «... навіть цілком нормальний розвиток не робить людину чоловіком або жінкою в соціальному плані. Для цього потрібно створювати спеціальні умови» [5].

Надзвичайно актуальним на сьогодні, ми вважаємо, можливість реалізації гендерного підходу у фізичному вихованні, який вивчається як вид діяльності, що сприяє не тільки формуванню фізичних, моральних та психічних якостей особистості, але й завдяки систематичній спеціально організованій руховій активності допомагає виявити в освітньо-виховному процесі гендерні відмінності школярів різної статі, визначаючи роль фізичного виховання в гендерній соціалізації школярів.

Дослідниця Марченко О. Ю, вважає, що процес виховання та вдосконалення фізичних якостей учнів основної школи потребує врахування гендерних особливостей хлопців та дівчат. Проте варто пам'ятати, що розділення дітей за статевими ознаками може нести за собою різні психологічні наслідки. У дітей може сформулюватися неправильне мислення та упередження щодо цього. Можливе погіршення відносин у класі, що буде впливати на навчання в подальшому [2].

Ми вважаємо, що гендерна рівність має існувати на уроках фізичної культури, адже це впливає на формування дитини як особистості. Дуже легко закласти їй неправильні розуміння. Також важливо для педагогів використовувати фемінітиви, такі як-от «учениця», «волейболістка», «спортсменка» тощо. Водночас слід враховувати статеві особливості організму, та давати правильну дозу навантаження індивідуально для кожної дитини, щоб уникнути подальших проблем зі здоров'ям.

Список використаних джерел

1. Яна Радченко. Гендерна рівність в Україні: досягнення та виклики. *Explainer* <https://explainer.ua/genderna-rivnist-v-ukrayini-dosyagnennya-ta-vikliki/> (дата звернення 07.11.2022)
2. Марченко О. Ю. Теоретико-методологічні методи гендерного підходу до формування аксіологічної значущості фізичної культури у школярів : дис. ... д-ра фіз. Вих та спорту. : Київ, 2019. 590 с.
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : ЗАКОН УКРАЇНИ, від 08.09.2005 року <https://www.president.gov.ua/documents/2866-iv-3177> (дата звернення 08.11.2022)
4. «Гендерної чутливості.» *Wikipedia* https://uk.wikipedia.org/wiki/Гендерна_чутливість (дата звернення 08.11.2022).
5. Кон І. С Психологія ранньої юності. <https://mir-chasov.ks.ua/kon-psixologiya-yunackogo-viku/> Просвітництво, 1986. 254 с.

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Монастирська О. В., Бобкова О. І.

Процеси, які охоплюють соціальне, економічне, політичне життя суспільства, впливають на зміни освітніх парадигм. Всесвітня глобалізація, діджиталізація створюють підґрунтя для домінування в усіх сферах життя ролі знань і актуалізують аспекти всебічного розвитку особистості. Освіта із національної категорії переходить у світову. Глобальна освіта зорієнтована на універсалізацію і ґрунтується на необхідності підготовки фахівців до

життя в умовах швидкозмінного та інтегрованого світу з усіма проблемами, кризами, що стосуються людства. Майбутній педагог повинен мати глибокі фахові знання, розуміння взаємозв'язків людини і суспільства, бути соціально зрілим, висококультурним. Лише за такої умови він зможе забезпечити принцип особисто зорієнтованої едукативної освіти здобувача освіти [2].

Проблематика професійного розвитку особистості знаходить широке відображення у працях сучасних вітчизняних науковців. Становлення особистості в освітньому середовищі вивчали В. Андрущенко, Н. Бондаренко, І. Зязюн П. Кравченко, В. Кремень, Л. Онопрієнко, Г. Пономарьова, І. Прокопенко, А. Харківська та ін. Погоджуючись із науковцями, які розглядали взаємозв'язки між професійною майстерністю і формуванням цілісної особистості, можемо стверджувати, що особистісно-професійний розвиток майбутнього учителя відбувається через актуалізацію ролі мотивів, розширення кола інтересів, зростання потреб у знаннях, набутті компетенцій. Сучасна система підготовки майбутнього педагога, спираючись на закономірності психічного розвитку, індивідуальні особливості здобувача освіти, орієнтується на формування самостійної, відповідальної особистості, компетентність якої дозволить досягти особистісно-професійної самореалізації.

Наукові дослідники Г. Радчук та Н. Савелюк серед цінностей здобувачів освіти виділяють такі: самовизначеність, самоповагу, соціальну культуру, особистісне зростання, успіхи у навчальній діяльності, міжособистісні зв'язки та ін. Науковець П. Лушин пропонує розглядати особистість як динамічну систему, яка змінюється, набуваючи нової ідентичності [1]. Учитель постає перед школярами, перш за все, як особистість, і має бути прикладом тих якостей, які він хоче розвивати у здобувачів освіти. Саме тому науковці пріоритетне значення у педагогічній діяльності надають особистості педагога. Узагальнюючи перелік властивостей, що складають портрет сучасного учителя, можна визначити найбільш значущі: емоційно-вольові та моральні особистісні якості, самооцінка, цілеспрямованість, здатності до академічних знань, рефлексії, емпатії. Оволодіння здатностями міжособистісної взаємодії забезпечить реалізацію принципу гуманізму, дитиноцентризму, підвищить ефективність навчання, покращить налагодження партнерських відносин між суб'єктами освітнього процесу.

Особистісний розвиток – це багатогранний, неперервний процес, який дозволяє людині отримати новий досвід, самоактуалізуватися, стати щасливою. Він цілком залежить від потреб, цінностей, інтересів особистості.

Професійний розвиток – це безперервний процес, який відбувається все життя і передбачає поглиблення професіоналізму, удосконалення тих компетенцій, які необхідні для виконання функціональних обов'язків педагога. Технології отримання, перетворення, використання знань швидко змінюються, це вимагає неперервного професійного розвитку особистості

в сучасному освітньому просторі. Постійна самоосвіта, різні види і форми професійного зростання дають змогу педагогові підтримувати або покращувати рівень майстерності. Важливим є усвідомлення майбутнім педагогом особистісного потенціалу.

Професійний розвиток педагога відбувається на основі накопичення досвіду та системного аналізу власної педагогічної діяльності. Залежно від прагнень особистості під час навчання у закладах фахової передвищої освіти у здобувачів освіти формуються цілі, перспективи професійного розвитку. Системотворчим чинником є активна взаємодія учасників освітнього процесу та специфіка освітнього середовища навчального закладу. Підготовка фахівців має бути зорієнтована на поєднання взаємопов'язаних компонентів – цільового (виявлення загальної поінформованості здобувача освіти, стимуляція особистісної мотивації до розширення фахових здібностей, відкритість до пізнання нового, самоорганізація), змістового (фахові компетентності, професійно важливі особистісні якості, мотивація, рефлексія) та практичного [2].

Якісними показниками засвоєння професійних знань майбутніх педагогів є сформовані гнучкість мислення, уміння ставити мету та досягати результат, передбачати ризики, долати перешкоди, прогнозувати розвиток школярів.

На початковому етапі професійного становлення вирішальне значення має особистісний розвиток здобувача освіти, який пов'язується зі смисловою сферою особистості, її цінностями, переконаннями, життєвими орієнтаціями. З часом професійний розвиток починає домінувати і визначати траєкторію особистісного розвитку фахівця.

Серед великої кількості понять, що характеризують певний рівень розвитку і професійного становлення особистості педагога чільне місце займає соціалізація. Якщо загальне поняття «соціалізація» – це процес включення особистості до суспільства через засвоєння й відтворення соціального досвіду, культури, то професійна соціалізація визначається інтенсивністю, розмаїттям взаємозв'язків у процесі адаптації до умов та особливостей професійного становлення. Рівень задоволеності є критерієм і в той же час рушійною силою професійної соціалізації. Професійна соціалізація педагога має свою специфіку і виявляється у зміні пріоритетів: від міжособистісних взаємин – до самоактуалізації. У період високого рівня професійного розвитку самоактуалізація й задоволеність найбільш інтегровані. Світоглядна позиція, рефлексивність діяльності сприяють усвідомленню майбутнім педагогом себе як цілісної особистості, готової не тільки до професійного зростання, а й до усвідомлення себе як суб'єкта й представника культури.

Навчання у закладі фахової передвищої освіти є важливим етапом особистісно-професійного становлення майбутнього педагога. Сучасна підготовка у педагогічних закладах зорієнтована на індивідуальну підготовку умотивованої особистості здобувача освіти, яка прагне до максимальної

самореалізації, розкриття внутрішнього потенціалу, усвідомлення відповідальності за свій життєвий вибір. Від того, наскільки майбутній фахівець буде здатним осмислювати індивідуальні особливості своєї особистості, свої потреби, мотиви, цінності і зміст професійної діяльності, залежить успіх самоактуалізації й самореалізації у професії і у житті загалом.

Список використаних джерел

1. Білозерська С. Особистісні якості як основа формування професійного іміджу майбутнього педагога. URL : <http://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/view/1181/1681> (дата звернення: 17.10.2022).
2. Притуляк М. Л. Особистісно-професійний розвиток студентів педагогічного закладу вищої освіти. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/68/part_2/27.pdf (дата звернення: 18.10.2022).

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Мочан Т. М., Машкаринець В. Ю.

В сучасних умовах економічної нестабільності, російської військової агресії та боротьби за цілісність і суверенітет України виховання ціннісного ставлення до Батьківщини є пріоритетним напрямком. В умовах розбудови демократичної, правової, суверенної України необхідно розвивати ціннісне ставлення до Батьківщини, яке ґрунтується на засадах народної педагогіки і розглядається як важливий чинник державотворення.

Важким є історичний шлях українського народу, тривала боротьба за збереження національної самобутності, традиційної культури та духу.

У контексті освітніх парадигм особливо актуальними є питання виховання в молодших школярів ціннісного ставлення до Батьківщини засобами народної педагогіки, які зберігають українські культурні цінності. Аналіз наукової літератури показав, що різнопланові аспекти дослідження поставленої проблеми виявляють загальні підходи до врахування і реалізації принципу народності в процесі виховання ціннісних ставлень до Батьківщини, національно свідомої, морально-духовної особистості, яка себе ідентифікує з національною культурою свого народу [1].

Після здобуття Україною довгоочікуваної незалежності перед педагогічною наукою постало історичне за своїми масштабами завдання – не просто відновити багатовіковий український виховний досвід, а вивести його на світовий рівень [4].

Важливим у плані ціннісного ставлення до Батьківщини є твердження Ю. Руденка про те, що «національна держава відповідно до природних задатків своєї нації, її самобутнього культурно-історичного досвіду організовує на наукових засадах виховання дітей і молоді в дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури свого народу, тобто в національному дусі» [2, с. 8].

На думку дослідника основними завданнями які постають перед педагогом з точки зору народної педагогіки є:

- виховувати учнів у дусі народних традицій, що передається з покоління в покоління;
- розвивати у дітей любов до родини та оточуючих;
- виховувати у дітей високу національну мораль. та моральні цінності;
- виховувати у дітей національну гідність і гордість, свідомість і самосвідомість, щоб вони могли діяти як патріоти, громадяни, творці власної долі, на благо країни готуватись до життя людей, що борються;
- виховувати у молодших школярів бажання зберігати національні традиції та звичаї з метою примноження загального багатства країни;
- розкривати таланти та нахили кожної дитини, розвивати її здібності, помічати достоїнства кожної дитини, плекати їх якості та спиратися на них у процесі навчання та виховного впливу;
- виховувати в кожній дитині вміння пишатися славою предків, бажання захищати честь свого народу, своєї країни, боротися з ворогами за свою землю.

Виходячи з вищевказаного, сучасні науковці основну мету виховання вбачають у тому, щоб «плекати всебічно розвинену людину, вірного сина чи доньку свого народу, палкого патріота, стійкого громадянина Батьківщини-України» [2, с. 39].

Формування ціннісного ставлення учнів молодшого шкільного віку до Батьківщини на засадах народної педагогіки повинно виражатися у формі відповідного світогляду, що охоплює широкий спектр ставлення молодшого школяра та навколишнього суспільства. Актуальними, в межах нашого дослідження, є такі ціннісні установки, як любов до Батьківщини, безкорислива турбота, почуття власної гідності, які тісно пов'язані і є запорукою виховання в учнів початкових класів ціннісного ставлення до Батьківщини засобами народної педагогіки.

Ціннісне ставлення до Батьківщини полягає у визнанні цінності власної незалежної держави. Історичний досвід свідчить, що втрата державності веде до втрати нації, мови, без якої немає національної культури, історії, традицій, людина перетворюється на раба, роздвоєного у своїй свідомості і поведінці, таким чином нівелюється у ній самоповага, гідність, як громадянська, так і людська

Наукове осмислення народної педагогіки як засобу сучасного виховання може слугувати ефективним джерелом національного

самоусвідомлення школярами та подолання кризових явищ у культурно-психологічній сфері, за умови, якщо забезпечуватиме формування ціннісного ставлення до Батьківщини з позиції високодуховної особистості.

О Савченко зазначає: «Щоб діти освоювали особистісно і суспільно значущі цінності, необхідно, щоб усі учасники виховної взаємодії приймали їх як власні переконання і відповідно діяли, а для цього необхідно створювати умови для набуття кожною дитиною позитивного ціннісного індивідуального досвіду» [3, с. 19].

Отже, ціннісне ставлення до Батьківщини є особистим відчуттям кожної людини. Його виховання здійснюється за рахунок засобів народної педагогіки з урахуванням специфіки молодших школярів, шляхом формування національної самосвідомості, виховання національно-культурної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Гриців Т. Г. Особливості виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки. *Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць*. Київ, 2018. Вип. 22. С. 64-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2018_22_8
2. Руденко Ю.Д. Основи сучасного українського виховання. Київ: Видавництво ім. О. Теліги, 2003. 328 с.
3. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів почат. навч. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Богданова А. М., 2009. 225 с.
4. Шовкошитий В. Національно-патріотичне виховання в контексті українського державотворення. Васильків: Колофон, 2005. С. 56.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мудрик О. Б.

Усі сфери життя суспільства, зазнали сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати. Переміщені за кордон батьки та здобувачі освіти потребували та все ще потребують державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості для продовження навчання дітей [1].

Кожен заклад освіти разом із викладачами, визначив форми навчання для свого закладу, запровадив очне й змішане навчання, а також дистанційне навчання.

Сьогодні навчання здобувачів освіти відбувається у незвичних для нас умовах. Тому у нинішніх умовах ми повинні перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку і нормалізацію психічного стану здобувачів освіти. Зараз це нормально. Ми всі можемо і повинні долучитись до цього в рамках викладання свого предмету [2].

У новому навчальному році українські університети і профтехи отримали безкоштовний доступ до Zoom та більше можливостей для користування цієї платформи.

«З метою підтримки освітньої і наукової діяльності закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у період воєнного стану Міністерством освіти і науки України досягнуто домовленості з компанією Zoom щодо надання протягом 2022/2023 навчального року безкоштовного та розширеного доступу до програмного забезпечення Zoom Meetings for Education» [3].

Для мене, як викладача художньої праці, це дуже важливо, тому що специфіка цього предмета полягає в тому, що здобувачі освіти не в змозі виконати самостійно будь-яке завдання, не отримавши попередньо практичних вмінь та навичок (навіть, якщо їм пропонують зразки виконання виробів, посібники, технологічні картки). Труднощі виникають в тому, що більшість здобувачів освіти не отримують ці навички ще в школі (не вміють користуватися ножицями, шити, в'язати, навіть клеїти папір та картон). Щоб допомогти здобувачам освіти подолати труднощі під час виконання завдання я розробила тематичні відеоролики з технологією виконання практичних завдань. Наприклад, щоб виконати з паперу сюжетну чи декоративну аплікації, необхідно навчитися прийомам вирізування, обривання та наклеювання. Нажаль, я можу тільки дистанційно дати поради що до помилок. Немало труднощів при виконанні самостійних завдань виникає коли здобувачі освіти знайомляться з такими техніками, як макраме, вишивка, в'язання. Поки вони не отримують певного досвіду з цих технік (на це іде немало часу), здобувачі освіти не справляються з завданням самостійно. На мій погляд, є немало шляхів. По-перше, це скласти план самостійної роботи по кожній темі, з обов'язковим додатком (тематичні відеоролики, розгортки, технологічні картки, послідовність виконання тощо). По-друге, це диференційований підхід. Враховуючи здібності здобувачів освіти, які мають певний досвід з освоєння технік, організувати більш складні завдання. Наприклад, вишити серветку зі складним візерунком, чи зв'язати вироби незвичайними зразками.

Одне з головних питань у дистанційному навчанні – як організувати процес виконання і надсилання завдань, створення унікальних матеріалів і спілкування між усіма учасниками освітнього процесу. Одне з рішень – використовувати Google-клас [4].

Це дуже зручна платформа, в якій можна створити віртуальну групу, через електронну пошту додати до нього своїх реальних здобувачів освіти,

ставити завдання всім учасникам або вибірково, оперативно обмінюватися інформацією, створювати свої завдання або додавати їх з інших платформ.

Вкладка «Завдання» є своєрідним щоденником, або ж дошкою, де викладач може залишити завдання, які мають виконати здобувачі освіти. Тут можна зберігати заздалегідь підготовлені завдання, які поширюються в одному або декількох групах. Учасники отримують завдання та бачать встановлений строк виконання, а виконавши – натискають кнопку «Здати», після чого завдання опиняється у викладача, який може виставити оцінку та відправити перевірену роботу. Українською зручно і те, що можна прослідкувати, чи дивився здобувач освіти завдання, чи навіть не відкривав надіслану йому вкладку.

Google-клас – неймовірно простий і зручний, завдяки чому і здобув усесвітню популярність.

Художня праця займає велике значення серед навчальних предметів та відіграє велику роль у вихованні дітей. Заняття з художньої праці – це засіб розвитку особистості дитини і про це свідчить узагальнений педагогічний досвід. Відомо, що активна, трудова діяльність починається лише тоді, коли перед людиною постає проблема. Тому в цей непростий час викладач повинен прагнути так проводити заняття, щоб перед здобувачами освіти виникали частіше хоч би й нескладні проблемні завдання. Важливо, щоб вони ставили собі мету, яка завжди трохи перевищує її наявні можливості.

Список використаних джерел

1. Освіта в умовах воєнного стану URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/> (дата звернення 30.10.22)
2. Поради вчителям щодо навчання в умовах воєнного стану. URL: <https://school3.com.ua/vchyteliam/porady-vchyteliam-shchodo-navchannia-v-umovakh-voiennoho-stanu/> (дата звернення 30.10.22)
3. Компанія Zoom підтримала Україну та надала безкоштовний доступ до своїх сервісів університетам та профтехам. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/kompanija-zoom-pidtrimala-ukrajinu-ta-nadala-bezkoshtovnij-dostup-do-svojikh-servisiv-universitetam-ta-proftekham>. (дата звернення 30.10.22)
4. Як працювати в Google-клас: покрокова інструкція. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-pratsyuvaty-v-google-klas-pokrokovaya-instruktsiya/> (дата звернення 30.10.22)

ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ ЗАСОБІВ ВІРТУАЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ

Мулеса П. П.

Сучасний стан підготовки майбутніх учителів характеризується стрімким розвитком усіх галузей науки, цифрових технологій, а також численними реформами освіти. У той же час спостерігається скорочення годин на аудиторні заняття та збільшення частки самостійної роботи студентів педагогічних спеціальностей ЗВО.

Дана проблема особливо актуальна в процесі підготовки майбутніх учителів математики та інформатики, оскільки, з одного боку, вивчення фундаментальних дисциплін у ЗВО відбувається із застосуванням новітніх інформаційних технологій у навчанні, а з іншого – підготовка майбутніх учителів математики та інформатики відбувається в умовах реалізації нової парадигми освіти «Нова українська школа» у закладах загальної середньої освіти. Для майбутніх учителів математики та інформатики нині складається ситуація, при якій необхідно навчитися приймати кваліфіковані рішення щодо можливостей ефективного і результативного застосування інноваційних технологій навчання, добирати та прогнозувати необхідні для використання цифрові технології у професійній діяльності. Стрімкий розвиток інформаційних технологій вимагає вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів математики та інформатики.

В науковій теорії та практиці досить ґрунтовно розглянуто проблеми та перспективи запровадження інформатизації освіти (Дж. Андерсен, В. Биков, Н. Бутче, І. Войтович, О. Воронкін, С. Горобець, М. Жалдак, Г. Козлакова, Н. Морзе, Ю. Триус та ін.); теоретичні та методичні аспекти використання ІКТ в освітньому процесі (В. Базурін, Н. Гнедко, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Кадемія, Т. Кобильник, О. Колгатін, А. Коломієць, В. Лапінський, В. Сергієнко та ін.); питання підготовки майбутніх учителів до використання ІКТ у професійній діяльності (М. Бубнова, М. Кохлер, П. Мішра, О. Пеньковець, О. Семеніхіна, О. Спірін, М. Друшляк та ін.).

Мета дослідження – розглянути приклади інноваційного цифрового навчання майбутніх учителів математики та інформатики на основі засобів віртуальної наочності.

Під засобами віртуальної наочності ми розуміємо мультимедійні та інтерактивні засоби наочності, які реалізовані засобами ІКТ і допомагають суб'єктам навчання опановувати нові знання та уміння, підтримують процес активного навчання, моделюють поведінку об'єктів реального світу в комп'ютерному (віртуальному) освітньому середовищі, сприяють формуванню пізнавальних здібностей та самостійної й творчо розвинутої особистості [1].

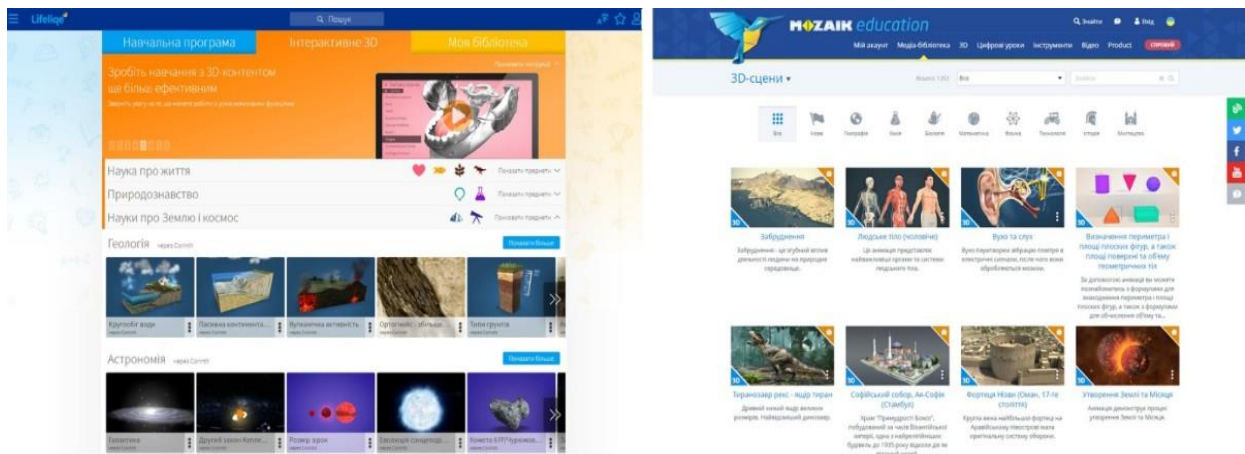
Уроки з використанням засобів віртуальної наочності потребують значної підготовчої діяльності педагога: учитель повинен вміти використовувати ресурси Інтернету та користуватися різноманітними програмами (графічними редакторами, *flash*-анімації, *web*-редакторами, програмами для створення презентацій, програмами для роботи зі звуком та відео тощо).

Серед прикладів інноваційного цифрового навчання на основі засобів віртуальної наочності виділимо застосунки *mozaWeb* і *Lifelique*. Платформи *mozaWeb* і *Lifelique* є мультидисциплінарним електронними засобами навчального призначення. Їх можна використовувати на уроках фізики, хімії, біології, математики, астрономії, географії, інших предметів, а також у початковій школі.

Основна спрямованість програм – візуалізація навчального матеріалу. У базах обидвох платформ містяться сотні 3D-моделей, мікрофотографій, відео, планів уроків, підручників та іншої необхідної в навчальному процесі інформації. Програми дозволяють працювати з технологіями доповненої та віртуальної реальності. На основі наявних матеріалів можна конструювати уроки, проводити презентації, складати тестові завдання, залучати учнів до інтерактивної роботи та розв'язувати інші необхідні в навчальному процесі завдання.

У *mozaWeb* більша частина матеріалів має аудіосупровід українською мовою, тоді як моделі *Lifelique* супроводжуються лише текстовими інформаційними довідками (теж українською). Попри приблизно однакову кількість 3D-моделей, *MozaWeb* переважає *Lifelique* і за наповненістю бібліотеки іншим навчальним контентом: у базі програми понад 1100 навчальних відео, майже 120 навчальних ігор, 800 аудіофайлів, 5300 зображень, 200 презентацій уроків та навіть трохи підручників. *Lifelique* натомість має значно більше розроблених уроків – майже 800, проте вони доступні лише англійською мовою. Також *Lifelique* значно демократичніший у своїй політиці. В *Lifelique* є можливість копіювати зображення, ділитися ними в *Google Classroom*, *Microsoft Teams*, зберігати на *Google Drive*, давати прямі посилання, генерувати QR-коди для входу, експортувати матеріали для підготовки презентацій, планів уроків тощо.

Сучасні віртуальні навчальні моделі *mozaWeb* і *Lifelique* володіють значним дидактичним потенціалом продемонструвати явища та об'єкти, недоступні для вивчення в реальних умовах (рис. 1).

Рис. 1. Застосування mozaWeb і Lifelike

Про переваги використання 3D-моделей у навчанні свідчить дослідження професорки Анні Бемфорд (Міжнародна дослідна агенція, Великобританія), яке вона провела у школах семи країн Європи в 2011 році. З'ясувалося, що в класах, де застосовувалися 3D-матеріали на уроках у 86% учнів підвищилася якість засвоєння навчального матеріалу; у 17% покращилася успішність; 83% опитаних отримали задоволення від навчання із застосуванням 3D-технологій. Крім того, зросла зацікавленість учнів предметом, їхня залученість, мотивація до навчання, збільшилася кількість дискусій щодо навчального матеріалу, підвищився рівень довгострокового запам'ятовування. 3D давно вже стали невід'ємною частиною сучасного світу, тож немає нічого дивного в тому, що можливості цієї технології об'єктивно переважають будь-які традиційні канали передавання інформації.

Обов'язковою умовою для роботи з бібліотеками віртуальних наочностей mozaWeb і Lifelike є наявність сталого підключення до мережі Інтернет або наявність офлайн-додатку mozaBook (платна версія). З необхідного обладнання найкращим рішенням буде оснащення кабінету учительським ноутбуком та мультимедійною панеллю або ж ноутбуком, проектором і мультимедійною дошкою. Якщо в закладу є можливість придбання окулярів доповненої реальності, вони також не будуть зайвими на уроках з 3D. Для ефективного використання віртуальних наочностей педагоги мають бути готовими до перегляду власної методики побудови уроку. Адже інтегрування нової технології не лише підвищує візуальну привабливість навчального матеріалу, це змінює види активностей учнів, розставляє нові акценти на досліджуваних явищах, дозволяє вивчати їх глибше та детальніше. А тому сам вчитель повинен заглибитися в тему, актуалізувати власні знання та педагогічний арсенал. Крім того, практика свідчить, що застосування 3D-наочностей значно зменшує час вивчення теми, і постає природна проблема якісного й ефективного наповнення уроку додатковими активностями, завданнями чи контентом.

Для вчителя вкрай важливим є вміння представити, візуалізувати навчальний матеріал так, щоб це найкраще сприймалось учнями. Нами проаналізовано відкриті освітні ресурси, які пропонуються на платформі

Prometheus, що пов'язані з медіграмотністю, упровадженням засобів віртуальної наочності у професійну педагогічну діяльність. Зокрема, виявлено курс «Візуалізація даних». Основні теми курсу представлено на рисунку 2.

Також нами виявлено певну кількість вебінарів для вчителів математики та інформатики у порталах «Всеосвіта», «Educational Era», «Нова українська школа» та інших, мета яких – оновлення та удосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності учителів математики та інформатики, розширення та актуалізація знань, умінь оволодіння сучасними методами забезпечення освітнього процесу інформаційними технологіями та навичок використання засобів віртуальної наочності.

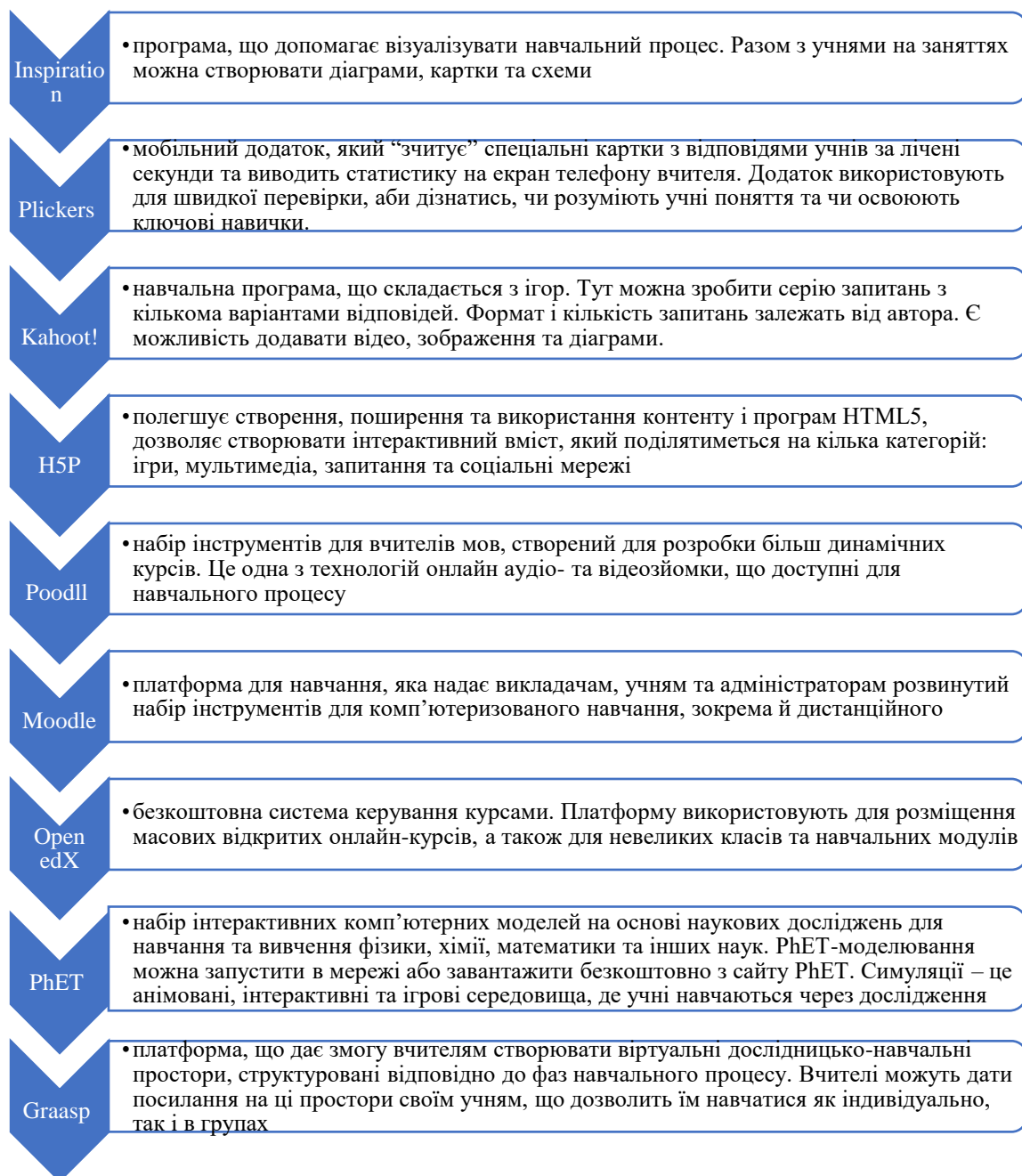
Візуалізація та її типи	<ul style="list-style-type: none"> •Стандартні елементи візуалізації даних. Графіка та її типи. Ефективні види графіки 	<ul style="list-style-type: none"> •Інфодизайн. Головна ідея візуалізації •Мнемонічні правила інфодизайну
	<ul style="list-style-type: none"> •Стратегії - як зменшити складність візуалізацій 	<ul style="list-style-type: none"> Карти (статичні та інтерактивні). Огляд інструментів. Робота з кольором

Рис. 2. Основні теми курсу «Візуалізація даних»

На рисунку 3 представлено виявлені нами онлайн-ресурси, які допоможуть учителю математики та інформатики наповнити урок засобами віртуальної наочності.

Діяльність учителів математики та інформатики покликана сформувати в учнів адекватну процесам сьогодення інформаційну картину світу, а тому важливими для них є здатність на основі візуальних моделей знань зрозуміло, науково грамотно й швидко в умовах інтенсифікації освітнього процесу донести основні ідеї та сформувати фундаментальні уявлення про навколишній світ та його закони.

Отже, використання засобів віртуальної наочності вчителями математики та інформатики дозволяє оперативну і комплексно доповнювати і розширювати відповідно до досягнень науки і педагогічної практики зміст навчальних дисциплін, надає можливість суб'єктам процесу навчання добирати інформацію, систематизувати, передавати та представляти її у мережі в різних цифрових форматах, стимулює активну взаємодію між суб'єктами процесу навчання, інтенсивність якої істотно зростає з розвитком сервісів, що сприяє переходу навчання від формату «вчити» (teaching) до формату «вчитися» (learning) незалежно від місця і часу, розвиває самостійну навчальну діяльність.

Рис. 3. Онлайн-ресурси для вчителів

Список використаних джерел

1. Семеніхіна О. В. Професійна готовність майбутнього вчителя математики до використання програм динамічної математики: теоретико-методичні аспекти : монографія. Суми : ВВП «Мрія», 2016. 268 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК

Муравський І. К., Купіна О. В.

Необхідність інноваційного підходу до педагогічної діяльності в умовах реформування освіти спричинена певними обставинами, що вимагають докорінної зміни системи освіти. Сучасні соціально-економічні умови викликали необхідність змін у організації виробничої практики студентів. Стає необхідним формування такого типу фахівця, який міг би орієнтуватися у предметі, засобах і самій діяльності як об'єктивному процесі. Зростає значущість розвитку здатності до самостійного прийняття виробничих рішень та формування якостей, потрібних для розумної й особистої участі в трудовому процесі, у житті суспільства, а також уміння критично оцінювати результати своєї діяльності, гнучко вносити необхідні корективи, при потребі перенавчатися, оволодівати іншою професією.

Інновації в освіті – це творчий процес, який передбачає запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій. У результаті такого впровадження стає можливим підвищення рівня досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Дефініція «інновація» багатозначна, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації. Інноваційна діяльність педагога передбачає його професійну самовизначеність, усвідомлення норм та професійної моделі, здатність оцінити свої можливості, що становитиме когнітивний компонент особистісної готовності викладача до такої діяльності [1].

Проблема розуміння майбутніми педагогами сутності освітнього процесу та технологій його забезпечення, які реалізують соціальне замовлення суспільства та цілі професійно-педагогічної освіти, досліджувалася низкою вітчизняних науковців та педагогів, а також ученими близького зарубіжжя, зокрема А. Алексюком, Б. Блумом, А. Борисовою, С. Гончаренком, П. Крейтсбергом, Д. Кретволом, П. Симоненком, С. Сисоєвою, Д. Чернишевським, Ф. Янушевичем та іншими. Наприклад, польський дидактик Б. Наврочинський великого значення надавав взаємозв'язку пізнавальних та емоційно-оцінних процесів. Поняття «освіта» він пояснював як процес наповнення культурою всієї сутності людини, її інтелекту, почуття здатності до дії [2].

Інноваційні процеси забезпечують інтенсивний розвиток не лише педагогічної науки, а й освітніх установ різного рівня, в яких відбувається реалізація інновацій. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення. Дослідниками сформульовано низку законів перебігу інноваційних процесів, які вносять у педагогічне середовище позитивні зміни. В основі будь-яких інноваційних процесів в освіті є дві ключові проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення вітчизняного

та світового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результатом цього є використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. При цьому педагог виступає автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій [2].

Мета даного дослідження полягає у розкритті особливостей польського досвіду організації інноваційних освітніх практик у студентів та учнів.

На сучасному етапі розвитку інформаційних та комунікативних технологій в освітньому середовищі не виникає сумніву в необхідності підготовки майбутніх педагогів, спрямованої на вільну орієнтацію в інформаційному просторі. Комп'ютерні технології суттєво впливають на форми і методи навчання, сприяють творчому процесу пізнання, стимулюють прагнення до самоосвіти та саморозвитку особистості. Традиційні форми навчання поступово доповнюються новітніми технологіями, спрямованими на формування професійної компетентності педагога з урахуванням випереджаючого стану науки і техніки [2].

На основі дослідження організаційного аспекту сучасних систем професійної освіти можна виділити такі типи взаємодії теоретичної і практичної підготовки: паралельний (теоретична підготовка відбувається у закладах освіти одночасно з виробничим навчанням на підприємстві), послідовний (професійно спрямоване теоретичне навчання відбувається у закладах освіти, після нього – спеціалізація на підприємстві), концентричний (вузькоспеціалізоване теоретичне і виробниче навчання проводиться на підприємстві) [1].

Хоча у системі професійної підготовки країни можна знайти всі наведені ознаки, але переважає той чи інший тип професійної підготовки. Система професійного навчання Польщі включає професійні школи і заклади позашкільної освіти. Фахове навчання може здійснюватися у закладах як державного так і приватного підпорядкування, які є частиною загальної системи освіти, до якої належать: шестирічні базові школи, трирічні гімназії, післягімназійні заклади освіти (трирічні профільні ліцеї, дворічні профтехучилища, дворічні доповнювальні ліцеї, післяліцейні школи), центри і курси. Основними формами підвищення рівня кваліфікації є школи і центри, у діяльності яких орієнтуються на такі основні форми, як перекваліфікація, доучування, загальне і професійне вдосконалення працюючих, самоосвіта. До позашкільних форм належать: післядипломна освіта, фахові стажування, керована самоосвіта, курси і семінари, виробничі практики, навчання в майстернях тощо. Під час навчання студенти проходять виробничу практику на окремих будівельних роботах, пізнають на виробничій практиці різноманітність нових технологій та матеріалів, їх специфіку в фаховому застосуванні, проходять виробничу практику на підприємствах – партнерах закладів освіти [1].

Широке впровадження в освітній процес інноваційних засобів збирання, опрацювання, систематизації, передачі навчальної інформації відкриває широкі перспективи щодо гуманітаризації освіти в цілому і фахової підготовки майбутніх учителів зокрема, розширення та поглиблення теоретичної бази знань і надання результатам навчання практичного значення, активізації пізнавальної діяльності, створення умов для повного розкриття творчого потенціалу майбутніх фахівців з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, запитів, здібностей, професійних можливостей. При створенні комп'ютерних продуктів реалізуються різні види творчості – технічна і художня. Поєднує їх загальна риса – здатність діяти в невизначених, нестандартних ситуаціях. І чим частіше майбутній педагог стикається з невизначеністю, тим яскравіше проявляється його обдарованість, ерудиція, компетентність [2].

Застосування інноваційних ІТ-технологій у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів має низку позитивних моментів:

- застосування комп'ютерів – це запорука систематичного та об'єктивного контролю;
- можливість спростити управління освітнім процесом;
- формування стійкої потреби в самоосвіті;
- реалізація комунікативних, конструкторських, мультимедійних, довідково-інформаційних, функцій фахової підготовки;
- підвищення інформаційної культури споживача;
- забезпечення інтерактивного навчання.;
- активізація творчих здібностей здобувачів освіти;
- індивідуалізація освітнього процесу.

Програма розвитку вищої освіти на період із 2015 по 2030 рр. передбачала підтримку в адаптації іноземних студентів у Польщі. Зокрема, запропоновано поширення навчання польської мови та інформації про Польщу для іноземців, а також низку стипендійних програм для талановитих іноземців. Так, практично в кожному університеті Польщі для іноземців існує адаптаційний курс із вивчення польської мови та культури. Як приклад, наведемо Центр польської мови і культури для іноземців «Полонікум» (пол. «Polonicum») на базі Варшавського університету. Центр проводить навчання як для іноземних студентів стаціонарної форми навчання, так і для тих осіб, які приїхали на навчання до Польщі в рамках програм обміну й різноманітних грантів [2].

Навчання відбувається на всіх рівнях від початкового до інтенсивного курсу польської мови. Цікаво, що, окрім навчання, студентам пропонуються безкоштовні екскурсії містом, деякими музеями. У кінці такого навчання видається сертифікат про знання мови на відповідному рівні, який можна в подальшому використовувати, зокрема, для працевлаштування. Також на базі Полонікуму протягом цілого навчального року проводиться окремий цикл занять, присвячених польській культурі та історії, у формі лекцій,

аудіовізуальних семінарів, що здійснюються працівниками центру та викладачами Варшавського університету [3].

Наступним важливим елементом у системі промоції вищої освіти Польщі стало заснування Національної агенції академічних обмінів (пол. NAWA – Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej). Ця установа створена 1 жовтня 2017 р. з метою координації діяльності держави, що веде процес інтернаціоналізації польських академічних і дослідницьких установ, а також усебічної промоції вищої освіти серед іноземних громадян. У свій план промоції вищої освіти Польщі NAWA включає участь у міжнародних ярмарках освітніх послуг, проведення освітніх семінарів, тренінгів і зустрічей. Це завдання реалізується, серед іншого, шляхом презентації польських національних стендів під прапором кампанії «Ready, Study, Go! POLAND» (перекл. «Готовий, навчайся, іди! ПОЛЬЩА») на найбільших, найпрестижніших конференціях та освітніх виставках у світі [3].

Можемо стверджувати, що описані методи характеризуються високою результативністю засвоєння матеріалу. Перевага цих дидактичних методів перед іншими полягає в тому, що вони спрямовані на посилення активності з боку всіх учасників заняття, допомагають подолати емоційні та комунікативні бар'єри, сприяють набуттю й формуванню у слухачів не лише професійних, але й певних особистісних якостей, до яких відносимо зібраність, зосередженість, старанність, ініціативність, колективізм, креативність, комунікативність тощо.

Список використаних джерел

1. Макогін О., Якимович Т. Особливості зарубіжного досвіду організації виробничої практики студентів коледжів . *Педагогічні інновації у фаховій освіті* / ред. О. Макогін. Випуск 10. Ужгород, 2019. С. 213.
2. Федорцова О. Інноваційні освітні практики та використання їх у закладах освіти. *Нові технології навчання* / ред. Б. Г. Кременський. Київ, 2021. С. 235.
3. Богородетська О. Особливості промоції вищої освіти республіки Польща. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії* / ред. Г. О. Дробот. Луцьк , 2019. С.133

ОСОБЛИВОСТІ ТА ДОСВІД ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ЗА КОРДОНОМ

Носик М. В.

Інноваційні практики в освіті – це вид діяльності, що спрямовується на конструювання, створення, апробацію, впровадження чи поширення досягнень передового досвіду педагогічної науки, технологій.

Інноваційна діяльність пов'язана з педагогічними дослідженнями. Реалізація когнітивного компонента особистісної готовності педагога до інноваційної діяльності означає для нього необхідність професійно самовизначитись, тобто усвідомити норми, модель своєї професії і відповідно оцінити свої можливості.

Ми беремо за приклад досвід західних країн, зокрема Фінляндії, де досить творчо підійшли до вирішення цієї проблеми.

В Україні останнім часом впроваджуються інноваційні практики в освітній процес, проте, рівень цих впроваджень далеко не такий, як в інших країнах, наприклад в - тій же Фінляндії.

Тому інноваційні практики в освітньому процесі Фінляндії – це приклад для України.

Так в чому ж полягає успіх застосування новітніх інноваційних технологій у Фінляндії? Що ж робить фінську систему такою успішною?

Низка міжнародних досліджень показала, що фінська освіта є однією із найбільш ефективних у світі. Система освіти Фінляндії займає перше місце за показником рівня знань, кількістю дітей, які люблять читати, друге місце – у сфері природничих наук, п'яте - в галузі математики.

Традиційна фінська школа складається з двох рівнів: 1-6 класи і 7-9 класи. Після цього школярі продовжують навчання у додатковому 10 класі, де можуть підвищити рівень своїх оцінок, а потім – вступають у професійні коледжі чи ліцеї.

Загалом же, фінська система освіти базується на таких важливих фундаментальних принципах:

1. Рівність шкіл. Проявляється в однаковому забезпеченні усіх шкіл країни обладнанням, однаковою системою освіти та пропорційним фінансуванням. І хоча у найбільшій школі країни вчиться понад 900 учнів, а у найменшій – 11, умови навчання всюди рівноцінні. У Фінляндії діє лише 10 приватно-державних шкіл, але умови навчання в них відрізняються від державних лише використанням різних методик викладання: Монтесорі, Френе, Штайнера тощо. А також наявністю більшого вибору іноземних мов для вивчення.

Рівність навчальних дисциплін. У Фінляндії негативно ставляться до класів із поглибленим вивченням тієї чи іншої дисципліни. Навпаки, усі предмети викладають рівноцінно. Але є можливість створення

спеціалізованих класів – за певної кількості обдарованих в окремій галузі дітей.

Рівність батьків. Питання про соціальний статус та професію батьків вчителям дозволено ставити лише в крайніх випадках, анкетування та опитування подібного типу заборонені.

Рівність учнів. Фінських учнів не ділять на «хороших» чи «поганих», немає поділу на класи за вподобаннями чи вміннями. Усі діти мають однакові права в школі. Також фінська освіта спрямована на те, щоб максимально інтегрувати дітей з особливими потребами в соціальне середовище. Для цього діти з інвалідністю навчаються у звичайних школах. За потреби при школі створюють класи для учнів із вадами слуху чи зору.

Рівність вчителів. Відповідно до фінської системи освіти вчителі повинні бути безпристрасними до своїх учнів і оцінювати всіх об'єктивно. Жодних «улюбленців» та «своїх класів». За вчителем залишається лише роль наставника. Будь-які відхилення від цього правила загрожують вчителю звільненням. Усі вчителі однаково важливі в колективі: і математики, і гуманітарії.

Рівність дорослих і дітей. Уже в першому класі дітей ознайомлюють з їхніми правами та пояснюють, в яких ситуаціях є можливість скаржитися соціальним працівникам. Батькам це дає змогу зрозуміти, що їхня дитина – особистість, яку вони повинні поважати. Вчителі також не мають права ображати чи принижувати школярів, і це правило підтверджується фінським законодавством. Головна особливість у тому, що вчителів приймають на роботу на основі однорічного контракту, який щоразу потрібно поновлювати, та платять дуже високу заробітну плату. Так, зарплата помічника починається від позначки 2500 євро, вчитель же може отримувати до 5000 євро.

2. Безкоштовність. У Фінляндії не лише освіта є безкоштовною, але й усе, пов'язане з навчальним процесом: підручники, канцелярські товари та інші матеріали для навчання, екскурсії та шкільні поїздки, харчування, шкільний транспорт. Окрім того, будь-який збір коштів з батьків заборонений.

3. Індивідуальний підхід. Для кожного учня створюється окремий навчальний план, починаючи від підбору підручників, закінчуючи переліком завдань для розв'язання на уроці та вдома. Прописується навіть кількість часу, яку учень повинен присвятити домашнім завданням. У межах одного уроку різні учні можуть виконувати різні завдання з теми. Якщо для одного виклад ведеться коротко і про головне, даються легкі задачі, то іншим пояснюють все більш детально та даються завдання вищої складності. Відповідно до рівня навчального плану і проводиться оцінювання.

Також у Фінляндії діє спеціальна програма допомоги учням, яким важко дається навчання. Але на відміну від популярного в Україні репетиторства, фінські учні отримують додаткові заняття від власних вчителів у позаурочний час.

Діє у Фінляндії і так зване корегуюче навчання, в межах якого учням допомагають краще засвоювати матеріал. Така система дуже корисна для дітей, що не мають схильності до окремих галузей науки, мають труднощі із нерідною фінською мовою чи запам'ятовуванням, або ж поведінкові проблеми.

4. Практичність – головне правило викладання. Дітей у школі навчають здебільшого тому, що їм знадобиться у житті. Змалку фіни знають, як зорієнтуватися на місцевості, як порахувати вартість товару з кількома знижками, як вирахувати відсоток від податку, створити резюме в Інтернеті, контролювати банківський рахунок тощо.

Також у фінських школах немає такого явища, як іспит. Чи проводити періодичні контрольні і самостійні роботи - вирішує вчитель. Загальний контроль знань проводиться лише після закінчення школи, але й до нього школярів зумисне не готують, а результати контролю не є такими вже і важливими. Адже головне підготувати не до іспиту, а до життя.

5. Довіра до вчителів. У Фінляндії немає різноманітних перевірок та методичних консультацій. Для країни діє єдина система освіти, і, відповідно, однакові рекомендації для вчителів. Як викладати обирає сам вчитель.

Довіра до учнів. Вважається, що учень сам може обрати, що для нього корисніше. Наприклад, якщо на уроці вмикають документальний фільм, а дитині він не цікавий, школяр може замість перегляду стрічки читати книгу.

6. Важливою складовою фінської освіти є добровільність. Вчиться той, хто хоче вчитися. Якщо дитина не зацікавлена в освіті або немає до цього здібностей, її навчання закінчується після 9 класу. Увагу учня скерують на якусь нескладну практичну професію та не будуть завалювати «двійками». Адже не всім будувати літаки, хтось має і професійно керувати автобусами. У цьому фіни і бачать завдання середньої школи: виявити, чи іти дитині вчитися далі в ліцей, чи корисніше піти у професійне училище. Варто відзначити, що обидва шляхи у Фінляндії однаково високо цінуються.

Щоб допомогти дитині зорієнтуватися в майбутніх професіях, в школах працює спеціаліст із профорієнтації, який за допомогою тестів та бесід координує навчання школяра та орієнтує його на певні види діяльності.

Важливе місце посідає контроль шкільного режиму. Усі уроки, які учень пропустив, він все одно має «відсидіти». Якщо в учня з'являються «вікно» між уроками, його можуть відправити на заняття до іншого класу. Розв'язувати завдання та бути активним – не потрібно, але присутність – обов'язкова. Регулярні невиконання завдань, пасивність на уроках – ніхто не принижуватиме учня, не погрожуватиме йому та не викликатиме батьків до школи. Школяра просто не переведуть у наступний клас.

Залишатися на другий рік у Фінляндії не соромно. Адже доросле життя – штука серйозна, до нього потрібно добряче підготуватися. Тому і був введений додатковий, але не обов'язковий 10-й клас.

7. Фіни вважають, що основна роль школи – навчити дитину самостійності. Замість того, щоб змушувати «зубрити» формули, вчителі показують, як ефективно використовувати довідники, калькулятори, Інтернет тощо для вирішення їхніх проблем. Вчителі не розкривають під час уроків нових тем – усе є в підручнику, де учні повинні знайти та виокремити інформацію самостійно. Також вчителі не втручаються в особисті конфлікти між школярами, даючи їм самим розібратися.

Навіщо оцінки?

До третього класу учнів не оцінюють ні за якими критеріями чи показниками. З третього по сьомий клас використовують лише усні оцінки: «добре», «задовільно», «чудово». А вже далі діє десятибальна шкала оцінювання. Школи використовують електронні щоденники учнів, куди вносяться не лише оцінки дитини, а й інформація про відвідуваність, поведінку, коментарі вчителів, психолога, працівника з профосвіти тощо. Самі ці оцінки не відіграють важливої ролі для вчителів та школи, а для школяра є лише стимулом для досягнення мети та здобуття нових знань.

У школах Фінляндії не використовують стандартизованих тестів, цінують креативність і співробітництво замість індивідуального змагання. У дітей майже немає домашніх завдань, і в школі вони проводять мало часу. Проте праця вчителів щедро оплачується.

Хоча ці ідеї можуть здатися нелогічними, але учні з Фінляндії визнані одними з найосвіченіших у світі.

У контексті реформування української освіти, щоб не втратити цінні можливості створити Нову українську школу, ми маємо врахувати основний аспект успішності реформи фінської освіти, що зробив її ефективною та сталою, а саме відмову від тиску, імітації та формалізму на користь свободі, довірі та відповідальності на освітньому, політичному та культурному рівнях. І демократизація системи освіти – шлях до успіху фінської системи освіти, - має стати нашим шляхом.

Отже, Фінляндія є прекрасним прикладом втілення новітніх інноваційних практик в систему освіти, і досвід Фінляндії може стати дуже корисним для України!

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Овчарова І. А.

Сучасний етап розвитку суспільства висуває високі вимоги до особистості вчителя музичного мистецтва, його готовності до музично-педагогічної діяльності в процесі творчої взаємодії з учнями. У широкому фаховому комплексі підготовки вчителя музичного мистецтва особлива роль відводиться формуванню музичного виконавства як одного із важливіших факторів професійного становлення майбутнього спеціаліста.

Саме у вищому учбовому закладі відбувається становлення особистісної самоосвіти фахівця, формується культура спілкування, оволодіння тим, що необхідно для успіху у виконавській діяльності вчителя.

Сутність і закономірності феномену педагогічної майстерності висвітлюються у дослідженнях Ю. Бабанського, В. Загвязинського, Л. Лузіної, М. Никандрова, С. Сисоевої. Проте, проблеми музично-виховної діяльності у сучасних дослідженнях розглядаються науковцями переважно в аспекті формування вузькоспеціальних компетенцій вчителя і недостатньо узгоджуються з загально-педагогічною, психологічною, культурологічною складовими.

Метою даної роботи є вирішення актуальної проблеми пошуку ефективних шляхів організації виконавської майстерності здобувача-музиканта.

Особливості музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва полягають у тому, що для її успішного здійснення необхідно синтезувати педагогічний, музичний і загальнокультурний напрями як визначальні орієнтири музично-педагогічної освіти в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя.

Заняття зі здобувачем – це творчий процес, це пробудження ініціативи, активного прагнення до творчої діяльності. Виконавська майстерність найбільшою мірою сприяє розкриттю особистості вчителя, одночасно формуючи духовний світ учнів. Вона передбачає професійну компетентність студента, наявність виконавської культури, багатство емоційного світу, оскільки без розвиненої здатності сприймати та співпереживати він не зможе впливати на сферу почуття учнів.

Щоб активізувати ставлення студента до музичного твору, активізувати його виконавську діяльність, на занятті потрібно створити атмосферу уяви виконання, самостійного пошуку тих чи інших засобів художньої виразності. Визначив характер та настрої твору, що вивчається, необхідно відразу ж знайти звукові барви, пульс руху, елементарні нюанси, а також технічні засоби, що впливають із характеру пісні або п'єси та допомагають яскравіше розкрити їх образний зміст. Досвід та стаж викладача не повинні

призводити до традиційної, раніше знайденої трактовки твору. Чим більший досвід має викладач, тим більше шляхів він бачить для розвитку особистості студента, його власного «прочитання» твору.

Для успішного здійснення виконавської діяльності необхідні артистичність, технічна досконалість та стабільність виконання творів. Сама театральна педагогіка покликана розкрити внутрішній потенціал педагога. Адже справжній педагог має володіти мистецтвом самовираження, професійною майстерністю, здатністю до перевтілення.

В оволодінні акторським впливом на аудиторію вирішальну роль відіграють природні задатки майбутнього вчителя та здатність удосконалювати свій таланти. Педагог повинен допомогти здобувачу навчитися добре триматися на сцені, націлити його на виконання творчої задачі.

Важливу роль у психологічній підготовці музикантів до концертних виступів грають їх слухові уявлення. Подумки «проспівуючи» фрагменти твору, уявляючи себе на концертній естраді, виконавець тренує свою здатність емоційно переживати та трактувати музику в умовах естрадного хвилювання. Музично-слухові уявлення не тільки забезпечують творче відношення до твору та допомагають вибрати виконавський варіант, а беруть участь у контролі над якістю виконання.

Концертне виконання – кінцевий етап роботи над музичним твором. Виступ на естраді (перед екзаменаційною комісією або перед публікою) потребує від майбутнього фахівця не тільки впевненого, художнього виконання твору, але й артистичної поведінки на заході. Молодих виконавців необхідно готувати до виходу на сцену – та не тільки в професійно-виконавському плані, а й в психологічному.

Педагог повинен допомогти студенту навчитися добре триматися на виступі, справлятися зі своїм хвилюванням, націлити його на виконання творчого завдання. На заняттях у класі важливо цілеспрямовано формувати стан психологічної готовності студента до публічних виступів. Розвиток здатності до фантазії, уявлення музиканта – ось шлях до справжнього артистизму. Бесіди про художній образ твору, порівняння з образами художньої літератури, спостереження за різними сторонами життя стають підґрунтям розвитку артистичної фантазії студента.

Глядач не тільки слухає виконавця, але й дивиться на нього. Досвідчений виконавець осмислює те, що він передає, а його обличчя виражає почуття. Студенту-початківцю гримаси на обличчі, напружена поза не дозволяють в повній мірі виразити зміст твору, що виконується.

Включення у навчальний план багатьох творчих факультетів дисципліни «сценічна майстерність», стало у нагоді всім здобувачам освіти та викладачам закладів освіти. Вміння ненапружено триматися перед аудиторією, артистично декламувати, вміло користуватися мімікою та жестами, артистично рухатися під час співу сприяє можливості прийняття оригінальних рішень у проведенні практичних занять, позакласних заходів,

дитячих ранків та інших заходів, необхідних для професійного становлення фахівця.

У процесі музично-виконавської діяльності у студента формуються естетичні, культурологічні, мистецтвознавчі знання, уміння аналізу й інтерпретації культурно – художніх явищ та навичок організації художньо – творчої і виховної діяльності.

Отже, формування виконавської майстерності є запорукою успішного виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Постійне здобуття нової музично-виконавської інформації, творчий пошук, розв'язання проблемних ситуацій призводить до можливості прийняття нестандартних інтерпретаційних рішень, до успішного виконання твору.

Список використаних джерел

1. Береза А. В. Педагогічно-виконавська практика майбутнього вчителя музики. Вінниця: Нова Книга, 2010. 181с.
2. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 272с.

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Одарченко В. І., Задорожній С. Л.

Ринкова трансформація всієї економічної, соціальної, фінансової системи України привнесла значні зміни й у освітянську сферу. Цей незворотний процес викликав необхідність перебудови та модифікації форм управління закладами освіти в цілому та методами та прийомами організації освітнього процесу зокрема.

Діалектика розвитку будь-якої системи в тому числі й освітньої, вимагає своєчасної адаптації складових до нових постійно змінюваних умов, перегляду принципів, методів, структури, організації, пріоритету завдань, критеріїв оцінки та інших методологічних і функціональних складових.

Для адекватного вирішення проблем сучасної освіти (включаючи завдання її модернізації) потрібно перейти від переважно раціональної схеми управління, заснованої на цільовому управлінні та спрямованої насамперед на результат, до більш гуманістичних способів управління освітнім процесом, заснованих на справжньому демократизмі, наданні свобод і спрямованих на людину як єдину цінність суспільства. Саме такі ідеї покликана реалізувати парадигма освітнього менеджменту, яку варто розглядати як альтернативу адміністративному управлінню в сучасному закладі освіти.

Значний внесок у розвиток теорії освітнього менеджменту зробили

зарубіжні і вітчизняні вчені, серед яких Ю. Петруня, М. Матвіїв, І. Іванова, Л. Карамушка, М. Ніязова, О. Кратт, Б. Корольова, С. Мамонтов, Т. Матвіїв, Т. Оболенська, Н. Ушакова, Є. Хриков та інші.

Мета дослідження – схарактеризувати освітній менеджмент як гуманістичну складову управління сучасним закладом освіти.

В сучасному освітньому процесі виділяються чотири рівні управління:

- адміністративне управління;
- керівництво процесом навчання учнів (у навчальній групі або з окремим учнем), що здійснюється учителем або педагогом додаткової освіти;
- управління учнем власним процесом навчання та виховання (самоуправління або самонавчання);
- керівництво вчителем власною професійною діяльністю (стилем діяльності).

Поява та розвиток освітнього менеджменту обумовлено виникненням у результаті соціально-економічних змін в державі потреби в новому типі управління освітою та освітніми процесами, в основі якого лежить насамперед гуманістична діяльність як на рівні адміністрації шкіл, так і на рівні окремих педагогів.

Враховуючи спільність та універсальність процесів управління, перенесемо основні понятійні складові менеджменту на освітній менеджмент з урахуванням його специфіки та властивими лише йому закономірностями:

- управління процесом навчання і виховання в їх системному взаємозв'язку: сукупність принципів, методів, засобів, форм управління освітнім процесом з метою підвищення його ефективності;
- вміння педагога домагатися поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки учнів;
- зорієнтованість на попередження та вирішення соціально-педагогічних проблем, що виникають в освітній спільноті;
- створення умов для формування учнівських колективів загалом та окремих їх членів зокрема;
- керівництво вчителями навчальною діяльністю шляхом постановки цілей та розробленої спільно з учнями способів їх досягнення;
- організації процесів досягнення учнями системи освітніх цілей на основі наукових педагогічних підходів, освітніх концепцій та при обов'язковому розгляді та врахуванні людського фактору.

Зазначимо, що в цілому систему управління освітнім процесом можна розділити на дві підсистеми: управління навчанням – формування предметних знань, умінь та навичок і управління соціальним розвитком особистості (вихованням), що включає в себе формування соціальних технологій поведінки, досвіду продуктивного та адекватного використання отриманих знань на благо суспільства та з урахуванням особистісних інтересів.

Для того, щоб зіставити ці підсистеми, звернімося до поняття результативності освітнього процесу. Результативність можна розглядати у двох аспектах: або як мета навчання, тобто те, що вчитель розраховує (планує, прогнозує) досягти; або як реальний досягнутий результат.

У першому випадку результативність розглядається як ймовірність можливого досягнення запланованого (прогнозованого) результату, а ймовірність досягнення виражається показником надійності: чим більша ймовірність, тим більша надійність запланованого результату (мети).

У другому випадку в стратегічному плані для педагога важливий не сам кінцевий досягнутий результат, а величина (ступінь) ймовірності отримання аналогічного результату в майбутньому, тобто надійність (достовірність, не випадковість) досягнутого успіху.

Освітній процес, як процес управління, формує особистість учня, встановлює систему відносин між учнями, включає їх в творчий процес колективної трудової діяльності.

Отже, зроблений аналіз дає можливість зрозуміти механізм впливу загальних управлінських парадигм на динаміку та особливості розвитку управління освітнім процесом; визначить нерозривний зв'язок між розвитком понять, теорій і принципів наукового менеджменту і освітнього менеджменту як єдиного, але зі своїми специфічними цілями.

Найважливіше завдання освітнього менеджменту полягає в сприянні розвитку особистості, навчання, виховання, надання їй гарантії зростання. Кожен учень має багатопланову структуру особистості, виступаючи в якості розумного і свідомого суб'єкта. Тому будь-який учень має конкретні потреби, цілі, прагнення, бажання, що є його конкретними конкурентними перевагами. Недооцінка людського фактору (учня) в освітньому менеджменті призводить до таких же сумних наслідків, як і недооцінка процесу грамотного подання вчителем навчального матеріалу.

МІСЦЕ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»

Олешко В. Л., Олешко Т. Є.

У наш час питання особистісно-орієнтованого підходу у музичній педагогіці набуває особливої актуальності, оскільки на перший план виступає ідея гуманізації навчального процесу. Це розкривається в таких проявах, як емпатія, довіра, співпраця, креативність, заохочення, шанування гідності і прав здобувача вищої освіти, відкритість, педагогічний оптимізм, психологічна безпека, розвинута культура спілкування тощо. Предметом

гуманістичної педагогіки стає особистість та проблеми особистісного зростання, самовдосконалення, самоактуалізації.

Аналіз останніх історичних досліджень в галузі педагогіки пов'язує розквіт гуманізму із подоланням релігійно-канонічних та тоталітарних систем середньовіччя. В епоху Відродження, коли людину вважали найвищою цінністю, відбувся надзвичайний злет людського духу. Досить згадати такі видатні імена прибічників ідей гуманізму, як Сірано де Бержерак, Томмазо Кампанелла, Томас Мор, Франсуа Рабле, Ян Коменський та інші. Пізніше до цієї плеяди долучаються представники нового часу – Мішель Монтень, Жан-Жак Руссо. Висуваються ідеї вільного виховання, яке дає змогу кожній людині розвивати свої природні здібності. Так, Й.-Г. Песталоцці вважав, що мета виховання полягає в тому, що людина піднімається до відчуття внутрішньої гідності своєї природи. Значний внесок у розвиток гуманістичних ідей української педагогіки зробили І. Гізель, Л. Зизаній, П. Могила, С. Полоцький, Ф. Прокопович, М. Смотрицький. Пізніше, незважаючи на заборони рідної мови, в Україні друкувалися підручники і посібники з вітчизняної педагогіки. К. Ушинський розробив наукові засади національної школи і національного виховання, широко вживав термін «національна система виховання». Цим же терміном послуговувалися В. Грінченко, П. Куліш, М. Грушевський, С. Русова, Г. Ващенко, обґрунтовуючи свої ідеї.

Метою дослідження є висвітлення питань особистісно-орієнтованого підходу при формуванні професійних компетенцій здобувачів вищої та фахової передвищої освіти на заняттях з музично-виконавських дисциплін. Для цього слід розглянути сутність поняття «професійні компетенції» у психолого-педагогічній літературі і структуру професійних компетенцій викладачів музичного мистецтва.

На нашу думку, формування професійних компетенцій й особистісно-орієнтований підхід нерозривно пов'язані між собою, бо професійний потенціал залежить передусім від індивідуальних особливостей, творчих здібностей (музичний слух, відчуття ритму, особливості пам'яті, рухово-моторні здібності тощо), особливостей характеру, темпераменту. Ці професійні якості слід розвивати й коригувати під час формування особистості здобувача, що можливо тільки завдяки дуже коректній педагогічній діагностиці.

Зазначимо, що музична професійна майстерність – це інтегральна якість, що свідчить про високий рівень володіння музично-виконавськими навичками, науково-предметними та психолого-педагогічними знаннями.

Отже, йдеться не тільки про психолого-педагогічну діагностику музичних здібностей та їхній розвиток, а й про цілісний розвиток особистості, збагачення її духовного потенціалу – істотної складової професійних компетенцій особистості, оскільки справжній митець-виконавець має справу з духовним тлумаченням музичних текстів різних епох, тобто з інтерпретацією музичних творів. Для цього необхідна побудова

цілісного, органічного комплексу гуманітарних музично-теоретичних та спеціальних дисциплін, об'єднаних єдиним гуманістичним смислом і спрямованих на інтеграцію різних галузей знань.

Професійні компетенції, в свою чергу, є складовими особистості майбутнього викладача музичного мистецтва і формуються під час особистісної творчої взаємодії викладача та здобувача під час індивідуальних занять.

Основними методами цієї особистісно-творчої взаємодії є такі:

- креативність (розвиток творчої самостійності, творчої активності, емоційної саморегуляції, музичного мислення, творчої уяви тощо);
- комунікативність (вміння спілкуватися на творчому рівні з викладачами та здобувачами освіти);
- педагогічна діагностика для виявлення творчого потенціалу особистості (музичних здібностей, особливостей характеру, темпераменту тощо);
- творча співпраця викладача і студента, що передбачає спільну мету – формування професійної майстерності музиканта-виконавця на основі розвитку творчої особистості під час роботи над музичним твором.

Підсумовуючи вищесказане, необхідно підкреслити, що тільки особистісно-орієнтований підхід при роботі над розвитком професійних компетенцій здобувачів вищої та фахової передвищої освіти за спеціальністю «Музичне мистецтво» може стати запорукою того, що здобувачі стануть справжніми професіоналами у своїй справі.

Список використаних джерел

1. Барбина Е. С. Педагогическое мастерство – искусство и наука быть человеком. Научно-методическое пособие. Київ : 1995. С. 8 – 10.
2. Корженевський А. Й. До питання про специфіку мислення музиканта-виконавця. *Питання фортепіанної педагогіки та виконавства*. Київ : Музична Україна, 1981. С. 29 – 40.
3. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч. метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 248 с.
4. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 248с.
5. Щолокова О. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: [Монографія]. Київ : 1996. 170с.

ЕДУКАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЦІЛІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО

Оловаренко О. І.

Інноваційний розвиток сучасного суспільства, системи освіти висуває кардинально нові вимоги щодо процесу формування особистості майбутнього фахівця, пріоритетів його особистісних якостей.

Особливу роль у підготовці майбутніх спеціалістів ЗВО відіграє едукація, яка сприяє розвитку інтелектуального, духовно багатого, високорозвиненого фахівця.

Актуальність теми дослідження визначається реальною соціально-економічною ситуацією, що склалася в нашій країні, та суспільними потребами вирішення державної проблеми забезпечення якості та ефективності професійної підготовки фахівців у ЗВО України на основі едукації.

Мета дослідження – окреслити ефективні методи та засоби, форми едукації, що сприятимуть цілісності підготовки фахівців у ЗВО.

Проблему едукації професійної підготовки фахівців у ЗВО досліджували такі науковці: Г. Ващенко, О. Вишневецький, А. Олексюк, Н. Абашкін, М. Євтух, О. Ковязіна, А. Нісемчук, Н. Ничкало та ін. На думку М. Стельмаховича едукація в освітньому процесі допоможе подолати комплекс меншовартості, провінційності, маргінальності, позбутися бездуховності та манкрутизму. Інновацією в педагогіці є нова концепція педагогіки щодо поняття едукації та робурсації. І. Підласий визначає педагогіку як науку про едукацію і робурсацію. Поняття едукації введено ним для позначення єдності навчання і виховання, нерозривності педагогічної діяльності. «Рух едукації до своєї мети називається едукаційним процесом..., який має свої відмінності: едукаційний процес – єдність трьох складників: педагога, учнів, предмета навчання-виховання. Едукаційний процес відбувається у спеціально створених умовах. Умовами виступають навчально-виховні заклади, що спеціально створені для едукаційного процесу. Едукаційний процес має чітко окреслену мету..., яка виводиться із цільових установок розвитку суспільства, загальнолюдських цінностей і має сучасне наукове обґрунтування.» Робурсація (від лат. *roburs* – сили) – спільний процес освіти, розвитку і формування. На думку І. Підласого, «...освіта, розвиток і сформованість виражають різні рівні вдосконалення людини» [3].

Едукація – це поєднання процесів навчання, виховання й розвитку, що мають свої мету та завдання, принципи й умови, зміст і форми, методи та засоби. У традиційному сприйнятті едукації найбільшій увазі надають навчанню.

У традиційному сприйнятті едукації найбільшій увазі надають навчанню. Це пояснюється тим, що будь-яка діяльність людини

розпочинається з пізнання, тому інформація простіше сприймається та систематизується в навчально-методичній літературі. Її засвоєння можна контролювати, а процес її засвоєння викладачеві нескладно забезпечити.

Нині демократизація суспільного життя вимагає від фахівця особистісної й професійної самодостатності, здатності самостійно, нешаблонно вирішувати, розумно ризикувати й брати на себе відповідальність. Це впливає на соціальне замовлення, висуваючи на перший план удосконалення діяльнісних можливостей, не володіючи якими, фахівець стає безпорадним у конкурентному професійному середовищі. Такі вимоги сьогодення в соціальному замовленні передбачають кардинальну перебудову в роботі науково-педагогічних працівників ЗВО.

Зміст едукації потребує переорієнтації методичної діяльності викладача: слід до мінімуму зводити словесні методи: пояснення, розповідь, ілюстрування на дошці чи на екрані, опитування тощо. Упроваджувати різні форми самостійної діяльності майбутнього фахівця, активні методи навчання, що спонукають студентів до активної розумової й практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, що спрямована не на виклад готових знань, їх запам'ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння студентами знаннями й уміннями у процесі активної розумової та практичної діяльності.

Слід зазначити, що найефективніше сприяють дедукції впровадження інтерактивних методів навчання, коли активно взаємодіють усі суб'єкти освітнього процесу: дискусії, рольові ігри, пресконференції тощо.

Соціальна й інформативна ситуація сьогодні змінилася й продовжує змінюватися. Фахівець змушений діяти самостійно, без готових вказівок. Спроєктувати заздалегідь майбутню діяльність людини практично вже неможливо: номенклатура професій, спеціалізацій швидко диференціюється, ускладнюється. Виникають нові види діяльності. Майбутній фахівець відчуває потребу не стільки в знаннях (через 5-6 років відбуваються зміни в освіті, економіці тощо), а в здатності адаптуватися до нових інформативних умов, вирішувати проблеми творчо, нешаблонно. Тому важливими завданнями едукації є - всебічний розвиток майбутнього фахівця. Ці завдання стосуються як ЗВО в цілому, так і кожного викладача чи керівника й здійснюються шляхом навчання, розвитку та виховання.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. М. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. Київ : Знання, 2008.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 566 с.
3. Підласий І. П. Спільна дія. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 224 с.

УСПІШНИЙ РОЗВИТОК ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ТІСНОЇ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГІВ ІЗ БАТЬКАМИ

Отиц Г. О., Савченко Д. Р., Савченко Т. Р.

У державній національній програмі «Освіта України ХХІ століття», де серед пріоритетних напрямків реформування освіти відзначено, що в основу національної школи мають бути покладені такі чинники: принцип єдності сім'ї та школи, наступності та спадковості поколінь, організація родинного виховання та освіти.

І це закономірно, адже побудувати повноцінну національну школу без родинного виховання, активної участі й підтримки батьків не можливо.

Як два крила у птаха, що допомагають йому вільно літати в безмежному просторі, так сім'я і школа створюють оптимальне навчальне середовище для вільного та повноцінного розвитку особистості школяра. Їх співробітництво є важливою умовою ефективної навчально-виховної роботи, спрямованої на створення атмосфери доброзичливості і взаєморозуміння, з опорою на народні та сучасні педагогічні надбання, національну і світову культуру, вселюдські і національні моральні цінності.

Можна сказати, що заклад освіти і сім'я, батьки і педагоги, батьківський комітет і адміністрація – єдине ціле, діяльність якого спрямована на дитину, її навчання, виховання, розвиток, становлення.

Родина для кожної людини є найважливішим середовищем розвитку і формування особистості. Саме в родині ми народжуємося, зростаємо, розвиваємо свої почуття, закладаємо моральні цінності, формуємо соціальну компетентність, своє психічне та фізичне здоров'я. Родина дозволяє нам досягти почуття задоволення, самореалізації і, насамперед, безпеки.

Особливо велике значення родини у вихованні маленьких дітей; під керівництвом батьків вони отримують перші уроки пізнання світу і знайомляться з елементарними законами життя.

Уроки життя, які дає сім'я, мають величезну силу, тому що ці уроки дають найближчі, найдорожчі дитині люди, тому що сама «масивність» впливу дорослих членів сім'ї на дитину (навіть якщо вона знаходиться якийсь час не вдома, а в дитячому садку) набагато перевершує вплив інших дорослих [2, с. 26].

Важливою умовою формування у дітей відчуття надійності, упевненості у завтрашньому дні, оптимістичного світобачення, хорошого самопочуття, довіри та прихильності до людей, відчуття власної цінності є благополучна сім'я з домінуючими теплими та довірливими взаєминами. Виробленню в особистості дитини образу свого «Я», сприяє сім'я, у якій малюк долучається до різних родинних цінностей і традицій, отримує певні уявлення про взаємини між представниками різних поколінь і професій.

Виховний вплив сім'ї на дітей є найбільш ефективним при наявності певних умов, однією з яких, безперечно, є батьківський авторитет. Батьківський авторитет має на увазі під собою ні що інше, як глибоку повагу дітей до батьків, добровільне і свідоме виконання їх вимог, прагнення наслідувати їх у всьому і прислухатися до їхніх порад [4, с. 215].

Однак, батьківський авторитет також багато залежить і від особистого ставлення до дітей, від прояву інтересу до їх життя, радощів і прикрощів, до їх маленьких справ. Діти ж, в свою чергу, поважають тих батьків, які завжди готові прийти на допомогу, вислухати їх, а також зрозуміти. При розумному поєднанні батьками вимогливості з заохоченням, справедливому оцінюванні вчинків дітей, вмінні своєчасно врахувати їх бажання і інтереси, налагодити спілкування, зміцнюються дружні відносини. Виробляння в дитини позитивних рис характеру і навичок, привчання до виконання різних обов'язків по відношенню до своїх рідних, до оточуючих дорослих, до товаришів допомагає лише розумна і вимоглива батьківська любов.

Але, на жаль, останнім часом, досить часто, зустрічаються сім'ї, в яких батьки допускають серйозних помилок у вихованні своїх дітей, поширюючи хибний авторитет, заснований на штучних принципах та бажанні домогтися слухняності любимими засобами, що негативно позначається на розвитку дітей, висуваючи серйозну проблему їх подальшого перевиховання.

Бажання батьків виховати зі своєї дитини хорошу людину – цього ще мало. Потрібно вміти це робити. Дуже важлива роль в цій роботі належить педагогам закладів освіти.

Робота вихователів з родиною, що завжди була непростю справою, у наш час ще й ускладнилась кризою, соціальною та економічною нестабільністю. Усе це впливає на психічний стан значної частини батьків. Погані матеріальні умови життя, низький рівень педагогічної культури більшості сучасних сімей впливають на розвиток та навчання дітей. Саме тому навчальний заклад повинен сприяти підвищенню педагогічної культури батьків. Особливо слід звертати увагу батьків на індивідуальні особливості дитини, поважати ті види активності, яким діти самі віддають перевагу [1, с. 35].

У свою чергу, батьки також повинні зрозуміти думку А. С. Макаренка про те, що «виховання дітей – найважливіша область нашого життя ... Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша вина перед іншими людьми, перед усією країною» [3, с. 372].

Успішне виховання дітей можливе лише за умови, що батьки чітко розуміють мету, завдання, шляхи і засоби його здійснення.

Співпраця з родиною – важливий аспект діяльності педагога закладу освіти. Її мета – встановлення єдності виховних впливів в сім'ї та закладу освіти.

Під час роботи з родиною вирішуються такі завдання, як:
– педагогічна освіта батьків;

– вивчення умов життя і виховання в кожній родині, виявлення і пропаганда кращого досвіду;

– ознайомлення батьків з життям і працею дошкільного закладу.

Єдність батьків та педагогів у спільному вихованні дітей, гарантує їх правильну поведінку, сприятливо впливає на засвоєння знань, навичок і умінь, збільшує авторитет дорослих, вихователів і батьків в очах дитини. Основою такої єдності є педагогічні знання батьків. Також, для досягнення позитивного результату в даному напрямку, батькам необхідно чітко уявляти, що таке заклад освіти, організація в ньому життя дітей, завдання, які вирішуються вихователями, зайняття дітей на протязі дня, вимоги щодо їх поведінки, які правила існують для батьків і чим вони обумовлені.

Обов'язковим ж завданням педагогів є допомога батькам в набутті знань про свою дитину, закономірності її розвитку та шляхи впливу на неї з метою всебічного гармонійного розвитку та підготовки до навчання в школі. Для цього необхідно ознайомити батьків з проблемами, які існують в педагогіці, психології, фізіології, анатомії та гігієні. Проводячи роботу з родиною вихователю дошкільного навчального закладу також необхідно знати тип, до якого вона відноситься. Існують чотири типи сімей:

– благополучна (сім'ї властива духовна близькість між батьками і дітьми, розумні вимоги, успішне освоєння дитиною норм соціальних відносин);

– формально-благополучна (в сім'ї характерні відсутність поваги між членами сім'ї, їх духовна близькість, відсутність розуміння цілей і завдань виховання, а вимоги, що пред'являються дітям, носять стихійний характер, в них не враховуються можливості дитини);

– неблагополучна (в сім'ї характерні відсутність духовних інтересів, поваги між членами сім'ї, розуміння цілей і завдань виховання, байдуже ставлення до сімейних обов'язків, безлад у веденні господарства);

– неповна (в сім'ї немає одного з батьків, така сім'я може бути і благополучною, однак, при любых обставинах труднощі в вихованні в такій сім'ї полягають в нестачі спілкування, відсутність правильної психологічної атмосфери).

Таким чином, робота педагога з сім'єю повинна проводитись диференційовано, залежно від типу сім'ї.

Важливими є також систематичність і плановість в роботі з батьками. Вони передбачають її безперервність, послідовне ускладнення і розширення кола проблем, комплексний підхід до формування особистості дитини як процесу всебічного її розвитку, єдність і взаємодія розумового, морального, фізичного, естетичного, та трудового виховання.

З метою забезпечення результативності в роботі вихователів з сім'єю, сприяння підвищенню її рівня педагогічної культури і встановлення єдності у поглядах на виховання дітей, необхідно вести цю роботу цілеспрямовано; не менш важливий диференційований підхід і конкретність на основі знання кожної дитини і сім'ї в цілому. Для цього вихователями проводяться різні

форми роботи з батьками, як традиційні (бесіди, консультації, батьківські збори, анкетування), так і нетрадиційні (дні довіри, день добрих справ, клуб молодих батьків). Велике значення в цій роботі має і характер взаємин вихователя з батьками. Взаємини між ними повинні бути дружніми і доброзичливими, заснованими на збігу інтересів дошкільного закладу і сім'ї у повноцінному розвитку дітей. Якщо батьки бачать у вихователі людину, особисто зацікавлену в долі їхньої дитини, вони ставляться до нього, як до близької їм людини, переймаються довірою і повагою, тим самим, проектуючи відповідне ставлення до педагога і з боку своєї дитини.

При взаємній зацікавленості батьків і вихователів в досягненні позитивного результату під час спільного виховання, навчання і розвитку дитини, слід враховувати її психоемоційний стан і право на індивідуальність.

У свій час Василь Сухомлинський наголошував, що час і батькам і вчителям глибоко усвідомлювати, що ані школа без сім'ї, ані сім'я без школи не можуть упоратись з найтоншими, найскладнішими завданнями становлення людини [5].

У результаті активної взаємодії педагогів з родинами вихованців у батьків формується розуміння процесів розвитку, які відбуваються з їхньою дитиною. Це дає змогу батькам:

- своєчасно надавати дітям необхідну допомогу,
- вирішувати завдання, пов'язані зі зміцненням їхнього здоров'я,
- здійснювати профілактику ранніх відхилень у розвитку дітей.

Окрім того, спільна діяльність батьків з дітьми протягом дитинства сприяє підвищенню якості освіти та реалізації потенційних можливостей кожної дитини.

Тільки завдяки високій культурі спілкування педагогів і батьків, доброзичливості, неупередженості у розв'язанні різних проблем можна досягти ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у питаннях збереження і зміцнення здоров'я та забезпечення повноцінного фізичного розвитку дитини.

Отже, на сучасному етапі розвитку освіти проблеми сімейного виховання не можна відокремлювати від самої освіти, тому сьогодні важливе значення віддається роботі з сім'єю. Спільна праця, взаєморозуміння і визначення певних цілей з боку педагогів і батьків обов'язково призведе до успішного розвитку і виховання дитини, а також збагатить її життєві враження. Однак важливо, щоб, як батьки, так і педагоги в різних життєвих ситуаціях надавали дітям право на елементарні форми самовизначення.

Список використаних джерел

1. Новікова В.М. У співпраці – результат. Робота з батьками в ДНЗ. Харків: Вид-во «Ранок», 2012. 144 с.
2. Мир детства. Дошкольник / Под ред. А.Г. Хрипковой; отв. ред. А.В. Запорожец. 2-е изд., доп. Москва: Педагогика, 1987. 256 с.

3. Ядэшко В. И., Сохин Ф.А., Ильина Т.А. Дошкольная педагогика. Учебное пособие для учащихся пед. уч-щ по спец. 2002 «Дошкольное воспитание» и 2010 «Воспитание в дошкольных учреждениях». 2-е изд., испр. и доп. Москва: Просвещение, 1986. 415 с.
4. Логинова В.И., Саморукова П.Г. Дошкольная педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических институтов. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Просвещение, 1988. 270 с.
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ: Радянська школа, 1978.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том 5. Київ: Видавництво. Радянська школа, 1977.
7. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Академвидав, 2003.

ІННОВАЦІЙНИЙ ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ПРОЦЕСІВ НА СУЧАСНИЙ ЗМІСТ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Павленко А. І.

Людська цивілізація, більш за все, за важливий критерій і початковий етап свого відліку бере опанування інформаційними процесами (створення писемності, збирання, передавання, зберігання інформації).

Характерною проблемною особливістю сучасності є експоненціальне зростання наукової і навчальної інформації в умовах розвитку так званого «інформаційного суспільства», що дістало назву «інформаційного вибуху» і спричинило подальший розвиток інформаційних технологій та комп'ютерних наук в цілому. Інформаційна лавина не оминула і освітню сферу.

Сучасний процес навчального пізнання здобувача освіти включає накопичення педагогічно адаптованої інформації на різних й ієрархічно зростаючих рівнях систематизації і узагальнення [1], абстрагування і ідеалізації: від окремих фактів до абстрактних наукових понять, узагальнених закономірностей і законів та наукових теорій. Так вихідна інформація у вигляді фактів через зв'язок із живим сприйняттям і практичним досвідом здобувача освіти ніби повторює в оптимальній змістовій формі історичний складний і довгий шлях виникнення наукового знання й наукової інформації.

Окрім традиційних і широко вживаних методів аналізу й синтезу, порівняння й узагальнення сьогодні відбувається їх доповнення і зростання усвідомлення важливості у змісті абсолютної більшості освітніх дисциплін інноваційних комп'ютерних процесів обробки інформації, що використовуються у штучному інтелекті – пошук і відбір інформації, статистичне узагальнення, групування, систематизація, структурування,

класифікація, схематизація, інформаційне моделювання й інформаційна графіка, виокремлення опорних пунктів і мнемічних планів, формалізація й числові обрахунки), її зберігання й захисту, перетворення та передавання (архівування, кодування і декодування, паролювання, сприйняття і т. ін.), подальшого використання інформації (документування, прийняття рішень в управлінні і т. д.). Виходячи в цілому з циклічного і цілісного характеру процесу пізнання розглядувані процеси в цілому взаємопов'язані, чи навіть циклічні.

В умовах зростання навчальної і наукової інформації розглянуті процеси з інформатичної галузі дозволять усвідомлено актуалізувати і використати їх у змісті навчання інших дисциплін на рівні дидактичного інструментарію, або усвідомити й доповнити вже відомі дидактичні методи і прийоми, наприклад, використання інтелектуальних карт і структурно-логічних схем, опорних сигналів (інформаційних надсимволів) і опорних конспектів та ін.

Список використаних джерел

1. Павленко А.І. Роль і місце вчення про систематизацію в науковій педагогічній теорії та освітній практиці. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2020. №2(3). С. 26-36.

ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Переверзева А. А.

«Дитинство, дитячий світ – це світ особливий. Щоб мати доступ в цей казковий палац, ім'я якому – ДИТИНСТВО, Ви повинні перевтілитись, стати в якійсь мірі дитиною – тільки за цієї умови Вам доступна буде мудра влада над людиною – дитиною»

В. О. Сухомлинський

Збереження здоров'я громадян України є актуальним питанням сьогодення, особливо у час, коли по всьому світу вже більше ніж два роки неспинно котиться хвиля захворювань, спричинених коронавірусною інфекцією. Аналіз досліджень і публікацій свідчить про зниження рівня індивідуального здоров'я всіх груп населення. Особливою загрозою майбутньому країни є незадовільний стан здоров'я та спосіб життя дітей і молоді. Кожна п'ята дитина народжується з відхиленнями в стані здоров'я. У 90% школярів діагностуються різні захворювання. З початку сторіччя

значно збільшилася частота нервово – психічних, серцево – судинних, шлункових та інших розладів, вражають темпи поширення серед підлітків та молоді наркоманії та СНІД.

Немає сумніву, що основи здоров'я закладаються в ранньому дитинстві, а впродовж дошкільних та шкільних років дитина має зміцнити його, стати сильною, витривалою і загартованою. Тому пріоритетним завданням системи освіти є збереження та зміцнення морального, фізичного та психічного здоров'я вихованців. Саме тому в останні роки цьому питанню приділяється багато уваги.

В Україні існує і функціонує освітня нормативно правова база, що має важливе значення для вирішення цієї проблеми, серед яких Національна доктрина розвитку освіти України, концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, тощо. Пріоритетність фізичного розвитку дітей визначається чинними нормативно – правовими документами дошкільної галузі – Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру», «Про охорону дитинства». Цими документами держава гарантує усім дітям дошкільного віку реалізацію прав на охорону життя і здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу, забезпечення раціональним харчуванням, сприяє створенню безпечних умов для формування всебічно розвиненої життєвокомпетентної особистості в процесі суспільного і родинного виховання тощо. Попри низку заходів щодо покращення стану здоров'я дітей, які пропонуються керівними установами, в Україні ця проблема залишається невирішеною. Тому проблема формування здоров'я вихованців вимагає аналізу педагогічної спадщини не тільки діячів сучасності, а й минулого. Отже, актуальність педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського зумовлена тенденцією до збільшення захворюваності дітей і потребує вивчення його позитивного досвіду.

Аналіз педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського саме з цього питання з'ясовує, що дуже багато з його літературних творів можуть стати у нагоді при формуванні у дошкільників знань про здоровий спосіб життя. Його казки та оповідання мають величезну цінність і актуальність, педагогам необхідно їх вивчати, осмислювати та впроваджувати в масову педагогічну практику.

На першому плані у педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського стояло питання фізичного розвитку і здоров'я дітей. «Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Якщо виміряти всі мої турботи і тривоги про дітей протягом перших чотирьох років навчання, то добра половина їх – про здоров'я» - зазначав педагог. Відмічено, що діти, які часто хворіють і не відвідують заклад освіти, потім не встигають опанувати деякі знання, не мають часу для постійного спілкування з однолітками. Брак здоров'я, таким чином, дуже заважає дитині з раннього віку. Беручи до уваги поради В. О. Сухомлинського потрібно звернути увагу батьків вихованців на режим праці та відпочинку, режим харчування дітей, адже всім відомо, що

в дитячому садку режим дотримується постійно, а вдома і у вихідні дні не всі батьки звертають на це увагу.

Важливого значення В. О. Сухомлинський надавав дотриманню санітарно – гігієнічних вимог, зокрема обладнанню приміщення для занять, оскільки це сприяє збереженню здоров'я. Осучаснення роботи передбачає використання програми «STREAM – освіта, або Стежина у Всесвіт». В освітньому напрямку програми «Природничі науки», або Подорож Всесвітом» є багато різноманітного матеріалу, пропонованого дітям. Для проведення дослідів з об'єктами живої та неживої природи можна використовувати лабораторію для проведення елементарних дослідів. Останнім часом слід більше уваги приділити продуктам харчування. Це пов'язано з тим, що у закладах освіти з 2021 року почалися зміни у харчуванні, які не могли не зацікавити дітей. Діти мають дізнаватися про страви різних народів, їх склад, корисні властивості, порівняти вже знайомі страви з новими, знайти певні відмінності та схожість. І в цей же час слід спонукати дітей висловлювати свою думку про користь тих чи інших продуктів, які можна купити. З чого їх виробляють? Чому вони бувають над солодкі чи солоні, дуже ароматні та яскраві на вигляд? Треба щоб діти розуміли, що не все є корисним. Що приклад батьків у їх присмаках до продуктів харчування не завжди вірний. Читаючи оповідання та казки В. О. Сухомлинського, важливо звернути увагу на страви, які традиційно вживали і вживають в українських родинах, на рослини, якими лікувались, на корисні якості овочів та фруктів. Діти розуміють, що жодного разу у знайомих їм творах мова не йде про газовані напої, чіпси, сухі сніданки та снеки... В оповіданні про пересолений борщ В. О. Сухомлинського «Бабусин борщ» виховною метою було показати вміння прощати, співчувати людині похилого віку, бажання зайвий раз не зашкодити грубим словом. При обговоренні цього твору діти здогадались та запропонували виправити смак борщу додаванням у нього води і деяких овочів. Борщу стане більше, а до обіду можна запросити ще й гостей.

Сучасні діти – багато знають, багато інформації знаходять в Інтернеті, дивляться розвивальні програми, мультфільми. Тому пропозиція відчутти себе «Фіксиками - винахідниками» їм припала до душі. Дуже корисно у лабораторії провести дослід з деякими продуктами харчування. Наприклад, діти пересвідчаться, що у кольорових газованих напоях є барвники, що звичайна газувана вода містить газ, який не є корисним, що у чіпсах багато різних домішок – барвників, спецій. Власний пошуковий досвід залишиться в пам'яті дітей і зіграє позитивну роль у формуванні їх смаків.

Піклуючись про здоров'я дітей, В. О. Сухомлинський приділяв велику увагу руховому режиму, особливо на заняттях. Щоб забезпечити руховий режим вихованців під час занять використовувати рухові форми роботи: фізкультпауза, фізкультхвилинки, хвилинки релаксації, самомасаж, пальчикова гімнастика; заняття на свіжому повітрі; організовані рухливі ігри

під час прогулянок. Діти дуже люблять спортивні розважальні заходи. Доцільно надавати батькам дітей фото та відео звіти про заходи, заохочувати їх приділяти більше часу прогулянкам, сімейному відпочинку на природі, заняттям спортом, вправам на тренажерах, катанню на велосипедах, взимку на ковзанах та санчатах. Все це допоможе усвідомлювати необхідність дотримання норм гігієни, приділяти увагу закріплення навичок самообслуговування.

Підсилувати ефективність впливу оточуючого групового середовища шляхом створення куточків релаксації допоможуть такі форми роботи, як «Лава примирення», осередки кімнатних рослин для відновлення настрою та відпочинку дітей.

Велику плідну допомогу у створенні групового затишку, наповнення осередків, лабораторії, спецодягу для проведення дослідів приділяють батьки. Спільні зусилля направлені на досягнення спільної мети – рости дітей здоровими, позитивними, дружніми, здатними працювати в команді, допомагати один одному, вболівати за успіхи кожного!

Особливу роль у збереженні здоров'я дітей В. О. Сухомлинський відводив дотриманню режиму нічного відпочинку. Недосипання, млявість, що переходить у хронічну втому, негативно позначаються на самопочутті і розумовому розвитку дитини. Він був переконаний, що дитина повинна спати 10 годин, тому він радив батькам, щоб діти починали свій нічний сон о 8 годині вечора і закінчували о 6 годині ранку. У наш час багато батьків ігнорують такі вимоги і дозволяють дітям засиджуватися біля телевізора або комп'ютера до півночі. У результаті – перевтома, неврози, порушення психічного здоров'я дитини. У спальні після денного сну дуже корисно використовувати «килимок здоров'я», на якому діти роблять самомасаж стоп. «Піклування про людське здоров'я, тим більше про здоров'я дитини, – це не просто комплекс санітарно – гігієнічних норм і правил, не перелік вимог до режиму, харчування, праця, відпочинок. Це насамперед піклування про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил. Вінцем цієї гармонії є радість творчості».

Педагогічна система, розроблена В. О. Сухомлинським, актуальна і сьогодні, його ідеї відповідають сучасним напрямкам збереження і зміцнення здоров'я дитини. Педагогічні погляди педагога в сукупності створюють величезні можливості для виховання здорової дитини. З огляду на зазначене, співпраця батьків та нашого закладу спрямовується на збереження, зміцнення й відновлення фізичного, психічного і духовного здоров'я дітей, забезпечення їх своєчасного та повноцінного, гармонійного фізичного розвитку з перших років життя.

У фізичному розвитку дітей заклади дошкільної освіти орієнтуються на об'єднання зусиль педагогів і сім'ї щодо охорони життя, збереження і зміцнення дитячого здоров'я, підвищення опорності організму негативним факторам зовнішнього середовища, формування у дітей системи уявлень про власний організм, здоровий спосіб життя, засоби ефективного впливу на стан

здоров'я і фізичного розвитку, необхідного набору життєво важливих рухових умінь і навичок, фізичних якостей малят, а також для оптимізації рухової активності дітей у процесі організації їхньої життєдіяльності. Реалізація даної мети вирішується розв'язанням комплексу наступних завдань.

Оздоровчі завдання:

- Охорона життя та зміцнення здоров'я дітей.
- Формування правильну поставу і розвиток всіх груп м'язів.
- Підвищення рівня стійкості організму до впливу несприятливих факторів навколишнього середовища.
- Спонування дітей до самостійного використання знайомих видів і способів загартуванні вдома і в дитячому садку.

Освітні завдання:

- Формування уявлення про своє тіло, про необхідність збереження свого здоров'я.
- Опанування різновидів життєнеобхідних рухів – ходьби, бігу, стрибків, лазіння.

Збільшення запасів рухових навичок та вмінь за рахунок розучування спортивних вправ та ігор з елементами спорту.

- Формування культурно – гігієнічних навичок.
- Розширення знання дітей про розмаїття фізичних і спортивних вправ.

Виховні завдання:

- Розвиток у дітей зацікавленість до різних видів рухової діяльності (навчальної, ігрової, трудової).
- Підвищення рівня довільності дій дітей.
- Розвиток у дітей наполегливість і витримку при досягненні мети, прагнення до якісного виконання рухів.
- Розвиток доброзичливі відносини з однолітками в процесі спільної рухової діяльності.
- Виховання любові до спорту.
- Формування позитивні моральні та вольові риси характеру.

Як результат взаємодії закладу та сім'ї в питанні фізкультурно – оздоровчої роботи в закладі слід очікувати зниження захворюваності дітей, високих показників фізичного розвитку, сформованості певного рівня знань з валеологічної освіти, усвідомлення значення зорового способу життя.

«Турбота про здоров'я – найважливіша праця вихователя. Від стану здоров'я, життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у свої сили!» – казав В. О. Сухомлинський.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), 2021.

2. Крутій К. STREAM – освіта, або Стежина у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку: ЛПКС, 2019.

3. Сухомлинський В.О. Квітка сонця. 2013.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОСТІ

Перепелкіна Т. В.

Останні два роки у зв'язку з пандемією та військовим часом в Україні чільне місце у сучасній освіті у країні посідає дистанційне навчання. Саме навчання в режимі онлайн дозволило не перервати освітній процес і стало альтернативною заміною офлайн заняттям.

Останнім часом значно підвищилися вимоги до спеціалістів, які повинні бути конкурентоспроможними як на нашому державному, так і на сучасному європейському та світовому ринку праці. Тому актуальною є проблема модернізації освіти, перед якою постала задача формувати особистість, яка здатна і прагне вчитись протягом усього життя. Рішення цієї задачі буде сприяти безперервному розвитку високого професійного рівня кваліфікації фахівців будь-яких галузей знань. Зараз у світі відбувається інформаційна революція, яка пов'язана зі змінами способів поширення та використання інформації, а це зумовлює еволюцію освітніх технологій. У вирішенні цього питання розвинені країни взяли курс на розвиток онлайн освіти, бо саме цей вид навчання зможе забезпечити реалізацію принципів навчання впродовж усього життя і безперервність освіти. Роль дистанційної освіти у сучасному світі постійно зростає, тому можна стверджувати, що розгляд значення використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі є дуже актуальним.

Проблеми розвитку дистанційного навчання привертала увагу таких зарубіжних учених, як М. Аллен, Р. Деллінг Дж. Даніель, Д. Кіган, М. Мур, А. Кларк, О. Петерес, М. Томпсон, Г. Рамбле, М. Сімонсон та деяких інших. Питання сучасного стану дистанційної освіти та перспективи її розвитку розглянуті в працях Дж. Андерсона та Ст. Віллера.

Серед вітчизняних науковців зміст дистанційного навчання у своїх працях розглядали М. Бухаркіна, В. Кухаренко, В. Моїсеєва, Є. Полат, А. Хуторський. Вчені В. Биков, О. Гриценчук, О. Гуревич, Ю. Жулькевська, К. Корсак досліджували питання організації онлайн освіти за кордоном і в Україні. Дослідники В. Кухаренко, Т. Олійник, В. Рибалка, Н. Сиротенко, А. Петренко та ін. визначили місце Інтернету у суспільстві. Контроль та оцінювання знань у ході онлайн-занять розглядали І. Булах, В. Гондюл, М. Григорова, В. Дейнеко, О. Петрашук, В. Жук. Впровадження і використання технологій дистанційного навчання у вищій школі цікавить

таких науковців, як М. Бухаркіна, Т. Вахрущева, О. Квасник, Н. Корсунська, В. Кухаренко, В. Мороз, Н. Підбуцька, С. Резнік, О. Романовський, А. Черкашин, В. Шаповалова. Дослідники В. Биков, О. Глазунова, Н. Морзе та ін. розглядають дистанційне навчання як вимогу сучасності та визначають умови його ефективності. Психолого-педагогічні аспекти онлайн освіти визначили З. Ваколя, Т. Олійник, В. Кухаренко, А. Петренко, В. Рибалка, Н. Сиротенко, І. Чейпеш, О. Чусова.

Мета даного дослідження полягає у тому, щоб розглянути дистанційне навчання як важливу складову навчального процесу у фаховій підготовці майбутнього спеціаліста та показати, як завдяки технологіям дистанційного навчання оптимізувати освітній процес.

Поява дистанційного навчання пов'язана з іменем англійського професора Ісаака Пітмана, який у 1840 році висунув ідею навчання англійських студентів через пошту. Через 16 років у Німеччині два викладачі почали вчити мови заочно. У 1969 році у Великій Британії було відкрито перший університет дистанційної освіти – Відкритий університет, сама назва якого свідчила про його доступність та можливість нечасто відвідувати заняття. У США працює Пенсильванський університет, який на сьогодні визнається найавторитетнішим у царині дистанційної освіти.

Дистанційна освіта в Україні почала розвиватися пізніше і повільніше, що пов'язано в тому числі з тим, що освітяни вбачали у ній конкурента для традиційної освіти, через недостатній рівень комп'ютеризації, через брак методик дистанційного навчання тощо. Науковці, що займалися вивченням цього питання, дійшли висновку, що дистанційна освіта є перспективною освітньою системою XXI століття, завдяки якій є можливість безперервно забезпечувати високий рівень кваліфікації спеціалістів різних сфер знань. Разом з тим учені розглядали не тільки переваги, а й недоліки цієї форми навчання. Офіційно в Україні почали запроваджувати дистанційне навчання після затвердження 21 січня 2004 року Міністерством освіти й науки «Положення про дистанційне навчання». Насправді поштовх для розвитку онлайн-освіти дав 2019 рік, спричинений пандемією COVID-19. У 2022 році продовжується здійснення дистанційного навчання згідно з навчальних програм навчальних закладів і виконання здобувачами державних стандартів освіти.

Забезпечення якості навчання на всіх ступенях освіти і під час війни, і після її закінчення є основним завданням освітньої системи. На ефективність використання онлайн-технологій впливають рівень підготовленості викладачів, методичної та матеріально-технічної бази, готовність і спроможність здобувачів учитися в умовах дистанційного навчання.

Дистанційне навчання має ряд переваг, серед яких можна виділити можливість навчатися віддалено в безпечних умовах і з будь-якого місця перебування, заощадження часу на дорогу, доступність навчальних матеріалів, мобільність у зв'язку з викладачем через електронну пошту,

виховання самостійності. До недоліків потрібно віднести відсутність особистого зорового й психологічного контакту між викладачем і студентами, недостатньо якісний інтернет-зв'язок, відсутність потрібних гаджетів у здобувачів і викладачів, важкість визначення рівня самостійності у роботах здобувачів, погіршення зору через довгий час знаходження за комп'ютером.

Для дистанційного навчання можна використовувати такі види інструментів, як електронна пошта, що є зручним засобом спілкування між здобувачами та викладачем, між студентами; сервіс ZOOM, програми Viber і Telegram тощо.

Через електронну пошту, Viber і Telegram не тільки відбувається спілкування, а й передається потрібна інформація, надсилаються документи, плани, таблиці, тести, контрольні роботи тощо.

За допомогою сервісу ZOOM з'явилася можливість проводити онлайн конференції, тобто заняття зі здобувачами відповідно до розкладу занять. Переваги таких занять у тому, що під час їх проведення можна використовувати презентації, відеозаписи чи відеофільми, буктрейлери, тести тощо, що сприяє зростанню зацікавленості здобувачів, урізноманітнює структуру заняття.

Отже, в Україні успішно відбувається модернізація освіти завдяки одній із інноваційних форм – дистанційного навчання, яке надало можливість здобувачам не тільки продовжити навчання під час війни, а й розвинути потрібні компетентності, а саме: вміння вчитися продовж усього життя, загальнокультурну компетентність, інформативно-комунікативну, тобто вміння спілкуватися у мережі, інформаційно-цифрову компетентність, вміння навчатися самостійно. Здобувачі мають можливість долучитися до різноманітних джерел інформації, творчо підійти до поставлених проблем. Зараз дистанційне навчання є перспективною і гуманістичною формою одержання освіти у XXI столітті. Для оптимізації освітнього процесу та підвищення ефективності занять варто використовувати презентації, відео та аудіо записи, тестові завдання, які сприяють концентрації уваги здобувачів, що впливає на якість засвоєння навчального матеріалу.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України №446 від 25.04.2013 р. Редакція від 16.10.2020, 0703-13. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.

2. Биков В. Ю., Гриценчук О. О., Жук Ю. О. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія. Київ : Атіка, 2015. С. 77-140.

3. Кучеренко Н. Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: філософсько-правовий вимір. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2018. № 906. С. 34-40. [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2018_20_8.

4. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс. 3-е вид. Харків : НТУ «ХПІ». Торсінг, 2002. 320 с.

САМООСВІТА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Петриченко Л. О.

Освіта завжди має глобальний вплив на розвиток суспільства. Попри різноманітні історичні умови кожне цивілізоване суспільство максимально намагається реалізувати освітній процес усіх рівнів, аби продовжити культурний, економічний, психологічний розвиток держави. В умовах воєнного часу, коли сталий освітній процес перервано, виникає потреба в організації середовища, де молодь зможе не лише здобути самостійно необхідні компетенції, а й отримає психолого-мотиваційний баланс для саморозвитку.

Самоосвіта сучасної молоді займає провідне місце у формуванні та розвитку особистості, впливає на їх становлення як провідних фахівців. У процесі саморозвитку та самоосвіти відбувається духовне збагачення особистості, відновлення ментального й емоційного здоров'я. Тобто під час здобуття самоосвіти особистість отримує не лише знання, набуває навичок, а й покращує власний психологічний стан.

Самоосвіта як форма самовираження особистості майбутнього фахівця була об'єктом дослідження М. Дубінки [3], Р. Миленкова [9] вивчала самоосвіту як компонент особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців. А. Коваль та А. Леплинська досліджували самоосвіту здобувачів вищої освіти [7, с. 20-24], І. Жукевич розглядав самоосвіту здобувачів вищої освіти у контексті неперервної освіти [4].

Самоосвіта стала об'єктом дисертаційних досліджень, зокрема В. Іщенка («Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін до самоосвітньої діяльності») [5], О. Кисельової («Формування компетентності самоосвіти у майбутніх педагогів в умовах інформаційно-навчального середовища») [6], К. Кучерявої («Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки») [8], І. Радюк («Формування в майбутніх учителів початкової школи готовності до самоосвіти в процесі науково-дослідної роботи») [10] та ін.

Особливості самоосвіти в умовах сучасної війни не досліджували цілеспрямовано, водночас нами не було знайдено наукових робіт щодо самоосвіти як способу досягнення психологічного благополуччя, що й підтверджує актуальність цієї наукової роботи.

Метою статті є обґрунтування взаємозалежності процесу самоосвіти майбутніх фахівців та їх психологічного стану в умовах воєнного часу; висвітлити способи покращення психологічного стану майбутнього фахівця шляхом залучення до самоосвіти у тимчасових реаліях.

Останні зміни в системі освіти, а саме цифровізації усіх ланок освіти, перехід на змішаний та дистанційний формати навчання, зумовлюють те, що вся система має безліч шляхів для саморозвитку та самоосвіти. Здобувачі освіти, завдяки цифровізації освіти, мають доступ до безкоштовних ресурсів у мережі Інтернет (підручники, посібники, карти, відеоматеріали, робочі зошити і т.д.), розроблених освітніх мобільних додатків, платформ для самоосвіти, освітніх подкастів, каналів, блогів тощо. Проте варто враховувати, що відключення електроенергії, зникнення мережі зв'язку спричиняють утруднення доступу до цих ресурсів.

І. Габа зазначила, що «особистісне зростання передбачає прагнення до навчання, бажання сприймати нове, а також відчувати власний прогрес. Якщо з певних причин особистісне зростання неможливе, то наслідком є стагнація, відсутність впевненості у своїх силах стосовно особистісних змін, за таких умов зменшується інтерес до життя» [1, с. 151].

Здобуття додаткових знань й умінь для майбутніх фахівців під час навчання у закладах вищої освіти сприяє розвитку критичного мислення, прагненню до постійного пошуку знань, удосконалення, а також формує відповідальність, зосередженість, цілеспрямованість та самокритику й самоконтроль.

Погоджуємось із думкою М. Дубінки, що метою самоосвіти є «розширення світогляду, поповнення знань, посилення почуття власної гідності, формування пізнавальних інтересів та потреб, професійне та особистісне самовдосконалення тощо» [3, с. 69].

Майбутній фахівець може займатися самоосвітою у вільний час, не бути залежним від інших, нести відповідальність насамперед перед собою, своїми інтересами й цілями. Крім того, він здатен реалізувати цей процес різними способами: 1) участь у майстер-класах, тренінгах, конференціях, семінарах тощо; 2) відвідування секцій, гуртків, спецкурсів, тематичних лекцій, виставок (офлайн та онлайн); 3) самостійне опрацювання матеріалу в друкованих чи електронних виданнях; 4) взаємодія із однодумцями (тематичні заходи, чати, блоги, канали тощо) та ін.

Завдяки тому, що майбутній фахівець під час самоосвіти звужує сферу зайнятості, вивчаючи конкретні теми чи напрями підготовки, відбувається удосконалення професійних компетентностей, а вивчення нових аспектів сприяє розширенню його професійних можливостей.

Отже, самоосвіта сприяє підвищенню рівня мотивації майбутнього фахівця до здобуття нових компетенцій, розкриття власного потенціалу, що зі свого боку підтримує інтерес до самовдосконалення особистості як професіонала.

Із початком воєнного стану в Україні система вищої освіти у частині регіонів, як і більшість сфер діяльності, перейшли до дистанційної або змішаної форм навчання, що зумовило підвищення ролі самоосвіти майбутніх фахівців. Зауважимо, що на сьогодні самоосвіта займає надважливе місце у розвитку особистості, адже у молоді є більше вільного часу для самопізнання, а відтак і для усвідомлення своїх цілей та бажань.

Уважаємо, що за умови здійснення самоосвіти за власним бажанням, вона допомагає особистості відволіктися від негативних думок, змінити внутрішній стан, створити доброзичливу атмосферу для себе, налаштуватися на позитив. Під час самоосвіти в умовах воєнного стану виникає потреба у майбутніх фахівців формувати та розвивати такі особистісні якості як: самопізнання, самомотивація, саморозуміння, емпатія, рішучість, впевненість, послідовність, систематичність, ініціативність, відкритість, відповідальність.

Як зазначають О. Вовк та Т. Групі, «якщо людина навчиться контролювати власні емоції, думки, поведінку, почне більше дізнаватися про складові здоров'я, наслідки звичок, займатися самоосвітою, не втрачаючи критичного мислення у потоці доступної інформації, – все це може посприяти розширенню свідомості та кращих змін у майбутньому» [2, с. 57].

Звернемо увагу на те, що дедалі частіше молодь звертається до самоосвіти із метою розширення свого кругозору, поглиблення знань чи навичок у конкретній сфері діяльності. Водночас усе це забезпечує насамперед розумовий розвиток, що відповідає ментальному благополуччю особистості. Проте самоосвіта сприяє й розвитку емоційного, соціального благополуччя, які в єдності із ментальним становлять психологічне, що характеризується внутрішньою гармонією.

Психологічне благополуччя розуміємо як складову здоров'я, що виражається у самозбереженні психологічного стану особистості та досягається позитивним ставленням до себе, до інших, до життєвих цілей.

Піклування про психологічне благополуччя, за І. Габою, передбачає у майбутніх фахівців наявності життєвих цілей, які пов'язані з «почуттям осмисленості існування, відчуттям цінності минулого, теперішнього та майбутнього. Відсутність цілей в житті спричиняє відчуття безглуздості існування, нудьги, туги [1, с. 151].

В умовах воєнного стану майбутні фахівці зазнають різних соціально-психологічних, моральних впливів, що шкодить їх психологічному благополуччю. Уважаємо, що самоосвіта сприяє покращенню загального стану особистості майбутнього фахівця, його психологічного благополуччя. У процесі здобуття самоосвіти й такі фактори, що взаємодіють із психічним станом майбутніх фахівців: зайнятість улюбленою справою, цікавою темою

підвищує рівень мотивації до самоосвіти, а також мотивація пов'язана із активністю особистості, уникнення зацикленості на негативі; зосередженість та цілеспрямованість, що допомагає концентрації уваги та думок, сприяє налагодженню «порядку» в мисленні майбутніх фахівців.

Отже, під час здобуття самоосвіти майбутні фахівці стають більш зосередженими, передбачаємо у них підвищення настрою, переважання позитивних емоцій, оскільки вони займаються справою, що приносить їм задоволення.

На сьогодні є безліч можливостей (ресурсів) для самоосвіти з метою покращення психологічного благополуччя. Це можуть бути тренінги, вебінари, курси, лекції, додатки, фільми тощо. Головною метою таких заходів є обізнаність психологічного здоров'я, благополуччя особистості, опрацювання методів та прийомів регулювання власного стану. Наприклад, книги «Мислення швидке й повільне» Деніеля Канемана, «Знайти час. Як щодня фокусуватися на тому, що справді важливо» Джейка Кнаппа, Джона Зерацкі; курси «Діджитал-здоров'я для початківців (Imperial College London)», «Психологія стресу, здоров'я і благополуччя (Indian Institute of Technology Guwahati)»; подкасти Лорі Сантос «The Happiness Lab» (про щастя), Євгена Пілецького «Багатий внутрішній світ», Анни Шийчук «Хтозна як»; корисні поради, матеріали за хештегом #зтобоювсеок від ЮНІСЕФ; різні психологічні терапії: медитація, йога, спорт тощо.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1; 2; 3; 4] дозволив висвітлити способи покращення психологічного стану майбутнього фахівця шляхом залучення до самоосвіти у тимчасових реаліях сьогодення, а саме: суто психологічні (релаксація, візуалізація своїх почуттів, самонавіювання); освітні (курси, лекції, книги тощо); інноваційно-технічні (подкасти, теле- та радіо-передачі, онлайн заходи); професійні (конференції, семінари, лекції, курси підвищення кваліфікації, науково-дослідні роботи, наукові публікації). Крім того, майбутні фахівці під час самоосвіти уникають соціальної дезадаптації, тобто залишаються соціально активними до взаємодії із однолітками, колегами, однодумцями навіть на відстані.

Підсумовуючи все вищезазначене, убачаємо у взаємозалежності самоосвіти та психологічного благополуччя особистості майбутніх фахівців потребу в прийнятті відповідальності за своє здоров'я та життя, формуванні вміння жити сьогоденням, самопізнанні, збереження оптимістичного налаштування; оптимальної адаптації до змін тощо.

Під час здобуття вищої освіти майбутні фахівці виявляють власну ініціативу та активно займаються самоосвітою. Сучасні події в Україні активізували процес самостійного здобуття нових знань та умінь. Самостійне оволодіння новими професійними компетенціями або розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців сприяє розвитку їх потенціалу, підвищення мотивації до самопізнання та самовдосконалення, вміння проживати свої емоції, контролювати їх, дбати про свій розумовий, фізичний та психічний розвиток тощо. Отже, самоосвіта майбутніх фахівців в умовах воєнного часу

є актуальним та дієвим способом підвищення їх психологічного благополуччя.

Список використаних джерел

1. Габа І. М. Психологічне благополуччя студентської молоді: гендерний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 1. Т. 1. С. 150–154.

2. Вовк О. С., Грубі Т. В. Психологічні вимоги до благополуччя особистості в сучасному світі. *Психологічні умови благополуччя персоналу організацій*: тези І Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 15–17 жовтня 2020 р. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2020. С. 55–57.

3. Дубінка М. М. Самоосвіта особистості майбутнього фахівця як вища форма його самовираження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019 р. № 62. Т. 2. С. 65–70. URL : http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/62/part_2/15.pdf (дата звернення 13.11. 2022).

4. Жукевич І.П. Поняття самоосвіти студентів у контексті неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. 2011. Вип. 60. С. 116–119.

5. Іщенко В.В. Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін до самоосвітньої діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. Полтава, 2009. 216 с.

6. Кисельова О.Б. Формування компетентності самоосвіти у майбутніх педагогів в умовах інформаційно-навчального середовища : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2011. 22 с.

7. Коваль А., Леплинська А. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання у вищій школі: методологія, методика, практика. *Всеукраїнської науково-методичної конференції*, Київ, 20 травня 2021 р. / уклад. : Н. Левицька, О. Силка, Л. Приблуда, О. Пилипенко. Київ : НУХТ, 2021. 258 с.

8. Кучерява К. В. Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Київ. нац. економ. ун-т ім. В. Гетьмана; МОН України; Нац. авіаційний ун-т, Київ, 2019. 290 с.

9. Миленкова, Р. В. Готовність до самоосвіти як компонент особистісно-професійного розвитку студентів та проблеми її формування. *Теоретичні питання науки, освіти та виховання науки* : збірник наукових статей. Київ, 2011. Вип. 43. С. 31–34.

10. Радюк І. В. Формування в майбутніх учителів початкової школи готовності до самоосвіти в процесі науково-дослідної роботи : дис. ... док. філос. : 01 Освіта ; Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Луцьк, 2021. 268 с.

СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ РОБОТИ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Петровська А. С., Табачник І. Г.

Одним з основних завдань закладів дошкільної освіти є формування єдиного і повноцінного соціального середовища для щасливого життя і правильного виховання кожної дитини. При цьому під повноцінним соціальним середовищем слід розуміти не тільки зовнішні, організаційні умови (єдиний режим життя, харчування, єдині правила поведінки вдома й у закладі дошкільної освіти), а й єдині норми та стиль спілкування дорослих з дитиною. Умовами, що забезпечують ефективність взаємодії є: висока культура спілкування батьків та педагогів, доброзичливість, неупередженість у розв'язанні різних проблем, забезпечення мотивації взаємодії, актуальність та конкретність спільних завдань [1].

Взаємодія являє собою спосіб організації спільної діяльності з родинами, яка здійснюється на основі соціальної перцепції за допомогою спілкування.

Сутність взаємодії полягає в узгодженні в інтересах дитини вимог, дій закладу дошкільної освіти і сім'ї як суб'єктів її виховання, активне залучення батьків до педагогічного процесу, надання допомоги педагогічному колективу ЗДО.

У дошкільні роки дитина повністю ототожнює себе зі своєю сім'єю, передусім із батьками; її емоційний світ майже цілком залежить від атмосфери в сім'ї. Саме тут вона пізнає й опановує моделі моральної поведінки, взаємодії з іншими людьми, природою тощо.

Взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти відбувається в різних формах, прийнятних і для педагогів і для батьків. Активна співпраця як педагогів, та і батьків дає повну гарантію на різнобічне та правильне виховання дітей. Форми роботи з батьками можуть бути колективними, індивідуальними, наочно-інформаційними. До колективних форм роботи належать батьківські збори (групові та загальні), на яких обговорюються проблеми життєдіяльності групи і дитячого садка; зустрічі з батьками; вечори запитань і відповідей; засідання «круглого столу» з дискусійних проблем; заняття-тренінги, покликані навчити батьків правильно організувати спілкування і спільну діяльність з дитиною; спільні з дітьми, батьками і вихователями свята і розваги; виставки спільних робіт батьків і дітей; дні відкритих дверей; школи для батьків; сімейні (домашні) педради, які проводять у батьків вдома; батьківські конференції [2].

Індивідуальні форми роботи охоплюють індивідуальні бесіди і консультації (проводять, як правило, вранці і ввечері, коли батьки приводять дитину в дитячий садок або забирають додому), відвідування дітей вдома; залучення батьків до життя дитячого садка (організаційно-

господарська допомога вихователю: виготовлення іграшок, посібників, допомога у проведенні екскурсій, культпоходів тощо).

Найпоширенішими наочно-інформаційними формами роботи є виставки дитячих робіт; реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання. Очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи. Як свідчить досвід, у роботі з батьками слід уникати готових оцінних суджень про виховання, допомагати їм у виробленні вміння особисто спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості й риси. Часто педагоги свої міркування ілюструють магнітофонними записами розмов з дошкільниками, відеофрагментами про різні види діяльності (дидактична, театралізована гра, праця, зображувальна), фотографіями дітей, виставками їхніх робіт.

Актуалізації уваги батьків до проблем виховання дошкільників сприяють доручення їм виступити з конкретного питання на батьківських зборах; «домашні завдання» на спостережливість; участь батьків у роботі гуртків, проведенні ігор, занять, екскурсій з дітьми; допомога у проведенні рольових і ділових ігор. Значного поширення набувають творчі форми роботи з батьками, в яких беруть участь діти, інші педагоги і співробітники дошкільного закладу. Часто батькам цікаво не тільки спостерігати за дитиною під час її взаємодії з дорослими не в домашніх умовах, а й самим виступити в новій ролі (театралізованій виставі, спортивному змаганні, конкурсі, засіданні дискусійного клубу). Доцільно залучати до роботи не окремих, а всіх представників сім'ї, інших родичів, які мають стосунок до виховання дитини, а також налагодити дружні стосунки з іншими сім'ями, які небайдуже ставляться до розвитку і виховання своїх дітей. Поряд із традиційними формами роботи з батьками можна застосовувати інноваційні, а саме:

- «Буккросинг» – постійно діючі групові центри психолого-педагогічної літератури, що створюють комфортні умови для реалізації інформаційної та просвітницької взаємодії ЗДО та родин. Передбачає створення відкритої полиці, шафи, де кожен може взяти книжку, яка сподобалася, та поділитися своїми книжками з іншими батьками, педагогами тощо.

- «Дерево цілей» або «Дерево розвитку групи» – проєкт спільної інтерактивної діяльності батьків, дітей, педагогів. Він сприяє усвідомленню того, що батьки є партнерами в плануванні та реалізації заходів щодо розвитку дітей, поповнення розвивального середовища.

- «Батьківська скринька» – дає можливість батькам у зручний для них час вносити пропозиції щодо поліпшення освітнього процесу, ініціювати обговорення проблемних питань, як діяльності закладу освіти, так і розвитку своєї дитини.

У роботі закладу дошкільної освіти з батьками істотне значення має спрямування педагогічної самоосвіти батьків, стимулювання прагнення

і вміння поповнювати свої педагогічні знання і після вступу дитини до школи.

Отже, правильна взаємодія ЗДО і сім'ї закладають міцний фундамент гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ.: Видавництво, 2012. 26 с.

2. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show> Закони України: «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»; «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Парламентське вид-во. Київ, 2009

3. Лохвицька Л., Макаренко С. Діти народжуються для щастя *Палітра педагога* 2006. №2.

ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ АСИНХРОННОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ

Пехарєва С. В., Пехарєва А. С., Горбенко Є. О.

Дебати щодо вибору синхронного навчання проти асинхронного навчання протягом останніх років у нову постпандемічну еру, привели нас до роздоріжжя навчання по всьому світі.

Синхронне навчання відбувається в реальному часі й миттєво, до пандемії Covid-19 синхронне навчання в основному відбувалося в очній формі, в аудиторії чи класі. Тепер ми бачимо, як синхронне навчання відбувається в цифрових форматах в прямому ефірі, як-от живі вебінари, віртуальні класи, відеоконференції та живі чати.

Асинхронне навчання – це тип навчання, при якому учень і вчитель не спілкуються безпосередньо в режимі реального часу. У світі онлайн-навчання це дозволяє вам навчатися у своєму власному темпі незалежно від часового поясу, місця чи розкладу. Воно включає в себе будь-який урок, на якому навчальний матеріал викладається в один час, а учень, який відвідує урок, знайомиться з ним у зручний для себе час. Щоб забезпечити таку гнучкість, асинхронне навчання зазвичай надається у формі попередньо записаного або завантаженого цифрового вмісту. Деякі поширені приклади

включають електронні навчальні курси, записані вебінари, відео, подкасти, текстові матеріали, ресурси для завантаження та дошки обговорень [3].

Асинхронне навчання, може мати величезні переваги з точки зору освіти, але може призвести до прогалин у освіті, якщо здобувач освіти є не досить вмотивованим та самоорганізованим. Існує помилкова думка, що асинхронне навчання вимагає менше зусиль і стратегії для залучення студентів. Проте, для успішної організації освітнього процесу, необхідно докладати багато зусиль, щоб задовольнити унікальні потреби студентів у навчанні та включити цікаві та значущі можливості для здобувачів освіти взаємодіяти один з одним і змістом курсу [1].

Така модель навчання має суттєві переваги, які роблять її привабливою для всіх учасників освітнього процесу. До переваг асинхронного навчання в онлайн-освіті відносять:

- *Гнучкість*

Природа асинхронного навчання дозволяє студентам легко навчатися у вільний час. Вони можуть виокремити кілька днів на тиждень, щоб ознайомитись із матеріалом, та зробити всі завдання за тиждень. Крім того, така модель навчання дозволяє поєднувати відвідування заняття та роботу, що є важливим елементом для дуальної освіти. Окрім цього, здобувачі освіти можуть поєднувати навчання із вихованням дитини або іншими власними справами.

- *Доступність*

Порівняно з синхронним навчанням, асинхронне навчання часто доступніше. Отримання матеріалів в Інтернеті, перевірка електронної пошти та завантаження відео часто дешевше, ніж потокова трансляція уроку та отримання матеріалів онлайн для подальшого вивчення, або оплата стаціонарного навчання

- *Менша кількість відволікань від навчання*

Здобувачі освіти обирають найбільш вдалий для себе час і можуть повністю сконцентруватися на матеріалі. Окрім цього, заняття проводяться наодинці, виключуючи спілкування з іншими учнями в режимі реального часу, що також менше відволікає увагу [3].

- *Здобувачі освіти можуть навчатися у своєму власному темпі.*

Люди відрізняються здатністю до розуміння і швидкістю мислення, отже учні, яким необхідно більше часу задля того, щоб зрозуміти матеріал, можуть переглядати уроки заново та відтворювати ті місця, які недостатньо зрозумілі.

- *Масштабованість*

Ще однією перевагою асинхронного навчання є його масштабованість. У асинхронній моделі навчання часто доводиться викладати або записувати свій матеріал лише один раз, і кілька категорій студентів можуть вчитися на цьому.

- *Нівелювання соціальних бар'єрів*

Надаючи учням можливість навчатися у своєму власному темпі, одночасно забезпечуючи більшу доступність, викладачі та установи зменшують соціальні бар'єри або соціальні детермінанти. Надання студентам самостійності та гнучкості в проведенні курсу та оцінюванні створює більш справедливе навчальне середовище та забезпечує інклюзивність освітнього процесу.

Попри всі переваги асинхронної моделі навчання, сьогодні існує ряд перепон, з якими стикаються її учасники. Однак, всі ці перепони можна сприймати як виклики, які можна і необхідно розв'язати [2].

- *Відсутність миттєвого зворотного зв'язку*

Без живих лекцій або особистого навчання студенти пропускають можливість поставити за питання викладачу на місці. Через відсутність такої живої взаємодії в класі учні можуть не відчувати потреби ставити запитання або ігнорувати відповіді на запитання інших здобувачів освіти. Зрештою, студенти не отримують достатньо зворотного зв'язку, щоб покращити якість своєї роботи.

Розв'язати цю проблему можна надавши учням інші засоби негайного отримання зворотного зв'язку, наприклад, шляхом взаємного оцінювання, або живих чатів. Онлайн-дошки обговорень або класні спільноти – це ще один спосіб, за допомогою якого учні можуть поділитися своїми поглядами, а вчитель може відповісти в групі, коли виникнуть запитання.

- *Відсутність особистого спілкування*

Асинхронне навчання, яке є повністю незалежним, означає, що студенти не матимуть можливості взаємодіяти з однолітками. Взаємонавчання, коли учні вчать один від одного, є потужним способом покращити навчання учнів. Без можливостей брати участь у взаємному навчанні та спілкуванні з однолітками, учні можуть бути невмотивованими або відключеними від навчання. Окрім цього, успішна соціалізація є необхідною умовою для психічного розвитку особистості.

Розв'язати цю проблему можна створенням для студентів можливостей працювати разом під час виконання завдань в групах, обговорення своїх знань чи тему курсу, участі у взаємному оцінюванні, щоб надати відгук про роботу один одного [2].

- *Учні повинні вміти працювати самостійно*

Така модель підходить для тих, хто має високу вмотивованість до навчання та вміє самоорганізувати цей процес. Однак для студентів, які потребують більше вказівок, структури та взаємодії, може бути важко підтримувати їх мотивацію.

У режимі реального часу викладачі можуть контролювати заняття, а учні можуть бути притягнуті до відповідальності. Тим не менш, якщо студент не самодисциплінована людина, то він може легко пропускати уроки або легковажно сприймати процес навчання з асинхронним навчанням.

Вирішити цю проблему можна надавши чіткі вказівки та контрольні точки, щоб забезпечити підтримку студентів, яким потрібна структура. Здобувачі освіти, які вміють добре працювати самостійно, також оцінять контрольні точки як спосіб отримати зворотний зв'язок і покращити свою роботу.

- *Відсутність глибоких знань*

Асинхронне навчання робить неможливим навчання від однокурсників. Також учні не можуть задавати запитання та проводити дискусії в класі. Студенти обмежуються лише записаними матеріалами. Це може позбавити здобувачів освіти більш глибокого або докладного розуміння уроків. Матеріал курсу може бути неправильно зрозумілий або потенційно неправильно витлумачений без взаємодії в реальному часі.

Для вирішення цієї проблеми доречно створювати дні консультацій у синхронному режимі, щоб студенти могли поставити всі уточнюючі запитання. Також поточна перевірка набутих знань допоможе оцінити наскільки вірно було засвоєно матеріал [1].

Отже, асинхронне дистанційне навчання є потужним підходом для того, щоб зробити навчальні ресурси більш доступними, однак для деяких студентів брак інтерактивності є проблемою. Існують способи вирішення цих проблем, включаючи інтерактивні навчальні заходи, взаємонавчання, регулярні перевірки, або поєднання елементів асинхронного навчання із синхронною моделлю навчання.

Список використаних джерел

1. Brown AR, Voltz BD. Elements of Effective e-Learning Design. Int. Rev. Res. Open and Distance Learn 2005; 6 (1) : p.p.1–10.
2. Hiltz, S., & Goldman, R. (2005). What are asynchronous learning networks? In S. Hiltz & R. Goldman (Eds.), Learning together online: Research on asynchronous learning networks (pp. 3-18).
3. Li, T., Greenberg, B., & Nicholls, J. (2007). Teaching experiential learning: Adoption of an innovative course in an MBA marketing curriculum. Journal of Marketing Education, 29, p.p.25-33.

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Писаревська В В., Купіна О. В.

Правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку. Обладнання, а саме: ігрові модулі, макети, предмети – замісники, різні атрибути з урахуванням особливостей розвитку ігрової діяльності в різні вікові періоди дошкільного дитинства

повинні бути у вільному доступі для дітей. Як охарактеризувала Наталія Сосновенко, розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують всебічний розвиток дитини.

Виховання та розвиток дитини повинно відбуватись в психологічно комфортному та безпечному середовищі. Та Ю. Мануйлов говорить про те, що середовище це те, посеред чого перебуває суб'єкт, за допомогою чого формується його спосіб життя, що опосередковує його розвиток, і «усереднює» особу. О. Т. Писарчук характеризує середовище як складну систему матеріальних і духовних об'єктів діяльності дитини. Вона містить такі види освітньо-розвивального середовища: освітнє, виховнє, творче, предметне, розвивальнє, навколишнє, культурнє, освітньо-виховнє, предметно-ігрове, просторово-предметне, фізично-розвивальнє, природно-розвивальнє, творче, освітньо-виховнє та розвивальнє-предметне.

Структура феномену «розвивальнє освітнє середовище» включає три основні компоненти: провідний – «середовище» та поняття, які характеризують його ознаку, – «освітнє», «розвивальнє».

При створенні розвивального середовища в групі дошкільного закладу можна виокремити найсуттєвіші положення, що базуються на сучасних підходах до навчання дошкільнят – реалізація ідей розвивального середовища та зорієнтованість на особистісну модель взаємодії між вихователем та дітьми. А це можливе лише за умов дотримання таких принципів побудови розвивального середовища в різновіковій групі ЗДО:

- 1) принцип поваги до потреб дитини;
- 2) принцип поваги до думки дитини;
- 3) принцип функціональності;
- 4) принцип випереджаючого характеру змісту навчання;
- 5) принцип динамічності.

Створюючи розвивальнє середовище в групі, важливо враховувати особливості дітей, що відвідують цю групу: віковий склад дошкільників, рівень їхнього розвитку, інтереси, нахили, здібності, особистісні якості. – з'ясували Добош Олена Михайлівна та Ничипуренко Ірина Вадимівна.

Багатогранність розвивального середовища, складність та різноманіття процесів, які у ньому протікають, зумовлюють необхідність виокремлення всередині нього цілого комплексу складових просторів, а саме:

- простору інтелектуального розвитку та творчості, які передбачають формування всіх ігрових зон, оскільки у дошкільному віці основним видом діяльності як інтелектуального, так і емоційного освоєння, є гра;
- простору фізичного розвитку, який виступає ключовим стимулятором рухової активності дітей;
- простору ігрового розвитку;
- простору екологічного розвитку, який спрямований на виховання та закріплення любові та дбайливого ставлення до природи;
- комп'ютерний простір, який забезпечує введення дитини до світу інформатики та сприяє активізації пізнавальної діяльності дошкільника;

- простір експериментально-дослідницької діяльності.

Савченко Ю. Ю. й Хара Н. також наголосили на тому, що попри необхідність забезпечення різноманіття у створюваному в ЗДО розвивальному середовищу, яке б задовольняло різні особливості дошкільників (вікові, гендерні, індивідуально-особистісні, особливості розвитку тощо), воно у будь-якому випадку повинно відповідати встановленим загальним вимогам, визначеним положеннями БКДО:

- розвивальне середовище повинно забезпечувати максимальну реалізацію освітнього потенціалу просторів та матеріалів, обладнання та інвентарю для розвитку дітей дошкільного віку відповідно до особливостей кожного вікового етапу, охорони та зміцнення їх здоров'я, врахування особливостей та корекції недоліків їх розвитку;

- розвивальне середовище повинно забезпечувати можливість спілкування та спільної діяльності дітей та дорослих (у тому числі дітей раннього віку), у всій групі та у малих групах, рухової активності дітей, а також можливостей для усамітнення дитини; розвивальне середовище повинно забезпечувати можливість практичної реалізації різних освітніх програм, які використовуються в освітній діяльності в умовах закладів дошкільної освіти; у випадку організації інклюзивної освіти – необхідні для неї умови;

- урахування національно-культурних та інших умов, у яких здійснюється освітня діяльність; розвивальне середовище повинно бути: змістовно наповненим; поліфункціональним; варіативним; доступним; безпечним.

У сучасних умовах створення оновленого формату дошкільної освіти, основним завданням використання розвивального середовища в ЗДО є формування творчої активності дітей дошкільного віку, а також забезпечення всебічного розвитку особистості дитини. З огляду на це, на теперішній час у дошкільних навчальних закладах педагоги створюють різноманітні куточки активності вихованців у різних сферах життєдіяльності дитини: рухової, ігрової, трудової, художньо-естетичної тощо. При цьому, як зазначає Н. Кащук, існує низка критеріїв, за якими можна оцінити якість створеного в групі розвивального середовища та визначити ступінь його впливу на дошкільників:

- залучення до активної самостійної діяльності всіх дітей групи;
- наявність низького рівня шуму у групі (коли голос вихователя без підвищення тону чути всім дітям);
- висока продуктивність самостійної діяльності дітей;
- низька конфліктність між дітьми;
- гарний настрій дітей, їх позитивна емоційна налаштованість та бажання відвідувати ЗДО.

Враховуючи те, що у дошкільному дитинстві малюки тільки стають на шлях пізнання навколишнього світу, вчать це робити, обов'язковим завданням кожного ЗДО та всіх педагогів є необхідність створення оточення

дитини яскравим, насиченим, пізнавальним, цікавим, емоційним, таким, що запам'ятовується.

Отже, формування розвивального середовища у ЗДО відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки воно виступає одним із головних факторів розвитку та первинної соціалізації дітей дошкільного віку, джерелом їх знань та досвіду, — зазначили Ю. Ю. Савченко та Н. В. Хара. Підсумовуючи, розвивальне освітнє середовище сучасного закладу освіти – сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної й активної особистості, реалізацію творчого потенціалу дитини.

Список використаних джерел

1. Савченко Ю. Ю., Хара Н. В. Сучасне розвивальне середовище закладу дошкільної освіти як фактор первинної соціалізації дітей дошкільного віку. 2021. 212 с.
2. Добош О. М., Ничипуренко І. В. Розвивальне освітнє середовище сучасного закладу дошкільної освіти: термінологічний аспект. 2018. 22 с.
3. Кашук Н. Специфіка організації предметно-ігрового середовища в контексті сенсорного розвитку дітей раннього віку. *Вісник Вінницького національного педагогічного університету*. 2018. № 8. С. 9-18.
4. Сосновенко Н. Розвивальний простір сучасного закладу дошкільної освіти. «Асоціація працівників дошкільної освіти», презентація.
5. Писарчук О.Т. Особливості формування освітньо-розвивального середовища дошкільних освітніх закладів. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2012. № 2. 49 с.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ В СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Піковець Н. В., Табачник І. Г.

Сьогодні відбувається складна трансформація соціального та культурного просторів, які ще декілька десятиліть назад здавались непорушними. Серед цих трансформацій виділяють широке визнання індивідуалізації, економічну нестабільність, розширення простору інформаційних технологій, поява так званої педагогіки споживання. Багато з цих трансформацій зачіпають сферу дитинства, дитячого (включаючи в поняття «дитинство» весь цикл дорослішання аж до досягнення повноліття) та дитячої субкультури. Сучасний український культурний простір є досить насиченим. Серед цих важливих складових є традиційна українська дитяча субкультура. За означенням, вона є підсистемою базової культури суспільства, «культурою в культурі».

Дитяча субкультура – це традиції дітей, живе спілкування між дітьми. Дослідниками простежено декілька важливих ліній розвитку дитячої субкультури: схеми дій дітей, соціальні ролі, норми, цінності. Все це є сукупністю предметного змісту, яким володіє конкретна людина, в залежності від віку, індивідуальних особливостей, сфери активності вона може бути чуттєво-просторова, духовно-культурна, метафізична, філософська, етична, фізична [1].

Дошкільний вік як унікальний вік з формування особистості досить актуально зазначає толерантність, як умову становлення дитячої субкультури у дітей старшого дошкільного віку. Як було з'ясовано, субкультура дитини тісно пов'язана з її емоційним світом, відчуттями, сприйманням світу та навколишніх людей.

Толерантність може включити в себе здатність дитини до розуміння емоційного стану інших людей, рефлексувати, здатність адекватно виражати власний настрій, вміння доволіно реагувати власні емоції та почуття, бути більш витривалим, вміти розуміти вчинки інших людей і оцінювати їх. Все це надалі дає можливість виховувати у дитини толерантність – бути терпимим та витриманим до вчинків людей, їх поведінки [2].

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, можна стверджувати, що в керівництві своїми станами значне місце займає ознайомлення з навичками релаксації та саморегуляції. Воно допомагає дошкільникам керувати своїми емоціями, реально оцінювати вчинки інших, а обговорення і «проживання» в ігровій формі ситуацій, що викликають негативні емоції, підвищують емоційну стійкість дитини; допомагають легше переносити аналогічні але часто й більш інтенсивні впливи в реальному житті.

Широке коло вчених, таких як Виготський Л., Запорожець А., Котило В., однією з головних умов у формуванні особистості дитини визначають спілкування. Цей процес становлення особистості, формування якості дитини відбувається водночас при наявності у дитини її власної субкультури [3].

Особливу увагу треба звернути на роботу відомих вчених Лісної М., Виготського Л., Кунацького С., Ладивір С. у яких представлені концептуальні положення про форми та засоби спілкування дитини дошкільного віку з однолітками та дорослими. У спілкуванні відбувається становлення психіки, формування етичних та моральних якостей, розвиток особистості.

Формування моральних норм відбувається під час виконання конфліктної ситуації. Дитина в такій ситуації починає вирішувати творче завдання, сутністю якого є свідомий вибір і побудова нового способу дії; відповідно до моральної норми. За таких умов вибір буде здійснюватися на основі усвідомлення, відчуття оцінки власних дій, дій інших членів колективу і зіставлення їх з моральною нормою. Ця норма в суперечливих ситуаціях набуває нової якості, стає «особистісною нормою», «моральним

критерієм», тобто засобом, на основі якого дитина може перебудувати власну поведінку в реальній ситуації, усвідомлюючи свої інтереси та інтереси інших. У результаті такого акту, передбачає постановку дитини діалектичного завдання пошуку виходу із проблемної ситуації, дитина переходить до свідомого особистісного використання внутрішньої норми – морального зразка як еталона міри – дитина переносить свій моральний пошук на вчинок іншого, оцінює його, вчиться бути толерантною. З переходом дитини до внутрішнього нового творчого завдання можна говорити про новий етап оволодіння нормою, на якому дитина починає використовувати власні норми у своїй практичній діяльності. Початком практичного використання норми, її першим необхідним кроком є планування власних дій в уявному плані, оцінювання цих дій, відчуження їх у власній душі, перенесення впливів результатів цих дій у свою дитячу субкультуру [3].

Дитина потрапляє в ситуацію морального вибору лише тоді, коли вона може усвідомити, оцінити і особисто віднестись до своєї передбачуваної дії. У цьому випадку вона може враховувати особисті норми і використати їх як засіб вирішення морального конфлікту, творчо планувати нормовідповідну дію. Таким чином, особистісна норма стає і засобом аналізу ситуації соціальної взаємодії і носієм операційного складу соціально схвалюваного способу дії, і регулятором планування поведінки.

Отже, розглянувши питання сутності морального вибору, який має прямий вплив на формування толерантності і забезпечення існування дитячої субкультури поряд з цим, зазначимо, що саме взаємодія цих факторів надає позитивні результати в практичній роботі у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Балл Г. О. Особистість як психологічна категорія, її зв'язок з категорією культури і особистісна орієнтація в освіті. Вінницький державний педагогічний інститут ім. М. Коцюбинського. *Наукові заклики. Серія: Педагогіка і Психологія.* №15. Вінниця, 2005. С. 8-12.

2. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості в дошкільному дитинстві: Навчальний посібник. Київ.: Освіта, 1998. 256 с.

3. Ладивір С. О. Особистість дошкільника: надії та перспективи розвитку: науково-методичний посібник. Житомир: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Житомирський обл. ін. післядипл. освіти, 2003. 175 с.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Полякова І. В., Жиденко Т. О., Бакай М. С.

Сучасний соціум характеризується широкоформатними й радикальними освітніми трансформаціями, результатом яких має стати потужна національна система освіти, конкурентна та визнана Європою й світом.

Адекватною відповіддю на нові виклики часу й відповідним етапом стратегії розвитку шкільної освіти стала Концепція «Нова українська школа» (2016 р.) і, як результат, оновлені нормативно-правові базові документи: Закон України «Про освіту» (2017, зі змінами), Державний стандарт базової загальної середньої освіти (2020 р.), оновлені типові освітні програми – низку нововведень у змісті яких сфокусовано на створенні привабливої та комфортної школи для учнів, їх батьків і вчителів шляхом упровадження педагогіки партнерства, де кожен із суб'єктів навчально-виховного процесу отримує максимальні можливості для реалізації креативності, свободи й духовності. За таких умов суперечливе утвердження інтерактивних методів у освіті поступово привело до термінового оновлення змісту навчально-виховного процесу.

Зміни в усіх сферах нашого життя безпосередньо впливають і на літературну освіту. Інакше й бути не може, адже література – це відображення в художньому стилі життя людини та суспільства з усіма складнощами і проблемами. Однак, щоб література здійснювала свою виховну роль, треба виробити у людині вміння читати художні твори, належним чином сприймати дійсність, відображену в художній формі, сформулювати прагнення брати приклад з позитивних героїв.

Питання ролі інтересу в навчанні і шляхів його формування є предметом педагогічних і психологічних досліджень, які здійснювали Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, С. Л. Рубінштейн, О. І. Киричук, Г. І. Щукіна. Проте, наукових праць, спеціально присвячених проблемі читацьких інтересів майже немає. Тому дана проблема у психолого-педагогічній літературі потребує ще свого розвитку.

Сьогодні не актуально вже проводити уроки традиційно, коли в центрі навчального процесу перебуває вчитель, а учні мовчки сприймають матеріал, слухають пояснення, виконують контрольні завдання, одержують оцінки за ті знання і навички, які набули в процесі навчання.

Упровадження сучасних інтерактивних методів у викладання української мови та літератури, за спостереженням Є. Голобородько, дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Учень стає співавтором уроку. Підхід до учня, який постає центром процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості.

Нам імпонує твердження В. Шуляра, що «за таких умов кожен суб'єкт навчально-пізнавального процесу повинен володіти новим типом відносин – фасилітативним, виконуючи функції організатора, консультанта, партнера співпраці, де посередником буде літературно-мистецький твір.

Інтерактивні технології як складову навчально-виховного процесу також досліджували Л. Ампілогова, О. Комар, В. Мельник, Л. Павлова, Л. Пироженко, М. Скрипник, В. Місяцев, О. Леонт'єв, Г. Висотський. За допомогою спілкування, діяльність організовується і збагачується. У свою чергу, в спільній діяльності формується потреба в спілкуванні.

Нині інтерактивні методи навчання є актуальними, бо базуються на активній взаємодії учасників освітнього процесу, який організований так, що практично всі учні заохочені до роботи й мають можливості розуміти та проводити рефлексію, застосовувати дослідницькі процеси, працювати з різними джерелами інформації, використовувати творчі завдання. До найбільш відомих видів інтерактивних методів належать: метод мозкової атаки, «круглий стіл», дискусія, ситуаційний аналіз (ситуації-ілюстрації, ситуації-оцінки, ситуації-вправи), аналіз конкретних ситуацій та висновок.

Завдяки цьому, ми дійшли висновку, що інноваційний характер літературної освіти, на нашу думку, цілком пов'язаний із креативними технологіями, що спрямовані на розвиток гнучкості мислення учнів, варіативності, асоціативності. Освітній процес при цьому характеризується суб'єк-суб'єктними партнерськими взаєминами.

Створюючи модель вивчення певного літературного матеріалу, педагог продумує дидактичну основу, а також педагогічну техніку – засоби та прийоми, досягнення мети. Методичний інтерактив охоплює всі рівні моделі, зокрема прийоми навчання літератури.

Зокрема класифікації інтерактивних методів навчання різноманітні: Л. Н. Вавилова, Т.Н. Добриніна, Е.Я. Голант, О. А. Голубкова, В. В. Гузев та інші. Розглядаючи різні класифікації інтерактивних методів, потрібно відмітити ряд проблем: по-перше, ще досі не було виявлено жодної повної класифікації інтерактивних методів навчання. По-друге, нема чіткого розмежування між інтерактивними та активними методами навчання, одні і ті ж види відносять як до активних, так і до інтерактивних. По-третє, наявні класифікації інтерактивних методів навчання не відбивають такої особистісної функції, як самореалізація.

Отже, вчитель української літератури створює власну систему викладання не тільки на основі методичної традиції, а й з використанням сучасних технологій навчання. Він творчо застосовує інтерактивні методи спрямовані на розвиток читацької активності та культури учня.

ОСВІТА І НАУКА – ОРГАНІЧНІ СКЛАДОВІ ЦІЛІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Пономарьова Г. Ф., Степанець І. О.

У своєму дослідженні, виходячи з висновків В. Андрущенка, Я. Болубаша, В. Вікторова, В. Кременя, Д. Павлова, П. Сауха та інших, ми стверджуємо, що наука була і залишається тим джерелом, що живить практику, зокрема освітню. Рівень і глибина наукових досліджень значною мірою визначає кількісні і якісні зміни в системі освіти як стосовно її ресурсного забезпечення, так і, безпосередньо, функціонування.

Як стверджують американські вчені й освітяни-практики, роль взаємозв'язку освіти і науки переоцінити неможливо. Так, більшість університетів у США – дослідницькі, де дотримуються того правила, що лише викладач, який активно і плідно займається наукою, може глибоко розуміти матеріал, який викладає. Крім того, в таких університетах вважають, що викладання спонукає педагогів до підвищення якості наукових досліджень, оскільки добитися результативності навчальної діяльності здобувачів освіти здатен викладач-науковець, який глибоко розуміє суть і сенс того, часто складного, змісту освіти, що пропонує здобувачу освіти.

Проаналізовану наукову літературу з визначеної теми ми узагальнили за такими напрямками:

- процес розвитку академічного освітнього середовища: загальні питання підготовки наукових і педагогічних кадрів, організація науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти (С. Золотухіна, В. Курило, В. Онопрієнко, Т. Полушкіна, С. Сірополко);

- філософські аспекти науки як виду творчості в контексті гуманізації вищої освіти (О. Герасименко, О. Комар, М. Мурашкін, М. Самардак).

- педагогічні аспекти науково-дослідної роботи у ЗВО (М. Донченко, О. Єгорова, О. Микитюк);

- інтегрування науки й освіти у ЗВО (С. Єфремов, Є. Каменкін, В. Литовченко, Т. Сидорчук, Д. Цхакая).

Вивчення наукових здобутків вітчизняних дослідників підтверджують актуальність і значимість зазначеної проблеми, зокрема в контексті підвищення якості педагогічної освіти і забезпечення професійної спрямованості науково-педагогічної роботи.

Мета дослідження – з'ясування сутності та висвітлення практики реалізації освітнього і наукового потенціалів педагогічного ЗВО.

Спираючись на наукову теорію й освітню практику, науковий потенціал педагогічного ЗВО ми розглядаємо як певний масив наукової інформації (теорій, ідей, гіпотез, науково-методичних положень тощо), спеціальні людські, інформаційні тощо ресурси для їх здобуття і розвитку.

Безумовно, також, що науковий потенціал ЗВО забезпечується рівнем організації і здійснення наукових досліджень та упровадження їх результатів.

Науковий потенціал характеризується як кількісно (наприклад, чисельність науковців, наукових підрозділів, розробок тощо), так і якісно (якість наукових знань, рівень організації наукових досліджень, ефективність (продуктивність) наукової діяльності у ЗВО).

У світлі сучасних вимог якісні показники реалізації наукового потенціалу будь-якого закладу освіти є визначальними для оцінки його ефективності.

Освітній потенціал характеризується досягнутим рівнем ресурсного забезпечення (кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного тощо) й освітньо-професійної підготовки кадрів для закладів освіти.

Спираючись на результати узагальнення наукової теорії у працях В. Бондаря, І. Жерносек, О. Жорнової, О. Набоки, В. Семиченко та інших і власний досвід, можемо з упевненістю говорити про наявність тісного взаємозв'язку наукового й освітнього потенціалів педагогічного ЗВО, який, зокрема, реалізується через науково-методичну роботу.

Разом з тим, вважаємо за потрібне наголосити на неоднозначності такого взаємозв'язку. Американський політик і вчений А. Фрімен вважав, що «нововведення» можуть приносити як неоціненну користь, так і значну шкоду справі освіти [1].

Ми пояснюємо це вповні логічним і об'єктивним висновком про важливість застосування (упровадження) інновацій, результатів наукових досліджень за умови їх науково-методичного обґрунтування, тобто з урахуванням відповідних законів, закономірностей, принципів, особливостей тощо, що обумовлюють ефективність і якість освітнього процесу. Однак, на наш погляд, в освітній практиці все ще немає дієвого стимулу до чіткого і послідовного впровадження наукових здобутків шляхом здійснення конкретних логічних взаємопов'язаних етапів освітньої діяльності (Рис.1).

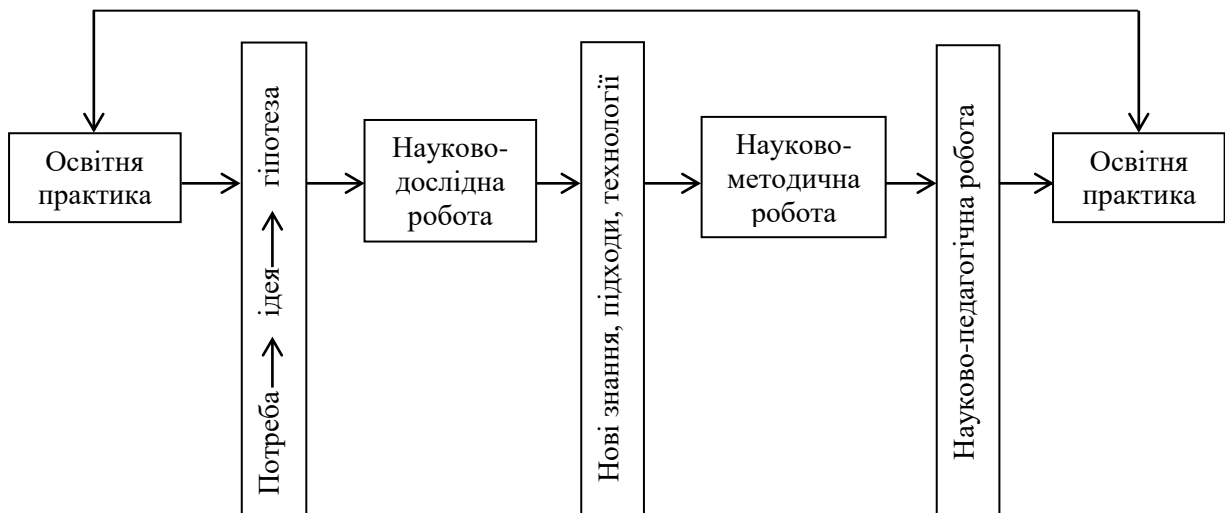
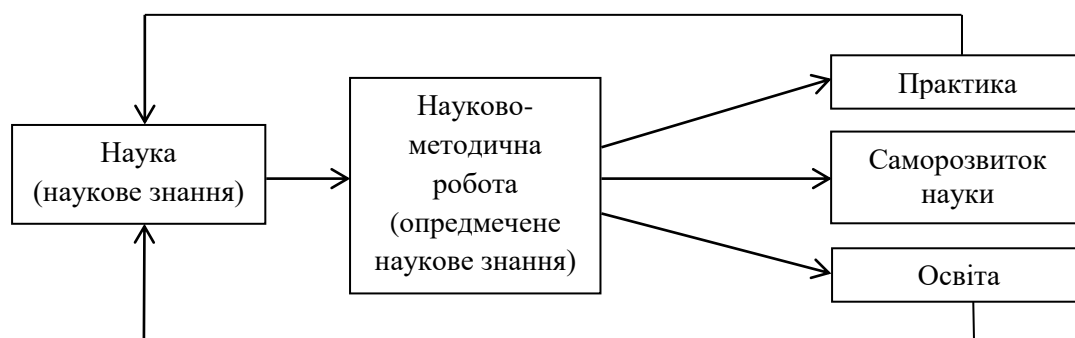

Рис. 1. Етапи продукування й упровадження результатів наукової діяльності

Очевидно, що існування науки у ЗВО обумовлене потребою продукування наукового знання, а науково-методична робота має його «опредмечувати», тобто породжувати предметність, у даному випадку в контексті освіти (Рис. 2).

Рис. 2. Функціонування системи науки

Узагальнення результатів наукових досліджень дає підстави стверджувати, що науково-методична робота, як багатозначне й інтерактивне утворення, яке поєднує наукову й освітню діяльність викладача, виконує низку взаємопов'язаних функцій. Серед таких функцій, що відображають її багатозначність, слід виокремити:

- теоретико-емпірична (акумуляція наукових знань (теорій, гіпотез, фактів тощо));
- пояснювально-прогностична (узагальнення, пояснення явищ, процесів тощо та прогнозування їх розвитку);
- експлікативно-практична (експлікація (уточнення) знань, обґрунтування змісту певної єдності, цілого для його ефективного (якісного, продуктивного, оптимального тощо) розгортання (реалізації, упровадження тощо).

Таким чином, саме єдність освітньої і наукової діяльності, що реалізується, по суті, у науково-методичній роботі науково-педагогічних і педагогічних працівників покликана забезпечити належний рівень якості освітнього процесу у контексті сучасних завдань щодо підготовки компетентних ефективних педагогів.

Список використаних джерел

1. Vital Speeches of The Day, July 15, 1970. P. 595.

ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК ПІСЛЯ КАР'ЄРНОЇ ПЕРЕРВИ НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Попадинець О. А., Рассказова О. І.

Англійське сучасне суспільство є строкатим і достатньо неоднорідним по своїй структурі. Вихід з Європейського Союзу і паливна криза підкреслили такі соціальні явища як безробіття, відсутність гарантованих робочих місць, і водночас недостатня кількість кваліфікованої робочої сили в певних галузях. В залежності від географічного положення і індустріальної розвиненості, деякі регіони стикаються з рядом соціальних проблем, таких як недостатня залученість жіноцтва у професійну сферу через нерівномірний розподіл репродуктивної праці у родині, професійна сегрегація за ознакою статі та суспільний тиск на жінок щодо вибору професії.

Не дивлячись на те, що політика гендерної рівності і гендерної чутливості вже достатньо тривалий час впроваджується в Англії на державному рівні і є дуже успішною, жіноцтво все ще знаходиться в менш привілейованому положенні на ринку праці у порівнянні з чоловіками. Особливо помітна ця різниця в таких регіонах як Корнуол, через його віддаленість від центра країни, меншу кількість великих міст, економічні і промислові особливості регіону [2].

Держава і громадські організації працюють з проблемами працевлаштування жінок, використовуючи холістичний підхід, тобто розглядаючи людину в цілому, не тільки її професійні можливості та положення на ринку праці, але й житлові умови, умови в родині, ментальне здоров'я, її прагнення і бажання. Також велика увага приділяється роботі з бізнесами і підприємствами, з метою вдосконалити їхні HR-стратегії і зробити їх більше гендерночутливими і дружніми до жінок.

Підготовка дівчат до професійної діяльності починається ще в школі, оскільки саме там закладаються основи ставлення учнівства до суспільства і до своєї ролі в ньому [4]. Зазвичай в старших класах школи учні та учениці мають змогу провести деякий час на різних виробництвах і ознайомитися з особливостями роботи в різних галузях. Дуже важливим є той факт, що дітей не розділяють на групи за статевою приналежністю, тобто дівчата можуть спробувати професії, які можуть традиційно вважатися «чоловічими», і навпаки. Це дає їм в майбутньому набагато ширші можливості при виборі професії, в тому числі і при перекваліфікації, якщо вона буде потрібна. В регіонах з сезонним працевлаштуванням, яким є Корнуол, оволодіння ширшим спектром професій дає жінкам змогу працювати не тільки на сезонній обслуговуючій роботі, але й на більш стабільній виробничій, або в сільському господарстві.

Як і в Україні, в Корнуолі репродуктивна праця в родині здебільшого лягає на жінок. Якщо молода жінка не змогла здобути вищу освіту через те,

що в неї народилася дитина або діти, і вона пішла у відпустку по догляду за дитиною, то держава пропонує субсидовані освітні програми, які мають на меті підвищити освітній рівень жінки і допомогти їй знайти кваліфіковану роботу за новою спеціальністю. На цьому шляху жінку супроводжують громадські організації, їй надають персональну джоб-коучку, яка допомагає сформувати індивідуальну програму. Оскільки комусь може бути потрібна саме вища академічна освіта, а для когось цікавіше і корисніше здобути кваліфікацію наприклад пекарки чи зварювальниці і займатися чимось більш прикладним.

Значна увага приділяється також ментальному здоров'ю жінок. Тривала перерва у роботі може знизити самооцінку жінки, особливо якщо вона супроводжується соціальною ізоляцією, з якою нерідко стикаються матері маленьких дітей. Тривожні і депресивні стани, якщо їх вчасно не діагностувати, можуть призвести до погіршення якості життя і є суттєвою перешкодою для повноцінної соціальної та професійної реалізації. Тому система охорони здоров'я (NHS) заохочує громадян і громадянок до взаємодії з психологами, коучами, за потреби – психіатрами. Тривожність і депресія є достатніми причинами для того, щоб людина могла офіційно оформити лікарняний. Враховуючи вищезазначене, системі охорони здоров'я простіше і часто дешевше запобігти розвитку у людини тривожного стану, ніж лікувати її, коли стан вже розвинувся [3].

Важливу роль у ресоціалізації жіноцтва після тривалої кар'єрної перерви в Англії відіграє громада [1]. Приміщення церков, бібліотек, громадських організацій крім своєї основної функції часто використовуються як своєрідні хаби, куди можна прийти з дитиною, отримати консультацію коучки, допомогу у заповненні документів для подачі на субсидії або якийсь навчальний курс, поспілкуватися з іншими людьми, які знаходяться в схожому соціальному положенні.

Також великою популярністю користується такий вид соціальної діяльності, як волонтерство. Якщо людина не може повноцінно працювати з будь-яких причин – бо в неї маленькі діти, або інвалідність, або недостатня кваліфікація, але вона хотіла б приймати якимось чином активну участь в житті громади – то її заохочують до волонтерської діяльності, яка допомагає напрацювати потрібний досвід, контакти, впоратися з тривожністю і заниженою самооцінкою. Згодом волонтерський досвід можна вписати в своє професійне резюме, і роботодавцями він розцінюється як абсолютно релевантний досвід.

У цілому, в Англії холістичний комплексний підхід у ресоціалізації жінок після кар'єрної перерви показав себе як дуже дієвий і ефективний соціальний метод.

Список використаних джерел

1. Семигіна Т. Робота в громаді: практика й політика. Видавничий дім «КМ Академія», 2004
2. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. «Пульсари», 2003
3. Астаф'єва, К., Боднар, І. Ментальне здоров'я працівників на підприємстві запорука скорочення плинності кадрів.. "ACCENT", Sofia, Bulgaria 2019
4. Rasskazova Olha, Anholenko Valentyna. Readiness of Social Services Specialists for Gender-Sensitive Activities with Offence-Prone Juveniles / A. Kravchenko, O. Sulimenko, O. Mohylka, M. Kuzminykh // Journal of Educational and Social Research, 2021, Vol 11 No 3, p.48-60 (Scopus ISSN: 2239-978X (print) ISSN: 2240-0524 (online))

БУЛІНГ ЩОДО ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: МАСШТАБИ ТА ПРИЧИНИ

Портянко М. М., Рассказова О. І.

На даний момент тема булінгу є надзвичайно актуальною та часто досліджуваною. Останніми роками визнано поширення в освітній практиці такого явища, як шкільний булінг. Зростає зафіксована кількість випадків цькування, знущання і, навіть, насильства над дітьми, особливо сиротами та позбавленими батьківського піклування, що є серйозним порушенням їхніх прав та може мати довготривалі і руйнівні наслідки на все життя й значно вплинути на атмосферу у суспільстві. Сьогодні булінг перетворився на доволі поширене явище, за яким стоїть ціла низка соціальних, психологічних та педагогічних проблем.

Проблему булінгу в Україні досліджували такі вчені, як А. Ведернікова, Ю. Градова, О. Іваній, І. Лубенець, О. Масалітина, О. Марущенко, К. Плутницька, Н. Прібиткова, О. Шуміло, К. Янішевська та інші. Аналіз їхніх праць переконує, що особливої уваги вимагають ті шкільні проблеми, підґрунтям яких є поширеність у нашому суспільстві дискримінаційних практик, що можуть загострюватися в закладах загальної середньої освіти й призводити до відтворення таких практик учасниками і учасницями освітнього процесу.

Особливо часто об'єктами таких практик, насамперед булінгу стають категорії дітей, які мають так звані «захищені ознаки» – відрізняються за кольором шкіри, національністю, станом здоров'я, майновим та сімейним станом. Однією з таких категорій є діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

Мета дослідження – розкрити ступінь поширеності булінгу щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в закладах загальної середньої освіти, висвітлити причини його поширення.

Очевидно, що булінг в освітньому середовищі відноситься до найгостріших педагогічних проблем. Булінг, що передусім, – дії індивіда або групи по відношенню до іншої людини, які можна кваліфікувати як систематичне агресивне переслідування, знущання, приниження у фізичній або психологічній формі. Дослідники констатують, що в умовах звичайних закладів загальної середньої освіти, де учениці і учні перебувають разом близько 6-7 годин на день, булінг може стати, особливо для окремих категорій осіб, надзвичайно руйнівним і деструктивним чинником соціалізації, що викликає перманентні стреси, психічне напруження, депресію і проблеми особистісного становлення [2; 5]. Відповідно, дитина, яка знаходиться у токсичному для себе середовищі тривалий час, не має шансу набути компетентностей, розкрити свої таланти і обдарування, досягнути успіху, що є метою шкільної освіти.

За даними різних досліджень, зібраних на сайті Бахмацької районної ради [1], майже кожна третя дитина в Україні, так чи інакше зазнавала булінгу в школі, потерпала від принижень і насміхань: 10% – регулярно (раз в тиждень і частіше); 55% дітей – частково піддавалися знущанню зі сторони однокласниць і однокласників; 26% – батьків чи осіб, які їх замінюють вважають своїх дітей жертвами булінгу. Практично в кожному класі є учениці і учні, які стають об'єктом глузувань та знущань, а також агресори і агресорки, які є ініціаторами булінгу. На превеликий жаль, Україна – в першій десятці країн Європи за поширеністю цього негативного соціального явища з-поміж 11-15-річних школярів і школярок. Насильство в школі є доволі розповсюдженим в наш час. Дуже важливо щоб учениці і учні, їх батьки або ті, хто їх замінює, й, насамперед, вчительство були проінформовані про причини і наслідки виникнення і поширення цього негативного явища та про те, як його виявити, як з ним боротися та, головне, як його профілакувати.

Одним із найважливіших завдань будь-якої держави є соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. За даними сайту МУ Новини в Україні всього мешкає 7 579 700 дітей: з них – 69 852 дітей, які належать до категорії дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з яких понад 23 000 – діти-сироти і 47 229 – позбавлені батьківського піклування; на всиновлення чекають 6 000 неповнолітніх; 326 дітей – безпритульні [4].

Аналіз наукових праць з проблеми соціального сирітства показав, що її досліджували у таких аспектах: соціально-правовий (Л. Артющкіна, А. Полянничко); соціально-педагогічний (Г. Бевз, О. Безпалько, В. Брутман); психологічний (М. Кулеша-Любінець). Узагальнення наукових досліджень засвідчили наявність відмінностей результатах соціалізації досліджуваної категорії дітей щодо ставлення до себе, свого здоров'я, можливостей

та адаптаційних характеристик, а також ставлення до них оточуючих, у тому числі однолітків.

Характеризуючи особливості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, вчені зазначають, що складні умови соціалізації іноді призводять до формування особистості з недостатньо стимульованим механізмом активної, ініціативної та вільної поведінки, іноді із домінуванням залежної та реактивної поведінки, для якої є характерним особливе психологічне утворення – розмитість образу «Я», домінування феномену «Ми». Діти досліджуваної категорії зазвичай жорстко ділять оточуючих на «свій» та «чужий» та, відмежовуючись від «чужих», будують з ними виключно маніпулятивні, відсторонені відносини.

Через недостатній розвиток особистісних контактів з дорослими у дітей, які виховуються поза родиною, спостерігається несформованість навичок співпраці, іноді відставання у розвитку мовлення, втрата самостійності, відсутність інтересу до оцінки дорослого, переживання поразки в діяльності, невміння диференціювати успішні та неуспішні дії, схвалювану і несхвалювану поведінку.

Сьогодні, для формування кращого майбутнього як країни, так і дітей-сиріт, мають вирішальну роль такі умови: влаштування дитини у прийомну сім'ю, що готова виявляти до неї батьківську турботу, підтримку та любов; прийомні сім'ї потребують допомоги соціальних працівників у створенні сприятливого середовища для реабілітації дитини, позбавленої батьківського піклування; основним принципом роботи соціального працівника, який здійснює супровід прийомних дітей, є індивідуальний підхід до кожної дитини, що сприяє її повноцінній соціалізації, реабілітації та збереженню її здоров'я. Таким чином, проблема булінгу таких дітей буде профілакуватися на декількох рівнях, де суб'єктами виступатимуть прийомні батьки, фахівці, насамперед соціальний працівник, а не лише вчительство чи адміністрація закладу загальної середньої освіти.

Підсумовуючи, вважаємо за необхідне зазначити, що психолого-педагогічні особливості дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, свідчать про низький рівень соціалізації, ускладненість набуття соціальних ціннісних орієнтацій та слабку адаптацію до соціального середовища, що часто стає підставою для їхнього дискримінаційного сприйняття оточуючими, приписування їм меншовартості і, як наслідок, булінгу. Попередження булінгу таких дітей можливе за умов довготривалого індивідуального позитивного впливу на дитину і надання їй відповідної психолого-педагогічної підтримки; наявності фахівців, здатних покращити міжособистісну взаємодію з групою дітей, у якій практикується булінг, формування позитивної емоційної сфери у класі, підтримання відчуття особистої свободи на рівні закладу освіти, подолання негативного бар'єру несприятливих умов соціалізації; формування в учнівства уміння самостійно визначати свої життєві цілі та усвідомлювати себе частиною суспільства, повноцінними громадянами і громадянами держави.

Порушена проблема є актуальною і недостатньо дослідженою. Перспективним напрямом подальших розвідок є дослідження на практиці проблеми булінгу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та діяльності працівників освітніх закладів щодо її профілактики.

Список використаних джерел

1. Бахмацька районна рада. Офіційний веб-сайт. URL : <http://surl.li/dnezk>
2. Гордієно Н. Проблема булінгу в учнівських колективах інтернатних навчальних закладі: Соціологічний аспект. Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія (м. Запоріжжя), Україна. 2018. 209 с.
3. Щамбура Ю. В. Особливості ставлення сучасних підлітків до булінгу (з урахуванням гендерного аспекту). Університет Ушинського, Одеса, Україна. 2019. 69 с.
4. Попередження насильства в закладах освіти: методичний посібник для педагогічних працівників. Київ: Благодійний фонд «Здоров'я жінки і планування сім'ї», 2020. 104 с.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЕТАПІВ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Потанова Ю. І.

У процесі становлення шкільної історичної освіти можна виділити два комплекси:

- об'єктивний (стан розвитку суспільства в цілому та окремих його галузей)
- суб'єктивний (ставлення вчителів та учнів до навчання взагалі й до конкретних його аспектів).

Через те що шкільна історична освіта є компонентом загальної середньої освіти, яка втілює нову парадигму, то відхід від однієї освітньої парадигми до іншої віддзеркалюється на навчанні історії в школі та в перехідний період має змішані ознаки обох парадигм. Методологічні зміни у висвітленні історії безпосередньо відбиваються на навчанні історії в школі, оскільки зміст шкільної історичної освіти створюється на основі історичної науки. Кожна історична епоха висуває нові завдання перед суспільством у цілому та кожним окремим його членом, та яка вимагає від нього набуття певних індивідуальних якостей, які дадуть можливість реалізуватися йому як особистості у реаліях дійсності, що швидко змінюються, і також вимагає постійного перетворення освіти.

Активний розвиток сучасної світової цивілізації наприкінці ХХ – початку ХХІ століття, швидкі зміни в техніці й технологіях, інтелектуалізація

праці, збільшення соціальної мобільності, піднесення ролі особистості в суспільному житті показують формування рис нового типу суспільства, яке приходить на зміну індустріальному суспільству (техногенній цивілізації), що перебуває у кризовому стані. Філософи, які розглядали різні аспекти суспільства майбутнього, називають його постіндустріальним (Д. Белл), інформаційним (Й. Масуда), ноосферним (В. І. Вернадський), відкритим суспільством (К. Поппер). Характерними його ознаками є посиленням свободи особистості, перевага сфери послуг, в якій головне місце посідають наука та освіта, провідна роль учених і фахівців певних галузей у соціальній структурі суспільства, а звідси – й вирішальне значення в суспільстві авторитетності та професіоналізму.

Метою дослідження є визначення основних етапів становлення української шкільної історичної освіти та їхній вплив на процес навчання в сучасній загальноосвітній школі.

Важливу роль в системі формування світогляду учнів відіграють історичні знання. Вони концентрують у собі соціальний досвід людства і потрібні для правильного розуміння складних і суперечливих подій сучасності. Зміст шкільної історичної освіти є сукупністю змісту всіх курсів історії, що вивчаються сьогодні у 5 – 11-х класах середніх загально-освітніх навчальних закладів. Він має формуватися на основі відбору та структурування фактів і понять історичної науки відповідно до цілей і завдань навчання історії в школі. Основна мета курсу історії – полегшити учням розуміння сьогодення у світі минулого [3, с. 150].

Наприкінці 70-х рр. на зміст перевірки почали дивитися значно ширше. Як і раніше, основним компонентом підготовки учнів вважалися знання, визначені державною програмою і підручниками. Головними вимогами до них були усвідомленість, міцність і оперативність. Але історична інформація розрізнялася за ступенем значущості й відповідно підлягала первинній (поточній), відстроченій і підсумковій перевірці. Міцному запам'ятовуванню і глибокій перевірці підлягали опорні факти і теоретичні висновки, що оцінювалися як віхи історичних процесів і важливі світоглядні ідеї. Відносно другорядні факти, дати, імена, подробиці подій складали зміст тільки первинної перевірки [1, с. 5].

Вимоги до рівня пізнавальних умінь готувалися відповідно до вікових можливостей школярів. Підтверджено, що у навчанні історії перевіряється не тільки засвоєння учнями вивченого матеріалу, але їхня здатність і уміння самостійно пояснювати явища громадського життя, здобувати знання з різних джерел і поновити їх стосовно різних проблем. Виховна результативність навчання історії полягає у:

- 1) засвоєнні світоглядних ідей і здатності самостійно аргументувати і застосовувати їх до пояснення й оцінки суспільних явищ, до формування власної поведінки;
- 2) особистісному відношенні школярів до фактів минулого і сучасності;

3) відношенні учнів до історії як до науки і предмета викладання, характер мотивації навчальної діяльності.

Політика гласності і перебудови, проголошена радянським державним керівництвом у другій половині 80-х років ХХ століття, призвела до появи «нового політичного мислення», що ґрунтувалося не на партійно-класовому підході, а на визнанні пріоритету загальнолюдських цінностей. «Нове політичне мислення» ґрунтувалося на іншому баченні історичного процесу, до того ж, політика гласності сприяла впровадженню в науковий обіг великої кількості історичних джерел, які оприлюднювалися з такою швидкістю, що історики не встигали їх ґрунтовно проаналізувати й узагальнити. У цих умовах шкільна історична освіта стала на порозі докорінного оновлення свого змісту. Відмінною рисою українського суспільства початку 90-х років разом з проголошенням незалежності України стало зростання національної самосвідомості. У суверенній українській державі було проголошено мету – створення гуманного демократичного суспільства, життя якого визначається загальнолюдськими цінностями. Тому саме освіта, і школа в першу чергу, мали забезпечити зміну колишніх стереотипів мислення, поступову зміну менталітету громадян України [1, с. 20].

До початку 90-х років ХХ ст. викладання історії та суспільствознавства в школах України розвивалося в рамках загальносоюзної системи освіти, тому чергове десятиліття відзначилось радикальними змінами в суспільно-політичному житті України і початком становлення якісно нової системи освіти. Активність процесів, що відбувалися в цей та подальший період характеризується багатоманітністю напрямів і незавершеністю педагогічного пошуку. Причому, з однієї сторони, можемо спостерігати принципово нові явища і тенденції, з іншої – певну спадковість у розвитку основних положень методичної теорії, змісту освіти, форм і методів організації навчання.

Протягом 90-х років в історичній освіті двічі робилися спроби реформувати систему контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів. У 1993 році було впроваджено тестування всіх учнів і абітурієнтів, яке не тільки не дало бажаного результату, але підірвало довіру до тестів як засобу контролю. У 2000 році зроблено перехід до 12-бального оцінювання навчальних досягнень, який виявився не дуже простим і вимагає постійної корекції та шліфування пропонованої системи. Це знайшло своє відображення у публікаціях Р. Я. Пастушенка, О. І. Пометун, В. М. Сотниченка [2, с. 28].

Складно й неоднозначно відбувався в Україні процес створення програм з історії. З 1991/1992 навчального року навчання здійснювалося за орієнтовним тематичним плануванням та проектом програми з історії України. У 1996 році було створено програми з історії України та всесвітньої історії, а в 1998 та 2001 роках їх було суттєво відредаговано. З 2005 року для учнів п'ятого класу почала діяти програма з історії для 12-річної школи. У стислий термін в Україні було створено нове покоління підручників, які, за визначенням П. П. Панченка, «за змістом, тенденціями в поданні матеріалу

та іншими характеристиками значно відрізнялися від своїх попередників». Це був складний процес усвідомлення вітчизняної історії, відмови від абсолютного домінування формаційного підходу, пошуку нових концептуальних засад побудови шкільних курсів історії [1, с. 21].

З 2000 року починається новий етап творення системи поглядів на мету, завдання, принципи, зміст та структуру шкільної історичної освіти, що впливає з публікованого в цьому році проекту Концепції 12-річної загальної середньої освіти. Згідно з «Концепцією середньої загальної освіти школи України», головною метою школи було визначено формування і розвиток соціально активної гуманістично спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, системою наукових знань про природу, людину й суспільство, почуттям національної свідомості, готової до професійного самовизначення.

Вивчення історії – це не лише вивчення фактів, але й динамічний процес, в якому учні мають працювати з цілою низкою джерел. Навчання історії має формувати в учнів навички самостійного мислення, роботи з документами, ставити запитання, відрізняти упередження та уміння робити аргументовані та збалансовані висновки. Історія допомагає учням виробити такі якості як інтелектуальна чесність, наукова точність і терпимість; підготувати до життя в плюралістичному і демократичному суспільстві. Нашим завданням в сучасному світі залишається збіг думок між національними і інтернаціональними складовими у викладанні історії, гармонізація їхніх центральних напрямків. До того ж це цілком можливо втілити в життя. Найкращий український підручник з історії ще має бути написаним. І чим швидше це станеться, тим скорішим буде наше просування до єдиної Європи, на шляху до загальнолюдських світових цінностей.

Список використаних джерел

1. Баханов К. О. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти: Монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2005. 384 с.
2. Горохівський П. І. Методика викладання історії: Курс лекцій для студентів денної та заочної форм навчання. Умань: ПП Жовтий О. О, 2013. 294 с.
3. Яковенко Г. Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНІ РЕСУРСИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Проворна І. О.

Сучасне суспільство все більше переходить на електронні форми збереження інформації, використання різноманітних комп'ютерних технологій у різних сферах людської діяльності. Освіта також використовує інформаційно-цифрові ресурси і в навчанні, і в документології. Тож сучасний педагог має тримати, як говорять, руку на пульсі, бути обізнаним щодо наявних освітніх технологій, інформаційних ресурсів. На цьому зауважив і заступник Міністра освіти і науки України Артур Селецький: «Цифрова грамотність – це відсутність страху перед технологіями і обізнаність у тому, як з ними ефективно працювати».

Виклики, що постали перед суспільством: пандемія, воєнна агресія країни-сусіда і, як наслідок, воєнний стан та дистанційна форма навчання в деяких регіонах, – зумовили активне обговорення в освітянських колах питань використання цифрових технологій, розвиток платформ для цифрової освіти, створення та використання масових відкритих онлайн-курсів, удосконалення цифрової, інформаційно-медійної компетентності педагогів.

На сьогодні дистанційне навчання реалізується за допомогою найрізноманітніших засобів, зокрема Інтернета: це й відеоконференції, електронна пошта, тематичні розсилки, створення завдання за допомогою гул-форми та інші. За підтримки держави запрацювала Всеукраїнська школа онлайн. Мабуть, найбільше можливостей щодо використання інформаційно-цифрових технологій має такий предмет, як інформатика. Більш консервативними щодо такої цифровізації, можливо, є мовні предмети, бо мова має не лише усний вияв, а й письмовий. Також дещо менші можливості щодо цифрових ресурсів мають заняття з літератури. Але використання інформаційно-медійних ресурсів дозволить викладачеві не лише зацікавити здобувачів, а й розширити їхній кругозір, дасть можливість ознайомитися із ширшим спектром питань і поглядів на певний матеріал. Сьогодні викладач мови та літератури може з метою зацікавлення здобувачів, оживлення матеріалу використовувати не лише презентації, створені в PowerPoint, а й за допомогою програми Canva, що дозволяє використовувати різноманітні макети та шаблони в різних стилях і на різні теми, шрифти, кольори. Але інтернет дає ширші можливості. На сайті YouTube з української літератури вміщено не лише програмові твори з літератури, до того ж як скорочено, так і в аудіозапису. На сьогодні це досить широкий спектр передач і про літературні напрями, і про літературний процес певного періоду, і, мабуть найбільше, про письменників. Наприклад, цикл передач «Обличчя української історії», організована парламентським телеканалом «Рада» програма «Велич особистості», серія передач «Українська література в іменах», своєрідне

поєднання художнього й дослідницького напрямків у передачі «Гра долі», започаткованої каналом 1+1 і студією ВІАТЕЛ. Досить цікавою є спроба блогерів та засновників української версії ютубу ознайомити сучасну молодь із письменниками-класиками дещо в модерному руслі передача «Книга-мандрівка. Україна», тому викладач може використовувати уривки із неї. Названі передачі дозволять викладачеві не лише зацікавити здобувачів постаттю митця (як було сказано вище), а й допоможуть розвивати та удосконалювати навички критичного мислення, уміння обирати необхідне із опрацьованого матеріалу, тобто вирішувати не лише навчальні завдання, а й виховні.

Отже, використання інформаційно-медійних ресурсів дозволить викладачеві будь-якого предмета, зокрема української мови та літератури, диференціювати навчальну діяльність, під час дистанційного навчання «оживити» розповідь чи повідомлення про митця чи певний літературний процес, спонукатиме до пошукової діяльності, сприятиме розвитку професійних компетентностей здобувачів.

Список використаних джерел

1. Використання ІКТ на уроках мови та літератури як засіб зацікавлення учнів: презентація. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-ikt-na-urokah-movi-ta-literaturi-yak-zasib-zacikavlennya-uchniv-20909.html>
2. Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу у вищій школі в умовах діджиталізації суспільства. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/informacijno-resursne-zabezpechennya-osvitnogo-procesu-u-vishij-shkoli-v-umovah-did>
3. Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах діджиталізації суспільства: участь у науковій конференції та реалізації практичних кейсів URL: <https://nubip.edu.ua/node/83464>
4. Матеріали міжрегіонального науково-практичного семінару URL: <http://eprints.zu.edu.ua>

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Проскурняк О. І.

Сьогодні в Україні актуальним є процес упровадження в освітній простір інклюзивного навчання, адже кожна дитина з має право на отримання якісної освіти. Саме тому одним з найактуальніших питань системи освіти є інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями інтелекту.

Однак відомо, що основною проблемою, з якою стикаються учні з порушеннями інтелекту в умовах інклюзивної освіти – це труднощі у соціальній адаптації та взаємодії з однолітками. Актуальною стає проблема соціалізації дітей зі зниженим інтелектом, процес соціалізації яких перебігає зі значними труднощами, що зумовлено їх обмеженими інтелектуальними можливостями. Водночас, від успішності соціальної адаптації, соціалізації залежить комфортність життєдіяльності осіб цієї категорії у нових соціальних умовах.

Дослідженням питання розвитку особистості дітей з порушеннями інтелекту займалися видатні спеціальні психологи та педагоги-дефектологи В. Бондар, Ю. Бистрова, Л. Виготський, О. Вержиховська, О. Гаврилов, І. Гладченко, І. Дмитрієва, О. Мартинчук, С. Миронова, О. Мякушко, Г. Піонтківська, В. Синьов, І. Татяничикова, С. Трикоз, І. Омелянович, Л. Ханзерук, О. Хохліна, О. Чеботарьова та ін.

Метою дослідження є аналіз особливостей процесів соціальної адаптації й соціалізації дітей з порушеннями інтелекту.

У ролі основного механізму соціалізації визначають пристосування. Більшість дослідників стверджують (О. Гаврилов, С. Миронова, І. Татяничикова), що адаптацію можна розглядати як складову соціалізації і як її механізм. Тому розрізняється два види адаптації психофізіологічна та соціально-психологічна, що перебувають у взаємозв'язку.

При цьому соціально-психологічна адаптація являє собою оволодіння особистістю ролі під час входження в нову соціальну ситуацію, це конкретний процес соціалізації. Адаптація є лише одним з елементів соціалізації поряд з іншим, не менш важливим, активністю особистості, її творчим вибірковим ставленням до середовища, активним відтворенням соціального досвіду, перетворенням наявних соціальних умов і форм. Отже, соціалізація постає як єдність адаптації та активності особистості: засвоєння норм і цінностей соціального середовища відбувається у взаємозалежності і взаємозв'язку з активністю індивіда [2].

Сучасне розуміння соціальної адаптації трактують як процес або результат процесу, що передбачає гармонійне, з погляду індивідуальних прагнень дитини з порушеннями інтелекту, задоволення її потреб, створення умов для її здорового щасливого життя в суспільстві, тобто соціальна адаптація розуміється як процес переходу з одного стану в інший та як результат цього процесу.

Адаптація в соціумі це засвоєння особистістю соціального досвіду суспільства в цілому і досвіду конкретного середовища, до якого дитина з особливими освітніми потребами належить. Соціальна адаптація специфічна форма соціальної активності, пов'язана зі входженням та приведенням дитини з порушеннями інтелекту у відповідність до нових соціальних умов [5].

Соціалізацію слід розглядати як завершальний підсумковий етап адаптації людини до умов соціокультурного середовища в цілому, який

поєднує в собі в діалектико-логічному вигляді попередні рівні біологічної та психологічної адаптації.

Процес адаптації дитини з порушеннями інтелекту до нових умов навчання досить часто виявляється для неї складним процесом, яка зачіпає всі сфери життєдіяльності.

Причини цього зрозумілі: вона опиняється в нових соціальних умовах, стикається зі зміною звичного способу життя, з необхідністю прийняття нового соціального статусу. Саме в цей час спостерігаються численні прояви неадекватної поведінки, непорозуміння з людьми, які поряд та різні захворювання. Успішне призвичаєння дитини до нового середовища залежить від багатьох чинників: від статусу її здоров'я, особливостей нервової системи, розвитку комунікативних навичок, обізнаності з різними видами діяльності, а також від уміння дорослих забезпечити їй належний спокій, захищеність, повноцінне здоров'я та активізацію адаптаційних ресурсів.

Отже, важливим напрямом роботи закладу інклюзивної освіти має стати турбота про збагачення соціального досвіду дітей з особливими освітніми потребами. Соціальний досвід в умовах інклюзії має складатися з:

- орієнтовної діяльності (дійового пошуку і знаходження орієнтирів, установлення зв'язків та найпростіших залежностей, визначення власного місця у предметному та людському оточенні);
- пристосування (звикання, адаптація до нових умов життя, до незвичних вимог соціуму та своїх потреб);
- перетворення (корисний, доцільний, оптимальний вплив на навколишні предмети, людей, саму себе) [4].

Соціалізація дітей з порушеннями інтелектуального розвитку має багатофункціональний характер.

По-перше, вона є засобом оптимізації відносин дитини з порушеним інтелектом з відносно широким соціальним докільям, у якому з'являється дитяче співтовариство та спілкування в системі «дитина-дитина», «дитина-дорослий».

По-друге, завдяки ній відбувається формування соціальної сутності дитини.

По-третє, це дієва складова певної успішності дитини з порушеним інтелектом в суспільстві. За таких підходів саме інклюзивні заклади стають тією інституцією, яка компенсує недоліки сімейного виховання та забезпечує соціальний розвиток дитини як один з головніших напрямків особистісного її становлення [3].

Як відомо, результатом соціальної адаптації особистості є її адаптованість або дезадаптованість. Соціальна адаптація дитини з порушеннями інтелектуального розвитку визначається мірою порушення пристосування вчорашнього дошкільника до умов нового для нього соціального середовища школи, нових вимог та обов'язків, соціальної ролі учня та соціально значущої діяльності – навчання. До факторів, що

позитивно впливають на адаптацію дитини з порушеннями інтелекту до інклюзивного закладу навчання відносять: рівень самооцінки молодшого школяра, готовність дитини до навчання в школі, достатнє коло спілкування дітей з дорослими, відповідні вікові методи виховання в сім'ї, відсутність конфліктних ситуацій в сім'ї, повна сім'я, рівень освіти батьків, а також важливими є позитивне ставлення до дитини з боку педагогів. За даними психологів адаптація сучасного першокласника до школи займає до півроку, адже різка зміна звичного способу життя може виражатися в поганому сні, погіршенні апетиту, примхах, схудненні, спостерігається нічний енурез. То ж, соціальна адаптація залежить як від індивідуальних психічних та особистісних властивостей дитини (типу нервової системи, рівня розвитку пізнавальних процесів), так і від умов найближчого соціального оточення (сім'ї, близьких людей, закладів освіти тощо).

Індивідуалізація, в свою чергу, відбувається під час оволодіння та засвоєння дитиною вимог соціуму і втілюється у своєрідних психологічних характеристиках дитини.

Необхідно співвідносити ці психологічні механізми з компонентами соціально-психологічної адаптації. Зміст соціально-психологічного компоненту співвідносний із особливостями механізму соціалізації, в той час як, зміст індивідуально-психологічного компоненту співвідноситься із особливостями механізму індивідуалізації.

Потрібно зазначити, що індивідуалізація та соціалізація не є антагоністичними явищами. Психологічні механізми соціалізації та індивідуалізації доповнюють свої дії та один одного під час соціально-психологічної адаптації дитини молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Адаптивний механізм активується при виникненні адаптивної ситуації. Така ситуація виникає в двох випадках:

- під час змін у середовищі (або переході людини з одного середовища до іншого);
- при таких змінах в суб'єкті адаптації, які унеможливають для нього досягнення нових цілей в колишніх умовах середовища. У момент виявлення цих невідповідностей у суб'єкта виникає внутрішня напруженість, яка змушує його шукати вихід з ситуації дискомфорту.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної, соціально-психологічної літератури з проблеми дослідження показав значимість процесу дітей з порушеннями інтелекту до закладів інклюзивної освіти і довів факт підвищеної уваги вчених до пошуку шляхів оптимізації цього процесу [1, 3, 4].

Отже, соціалізація реалізується на рівні функціонування особистості в процесі різних видів її активної діяльності в соціумі, і теоретично може вважатись найвищим рівнем загального процесу адаптації дитини з порушенням інтелекту. Цей найвищий рівень, включає в себе сформовані

компоненти попередніх рівнів, ґрунтується на них, об'єднуючи в якісно нові психологічні феномени.

Таким чином, відхилення в розвитку дитини (зокрема, порушення інтелекту) приводить до її умовного випадання з соціокультурного простору. Порушується зв'язок дитини з порушеннями інтелекту з соціумом: затримується розвиток соціальних і комунікативних навичок, формується недостатньо адекватне уявлення про навколишній світ, відбувається формування замкненості, уникнення широкого кола спілкування, маскована (прихована) депресія, зниження рівня життєвих можливостей, занижена (або завищена) самооцінка, знижений рівень домагань, який кожна дитина, що нормально розвивається, набуває без спеціально організованих умов навчання.

Підсумовуючи, зазначимо, що у дітей із інтелектуальними порушенням спостерігаються: локальні порушення вищих психічних функцій, інтелектуальна недостатність, що призводить до ускладнення оволодінням соціальними навичками та становленням дитини у соціумі. Саме тому дуже важливо включати їх у колектив ровесників шляхом інтеграції та інклюзії.

Вважаємо, що перевагами інклюзивного навчання є:

- Подолання ізоляції вихованців;
- Можливість отримання освіти за місцем проживання без відриву від сім'ї;
- Орієнтація дітей з психофізичними порушеннями на однолітків з нормотиповим розвитком;
- Спрощений процес соціальної адаптації;
- Навчання дітей працювати у колективі однолітків з різним рівнем розвитку;
- Формування у дітей з нормотиповим розвитком почуття відповідальності за товаришів, які потребують допомоги, емпатії, співчуття.

Список використаних джерел

1. Василенко О. М. Соціально-педагогічні умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.05. Хмельницький, 2009. 301 с.
2. Вдовиченко І. В. Соціалізація дітей з порушеннями інтелекту-сиріт. Електронний ресурс . Режим доступу : <http://ap.uu.edu.ua/article/455>
3. Коргун Л. Н. Соціальна адаптація дітей з порушеннями інтелекту дошкільного віку в умовах ігрової діяльності. *Наука і освіта*. 2012. № 4. С. 88-91.
4. Кравченко Т. В. Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи. Автореф. Дис... к-та пед. Наук: 13.00.07. Київ, 2010. 20 с.

5. Таланчук П. М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ : Соцінформ, 2004. 128 с.

6. Тат'янчикова І. В. Психолого-педагогічні основи соціалізації дітей з вадами інтелектуального розвитку дис.. д-ра пед. н., Київ, 2015. 486 с.

ВИДИ ЗАНЯТЬ І ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНІ З МИСТЕЦТВОМ ТА РОЗВАГАМИ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВАГ У ЗДО

Ратушняк Н. Ю., Цуранова О. О.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що виховання, як важливе явище суспільного життя, здавна стало провідною функцією людського суспільства. На відміну від інших категорій життя, виховання існувало завжди. Велику роль у вихованні дітей відіграє його художньо-естетична складова. Щоб сформувати духовну культуру дошкільників, недостатньо забезпечення умов для опанування системою знань і вмінь, включення в художню діяльність, необхідно виховувати ціннісне ставлення до мистецтва через проведення різноманітних розважальних заходів, які будуть доповнювати дозвілля дошкільників, їх вільний час.

Музику здавна визнавали важливим і дієвим засобом формування та впливу на особистість людини та її духовний світ. Музика вважалася найшляхетнішим засобом дозвілля та «найбільш творчим» з будь-яких умінь. Сучасні дослідження переконують у тому, що музичне виховання має непересічне значення у загальному, і, зокрема, творчому розвитку дошкільника.

Проблема творчості в дошкільній педагогіці була завжди актуальною. Творчі особистості потрібні завжди, оскільки вони визначають прогрес людства. Саме від творчих людей, які можуть досягти успіхів у діяльності завдяки певним рисам, залежить розвиток суспільства. Оскільки саме творчі люди створюють нове в усіх видах людської діяльності, тому і постає проблема розвитку творчих здібностей особистості.

Саме тому метою музичних розважальних заходів є розвиток творчих здібностей дітей, починаючи з найменшого віку, виховання художньо-естетичних смаків через знайомство з різними видами мистецтва, а також формування особистісних позитивних якостей у процесі підготовки та проведення розваг.

Розпочинати естетичне виховання особистості необхідно в дошкільному віці, оскільки саме цей період є базовим для формування в людині сприйняття прекрасного в навколишньому світі та мистецтві, виховання в особистості естетичних смаків, потреб і розвитку її естетичних почуттів, уявлень, художньо-творчих здібностей.

Мета даної роботи – теоретичне обґрунтування та практичне застосування теоретико-методичних передумов проведення розваг у ЗДО.

Класифікація розваг дуже різноманітна і залежить від багатьох факторів: пасивного, активного, змішаного. Можна виділити і такі види свят, у яких можлива участь дітей: церковні свята, календарно-обрядові свята, цивільно-особистісні свята, спортивні свята, меморіальні свята. Форми організації дозвілля дошкільнят також різноманітні і варіативні: розваги видовищного характеру, концерти і тематичні вечори дитячої самодіяльності, вечори-забави, спортивні розваги.

Виділяють наступні види форм розваг: концерт, ляльковий театр, тіньовий театр, настільний театр іграшки, театр п'яти пальчиків, інсценування казок, оповідань, віршів, музичних творів, святкування днів народження дітей, вечори спортивних ігор і розваг, слухання радіопередач, перегляд телепередач і діафільмів, вечори ігор, забав та атракціонів, вечори дитячої самодіяльності, театралізовані вистави.

Процес підготовки до заходу при вмілій організації стає виховним моментом, тому одне з найважливіших місць в підготовці виховного заходу потрібно приділяти написанню сценарію.

Народні свята в дитячому саду позитивно впливають на дітей, через що вони ще довго зберігають в душі радість від святкової події. Завдяки цим святам діти у віці чотирьох-шести років накопичують знання про різні народні свята, які увійшли в календар як державні, про народні традиції. На святах використовуються всі можливі засоби емоційного спілкування з дітьми: музика, живопис, ігри, казки.

Необхідно широко використовувати всі види фольклору (казки, пісеньки, прислів'я, приказки, хороводи тощо). В усній народній творчості як ніде збереглися особливі риси народного характеру, притаманні йому моральні цінності, уявлення про добро, красу, правду, хоробрість, працьовитість, вірність. Велике місце в залученні дітей до народної культури повинні займати народні свята і традиції.

Формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку під час проведення фольклорних свят (на основі інтегрованих знань про людину і світ) відбувається за двома напрямками: формування основ патріотизму, моральності та культури; формування основ світогляду дитини. Обидва ці напрямки не виключають, а доповнюють один одного.

Інтелектуальні ігри сприяють розвитку пам'яті дітей, переключення з одного виду діяльності на інший, розвитку вміння слухати і чути інших, розуміти та сприймати інші точки зору. Оволодіваючи будь-яким способом запам'ятовування, дитина вчиться виділяти мету і здійснювати для її реалізації певну роботу з матеріалом. Вона починає розуміти необхідність повторювати, зіставляти, узагальнювати, групувати матеріал з метою запам'ятовування.

Під час спортивних свят усі діти повинні брати активну участь у рухливих спортивних і народних іграх, естафетах, танцях, вправах

з елементами акробатики, музично-ритмічних рухах. Широке використання різних ігрових прийомів, ігрових вправ, загадок, музичних творів сприяє позитивному емоційному настрою дітей, активному застосуванню набутих раніше рухових умінь і навичок.

Театралізовані ігри позитивно впливають на емоційну сферу дитини, вони акумулюють життєву мудрість, оптимізм, енергію народу. Театр – це високий рівень естетичного виховання, адже він поєднує в собі впливи музики, танцю, пластики, мовлення та образотворчого мистецтва. Беручи участь у театралізованих іграх, діти ознайомлюються з оточенням та його складовими через образи, фарби, звуки. Завдяки цій діяльності в дошкільників більш інтенсивно розвиваються пізнавальні інтереси, удосконалюються психічні процеси (пам'ять, уява, мислення), активізується мовлення, формується культура міжособистісного спілкування, розширюється світогляд.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. Київ : Томіріс, 2002. 340 с.
2. Абрамян Л. А. О возможности игры для развития и коррекции социальных эмоций дошкольников. *Игра и самостоятельная деятельность детей в системе воспитания*. Таллин, 1984.
3. Аксьонова З. Ф. Спортивні свята в дитячому садку. Київ : 2000. 90 с.
4. Аристов В. Розвиток інтелектуальних здібностей. *Психологія інтелектуальних ігор*. 2006. №46. С. 23-28.
5. Артемова Л. В. Формирование общественной направленности ребенка дошкольного возраста в игре. Киев, 1988. 160 с.
6. Артемова Л. В. Моральне виховання дошкільників. Київ : Рад. школа, 1974. 56 с.
7. Артемова Л. В. Окружающий мир в дидактических играх дошкольников. 1992. 134 с.
8. Базовий компонент дошкільної освіти. Науковий керівник: А. М. Богущ. Київ : Освіта, 2012.
9. Бескорса В. М., Ульянова В. С. «Адаптація майбутнього викладача до педагогічної діяльності. Основи сценічної роботи» (№ 1/11-16296 від 28.10.2013), Харківська гуманітарно-педагогічна академія.

ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Ренко І. П., Ледок М. В.

Переорієнтація сучасної фахової освіти на європейські стандарти передбачає підготовку компетентного фахівця, що вимагає якісних змін і нових концептуальних підходів у підготовці майбутніх учителів, здатних максимально реалізувати свій професійний потенціал в умовах ринкової конкуренції.

Орієнтація в навчально-виховному процесі на особистість дитини як на найвищу цінність зумовлює необхідність формування в учителів емоційно-етичної компетентності, яка включає знання й уміння в галузі педагогічної етики, морально-вольові якості, моральні настанови й цінності.

Саме тому формування емоційно-етичної компетентності вчителя є досить актуальним завданням сьогодення.

У психолого-педагогічній літературі проблема формування емоційно-етичної компетентності майбутнього педагога, у тому числі вчителя інформатики, має багатоаспектне теоретичне трактування. Узагальнення основних положень наукових праць дають можливість визначити такі напрями наукових досліджень, пов'язаних з розв'язанням вказаної проблеми: теоретико-методичні засади формуванню моральної культури особистості вперше обґрунтовували видатні філософи і педагоги-класики минулого Аристотель, Сократ, Платон, І. Кант, Г. Гегель, Я. А. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, М. Монтень, Ж.-Ж. Руссо; вітчизняні вчені-педагоги К. Ушинський, Б. Грінченко, М. Грушевський, С. Сірополк, С. Русова, Я. Чепіга, В. Сухомлинський та ін.; філософські основи морально-етичної культури Е. Баллер, В. Бачинін, Н. Гончаренко, А. Гусейнов, А. Єрмоленко, Л. Коган, В. Малахов, А. Швейцер; теоретичні питання формування морально-духовної й етичної культури Т. Аболіна, В. Бакштановський, В. Бачинін, В. Біблер, Н. Лавриченко, Є. Силяєва, К. Слесик, В. Сухомлинський, Г. Шевченко, А. Шемшуріна та інші.

Мета дослідження. Проаналізувати поняття емоційно-етичної компетентності вчителів у наукових працях вчених минулого та сьогодення.

На кожному етапі історії людства висувалась низка важливих і обов'язкових вимог, що визначали ідеал учителя, його призначення, особистісні якості та громадські обов'язки.

Аналіз наукових праць представників різних епох, різних світоглядних підходів свідчить, що в багатьох питаннях, пов'язаних з емоційно-етичною компетентністю майбутніх учителів, вони були єдині або дуже близькі.

Так, Аристотель був переконаний, що не стільки розум, скільки правильно спрямований рух почуттів служить початком чесноти. Платон, розвиваючи ідеї Сократа, сформулював висновок про те, що від Бога кожній людині з народження дана своя чеснота. Вищою з них, розвинутим

інтелектом – володіють філософи й правителі. Воїнам, покликаним охороняти кордони держави, властиві мужність і хоробрість, нижчим прошаркам населення – помірність і слухняність. Найвища чеснота – справедливість. Вона вимагає, щоб кожна людина в суспільстві займала призначене їй місце.

Швейцарський педагог-гуманіст Й. Песталоцці у своїх працях «Лінгард і Гертруда», «Як Гертруда навчає своїх дітей», «Що дає метод розуму і серцю», «Мої дослідження шляхів природи у розвитку роду людського» зазначав, що, по-перше, на державі лежить вина за низький рівень педагогічного такту у більшості вчителів. Держава не здатна забезпечити належний рівень моральності вчителя, і тим самим спотворює людство, поширюючи зло в цілому світі. По-друге, відповідальність за те, що при владі знаходяться «інтелектуально розвинуті дури-світи», егоїсти, безсердечні хижаки, «розумні осли», «аморальні типи», певною мірою покладається на односторонність навчання і виховання. Все це – недоліки професійної діяльності педагогів, передусім у сфері морального, етичного, інтелектуального й фізичного виховання, вважав Й. Песталоцці.

Видатний український філософ-просвітитель і педагог Г. Сковорода вважав, що справжній учитель повинен бути в усьому прикладом для інших. У своїх творах «Дружня розмова про душевний світ», «Вдячний Еродій», «Вхідні двері до християнської доброчесності», в листах до свого учня Михайла Ковалинського, Г. Сковорода презентує власні педагогічні погляди, емоційно-етичні принципи виховання, покликани збагачувати людину, допомагати їй у досягненні щастя у житті та праці, самовдосконаленні, самопізнанні.

Видатний чеський педагог Я. Коменський у своїй системі освіти, стрижнем якої були гуманізм і педагогічна етика учителя, представив комплекс складових педагогічної етики: гуманізм, любов до людей, чесність, працелюбність, здатність долати труднощі. Він зазначає, що учителями повинні бути найкращі із людей, найвидатніші за своєю моральністю.

Я. Коменський вважав, що людина як розумна істота повинна привчатися керуватися не чужим розумом, а своїм особистим, розвивати в собі здатність виявляти сутність явищ, речей.

Так, в роботах німецького вченого і педагога Й. Гербарта механізмами формування емоційно-етичної компетентності учителя є: внутрішня свобода; досконалість, яка виникає на основі організованої волі; доброзичливість, що спрямована на забезпечення гармонії між індивідуальною волею та волею інших людей; розуміння своїх прав та обов'язків у стосунках з іншими членами суспільства; справедливість.

Ідеї духовної єдності педагогів і вихованців, емоційно-етичні вимоги у їх стосунках і взаєминах висвітлював, також, у своїх працях вчений-педагог О. Духнович.

Відомий американський психолог К. Роджерс визначає свідому людину як таку, що вміє працювати і любити. Насправді, це далеко не прості, але

дуже цінні вміння, і вони особливо важливі для професії майбутнього учителя.

Сьогодні світового значення набули педагогічні системи А. Макаренка, В. Сухомлинського, в основі яких є емоційно-етична компетентність вчителя. У А. Макаренка – це висока моральна позиція особистості педагога, відповідальність його перед суспільством.

Емоційно-етична компетентність в розумінні В. Сухомлинського – це ідеал учителя-гуманіста, його індивідуальна свобода: гідність, професійна культура, етична культура, висока моральність, доброта, альтруїзм.

І. Бех особливого значення надає проблемі формування емоційно-етичній компетентності. Він виокремлює дві форми поведінки: нижчу і вищу. Нижча форма пов'язана з орієнтацією на прагматичні інтереси та власну вигоду, пристосування до конкретної ситуації. Основним стимулом такої поведінки він вважає зовнішнє підкріплення у формі заохочень і покарань. Вища форма передбачає орієнтацію на загальнолюдські морально-етичні цінності. Її спонукою є суб'єктивна значущість моральних норм. При цьому джерело заохочення перебуває в самій особистості у формі само винагороди.

Таким чином, аналіз історичної і сучасної літератури дає можливість сформулювати модель сучасного викладача як людини розумної, освіченої, висококультурної, доброї, обдарованої, вольової, яка дотримується моральних норм і принципів, досконало володіє категоріями етики і вибудовує відносини зі своїми вихованцями на основі довіри, партнерства, психологічного контакту

Узагальнивши думки педагогів минулого та сьогодення дійшли висновку, що емоційно-етична компетентність учителя вивчає особливості педагогічної моралі, специфіку реалізації її загальних принципів, розкриває її функції, специфіку, зміст принципів і етичних категорій. Предметом емоційно-етичної компетентності є закономірності прояву моралі в свідомості, поведінці, відносинах і діяльності педагога. Крім того, зазначена компетентність вивчає характер моральної діяльності вчителя та моральних відносин в професійному середовищі, розробляє основи педагогічного етикету, що представляє собою сукупність відпрацьованих в педагогічному середовищі специфічних правил спілкування та манер поведінки.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА КОНСТРУКТИВНІ ЗРУШЕННЯ

Родін О. К., Калашник Д. С.

В умовах сучасної глобалізації та діджиталізації у світі відбуваються стрімкі зміни, що неминуче призводять до встановлення обов'язкового курсу на осучаснення освітньої системи. Це, зокрема, стосується нововведень в галузі теорії та практики викладання та вивчення іноземних мов. Крім цього, стрімкий розвиток технологій ставить перед освітньою системою завдання оновлення змісту та методів застосування інноваційних підходів до викладання іноземної мови. В сучасному суспільстві формується чітка соціальна вимога – володіння іноземними мовами. На першому місці за популярністю, звичайно, непорушно стоїть англійська мова [3].

Теперішня ситуація в країні істотно вплинула на всі без винятку сфери суспільного життя та виконала роль каталізатора для застосування інновацій в освітньому середовищі. Кардинальні зміни однією із перших відчула на собі сфера освіти, для якої вплив коронавірусної епідемії та військові дії на території суверенної України встановив обмеження у вигляді переведення усієї освітньої діяльності в дистанційний режим, наклавши таким чином зобов'язання модернізувати та диференціювати способи надання освітніх послуг, зокрема викладання іноземних мов.

Актуальний досвід проведення дистанційного навчання доводить, що для якісного освоєння англійської мови, можливості засвоєння більшого обсягу та успішного функціонування навчального процесу високоефективним є проведення онлайн-занять. Основні види діяльності, які наразі використовуються для проведення такого типу занять, є копією і одночасно альтернативою видам діяльності на звичайних заняттях. До них можна віднести бесіди, обговорення, дискусії, проектну діяльність, інтерактивні форми та методи навчання тощо. Зазначені види діяльності спонукають студентів до роздумів і висловлювання думок незалежно від форми навчання, та до переваг дистанційного навчання варто віднести також і розвиток самостійної діяльності, який сприяє виникненню зацікавленості, пізнавального мислення, творчості, наполегливості та особистої ініціативи у вирішенні навчальних проблем [1, с. 106].

Відомо, що запровадження дистанційного формату навчання вперше набуло всесвітнього масштабу більше року тому. За цей час стали відомі деякі стратегії викладання освітнього матеріалу. Зокрема, у навчанні іноземних мов здійснювалося поєднання онлайн, стаціонарного та індивідуального типу навчання. Використовувалися різні форми надання освітніх послуг, а саме консультації (групові чи особисті), додаткові індивідуальні заняття, самостійні роботи, проектні роботи, відеоконференції за допомогою сервісів надання можливостей для проведення дистанційних нарад у Zoom чи Google Meet, онлайн-уроки, аудіозаписи тощо. Була

можливість проведення онлайн-тестувань, використовувалися онлайн-тренажери для вивчення граматики і лексики, відео- та аудіоматеріали з YouTube. Викладачі були у змозі робити демонстрації екрану, одночасно спілкуватися з групою, проводити тестові завдання з моментальним результатом, працювати онлайн із підручником у форматі PDF із функціями малювання і помітками в ньому, підключатися онлайн до тематичних сайтів тощо [4].

Усі вищезазначені способи навчання та вивчення іноземних мов, комунікації зі студентами, розширення знань працюють і в реальному часі, поки немає можливості запровадження традиційної форми навчання у ЗВО.

Ефективність дистанційного формату навчання в теорії має бути в рази вищою в силу впровадження інтерактивності в освітній процес, різноманіття завдань та диверсифікації студентської наукової діяльності, проте насправді з початком застосування віддаленої форми навчання, викладачі зіткнулися з рядом проблем [4].

1. Відсутність прямого контакту зі студентами. Багато викладачів помітили, що зміна формату занять до дистанційного вивчення англійської мови помітно вплинула на їхні відносини зі студентами. З'явилась необхідність налагоджувати контакт навіть із тими, з ким їм уже доводилось працювати.

2. Низька відвідуваність. Дивно, але прогнозовано, що спробувавши дистанційне вивчення англійської мови, у деяких студентів погіршилась успішність. Здавалося, що величезна економія часу могла стимулювати використання його з користю для навчання, проте поява великої кількості вільного часу показала, що студенти зовсім не вміють ним розпоряджатися. Це стало результатом демотивації студентів та несерйозного ставлення до викладача англійської та до прогулів без поважної причини.

3. Нездатність студентів втягнутися в навчальний процес. Потрібен був деякий період часу, щоб підготуватися до нового формату навчання як у технічному, так і у моральному планах, а у випадку з різким запровадженням карантинних та військових обмежень такої можливості не було. Але навіть за дуже гарної підготовки на перших етапах, так чи інакше, виникали певні збої, пов'язані як не з людським фактором, то з несправністю техніки, нестабільністю інтернет-підключення тощо. Усе це негативно впливає на мотивацію студентів, які згодом розчарувалися в дистанційному навчанні та просто припинили заняття.

Усе вищезгадане стосується офіційного здобування освіти у ЗВО. Проте варто згадати про такий тип освоєння навчального матеріалу як самоосвіта. Не всі студенти здатні до такого виду навчання, адже це потребує величезної самодисципліни та бажання саморозвиватися. Але для певного відсотка студентів це буде ефективно, цікаво та результативно [2].

Інновації у сфері інформаційних технологій призвели до створення десятків варіантів полегшення життя за допомогою смартфона чи іншого пристрою, який може підключатися до мережі Інтернет. Спрощення

трансферу інформації з глобальної мережі до мозку через додатки, сервіси, сайти тощо. Існує три найефективніших способи вивчення англійської мови, які перевірені часом та мільйонами людей [5].

1. Онлайн-тренажери. Використання сучасних онлайн-тренажерів, які в комфортній ігровій формі дозволяють тренувати англійську. Вони дуже зручні в плані незалежності від кількості часу та місця, адже користувач може навчатись англійської будь-де та будь-коли, навіть не від'єднуючись до мережі Інтернет.

2. Онлайн-курси. Самостійне вивчення за допомогою онлайн-курсів. Основні переваги – структурований матеріал, наявність домашніх завдань/тестів і, на відміну від стаціонарних курсів, користувач необмежений часом та місцем і може навчатись будь-коли і майже скрізь, де є хороший Інтернет. Крім цього, пройшовши відомий та якісний курс та отримавши сертифікат про його успішне закінчення, користувач може використати його надалі у випадку працевлаштування тощо.

3. Фільми в оригіналі. Таким чином можна тренувати розмовну мову та наповнювати свій словниковий запас. Ще більш ефективним буде переглядати фільм, який студент вже дивився, адже він буде точно розуміти, про що йдеться, та одночасно запам'ятовувати, як окремі репліки звучать англійською.

Отже, можна підсумувати, що стрімкий розвиток інформаційних технологій, глобалізація інформаційного середовища, пандемія COVID-19 та військова агресія з боку РФ внесли помітні корективи у освітнє життя та змусили шукати шляхи оптимізації навчального процесу.

Стосовно традиційного офіційного навчання, впровадження дистанційних технологій у викладацьку практику в цілому покращило якість навчання та підвищило його ефективність, тому що викладачам видалась можливість зробити унікальною свою викладацьку програму та диференціювати підхід до студентів. Урізноманітнення видів діяльності призвело до більшої зацікавленості та кращих навчальних показників. Щодо самонавчання, з'явилося безліч курсів та додатків, у яких спосіб викладання матеріалу дещо відрізняється від традиційного, тому студенти не втрачають інтересу, а навпаки ще більше долучаються до навчання.

Список використаних джерел

1. Постоленко І.С. Ефективне навчання англійської мови дистанційно. Порівняльно-педагогічні студії. 2015. № 1. С. 104–108.
2. Куца С.В. Сучасні методи викладання іноземних мов. Наукові конференції. URL: <http://www.oldconf.neasmo.org.ua/node/757>
3. Комісаренко Т.М. Методи ефективного вивчення англійської мови. Факультет педагогіки, психології та мистецтв ЦДПУ ім. В. Винниченка. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/kafedra-pedahohiky-doshkilnoi-tapochatkovoi-osvity/609-naukovi-konferentsii-tdpu/iii-international-scientific-andpractical->

internet-conference-foreign-language-in-professional-training-ofspecialists-issues-and-strategies/section-2/8878-metody-efektyvnoho-vyvchennyaanhliyskoyi-movy

4. Редько В. Г., Полонська Т. К. Особливості дистанційного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти в умовах карантину. Національна академія педагогічних наук України. URL:http://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2243/160

5. Огородник Т. І. Англійська мова онлайн – вчимося вдома продуктивно.

ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ» ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Русанова Р. С., Упатова І. П.

Події в світі і, зокрема, в нашій країні (а саме, COVID 19, військові дії) призвели до того, що заклади освіти перейшли на дистанційне навчання (онлайн-навчання), що вимагає змін в організації навчальної діяльності здобувачів освіти, а основним засобом навчання стає комп'ютер.

Метою дослідження є аналіз особливостей дистанційних ресурсів, які використовуються під час вивчення розділу «Біологія людини» в закладах загальної середньої освіти.

Проблеми і перспективи дистанційного навчання досліджували Ю. Миронов, О. Муковіз, О. Наливайко, В. Прибилова, О. Скворцов та інші, які зазначали етапи розвитку дистанційної освіти, її сутність та особливості, педагогічні умови тощо. Дослідники зазначають такі особливості дистанційного навчання (онлайн-навчання), як: гнучкість – перспективи викладання матеріалу з урахуванням знань здобувачів освіти, це досягається створенням спеціальних сайтів для одержання більш розширеної або допоміжної інформації з невідомих тем, а також багатьох запитань-підказок тощо; актуальність – можливість упровадження нових методик навчання, психологічних розробок; комфорт – здатність вивчення нової теми в зручний час, у зручному місці, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу; модульність – розбиття матеріалу на окремі завершені теми, які вивчаються в міру засвоєння і відповідають здібностям окремого учня чи певної типологічної групи здобувачів; можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю дітей; більші можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, чатів, використання самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів; відсутність географічних кордонів для здобуття освіти.

Зазначимо, що термін «дистанційні ресурси» визначено як ресурси, що містяться у віддаленій системі, але мають бути доступні локальній системі [1, 2 с. 89, с. 112].

Є багато рішень для систем дистанційного навчання різних навчальних предметів, відмінних за технічними можливостями, наявністю і рівнем складності різних функціональних компонентів. Окремої уваги заслуговують дистанційні ресурси, які можна застосувати під час вивчення біології людини в закладах загальної середньої освіти. Так, Trees Pro HD – перший онлайн-додаток, у якому можна поблукати енциклопедією. Цей додаток дає змогу розширити здобувачам свій кругозір та відчутти всі його переваги. Він створений на основі реальних спостережень. Програма буде корисна для вивчення Біології в основній і старшій школі та студентам природничих і медичних факультетів. FlorAnimal – сайт із розробками онлайн-тестів з біології різного характеру та рівня складності. Цей ресурс вчитель може використати для перевірки знань учнів під час онлайн-уроку, а учні можуть самостійно здійснювати перевірку своїх можливостей і якість засвоєння нового матеріалу. «Біологія поведінки людини» – канал студії перекладів та озвучування Vert Dider має плейлист із лекціями професора Роберта Сапольськи на цю тему. Здобувачі освіти зможуть прослухати матеріал, що пропонувався студентам Стенфордського університету (Онлайн-ресурси, 2020).

У контексті заявленої проблеми можна зробити висновок, що в період дистанційного навчання дитина має пройти шлях від отримання інформації до її розуміння, вивчення, можливо, відтворення, для використання у подальшій роботі. Дистанційне навчання цілком може і має зайняти своє місце в системі освіти, тому що, за грамотної організації, воно забезпечує якісні знання, навички, уміння, що відповідають вимогам сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Матвеев М. Д., Колодій В. А., Соболев В. І. Методика навчання біології : навч. посіб. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка Кам'янець-Подільський : Медобори. 2006, 2011. 287 с.
2. Методика навчання біології : практикум для студ. вищих пед. навч. закл. біологічних спеціальностей / І. В. Мороз [та ін.] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. 89 с.
3. Методика навчання біології : навч. посіб. / уклад. О. І. Турлай; Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці : ЧНУ, 2009. 100 с.
4. Нові педагогічні технології для вчителів біології : навч.-метод. посіб. / уклад. К. М. Задорожний. Харків : Основа, 2009. 112 с.

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА – СКЛАДОВА СИСТЕМИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Рябокін С. С.

Підвищення рівня цифрової грамотності суспільства, поява нових шляхів та напрямків цифрового (digital) співробітництва в усіх сферах, і в освіті зокрема, зумовило виокремлення нового виду інтелекту – цифрового.

Питання розвитку цифрового інтелекту (DQ) стало предметом досліджень таких українських науковців: О. Барна, Н. Балик, В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, В. Олійник, С. Семеріков та інші. Уміння вибудувувати мережеву комунікацію за рамками вікових, культурних, географічних меж, здатність мислити, приймати рішення в умовах невідомості, розширення реального світу за рахунок віртуального можна вважати цифровим інтелектом. Цей вид інтелекту визначає ефективність діяльності фахівця у сучасному світі.

Привернення уваги до цифрового інтелекту майбутнього педагога пояснюється тим фактом, що сьогодні цифрові навички та цифрова грамотність стали невід'ємною частиною комплексної системи освіти, обов'язковими для досягнення успіху в усіх питаннях життєдіяльності людини.

Якщо використовувати поняття «цифровий інтелект» для вимірювання компетентності особи як здатності керувати медіазасобами, то можна виокремити три базові рівні DQ: цифрове громадянство (можливість відповідального використання цифрових технологій для взаємодії, пошуку інформації), цифрова креативність (використання технологій для створення контенту, медіа) та цифрове підприємництво (використання цифрових технологій у професійній діяльності для вирішення проблем або створення нових можливостей) [1; 3].

Найбільшим попитом на ринку праці користуються фахівці, які здатні пристосуватися до цифрового середовища, мають навички користування сучасними цифровими методиками. Застосування різноманітних моделей реалізації цифрової освіти (дистанційне, змішане навчання та ін.) вимагає від педагога усвідомлення всіх складових цифрового інтелекту для ефективного вибору і поєднання методів та засобів навчання, які сприятимуть якісному засвоєнню здобувачами освіти навчального матеріалу.

Фахівець має розуміти важливість цифрового громадянства як основи цифрового інтелекту. Цифрове громадянство у контексті сучасних європейських тенденцій, на думку О. Овчарук, передбачає здатність людини позитивно, критично, грамотно брати участь у цифровому середовищі, спираючись на навичку ефективного спілкування та творення, практикувати такі форми соціальної участі, які поважають права та гідність людини завдяки відповідальному використанню технологій [3].

Майбутній педагог має бути готовим брати участь у розробці і розповсюдженні цифрових технологій, нових цифрових медіа, віртуальних платформ.

Широкий спектр можливостей і доступність мережевого ресурсу значно змінили форми взаємодії учасників освітнього процесу. Переходячи у цифровий формат, всі види контенту стають персоналізованими, набувають ознак мобільності. Кожен педагог має можливість контролювати особистий контент, вибудовувати індивідуальну траєкторію інформаційної діяльності. Технології стають керованим засобом комунікації, інструментом спілкування. Це актуалізує питання специфіки комунікації, інформаційних взаємодій у віртуальності за допомогою цифрових технологій.

Низька емоційна забарвленість навчального контенту призводить до зниження результативності навчання. Аби спілкування під час дистанційного навчання стало більш результативним, справило приємне враження на учасників, слід особливої уваги надавати цифровій емпатії. Термін «цифрова емпатія» має як мінімум два значення: співчуття, емоції при розробці інформаційних технологій; когнітивна та емоційна здатність до рефлексії і соціальної відповідальності за використання цифрових медіа [2]. Онлайн-формат навчання ускладнює вияв емпатії учасників освітнього процесу, однак відчуття та розуміння цільової аудиторії, вибір кольорової гами візуального матеріалу, регулярне підтримання зв'язку, взаємодія у чаті, емодзі, активне слухання може ефективно впливати на емоційне спілкування.

Майбутній педагог повинен набути навичок: вміння вибудовувати цілісну особистість онлайн і офлайн; самостійно керувати екранним часом; управляти кібербезпекою, конфіденційністю інформації; критично мислити; розуміти наслідки цифрової активності.

За допомогою технологій, які забезпечують зв'язок, впливають на практики викладання та навчання в контексті дистанційного навчання в інтернеті, мотивації – ключового чинника розвитку та досягнення успіху у навчанні, докладання спільних зусиль здобувачів освіти і педагогів можна досягти бажаного результату у навчанні.

Список використаних джерел

1. Глазунова О. Г. Цифрова компетентність майбутніх фахівців з економіки: етапи формування URL:[https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-16\(45\)-53-77](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-16(45)-53-77). (дата звернення: 19.10.2022).
2. Кохановська О. В., Слюсаренко Н.В. Сутність та складові цифрового інтелекту особистості. URL: <http://www.pedalmanac.site/index.php/main/article/view/106/90>. (дата звернення: 19.10.2022).
3. Овчарук О. О. Сучасні підходи до розвитку цифрової компетентності людини та цифрового громадянства в європейських країнах.

URL: <https://www.researchgate.net/journal/Information-Technologies-and-Learning-Tools-2076-8184> (дата звернення: 20.10.2022).

ГЕНЕЗА НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИХ І МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ (1960-ИЙ Р. – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Саятіна С. А.

Глобалізаційні процеси інтегрування науково-освітньої системи України в міжнародний освітній простір актуалізують проблеми критичного аналізу й доцільної ретроспекції вітчизняного науково-педагогічного досвіду, використання досягнень відомих науковців, дослідників минулого в сучасних умовах. Для успішного розв'язання низки нагальних освітніх проблем, як і очікуваних у найближчому часі, особливий науковий інтерес становлять різні аспекти дошкільної педагогіки як науки в їх історичному розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена в науково-теоретичному вимірі необхідністю подолання фрагментарності історико-педагогічних знань щодо розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки в контексті соціально-політичних змін; необхідністю формування цілісного погляду на визначене історико-педагогічне продукування та виокремлення його прогресивних тенденцій; у науково-практичному – потребою критичного аналізу генези вітчизняної дошкільної педагогіки як науки в 60-их рр. ХХ – на початку ХХІ століття задля представлення її в сучасному науково-педагогічному та історико-педагогічному дискурсах і творчого використання в умовах інноваційного освітнього простору.

Розвиток дошкільної педагогіки й загальної педагогіки є взаємозумовленим і взаємопов'язаним процесом. Оскільки вітчизняна дошкільна педагогіка розглядала виховання та навчання як спеціально організований процес, взаємодію дорослої людини й дитини, спрямовану на формування в неї необхідних уявлень, навичок, якостей, то найбільш доцільно в історико-педагогічній роботі зосередити увагу на вивченні процесів розвитку дошкільної педагогіки, схарактеризувати генезу головних педагогічних теорій – теорія виховання дітей дошкільного віку та дошкільна дидактика.

Теоретичний концепт становили філософські концепції вітчизняних учених щодо трансформування науково-освітніх систем, концептуальних положень методології сучасних наукознавчих студій, історико-наукового знання (М. Бердяєв, Л. Березівська, Л. Ваховський, Н. Гупан, М. Євтух, С. Золотухіна, К. Кантор, В. Кремень, В. Майборода, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та ін.), загально педагогічні підходи до аналізу й висвітлення процесів розвитку теорії та практики виховання й навчання

дітей дошкільного віку (Л. Артемова, А. Богуш, Т. Котик, Т. Поніманська та ін.).

В основу конструювання періодизації розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки як науки покладено такі критерії: об'єктивна зміна суспільно-освітньої ролі науково-педагогічної діяльності; стан педагогічної теорії та практики; кількісні зрушення та розширення наукової проблематики досліджень питань виховання та навчання дітей дошкільного віку; урахування вимог законодавчо-нормативних документів; зростання інтересу до наукової спадщини та практичних здобутків щодо актуалізації фундаментальності організації та проведення науково-експериментальних досліджень у галузі дошкільної педагогіки та необхідності розробки засад науково-методичного забезпечення педагогічного процесу в ДНЗ, наукова новизна педагогічних досліджень.

У ході наукового пошуку було проаналізовано понад 1300 назв дисертацій, монографій, статей із теорії виховання дітей дошкільного віку в період 1960-ого р. – початок ХХІ століття. Аналіз частоти вживання в назвах дисертацій і публікацій загальнопедагогічних термінів дозволяє стверджувати, що на першому етапі (1960–1969 рр.) відбулося формування та розвиток розпочатого в 50-ті рр. ХХ століття функціонального підходу до виховання дітей дошкільного віку. У назвах публікацій науково-теоретичного й методичного спрямування зустрічаються терміни «фізичне виховання», «моральне виховання», «естетичне виховання», «сенсорне виховання», «виховання дітей дошкільного віку», «музичне виховання»; значну частину наукових робіт було спрямовано на пошук форм, методів і засобів виховання щодо формування особистісних якостей дитини-дошкільника; проблеми морального, фізичного, естетичного, трудового, сенсорного виховання були предметом постійної уваги фахівців того часу (Л. Артемова, Х. Бикова, З. Борисова, А. Булатова, Р. Буре, В. Воронова, К. Воропаєва, Р. Жуковська, О. Запорожець, Л. Князева, В. Кондратова, В. Котирло, О. Кульчицька, Т. Маркова, Л. Образцова, Д. Сергєєва, М. Тимошенко, Р. Шакуров та ін.); на другому етапі (1969–1984 рр.) продовжувався розвиток функціонального підходу до розв'язання проблем виховання дітей дошкільного віку; вагомих масив дисертацій і публікацій розкривав різноманітні аспекти морального, трудового, військово-патріотичного, інтернаціонального виховання; активно розроблялися проблеми виховання дітей у сільських дошкільних закладах; увагу дослідників було зацентровано на виховних можливостях технічних засобів, на пошуку шляхів виховання та формування особистісних якостей особистості дитини дошкільного віку (Л. Артемова, Е. Васильєва, Е. Вільчковський, Д. Воробйова, В. Єзикеєва, Т. Комарова, В. Логінова, Є. Радіна, І. Рудовська, Л. Таджикиєва, Л. Таллер та ін.); на третьому етапі (1984–1991 рр.) значну кількість дисертацій і публікацій було спрямовано на розв'язання проблем трудового, морального, атеїстичного, естетичного, екологічного, ідейно-політичного виховання, виховання дітей

раннього віку; про поширення дослідницької проблематики свідчить збільшення в назвах праць термінів, пов'язаних із формами, методами та засобами виховання (Л. Артемова, В. Безлюдна, З. Борисова, Т. Єрофєєва, Р. Заїченко, С. Марутян, Г. Олонцева, Т. Поніманська, С. Теплюк та ін.); на четвертому етапі (1991–2001 рр.) увагу науковців і практичних працівників привертала такі проблеми, як розумове, моральне, інтернаціональне, трудове виховання, формування духовної культури, елементів національної культури, творчої активності, народознавчих уявлень, гуманних взаємин (О. Батухтіна, Е. Вільчковський, Л. Калуська, Н. Кот, Г. Марочко, Т. Поніманська, О. Фунтікова та ін.); на п'ятому етапі (2001–2010 рр.) зросла кількість досліджень, що відбивали такі напрями: формування духовних цінностей, першооснов національної самосвідомості, філософія дитинства, гуманістична спрямованість спілкування, особливості соціалізації дітей, статеве, економічне виховання, екологічна освіта, гуманістичне виховання, виховання людяності; головною тенденцією розвитку теорії виховання стала розробка систем виховання (З. Борисова, С. Жуков, Н. Захарова, К. Крутій, Н. Лисенко, М. Мішечкіна, Т. Поніманська, З. Плохій, О. Трифонова та ін.).

Доведено, що функціональний підхід до виховання реалізовувався на першому та другому етапах і мав ознаки послаблення на третьому етапі, бо до 90-их рр. ХХ століття в державі панувала радянська парадигма виховання (комуністична спрямованість, переконаність щодо доцільності всебічного розвитку особистості, орієнтація на досвід виховання); розвиток теорії виховання на четвертому та п'ятому етапах характеризувався розширенням дослідницької проблематики, орієнтацією на створення національних виховних систем, динамікою науково-педагогічних комунікацій, різноманітністю форм науково-педагогічних пошуків.

У процесі наукового студіювання встановлено, що розвиток наукових шкіл у галузі дошкільної педагогіки пов'язаний з активізацією науково-дослідної роботи Л. Артемової, А. Богуш, З. Борисової, Р. Буре, Е. Вільчковського, Р. Жуковської, О. Запорожця, О. Кононко, Н. Лисенко, Г. Леушиної, В. Логінової, М. Поддьякова, Т. Поніманської, К. Щербакової та ін., участю професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів у популяризації науково-педагогічних знань, посилення вимог щодо отриманих наукових результатів. Наукові школи під керівництвом Л. Артемової (О. Батухтіна, Н. Кириченко, В. Павленчик, З. Плохій, Н. Рогальська, К. Стрюк, Н. Химич та ін.), А. Богуш (О. Аматыєва, С. Боднар, Н. Гавриш, С. Ласунова, Н. Луцан, В. Ляпунова, Т. Науменко, Т. Постоян, Т. Степанова, О. Трифонова, С. Хаджирадева, Г. Чулкова), З. Борисової (Г. Беленька, Н. Кот, Н. Кривошея та ін.), Е. Вільчковського (Н. Денисенко, Н. Кот та ін.), О. Кононко (А. Аніщук, А. Гончаренко, М. Мішечкіна та ін.), Т. Поніманської (Л. Врочинська, О. Козлюк, Т. Фасолько та ін.) були і є динамічною одиницею дошкільної педагогіки як науки, що забезпечує наступність наукового знання й наукових поколінь, є особливою формою наукового співробітництва. У процесі дослідження визначено такі напрями

діяльності наукових шкіл України: проблема ігрової діяльності, спілкування дошкільників, методика вивчення структури вікової групи дитячого садка, положення та взаємного впливу дітей в ігрових мікрогрупах (Л. Артемова); психолого-педагогічні особливості засвоєння дошкільниками двох мов – української та російської (А. Богуш); питання трудового та морального виховання дітей дошкільного віку (З. Борисова); система фізичної культури дітей раннього та дошкільного віку, завдання, засоби й методи (Е. Вільчковський); екологічна освіта дитини-дошкільника (Н. Лисенко); проблема гуманних взаємин дітей дошкільного віку (Т. Поніманська); питання гри, математичного та мовленнєвого розвитку дітей (К. Щербакова).

Отже, розвиток вітчизняної теорії виховання дітей дошкільного віку в 1960-ому р. – на початку ХХІ століття мав історично зумовлену сутність і відповідну процесуальну специфіку: на I, II, III етапах теорія виховання дітей дошкільного віку орієнтувалася на обґрунтування інваріантної моделі виховання; на IV, V етапах – на створення варіативних моделей; розвиток теорії виховання дітей дошкільного віку здійснювався за чітко визначеною науковою траєкторією: від обґрунтування авторитарної системи виховання до розробки концептуальних засад особистісноорієнтованого виховання; від скерованості наукових досліджень на партійно-ідеологічні настанови до орієнтації на логіку розвитку науки; від виконання окремих локальних досліджень до аналізу цілісних виховних систем; від вивчення та узагальнення досвіду роботи вихователів до випереджальної розробки теоретичних моделей виховних систем.

Список використаних джерел

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950 – 2000 рр.) : дис. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / Луганський національний педагогічний університет ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2006. 613 с.
2. Ваховський Л. Ц. Методологія дослідження історико-педагогічного процесу: постановка проблеми. *Шлях освіти*. 2005. № 2. С. 7–11.
3. Гупан Н. М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2000. 222 с.
4. Саяпіна С. А. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки як науки (1960 р. – початок ХХІ століття): автореф. дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 / Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка. Полтава, 2017. 44 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BYOD ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Сипчук Є. Ю.

В умовах сучасного розвитку людства та усіх сфер життєдіяльності, суспільство почало активно використовувати новітні інформаційні технології. Внаслідок цього виникла потреба впровадження інформаційних технологій та їх ефективна інтеграція у інші сфери діяльності людини. Зростання кількості цифрових навчальних технологій спричиняє появу нових підходів у сфері освіти.

Використання вчителем фізики новітніх технологій дає можливість здобувачам отримувати міцні знання, вміння оперувати реальними та віртуальними фізичними моделями, які демонструють роботу різноманітних приладів та фізичних явищ. До таких новацій можна віднести поширення технології BYOD.

Останнім часом дана проблема набирає актуальності серед українських науковців. В.В. Сіпій у своїй роботі розглядав використання принципу BYOD при вивченні фізики в старшій школі на профільному рівні та зазначив, що оскільки сучасна техніка та інформаційні технології є цікавими й важливими для школярів, то вони повинні бути основним процесуальним компонентом сучасної політехнічної освіти [6]. В.М. Здешиц, А.В. Здешиц та Ю.О. Прихожа вивчали використання технологій BYOD під час виконання лабораторних робіт. На думку авторів використання технології дає змогу розв'язати декілька важливих освітніх проблем, зокрема – проблему забезпечення закладів освіти сучасним вимірювальним обладнанням, яке, за рахунок постійного розвитку мобільних додатків, значно розширює межі освітнього процесу [3]. М.І. Ігнатишин, В.В. Горобець та Т.М. Швардак розглядали питання застосування анімацій та BYOD технологій на уроках фізики. Засобами пакетів Mathcad було створено вправи для вивчення теми «Побудова зображень у лінзах» [2]. На думку В.Г. Скрипки використання ідеї BYOD дає змогу учням працювати в режимі он-лайн і в короткі терміни обробляти отримані результати, проходити опитування, створювати власні закладки, входити в особистий кабінет без логіна і пароля тощо [7].

Метою дослідження є визначення навчальних можливостей технологій BYOD для підвищення ефективності дослідницької діяльності та розвитку дослідницької компетентності здобувачів під час вивчення фізики на прикладі мобільного застосунку «Phyphox».

BYOD-технологія (Bring Your Own Device) – технологія, яка за перекладом звучить, як «принеси свій пристрій», зараз набирає все більшої популярності серед освітян [1]. По-перше, ця технологія дозволяє педагогам йти у ногу з часом, по-друге, з кожним роком, вона стає все більш доступною, по-третє, завдяки їй, у дітей вже з раннього віку починає формуватися цифрова компетентність, по-четверте, педагоги мають змогу

контролювати використання дітьми особистих інформаційних пристроїв на заняттях.

Саме використання смартфонів на уроках фізики дозволяє формувати ключові навчальні компетентності, які закладені в програмі Нової української школи та реалізовувати навчання не тільки під час уроків, але й в позаурочний час [5]. У таких умовах використання інформаційних технологій надає здобувачам доступ до різного типу інформації, літератури та інструментів. Але широкий спектр знань та інформації треба вміти аналізувати, перевіряти та опрацьовувати. Доцільно під час уроків ефективно поєднувати інноваційні та традиційні методи навчання, створювати умови для самореалізації та саморозвитку здобувачів. Оскільки суспільство потребує висококваліфікованих фахівців та спеціалістів у різних сферах, які будуть мобільними, талановитими та зможуть підвищити продуктивність, то використання технологій BYOD має інтегруватися у навчальний процес задля вирішення освітніх задач та формування професійних кадрів. Дана технологія дозволяє використовувати мобільні пристрої, такі як ноутбуки, планшети, нетбуки, електронні книги, смартфони, окуляри віртуальної реальності, як інструменти для навчання. Серед основних переваг технологій BYOD є:

- гаджети наявні у багатьох учнів;
- працювати можна не тільки під час уроків, але й в позаурочний час;
- пристрій завжди при собі та дає змогу фіксувати все в онлайн режимі;
- широкий спектр інструментів, які допомагають вирішувати поставлені навчальні задачі;
- вільний доступ у будь-який момент часу.

Головною перевагою даної технології є те, що залучення ІКТ в освітній процес сприяє розширенню предметної діяльності здобувачів, їх всебічному розвитку, підвищує інтерес до навчання, формує у дітей дослідницькі та пошукові навички. Цифрові технології створюють віртуальний простір, у якому можна спостерігати за процесами, аналізувати, експериментувати та досліджувати явища, які реалізувати у реальному житті може бути неможливо або дуже складно.

Використання мобільних пристроїв на уроках фізики значно полегшує процес навчання, оскільки спектр інструментів будь-якого гаджета є досить великим. Здобувачі можуть не тільки вимірювати різні величини та параметри, а й безпосередньо проводити аналіз результатів за допомогою спеціальних інструментів. Такими інструментами у мобільних пристроях є мобільні додатки. Їх можна переглянути та завантажити собі на носій у популярних маркетах App Store та Play Market. Особливу увагу серед усіх додатків заслуговує «Phyphox» [4]. Встановлюючи цей застосунок учень отримує набір інструментів, що може йому надати смартфон. Додаток здійснює запис, збір інформації та експорт у форматі .csv на будь-який інший

носії. Всі дані будуються за допомогою графіків, які користувач може зберегти та проаналізувати у вільний час.

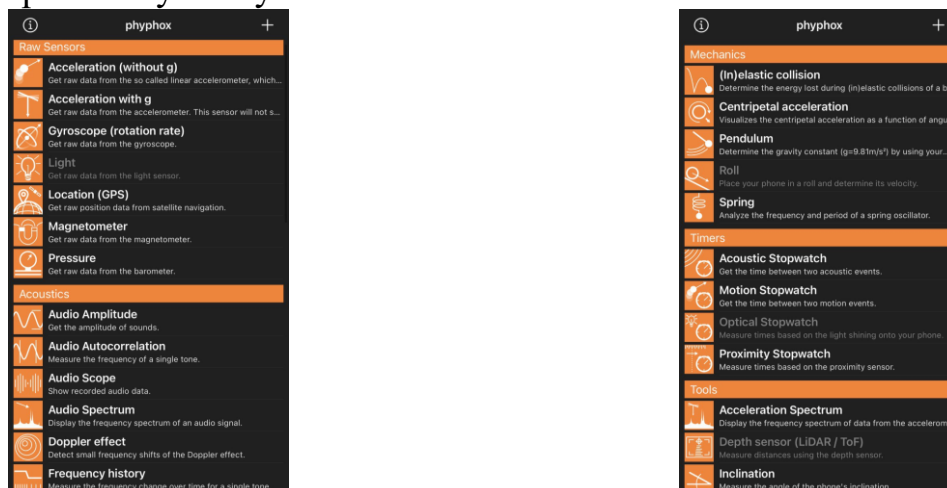

Рис 1-2. Середовище додатку «Phyphox»

Дана програма має такі інструменти:

1. Вихідні датчики:

- гіроскоп (вимірювання частоти обертання);
- тиск (вимірювання тиску);
- магнітометр (вимірювання інтенсивності магнітного поля);
- місцезнаходження GPS (розрахунок місцезнаходження за даними супутника);
- прискорення (без g та з ним).

2. Акустика:

- акустичний діапазон (демонстрація акустичного діапазону аудіо даних);
- амплітуда звуку (демонстрація амплітуди звуків);
- генератор тону (генерування тону певної частоти);
- звукова автокореляція (вимірювання частоти одного тону);
- звуковий спектр (відображення частотного спектра сигналу);
- історія частоти (вимірювання зміни частоти з часом);
- сонар (вимірювання відстані через відлуння та швидкість звуку);

3. Вимірювальні інструменти:

- магнітна лінійка (використовування ряду магнітів для вимірювання відстані, швидкості та прискорення телефону);
- магнітний спектр (відображення частотного спектру магнітометра);
- нахил (вимірювання кута нахилу телефону);
- спектр прискорення (відображення частотного спектру даних з акселерометра).

4. Механіка:

- не(пружне) зіткнення (вимірювання витрат енергії під час не(пружних) зіткнень стрибаючого м'ячика);

- маятник (визначення величини прискорення вільного падіння використовуючи власний телефон у якості маятника);
- пружини (визначення частоти та періоду коливань пружинного осцилятора);
- доцентрове прискорення (візуалізація доцентрового прискорення як функції кутової швидкості).

5. Таймери:

- акустичний секундомір (отримання часу між двома акустичними подіями);
- безконтактний датчик як секундомір (вимірювання часу за допомогою безконтактного датчика);
- секундомір руху (отримання часу між двома подіями руху).

6. Повсякденне життя:

- вимірювач оплесків (встановлення балів на довжину та амплітуду оплесків);
- ліфт (визначення швидкості ліфта за допомогою барометра).

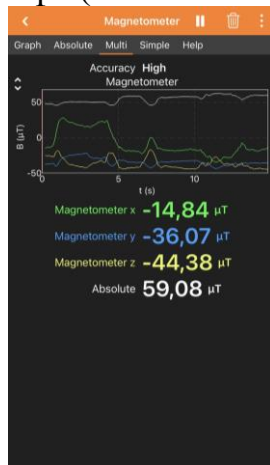

Рис. 3. Вимірювання інтенсивності магнітного поля

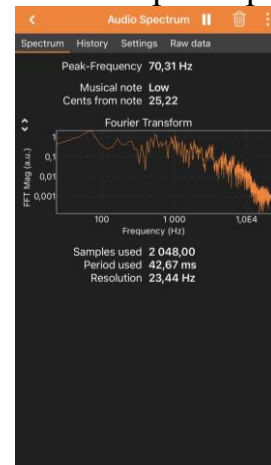

Рис. 4. Вимірювання частотного спектру аудіосигналу

Рис.5. Вимірювання амплітуди звуку

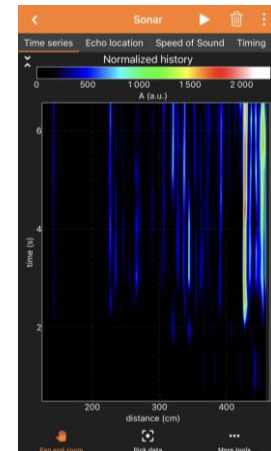

Рис.6. Вимірювання відстані через відлуння та швидкість звуку

Основною перевагою технології є те, що учні мають доступ до всіх інструментів і безпосередньо беруть участь у експериментах, висувають гіпотези та припущення, які підтверджують, або спростовують завдяки дослідженням, які проводять. Це створює ситуацію успіху для здобувачів, підвищує їх інтерес до навчання, мотивує до нових результатів, розвиває дослідницькі здібності та формує дослідницьку компетентність.

Мобільний пристрій можна використовувати не лише у повсякденних цілях та задля розваг, але й в навчальних, оскільки безліч інструментів та функцій, що вбудовані у телефон дозволяють проводити наукові дослідження та отримувати результати. Використання датчиків, що вбудовані у смартфон, замінюють фізичні прилади, що традиційно використовуються при проведенні лабораторних та експериментальних робіт.

Список використаних джерел

1. Evans D. What is BYOD and why is it important? *TechRadar. The home of technology*. URL: <https://www.techradar.com/news/computing/what-is-byod-and-why-is-it-important-1175088>
2. М.І. Ігнатишин, В.В. Горобець, Т.М. Швардак. Застосування анімації та BYOD - технології на уроках фізики в закладах загальної середньої освіти. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2020. №1. С. 132-134.
3. Здешиц В.М., Здешиц А.В., Прихожа Ю.О. Використання технології BYOD під час виконання лабораторних робіт з фізики. *Фізико-математична освіта*. 2020. Випуск 3(25). Частина 2. С. 43-49.
4. Мобільний додаток «Phyphox». URL: <https://phyphox.org/>
5. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17 квітня 2002 року. № 347. *Освіта*, 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2-4.
6. Сіпій В.В. Формування в учнів основної школи політехнічного складника предметної компетентності з фізики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка МОН України, Кропивницький, 2018. 330 с.
7. Скрипка Г.В. Використання підходу BYOD у вивченні предметів освітньої галузі «технології». URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura11/688-2/>

ВІКОВО-СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Сіренко Ю. С., Волошина К. В., Лупаренко С. Є.

Статеве виховання особистості має велике значення для її гармонійного розвитку. Саме від тих правил поведінки та установок, які дорослі (батьки, педагоги, психологи) можуть дати дитині, залежать її майбутні сімейні стосунки, ставлення до протилежної статі, шлюбу, виявлення певної поведінки у сексуальних відносинах. Утім, не всі батьки та педагоги готові відверто розмовляти з дітьми стосовно питань статевого виховання, що призводить до непорозумінь, недовіри в дітей до дорослих, формування неправильних установок щодо стосунків між чоловіком і жінкою тощо.

З огляду на це важливою є своєчасна і продумана організація статевого виховання дітей, особливо в сучасних умовах, коли діти знаходяться у вирі не завжди якісної, але доступної інформації, що значно ускладнює процес статевого виховання.

Слід відзначити, що питаннями статевого виховання займалася низка дослідників, зокрема: сучасні тенденції статевого виховання підростаючого покоління (О. Бялик, М. Кудла), фізіологічні та гігієнічні особливості здійснення статевого виховання (Л. Вигівська, Н. Рогачова, І. Тучкіна, Г. Хомик), особливості організації процесу статевого виховання залежно від віку дітей (О. Кулешова, С. Федорець) тощо.

Мета дослідження – розкрити віково-статеві особливості пізнавальних інтересів сучасних дітей.

Статеве виховання – цілеспрямований педагогічний вплив на особистість, що сприяє розвитку позитивних взаємин представників різної статі, вихованню високоморальних відносин між дівчатками та хлопчиками [1; 2]. Процес статевого виховання включає такі етапи:

- сприйняття та запам'ятовування інформації (теоретичні знання);
- усвідомлення та переживання отриманої інформації, створення позитивної чи негативної оцінки;
- розкриття почуття особистої причетності до питання, що вивчається, його особистісної значущості;
- виникнення потреби діяти у конкретній відповідності із особистісно значущим діям.

Статеве виховання є складовою освітніх заходів, що здійснюються у сім'ї, різних закладах освіти, і проводиться з урахуванням віку, статі, ступеня підготовленості дітей, із дотриманням принципу наступності у процесі виховання. Обов'язковою умовою у процесі статевого виховання є єдиний, спільний підхід батьків, педагогів, вихователів, психологів, медичних працівників та інших учасників освітнього процесу [4; 5; 6]. Незважаючи на складність та делікатність питань статевого виховання,

батьки, педагоги та психологи повинні правильно та своєчасно відповідати на запитання, що виникають у дітей.

Необхідно усвідомлювати, що проблеми міжстатевих відносин стимульовані самим життям, і чесна відповідь дорослих на ці запитання з боку дітей – це шанс виявити відкритість і чесність, і це стає основою організації статевого виховання. Якщо запитання, якими цікавляться діти, має чітку відповідь, то не слід відтягувати його роз'яснення. Окрім того, не варто очікувати особливих умов або обставин, коли запитання виникне «вчасно»; необхідно використовувати поточний інтерес і запитання дітей.

Базис здорової сексуальності особистості закладається ще до 5-7 років [5]. Тому необхідно, аби батьки розуміли специфіку психосексуального розвитку дітей різного віку та вміли коректно реагувати на вияви дитячої сексуальності.

Так, період 1-5 років – це час появи і становлення статевої самосвідомості особистості: закладаються перші уявлення та відчуття стосовно того, до якої статі належить дитина. Вони можуть збігатися зі статтю, встановленою при народженні дитини, а іноді можуть і не збігатися (у разі транссексуалізму). Однак, за умови нормального розвитку дитина у віці до 2 років уже може усвідомлювати, хто вона за статтю – дівчинка чи хлопчик, але ще не може пояснити, чому вона саме цієї статі.

Приблизно у віці 2–3 років у дитини поступово з'являється цікавість до своїх геніталій. Це реалізується її готовність пізнавати себе, що є нормою для дітей цього віку. Батьки повинні сприймати ці дії як спробу дослідити себе та своє тіло, і не слід боятися цієї поведінки. Дитину не можна соромити, сварити або карати, оскільки це сформує негативні ставлення і фіксацію на всьому, що стосується статевої сфери. Через це в дитини може сформуватися заборона контакту зі своїми частинами тіла, і вона може почати сприймати це як щось брудне, погане.

У віці 4-5 років діти починають грати у лікаря. Ця гра має розвивальний характер, адже дає можливість дослідити тіло (своє та іншої дитини) та забезпечує реалізацію установки на самопізнання. Бажано, щоб дорослі з розумінням і повагою ставилися до цього та сприяли грі (наприклад, купуючи іграшкові набори медичних інструментів).

У віці 5-6 років в особистості формується усвідомлення незворотності своєї статі. Як правило, воно відбувається природно, без особливих зусиль і фіксації уваги, і саме в цьому віці в дитини формується її статевая ідентичність: через достатнє усвідомлення та прийняття своєї статі, єдність переживань і поведінки дитини тощо.

У віці 5-10 років у дитини починає формуватися поведінка представника жіночої або чоловічої статі. У цей період дорослі мають допомогти дитині усвідомити вимоги та очікування, які суспільство висуває до представників її статі. Водночас, якщо формування статевої самосвідомості в дитини до 5 років значною мірою залежало від біологічних факторів, то формування психосексуальної орієнтації і статево-рольової

поведінки особистості більше залежить від впливу соціуму, адже саме в цей час дитина засвоює правила, сформовані в певному суспільстві. Це стосується статевого виховання, загалом. Виховуючи дитину, дорослі прагнуть вкласти в неї ті форми і зразки поведінки, які є соціально бажаними [5].

Юнацький вік порівняно із підлітковим характеризується підвищенням рівня саморегуляції та самоконтролю [3]. Однак, у цей період особистості ще властиві мінливість настрою із переходами від нестримних веселощів до зневіри і поєднання низки полярних якостей, що виникають поперемінно. У цей час з'являється особлива чутливість дитини до оцінки іншими людьми її зовнішності, умінь, здібностей і, водночас, надмірна критичність щодо оточуючих людей: вразливість уживається із вражаючою черствістю, хвороблива сором'язливість – із розв'язністю, бажання бути визнаним і оціненим іншими – з підкресленою незалежністю, з обожненням випадкових кумирів, чуттєве фантазування – із сухим мудруванням.

Отже, мета статевого виховання полягає в тому, щоб сформувані в дівчат і хлопців правильні, відповідні їхньому віку уявлення щодо стосунків між представниками різних статей, налаштувати їх на доросле життя як здорових чоловіків і жінок, готових позитивно сприймати свої фізичні та психологічні особливості, виявляти свої потреби та інтереси, ґрунтуючись на визначених у суспільстві моральних та етичних нормах. Важливим у здійсненні статевого виховання є врахування віку дітей, психічних і фізіологічних особливостей їхнього розвитку, інтересу до проблем між статевих взаємин.

Список використаних джерел

1. Бялик О. М. Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді в країнах Євросоюзу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – теорія і методика виховання. Умань, 2017. 547 с.

2. Бялик О. М., Кудла М. В. Методологічні засади статевого виховання молоді: європейський вектор. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: зб. наук. праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 78. С. 48-52. URL :

<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33771/Bialyk.pdf;jsessionid=FDCE73EF287C878BD8918492D4A0455C?sequence=1> (дата звернення: 06.11.2022).

3. Кулешова О. Вікова і педагогічна психологія. URL : https://lubbook.org/book_211_glava_9_Tema_9_Osoblivost%D1%96_psikh%D1%96ch.html (дата звернення: 06.11.2022).

4. Статеве виховання – складова частина здорового способу життя : метод. вказівки для лікарів-інтернів, лікарів акушерів-гінекологів, дитячих

гінекологів, педіатрів, сімейних лікарів / укл. І. О. Тучкіна, Л. А. Вигівська, Н. Ш. Рогачова та ін. Харків : ХНМУ, 2013. 42 с.

5. Федорець С. Дитяча сексуальність: поради батькам. *Дзеркало тижня*. 2019. Вип. 34. URL : <https://zn.ua/ukr/family/dityacha-seksualnist-poradi-batkam-323472.html> (дата звернення: 06.11.2022).

6. Хомик Г. Є. Фізіолого-гігієнічні аспекти статевого виховання сучасних студентів. URL : <https://naurok.com.ua/fiziologo-gigienichni-aspekti-statevogo-vihovannya-suchasnih-studentiv-226705.html> (дата звернення: 05.11.2022).

УПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ - ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

Слободюк Ж. М., Ковтун Г. В.

Нині освітній простір вимагає постійного вдосконалення, так як відбувається зміна пріоритетів і соціальних цінностей: науково-технічний прогрес все більше усвідомлюється як засіб досягнення такого рівня виробництва, який найбільшою мірою відповідає задоволенню потреб людини, що постійно підвищуються, розвитку духовного багатства особистості.

Сьогодні мультимедіа-технології – це один із перспективних напрямів інформатизації освітнього процесу. Саме запровадження мультимедійних технологій дають змогу викладачу можливість оперативно поєднувати різноманітні засоби, тим самим збагачуючи процес навчання, дозволяють зробити навчання ефективнішим, цікавим, залучаючи до процесу сприйняття навчальної інформації більшість чуттєвих компонентів здобувачів освіти [2].

Використання інформаційних мультимедійних технологій робить процес навчання більш технологічним і результативним. Так, на цьому шляху є труднощі, є помилки, не уникнути їх й у майбутньому. Але є головний успіх- це інтерес здобувачів освіти, їхня готовність до творчості, потреба в отриманні нових знань і відчуття самостійності. Комп'ютер дозволяє проводити заняття, що не схожі один на одного. Це почуття постійної новизни сприяє інтересу до навчання [5].

Мультимедійні технології – сукупність сучасних засобів аудіо-теле-, візуальних та віртуальних комунікацій, що використовуються в процесі організації, планування та управління різних видів діяльності сучасної людини [2].

Мультимедійні засоби навчання можуть бути поділені на технічні засоби (комп'ютер, інтерактивна дошка, мультимедійний проектор, мобільні пристрої, аудіо- та відеомагнітофони, мережа Інтернет), а також на

програмне забезпечення та електронні освітні ресурси (електронні навчальні програми).

Мультимедійний продукт – інтерактивна комп'ютерна розробка, до складу якої можуть входити музичний та мовленнєвий супровід, відеокліпи, анімація, графічні зображення та слайди, бази даних, текст тощо. Мультимедійні продукти поділяються на енциклопедії, навчальні та розвивальні програми, ігри та програми для дітей, рекламні програми та презентації. Це буде корисним, коли здобувачі створять свій проєкт чи презентацію. Застосовуючи мультимедійні елементи, здобувачі освіти використовують свої власні ідеї та творчий потенціал, щоб об'єднати елементи мультимедіа, щоб зробити щось свіже та нове [3].

Мультимедійна презентація є поєднанням комп'ютерної анімації, графіки, відео, музики та звукового ряду, що організовані в єдине середовище. Презентацію широко та ефективно використовують під час дистанційного навчання. Презентація дозволяє подати матеріал як систему яскравих опорних образів із вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку. Презентація – це набір слайдів, які послідовно змінюють один одного, на кожному можна розмістити будь-який текст, малюнки, схеми, відео-, аудіофрагменти, анімацію, 3D-графіку, використовуючи різні елементи оформлення [1, с. 118-124].

Відмінною особливістю мультимедійної презентації є її інтерактивність, тобто створювана для користувача сучасними комп'ютерними засобами можливість взаємодії з мультимедійним зображенням. Ефективність мультимедійних презентацій залежить від якості матеріалів, що використовуються (навчальних курсів) та майстерності педагогів, які беруть участь у цьому процесі. Тому педагогічна змістовна організація мультимедійних презентацій (як на етапі проєктування презентації, так і в процесі його використання) є пріоритетною. Звідси важливість концептуальних педагогічних положень, у яких передбачається будувати заняття із використанням мультимедійних презентацій. Ось чому «краще один раз побачити, ніж мільйон разів почути» [5].

При використанні мультимедіа на заняттях через інтерактивність, структурування та візуалізацію інформації відбувається посилення мотивації здобувача, активізація його пізнавальної діяльності, як на рівні свідомості, так і підсвідомості.

Із усіх інформаційних каналів візуальний – найпотужніший, тому його використання в галузі освіти засобами мультимедіа більш розроблено. Однак це не скасовує важливості та значення інших медій. Наприклад, ефективність засвоєння матеріалу значно підвищує створення кожного мультимедійного підручника за допомогою оптимального підбору музичного супроводу. Продумана взаємодія клавіатури та миші у мультимедійних підручниках у поєднанні з іншими медіями додає ще одну перевагу даної освітньої технології. Воно ґрунтується на тому, що мануальні вправи суттєво

розвивають пам'ять. Не випадково раніше в закладах освіти контурні карти малювали – щоб "набити" руку і краще запам'ятати [3].

Досвід упровадження мультимедійних технологій показує:

- різке підвищення рівня мотивації та зацікавленості як здобувача освіти, так і викладача;
- активізацію уваги за рахунок перемикання з аудіо на відео, від монологу на діалог та колективне обговорення, дискусії;
- моделювання конкретних практико-орієнтованих процесів;
- можливість задавання різних сценаріїв вирішення поставленого завдання;
- демонстрацію віртуальної наочності, а не статичної ілюстрації;
- можливість супроводження кейсового завдання відео поруч;
- звільнення викладача від маси рутинної роботи, надання можливості творчої діяльності, виходячи з отриманих результатів [5].

Мультимедійні технології є ефективною та плідною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості та інтеграції різних типів мультимедійної навчальної інформації, можливості враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти та сприяти підвищенню їхньої мотивації.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті – імператив її модернізації. *Національна доповідь розвитку освіти України*, 2011. С. 118-124.
2. Вересоцька Н. І. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищих навчальних закладів. *Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми*: збірник наукових праць. Переяслав Хмельницький, 2013. Вип. 10 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua:8083/xmlui/>
3. Духаніна Н. М. Медіаосвіта як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти. *Проблеми освіти*. № 66 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://edu.of.ru/attach/17/135686.pdf>
4. Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах Польщі засобами мультимедійних технологій: дис. на здобуття наук. ступеня доктора. Пед. наук: спец. 13.00.04. Черкаси, 2016. 422 с.
5. Пищик О. В. Методика використання мультимедіа-технологій на уроці. *Класному керівнику. Усе для роботи*. Харків : ВГ «Основа». № 2 (50), 2013.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Суліменко В. В.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну поставило під загрозу життя багатьох людей, в тому числі дітей. Багато сімей змушені були покинути свої місця постійного проживання. Все це негативно відображується в емоційній сфері людини, що проявляється в ігноруванні емоційних переживань, неспроможність проявляти та керувати емоціями, розвитку особистісної тривожності та психосоматичних захворювань. Саме тому сьогодні актуальним та необхідним є дослідження проблем знання та розуміння дітьми своїх емоцій, переживань, саморегулювання, відчуття психологічного благополуччя, зокрема дітей з числа внутрішньо переміщених осіб. Обізнаність дітей означеної категорії щодо власних емоцій та оточуючих людей, можливість управління ними дасть змогу їм розвинути емоційний інтелект особистості.

Метою тез є дослідження шляхів та засобів розвитку емоційного інтелекту у дітей з числа з внутрішньо переміщених осіб в закладах загальної середньої освіти.

Проблеми емоційного інтелекту досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: О. Боковець, О. Власова, Д. Гоулман, С. Дерев'янка, В. Зарицька, Н. Коврига, Е. Носенко, Р. Бар-Она, Дж. Мейєра, Д. Карузо, Р. Робертса, Дж. Меттьюса, М. Зайднера, Г. Орме, Д. Слайтера, Р. Стернберга, К. Петрідеса, Е. Фернхема та ін.

Правовий статус внутрішньо переміщених осіб досліджували багато науковців, зокрема: О. Балусьва, І. Балакарева, К. Борисенко, Я. Грабова, Г. Журавльова, О. Кайтанський, Я. Кашуба, М. Кобець, М. Кравченко, К. Крахмальова, О. Макарова, У. Садова, Т. Семигіна, Л. Семів, І. Тітар, Л. Хижняк та ін.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру[4].

Емоційний інтелект – це здатність людини усвідомлювати власні емоції, керувати ними, а також розпізнавати емоційні стани оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої та почуття інших людей, можуть опановувати сильні емоції та керувати своєю

емоційною сферою, а також впливати на почуття інших, відзначаються емпатією та здатністю до співчуття [2, с. 92-94]. Емоційний інтелект є здатністю особистості управляти власними емоціями та емоціями інших суб'єктів під час міжособистісної взаємодії. Його можна розвивати впродовж усього життя шляхом тренування емоційних навичок. Сензитивним періодом для формування основи емоційного інтелекту є етап дитинства [1, с. 74].

Слід зазначити, що завдання з розвитку емоційного інтелекту у дітей із числа з внутрішньо переміщених осіб в закладах загальної середньої освіти є важливим компонентом загальної середньої освіти. Ефективність роботи розвитку емоційного інтелекту у дітей означеної категорії залежить від чітко продуманої системи педагогічного впливу та емоційній компетентності вчителів.

Формування емоційного інтелекту у дітей з числа внутрішньо переміщених осіб в закладах середньої освіти можна досягти за допомогою таких методів:

- арттерапія, що передбачає вплив за допомогою художньої творчості на емоційний стан дитини;
- казкотерапія спрямована на розвиток позитивної комунікації, соціальної чутливості, творчого мислення, уяви;
- лялькотерапія спрямована на поліпшення соціальної адаптації, звільнення від страхів, підготовка до розв'язання міжособистісних конфліктів, розвиток самосвідомості, самоконтролю;
- кольоротерапія передбачає використання вправ з кольором та вплив на самопочуття дитини за допомогою кольору, який може вирішити проблему;
- музикотерапія допомагає розпізнати емоції учнів та учениць;
- танцювальна терапія допомагає вдосконалити навички міжособистісної взаємодії, отримання позитивних емоцій, розширення самосвідомості;
- дихальні практики допомагають запобігти емоційним вибухам та захищають від шкідливого впливу стресу [3, с. 137-149];
- проведення психологічних тренінгів. За допомогою зазначених тренінгів учні та учениці можуть навчитися розпізнавати свої почуття та емоції, керувати ними, а також бути уважними до проявів емоцій інших людей.

Викладене вище дозволяє стверджувати, що використання зазначених методів під час формування у дітей означеної категорії емоційного інтелекту дасть змогу останнім заглибитись у свій внутрішній світ, оцінити свій емоційний стан та висловити свою думку.

Сучасний освітній простір вимагає від дітей означеної категорії сталого розвитку навичок міжособистісного спілкування, здатності контролювати свої емоції. Сучасні учні та учениці приділяють багато часу різним технологіям (комп'ютери, планшети, смартфони), забуваючи про живе, емоційне спілкування з дітьми та однолітками. Тому саме заклади загальної

середньої освіти намагаються розвивати емоційний інтелект учнів та учениць на уроках та позакласних заняттях використовуючи вищезазначені методи.

Список використаних джерел

1. Боковець О.І. Емоційний інтелект як ресурс психічного здоров'я. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/47957/1/Emotsiinyi_intelekt.pdf (Дата звернення 13.11.2022).
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків, Віват, 2019. 512 с.
3. Котик Т.М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль, Астон, 2020. 192 с.
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (Дата звернення 13.11.2022).

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Суліменко О. М., Анголенко В. В.

Дотримуючись євроінтеграційних цінностей нагальним, як в держави, так і в українського суспільства є формування у дітей гендерної культури. Під впливом сім'ї, освіти, мистецтва, засобів масової інформації, релігії, мови, державної політики у дітей повинна формуватися гендерна культура саме через гендерне виховання. Тому просвіта дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, щодо гендерної культури залишається надзвичайно актуальною.

Мета написання даних тез полягає у висвітленні ролі формування гендерної культури у дітей означеної категорії в умовах сьогодення.

Гендерна культура була предметом досліджень багатьох науковців та дослідників. Зокрема актуальність впровадження гендерного підходу в навчально-виховний процес досліджували (В. Байдала, М. Букач, І. Герасимова, Т. Дороніна, О. Железняк, В. Кравець, І. Мунтян, Н. Самойленко, Н. Приходькіна, Л. Штильова, О. Цокур та ін.); проблемами становлення гендерної освіти та виховання займалися (С. Вихор, Т. Дороніна, В. Кравець та ін.); сутність та особливості поняття «гендерна культура», проблеми її формування розглядали (І. Ісаєв, К. Корсак, Н. Маркова, В. Москаленко, В. Созаєв, П. Терзі та ін.).

Науковиця В. Москаленко зазначає, що гендерна культура суспільства передбачає систему цінностей суспільства, яка включає надіндивідуальну загальнообов'язкову генетично задану програму про відповідність індивідів певним соціокультурним експектаціям стосовно прийнятих для даного

суспільства «зразків» поведінки, зовнішнього вигляду чоловічої чи жіночої статі» [2, с. 411]. На думку науковиці Щотка О.П. гендерна культура представляє собою макрорівень функціонування гендеру за допомогою яких культура відтворює, закріплює, формує статеві відмінності, регулює родинні і міжстатеві взаємини. Система гендерних норм моделює комбінацію рис чоловіка і жінки, що приписують певні поведінку, почуття членам різних гендерних статусів. Соціальні очікування інших у міжособистісній взаємодії постійно підтримують цю норму [1, с. 61].

Більшість дітей не знають своїх загальнолюдських прав. Як результат на практиці маємо дискримінацію, яка проявляється у міжособистісних відносинах. Зокрема поведінка дівчаток та хлопчиків може регламентуватися традиційними гендерними ролями, що призводить до напруження у відносинах, а іноді і до конфліктів. Тому, саме ознайомлення дітей означеної категорії з нормативно-правовими документами допоможе їм оволодіти низкою гендерних прав і впроваджувати їх в повсякденному житті.

Серед чинників, які негативно впливають на формування гендерної культури дітей з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виокремлюємо більше емоційне навантаження, відсутність чи брак досвіду життя в сім'ї. Тому зазначена категорія дітей потребує більшої уваги у формуванні гендерної культури, яке повинне здійснюватися на всіх етапах життя особистості та може здійснюватися через різноманітні види діяльності: ігрова, комунікативна, образотворча, пізнавальна, музична, мовленнєва, побутова тощо. Слід зауважити, що вік дітей є важливим показником у формуванні у них гендерної культури. Адже саме коли формується світогляд, уявлення про сенс життя головними інститутами формування гендерної культури виступають сім'я, освіта та суспільство. Слід підкреслити, що гендерна культура є результатом гендерного виховання та починається у сім'ї, продовжується в дошкільному навчальному закладі, школі і так на протягом всього життя.

Науковиця Смікал В.О. зазначає, що формування гендерної культури пов'язано з питанням про усвідомлення існування дискримінаційних норм поведінки чоловіка/жінки в суспільстві, впливу культури на формування, зміну традиційних гендерних стереотипів, норм поведінки щодо виконання ролей представниками чоловічої/жіночої статі в різних сферах життєдіяльності людей [3, с. 227].

Окремо треба зауважити, що особливого значення набуває щоденна робота щодо поширення гендерних знань, упровадження принципів гендерної рівності (унікнення нав'язування стереотипів; орієнтація на індивідуальний розвиток дитини, її уподобання, здібності; заохочення дітей до спільних занять, ігор, інших видів діяльності), формування нових традицій та стандартів поведінки, які б закріплювали вищезазначені принципи на рівні звичайних кроків, незважаючи на те де ця поведінка проявляється.

Формування в дітей зазначеної категорії гендерної культури можливе за рахунок впровадження сучасних освітніх технологій: проведення

тренінгів, семінарів, бесід щодо ознайомлення з нормативно-правовими документами щодо гендерної політики, гендерної проблематики, руйнування гендерних стереотипів тощо.

Показниками щодо формування в дітей означеної категорії гендерної культури можуть виступати гендерна грамотність, сформована мотивація до гендерної рівності, гендерна чуйність, гендерна самоосвіта, повага до особливостей особистості незалежно від її статі.

Зауважимо, що найголовніше, періодично проводити гендерний аналіз громадян, дітей та, проаналізувавши результати, вносити певні зміни у соціальній структурі суспільства. Проведення гендерної культури стало можливим завдяки переходу до гендерної педагогічної парадигми, яка забезпечила позитивні зрушення у розвитку та формуванні гендерної культури молодого покоління, розширення їхнього гендерного світогляду.

Виходячи з цього можна впевнено сказати, що саме формування гендерної культури у дітей означеної категорії повинно забезпечити сприйняття ними проблем гендерної рівності, уникнення гендерних стереотипів, які можуть впливати на їх поведінку, що допоможе зрозуміти, саме яких заходів слід вжити, якими каналами комунікувати, щоб покращити ситуацію.

Список використаних джерел

1. Гендерна психологія: навч. посіб. / О.В. Щотка. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 358 с.
2. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Феникс, 2013. 540 с.
3. Смікал В. О. Умови та чинники формування гендерної культури майбутніх викладачів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. №71. Т.2. С. 225–229.

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ БАТЬКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Суменко Т. Ю., Волкова К. С.

Сучасний етап розвитку соціальної роботи в Україні характеризується накопиченням успішного досвіду з питань соціалізації дітей із складними порушеннями розвитку в загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладах. Перед фахівцями закладів спеціальної освіти, у тому числі центрів реабілітації для дітей із складними порушеннями розвитку, стоїть надважливе завдання – створити такі умови для реалізації і розкриття здібностей, індивідуальних можливостей дітей із СПР, які б сприяли їх

успішній інтеграції у суспільство. Суттєвих успіхів у соціалізації дітей із складними порушеннями розвитку може бути досягнуто за умови включеності у цей процес їхніх батьків. Тож, коли мова йде про формування соціальної компетентності як інтегративної складової процесу соціалізації дитини із складними порушеннями розвитку, актуальними питаннями є не тільки наявність необхідного досвіду у педагогів та відповідної компетентності у фахівців із соціальної роботи, а й сформована інклюзивна компетентність батьків. У Концепції сімейного і родинного виховання [3] акцентовано увагу на тому, що без активної участі та підтримки родини не можливо реалізувати соціальний потенціал дитини та забезпечити її сталий розвиток. Разом з тим, можливості сім'ї у вихованні дитини із складними порушеннями розвитку зумовлені наступними факторами: готовністю родини до виховання особливої дитини, рівнем педагогічної і загальної культури, якістю і характером взаємовідносин, узгодженістю членів сім'ї у питаннях виховання, індивідуальними особливостями – моральними якостями, темпераментом, комунікативними здібностями, станом здоров'я, досвідом виховання та ціннісними орієнтаціями.

Сім'я дитини із складними порушеннями розвитку є мікросоціумом, де закладаються перші уявлення про міжособистісні відносини, формується власний соціальний досвід та закладаються базові компоненти її соціальної компетентності. Цей факт відіграє суттєве значення у навчальній та корекційно-розвитковій роботі із дитиною що має множинні порушення розвитку.

На сьогоднішній день наукових доробків, що висвітлюють тему формування інклюзивної компетентності батьків розроблено не достатньо. Разом з тим, є роботи, що визначають функції, зміст та структуру загального феномену «інклюзивної компетентності» (А-С. Armstrong, В. Cagran, Е. Spandagou, J. Rix, F. Polat, С. Nilholm, R. G. Berlach, J. Goodman, М. Hazelkorn, М. L. Duffy, N. K. French, Н. Warming, Ю. Бойчук, К. Волкова, М. Ворон, М. Деркач, Т. Гладун, С. Єфімова, Н. Мойсенюк, П. Придатченко, А. Колупаєва та ін.). Аналіз наукових джерел показав, що науковці характеризують поняття «інклюзивна компетентність» як інтегровану рису індивіда, здатність ефективно діяти в умовах інклюзивного навчання та спроможність виконувати певні функції в умовах інклюзивного навчання. (Т. П'яткова, Г. Косарева) [2]. Інклюзивна компетентність батьків – новий термін, тому є необхідність вводити своєрідні індикатори: рівні та критерії її сформованості.

У ході дослідження процесу формування інклюзивної компетентності батьків дітей із СПР, нами було розроблено «Інтегрований соціально-мистецький курс "My world"», що передбачає підвищення рівня інклюзивної компетентності як батьків дітей із СПР, так і освітян, фахівців реабілітаційних центрів [1]. Структура курсу складається з 8 модулів, що проводяться в онлайн-форматі у вигляді вебінарів (суміжна кількість – 20 годин).

На першому етапі впровадження даного курсу серед батьків вихованців із СПР що проходять реабілітацію у Комунальному закладі «Харківський міський центр комплексної реабілітації «Промінь» взяли участь 34 особи. До початку реалізації курсу, батькам було запропоновано взяти участь у анкетуванні для визначення їх початкового рівня знань у питаннях: 1 – розуміння значення понять «компетентність», «ключові компетентності», 2 – «соціальна компетентність», «соціальна компетентність дітей із складними порушеннями розвитку»; 3 – мотиваційний компонент співпраці батьків із фахівцями; 4 – поняття «інклюзивна компетентність».

Результати анкетування початкового рівня знань дозволило виділити три групи батьків:

1 група – *відносно стале* розуміння суті понять «соціальна компетентність», «компетентність», «ключові компетентності», «мотиваційний компонент співпраці батьків із фахівцями», «інклюзивна компетентність» – 25%.

2 група – *виражене достатньо* – 44%;

3 група – *виражене не достатньо* (31%).

Після завершення навчання батьків на запропонованому нами онлайн-курсі, процентне відношення показників на розуміння вищезгаданих понять, суттєво змінилися: стале розуміння понять – 65%, виражене достатньо – 33%, виражене не достатньо – 2%.

З огляду на вищезазначене, відмітимо, що формування соціальної компетентності дітей із складними порушеннями розвитку у значній мірі залежить від наявності інклюзивної компетентності у батьків, завдяки якій у них підвищується рівень розуміння необхідності перебування дітей в інклюзивному освітньому просторі, мотивація до співпраці із фахівцями, прагнення до поглиблення власних знань щодо розвитку соціальної компетентності своїх дітей через долучення до неформальної освіти. Інклюзивну компетентність батьків трактуємо як базову здатність індивіда ефективно діяти в умовах інклюзивного навчання та спроможність виконувати соціально-педагогічний супровід дітей із складними порушеннями розвитку з метою успішного формування їх соціальної компетентності.

Список використаних джерел

1. Інтегрований соціально-мистецький курс "My world" для дітей із складними порушеннями розвитку | EdWay. Головна. URL: <https://edway.in.ua/uk/mpk/176/detail/> (дата звернення: 17.10.2022).

2. Кальченко Л. В. Формування інклюзивної компетентності викладачів як чинник розвитку соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами

URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tkjtgL1_DPoJ:dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1931/1/Kalchenko.pdf&cd=5&a

mp;hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 17.10.2022).

3. СИМ'Я І РОДИННЕ ВИХОВАННЯ (Концепція). Studwood. URL: https://studwood.net/2122395/pedagogika/simya_rodinne_vihovannya_kontseptsiya (дата звернення: 17.10.2022).

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНЬОЇ РОЗРОБКИ – ГЕОБОРД ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ

Сухомлин О. О.

Одним з найважливіших завдань педагогічної науки на сучасному етапі розвитку є вирішення проблеми формування різносторонньо розвиненої особистості. Нові умови і перспективи розвитку суспільства, загальні тенденції науково-технічного й економічного прогресу висувають все нові й нові вимоги до підготовки підростаючого покоління, що стане в майбутньому запорукою успішного існування людської спільноти.

Дошкільний вік у певному розумінні є унікальним, адже багато складових психіки дитини знаходяться в стадії активного формування. Дитину відрізняє підвищена пізнавальна активність, розширення обсягу знань, поява нових мотивів діяльності, що дозволяє займатися самостійною творчою працею. Але головним є те, що саме в цьому віці відбувається інтенсивний розвиток мислення, що визначальним чином впливає на всі інші пізнавальні процеси та інтелект у цілому. Суттєві зрушення відбуваються і в розвитку самосвідомості, відбувається активне початкове становлення особистості. Усе це в комплексі є гарною базою для розвитку розумових здібностей.

Для дитини дошкільного віку, що являє собою перехід від дошкілля до шкільного періоду, найбільш продуктивним видом діяльності є гра. Тому особливо продуктивним є шлях розвитку дитини через гру або ігрові методи виховання.

Перед вихователем стоїть нелегке завдання - будучи дорослою людиною, яка розвиває і навчає дітей, розуміти і відчувати дитячий світ, поєднувати в собі строгість і доброту, пошану до маленької людини і вимогливість. Педагогу потрібні терпіння і гнучкість мислення, щоб індивідуально й точно застосовувати знання педагогіки та психології.

Помітивши у дитини здібності, педагог повинен не лише підтримати паростки майбутніх починань, але й переконати батьків в необхідності розвивати дитину. Тут не обійдеться без спостережливості, гарної пам'яті і тактовності.

Основний зміст особистісного розвитку дитини полягає в життєвому самовизначенні, розвитку соціальних почуттів, довільної поведінки. Тому важливим чинником особистісного зростання є взаємодія з власним внутрішнім світом – переживаннями, думками, бажаннями, життєвими

планами. І завдання кожного педагога – допомогти дітям знайти свій шлях в розвитку, свій шлях до ідентичності. Тому вихователям слід більше преділити уваги цій розробці, детальніше вивчити всі прийоми роботи з геобордом і обов'язково використовувати цю нову, цікаву та корисну для розвитку дітей розробку.

Геоборд – це багатофункціональна геометрична дошка для конструювання плоских зображень вона складається з плоского поля і штирів, розташованих на полі рівновіддалено один від одного по горизонталі і вертикалі. Вона була створена ще в 50-х роках ХХ століття із застосуванням спеціальної методики М. Монтессорі для дитячого раннього розвитку. Прототип геоборду під назвою «Геометрична дошка» вийняв у 1954 році єгипетський математик, філософ, магістр мистецтв Каліб Гаттегно.

Для роботи з геобордом також потрібні гумки – це можуть бути звичайні латексні канцелярські або тонкі кольорові для волосся.

Одягаючи гумку на два штирі, можна отримати пряму лінію, на три – трикутник, на чотири – квадрат. З ліній і фігур можна створювати різні зображення, що просто неможливо не використовувати в іграх і навчанні дітей.

У чому користь геоборду:

- розвиває когнітивні здібності дитини: просторове і асоціативне мислення, увагу, пам'ять;

- сприяє психосенсомоторному розвитку та розвиває дрібну моторику (розтягування, надягання гумок на штирі – корисна сенсорна «зарядка» для маленьких пальчиків!).

Дрібна моторика – сукупність скоординованих дій нервової, м'язової і кісткової систем.

З анатомічної точки зору, близько третини всієї площі рухової проекції кори головного мозку займає проекція кисті руки, розташована дуже близько від мовної зони. Тому розвиток мови дитини нерозривно пов'язаний з розвитком дрібної моторики.

Дрібна моторика розвивається природним чином починаючи з дитячого віку на базі загальної моторики. Спочатку дитина вчиться хапати предмет, потім з'являються навички перекладання з руки в руку, так зване «пінцетне захоплення». У дошкільному та ранньому шкільному віці моторні навички стають більш різноманітними і складними. Збільшується частка дій, які потребують узгоджених дій обох рук.

Геоборд – один з варіантів розвитку дрібної моторики рук для дошкільнят. Геоборд - чудова іграшка, яка добре розвиває дрібну моторику рук, координацію рухів, тренує аналітичні і творчі здібності, а також навчає навичкам для вивчення базових предметів у майбутньому. Математичний планшет дозволяє самостійно вигадувати зображення, а значить, розвиває фантазію і творчий потенціал дітей. Це відмінний метод розслаблення і зняття фізичного та психологічного напруження у дітей. У процесі гри

з геобордом дитина засвоює такі непрості геометричні поняття, як форма, розмір, симетрія і т.д.

Кожний педагог знає, що використання новітніх практик дають позитивний результат в розвитку дітей. І як показує практика використання геоборду, його можна застосовувати в багатьох заняттях та іграх як в закладі освіти, так і в родині з батьками.

Пізнання нового - це відкриття для себе цікавого світу навколо нас та нових можливостей. Сергій Лук'яненко казав: «Чим більше ми пізнаємо світ, тим більший він».

Список використаних джерел

1. Шевцова Н.В. Презентація «Геоборд. Математичний планшет». <https://naurok.com.ua/prezentaciya-geobord-matematichniy-planshet-66872.html>
2. Криворучко А. Використання геоборду під час гри з дошкільниками. <https://www.youtube.com/watch?v=YgpbqKe8mpA>
3. Кузнецова Н.І. Презентація «Геоборд для дрібної моторики і не тільки». <https://naurok.com.ua/prezentaciya-geobord-dlya-dribno-motoriki-i-ne-tilki-165548.html>
4. Геоборд: моделюємо. <https://childdevelop.com.ua/worksheets/9979/>

УПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНУ ОСВІТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Таможська І. В.

Гендерний компонент, як зазначає С. Вихор, є індикатором розвитку демократичних процесів; проникає в різні сфери життєдіяльності суспільства, стає новою філософією осмислення соціальної дійсності [1, с. 10]. О. Луценко звертає увагу на методологічні концепції гендерної освіти, що розкривають механізми формування гендерних відносин в освітніх інституціях [7, с. 474]. Науковці (Ю. Яковенко, О. Хорошайло) наголошують на необхідності створення сприятливого середовища для позитивних змін у подоланні гендерної нерівності, уникнення дискримінації за статевою ознакою, отримання суб'єктами освітнього процесу інформації щодо сутності гендерної культури, аспектів гендерної політики в Україні та ЄС [17, с. 171].

Погоджуємося з твердженням О. Шароватової щодо актуальності питань гендерної рівності (теоретичних, правових аспектів), визначення відповідних термінологічних понять, соціальних норм, практичного / управлінського вимірів окресленої проблематики, освітніх практик в означеному контексті [16, с. 70]. Нам імпонує думка І. Мунтян: інтеграція гендерного підходу в сучасну вищу педагогічну освіту надає можливість майбутнім фахівцям сфери освітніх послуг через кваліфіковане розуміння

його сутності з повагою ставитись до рівноправного розкриття людиною свого особистісного потенціалу / до рівної можливості його реалізації незалежно від статі [8].

Отже, в умовах інтеграції України у світовий освітній простір питання впровадження гендерного підходу в систему вищої освіти України набуває актуальності.

Теоретичні питання гендерної педагогіки представлені в дослідженнях І. Іванової, О. Каменської, О. Луценко, Т. Смирнової, О. Цокур та ін. Гендерні дослідження в контексті інтеграційних процесів вітчизняної освіти здійснювали такі науковці, як С. Вихор, Т. Деділова, Т. Дороніна, І. Кизима, І. Мунтян, І. Токар, О. Хорошайло, Ю. Яковенко та ін. Проблему реалізації гендерного підходу в процесі підготовки фахівців різних профілів вивчали Н. Приходькіна, Н. Самойленко, А. Сембрат, О. Шароватова та ін.

Мета наукового дослідження: розкрити суть понять «гендерний підхід», «гендерночутливий підхід»; з'ясувати особливості впровадження гендерного підходу в освітній процес ЗВО.

З огляду на специфіку наукового пошуку вважаємо доцільним з'ясувати тлумачення базових понять («гендерний підхід», «гендерночутливий підхід»). Зазначимо, що термін «гендерний підхід» науковці розглядають у соціальному / психологічному / педагогічному аспектах.

В «Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів», затвердженої Міністерством соціальної політики України від 07.02.2020 р. за № 86, закріплене таке законодавче визначення терміна «гендерний підхід», як «стратегія, що забезпечує врахування інтересів і досвіду жінок та чоловіків як невід'ємної складової планування, реалізації, моніторингу та оцінювання політики й програм у політичній, економічній, культурній і соціальній сферах для отримання жінками та чоловіками рівних благ». Поняття «гендерночутливий підхід» витлумачується як «врахування специфічних соціальних, культурних, економічних, політичних та інших характеристик умов життя та потреб жінок і чоловіків» [10].

Гендерний підхід базується на розумінні «чоловічого та жіночого» як культурою конструйованих соціальних статусів, соціальні досягнення яких не зумовлені їхніми біологічними особливостями (Т. Смирнова) [13, с.182].

Поняття «гендерний підхід» в педагогічних дослідженнях використовується для позначення різних аспектів гендеру, а саме: врахування основних гендерних закономірностей у процесі цілеспрямованого особистісного розвитку в навчальних закладах (загальна педагогіка); порівняння системи професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів в Україні та закордоном (компаративна педагогіка); виховання представників різних статей в умовах соціальних інститутів сім'ї, школи та молодіжних об'єднань, у яких гендерний підхід розглядається як фокус соціально-педагогічного впливу (соціальна педагогіка); сутність

і методологія гендерного підходу в системі вищої освіти, шляхи його інтеграції в процес підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей (педагогіка вищої школи) [4, с. 129]. Гендерний підхід – це наукова методологія; принцип пізнання сутності людини, виходячи з розуміння чоловічого й жіночого з позиції пріоритету біологічної відмінності над соціальною (Т. Смирнова) [13, с.182]; методологічний інструмент аналізу й проєктування особистісних змін, що ґрунтується на врахуванні «фактору статі» в змісті освіти та характері міжособистісної взаємодії [2, с. 8]; інструмент підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності (Н. Самойленко, А. Сембрат) [12, с. 288].

У педагогічному аспекті метою гендерного підходу, як вважає О. Камінська, є гендерне виховання людини культури, громадянина, особистості з моральними принципами, яка здатна до самореалізації, розкриття своїх здібностей [5, с. 93]. Дослідниця виокремлює складові гендерного підходу: 1) основні поняття, що розкривають педагогічний зміст гендерного підходу, характеризують гендерну взаємодію учасників виховного процесу та результати гендерного виховання, а також терміни, необхідні для характеристик базових гендерних виховних процесів; 2) принципи – загальні підстави, фундаментальні тенденції, що є вихідними умовами й закономірностями гендерного підходу (егалітаризму, формування гендерної ідентичності, гендерної рівності, суб'єктності, природо-доцільності, культуро-доцільності, ціннісно-змістовного спрямування, самоактуалізації, вибору, творчості й успіху, довіри й підтримки); 3) методи – способи педагогічної діяльності (аналіз гендерних ситуацій, дискусії з гендерних проблем, гендерна гра, педагогічна підтримка, створення ситуації вибору) [5, с. 94].

Н. Приходькіна зазначає, що гендерна чутливість – один із критеріїв успішної реалізації гендерного підходу у фаховій підготовці здобувачів освіти. Обізнаність здобувачів освіти із гендерною тематикою, формування егалітарного мислення, оволодіння навичками роботи з людьми, урахування стратегії гендерної рівності, здатність реагувати на порушення гендерних принципів – це характеристики означеного критерія щодо ефективності реалізації гендерного підходу [9, с. 8].

Науковці акцентують на необхідності впровадженні гендерного підходу у ЗВО для підвищення гендерної культури учасників освітнього процесу. Відзначають, що цей підхід сприяє заохоченню студентів до виконання таких видів діяльності, що викликали в них зацікавленість, але такий вибір не зумовлений гендерними особливостями поведінки / професії (Т. Деділова, І. Токар) [3, с. 108], а також позитивно впливає на формування гендерної грамотності й мотивації щодо рівноправної участі чоловіків і жінок у суспільному житті, реалізації гендерних прав і свобод (Н. Самойленко, А. Сембрат) [12, с. 287].

Слушною є думка Н. Приходькіної: гендерний підхід в освіті є складовою особистісно-орієнтованого підходу в навчанні й вихованні

людини, адже враховує її індивідуальні особливості відповідно до статі й залежно від цього припускає вибір змісту, форм, методів навчання й виховання, створення розвивального освітнього середовища, зважаючи на природний потенціал особистості [9, с.15].

Т. Смирнова висловлює думку про послідовну інтеграцію гендерного компонента в систему професійної підготовки студентів ЗВО, що сприяє підвищенню результативності педагогічного впливу у формуванні нових соціальних відносин, заснованих на гендерній рівності [12, с. 182].

У рекомендаціях «Гендерні стандарти сучасної освіти» (2010) ідеться про необхідність інтегрування гендерного підходу в освітньо-гуманітарний простір для «виховання громадян нового типу» [2, с. 8]. Базуючись на висновках науковців (О. Желіба, В. Ладиченко, Т. Ладиченко, В. Малиновський, О. Салата), визначено мету активізації системного впровадження гендерного знання, становлення гендерної свідомості: 1) створення умов для формування гендерних компетентностей; 2) окреслення перспектив розвитку гендерного компонента освіти в контексті гуманітарного циклу навчальних дисциплін, що забезпечує не тільки рівний правовий статус жінок і чоловіків, а й можливості для його реалізації; 3) підвищення рівня гендерної культури для реалізації рівних можливостей та прав молоді у всіх сферах життєдіяльності; 4) розробка рекомендацій щодо впровадження гендерних підходів до змісту дисциплін соціально-гуманітарного циклу [2, с. 290]. Для забезпечення студентів належними умовами для навчання в процесі впровадження гендерного підходу необхідно враховувати комплекс заходів, а саме: 1) корекція змісту навчальних програм, навчальних курсів; 2) створення належних умов для організації навчально-виховного процесу; 3) підготовка гендерно позитивних науково-педагогічних і педагогічних працівників [2, с. 326].

У контексті здійснюваного дослідження нам імпонує позиція І. Кизими: упроваджувати гендерний підхід в освітній процес підготовки майбутніх викладачів – означає діяти з розумінням соціального й конструктивістського походження категорій «чоловічого» та «жіночого» в суспільстві; процес формування гендерної ідентичності педагогів (гендерні уявлення, відносини, діяльність особистості) має бути емпіричним та керованим [6, с. 14].

Слушною є думка О. Цокур та І. Іванової щодо використання гендерного компонента змісту освіти, відповідних навчально-методичних засобів, а також комунікативних механізмів у поєднанні з професіоналізмом, майстерністю науково-педагогічних, педагогічних працівників [15, с.194].

Науковці акцентують на перевагах гендерного підходу в освітньому процесі порівняно з традиційними, зокрема в таких його елементах, як сутність, спрямованість та мета освіти, показники досягнення мети навчання, об'єкт педагогічного оцінювання, умови навчання й ставлення до студента. Відзначають, що гендерний підхід в освіті демократизує й гуманітаризує

навчально-виховний процес, сприяє особистісній орієнтації, ґрунтується на гендерній педагогіці (Н. Приходькіна, В. Супрун) [8, с.14; 14, с. 210].

На основі наведених міркувань зробимо такі висновки: 1) важливим є «гендерний вимір» особистості з її життєвим досвідом, сукупністю індивідуальних психічних властивостей, особистісних рис, що виявляються в поведінці й діяльності; 2) гендерні знання є затребуваними в освітній практиці ЗВО України; 3) гендерна освіта сприяє формуванню андрогінної / гендерно нейтральної самосвідомості особистості, має вплив на її дії / вчинки; 4) гендерний підхід потребує реалізації відповідних освітніх стратегій як для оновлення змісту навчально-виховного процесу ЗВО, так і для його науково-методичного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Вихор С. Законодавче забезпечення гендерної рівності в освітньому просторі України. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 10–11 вересня 2020 р.). Тернопіль, 2020. С. 10–12.
2. Гендерні стандарти сучасної освіти : зб. рекомендацій. Київ, 2010. Ч. 1. 330 с.
3. Деділова Т. В., Токар І. І. Сучасні реалії впровадження гендерного підходу в системі вищої освіти України. *Наука і освіта*. Одеса, 2016. № 1. С. 107–114. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-1-23>
4. Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
5. Каменская Е. Н. Гендерный подход в педагогике. *Вестник Таганрогского института управления и экономики*. Таганрог, 2007. Вып. 1. С. 92–96.
6. Кизима І. І. Гендерні підходи в системі післядипломної педагогічної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2016. 20 с.
7. Луценко О. А. Гендерна освіта й педагогіка. *Основи теорії гендеру* : навчальний посібник. Київ, 2004. С. 476–583.
8. Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2004. 21 с.
9. Приходькіна Н. О. Педагогічні умови реалізації гендерного підходу у фаховій підготовці студентів гуманітарних спеціальностей : автореф. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.
10. Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів : Наказ Міністерства соціальної політики України № 86 від 07.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20#Text> (дата звернення: 18.10.2022).

11. Самойленко Н. І. Передумови виникнення гендерного підходу в педагогічній науці. *Молодий вчений*. Одеса, 2016. № 6 (33). С. 458–462.
12. Самойленко Н., Сембрат А. Сучасний гендерний підхід до формування особистості майбутнього педагога. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2015. Вип. 15. С. 284–288.
13. Смирнова Т. В. Художественная культура как составляющая гендерного образования и воспитания. *Культурологічна думка*. Київ, 2011. Т. 4. № 2 С. 177–183.
14. Супрун В. В. Гендерний підхід та гендерно-орієнтоване бюджетування освіти як пріоритет державної політики України. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. Київ, 2020. Вип. 13(42). С. 200–230. DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2020-14\(43\)-200-230](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2020-14(43)-200-230)
15. Цокур О. С., Іванова І. В. Основи гендерного виховання. *Гендерний розвиток у суспільстві* : конспекти лекцій. Київ, 2004. С. 183–222.
16. Шароватова О. Особливості інтегрування гендерного підходу до системи підготовки фахівців з питань безпеки. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 10–11 вересня 2020 р.). Тернопіль, 2020. С. 70–72.
17. Яковенко Ю. Л., Хорошайло О. С. Гендерний підхід в освітньому процесі у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2021, № 75, Т. 3. С. 171–175. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.33>

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОСТІ ДИТИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

Тарасенко Н. В., Осика Ю. Ю.

У руслі трансформаційних процесів, в Україні відбувається послідовний перехід розуміння інвалідності від медичної до соціальної моделі та актуалізується питання пошуку шляхів створення умов для інтеграції осіб з інвалідністю до активного суспільного життя, зокрема шляхом розвитку їхньої соціальності.

Соціальність – набута у ході життєдіяльності людини у суспільстві надіндивідуальна структура її особистості, «наповнена» соціальним досвідом: соціальними знаннями, вміннями, навичками, зразками поведінки, а також ціннісними орієнтаціями та життєвими цінностями, соціальними емоціями індивіда, що забезпечує нормальну життєдіяльність людини у соціальному середовищі [4, с.15]. Розвиток соціальності особистості, пов'язаний із вдосконаленням процесу соціального виховання на засадах рівності, толерантності, свідомого уникання не конструктивних стереотипів у соціальній взаємодії та творчого підходу до вирішення соціальних проблем.

На нашу думку процес розвитку соціальності дитини з інвалідністю уможлиблюється за умови використання соціальними працівниками/соціальними педагогами, в своїй професійній діяльності з дітьми означеної категорії, такого інноваційного засобу, як інклюзивний туризм.

Інклюзивний туризм – це сучасний вид туризму, який дозволяє включити в туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей, з урахуванням особливостей її фізично-психологічного стану. Інклюзивний туризм структурно включає в себе медичні, психологічні, педагогічні, фізичні, професійні, трудові, фізкультурно-спортивні та соціально-побутові заходи. В Україні інклюзивний туризм лише починає розвиватися, про що свідчать окремі об'єкти інфраструктури [1].

Уважаємо, що інклюзивний туризм, як засіб розвитку соціальності дитини з інвалідністю, забезпечує закономірну позитивну зміну особистості, у напрямі вдосконалення її соціально значущих якостей (толерантності, сенситивності, неупередженості, креативності тощо); ґрунтоване на соціальних знаннях та вміннях (поінформованості, обізнаності), детерміноване системою цінностей осмислення людиною себе як члена суспільства, визначення своїх позицій в ньому; напрацювання різних форм самовиявлення у різних видах соціальної поведінки (поведінкової культури, толерантності та агресивної поведінки), усвідомлення себе суб'єктом власних дій у напрямі встановлення рівності у суспільстві [2].

Отже, узагальнюючий огляд досліджуваної проблематики, дозволяє стверджувати, що соціальність це властивість, ознака, атрибут розвинутої особистості у розвинутому суспільстві, результат її соціалізації, у першу чергу її керованої складової (соціального виховання). Розвиток соціальності особистості забезпечується вдосконаленням процесу соціального виховання на засадах рівності, толерантності, свідомого уникання не конструктивних стереотипів у соціальній взаємодії, творчого підходу до вирішення соціальних проблем. Перспективним засобом розвитку соціальності дітей з інвалідністю є інклюзивний туризм – сучасний вид туризму, який структурно включає в себе медичні, психологічні, педагогічні, фізичні, професійні, трудові, фізкультурно-спортивні та соціально-побутові заходи.

Перспективним напрямом подальших розвідок стає питання вдосконалення процесу підготовки фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери до реалізації діяльності в напрямі розвитку соціальності дітей з інвалідністю засобами інклюзивного туризму.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу [:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80)

2. Труніна І. М., Сосновська Ю. Р. Стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 191-195. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27)

3. Рассказова О.І., Тарасенко Н.В. *Розвиток гендерної соціальності особистості: теорія та методологія Гендерна парадигма освітнього простору*/за заг. ред. Т. О. Дороніной. Кривий Ріг : ВЦ КГП ДВНЗ «КНУ», 2015. Вип. 2. С.14–19.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Татаринцева Ю. Л., Бившева Т. Ф., Погода О. В., Пушкар О. І.

У зв'язку з тим, що освітній процес на сучасному містить дистанційне навчання, дуже актуальною проблемою активізація учнів, їх мотивація до роботи. На думку авторів, гейміфікація дозволяє пожвавити процес навчання, додати мотивації учням, додати інтерактивності у процес взаємодії «вчитель – учень». Гейміфікація – це практика застосування ігрових форматів і тактик для активізації участі та залучення до електронного навчання. Гейміфікація може допомогти зробити дистанційне навчання більш приємним, захоплюючим і доступним, що призведе до більшої активності та постійної участі учнів.

Мета дослідження – розробка методичних рекомендацій зі впровадження гейміфікації у дистанційне навчання.

Методики гейміфікації призначені для використання природних прагнень людей до спілкування, навчання, майстерності, конкуренції, досягнень, статусу, самовираження, альтруїзму чи замкнутості. Стратегії гейміфікації використовують винагороди для гравців, які виконують визначені завдання, або змагання, щоб залучити гравців. Типи винагород включають бали, таблиці лідерів, значки досягнень або рівні, заповнення індикатору прогресу або надання користувачеві віртуальної валюти. Зробити винагороди за виконання завдань видимими для інших гравців або надати таблиці лідерів – це способи заохочення гравців до змагань.

Оскільки гейміфікація пропонує навчальну подорож, щоб отримати задоволення під час навчання, учні радо сприймають подібні експерименти вчителя. Коли ми пропонуємо гейміфікацію, то часто стикаємося з такими запитаннями щодо її цінності та впливу:

- Чи справді гейміфікація допоможе учням навчатися?
- Гейміфікація – це веселощі, але чи може вона підвищити результативність учнів?
- Чи пропонує гейміфікація відчутний прибуток і цінність для учнів і бізнесу?

Успіх будь-якої стратегії навчання визначається ефективністю її застосування. Якщо ви розробите концепцію гейміфікації, яка зможе

захопити й утримати увагу учнів, кинути виклик і залучити їх, переконатися, що вони завершать подорож, а також навчити їх, ви отримаєте тренінг із високим ступенем впливу [1], який справді принесе бажаний ефект.

Як наслідок, добре розроблене навчання на основі гейміфікації забезпечує цінність як для ЗВО, так і для учнів.

Цінність з точки зору учнів. Статистичні дані підтверджують цінність навчання на основі гейміфікації з точки зору учнів [2]:

- 80% учнів стверджували, що навчання було б продуктивнішим, якби воно було більше орієнтованим на гру.

- 67% студентів повідомили, що гейміфікований курс був більш мотивуючим, ніж традиційний курс.

Цінність з точки зору ЗВО. Використання гейміфікації для навчання надає наступні переваги вчителям:

1. Гейміфікація є дуже цікавою стратегією навчання, тому дозволяє розкрити творчий потенціал вчителя. Підготовка до таких уроків стає цікавою і самому вчителю.

2. Оскільки гейміфікація пропонує більш привабливий і захоплюючий досвід навчання, це призведе до вищих показників результативності учнів та знизить академічну заборгованість. Виграш також відобразиться в кращому запам'ятовуванні знань учнями.

3. Універсальність гейміфікації дозволяє використовувати її на різних рівнях навчання – на різних рівнях пізнання. Ви можете використовувати її не лише для засвоєння знань, але й для практики підвищення продуктивності, підвищення кваліфікації.

4. Можливість змінити мислення та поведінку – це важке завдання. У поєднанні з принципами розділеного повторення ви можете успішно використовувати гейміфікацію, щоб впливати на обидва аспекти з часом.

Коли ми говоримо про гейміфікацію, то маємо на увазі не лише вікторини чи опитування. Процес може бути як простим, так і складним, на вибір вчителя: від швидких раундів запитань до ігрових симуляцій на основі сценаріїв. Зрештою, головна мета – привернути і утримати увагу учнів, спонукати їх брати активну участь в роботі

Щоб гейміфікація ефективно застосовувалась в освітньому процесі, необхідно додержуватись основних рекомендацій:

- Орієнтація на учня: гейміфікація має допомогти учням досягти своїх навчальних цілей, доповнювати вивчення основної дисципліни;

- Корисність: ігровий контент має бути релевантним і орієнтованим на реальні життєві сценарії;

- Зосередженість на контенті та дизайні, а не на технологіях: гейміфікація не обмежена технологіями чи необхідністю бути онлайн; вона не обов'язково має бути цифровою. Мається на увазі, що застосування ігор не передбачає обов'язкове використання мультимедійних технологій, опанування спеціальних програм, а може базуватись на підборі відповідного контенту, що викликає бажання пограти відповідно до теми заняття.

Серед ключових інструментів гейміфікації ми пропонуємо використовувати наступні.

1. Вікторини – передбачають надання відповідей учасниками гри. Враховується вірність та швидкість надання відповідей. Корисними програмами для розробки будуть Kahoot (до 30 учасників), вікторина у Telegram (більше 30 учасників) за допомогою Quiz bot.

2. Конкурс доповідей студентів. На основі сайту <https://www.polleverywhere.com> можна провести голосування учнями за найкращу доповідь, після прослуховування їх у класі.

3. Гра-бродилка. На основі сайту <https://flippity.net/> ви можете зробити інтерактивну гру із власним контентом, відповідно до теми уроку, використовуючи ігрове поле, фішки, кубик, картки із завданнями, включаючи перегляд відео питань.

4. Інтерактивні зошити. Сайт wizer.me дозволяє створити інтерактивний зошит у форматі стрічки у соцмережах, який є звичним для студентів. Учням пропонується надати відповіді на серію питань, відповідно до теми уроку. Сайт дозволяє включити відео питання, задавати питання на поєднання малюнку і визначення, ставити відкриті та закриті питання, додавати малюнки.

5 Рулетки. На основі сайту <https://flippity.net> викладач може додати список учнів у спеціальне поле, а потім рулетка визначить того, хто буде давати відповідь на поставлене питання.

6. Гра «Відповідай за 7 секунд». На комп'ютер можна встановити віджет таймеру. Під час уроку вчитель називає різні питання відповідно до теми уроку. Наприклад, назви 3 винахідника, або 3 відомих композитори, письменники і т.п. На відповідь учню дається 7 секунд. Вчитель запускає таймер, який визначає час надання відповіді. Гра може проводитись у команді.

7. Тести. Сайт <https://onlinetestpad.com/> дозволяє врахувати інтереси учня і вчителя. Для учня цікавим є вирішення тесту на мобільному пристрої, можливість отримання результатів тесту одразу ж після його закінчення. Для вчителя процес перевірки тестів займає багато часу, а розроблений тест на сайті дозволяє зекономити час і отримати таблицю результатів, яка містить прізвища і оцінки учнів.

Гейміфікація у дистанційному навчанні є виграшною стратегією для забезпечення захоплюючого досвіду навчання. Це універсальний підхід, і його застосування допоможе покращити результативність освітнього процесу у дистанційному форматі. Упровадження вчителем гейміфікації в освітній процес починається з перших вдалих спроб. Якщо вчитель зможе освоїти хоча б декілька ігрових методик і запровадити їх у дистанційне навчання – це буде нескінченний процес його творчості та пошуку різноманітних ігрових інструментів. Наразі існує безліч сайтів, які пропонують рішення для розробки гейміфікованого контенту.

Список використаних джерел

1. Pandey A. How Can You Combine Mobile Learning And Gamification To Create High Impact Training? URL: <https://www.eidesign.net/how-can-you-combine-mobile-learning-and-gamification-to-create-high-impact-training/>
2. Pandey A. 6 Killer Examples Of Gamification In eLearning (Updated In 2020). URL: <https://elearningindustry.com/6-killer-examples-gamification-in-elearning>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБОМ ПРОЄКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ

Ткаченко Л. М.

Сучасні тенденції розвитку суспільства, міжнародне співробітництво, нові вимоги до фахової передвищої освіти вимагають принципово нового підходу до підготовки професійно-педагогічних кадрів. Одним із основних завдань педагогічних закладів фахової передвищої освіти є модернізація системи освіти шляхом упровадження раціональних підходів до реалізації продуктивних технологій у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на засадах творчості та практичності. Актуальність освітньої тенденції зумовлена тим, що сучасне суспільство потребує непересічної, яскравої, творчої особистості, яка особисто визначає пріоритети свого розвитку, прагне до постійного самовдосконалення, розвитку себе як особистості та професійної діяльності, є здатною до продукування нових ідей, прийняття нестандартних рішень у складних ситуаціях. Підготовка такого фахівця дошкільної освіти потребує впровадження в освітній процес нових педагогічних технологій, що сприятимуть формуванню компетентного педагога-вихователя.

Проблема підготовки педагога нової генерації привертає увагу багатьох дослідників (В. Андрущенко, В. Бондар, Н. Гузій, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Л. Кондрашова, В. Кузь, С. Сисоєва, О. Шевнюк). Науковці стверджують, що майбутні фахівці повинні бути носіями цих технологій і компетентно їх реалізовувати в освітній практиці.

У сучасній педагогічній науці та практиці, значна увага приділяється проблемі професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, а саме: сутності компетентнісного підходу (А. Богуш); формуванню професійної компетентності вихователів в умовах упровадження ступеневої підготовки (Г. Беленька); формуванню художніх і конструктивних умінь (Н. Голота); моніторингу якості професійної підготовки (Е. Карпова); сутності художньо-педагогічної підготовки (Г. Підкурманна); готовності майбутніх вихователів до естетичного

виховання дошкільників засобами українського народного декоративного мистецтва (О. Поліщук). Учені наполягають на необхідності зміни технологічних основ підготовки фахівців галузі дошкільної освіти. Аналіз педагогічних спостережень переконує, що творча складова професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти представлена комплексом педагогічних дій, що забезпечують їхню підготовленість до професійно-практичної творчої діяльності [2].

Слід зазначити, що більшість науковців основними положеннями концептуальних засад формування компетентності сучасного вихователя із застосуванням діяльнісного підходу вважають: моделювання реальних умов діяльності; створення чітко визначених мотивів та професійних цілей; здійснення самостійної проектної діяльності, скерованої на реалізацію проектних завдань програм; професійна співпраця у колективі; створення умов для розвитку особистості, її здатності до розробки власної стратегії професійної самореалізації та самовизначення.

Моделювання педагогічних ситуацій – це вид діяльності, що є способом пізнання оточуючого світу [1]. Педагогічні ситуації є найбільш ефективним прийомом навчання, оскільки введення ігрового елемента на заняттях з педагогіки викликає інтерес до освітнього компонента, сприяє швидкому засвоєнню нового матеріалу та формуванню практичних навичок поведінки в ігровій обстановці. Вивчення фахових освітніх компонентів стає захоплюючим та приносить моральне задоволення.

Професійно-педагогічні ситуації – це спеціально відібрані типові педагогічні ситуації, які можуть виникнути в реальній професійній дійсності, вимагають від майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здатності застосовувати набуті психолого-педагогічні знання, засвоєні педагогічні вміння та навички, сучасні методологічні підходи, концептуальні ідеї, гнучкі інноваційні засоби та методи з метою аналізу стану та прийняття рішення щодо необхідності певних заходів, спрямованих на отримання продуктивного результату у вигляді позитивних новоутворень в особистісній сфері дитини, та таких, які викликають у неї потребу в саморозвитку та самовдосконаленні. Доцільним є використання інформаційних проєктів, спрямованих на збір інформації про об'єкти, явища, аналіз та узагальнення фактів.

Проєктування професійно-педагогічних ситуацій дозволяє врахувати особливості здобувачів освіти, їх інтереси, розширює контекст діяльності, виступає ефективним засобом створення мотиву до реалізації діючого підходу до навчання, коли в центрі уваги знаходиться майбутній фахівець зі своїми інтересами і потребами.

Список використаних джерел

1. Максименко Н. Б.; Салига Н. М. Моделювання педагогічних ситуацій у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів закладів

вищої освіти. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34537> (дата звернення 03.11.2022).

2. Трофаїла Н. Д. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України URL: <http://surl.li/dosfo> (дата звернення 02.11.2022).

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ткаченко Н. Г., Корсікова К. Г.

Кожному цивілізаційному періоду людства відповідає побудова адекватної системи освіти. На сьогодні актуальною проблемою еволюції середовищного підходу у вищій освіті є управління розвитком культурно-освітнього середовища закладу вищої освіти з урахуванням глобальних змін, тенденцій національних систем вищої освіти, стратегій розвитку закладів вищої освіти у конкурентних умовах.

Такі глобальні тенденції розвитку людства, як інтеграція та інтернаціоналізація, інформатизація суспільних процесів, технологічні мега тренди, що змінюють фізичний, цифровий, біологічний світ, та довголіття орієнтують розвиток національних систем вищої освіти до гарантії якості вищої освіти нового рівня, формування у здобувачів освіти актуальних навичок та компетентностей. Загалом тема організації, проектування та конструювання культурно-освітнього простору на сьогоднішній день є досить актуальною, такою, що активно обговорюється в наукових колах вітчизняних і зарубіжних учених та безпосередньо пов'язана з проблемою управління освітою.

Культурно-освітній простір у контексті Болонського процесу та глобалізації освіти, розглянуто в роботах М. Добриніна, Н. Касярум, О. Рябоконт, В. Сапогова, В. Сенашеєнко, В. Чепак.

У контексті проблематики академічної мобільності та якості освіти поняття культурно-освітнього простору використовують Л. Косогорова, К. Красікова та іншими. Серед наукових праць педагогічного характеру, автори яких звертаються до висвітлення різноманітних сторін освітнього простору навчального закладу, слід згадати твори С. Анікіна, Т. Годіної, Ю. Драгнєва, І. Захарової, І. Пчелінцевої, В. Новікової, Є. Смірнєвої-Трибульської, А. Д. Цимбалару та ін.

Зазначимо, що провідною діяльністю здобувачів освіти є професійне навчання, або його поєднання з трудовою діяльністю. За допомогою навчання у вищій школі молодь досягає необхідної для професійної діяльності компетентності, освоює норми професійної субкультури, підвищує свої адаптаційні можливості, формує уявлення про бажаний спосіб життя. Поєднання роботи та навчання може сприяти освоєнню професійних

ролей (у випадку роботи за фахом) або чинити негативний вплив (у разі великих тимчасових витрат на діяльність не за фахом).

Культурно-освітнє середовище володіє великою мірою складності, оскільки має декілька рівнів – від федерального, регіонального до основного свого першоелемента – освітнього середовища конкретного закладу освіти.

Заклад вищої освіти в сучасному українському суспільстві виконує цілу низку культуротворчих функцій: залучення людини до досягнень культури, трансляція цих досягнень; проникнення у внутрішню структуру особистості пануючих у суспільстві норм, ціннісних орієнтирів, стандартів поведінки і певної життєвої позиції, що формується у процесі навчання і освіти молоді; диференціація і відбір молоді відповідно до індивідуальних потреб та інтересів, запитів і можливостей, професійної орієнтації і підготовки; ЗВО є важливим каналом соціальної мобільності, який не тільки передає соціальний статус від покоління до покоління, але й змінює його; заклад вищої освіти пов'язаний з досвідом і знаннями, накопиченими поколіннями, і в цьому контексті є важливим детермінантом суспільства; ЗВО пов'язаний з продукуванням і розповсюдженням різноманітних наукових, культурних і суспільно-політичних ідей.

Таким чином, культурно-освітнє середовище закладу вищої освіти розглядаємо як форму трансляції розширеного відтворення культурних норм, цінностей, ідей, як простір генерування суспільної ідеології, яка разом з її носіями перетворюється в культурі, як спосіб підготовки людини до оптимального існування в соціумі.

Основними напрямками, які сприяють активізації творчих здібностей здобувачів освіти в культурно-освітньому середовищі є: залучення їх до цінностей культури; створення умов для розвитку молоді людини як суб'єкта культури; допомога здобувачам освітнім у розвитку творчого потенціалу, здібностей, самореалізації у закладі вищої освіти, майбутній професії.

Теоретичний аналіз дав змогу висунути передбачення про те, що розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців в культурно-освітньому середовищі закладу вищої освіти може визначатись за таких умов:

1. Наявність комплексу загальних рис творчої особистості: ерудованості, почуття нового, гнучкості і широти мислення, активності, волі, розвиненого уявлення.

2. Розширення самоосвітніх і самоконтролюючих підходів до пізнання здобувачам освітими нових знань.

3. Самоаналіз як один з основних умов ефективності процесу організації самостійної роботи у вищій школі.

Слід відзначити, що самоаналіз є невід'ємною частиною підготовки майбутнього фахівця до самостійної професійної діяльності і потребує обов'язкового педагогічного керівництва на початку професійного становлення здобувача освіти з поступовим переходом цього керівництва до опосередкованого залежно від індивідуальних особливостей професійної

підготовки кожного здобувача освіти. Самоаналіз дозволяє оцінити майбутнім фахівцям якість власної майстерності та виявити шляхи її професійного самовдосконалення, що, в свою чергу, сприяє реалізації індивідуальних можливостей та творчого потенціалу кожного фахівця в майбутній професійній діяльності. Отже, ми вважаємо, що здатність до культуротворчості можна визначити як синтез властивостей і особливостей особистості.

Важливою ознакою культуротворчості є її гармонійність, що обумовлюється дотримання таких критеріїв: усвідомлення і здатність особистості здобувача освіти орієнтуватись в навчальній діяльності; самооцінка, самоаналіз та ідентифікація себе в цій діяльності; естетична оцінка, що викликає почуття радості і задоволення. Культуротворчість як явище об'єктивної дійсності, зумовлена сукупністю соціально-економічних, суспільно-політичних, етичних факторів, що включає когнітивний, практично-поведінковий, аксіологічний, особистісний компоненти.

Культуротворча особистість – соціально-активна особистість, в основі якої закладені найважливіші психолого-культурні лінії людських відносин: гуманність, рефлексивність, свобода, відповідальність, захищеність, гнучкість, впевненість в собі, емпатія та ін.

Виховання культуротворчої особистості здобувача освіти – цілеспрямований персоніфікований вплив, заснований на єдності соціально організованого освітнього процесу і реального життєвого досвіду щодо формування свідомої установки на культуротворчість в процесі життєдіяльності при використанні певних методів, прийомів і форм, поєднуючи їх з самовихованням.

Отже, як висновок, зазначимо, що проблема осмислення просторових вимірів буття культурно-освітнього простору завжди буде актуальною і затребуваною, адже саме освіта є унікальною проекцією людського погляду в світовий простір, вектором його розуміння, моральною фабулою трактування, духовним аспектом відчуття і бачення. У єдиному просторово-часовому континуумі відбувається і становлення сучасного світового суспільства як нової історичної реальності, здійснюється кардинальне перетворення людської діяльності, що має всеохоплюючий і синхронний характер.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАТИВНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ВАДАМИ ЗОРУ

Топольницька Ю. С.

В умовах сьогодення Україна переживає великі зміни в реформуванні системи освіти з метою європейської інтеграції. Практичного застосування набуває Болонський процес, концепцію якого реалізують викладачі середніх та вищих закладів освіти. Керуючись засадами Болонського процесу українські педагоги активно впроваджують технологію ситуативного або усного підходу, розроблений Г. Палмером, А. Хорнбі та іншими методистами Великої Британії в кінці ХХ сторіччя під назвою «Structural Situational Approach and Situational Language Teaching».

Основний принцип ситуативного навчання зумовлюється ситуативною презентацією нового матеріалу, а також організацією тренувальних і практичних завдань в межах певних мовленнєвих ситуацій. Г. Палмер як засновник даного методу виділяв три етапи опанування іноземної мови: сприйняття нового матеріалу, первинне закріплення його у пам'яті під час тренувальних вправ і практичне застосування мовного матеріалу для формування мовленнєвих умінь. Але сучасні викладачі добре розуміють, що без зацікавлення та мотивації дітей нового покоління, ефективність використання ситуативного підходу в його класичному розумінні буде не високою. Адже в умовах інклюзивного навчання всі діти мають засвоїти програмовий матеріал, незважаючи на особливості їх потреб та індивідуального розвитку. Це означає, що викладач має забезпечити комфортні умови освітнього простору для кожної дитини. Треба зазначити, що найбільш розповсюдженою проблемою зі здоров'ям сучасних дітей є різні вади зору. З метою полегшення сприйняття нового матеріалу та ефективної організації практичної діяльності вищезазначеної категорії дітей викладачі виконують ряд умов: використання аудіо, відео супроводу на всіх етапах заняття; надання переваги умовно- комунікативним вправам усного характеру; дотримання гігієнічних вимог при виготовленні наочного демонстраційного матеріалу; наявність роздаткових індивідуальних засобів навчання з вибором оптимального шрифту і формату. Для успішного вирішення мовленнєвих задач в межах заняття педагоги активно поєднують ситуативний підхід як форму організації засвоєння нового матеріалу з інтерактивними методами навчання як способами організації навчальної діяльності здобувачів освіти.

У своїх дослідженнях українська вчена О. Пометун наголошує на тому, що навчання засобами інтерактивних методів необхідно організовувати на моделюванні життєвих ситуацій, активному використанні рольових ігор, організації спільного розв'язання проблемних ситуацій тощо [4, с. 15].

З огляду на вищезазначені аргументи метою нашого дослідження є успішне опанування іноземною мовою всіма здобувачами освіти згідно з чинними програмовими вимогами, а також реалізація чотири єдиної мети курсу «Іноземна мова», а саме: розвиток критичного і творчого мислення, формування мовленнєвих умінь всіх видів комунікативної діяльності оволодіння на продуктивному рівні засобами нестандартних мовленнєвих ситуацій; розвиток ключових та предметних компетентностей, здійснених за допомогою інтерактивних технологій, а саме, «Два – чотири – всі разом», робота в парі та в групі, «Інтерв'ю» тощо; формування інклюзивного толерантного колективу.

Наприклад, під час вивчення теми «Спорт у моєму житті» зі здобувачами освіти 10 класів або студентами 1 курсів закладів передвищої фахової освіти доцільно буде організувати етап заняття «Warm Up» у вигляді роботи в групі за аудіо-текстом «How Healthy Are You?» [5, с.128].

Викладач повідомляє завдання: «Now you will have a contest. Listen to the interview and fill your tables with appropriate items. Перша група обирає твердження для першої колонки за змістом аудіо тексту, Друга група – для другої колонки. Для запобігання перенапруження очей дітей завдання можна організувати парами.

DO/ DOES	DON'T/ DOESN'T
smokes	eat 5 portions of fruit and vegetables a day
feels stressed	exercise 3 times a week
Sleeps 7 hours every night	relax
has cereal for breakfast	drink a liter water a day
	enjoy hobbies
	have social life

Після обговорення змісту таблиць можна організувати фронтальну бесіду- інтерв'ю за питаннями аудіо-інтерв'ю в режимі Student 1 to Student 2 «I Address My Question To...».

На етапі тренування з метою підготовки до мовленнєвої діяльності ефективним інтерактивним методом буде «Два – чотири – всі разом» у межах заданої непередбаченої ситуації- діалогу.

Викладач говорить: «You will get a situation to read it and write you advice to cope the problem».

<p>A: I smoke and I want to give up! It has negative impact on my health.   B: Of course, you should. It's trendy to be sporty and healthy now.   A: I've already tried, but some of my friends smoke and I worry what they think about me...   B: You should...</p>
<p>A: I love fast food! I attend a gym 3 times a week to be fit and sporty but my coach wants me to keep healthy diet.   B: I am not sure it is great choice to eat fast food   A: I am ready to do sports 4 times a week. Will it work?   B: You should...</p>

<p>A: I take a pride being a player in a school basketball team. But sport competitions often interfere with my schoolwork. I worry about my future.</p> <p>B: Aren't you sure you will be a professional sportsman?</p> <p>A: In fact I want to be an English teacher.</p> <p>B: You should...</p>
<p>A: I am an athlete. My passion is track and field. I am good at relay. But my social life is poor because I have no time to make friends.</p> <p>B: Do you feel lonely?</p> <p>A: Yes, I do. I feel sad at weekends and summer holidays.</p> <p>B: You should...</p>

Тренувальні лексико - граматичні вправи для розвитку граматичних навичок з теми «The Present Tenses» доцільно організовувати в межах певної ситуативного контексту. Наприклад, текст «Christine Ijeoma Ohuruogu», завдання: «Look through the text. Put questions to the underlined sentences. Mention their tenses».

Christine Ijeoma Ohuruogu, (born 17 May 1984) is a British track & field athlete, she specialises in the 400 metres, the event for which she is a former Olympic, World & Commonwealth champion. The Olympic champion in 2008, & silver medalist in 2012, she is a double World Champion, as she has won the 400 m at the 2 World Championships. She has also gained six World championship medals in the women's relay as part of the Great Britain & Northern Ireland team & bronze Olympic medals with the women's relay.

This is her interview. She tells about her way from school age to Olympic Games.

I have been attending St. Edwards Church of England School since nine years. It is a good school, & helps its students to expand their horizons. There is a good set up, with good facilities & a very competent PE staff. Classes end at 14.30 and after that students have time for extra-curricular activities. Students of English schools are eager to do sports. They have been training for hours to play hockey, netball, tennis on the Sports Day. It is a great honor to wear school team T- shirt.

На етапі практичного тренування усного зв'язного мовлення напівтворчого рівня за нестандартною ситуацією доцільно організувати роботу в парах, де перший здобувач освіти бере інтерв'ю за поданими питаннями, а другий – відповідає. Для дітей з вадами зору оптимальним буде відповідати на озвучені питання. З метою розширення мовленнєвого діапазону використання даного завдання доцільно запропонувати переказати відповіді другого учасника діалогу першим в формі монологу в режимі «Look And Say».

Interviewer's name _____	Interviewee's name _____
Questions:	Answers:
1. Have you being got about some sport seriously since your childhood?	
2. Are you following some sportsman career ? Why?	

3. What activity makes you feel amazing?	
4. Is sport or other hobby interfering your studying?	
5. Have you forgone your homework because of sport training?	

Для розвитку навичок аудіювання можна використати мотиваційне відео «Arnold Schwarzenegger's Most Inspiring Speech» [7] з подальшим обговоренням змісту відео з використанням «Key Phrases»: «Work hard to.... Organize your day to... Follow your goal to... Find time to improve your physical or mental skills to...».

На етапі когнітивної рефлексії ефективним буде організація обговорення «My motto is...because...».

Підводячи підсумки нашого дослідження можемо зробити висновки, що регулярне використання ситуативного підходу в поєднанні з інтерактивними методами вирішує не тільки практичні цілі курсу іноземної мови, але й виховує толерантне ставлення здобувачів освіти один до одного, створює внутрішню позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови, дає можливість кожній дитині відчувати себе значимою та цінною в колективі, адже виконання спільних завдань робить колектив згуртованим, дружним і терпимим один до одного. Під час таких занять діти дізнаються один про одного більше інформації, розуміють, що вони всі різні, але в цьому і полягає унікальність і цінність кожної особистості в їхньому колективі, навчальному закладі, державі і світі в цілому.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: (посібник для працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів). Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. 116 с.
2. Довідник вчителя англійської мови / Упоряд. Т. Михайленко, І. Берегова. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2004. 128 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Пометун О. Навчаємо по-іншому: [посібник для викладачів професійнотехнічних училищ]. Київ, 2008. С. 14-15.
5. Miles Craven Listening Extra – Cambridge, 1991. P.171.
6. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching – Cambridge, 2004. – P.140.
7. https://www.youtube.com/watch?v=djPnKNhg1B4&t=78s&ab_channel=Damir12345

АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Турукіна О. В. Овчаренко Л. В.

ЮНЕСКО визначає інклюзивне навчання як «процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі».

Враховуючи це, держава повинна підготувати власну освітню систему до запровадження задекларованих принципів, що само по собі представляє дійсний «виклик» для сталої системи початкової мистецької освіти, яка набула досить класичного консервативного характеру за радянських часів та орієнтувалася, перш за все, на виховання майбутнього професіонала в різних видах мистецтва. Особи з особливими освітніми потребами не сприймалися як перспективні здобувачі спеціалізованої мистецької освіти.

Єдиним можливим варіантом здобуття освіти для осіб, які мають порушення фізичного чи психічного розвитку, були спеціалізовані школи для людей, що мали окремі вади розвитку.

Доступність якісної освіти є вагомою складовою та передумовою забезпечення прав та рівних можливостей у житті кожної дитини, а відтак і однією з базових цінностей, що їх відстоює ЮНІСЕФ в усьому світі.

В той час, як Україна робить кроки на шляху до реформування системи освіти, ЮНІСЕФ щиро вітає ініціативи, націлені на подолання архітектурних, психологічних та законодавчих бар'єрів на шляху до побудови сучасних громад дружніх до дітей, відкритих та зручних для найширшого громадського загалу з особливою увагою до його найуразливішої частини. Ми пишаємось тим, що маємо надійних партнерів в українському уряді, відданих благородній справі забезпечення прав дітей.

Актуальним для мистецьких шкіл стає забезпечення нормативно-правового супроводу для всіх учасників освітнього процесу питань з охорони праці та безпеки життєдіяльності в інклюзивній мистецькій школі. Відомо, що навчання в інклюзивних класах здійснюється за типовими навчальними планами, програмами, підручниками та посібниками, рокомендованими Міністерством освіти і науки для загальноосвітніх та, у разі потреби, спеціальних закладів загальної середньої освіти.

Відмова у зарахуванні дітей із особливими освітніми потребами до закладу освіти за наявності рекомендацій інклюзивного ресурсного центру (ІРЦ) та бажання батьків неприпустима. У разі потреби, відповідно до індивідуальних особливостей дитини, стану її здоров'я, наприклад, у штатні розписи закладів загальної середньої освіти, у яких відкриті класи з інклюзивним навчанням, вводиться посада асистента вчителя відповідно до Типових штатних нормативів ЗЗСО.

Передумовою в забезпеченні успішності навчання дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти є індивідуалізація

навчально-виховного процесу. Індивідуальне планування навчально-виховного процесу має на меті: розроблення комплексної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами, що допоможе педагогічному колективу закладу пристосувати середовище до потреб дитини; надання додаткових послуг та форм підтримки у процесі навчання; організацію спостереження за динамікою розвитку учня.

Отже, така нормативно-правова регламентація ще очікує мистецьку школу. Але, незважаючи на це вже зараз в умовах впровадження освітнього процесу з «інклюзивним учнем» важливою складовою стає дотримання нормативно-правових документів з охорони праці і безпеки життєдіяльності для системи мистецької освіти. До таких документів належать: Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти; Методичні матеріали щодо організації навчання і перевірки знань, проведення інструктажів з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності; Положення про розробку інструкцій з охорони праці; Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці тощо.

Особливо хочеться звернути увагу на інструкцію з охорони праці (викладача, вчителя, асистента та інших) по інклюзивній освіті, в якій зазначені вимоги до працівників закладу; вимоги безпеки перед початком, під час і після закінчення роботи, в аварійних ситуаціях. Зазначені нормативні документи стануть підґрунтям для безпеки під час організації освітнього процесу, в якому задіяні діти з особливими освітніми потребами та педагогічні працівники.

ДО ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Федусенко М. О., Червоненко К. С.

Навчання у закладі вищої освіти виступає важливим етапом життя молоді людини, що, на шляху до опанування професійною діяльністю та набуття професійного досвіду, може бути ускладнений проблемою адаптації студентів-першокурсників.

Протягом першого року навчання у закладі вищої освіти студенти потрапляють у нові соціальні умови, що передбачають знайомство з новими людьми, формами діяльності, особливим діловим та міжособистісним спілкуванням, новими напрямками змістового дозвілля, умовами навчання та проживання тощо. Зміна соціальних вимог та недостатня психологічна готовність студентів-першокурсників до нових умов може викликати проблеми їх адаптації та соціалізації. Відповідно, перед закладом освіти постає важливе завдання щодо створення умов для ефективної адаптації першокурсників до нового соціального простору освітнього закладу.

Аналіз наукової літератури вказує на те, що проблеми адаптації студентів-першокурсників у закладах вищої освіти неодноразово ставали предметом дослідження вітчизняних науковців: О. Агаркова, І. Андрійчук, С. Вітвицької, О. Глівінської, В. Грушевського, М. Дідух, Ю. Зарюгіної, Т. Йопи, Н. Мирончук, В. Овсяннікова, А. Остапова, Т. Спіріної, С. Фурдуй та інших.

Дефініція «адаптація» запозичена з латинської мови та означає «пристосування». В контексті адаптації студентів-першокурсників її можна трактувати як «процес входження в нове соціальне середовище, засвоєння та відтворення соціальних норм та цінностей, притаманних цьому середовищу, оволодіння відповідними ролями та функціями» [3, с. 183].

Серед основних труднощів адаптації студентів-першокурсників до умов закладів вищої освіти дослідники (С. Вітвицька, О. Глівінська, С. Фурдуй) виділяють: хвилювання щодо переходу від шкільного до дорослого життя; невпевненість у правильному виборі професії; відсутність психологічної підготовки до самостійного життя; недостатність сформованості вмінь саморегуляції поведінки і діяльності; налагодження оптимального режиму праці й відпочинку; зміни у побуті і самообслуговуванні; невміння організовувати та здійснювати самостійну роботу; входження в новий колектив; пристосування до нового освітнього закладу; зменшення спілкування з представниками попереднього оточення; недостатність сформованості самоконтролю й самоорганізації тощо.

Традиційно виділяють три види адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у закладі вищої освіти: 1) формальну, яка передбачає пізнавально-інформаційне пристосування до норм і правил закладу освіти; 2) дидактичну, яка стосується можливостей використання інтелектуального потенціалу студентів; 3) соціально-психологічну, спрямовану на внутрішню інтеграцію та ідентифікацію студентів-першокурсників до студентського середовища, прийняття його норм, правил, цінностей, форм взаємодії тощо [2].

Зосередимо свою увагу на розгляді проблеми соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників до умов закладу вищої освіти та способів її оптимізації.

Соціально-психологічна адаптація передбачає пристосування студента-першокурсника до студентської групи, налагодження позитивних взаємовідносин в ній, формування власного стилю поведінки з урахуванням групових норм й цінностей. Процес адаптації залежить від індивідуальних психологічних особливостей людини, її ставлення до навколишнього світу та до себе, рівня моральної готовності.

Ми погоджуємося з думкою О. Глівінської та Н. Мирончук, що для успішної соціально-психологічної адаптації першокурсника важливо сприяти «розвитку особистісних якостей та індивідуальності, впевненості у собі, вимогливості до себе, самоактуалізації; навчити довіряти собі, спиратися на

власну думку, здійснювати самооцінювання; критично ставитися до себе» [1].

Серед основних засобів оптимізації соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників пропонуємо: індивідуальні та групові зустрічі з психологом та соціальним педагогом («Моя особистість», «Особистість і група», «Я і соціальні цінності» та ін.); проведення кураторських годин («Знайомство», «Як ефективно навчатися у ЗВО», «Пристосування до ЗВО: проблеми та шляхи вирішення» та ін.); тренінгові заняття та вправи («Подолання стресу», «Я і мої одногрупники», «Моє нове життя» та ін.); організований педагогічний супровід; індивідуальну роботу з куратором тощо. Запропоновані заходи сприятимуть подоланню психологічного бар'єру між особистістю та новим соціальним середовищем й формуванню адаптаційних можливостей особистості.

Одним з ефективних засобів адаптації студентів-першокурсників виступає соціально-психологічний тренінг, перевагами якого є активна взаємодія між студентами та тренером; набуття учасниками важливих знань, та умінь щодо самопізнання; активізація їх досвіду; формування особистісних якостей учасників, навичок спілкування та взаєморозуміння; корекція відносин між ними; зниження тривожності, занепокоєння тощо. Тренінгові заняття дозволяють студентам-першокурсникам оволодіти соціально-психологічними знаннями, отримати досвід аналізу ситуацій спілкування, сформувані важливі для комунікації вміння та навички, зрозуміти мотиви поведінки оточуючих, навчитися толерантності й розумінню себе та інших тощо.

Отже, створення умов для оптимізації процесу адаптації студентів-першокурсників виступає важливим завданням закладу вищої освіти, вирішення якого передбачає пошук та впровадження ефективних засобів (зустрічей з психологом й соціальним педагогом, кураторський супровід, організовані індивідуальні бесіди та тренінгові заняття та ін.), спрямованих на формування адаптаційних можливостей особистості та умінь щодо подолання різних психосоціальних бар'єрів.

Список використаних джерел

1. Глівінська О., Мирончук Н. Особливості адаптації студентів перших курсів до навчання у ВНЗ. *Професійна підготовка фахівців у системі неперервної освіти* : збірник наукових праць / за заг. ред. д. п. н., проф. С. С. Вітвицької, к. п. н., доц. Н. М. Мирончук. Житомир, 2015. С. 209–215.

2. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: Навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 128 с.

3. Спіріна Т. П., Зарюгіна Ю. Є. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ «KICKBOXING-TRAMPOLINE» У ПРОЦЕСІ ОЗДОРОВЧО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Фоменко О. В., Лесніков Ю. Г.

Останні роки терміном «оздоровчий фітнес» позначається сукупність різних видів рухової активності, які сприяють підвищенню фізичного стану тих, хто займається. Раціональне застосування доступних та ефективних засобів фітнесу, які мають вибіркового впливу на організм багато у чому забезпечує досягнення мети фізичного виховання молоді – сприяння підготовці сильної, здорової, гармонійно розвиненої людини за для майбутнього повноцінного життя.

Практичним проявом фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні є різні фітнес-програми як форми рухової активності, спеціально організованої в рамках групових або індивідуальних занять. Вони можуть мати оздоровчу спрямованість – це зниження ризику розвитку захворювань, досягнення й підтримка певного рівня фізичного стану, а також переслідувати цілі, пов'язані з розвитком рухових здібностей щодо рішення рухових і спортивних завдань на достатньо високому рівні.

Фізичний фітнес являє собою досягнення оптимального фізичного стану в результаті виконання різних фітнес-програм з використанням спеціально організованих форм рухової активності вибіркового спрямованості [2; 4].

На сучасному етапі розвитку фітнес технологій, існує велика кількість фітнес-програм аеробної спрямованості. Також серед них є види і бойових мистецтв. Це такі як тай-бо, кі-бо, тай чі, тхеквондо, бокс-аеробіка, кара-т-аеробіка та інші.

Наприклад, техніки тай-бо та кі-бо дуже схожі між собою і відрізняються лише тим, що тай-бо поєднує в собі аеробіку та бойові мистецтва, а кі-бо – це танцювальний бій (замість аеробіки тут представлені хореографічні елементи) [1; 3].

«Bungee fitness» – це один з напрямків фітнесу, процес тренування проходять з використанням еластичного тросу. На такому тросі виконують силові й танцювальні вправи. «Bungee fitness» з'явився не так давно. На жаль, в Україні він ще маловідомий і на сьогодні є тільки два зали для занять цим видом фітнесу. Він сучасний і цікавий але займатися ним можуть далеко не всі через складні акробатичні вправи які виконують жінки та чоловіки з високим рівнем фізичної підготовки на еластичному тросі.

Ці сучасні фітнес-програми дуже цікаві і корисні для здоров'я людини і популярні серед різних верств населення. Сьогодні кожна людина може

знайти себе любий вид рухової активності за смаком. На наш погляд дуже актуальним буде вирішення проблеми удосконалення фізичних якостей молодого покоління тому що в здоровому тілі – здоровий дух, дух здорової Української нації. Це наштовхнуло нас на думку щодо удосконалення процесу оздоровчо-тренувальних занять з юнаками старшого віку.

Однією з основних форм фізичного виховання молоді є організація оздоровчо-тренувальних занять, а саме інноваційних технологій, сучасних фітнес-програм (аеробіки, бодібілдінгу, бойових мистецтв та ін.) з метою ефективного вирішення проблеми оздоровлення української нації та удосконалення фізичних якостей за для подальшої реалізації своїх вмінь та навичок для майбутньої професійної діяльності [4]. Ці проблеми бентежили і сучасних науковців таких як Школа О., Жамардїй В. та ін.

Мета дослідження – впровадження методики «Kickboxing-trampoline» в процес оздоровчо-тренувальних занять старшого юнацького віку.

Досліджуючи ці фітнес-програми нами було проаналізовано переваги та недоліки цих методик. Тому ми вирішили створити нову методику фітнес занять «Kickboxing-trampoline» яка буде доступна кожному. Це комплекс спеціальних вправ з елементами кікбоксінгу зі стрибками на батуті який сприятиме розвитку та удосконаленню таких фізичних якостей, як: сили, спритності та координації рухів.

Пропонуємо методику «Kickboxing-trampoline».

Підготовча частина (тривалість – 15 хвилин). Перед початком тренувань інструктор або тренер обов'язково повинен провести інструктаж з тими хто займається з правил поведінки та безпеки на оздоровчо-тренувальних заняттях.

У підготовчій частині використовуються загальнорозвиваючі вправи в русі, на місці від найпростіших до більш складних. Різні варіації аеробних вправ у поєднанні з підводячими вправами з елементами кікбоксінгу для необхідного розігріву м'язів та підготовки організму до виконання спеціальних рухів в основній частині. Пропонуємо виконати комплекс з 10-12 вправ коловим методом тривалістю 15-30 секунд на кожную вправу: біг (у русі, на місці); вправа «Бьорпі»; стрибки на скакалці; різні види стрибків на гімнастичній лавці; діагональні скручування тулуба в різні сторони; вправа «пістолет», віджимання рук в упорі лежачі від підлоги, віджимання рук в упорі лежачі від підлоги на кулаках, віджимання зі стрибками, віджимання з лясканням у долоні.

Після комплексу вправ відновлюємо дихання; готуємося до основної частини.

Основна частина (тривалість – 35 хвилин).

Для початку виконуємо прості вправи з кікбоксінгу на підлозі, коли вправи засвоюють до автоматизма тоді виконують їх в стрибках на батуті.

Для відпрацювання кожного удару 15-30 секунд.

Удари ногами: фронт-кік – прямий удар який виконується по черзі рукою чи ногою; лоу-кік – круговий удар гомілкою у стрибку в стегно

противника; бэк-кік – задній удар; джампинг-кік – удар в стрибку; кресент-кік – зворотний боковий удар; раунд-кік – круговий удар, зазвичай у голову; сайд-кік – боковий удар; экс-кік – удар зверху;

Удари руками: аперкот – удар знизу лівою або правою рукою; джеб – прямий удар по черзі правою та лівою рукою; свінг – довгий боковий удар; хук – короткий боковий удар лівою або правою рукою в голову [5].

Заклучна частина (тривалість – 10 хвилин).

На цьому етапі інтенсивність заняття поступово зменшується в тренування включають повільний біг, ходьбу та дихальні вправи які виконують на підлозі. Потрібно приділити увагу правильному диханню. Якщо спортсмен не буде дотримуватися цього правила, він стане швидше втомлюватися, а ефективність занять зменшиться.

Методика спеціальних вправ «Kicboxing-trampoline» запропонована для старшого юнацького віку в процесі оздоровчо-тренувальних занять та для поліпшення спортивних результатів в кікбоксінгу. Ця методика дає можливість краще відпрацьовувати удари в кікбоксінгу, розвивати такі фізичні якості як силу, швидкість, спритність та координацію рухів. За рахунок виконання цих вправ на батуті удосконалюються технічні та тактичні дії в кікбоксінгу які у подальшому можуть вплинути на кращий результат у спарінгах.

Список використаних джерел

1. Оздоровчий фітнес у сучасному суспільстві: монографія / Л. Я. Чеховська. Львів: ЛДУФК ім. І. Боберського, 2019. 296 с. ISBN 617-7336-54-8
2. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу: навч. посіб. / [авт. кол.: Ю. І. Беляк, І. Б. Грибовська, Ф. В. Музика та ін.]. Львів: ЛДУФК, 2018. 208 с. ISBN 617-7336-33-3.
3. Фізичне виховання. Фітнес: навч. посіб. / Н. Ю. Довгань, К. О. М'ясоєденков, М. Ю. Короп; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 415 с.: іл., табл. Бібліогр.: с. 366-385 (246 назв). ISBN 978-966-629-812-9.
4. Zhamardiy V., Shkola O., Okhrimenko I. et al. (2020). Checking of the methodical system efficiency of fitness technologies application in students' physical education. *Wiadomości Lekarskie*, tom LXXIII; nr 2, 332–341.
5. <http://ru.sport-wiki.org/vidy-sporta/kikboksing/>

ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: СОЦІАЛЬНИЙ, ПЕДАГОГІЧНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Фролова Д. О.

У сучасних реаліях в Україні актуальним стає питання запровадження у суспільстві гендерно-чутливого підходу. В першу чергу це необхідно для забезпечення принципів гендерної рівності та демократичності. Також слід враховувати той факт, що наше суспільство прагне соціальної справедливості, що є одним із головних факторів розвитку сталого суспільства.

Гендерно-чутливий підхід певним чином впливає на вибір молоді людини життєвого шляху. Руйнівну силу мають гендерні стереотипи. Наприклад, сюди можна віднести розподіл професій на «жіночі» та «чоловічі». Часто фактором вибору майбутньої професії саме цей стереотип відіграє головну роль.

Саме тому застосування гендерно-чутливого підходу в освіті є актуальною проблемою сьогодення.

Питання гендерних стереотипів вже давно є актуальним серед зарубіжних дослідників. Так, наприклад, М. Calvanese вивчав гендерні стереотипи серед учнів початкової школи, Р. Campbell запропонував цікаві ідеї щодо гендерної рівності серед учителів та учнів, виявив гендерні відмінності між дівчатами та хлопцями, учення М. Favara спрямовані на вивчення впливу гендерних стереотипів на вибір старшокласниками майбутньої професії [5].

Серед вітчизняних науковців цікавими вбачаємо ідеї С. Гришак, О. Шниривої, Т. Говорун, які вивчали основи гендерної соціалізації.

Важливим питанням в освіті є гендерна нерівність у шкільних підручниках. Ця проблема наразі є актуальною та вивчається такими вченими, як Т. Дрожжина, О. Малахова, О. Марущенко, Я. Салахова, В. Селіваненко, О. Дубовик, Г. Єрко, Н. Забуга, Н. Михайловська [8].

Мета дослідження – науково-теоретичне обґрунтування гендерно-чутливого підходу в сучасній освіті, виділення соціального, педагогічного та психологічного аспектів гендерно-чутливого підходу в сучасній освіті.

Для побудови сучасного та демократичного суспільства важливим компонентом є впровадження гендерної рівності в усіх аспектах життя, включаючи в освіті.

Організація Об'єднаних Націй визначила, що інтеграція гендерного підходу – це процес оцінювання наслідків жінками та чоловіками здійснення будь-якого заходу, враховуючи законодавство, стратегічну політику та програми в усіх сферах та на всіх рівнях [5].

За ініціативи Олени Зеленської 11 вересня 2020 року Україна отримала офіційний статус учасниці «Партнерства Біарріц» – міжнародної ініціативи рівних прав і можливостей для всіх.

Саме Міністерство освіти і науки України стало одним із суб'єктів міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц». На основі цього було виділено наступне поняття гендерної чутливості.

Гендерна чутливість – це бачення проблем нерівності, дискримінації за ознакою гендеру у всіх різноманітних проявах; тобто здатність сприймати усвідомлювати та реагувати на будь які прояви сексизму, гендерної дискримінації та сегрегації.

Також в Україні було створено план заходів партнерства, який затверджено Урядом Міністерства освіти і науки України. У цьому плані визначено певні принципи гендерної рівності в освіті. Серед них – навчання дітей принципам рівності жінок та чоловіків в усіх аспектах життєдіяльності, розвиток публічного простору, заходи щодо запобігання насильству, однакова оплата праці в чоловіків та жінок, створення можливостей для чоловіків, які бажають піклуватись про своїх дітей [5].

В Україні була розроблена та затверджена Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. Головною метою даної Стратегії вважається зменшення нерівності жінок та чоловіків в усіх сферах життєдіяльності. Дана стратегія допоможе освітянам використовувати в своїй діяльності гендерно-чутливий підхід, який складається з трьох аспектів: соціальний, педагогічний та психологічний.

Соціальний аспект насамперед включає в себе набуття соціальних компетентностей. Якщо говорити про гендерно-чутливий підхід в освіті, то головною для здобувачів освіти слід вважати гендерну компетентність, тобто здатність здійснювати діагностичний гендерний аналіз балансу влади у стосунках між жінками й чоловіками, а також між самими жінками. Гендерний аналіз балансу влади між чоловіками та жінками дає можливість здобувачам освіти аналізувати причин соціальних проблем, пов'язаних з гендерною нерівністю [9].

Вважаємо необхідним виділити таке поняття, як гендерна соціалізація. Це процес впливів на особистість задля засвоєння нею норм, правил та установок поведінки відповідно до культурних уявлень про роль статей в суспільстві [6].

Саме у процесі гендерної соціалізації відбувається набуття гендерної компетентності.

У формуванні гендерної компетентності здобувачів освіти можна виділити наступні етапи:

- 1) набуття системи знань з питання гендерних відмінностей;
- 2) розвиток аналізаторських умінь щодо ситуацій гендерної нерівності;
- 3) практична діяльність щодо використання навичок гендерної компетентності.

У закладах освіти часто використовують статево-рольовий підхід до навчання та виховання. Статево-рольовий підхід полягає в традиційній системі поглядів на жінок та чоловіків в суспільстві залежно від їх соціальних та біологічних характеристик. Суспільство висуває певні вимоги

до ролей чоловіків та жінок. Наприклад, що чоловік повинен заробляти гроші, а жінка – вести господарство та виховувати дітей.

На нашу думку головним завданням освітян на сучасному етапі повинен бути перехід від статево-рольового підходу до гендерного підходу в освіті.

Гендерно-чутливий підхід в педагогіці означає створення однакових умов для всіх статей з урахуванням їх індивідуальних особливостей і потреб, не зважаючи на гендерні стереотипи.

Педагогічний аспект гендерно-чутливого підходу в освіті відзначається просвітницькою діяльністю. Її головним завданням є спростування наявних гендерних стереотипів та розвиток критичного ставлення до світу, а також переосмислення мускулінності та фемінності [3].

Цей аспект реалізується за допомогою гендерної педагогіки.

Гендерна педагогіка – це сукупність підходів, спрямованих на те, щоб допомогти дітям різної статі відчути себе в закладі освіти комфортно [4].

Завданнями гендерної педагогіки є:

- вивчення природи гендерних стереотипів;
- виявлення педагогічних аспектів процесу гендерної соціалізації здобувачів освіти;
- аналіз ролі закладу освіти як соціального інституту в статевої соціалізації здобувачів освіти;
- реконструкція традиційних обмежень розвитку особистості в залежності від статі [6].

Гендерно-чутливий підхід в освіті в психологічному аспекті реалізується за допомогою гендерної психології.

Гендерна психологія – це галузь психологічного знання, яка вивчає характеристики гендерної ідентичності, набуті в процесі соціалізації. Вони детермінують соціальну поведінку людей залежно від їх статі [7].

В освіті гендерна психологія передбачає як розроблення теоретичних підходів до питання гендерної рівності, так і є складовою консультативної допомоги здобувачам освіти у розв'язанні проблем гендерного характеру.

Важливим напрямом сучасної гендерної психології в закладах освіти є вивчення гендерних відносин між здобувачами освіти, їх особливостей, сутності та складових.

Завданням психологічної служби в закладах освіти є, насамперед, просвітницька діяльність щодо гендерних питань. Також сюди входить профілактика гендерно-обумовленого насильства.

Виходячи з усього вище зазначеного, можна зробити наступні висновки. У сучасній освіті актуальним є питання застосування гендерно-чутливого підходу.

Загалом, гендерну чутливість визначають здатність сприймати усвідомлювати та реагувати на будь які прояви сексизму, гендерної дискримінації та сегрегації.

В основі соціального аспекту гендерно-чутливої освіти має бути не тільки засвоєння ідей гендерної рівності, а й розуміння того, як гендер визначає баланс влади у стосунках між жінками й чоловіками, а також поміж самими жінками, та вміння втілювати відповідні гендерно чутливі та антидискримінаційні інтервенції соціальної роботи.

Головним завданням гендерної педагогіки є створення комфортних умов для всіх здобувачів освіти, незалежно від їх статі та просвітницька діяльність щодо запобігання гендерної нерівності.

Психологічний аспект гендерно-чутливої освіти полягає в набутті гендерної ідентичності в процесі соціалізації. Також сюди слід віднести профілактичну діяльність психологічної служби щодо проявів гендерного насильства.

Список використаних джерел

1. Matthew M. Calvanese. Investigating Gender Stereotypes in Elementary Education. Journal of Undergraduate Psychological Research. 2007. Vol. 2. P. 11–18. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.535.1159&rep=rep1&type=pdf>
2. Report of the Economic and Social Council for the year 1997 / United Nations. New York, 1999. P. 24. URL: https://digitallibrary.un.org/record/271316/files/A_52_3_Rev-1-EN.pdf
3. Гайденко В. П. Гендерна освіта для мінливого світу // Філософія освіти. Видавництво «Майстер-клас». Київ, 2006. С. 54- 62.
4. Мудрик А. В. О полоролевом (гендерном) подходе в социальном воспитании // Народное образование, 2007. №5. С. 177-179.
5. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності : постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р.№ 1578-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-%D1%80#n10>
6. Сорочинська В. Є. Гендерні відмінності й соціальна ідентичність // Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: Матеріали Всеукр. науково-практичної конференції. Київ, 2004. С.16.
7. Ткалич М. Г. Гендерна психологія. Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 248 с.
8. Топузова О. М. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для проектів підручників для 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Педагогічна думка, 2016. 128 с.
9. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. Черкаси, 2016. 336 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ МИСТЕЦЬКИХ МЕТОДІВ З ВИХОВАНЦЯМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

Фролова І. В., Ладика В. В.

Широкомасштабна агресія російської федерації проти України спричинила низку гострих проблем, серед яких зниження доступності якісної освіти та, як наслідок, зниження якості освіти в цілому, а також загроза психічному здоров'ю дітей та дорослих унаслідок війни. Саме тому освітня галузь, зокрема дошкільна, вимагає оновлення форм індивідуалізації та гуманізації освітнього процесу, задля оптимального розв'язання вищевказаних проблем. Важливим є застосування методологічного інструментарію, здатного стати надійною основою у професійній роботі дошкільних педагогів.

У пошуках ефективних засобів нівелювання зазначених питань, науковці та практики дедалі більше орієнтуються на використання мистецьких технологій, які уможливають індивідуальний підхід до кожної дитини, різновекторну роботу з нею та формування ціннісного ставлення вихованців до себе й навколишнього світу, стабілізацію та регулювання емоційних станів тощо. Саме тому інтеграція нетрадиційних мистецьких методів в освітній процес закладу дошкільної освіти є актуальним на сучасному етапі розвитку українського дошкілля.

Роль мистецтва та ефективність застосування мистецьких методів як засобів різновекторної роботи з дітьми визначаються у дослідженнях і публікаціях вітчизняних науковців, таких, як: А. Бойко (2014), С. Березка (2018), О. Вовк, Ю. Бугера та Н. Дідик (2020), Л. Чемоніна та А. Лесик (2021).

Відтак, інтерес науковців до питання використання мистецьких методів, свідчить про ефективність їх застосування в рамках розширення методологічного інструментарію педагога дошкільної освіти та форм індивідуалізації, гуманізації та оновлення освітнього процесу ЗДО у воєнний та післявоєнний період.

Мета дослідження проаналізувати нетрадиційні мистецькі видів у роботі з вихованцями та особливості їх застосування в освітній процес ЗДО.

Сьогодення України, зокрема і системи освіти, визначається змінами, що означають собою новий етап становлення. Тому освітній процес закладу дошкільної освіти потребує ефективного методологічного інструментарію, що спрямовані на гармонійний розвиток особистості здобувача освіти сприятиме пізнанню дитиною власного «Я», гармонійній інтеграції в оновлений післявоєнний соціум.

Аналіз наукових джерел показав, що таким ефективним засобом є мистецтво, зокрема нетрадиційні мистецькі методи. Це методи,

що дозволяють за допомогою різних видів мистецтва розвинути, промоніторити чи запобігти тим, чи іншим процесам (розвинути творчий потенціал або простежити психоемоційні процеси дитини задля подальшого залучення фахівців ментальної сфери). Адже, занурюючись у світ образотворення, вихованці поринають у позитивний емоційний стан, під час якого активізуються захисні та відновлювальні функції організму. Мистецтво дає змогу дитині самостійно висловлювати почуття, потреби, мотивацію поведінки, діяльності та спілкування, що необхідні для гармонійного розвитку дошкільника та пристосування його до навколишнього середовища. За допомогою малюнка або іншого виду образотворення вихованець може проявити негативні емоції та поділитися позитивними. Цих поглядів дотримується Н. Дідик, Ю. Бугера, В. Литвиненко, О. Мішкулинець, Л. Чемоніна, А. Лесик.

Для нашого дослідження важливою є позиція Г. Ріда, одного з фундаторів виховання через мистецтво. Він вбачає сутність цієї діяльності в співпраці дитини та дорослої людини на тлі мистецького простору, що має характер живого і конструктивного спілкування та забезпечує «гуманістичний шлях виховання через мистецтво». Треба зазначити, що О. Деркач, яка також виокремлює виховний потенціал мистецтва, що полягає у створенні умов для гармонійного розвитку особистості дитини за допомогою художньо-творчого самовираження, самопізнання і самореалізації [2, с.116].

Низка науковців (Ю. Бугера, Н. Дідик, Т. Добровольська, Л. Комісарова, І. Левченко) зазначають, що образотворення є альтернативним засобом пізнання дитиною через мистецтво себе і світу, самовираження й налагодження комунікації з оточенням, розвитку емоційно-вольової та особистісної сфер.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що нетрадиційні мистецькі методи є одними з ефективних методів роботи зі здобувачами дошкільної освіти, а заняття за цим напрямком дозволяють вирішувати низку важливих психолого-педагогічних завдань, а саме [1, с. 41]: виховних (у процесі роботи діти вчаться ефективній та коректній комунікації, емпатії, взаєминам з однолітками і дорослими, що сприяє: моральному розвитку особистості, орієнтації в системі моральних та поведінкових норм. Окрім того, відбувається глибше розуміння дитиною себе, свого внутрішнього світу (думок, почуттів, бажань), складаються відкриті, довірливі, доброзичливі відносини з педагогом та іншими фахівцями закладу тощо); корекційних (підвищення самооцінки, корекція особливостей поведінки, емоційний розвиток особистості, стабілізація її внутрішнього світу тощо); психовідновлювальних (створення атмосфери емоційної теплоти, доброзичливості, емпатійного спілкування, визнання цінності особистості іншої людини, турботі про неї, її почуття, переживання тощо. Крім того, нетрадиційні мистецькі методи викликають позитивні емоції, допомагають у подоланні негативних станів (апатія та безініціативність), сприяють

формуванню позитивних зразків поведінки. Також слід зауважити, цей вид мистецьких методів дозволяє у певній символічній формі переконструювати ситуацію травми і знайти вихід з неї, використовуючи творчі здібності вихованця, адже під впливом мистецтва з'являється естетична реакція, що нівелює чи зменшує дію негативного подразнення і змінює на те, що приносить насолоду тощо); діагностичних (отримання інформації про розвиток та індивідуальні особливості дитини, адже, є можливість спостерігати за дошкільником під час самостійної діяльності, краще дізнатися про його інтереси, цінності, побачити внутрішній світ, особистісну своєрідність, а також виявити проблеми, що підлягають спеціальній корекції); розвивальних (створення умов, за яких кожна дитина переживає ситуацію успіх за допомогою того чи іншого нетрадиційного мистецького методу, самостійно справляється з будь-якою непередбачуваною ситуацією і водночас маючи право «на помилку», вчиться вербалізації емоційних переживань, відкритості у спілкуванні, спонтанності тощо.

У психолого-педагогічній практиці використовують різні нетрадиційні мистецькі методи. Позитивним ефектом вирізняється метод нетрадиційного малювання руками, який є ефективним у роботі з агресивністю та гіперактивністю вихованців, що дає можливість висловити власні деструктивні прояви через фарби, крейду. Ігрова ситуація, при цьому, перерозподіляє увагу від того, що не приймаються у звичайному житті, і дозволяє дитині без страху задовольнити деструктивні потяги. Крім того, малювання пальцями, долонями сприяє розвитку дрібної моторики та дає можливість зрозуміти особливість тактильного відчуття, сприяє зняттю напруги, гармонізації емоційного стану.

Цікавою у розрізі нашого дослідження є думка закордонного практика Р. Джейн, яка стверджує, що малювання нетрадиційними методами, зокрема спеціальними інтерактивними дошками, ігровими програмами, навіть, піною для гоління на дзеркалі у ванній кімнаті, за її словами, не тільки відвертає увагу від джерела роздратування, але і розвиває стійкість до стресу в цілому. Ця концепція є особливо важливою, адже в умовах воєнного сьогодення в Україні резильєнтність є однією з важливих навичок людини.

Ефективним для педагога та цікавим для дошкільника методом діяльності може бути малювання предметами, що оточують і бувають у вжитку, зокрема, зім'ятим папером/фольгою, кубиками, спонджами, зубними щітками, нитками, свічкою, тичками (ватяними паличками) тощо. Зауважимо, що під час такої роботи, слід підтримувати ініціативу дитини залучати навколишні предмети, що сприятиме включеності дитини, розвитку вміння висловлювати та відстоювати власні ідей і позицій. Малювання за допомогою коктейльних трубочок та мильних бульбашок, окрім іншого, має позитивний вплив на фізичний та психоемоційний стани дитини, оскільки засноване на регуляції дихання. Дитина бере контроль над своїм диханням, тобто опановує його, а значить і психофізичним станом.

Метод «дудлінг» є універсальним, тому стане у нагоді під час роботи з дітьми починаючи від двох років. Він відомий, як метод «каракулів», тобто хаотичного малювання переплетених ліній, спіралей, пружин [2]. Полягає метод у тому, що зображення створюється за допомогою олівців хаотичним нанесенням тонких ліній на поверхню паперу, при цьому лінії нерозбірливі, недбалі, невмілі або, навпаки, чітко прокреслені та точні. З окремих дудлінгів може скластися цілісний і завершений образ або лише абстрактне зображення, яке допоможе активізувати дитину, надасть можливість відчувати натиск олівця, зніме м'язову напругу, сприятиме розвиткові таких соціальних якостей, як: стриманість, контрольованість, терпіння, уважність, повага, такт тощо. У процесі використання методу «дудлінг» у здобувачів дошкільної освіти розвивається координація, ритмічність рухів, зоровий контроль за рухами, однак для цього методу підійдуть не лише горизонтальні, а й вертикальні поверхні (прикріплені на стінах однотонні шпалери, аркуш ватману чи штучне скло).

Слід зауважити, що образотворення нетрадиційними методами повинно функціонувати на засадах позитивної мотивації, вільної творчості та експериментування. І ця діяльність повинна бути орієнтована не на кінцевий продукт – роботу дитини, а на сам процес образотворення, який генерує ряд можливостей для дошкільника, під час якого дитина виражає свою індивідуальність. Саме на цьому наголошує оновлений Державний стандарт дошкільної освіти в Україні (2021).

Загалом, застосування педагогами дошкільної освіти нетрадиційних мистецьких методів в освітньому процесі ЗДО дозволить реалізувати індивідуальний підхід до дитини відповідно до її інтересів, а також сприятиме нормалізації емоційного стану вихованця.

Отже, сучасний стан дошкільної освіти вимагає використання нетрадиційних мистецьких методів в освітньому процесі ЗДО у воєнний та післявоєнний час. Адже цей вид методів є ефективним і значно розширює можливості роботи педагога з дітьми, оскільки дозволяє вирішувати низку важливих психолого-педагогічних завдань (виховних, корекційних, психовідновлювальних, діагностичних, розвивальних).

Перспективними напрямками дослідження є моніторинг та оптимізація процесу апробації нетрадиційних мистецьких методів у роботі практиків ЗДО та застосування.

Список використаних джерел

1. Бугера Ю. Ю., Дідик Н. М. Арттерапевтичні методи у роботі корекційного педагога *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 16(2). С. 36-46. URL: <https://cutt.ly/wMudlRN> (дата доступу: 02.11.2022).

2. Дудлінг і зентангл – корисне малювання для дітей і дорослих *Дитячий психолог*: веб-сайт URL: <https://cutt.ly/hMuavWu> (дата доступу: 09.11.2022)

3. Чемоніна Л. Лесик А. Арт-педагогічні технології як засіб формування творчого самовираження учнів початкової школи у процесі позашкільної освіти *Молодь і ринок*. 2021. Вип. № 1/187. С.114-119. URL: <https://cutt.ly/OMud0I8> (дата доступу: 06.11.2022).

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Христенко Д. О.

У сучасному суспільстві проблема збереження і зміцнення здоров'я молоді стоїть дуже гостро. Адже здоров'я молоді – це майбутнє України. Проте здоров'я не існує саме по собі, не є постійним і незмінним. Воно потребує ретельної турботи з самого раннього дитинства. Результати статистики свідчать, що вже в дошкільному віці здорових дітей практично немає, а при вступі до навчання 60% нездорових дітей [2]. Не слід забувати, що дошкільний вік найсприятливіший час для формування основ здорового способу життя, тобто вироблення правильних звичок, які у поєднанні з подальшим навчанням, прийомам вдосконалення і збереження здоров'я приведуть до позитивних результатів в майбутньому.

Ряд досліджень свідчить про стабільне погіршення стану здоров'я [1; 3], фізичного розвитку та рухової активності молоді. Так, вважаємо, що недостатньо однієї педагогічної майстерності викладачів з рішення проблеми незадовільного стану справ у фізичному вихованні. Тому постає завдання у розробці інноваційних оздоровчих технологій, за допомогою яких буде підвищення рівня рухової активності та зміцнення здоров'я молоді.

Мета дослідження – теоретичний аналіз і узагальнення впровадження інноваційних оздоровчих технологій в заклади освіти у процес фізичного виховання молоді.

Із розвитком суспільства постає завдання у впровадженні інноваційних технологій в заклади освіти. Так, у фізичному вихованні можуть бути застосовані такі оздоровчі технології за профілактично-лікувальним напрямом: фітотерапія (чаї, коктейлі), вітамінотерапія (вітамінізація страв), природо терапія (заняття на свіжому повітрі), рефлексотерапія (масаж, йога).

Має велику популярність і продовжує вдосконалюватися: фітнес-системи різного напрямку, аква-аеробіка, настільний теніс тощо.

Настільний теніс з елементами іншої гри служить основою для засвоєння учнем або студентом різних видів рухів, що забезпечують ефективно формування умінь і навичок. Сюди входять стройові,

загальнорозвивальні вправи, акробатичні, спрямовані на розслаблення м'язів, дихальні і зміцнення постави.

Танцювальна аеробіка представлена образно-танцювальними композиціями, кожна з яких має цільову спрямованість, сюжетний характер і завершеність. Вона також припускає здійснення спонтанної танцювальної дії, що сприяє виробленню свободи і виразності рухів, розвиває загальну рухливість і підвищує фізичні і психічні можливості організму дітей та підлітків.

Силовий фітнес – це комплекс спеціально підібраних фізичних вправ, основною особливістю яких є те, що вони виконуються в партері з використанням додаткового обладнання та без нього. Це різні вправи, у положенні сидячи, лежачи, боком, що забезпечує відсутність компресійного навантаження на суглоби.

Усі вищеперераховані комплекси можуть використовуватися як самостійні вправи, або додаткові до традиційних занять, проте, всі ці технології передбачають дотримання правил:

- спільна робота усіх учасників освітнього процесу;
- дотримання правил і норм проведення обраної технології;
- дозвіл медиків до таких занять;
- врахування рухової активності та рівня фізичної підготовленості молоді.

Таким чином за допомогою сучасних технологій в процесі фізичного виховання вирішуються наступні завдання:

- навчання та майбутнє вдосконалення життєво важливим руховим навичкам і умінням;
- сприяння правильному фізичному розвитку молоді;
- зміцнення здоров'я і сприяння профілактиці захворювань засобами настільного тенісу та фітнесу;
- підвищення їх рівня рухової активності;
- формування у молоді мотивації до здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Христенко Д. О. Виховна компетентність здобувачів вищої освіти під час карантину / Д. О. Христенко // *Фітнес & Здоров'я*: матеріали X Всеукр. наук.–практ. інтернет-конф. (21 квітня 2020 р., м. Харків.) / за заг. ред. О. М. Школи. С. 33-35.
2. Zhamardiy O. Checking of the methodical system efficiency of fitness technologies application in students' physical education / O. Zhamardiy, O. Shkola at all // *Wiadomości Lekarskie. Wydawnictwo ALUNA*. T. LXXIII, 2020, 73(2), pp. 332-341.
3. Zhamardiy O. Fitness technologies in the system of physical quality development by young students / O. Zhamardiy, O. Shkola at all// *Journal of Physical Education and Sport*® (JPES), Vol.20 (1), Art 19, 2020, pp. 142 – 149.

МІЖОСОБИСТІСНЕ ПАРТНЕРСТВО В ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Чаговець А. І., Гуріна О. О.

Одним із головних завдань сучасної освіти є створення освітнього середовища для розвитку здорової дитини, формування у неї свідомого ставлення до свого життя, оволодіння навичками здорового способу життя. Здорове молоде покоління – це запорука стабільного розвитку держави. Визначено, що правильна організація оздоровчої роботи та застосування інноваційних програм сприятиме не лише гармонійному всебічному розвитку особистості, але й збереженню та зміцненню психічного, фізичного й соціального здоров'я.

Проблема постає в тому, що на сьогоднішній день багато дітей з важкістю взаємодіють в спільній діяльності, загалом це конкуренція між собою, а нам треба досягнути мети й порозуміння в спільній діяльності. Створення сприятливої атмосфери, розкрити творчі здібності дитини, розвиток ініціативи, активувати пізнавальну діяльність учня, щоб була ефективна взаємодія учасників. У зв'язку з активністю в соціальних мережах дитина становиться малорухома в неї проявляються ряд захворювань; опорно-рухового апарату, ожиріння, проблеми з вадами зору, симптоми нервових, емоційних зривів, серцево-судинної системи.

За останні десятиліття в науковій літературі з'явилися дослідження, присвячені організації фізкультурно-оздоровчої роботи в освітніх закладах.

Мета дослідження – з'ясувати стан наукового вивчення проблеми міжособистісного партнерства та партнерства загалом в організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти.

Виокремлюють такі підходи щодо організації партнерства в фізкультурно-оздоровчої роботи в системі освіти: удосконалення нормативно-правової бази галузі фізичної культури та спорту; збільшення в навчальних закладах усіх типів обсягу рухової активності на тиждень; широке залучення батьків до виховання здорової дитини; залучення педагогів в формуванні у дитини міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій в основі яких толерантність, розуміння, самоповага, відкритість, співучасть, здатність до взаємодії працювати в парі, популяризація здорового способу життя та подолання стану суспільної байдужості до здоров'я нації; широке впровадження соціальної реклами різних аспектів здорового способу життя в усіх засобах масової інформації та заборони всіх прямих і прихованих видів реклами алкоголю, тютюну тощо. Основними завданнями освіти є: збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я; забезпечення особистісного зростання кожної дитини з урахуванням її нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей; збереження та зміцнення здоров'я дітей. Міжособистісне партнерство в організації фізкультурно-оздоровчих занять

в освітніх закладах передбачає також такі напрями: активізацію сенсомоторної активності дитини; фізичне виховання, інтелектуальне виховання, соціально-психологічне виховання; інтеграцію розумового й рухового розвитку дитини, робота в парі, формування мотиваційної готовності дитини до спорту та активного способу життя.

Мета програми – покращення здоров'я дітей і створення умов для формування особистості дитини. Програма забезпечує покращення всіх складових здоров'я – психічного, фізичного та соціального. Як зазначають дослідники, психопрофілактика може проводитися за трьома напрямками:

1. Робота з дітьми, які мають фактори ризику, фізично ослабленими дітьми, у яких легко виникають неврози, дітей з окремими хворобливими симптомами.

2. Робота з дітьми, у яких спостерігаються клінічні прояви захворювання.

3. Робота зі здоровими дітьми з метою покращення їх адаптаційних можливостей.

Система фізкультурно-оздоровчих занять для дітей, повинна забезпечувати оптимальний руховий режим, що становить 22–26 годин на тиждень, і включати фізкультурні заняття, ранкову гімнастику, гігієнічну гімнастику після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультурні паузи, рухливі ігри на прогулянці, дні здоров'я, фізкультурні розваги, фізкультурну освіту, самостійну рухову діяльність, загартування.

Таким чином, фізкультурно-оздоровча робота в закладах освіти повинна базуватися на правильній організації системи фізичного виховання відповідно до особистісних потреб, а також передбачати корекцію програм і технологій відповідно до вимог соціального середовища. Цілісний розвиток дитини як особистості – головна мета модернізації в закладах освіти на сучасному етапі розвитку держави, а це, зокрема, передбачає турботу про здоров'я дитини – стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, психічний комфорт, позитивне самопочуття, спокій рівновагу, задоволення, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад. Серед багатьох факторів, що позитивно впливають на розвиток дітей, важливе місце посідає фізичне виховання. М'язова діяльність активізує обмінні процеси, стимулює роботу серцево-судинної й дихальної систем, підсилює захисні реакції, покращує діяльність травної системи, підвищує працездатність. Існування суперечності між гуманістичними засадами здійснення особистісного розвитку та збереженням безвідповідального ставлення до «Я» особистості самої людини за існування вагомої рушійної сили – сучасних інновацій у галузях психології, педагогіки, спеціальної та корекційної педагогіки, медицини, дошкільної педагогіки уможливорює, на наш погляд, замовлення українського суспільства щодо формування базових якостей особистості, починаючи зі старшого дошкільного віку, та обумовлено модернізацією змісту дошкільної освіти, гуманізацією її цілей і принципів, переорієнтацією на розвиток особистості дитини. Отже,

завдання формування базових якостей особистості має реалізуватися у сприятливих умовах для забезпечення їхнього гармонійного розвитку, фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до себе; для формування механізмів їх успішної соціальної адаптації та творчого втілення в житті і спілкуванні з однолітками та дорослими. Проблема становлення і розвитку міжособистісних стосунків дітей не є новою. Однак, аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що недостатньо з'ясовано місце фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти в процесі виховання міжособистісного партнерства у дітей різного віку.

Список використаних джерел

1. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних закладах: *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 1. С. 40–42.
2. Пангелова Н. Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання : автореф. дис. ... доктора наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних верств населення»; Національний університет фізичного виховання і спорту України. 2014. 42 с.
3. Пасічник В. Сучасні підходи щодо поєднаного фізичного і розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку: *Молода спортивна наука України*. 2012. Т. 2. С. 150–155.

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗЗСО

Чалий В. Ю., Калашник Д. С.

У сучасній педагогічній літературі представлено напрями та комплекс завдань та дій вчителя, що спрямовані на створення педагогічно організованої системи умов здоров'язбереження.

Проблемі створення навчального середовища, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я дітей, присвячені наукові праці М. Башмакова, Я. Берегового, Л. Бережної, В. Ільченка, С. Дудка, В. Ковалько, М. Малашенка, А. Маджуги, П. Матвієнка, Н. Міллер, А. Морозової, С. Омельченко, О. Підгорної, Н. Рилової, Г. Спіченка, М. Степанової та ін.

Як зазначає Б. Долинський, саме вчитель школи повинен «забезпечити інтелектуальний, фізичний, моральний, естетичний, емоційно-вольовий розвиток особистості дитини, здійснювати пропедевтичну роботу в напрямі здоров'язбереження. Він закладає майбутній потенціал здоров'я, формує

нове покоління громадян, здатного до життєтворчості і здоров'язбереження впродовж життя» [4, с. 52].

В його функціональні обов'язки входить профілактична робота з батьками, організація співпраці з батьківським колективом на засадах здоров'язбережувальної педагогіки, яка передбачає дотримання спільних вимог щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей в повсякденній життєдіяльності; формування ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я дитини; розвиток у батьків готовності до реалізації триєдності фізичного, психічного і духовного здоров'я особистості.

На основі результатів сучасних досліджень щодо умов ефективного створення здоров'язбережувального середовища, акцентуємо увагу на ролі учителя як активного суб'єкта здоров'язбережувального середовища, який реалізує ключові завдання здоров'язбереження школярів:

- визначення цілей здоров'язбереження учасників освітнього процесу;
- проектування змісту здоров'язбережувальної освіти;
- конструювання та реалізація форм, методів, технологій та засобів профілактичних заходів і здоров'язбережувальної діяльності у ЗЗСО;
- діагностування стану здоров'я та рівня здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу;
- удосконалення предметно-просторової інфраструктури закладу з метою здоров'язбереження його суб'єктів та ін [2, с. 26].

На основі аналізу наукової літератури та педагогічної практики, з метою формування цілісного уявлення про процес створення здоров'язбережувального середовища середньої школи узагальнюємо зміст діяльності вчителя за виокремленими напрямками реалізації ідеї здоров'язбереження в умовах усіх ланок освіти: освітній; виховний; діагностичний; гігієнічний; інклюзивний; просторовий [6, с. 83]. Детальний зміст діяльності вчителя за виокремленими напрямками розроблено на основі психолого-педагогічної літератури й детально представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Напрями та зміст діяльності вчителя ЗЗСО зі створення здоров'язбережувального середовища

Напрямок діяльності вчителя	Зміст діяльності вчителя
<i>Освітній</i>	<p>виховання в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя;</p> <p>розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків;</p> <p>формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням; знань про збереження</p>

	<p>свого здоров'я; формування та розвиток навичок базових загальнорозвивальних рухових дій; розвиток в учнів особистісного здоров'язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров'я; формування здоров'язбережувальних компетенцій школярів; застосування методів, прийомів організації спільної здоров'язбережувальної діяльності вчителів, учнів, батьків, громадськості тощо</p>
<i>Виховний</i>	<p>розвиток в учнів активної мотивації дбайливо ставитися до власного здоров'я, прагнення займатися фізичною культурою, удосконалювати фізичну, соціальну, психічну і духовну складові здоров'я; розвиток мотивації до використання у повсякденному житті досвіду здоров'язбережувальної діяльності; застосування методів, прийомів організації спільної здоров'язбережувальної діяльності вчителів, учнів, батьків, громадськості у позаурочний час; профілактика факторів «ризиків» і організація комплексу оздоровчих заходів; створення емоційного комфорту у процесі освітньої взаємодії; розробка та проведення психологічних тренінгів, індивідуальних консультацій з метою розвитку навичок з відновлення сприятливого емоційного стану; консультації та інформаційно-консультативна робота з батьками тощо.</p>
<i>Діагностичний</i>	<p>психолого-педагогічний моніторинг стану здоров'я школярів, їх фізичного, психічного, духовно-морального розвитку; організація співпраці зі службою психологічної допомоги вчителям, учням, батькам щодо подолання стресів і тривожності; організація співпраці з медичними працівниками, соціальними педагогами, практичними психологами з метою діагностування порушень фізичного та психічного здоров'я школярів; інформаційно-консультативна робота з батьками щодо діагностування порушень здоров'я дітей тощо.</p>
<i>Гігієнічний</i>	<p>виконання вимог, що регламентованих санітарними нормами та правилами безпеки життєдіяльності учнів;</p>

	<p>контроль за температурним режимом, штучним освітленням тощо;</p> <p>забезпечення санітарно-гігієнічної відповідності шкільних меблів;</p> <p>контроль за чистотою класних кімнат;</p> <p>контроль за раціональним харчуванням учнів, за асортиментом шкільного буфету, вітамінізацією харчового раціону школярів;</p> <p>організація співпраці учнів, батьків, медичних та педагогічних працівників з метою дотримання санітарно-гігієнічних вимог тощо.</p>
Інклюзивний	<p>використання різноманітних навчальних підходів з урахуванням різних стилів навчання, темпераменту й особистості окремих дітей;</p> <p>використання широкого спектра занять, практичних вправ і матеріалів, що відповідають рівню розвитку дитини;</p> <p>адаптація навчальних матеріалів для використання в умовах інклюзивного навчання;</p> <p>розробка та організація заходів на основі ідей інклюзії;</p> <p>налагодження співробітництва та підтримки серед учнів класу та батьківського колективу тощо.</p>
Просторовий	<p>робота щодо озеленення приміщень і класів;</p> <p>удосконалення зонованості класу та розміщення обладнання і меблів;</p> <p>наповнюваність шкільного середовища об'єктами навчальної взаємодії та відпочинку;</p> <p>організація безпечного пересування у класній кімнаті та школі;</p> <p>створення зон відпочинку тощо.</p>

Необхідно наголосити, що впровадження в ЗЗСО здоров'язбережувального освітнього середовища окрім збереження фізичного та психологічного здоров'я учнів має на меті і підвищення пізнавального інтересу, який сприяє кращому засвоєнню нових знань.

Під пізнавальним інтересом часто розуміють різні стани людини, всього лише об'єднані позитивною спрямованістю до її діяльності: захоплення, схильності, цікавість і ін. У науковій літературі, що висвітлює дану проблему, можна зустріти різноманітні тлумачення цього поняття.

Ще видатний педагог, класик світової педагогіки К. Ушинський в інтересі вбачав основний внутрішній механізм успішного навчання. Він довів, що зовнішній механізм примусу не досягає потрібного результату, навчання, позбавлене інтересу і здійснюване тільки силою примусу, вбиває в учнів прагнення до оволодіння знаннями. Водночас, на думку

К. Ушинського, не можна все навчання зводити до інтересу – воно потребує і чорнової роботи, значного вольового зусилля [7, с. 105].

Характерними особливостями пізнавального інтересу є його усвідомленість, емоційність, особлива вольова спрямованість до пізнання. Наявність взаємозв'язку між інтересом і різноманітними психологічними функціями приводить до такого висновку: якщо ми бажаємо сформувати пізнавальний інтерес, організовуючи пізнавальну активність особистості, необхідно сформувати в ній ті психологічні функції, які пов'язані з інтересом.

Пізнавальний інтерес – явище багатозначне, тому на процеси навчання і виховання він може впливати різними своїми сторонами. У педагогічній практиці пізнавальний інтерес розглядають часто лише як зовнішній стимул цих процесів, як засіб активізації пізнавальної діяльності учня, як ефективний інструмент вчителя, що дозволяє йому зробити процес навчання привабливим, виділити в навчанні саме ті аспекти, які зможуть залучити до себе мимовільну увагу учнів, змусить активізувати мислення. Якщо з навколишнього світу людина відбирає далеко не все, а тільки те, що є для неї більш значущим, то слід задуматися над тим, щоб особливо важливе і значне в навчанні та уявити в цікавій для учня формі. Пізнавальний інтерес, характеризуючись об'єктивними умовами появи і формування, являє собою внутрішній своєрідний процес самої особистості, що зачіпає найбільш значні її сторони [3, с. 16].

Пізнавальний інтерес у школі виникає в учня на основі змісту навчальних предметів. До сфери пізнавального інтересу включаються не тільки набуті учнем знання, а й процес оволодіння знаннями, процес навчання в цілому, що дає змогу одержувати необхідні способи пізнання і сприяє постійному поступальному руху школяра. Деякі психологи ототожнюють пізнавальний інтерес з потребою в знаннях, яка орієнтує людину в дійсності. Справді, потреби людини є першоосновою, первинними збуджуючими силами, початковою причиною життєдіяльності людини.

Формування пізнавальних інтересів – це тривалий процес. Він потребує певних умов і залежить від педагогічного керівництва, від правильного встановлення органічної єдності системи науки, системи пізнання цієї науки та системи її викладання в школі. Учні здобувають дієві знання тоді, коли під керівництвом учителя активно, з інтересом працюють над джерелами знань. Необхідно виокремити основні кроки процесу формування пізнавального інтересу (рис. 1.1) [1, с. 42].

Рис. 1.1. Основні кроки процесу формування пізнавального інтересу

Формування позитивного ставлення до навчальної діяльності залежить від багатьох умов, насамперед від знання вчителем готовності дитини до навчання як до серйозної відповідальної і наполегливої праці; від знання вчителем ставлення особистості до школи, до знань, до навчальних предметів та зміни цього ставлення протягом тривалого періоду, від організації навчально-виховного процесу, зокрема використання дитячих можливостей до засвоєння знань [5, с. 51].

Проаналізувавши роль вчителя у формуванні здоров'язбережувального освітнього середовища в ЗЗСО. Зазначемо, що саме вчитель школи повинен «забезпечити інтелектуальний, фізичний, моральний, естетичний, емоційно-вольовий розвиток особистості дитини, здійснювати пропедевтичну роботу в напрямі здоров'язбереження. Нами перераховано напрями та зміст діяльності вчителя ЗЗСО зі створення здоров'язбережувального середовища.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. К.: Віпол, 2007. 96 с.
2. Воронін Д. Є. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр.* Харків: ХДАДМ (ХХІІ), 2006. – № 2. С. 25–28.
3. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання. *Рідна школа.* 2004. № 6. С. 15–17.
4. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: монографія. Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 269 с.
5. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів: монографія. 2-ге вид., доп. Харків: Харк. держ. пед. ун. ім. Г. С. Сковороди: О. В. С., 2000. 164 с.

6. Остапенко Г. О., Циганок О. В., Жестков С. Г. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язберезувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи. *Вісник Запорізького національного університету Фізичне виховання та спорт*. 2012. № 1 (7). С. 78–85.

7. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1990. 528 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: МОЖЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ ДОШКИ PADLET

Червоненко К. С.

Цифрова трансформація українського суспільства визначила основні вектори розвитку та впровадження інформаційних технологій в освітню діяльність, покликаних забезпечити розбудову інформаційно-освітнього середовища з доступним й ефективним інформаційно-ресурсним забезпеченням освітнього процесу у навчальних закладах усіх рівнів, зокрема, вищої освіти. Впровадження змішаного та дистанційного формату навчання здобувачів вищої освіти сприяло активному пошуку ефективних цифрових інструментів, здатних забезпечувати передачу навчальної інформації, взаємодію та зворотній зв'язок суб'єктів освітньої діяльності, а також самостійну роботу у зручний час. Одним з таких цифрових інструментів виступає інтерактивна платформа Padlet (padlet.com), що дозволяє викладачам і студентам працювати з візуальним навчальним контентом та ефективно налагоджувати комунікацію під час синхронного та асинхронного способу організації дистанційного навчання.

На особливостях застосування інтерактивної дошки Padlet в освітньому процесі неодноразово зосереджували увагу провідні зарубіжні та вітчизняні дослідники: А. Rashid, М. Yunus, W. Wahi, O. Fisher, L. Gill-Simmen, О. Баданова, О. Білецька, Ю. Бреус, В. Григор'єва, Н. Качанюк, О. Кисельова, О. Кохановська, Н. Лебідь, Л. Лисак, О. Пінтійська, І. Смирнова, Н. Хміль та інші.

Padlet – це мультимедійний ресурс для когнітивної та соціальної взаємодії учасників освітнього процесу, за допомогою якого можна спільно створювати, редагувати, зберігати навчальний контент, завантажувати різні типи файлів, обирати макет, дизайн, формувати дозволи, організовувати дискусії тощо. Серед основних її функцій Н. Лебідь та Ю. Бреус виділяють візуальну, інформативну та інтерактивну [1, с. 21]. Віртуальну дошку можна використовувати для: 1) зберігання навчальних матеріалів, спільного конспектування, організації самостійної роботи, розміщення додаткових матеріалів з теми, додавання підписів до зображень, отримання зворотного зв'язку; 2) планування, звітності, опитування, прогнозування ситуацій,

організації віртуальної екскурсії; 3) презентації напрацювань, галереї QR-кодів; 4) зберігання документів, дошки оголошень, анонсів тощо [2, с. 5].

Зупинимось докладніше на можливостях використання віртуальної дошки Padlet у процесі синхронного та асинхронного режиму дистанційного навчання майбутніх фахівців.

Синхронний спосіб організації дистанційного навчання передбачає інтерактивний супровід навчальних занять, організованих за допомогою відеоконференцій, під час яких у реальному часі відбувається комунікація всіх її учасників, активний діалог та взаємодія з одночасною демонстрацією навчального контенту у вигляді підготовлених презентацій, відеороликів, інфографіків. Асинхронний спосіб – передбачає відтерміновану взаємодію учасників освітнього процесу, пов'язану з самостійним виконанням здобувачами освіти різноманітних завдань на відповідній освітній платформі за власним графіком та темпом [3].

Синхронний режим дистанційного навчання дозволяє використовувати дошку Padlet для:

- демонстрації попередньо розміщених матеріалів щодо програми, структури та змісту навчальної дисципліни на початку її вивчення;
- ознайомлення з основними завданнями для індивідуальної та самостійної роботи, прикладами їх виконання;
- ознайомлення з галереєю QR-кодів, гіперпосилань, вбудованих у PDF форматі джерел основної та додаткової навчальної літератури, нормативно-правових документів з наданням чіткої інструкції щодо їх використання;
- супроводу лекції різноманітними фото- та відеоматеріалами, відео-скрінкастами та ін.;
- розміщення завдань, вправ, запитань для обговорення на практичних заняттях з дисципліни;
- спільного створення нотатків, інтерактивних плакатів, презентацій, інфографіків;
- організації проектної роботи, дискусій, різноманітних вікторин;
- проведення опитувань, «мозкових штурмів», рефлексії;
- спільного конспектування;
- запитань від студентів, коментарів під час лекцій;
- групового створення та вирішення тематичного кейсу тощо.

Важливим аспектом використання віртуальної дошки у процесі синхронної взаємодії залишається можливість сформувати html-код або QR-код та передати для ознайомлення тим здобувачам, які не були присутні на онлайн-зустрічі, а також розмістити його на сайті чи блозі.

Асинхронний режим дистанційного навчання передбачає високий рівень самоорганізації та самоконтролю здобувачів освіти, розкриває широкі можливості використання ресурсу Padlet для їх самостійної роботи. Особливо для студентів, які навчаються за індивідуальної освітньою траєкторією та

мають індивідуальних графік навчання. Зокрема, віртуальну дошку під час асинхронного навчання можна використовувати для:

- візуального сприйняття графічно представленої навчальної інформації для повторення матеріалу у зручний час;
- постійного доступу до навчального контенту розміщеного на дошці з метою актуалізації знань та підготовки до контрольних заходів;
- публікації власних розробок студентів (схем, інтелектуальних карт, таблиць, презентацій, плакатів тощо) для оцінювання, коментарів та редагування викладачем;
- самостійної роботи над практичними завданнями, кейсами тощо;
- створення власної дошки на задану тему, де можуть бути розміщені різноманітні зображення, фото-, відео-, аудіофайли, скріни, вбудовані посилання на зовнішні ресурси тощо;
- запитань до викладача під час самостійного вивчення матеріалу;
- спільної діяльності студентів над створенням та реалізацією проєктів, різноманітних заходів, а також звітів щодо їх проведення, відгуків та ін.;
- рефлексії щодо отриманих знань та вмінь, способів організації діяльності, а також надання пропозицій щодо удосконалення або оптимізації;
- надання можливості студентам брати участь у відтермінованих контрольних заходах через розміщення Google Forms, тестових завдань та ін.;
- надання доступу студентам до оцінок за виконані роботи та коментарів викладача;
- створення власного або спільного портфолію досягнень у вивченні конкретної дисципліни тощо.

Отже, сервіс Padlet є безкоштовним, простим та зручним інтерактивним інструментом для співпраці, спрямованим на заохочення креативності та інновацій. Його інтерфейс постійно оновлюється та вдосконалюється, а можливості використання у процесі синхронного та асинхронного режиму дистанційного навчання майбутніх фахівців розширюються, дозволяючи урізноманітнити та усучаснити освітній процес, забезпечуючи не лише отримання нових знань, а й постійний супровід та зворотній зв'язок зі здобувачами освіти.

Список використаних джерел

1. Лебідь Н., Бреус Ю. Онлайн-заняття для молоді: від старту до фінішу. Дніпро, 2021. 63 с.
2. Онлайн-дошка в освітньому процесі. Методичні рекомендації / Укладач: І. О. Смирнова. Суми. 2018. 30 с.
3. Червоненко К. С. Використання віртуальної дошки Padlet в процесі дистанційного навчання закладів вищої освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота)* : наук. журн. /

[редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2022. Вип. 1(6). С. 62–70.

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ

Черкаський Р. І., Мудрик О. Б.

На сьогодні система освіти розвивається стрімкими темпами, створюючи нові методи навчання, таким чином поповнюючи методологічну базу педагогів. Особливо це стосується початкової освіти, яка зазнала найбільше змін у рамках освітньої реформи “Нова Українська Школа” (НУШ). Мета НУШ – це виховання та навчання всебічно розвинутої особистості. Важливою складовою розвитку особистості – є розвиток мовлення. В свою чергу мовлення передбачає – вміння та навички ефективного спілкування. Такі навички успішно розвиваються завдяки педагогічному методу – ранкова зустріч. Але даний метод часто ігнорується вчителями початкової освіти у загальноосвітніх закладах України.

Метою цієї публікації є аналіз важливості та популяризація використання ранкових зустрічей у стінах загальноосвітніх закладів України.

У сучасній літературі важливість використання ранкових зустрічей у школі, а також методологія їх проведення - були досліджені у трудах Грудницької М.П, Олексійовця Н.Ф., Круткій К.Л., Бейна К. та К.Б. Уолш. Для аналізу використання ранкових зустрічей і формування завдяки ним навичок ефективного спілкування необхідно розглянути інформацію про даний метод, після чого на її основі зробити узагальнення.

Ранкова зустріч – це педагогічний метод, який полягає у зборі школярів у стінах класу вранці, перед початком занять, з метою обговорення актуальних подій у класі, культурних подій у школі. На ранковій зустрічі школярі обмінюються інформацією щодо свого настрою та справ, діляться власним досвідом, планують свій день. Крім цього школярі обговорюють між собою та зі вчителем проблемні питання, які їх турбують, пропонують важливі для них теми на обговорення [2].

Також ранкові зустрічі передбачають різноманітні групові вправи.

Хоча ранкові зустрічі і виконують багато різних завдань, як то: формування дружнього колективу, почуття єдності; навчання школярів піклуватися один про одного; створення відповідальної атмосфери в класі; встановлення розпорядку дня та створення ритуалів; і хоча вони навчають дитину різним умінням, як то: мовлення, слухання, виділення головної інформації тощо; [1] все ж головним інструментом школяра на ранковій зустрічі є вербальне спілкування, тобто - мовлення. Про це свідчить

інтерпретація ранкової зустрічі у науковій статті Грудницької Н.П. – «Методика проведення ранкової зустрічі за програмою «крок за кроком»: «На початку дня діти збираються, щоб привітати одне одного, вислухати думки друзів, поставити запитання, обговорити новини й розклад дня. Ранкова зустріч – це спілкування, якого так бракує дітям» [1]. Крім цього, з дій, які виконують школярі на ранковій зустрічі: привітання, обговорення, обмін думками, скарги - також очевидно, що головною їх діяльністю в межах методу є – мовлення.

Таким чином можна узагальнити наведені вище аргументи і зробити висновок про те, що ранкові зустрічі в значній мірі впливають на розвиток мовлення.

У свою чергу мовлення молодшого школяра може бути ефективним і неефективним. Ефективне мовлення молодшого школяра, у визначенні НУШ, включає в себе: висловлення школярем своїх думок таким чином, щоб вони були зрозумілі оточуючим; уважне слухання співбесідника/-ків; вирішення проблем та конфліктів словами; пропозиції та ідеї в класі [2].

Формування даних навичок формується у тісному спілкуванні з класом, який для школярів слугує спільнотою, в середині якої, вони кожного дня і мають вирішувати різноманітні питання за допомогою слів. У свою чергу таке тісне спілкування і підґрунтя для подальшого спілкування з іншими людьми поза стінами класу і школи, формує ранкова зустріч.

Неефективне спілкування є антонімом ефективного і пов'язане з відсутністю або з недорозвиненістю у молодшого школяра вищеперелічених навичок, такий школяр не може зрозуміло або вчасно сформулювати свою думку, а тому не може сформулювати об'єктивне ставлення до навчання і оточення, що призводить до негативних змін у його успішності та розвитку. Крім цього неефективне спілкування призводить до конфліктів дитини з іншими дітьми, розвитку лайливого спілкування, девіантних форм поведінки.

Перевага ранкової зустрічі у тому, що вона є структурованою, тобто ранкова зустріч це – структуроване спілкування, яке складається з привітання, групових ігор, цілеспрямованого обміну важливою інформацією і щоденних новин, відповідно ранкова зустріч – це цілеспрямоване спілкування, яке має ціль – розвинення навичок ефективного мовлення. У той час як звичайне спілкування, яке відбувається у класі між школярами, наприклад, на перерві або в позашкільний, вільний час – не має структури, а відповідно і не передбачає в собі цілей розвитку ефективного мовлення, тому за відсутності спеціальних заходів, які його розвивають, цей розвиток затягується на багато місяців або навіть років.

Розвиток навичок ефективного спілкування дозволяє дитині грамотно вирішувати свої проблеми у теперішньому і майбутньому. У теперішньому часі – дитина має формувати відносини зі своїми однокласниками, однолітками та дорослими, товаришами і друзями. Такі відносини очевидно формуються у великій мірі завдяки грамотному спілкуванню, яке націлене на

уникнення конфліктів та цькування і таким чином дозволяє дитині дружньо комунікувати з оточуючими. У майбутньому людина може ефективно налагоджувати стосунки, пристосовуватися до нових зовнішніх умов, нового колективу, вступати у соціальні зв'язки та збільшувати своє оточення завдяки своєчасно сформованим навичкам ефективного спілкування у дитинстві та шкільні роки. Так, людина, у якої погано розвинені навички мовлення може набути соціофобічних патернів поведінки, стати замкнутою, уникати соціальних контактів. У найгірших випадках це може навіть призвести до психічних розладів: шизоїдний розлад особистості, соціофобія, емоційно нестабільний розлад особистості.

Тому загальноосвітній заклад займається тим, що постійно підвищує компетентність дитини у професійному мовленні.

Таким чином, важливість проведення ранкових зустрічей серед здобувачів початкової освіти для формування навичок ефективного спілкування важко переоцінити. Цей метод значно покращує та прискорює процес розвитку навичок ефективного спілкування зокрема і мовлення загалом, що дозволяє дитині гармонійно розвиватися та налагоджувати стосунки з оточуючими.

Список використаних джерел

1. Грудницька Н.П. - наукова стаття: Методика проведення ранкової зустрічі за програмою «крок за кроком». URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogy/00858449_0.html#text
2. Нова українська школа - Ранкова зустріч: що це таке і навіщо. URL: <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho>

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТУ НА ДОМІНАНТНІ ЛЕТАЛЬНІ МУТАЦІЇ У *DROSOPHILA MELANOGASTER* ПІД ЧАС НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-БІОЛОГІВ

Чорній К. Ю., Москальов В. Б., Упатова І. П.

Науково-навчальна діяльність здобувачів вищої біологічної освіти є ключовим елементом підготовки конкурентоспроможних фахівців, оскільки формує цілісне уявлення про біологічні явища та процеси, а також забезпечує одержання нових об'єктивних даних через індивідуальну та групову експериментальну роботу. Елементи науково-навчальної діяльності здобувачів вищої освіти можуть впроваджуватися під час опанування змісту освітніх компонентів та лежать в основі підготовки курсових та кваліфікаційних робіт. Під час експериментальної роботи студентів важливо забезпечити відтворюваність даних, які отримують, чому сприяє стандартизація дослідних об'єктів. Тому в якості модельного об'єкту

дослідження доцільно використовувати лінії *Drosophila melanogaster* [1]. Разом з тим, окрім стандартизації об'єкту вкрай важливо стандартизувати методики дослідження. В цій роботі ми розглянемо поширений тест на домінантні летальні мутації.

Тож метою дослідження було охарактеризувати методики обліку летальних мутацій та обґрунтувати можливість їх використання у науковій діяльності студентів.

Тести на виявлення домінантних летальних мутацій (ДЛМ) – це експрес-дослідження збірної групи різноманітних пошкоджень генетичного матеріалу, які є наслідком значних хромосомних перебудов, анеуплоїдій за аутосомами, асиметричних транслокацій, значних делецій, або навіть втрати цілих хромосом, а також пошкодження важливих цитоплазматичних структур, порушення процесів реплікації ДНК і, рідше, генних мутацій [2].

Найбільш перспективним модельним організмом для тестування генотоксичності є *Drosophila melanogaster*, бо є поширеним компонентом екосистем, у тому числі й антропогенно перетворених, має невеликий (4 пари хромосом) та добре вивчений геном, короткий життєвий цикл та високу плодючість, а також є недорогим в утриманні (прості та недорогі поживні середовища, не потребує великих площ приміщень та вартісного обладнання для культивування) та відносно легкою в роботі [3].

Рецесивні летальні мутації досить важко виявити. У першому поколінні вони виявляються лише у гемізиготній статі (для дрозофіл, як й для людей – чоловічої), якщо знаходяться в X-хромосомі. У всіх інших випадках такі мутації можна визначити лише в наступних поколіннях, починаючи з другого. Дослідження з виявлення летальних мутацій в X-хромосомі (першій хромосомі) дрозофіли показують, що в середньому вони виникають з частотою 0,15% за покоління. В другій хромосомі їх частота дорівнює 0,5%. Така ж частота і в третій хромосомі. Так що в цілому по геному дрозофіли за покоління в 1,2% гамет виникають летальні мутації. При врахуванні всіх видів мутацій виявили, що в кожному поколінні у близько 5% гамет утворюються нові мутації, які змінюють нормальну генетичну інформацію. Зазначені факти висвітлюють більшу поширеність тесту на домінантні летальні мутації у порівнянні з його аналогом у відношенні рецесивних.

Також відомо, що домінантні летальні мутації можуть реалізовуватися на різних стадіях онтогенезу дрозофіли – ембріональній (ранні та пізні леталі) та постембріональній – постембріональна летальність [4].

Тож сутність методу обліку ДЛМ полягає у виявленні індукованих генетичних змін, які виникають у зародкових клітинах батьків і ведуть до загибелі нащадків на різних стадіях ембріонального розвитку. В експериментах використовують низькомутагенні лінії дикого типу дрозофіли Canton-S, Oregon-R, Домодедівська-32 та інші [5].

Розглянемо порядок виконання методики за [5, 6].

Імаго дрозифіли обробляють перорально, змочуючи вату або додаючи до поживного середовища, або інгаляційно.

У досліді можна використовувати самців дикого типу або виконати систему реципрокних схрещувань (оброблені ♂ × необроблені ♀; необроблені ♂ × оброблені ♀, необроблені ♂ × необроблені ♀, а також факультативно: оброблені ♂ × оброблені ♀).

Для більш ефективного обліку ДЛМ використовують «чорні агарові пластинки», які одержують таким чином: 3-5 г агару, 3-5 г цукру, та 1 таблетку чорного активованого вугілля на 10 см³ дистильованої води; компоненти середовища (цукор та агар у воді) кип'ятять до припинення піноутворення, після чого додають розтовчене у ступі активоване вугілля. Середовище охолоджують до температури 50-60 °С, розливають по чашках Петрі шаром товщиною 2-3 мм та продовжують охолодження до кімнатної температури. На охолоджене середовище пензлем наносять дріжджову суспензію (живі дріжджі) та залишають чашки на добу за кімнатної температури, щоб дріжджі проросли. Чорні агарові пластинки забезпечують контраст для білих яєць дрозифіли, завдяки чому полегшують облік.

На готові чорні агарові пластинки підсаджують пари для схрещування, які залишають на них від 8 до 24 годин. Після видалення імаго ведуть облік загальної кількості яєць, а через 48 та/або 72 години – кількість аномальних яєць. Також бажано визначити тип леталі: рання ембріональна загибель (перші 9 годин ембріонального розвитку), забарвлені (від жовтих до коричневих) – пізня ембріональна загибель. Можна додатково обробити аномальні яйця розчинами, що руйнують оболонку, наприклад натрій гіпохлоритом, та розглянути структуру аномальних ембріонів, більш точно визначити стадію розвитку.

Описана методика може використовуватися для дослідження генотоксичного ефекту різних речовин та їх композицій, зокрема, лікарських засобів, харчових добавок, барвників, пестицидів, інсектицидів тощо, а також для моделювання впливу чинників зовнішнього середовища, як хімічних, так і фізичних.

Таким чином, методика тестування генотоксичності на основі обліку домінантних летальних мутацій є відносно простою та відтворюваною, може бути використана у широкому колі експериментальних робіт та може бути засвоєна студентами. Робота з біологічними об'єктами окрім формування фахових компетентностей забезпечує активацію пізнавально-пошукової діяльності та стимулює роботу над самовдосконаленням. Проте слід приділяти особливу увагу тому, щоб здобувачі освіти не бездумно повторювали методику, але й планували дослідження, аналізували його результати та приймали участі в інтерпретації одержаних даних.

Список використаних джерел

1. Упатова І. П., Москальов В. Б., Дехтярьова О. О. Використання ліній *Drosophila melanogaster* у навчально-науковій підготовці біологів. *Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення»*. Харків, 2022. С. 281-284.
2. Боднар І., Стахів С., Дарчик І., & Боднар Л. Дія ароматизаторів кондитерського виробництва на виникнення домінантних летальних мутацій і рекомбінацій у *Drosophila melanogaster*. *Вісник Львівського університету. Сер.: Біологічна*. 2014. № 66. С. 120-126.
3. Козерецька І.А., Корсун С.Г. Спосіб визначення генотоксичності об'єктів агроecosистеми. *Вісник аграрної науки*. 2011. № 1/693. С. 57-59.
4. Педан Л. Р., & Тимченко О. І. Вплив зовнішніх факторів на виникнення мутацій у популяції дрозофіли і їхній зв'язок з плодовитістю (огляд літератури). *Гігієна населених місць*. 2014. № 64. С. 356-368.
5. Білоконь, С. В. *Drosophila melanogaster* як тест-система *in vivo* для виявлення генотоксичної дії потенційно-небезпечних препаратів та речовин Одеса : Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2020. 32 с.
6. Горенская, О. В. Формирование приспособленности при хроническом действии кофеина у *Drosophila melanogaster*. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Біологія*. 2010. № 11. С. 66-76.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНО ЕМІГРОВАНИХ ОСІБ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Шеляг К. С., Дмитренко К. А.

Сучасні зміни в економічній, політичній, духовній та інших сферах сьогодення в Україні породжують нові життєві ситуації, досвід розв'язання яких у людини відсутній, внаслідок чого особливого значення набуває те, який вибір зробить людина, оскільки саме від її вибору залежить напрям і характер подальшого розвитку її та країни взагалі. Ситуація, що склалася в українському суспільстві, вимагає конкретизації ролі і змісту чинників, що визначають вибір людини. У зв'язку зі цим, система освіти має ключове завдання – виховання толерантного ставлення до вимушено емігрованих здобувачів, задля блага рідного краю, вільного орієнтування у реаліях сучасного життя, вибудовуючи власну поведінку на соціальних засадах. Необхідно зазначити, що робота зі здобувачами які іммігрували пов'язана з певною системою цінностей і проблемою їх досягнення в суспільстві, сповненому суперечностей.

Аналіз історичного досвіду переконує в тому, що проблема

толерантності актуалізується, коли відбувається зіткнення різних культурних принципів, переосмислення цінностей, і передусім таких, як свобода, демократія, рівність, справедливість, гуманізм. Етичний сенс проблеми толерантності полягає в тому, що в її основі лежить не просто терпимість як якась риса вдачі, а пошана до свободи іншого.

Проблема внутрішньої вимушеної міграції є порівняно новою для сучасного українського суспільства, але, внаслідок її складності, вона є справжнім викликом як для науковців, так і для представників влади та місцевих громад, які мають сформувані чіткий механізм включення мігрантів до системи соціальних зв'язків та відносин. Ця проблема адаптації внутрішньо переміщених осіб та, відповідно, коадаптації місцевих громад, які мають приймати переселенців, ще не ставала предметом системного соціально-психологічного дослідження.

Внутрішньо переміщені особи часто демонструють неготовність адекватно вирішувати проблеми свого облаштування на новому місці, в нових умовах життя. Необхідність створення такого механізму у вигляді ефективної системи подальшої адаптації людей, що є вимушеними переселенцями, відмічається у працях різних авторів [1; 2; 3].

Моменту прибуття до місця переселення у мігрантів починається процес входження, вживання, влаштування у нових для них умовах, який містить організаційні, правові, політичні, культурні, психологічні аспекти. У цьому цілісному процесі можна розглядати різні окремі види адаптації – політичну, економічну, соціально-організаційну, трудову, етнічну, релігійну, культурну, інформаційну, освітню, психологічну. Для емігрантів адаптація буде різною в залежності від того, на якому рівні вона здійснюється, якою мірою вона торкається внутрішньої структури особистості.

На наш погляд, необхідним є окреслення межі поняття «соціально-психологічна адаптація», оскільки наукові праці, що стосуються цієї проблеми, є досить численними. З одного боку, дане поняття розглядається, як постійний процес пристосування особистості до існуючих суспільних відносин, норм, зразків, традицій суспільства, в якому живе та діє людина; з іншого боку, соціальна адаптація – результат такого процесу. Причому обидві сторони (людина і середовище) є активними. Таким чином, можемо дійти висновку, що соціальна адаптація розглядається в єдності цих двох протилежних явищ, які забезпечують активне функціонування особистості в оточуючому середовищі. Якщо в процесі взаємодії з оточуючим світом людина зіштовхується з інформацією, яка суперечить наявним в неї установкам, то виникає стан дискомфорту (когнітивного дисонансу), який, у свою чергу, мобілізує особистість до пошуку пристосувальних реакцій. Вони можуть бути такими: знаходження особистістю пояснень, які виправдовують наявне протиріччя; свідомо фільтрація інформації; самозміна особистістю власних установок.

Список використаних джерел

1. Блинова О. Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі: монографія. Херсон. РІПО. 2011. 488 с.
2. Середницька І. Психологічні особливості осіб з різним рівнем і типом кризи ідентичності / *Наука і освіта*. №6-7. 2004. С.261-264.
3. Смаль В. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах: за матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей [науковий проєкт]. Київ, 2016. 93 с.

ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Шеляг К. С., Подпорінова В. В.

Термінологічна узгодженість є важливим фактором, що забезпечує успішну комунікацію між науковцями та практиками в будь-якій сфері. Проте в соціальній роботі в Україні досі існують розбіжності в трактуванні багатьох широковживаних понять. Це призводить до виникнення непорозумінь і не сприяє обміну досвідом між спеціалістами. Одним із понять, яке не має загальноприйнятого визначення, є «мережа соціальної підтримки».

Використання або створення мережі соціальної підтримки є ефективним способом надання допомоги людям, які опинилися в складних життєвих обставинах. Щоб зрозуміти поняття «мережа соціальної підтримки», спершу необхідно проаналізувати його складові. На сьогодні як в українському законодавстві, так і в наукових працях немає чіткого розмежування між термінами «соціальна підтримка», «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». Нерідко соціальна підтримка розглядається як вид соціального захисту населення, що стосується надання грошових виплат. Наприклад, у Додатку 1 до Наказу Міністерства соціальної політики від 14.06.2018 № 890 «Про деякі питання діяльності об'єднаної територіальної громади щодо соціальної підтримки населення та захисту прав дітей», де міститься орієнтовний перелік послуг із соціальної підтримки населення, що надаються відповідними структурними підрозділами районних державних адміністрацій, йдеться, передусім, про призначення грошової допомоги. При цьому, в Постанові Кабінету міністрів України від 31.01.2018 № 38 «Про питання соціальної підтримки осіб, яких було незаконно позбавлено особистої свободи» йдеться як про грошові виплати та забезпечення житлом, так і про «надання соціальної та психологічної допомоги і реабілітації особам, яких було позбавлено особистої свободи». Отже, можна зробити висновок, що існує деяка непослідовність у застосуванні терміну «соціальна

підтримка». Також можна відмітити, що значна увага приділяється саме матеріальному аспекту цього поняття.

У наукових працях соціальна підтримка розглядається як така, що має декілька складових. Наприклад, С. Дж. Хауз (1981) визначає соціальну підтримку як «міжособистісну взаємодію, яка передбачає один чи кілька елементів: (1) емоційну небайдужість (приятельство, любов, емпатія), (2) інструментальну допомогу (речі або послуги), (3) інформацію (про середовище) і оцінку (інформація, що стосується самооцінки)». Схожі елементи соціальної підтримки пропонують Г. Каплан (1974) і С. Кобб (1976). На основі цього можна зробити висновок, що соціальна підтримка є багатоаспектним явищем, а матеріальна підтримка не є ключовим елементом, що переважає над іншими.

Щодо мереж соціальної підтримки, цей термін не є визначеним в українському законодавстві. Однак, коли він вживається в наукових працях, матеріальний аспект відходить на другий план. Наприклад, Міхеєва Ю.О. визначає мережі соціальної підтримки як «комплекс взаємопов'язаних відносин, що забезпечує стійкі моделі взаємодії та міжособистісні стосунки між соціальними працівниками та клієнтами». Проте багато дослідників при визначенні мережі соціальної підтримки не обмежуються лише згадкою стосунків між соціальними працівниками та клієнтами, а згадують про друзів, родичів, сусідів, колег та інших людей, з якими контактує певна особа. Таким чином, прослідковується непослідовність між вживанням терміну «мережа соціальної підтримки» та його складової частини «соціальна підтримка».

Загалом, терміни «мережа соціальної підтримки» та «соціальна підтримка» потребують чіткого та однозначного визначення як для практики, так і для теорії соціальної роботи. Зосередженість на матеріальному аспекті при визначенні соціальної підтримки та включення не усіх потенційних суб'єктів мережі соціальної підтримки негативно позначається на якості соціальних послуг. Лише за наявності однозначних визначень теорія соціальної роботи зможе запропонувати результативні методи для застосування на практиці.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства соціальної політики «Про деякі питання діяльності об'єднаної територіальної громади щодо соціальної підтримки населення та захисту прав дітей», від 14.06.2018 № 890, Додаток 1
2. Постанова Кабінету міністрів України «Про питання соціальної підтримки осіб, яких було незаконно позбавлено особистої свободи» від 31.01.2018 № 38
3. House J. S. Work stress and social support. Reading, MA: Addison-Wesley 1981.

4. Sarason I. G. *Social Support: Theory, Research and Applications*. Springer. *NATO Advanced Research Series* 1985.

5. Міхеєва О. Ю. *Форми та методи соціальної підтримки сімей. Збірник наукових праць Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 25. С. 101-110.

ЗАСТОСУВАННЯ ПАКЕТУ GEOGEBRA У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

Шищенко І. В.

Нині педагоги працюють в умовах нової моделі освіти, реалізації концепції «Нова українська школа», запровадження нових підходів. Сьогодення вимагає від педагога працювати на майбутнє, випереджати свій час, що передбачає удосконалення фахової майстерності, постійного аналізу педагогічної діяльності та внесення коректив відповідно до соціальних запитів протягом всієї професійної діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології радикально трансформували освітній простір, якісно змінили середовище, відкрили нові можливості і стали базовим системотворчим чинником розвитку освіти загалом і безпосередньо післядипломної педагогічної дистанційної освіти. Також використання дистанційного навчання протягом останніх років, викликане пандемією та російсько-українською війною, дає змогу зробити процес набування знань і навичок більш доступним, ефективним, спонукати педагогів до навчання протягом життя та є реальним поштовхом до розвитку інформатизації освіти, ІТ-орієнтованих засобів навчання.

Наші дослідження узгоджуються з ідеями статей, де обґрунтовано необхідність використання у навчанні математики систем динамічної математики, зокрема *Gran* та *GeoGebra* [2]. Використання зазначених засобів допоможе забезпечити чіткість графіки, візуалізацію досліджуваних математичних об'єктів, виразів, ілюстрацію методів побудови. Актуальною є підготовка учителів математики та інформатики до проведення уроків робототехніки. Через реалізацію міжпредметних зв'язків учні практично застосовують теоретичні знання, краще розуміють математичні поняття. Наприклад, у статті [1] проаналізовано низку дослідницьких завдань для вивчення математики, у тому числі для використання систем динамічної математики, для розуміння закону великих чисел. Наші дослідження доповнюють банк таких завдань, оскільки ми пропонуємо зразки завдань з математичного аналізу та геометрії.

Мета дослідження – представити та узагальнити досвід підготовки майбутніх учителів математики з використанням пакету *GeoGebra*.

Найкращим способом формування професійних компетентностей є практична діяльність майбутнього бакалавра освіти. Тому у процесі

вивчення фундаментальних математичних курсів під час семінарських занять, які проводяться у дистанційній формі, пропонуємо студентам-майбутнім учителям математики практичні роботи з реалізації Мейкер-простору з використанням пакету GeoGebra.

Мейкер-простір (Мейкер-спейс від англ. MakerSpace – простір для мейкера) – це творчий простір, де особистість розкриває власні здібності, проявляє талант або обдарованість у певній специфічній діяльності, реалізує власний творчий потенціал, випробує особистісні можливості й відтворює власні задуми в діяльності, не переймаючись тим, що наступний крок може стати хибним, спілкується з однодумцями. Мейкер-простір у зарубіжних освітніх інноваційних практиках розглядається як простір, який містить специфічне обладнання (наприклад, 3D-принтери, набори LEGO Education, WeDo 2.0 тощо). Саме у процесі роботи учнів у мейкер-просторі «народжуються» ідеї нових проєктів, які реалізуються у STEAM-проєкті або під час STEAM-уроку. Такі шляхи можна ефективно адаптувати під освітній процес закладів вищої освіти.

Виконання навчальних завдань у Мейкер-просторі передбачає інтегровану дослідницьку, творчу діяльність студентів, спрямовану на отримання самостійних результатів під керівництвом викладача. У процесі вивчення різних тем окремі студенти або групи впродовж певного часу розробляють навчальні проєкти. Викладач здійснює управління такою діяльністю і спонукає до пошукової діяльності студентів, допомагає у визначенні мети, орієнтовних методів або прийомів дослідницької діяльності та пошуку інформації для розв'язання окремих кроків завдань. Також, аналогічну діяльність майбутні вчителі мають змогу організувати і під час проходження виробничої (педагогічної) практики, оскільки без відповідної підготовки вчителя неможливо ефективно організувати роботу учнів на уроці. Тому ми вважаємо, що така діяльність під час вивчення фундаментальних математичних курсів є одночасно і складовою методичної підготовки майбутніх учителів математики.

Для цього пропонуємо студентам до певних тем набір завдань з курсу математичного аналізу та геометрії, які вони спочатку мають перетворити у компетентнісні задачі відповідно до шкільного курсу математики, надалі студенти моделюють їх в програмі GeoGebra, а потім проводять строгі математичні обчислення. Наведемо приклад таких завдань.

Задача. Знайти сторони прямокутника найбільшої площі, вписаного в еліпс $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$.

Компетентнісна задача. Підлога зали має форму еліпса $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$. При проведенні реставрації було вирішено, що найбільшу частину підлоги прямокутної форми потрібно викласти мармуровою плиткою. Знайти сторони цього прямокутника.

Моделювання цієї задачі в програмі GeoGebra показано на рисунку 1 та на рисунку 2.

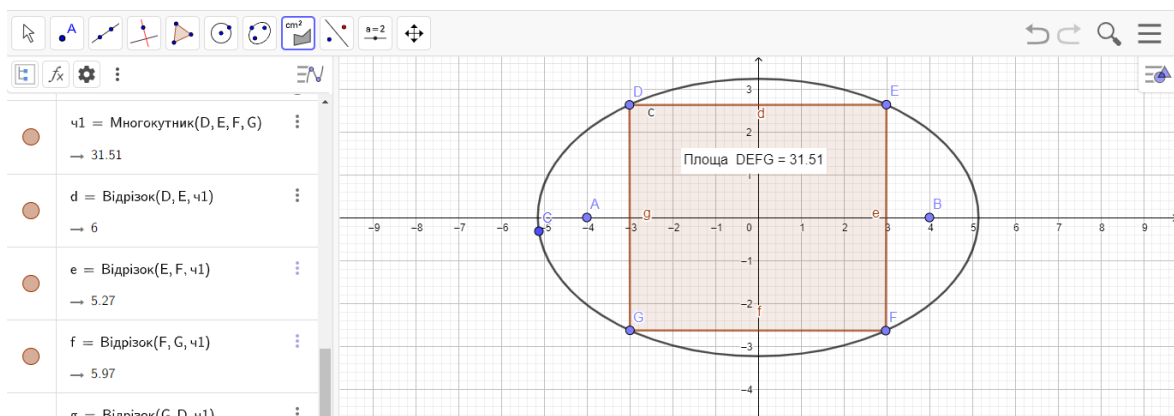

Рис. 1. Ілюстрація до завдання з використанням пакету GeoGebra

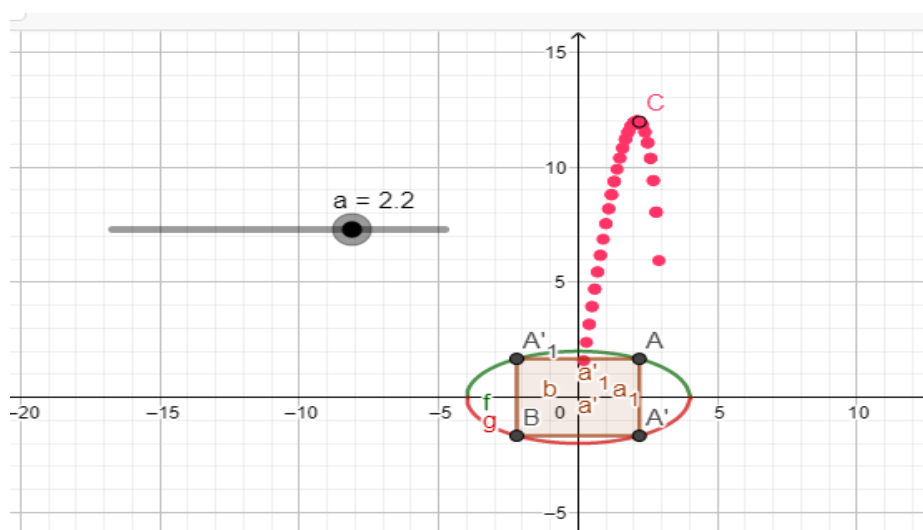

Рис. 2. Ілюстрація до завдання з використанням пакету GeoGebra

Під час роботи у групі над такими завданнями майбутні вчителі математики демонструють власні здібності, проявляють талант у певній специфічній діяльності, реалізують власний творчий потенціал, випробовують особистісні можливості й відтворюють власні задуми, спілкуються з однодумцями. Дехто зі студентів з легкістю вміє створювати зі звичайного математичного «тренувального» завдання компетентнісну задачу для учнів. Інші реалізують аналітичний підхід із залученням диференціального числення до розв'язування завдання. Частина студентів застосовують суто візуальний підхід до розв'язування задачі, причому з легкістю опановують інструменти віртуального середовища GeoGebra для побудови геометричних фігур, тіл, графіків залежностей. Студенти обмінюються досвідом, оцінюють власні можливості, обговорюють різні способи розв'язування завдання. Таким чином, майбутні вчителі математики одночасно демонструють створення Мейкер-простору під час роботи над такими завданнями в умовах Нової української школи.

Залучення здобувачів освіти до виконання завдань з використанням систем динамічної математики Gran та GeoGebra сприяє розширенню кола навчальних завдань, включаючи до нього нестандартні завдання дослідницького та прикладного характеру. Це створює умови для досягнення

високої мотивації навчання, забезпечення індивідуалізації процесу навчання. Математика суттєво використовується у навчанні робототехніки, у розробці та впровадженні STEM-освіти, при цьому часто потрібні математичні розрахунки, які можуть виходити за межі шкільної програми. Упровадження цифрових технологій в навчанні математики та інформатики дає можливість підвищити якість науково-технологічної підготовки учнів, що в подальшому сприятиме підвищенню їх життєвих компетентностей.

Це ставить перед системою педагогічної освіти завдання підготовки майбутніх учителів математики, що володіють інформаційно-цифровими компетентностями і здатні розвивати їх в учнів. Це в значній мірі може бути реалізовано із застосуванням математичного пакету GeoGebra. Для професійного зростання вчителя, обміну досвідом та пошуку нових ідей доцільно організовувати семінари, включаючи дистанційні. При підготовці майбутніх учителів математики доцільно ширше використовувати цифрові технології у навчанні математичних дисциплін, методики навчання математики, зокрема, здійснювати навчання з використанням систем динамічної математики.

Список використаних джерел

1. Білошарпа Н.М. Уміння використовувати засоби комп'ютерної візуалізації вчителем математики у професійній діяльності. *Фізико-математична освіта*. 2018. Випуск 1(15), частина 2. С. 6-10.
2. Семеніхіна О.В., Друшляк М.Г. Використання GeoGebra Exam у професійній підготовці майбутніх учителів математики, фізики, інформатики. *Фізико-математична освіта*. 2018. Випуск 1(15). С. 290-293.

СУЧАСНА МЕТОДИКА СПЕЦІАЛЬНИХ ВПРАВ ЗА ФІТНЕС-ПРОГРАМОЮ «RUN-ELASTIC»

Школа О. М., Волкова Є. Є.

На сьогоднішній день проблемою багатьох людей є поганий стан здоров'я, незадоволеність своєю фігурою, тому є загальна потреба та прагнення сучасної людини до досягнення ідеальних форм та здорового способу життя. До вашої уваги представляємо одну з сучасних методик за програмою «Run-elastic», що у перекладі означає (біг, резинка). Методика спеціальних вправ з фітнес резинками які запропонуємо нижче, дуже добре підійдуть будь якої людині яка дбайливо ставиться до свого тіла і прагне буди здоровою.

Ці вправи з резинками для фітнесу – не тільки дають можливість підтримувати форму, але є запорукою гарного настрою. Не дарма оригінальне англійське слово «фітнес» складається з частин, що означають:

здоровий, стрункий і перебуває в гарній формі. Мета фітнес вправ – заохочити як можна більш людей різних верств населення досягти бажаного результату, а саме здорового та активного способу життя. Крім того, будь-який комплекс фітнес вправ – це методики, які направлені на безпеку та користь для організму [1].

Ряд авторів у своїх дослідженнях показали, що в сучасних умовах популярною формою занять є різні види фітнес-програм [3; 4]. Тому досліджуючи цю проблему ми хотіли помітити, що особливо в даний час, коли наша держава потребує сильну і здорову націю для подальшої служби в збройних силах України та для оздоровлення. Ми почали шукати найбільш оптимальні шляхи підвищення результативності фізичної підготовленості та фізичного стану молоді засноване та введенні в оздоровчо-тренувальний процес принципово нових сучасних форм занять з фітнесу, що відповідають індивідуальним особливостям кожного хто займається. Однією з таких є методика спеціальних вправ «Run-elastic».

Мета дослідження – використання фітнес-програми «Run-elastic» в процесі оздоровчо-тренувальних занять з різними віковими групами.

Тренування з резинками на місці звичайно ефективно, але тренування з резинкою під час бігу, набагато ефективніше і цікавіше. Цю методику занять можна застосувати для будь-якого виду спорту, чи просто у домашніх умовах не маючи дорогих та малоефективних тренажерів. Завдяки новому виду фітнесу «Run-elastic», ми зробимо неможливе – можливим!

Тренування з резинками – давній спосіб тримати себе у формі, який вперше почали використовувати жінки в позаминулому столітті. Тренування з резинкою допомогало формувати фігуру і позбавлятися від надмірної ваги представникам аристократії і так званого середнього класу. Тому наша методика виконання бігових вправ з використання саме цього інвентарю – фітнес резинки в процесі оздоровчо-тренувальних занять є дуже актуальною.

Резинка для фітнесу – спортивний інвентар, який призначений для занять спортом та самостійно в домашніх умовах.

Крім того, ці тренувальні заняття мають і оздоровчу спрямованість. Усім відомо, що малорухливість означає менші витрати калорій, а зайва вага, що з'являється в результаті, створює додаткове навантаження на суглоби. Тому експерти в галузі фітнесу наполегливо рекомендують людям, щодня виконувати розтяжку основних м'язових груп, приділяючи особливу увагу суглобам, у яких спостерігається обмеження рухливості застосовуючи саме резинки для фітнесу [2; 5].

З точки зору функціональності людського тіла біг знаходиться за важливістю на одному з перших місць тому що людина має природну потребу. Просто природа вирішила колись, що люди повинні вміти дихати, ходити та бігати. І все. Це вміння закладено у кожному з нас. Що правда, кимось це вміння забуте згодом чи підкорено нашою повсякденною гіподинамією і неправильними рухами в житті. Треба бігати, але бігати правильно.

Методика спеціальних вправ «Run-elastic».

Спеціальні бігові вправи з фітнес резинкою складаються з двох обов'язкових для виконання частин: обов'язкової статичної і динамічної розтяжки та вправ з ЗФП (загальної фізичної підготовки) для бігуна. Вправи загальної фізичної підготовки необхідні бігунам для поліпшення бігових показників, таких як швидкість, витривалість і сила. Тривалість оздоровчо-тренувального заняття з фітнесу резинкою займає 60 хв.

У підготовчій частині тренування використовуються статичні та динамічні вправи для розвитку гнучкості та вправи ЗФП.

У основній частині заняття використовується методика вправ «Run-elastic» з використанням бігових вправ з резинками з подальшим поступовим прискоренням темпу.

Вправи з резинкою в русі: біг підтющем, біг із приставними кроками, біг з захльостами гомілки, біг з підніманням стегна, біг на прямих ногах, біг з вистрибуванням, схресний біг, біг з грою в класики, біг в напівприсіді з відведенням ніг в сторони, біг в парах.

У заключній частині заняття виконуються більш статичні дихальні вправи, на гнучкість та вправи на релаксацію рухів.

Вправи з резинкою відбуваються за допомогою компактної еластичної стрічки, створеної з унікального матеріалу, сформованого у вигляді кільця. Як правило, інвентар використовують для того, щоб виконати вправи з резинкою для ніг, проте його можна використовувати і для опрацювання інших частин тіла.

Бігові вправи з резинкою можна виконувати незалежно від місця знаходження, стану здоров'я або рівня фізичної підготовки. Резинка є самим ідеальним і практичним видом спортивного інвентарю.

Тому поєднання дуже ефективної фітнес резинки з бігом, було найкращим рішенням.

Ці тренування зручні тим, що можна самим регулювати максимальний рівень навантаження, використовуючи потрібний рівень амплітуди та вправ на розтягування.

Методичні рекомендації щодо тренувальних занять «Run-elastic»

Переваги вправ з резинкою:

- високий ефективність для підвищення сили м'язів;
- забезпечення пружності тіла;
- збільшення витривалості;
- формування гарного, рельєфного тіла;
- створення і зміцнення м'язового корсету;
- відсутність тиску на тіло, суглоби, м'язи і кістки.

Фітнес з резинками може здійснювати при використанні різноманітних видів даного інвентарю, який також називають резинкові петлі, фітнес-резинки, міні-стрічки, еспандер і інші [4; 5].

Фітнес вдома з резинкою допоможе вам тренувати всі групи м'язів відповідно до обраної вами програми і ваших фізичних можливостей.

Комплекс вправ з фітнес резинкою можуть виконувати як чоловіків так і жінки різного віку и є унікальним у своєму застосуванні.

Якщо ви хочете, почати вправи з резинкою для фітнесу і не знаєте, яка резинка підійде саме вам, то придбайте набір резинок в залежності від жорсткості. Для певного навантаження для різних груп м'язів потрібна своя жорсткість резинки. Фітнес резинка для тренувань допоможе позбутися від проблемних ділянок на вашому тілі і приховати сліди в'ялості м'язів. Вправи з резинкою на сідниці дозволять вам рівномірно розподілити навантаження і уникнути можливого травмування або розтягування м'язів.

Таким чином, методика оздоровчо-тренувальних занять за програмою «Run-elastic» – ідеальний варіант для людей які тренуються самостійно вдома. Тренування з резинками вдома захоплюють всі групи м'язів і гарантують їх високу ефективність і безпеку. Комплекс вправ з фітнес резинкою сьогодні задовольняє потребу багатьох людей – незалежно від їх віку, освіти, рівня підготовки або достатку.

Прагнення до новітніх технологій в сфері фітнесу призводить до вирішення нагальних завдань, а саме використання сучасних методик які дуже цікаві та ефективні. Тому вважаємо що методика занять за програмою «Run-elastic» дійсно варта уваги і добре підходить для оздоровчо-тренувальних занять з різним контингентом які можуть швидко досягнути поставленої мети за для покращення стану здоров'я та корекції своєї фігури.

Ці заняття обов'язково здивують бажаючих отримати гарні емоції та результат не змусить довго чекати.

Список використаних джерел

1. Иващенко Л. Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом. Київ: Наук. світ, 2008. 198 с.
2. Круцевич Т.Ю. Рекреация у фізичній культурі різних груп населення: Навч. Посібник. Київ: Олімпійська література, 2010. 248 с.
3. G. Griban, K. Prontenko, V. Zhamardiy, P. Tkachenko at all. Professional stages of a physical education teacher as determined using fitness technologies / Journal of Physical Education and Sport. Vol. 1, № 18, 2018. Pp. 565-569.
4. Shkola O., Griban G., Prontenko K., Fomenko O., Zhamardiy V., Bondarenko V. et al. (2019). Formation of valuable orientations in youth during physical training. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8 (3.1), 264-272.
5. https://novy.tv/ua/g-space/na-style/2020/12/16/kak-pravilno-vyibratfitnes-rezinki/amp/#amp_tf=%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%3A%20%251%24s&aoh=16661780148545&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com

НАШІ АВТОРИ

1. Агафонова Дар'я Вадимівна – здобувачка освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

2. Агєєнко Тетяна Анатоліївна – старший викладач кафедри культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

3. Акімова Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

4. Аксьонов Володимир Володимирович – старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

5. Аксьонов Дмитро Володимирович – викладач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

6. Аксьонова Світлана Володимирівна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

7. Анголенко Валентина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

8. Апончук Оксана Олегівна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

9. Бабак Павло Сергійович – аспірант, викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

10. Бабиніна Юлія Русланівна – аспірантка, викладач кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

11. Бакай Марія Сергіївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

12. Баранов Віктор Станіславович – аспірант Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

13. Башевська Марина Леонідівна – викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

14. Башлай Віталій Михайлович – викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

15. Бекетова Юлія Геннадіївна – вихователь-методист, здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

16. Бельмаз Ярослава Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

17. Бескорса Вікторія Миколаївна – кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

18. Беляєв Сергій Борисович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

19. Бившева Тамара Федорівна – викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

20. Бірюкова Інна Миколаївна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

21. Бобкова Олена Іванівна – методистка Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

22. Бойчук Марина Вікторівна – викладач інформатики Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

23. Бондаренко Аліна Олексіївна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

24. Борзик Олена Богданівна – доктор філософії, старший викладач кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

25. Борисенко Ульяна Володимирівна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

26. Бритікова Сніжана Андріївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

27. Василенко Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

28. Васильєв Станіслав Валерійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

29. Васильєва Тетяна Сергіївна – здобувачка освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

30. Веренич Лариса Валентинівна – викладач української мови та літератури Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

31. Весельська Тетяна Володимирівна – викладач інформатики Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

32. Вітківська Єлізавета Олександрівна – здобувачка освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

33. Вітчинкіна Катерина Олександрівна – здобувачка PhD Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, викладачка Уханьського технологічного університету, м. Ухань, Хубей, КНР.

34. Власенко Анна Сергіївна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

35. Волкова Єлизавета Євгеніївна – здобувачка освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

36. Волкова Катерина Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

37. Волошина Катерина Вадимівна – здобувач освіти першого (бакалаврського) рівня факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

38. Воскобійник Тетяна Олександрівна – викладач історії України та правознавства Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

39. Гасвська Оксана Анатоліївна – вчитель Люботинської гімназії №5 Люботинської міської ради Харківської області.

40. Гажа Людмила Володимирівна – викладач основ педагогічної майстерності Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

41. Галіщева Євгенія Геннадіївна – здобувачка освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

42. Галушко Наталія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

43. Гамрецька Галина Степанівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

44. Гейдел Алла Михайлівна – викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

45. Годунко Людмила Василівна – учитель української мови та літератури вищої категорії Шарівського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області.

46. Горбенко Євген Олександрович – асистент кафедри МЕЕПП Харківського національного університету радіоелектроніки.

47. Горовенко Оксана Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

48. Григоренко Валерія Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

49. Грищенко Людмила Кузьмівна – старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

50. Гузь Анжела Андріївна – здобувачка освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

51. Гуріна Олена Олегівна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

52. Давидченко Інна Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання, керівник навчального відділу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

53. Дергач Маргарита Альфрїтівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри спеціальної педагогіки та психології Хортицької національної академії.

54. Дерюшева Катерина Сергіївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

55. Дехтярьова Олена Олександрівна – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

56. Дзина Лариса Сергіївна – аспірантка ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

57. Диптан Анна Юрїївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

58. Діденко Алла Олександрівна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, педагог-організатор Баранівського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області.

59. Дмитренко Катерина Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, учений секретар Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

60. Долгопол Олена Олександрівна – доцент кафедри психології, педагогіки і мовної підготовки Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

61. Дрокіна Аліна Сергіївна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

62. Дуль Олена Володимирівна – викладач англійської мови Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

63. Єна Максим Сергійович – здобувач освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

64. Єрмоменко Ольга Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

65. Єфименко Людмила Миколаївна – доктор філософії, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

66. Живолуп Карина Євгенівна – здобувачка освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

67. Жиденко Тетяна Олександрівна – секретар-друкарка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

68. Журавель Марія Василівна – учитель інформатики та математики КЗ «Коротичанський ліцей Пісочинської селищної ради», аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

69. Журавльова Ірина Миколаївна – викладач вищої категорії, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

70. Жученко Анастасія Олександрівна – педагог-організатор Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Харківської міської ради Харківської області, здобувачка освіти факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

71. Задорожній Сергій Леонідович – здобувач освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

72. Задьорна Наталія Анатоліївна – вчитель Люботинської гімназії №5 Люботинської міської ради Харківської області.

73. Зайцева Тамара Олександрівна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

74. Замазій Юлія Олександрівна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, методист Центру практичної психології, соціальної роботи та здорового способу життя.

75. Зворська Надія Антонівна – викладач-методист, старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

76. Зозуля Яна Андріївна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

77. Зосим Ярослав Володимирович – здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

78. Іваній Максим Вікторович – здобувач освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

79. Ісмаїлова Ольга Сергіївна – викладач циклової комісії «Технології машинобудування, метрології та економіки промисловості» Харківського машинобудівного коледжу.

80. Казакова Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

81. Калагін Юрій Аркадійович – доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології і публічного управління Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

82. Калашник Дмитро Сергійович – учитель фізичної культури Добропільського НВК №7, здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

83. Калінін Костянтин Євгенійович – викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

84. Карпенко Артем Миколайович – здобувач освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

85. Квасенко Олександр Володимирович – аспірант Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

86. Квітко Наталія Миколаївна – доктор філософії, методист, викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

87. Квітковський Віктор Ігорович – кандидат історичних наук, викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

88. Кикилик Аліна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

89. Кириченко Аніта Олександрівна – здобувачка освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

90. Кислюк Жанна Михайлівна – аспірантка Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, директор коледжу ВП «Дубенський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» РОР.

91. Кіріллова Анна Олександрівна – асистент кафедри спеціальної освіти та психології Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

92. Кір'янова Олена Василівна – старший викладач кафедри психології, педагогіки і мовної підготовки Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

93. Кіяшко Людмила Іванівна – завідувачка навчально-виробничої практики Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

94. Ковтун Ганна Володимирівна – старший лаборант, викладач-керівник практики Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

95. Колесник Людмила Дмитрівна – викладач математики Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

96. Колеснікова Марина Леонідівна – концертмейстер, викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

97. Колесніков Руслан Олексійович – аспірант Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, учитель англійської мови Комунального закладу «Харківська спеціальна школа №7» Харківської обласної ради.

98. Корсікова Катерина Геннадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

99. Котелевська Любов Дмитрівна – викладач української мови Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

100. Кравцов Олексій Олексійович – здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

101. Кравченко Антон Валерійович – інженер з охорони праці, аспірант Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

102. Красько Євген Васильович – здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

103. Кривенко Юлія Олександрівна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, вчитель початкової школи Комунального закладу «Харківська гімназія №6 «Маріїнська гімназія» Харківської міської ради Харківської області.

104. Купіна Оксана Вячеславівна – методист, викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

105. Курганнікова Ольга Олександрівна – аспірантка, викладач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

106. Куцовол Яна Олександрівна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

107. Лавріненко Тетяна Михайлівна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

108. Ладика Валентина Володимирівна – практичний психолог Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №50 Харківської міської ради».

109. Лаптева Дар'я Андріївна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

110. Левченко Альона Олександрівна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

111. Лесніков Юрій Геннадійович – здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

112. Лещенко Євгенія Валеріївна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, соціальний педагог Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №10 Харківської міської ради Харківської області.

113. Лєдок Марина Валеріївна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

114. Лупаренко Світлана Євгенівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

115. Макарова Світлана Василівна – викладач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

116. Макогон Анастасія Сергіївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

117. Максимчук Сюзанна Леонідівна – студентка-магістрантка другого наукового рівня Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

118. Мараховська Елеонора Владиславівна – кандидат філософських наук, доцент, старший викладач кафедри культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

119. Марців Ірина Ярославівна – викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

120. Машкаринець Вікторія Юрївна – здобувачка освіти Мукачівського державного університету.

121. Машкіна Людмила Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

122. Микуліна Євгенія Володимирівна – здобувачка освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

123. Молчанюк Ольга Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

124. Монастирська Олена Вікторівна – викладач методики виховної роботи Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

125. Монастирська Юлія В'ячеславівна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

126. Москальов Віталій Борисович – викладач кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

127. Мочан Тетяна Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету.

128. Мудрик Ольга Борисівна – викладач кафедри культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

129. Мулеса Павло Павлович – кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри кібернетики і прикладної математики Ужгородського національного університету.

130. Муравський Ігор Костянтинович – здобувач освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

131. Нікуленко Світлана Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

132. Носик Максим Віталійович – здобувач освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

133. Овчаренко Ліліана Валеріївна – викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

134. Овчарова Ірина Арсентіївна – викладач-методист кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

135. Одарченко Вероніка Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

136. Олешко Валерій Леонідович – викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

137. Олешко Тетяна Євгеніївна – викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

138. Оловаренко Олена Іванівна – старший викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

139. Осика Юлія Юріївна – викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

140. Отич Ганна Олександрівна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної психології та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

141. Павленко Анатолій Іванович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

142. Панфілов Олександр Юрійович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціології та політології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

143. Пелешенко Ігор Миколайович – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

144. Переверзева Антоніна Акимівна – вихователь Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №307 Харківської міської ради».

145. Перемишлєв Микита Костянтинівич – здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

146. Перепелкіна Тетяна Василівна – викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

147. Петриченко Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, перший проректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

148. Петровська Анна Сергіївна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

149. Пехарєва Альона Станіславівна – кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

150. Пехарєва Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

151. Писаревська Владлена Віталіївна – здобувачка освіти відділення фізичного виховання та музичного мистецтва Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

152. Піковець Наталія Володимирівна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

153. Погода Олена Василівна – викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

154. Полякова Ірина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

155. Пономарьова Галина Федорівна – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, Почесний громадянин Харківської області, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

156. Попадинець Ольга Анатоліївна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

157. Попова Карина Олександрівна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

158. Портянко Марія Миколаївна – здобувачка освіти факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

159. Потапова Юлія Іванівна – здобувачка освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

160. Проворна Інна Олексіївна – викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

161. Проскурняк Олена Ігорівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

162. Пушкар Олександр Іванович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних систем і технологій Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

163. Пятницька Дар'я Всеволодівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

164. Рассказова Ольга Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

165. Ратушняк Надія Юріївна – здобувачка освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

166. Ремзі Ірина Владленівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

167. Репко Інна Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, проректор з науково-педагогічної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

168. Родін Олександр Кімович – викладач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

169. Руднік Денис Геннадійович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

170. Русанова Руслана Сергіївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

171. Рябокінь Сергій Сергійович – викладач вступу до спеціальності Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

172. Савченко Дарина Русланівна – здобувачка освіти факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

173. Савченко Людмила Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

174. Савченко Тимур Русланович – здобувач освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

175. Сазонова Ірина Олегівна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

176. Салюкова Карина Русланівна – здобувачка освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

177. Саяпіна Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету гуманітарної та економічної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

178. Сипчук Єгор Юрійович – здобувач 2 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти освітньої програми «Освітні, педагогічні науки» ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», вчитель фізики «Билбасівський опорний ЗЗСО I-III ступенів».

179. Сіренко Юлія Сергіївна – здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

180. Слабинська Тетяна Вікторівна – учитель вищої кваліфікаційної категорії Красноградського ліцею №3 Красноградської міської ради Харківської області.

181. Слободюк Жанна Миколаївна – методист, викладач-керівник практики Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

182. Степанець Іван Олексійович – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

183. Суліменко Віталій В'ячеславович – здобувач освіти факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

184. Суліменко Ольга Миколаївна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

185. Суменко Тетяна Юріївна – аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, музична керівниця вищої категорії Комунального закладу «Харківський міський центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Промінь».

186. Суровов Олексій Анатолійович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

187. Сухомлин Олена Олександрівна – вихователь Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №307 Харківської міської ради».

188. Табачник Інна Григорівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

189. Таможська Ірина Володимирівна – доктор педагогічних наук, викладач української мови та літератури Харківського автотранспортного фахового коледжу.

190. Тарасенко Неллі Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

191. Татаринцева Юлія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

192. Ткаченко Лідія Микитівна – викладач педагогіки (дошкільної) Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

193. Ткаченко Ніна Григорівна – директор Державного навчального закладу «Регіональний центр професійної освіти швейного виробництва та сфери послуг Харківської області».

194. Томорко Вероніка Вікторівна – здобувачка освіти педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

195. Топольницька Юлія Сергіївна – викладач іноземної мови Педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

196. Тупиця Аліна Іванівна – керівник навчально-методичного відділу, викладач кафедри іноземної філології, аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

197. Турукіна Олена Вікторівна – викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

198. Упатова Ірина Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, виконуюча обов'язки завідувача кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

199. Федусенко Марія Олександрівна – здобувачка освіти Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

200. Фоменко Олена Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

201. Фролова Дар'я Олександрівна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, вчитель англійської мови Краматорського ЗЗСО №12 ім. Степана Чубенка Краматорської міської ради Донецької області.

202. Фролова Ірина Всеволодівна – викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

203. Христенко Дмитро Олександрович – аспірант, викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

204. Хряпін Едуард Олександрович – кандидат історичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

205. Цуранова Оксана Олексіївна – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

206. Чаговець Алла Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

207. Чалий Вадим Юрійович – викладач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

208. Червоненко Катерина Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

209. Черкаський Роман Ігорович – здобувач освіти факультету фізичного виховання та мистецтв Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

210. Четаєва Людмила Петрівна – старший викладач кафедри інформатики, заступник декана психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

211. Чорній Катерина Юріївна – здобувачка освіти психолого-педагогічного факультету Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

212. Шалєпа Олександр Григорович – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

213. Шеляг Ксенія Сергіївна – викладач кафедри соціальної роботи, аспірантка Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

214. Шищенко Інна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

215. Школа Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

216. Шкурко Ангеліна Вадимівна – асистент кафедри практичної психології Української інженерно-педагогічної академії.

217. Юденко Каміла Сергіївна – здобувачка освіти факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

218. Ярославцева Мілена Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

219. Яурова Ірина Валеріївна – здобувачка освіти факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	3
<i>Агафонова Д. В., Купіна О. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МУЗИЧНИМ КЕРІВНИКОМ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	4
<i>Агєєнко Т. А., Нікуленко С. І.</i>	
«ВІРТУАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ» ЯК СУЧАСНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПОЗИЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧИХ РОБІТ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	6
<i>Акімова О. М.</i>	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ.....	9
<i>Аксьонов Д. В., Калашник Д. С., Суоров О. А.</i>	
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ДИТЯЧОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ.....	12
<i>Аксьонов В. В., Калашник Д. С., Калінін К. Є.</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ	18
<i>Аксьонова С. В., Єрмоєнко О. А.</i>	
СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ УЧНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	22
<i>Апончук О. О., Табачник І. Г.</i>	
РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	26
<i>Бабак П. С., Дмитренко К. А.</i>	
ПРОБЛЕМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ	28
<i>Бабиніна Ю. Р.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	30
<i>Баранов В. С.</i>	
ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК РЕСУРС СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ	32
<i>Башевська М. Л., Колеснікова М. Л.</i>	
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	35
<i>Башлай В. М.</i>	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	37
<i>Бекєтова Ю. Г., Ярославцева М. І.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МНЕНОТЕХНІКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	39

<i>Бескорса В. М., Мараховська Е. В.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ДУХОВНО ОРІЄНТОВАНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	43
<i>Бельмаз Я. М., Тупиця А. І.</i>	
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ	46
<i>Беляєв С. Б.</i>	
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	49
<i>Бірюкова І. М., Макарова С. В.</i>	
НАУКА І ОСВІТА – СКЛАДОВІ ЦІЛІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	52
<i>Бойчук М. В., Весельська Т. В.</i>	
КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	55
<i>Бондаренко А. О., Сазонова І. О.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС – ОБ’ЄКТИВНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ.....	57
<i>Борзик О. Б., Молчанюк О. В., Діденко А. О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-КВЕСТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	59
<i>Борисенко У. В.</i>	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	64
<i>Бритікова С. А., Монастирська Ю. В., Москальов В. Б.</i>	
ВИЗНАЧЕННЯ АЛГОРИТМУ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АДАПТАЦІЇ РОСЛИН ДО СОЛЕЙ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ	66
<i>Василенко О. М., Шкурко А. В.</i>	
ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	69
<i>Васильєв С. В.</i>	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ	71
<i>Васильєва Т. С., Купіна О. В.</i>	
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ВПЛИВОВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ.....	74
<i>Веренич Л. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	78
<i>Вітковська Є. О.</i>	
ТВОРЧИСТЬ МАРКА КАРМІНСЬКОГО У МУЗИЧНО – ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	80

<i>Вітчинкіна К. О.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КНР (НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ)	83
<i>Власенко А. С., Куцовол Я. О.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ	88
<i>Воскобійник Т. О.</i>	
ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ТЕНДЕНЦІЯ САМОРОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	90
<i>Гаєвська О. А., Задьорна Н. А., Савченко Л. Л.</i>	
ВИХОВАННЯ ДИТИНИ НА ЗАСАДАХ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ	92
<i>Гажка Л. В.</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	97
<i>Галіщева Є. Г., Зосим Я. В., Калашник Д. С., Перемишлєв М. К.</i>	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	100
<i>Галушко Н. А., Левченко А. О.</i>	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	102
<i>Гамрецька Г. С.</i>	
ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В УМОВАХ «ВИКЛИКУ-ВІДПОВІДІ»	104
<i>Гейдел А. М., Калашник Д. С.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІЗ ПРИКАЗКАМИ ТА ПРИСЛІВ'ЯМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ...	107
<i>Годунко Л. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ПОСТЕРА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	111
<i>Норовенко О. А., Slabynska T. V.</i>	
FORMATION OF LINGUO-SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS IN ENGLISH CLASSES (FROM WORK EXPERIENCE)	113
<i>Григоренко В. Л., Рассказова О. І.</i>	
ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ	117
<i>Грищенко Л. К., Кравцов О. О., Пятницька Д. В.</i>	
ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СПОСІБ ЖИТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	121
<i>Гузь А. А., Купіна О. В.</i>	
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ТА СУЧАСНИЙ УРОК МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	124

<i>Давидченко І. Д.</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	129
<i>Дергач М. А.</i>	
ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ К. ХАНТЕР «МЕТОД СЕРДЦЕБИТТЯ ХАНТЕР» В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖИНЦІВ З УКРАЇНИ	134
<i>Дерюшева К. С., Упатова І. П.</i>	
ЕКОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕПІГЕЙНИХ ТА ЕПІФІТНИХ ЛІХЕНІЗОВАНИХ ГРИБІВ (LICHENORHYZA) СОСНОВОГО ЛІСУ С. ГАВРИЛІВКА ІЗЮМСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	137
<i>Дехтярьова О. О., Калашник Д. С.</i>	
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	139
<i>Дзина Л. С.</i>	
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗЗСО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	142
<i>Диптан А. Ю.</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	144
<i>Долгопол О. О., Кір'янова О. В.</i>	
ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ	145
<i>Дрокіна А. С.</i>	
ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ РОЛЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	149
<i>Дуль О. В.</i>	
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ДОШКИ MİRO НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	152
<i>Єна М. С.</i>	
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	155
<i>Єфименко Л. М., Зайцева Т. О.</i>	
ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ	157
<i>Живолуп К. Є., Купіна О. В.</i>	
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	159
<i>Журавель М. В.</i>	
ЗМІСТ ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА З ІНФОРМАТИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	162

Журавльова І. М., Калашиник Д. С., Шалена О. Г.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ
У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ 164**

Жученко А. О., Квітко Н. М.

**ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА 167**

Замазій Ю. О.

**ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ВІЙНИ
ЯК ПОРУШЕННЯ ЙОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я 170**

Зворська Н. А., Салюкова К. Р.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 172

Зозуля Я. А., Четаєва Л. П.

**ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ - ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
СЬОГОДЕННЯ 174**

Іваній М. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО 178

Ісмаїлова О. С.

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАУКИ Й ОСВІТИ У ХАРКІВСЬКОМУ
МАШИНОБУДІВНОМУ КОЛЕДЖІ 180**

Казакова Н. В.

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ
ІДЕЙ НУШ 183**

Калашиник Д.С., Ремзі І. В.

**УПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ЖИТТЯ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ З ПАУЕРЛІФТИНГУ НА УРОЦІ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 187**

Калашиник Д. С., Пелешенко І. М., Школа О. М.

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ 190

Карпенко А. М., Калагін Ю. А.

**ВНЕСОК В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У НАУКОВО-ДОСЛІДНУ ПРОБЛЕМАТИКУ
ВІТЧИЗНЯНОГО ШКОЛОЗНАВСТВА 191**

Квітко Н. М.

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ
ПРИ РОБОТІ З ВПО, БІЖЕНЦЯМИ ТА МІГРАНТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ 194**

Квітковський В. І., Хряпін Е. О., Руднік Д. Г.

**ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ
МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ 196**

Кикилик А. М.

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ 198**

<i>Кириченко А. О., Мудрик О. Б.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ НА УРОКАХ, РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	201
<i>Кислюк Ж. М.</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.....	204
<i>Кіріллова А. О.</i>	
МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ.....	206
<i>Кіяшко Л. І.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	209
<i>Колесник Л. Д.</i>	
ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ КОЛЕДЖУ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	212
<i>Колесніков Р. О.</i>	
СУЧАСНА КАНАДСЬКА ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ	213
<i>Котелевська Л. Д.</i>	
СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	216
<i>Кравченко А. В., Рассказова О. І.</i>	
КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ОСВІТЯН НА РОБОЧОМУ МІСЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	218
<i>Красько Є. В., Журавльова І. М., Пятницька Д. В.</i>	
ФІТНЕС СИЛОВОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ	220
<i>Кривенко Ю. О.</i>	
ГУМОР ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ...	222
<i>Купіна О. В.</i>	
ПРОБЛЕМА ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	225
<i>Курганнікова О. О.</i>	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ «МАЙБУТНІЙ ФАХІВЕЦЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ДИТИНА»	228
<i>Лавріненко Т. М., Дмитренко К. А.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗЗСО	232

<i>Лантєва Д. А., Панфілов О. Ю.</i>	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА КОЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ	233
<i>Лещенко Є. В., Волкова К. С.</i>	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВСТВА ЗАСОБАМИ СЕЕН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ.....	237
<i>S. Luparenko</i>	
THE EDUCATIONAL AND CULTURAL ACTIVITIES OF THE RELIGIOUS ORGANIZATIONS (THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY).....	239
<i>Макарова С. В., Юденко К. С., Яурова І. В.</i>	
РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	243
<i>Макогон А. С., Попова К. О., Москальов В. Б.</i>	
ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДІЇ АНТИБІОТИКІВ ТА ІНТЕГРУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	248
<i>Максимчук С. Л.</i>	
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	253
<i>Мараховська Е. В., Калашник Д. С.</i>	
МЕДІАОСВІТА У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	256
<i>Марців І. Я., Томорко В. В.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	262
<i>Машкіна Л. А.</i>	
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: НОВІ ВИМІРИ	265
<i>Микуліна Є. В., Купіна О. В.</i>	
ГЕНДЕРНОЧУТЛИВИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	269
<i>Монастирська О. В., Бобкова О. І.</i>	
ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	271
<i>Мочан Т. М., Машкаринець В. Ю.</i>	
ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ	274
<i>Мудрик О. Б.</i>	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	276

<i>Мулеса П. П.</i>	
ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ ЗАСОБІВ ВІРТУАЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ	279
<i>Муравський І. К., Купіна О. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК	284
<i>Носик М. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ТА ДОСВІД ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ЗА КОРДОНОМ	288
<i>Овчарова І. А.</i>	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	292
<i>Одарченко В. І., Задорожній С. Л.</i>	
ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ.....	294
<i>Олешко В. Л., Олешко Т. Є.</i>	
МІСЦЕ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО».....	296
<i>Оловаренко О. І.</i>	
ЕДУКАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЦІЛІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО.....	299
<i>Отиц Г. О., Савченко Д. Р., Савченко Т. Р.</i>	
УСПІШНИЙ РОЗВИТОК ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ТІСНОЇ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГІВ ІЗ БАТЬКАМИ	301
<i>Павленко А. І.</i>	
ІННОВАЦІЙНИЙ ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ПРОЦЕСІВ НА СУЧАСНИЙ ЗМІСТ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ	305
<i>Переверзева А. А.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	306
<i>Перепелкіна Т. В.</i>	
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОСТІ	311
<i>Петриченко Л. О.</i>	
САМООСВІТА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	314
<i>Петровська А. С., Табачник І. Г.</i>	
СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ РОБОТИ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	319

<i>Пехарева С. В., Пехарева А. С., Горбенко Є. О.</i>	
ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ АСИНХРОННОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ	321
<i>Писаревська В. В., Купіна О. В.</i>	
РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	324
<i>Піковець Н. В., Табачник І. Г.</i>	
ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ В СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	327
<i>Полякова І. В., Жиденко Т. О., Бакай М. С.</i>	
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	330
<i>Пономарьова Г. Ф., Степанець І. О.</i>	
ОСВІТА І НАУКА – ОРГАНІЧНІ СКЛАДОВІ ЦІЛСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	332
<i>Попадинець О. А., Рассказова О. І.</i>	
ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК ПІСЛЯ КАР'ЄРНОЇ ПЕРЕРВИ НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	335
<i>Портянко М. М., Рассказова О. І.</i>	
БУЛІНГ ЩОДО ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: МАСШТАБИ ТА ПРИЧИНИ.....	337
<i>Потанова Ю. І.</i>	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЕТАПІВ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	340
<i>Проворна І. О.</i>	
ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНІ РЕСУРСИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	344
<i>Проскурняк О. І.</i>	
ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ.....	345
<i>Ратушняк Н. Ю., Цуранова О. О.</i>	
ВИДИ ЗАНЯТЬ І ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНІ З МИСТЕЦТВОМ ТА РОЗВАГАМИ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВАГ У ЗДО	350
<i>Репко І. П., Лєдок М. В.</i>	
ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ	353
<i>Родін О. К., Калашник Д. С.</i>	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА КОНСТРУКТИВНІ ЗРУШЕННЯ	356

<i>Русанова Р. С., Упатова І. П.</i>	
ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ» ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	359
<i>Рябокін С. С.</i>	
ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА – СКЛАДОВА СИСТЕМИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	361
<i>Саяпіна С. А.</i>	
ГЕНЕЗА НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИХ І МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ (1960 ІЙ Р. – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ).....	363
<i>Сипчук Є. Ю.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВUOD ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ	367
<i>Сіренко Ю. С., Волошина К. В., Лупаренко С. Є.</i>	
ВІКОВО-СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ	370
<i>Слободюк Ж. М., Ковтун Г. В.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ - ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ	373
<i>Суліменко В. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	376
<i>Суліменко О. М., Анголенко В. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	378
<i>Суменко Т. Ю., Волкова К. С.</i>	
ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ БАТЬКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ	380
<i>Сухомлин О. О.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНЬОЇ РОЗРОБКИ – ГЕОБОРД ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ	383
<i>Таможська І. В.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНУ ОСВІТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	385
<i>Тарасенко Н. В., Осика Ю. Ю.</i>	
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОСТІ ДИТИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ	390
<i>Татаринцева Ю. Л., Бившева Т. Ф., Погода О. В., Пушкар О. І.</i>	
ГЕЙМІФІКАЦІЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	392

<i>Ткаченко Л. М.</i>	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБОМ ПРОЄКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ	395
<i>Ткаченко Н. Г., Корсікова К. Г.</i>	
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	397
<i>Топольницька Ю. С.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАТИВНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ВАДАМИ ЗОРУ	400
<i>Турукіна О. В. Овчаренко Л. В.</i>	
АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ	404
<i>Федусенко М. О., Червоненко К. С.</i>	
ДО ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	405
<i>Фоменко О. В., Лесніков Ю. Г.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ «KICKBOXING-TRAMPOLINE» У ПРОЦЕСІ ОЗДОРОВЧО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	408
<i>Фролова Д. О.</i>	
ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: СОЦІАЛЬНИЙ, ПЕДАГОГІЧНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ	411
<i>Фролова І. В., Ладика В. В.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ МИСТЕЦЬКИХ МЕТОДІВ З ВИХОВАНЦЯМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО	415
<i>Христенко Д. О.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ	419
<i>Чаговець А. І., Гуріна О. О.</i>	
МІЖСОБИСТІСНЕ ПАРТНЕРСТВО В ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	421
<i>Чалий В. Ю., Калашник Д. С.</i>	
РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗЗСО	423
<i>Червоненко К. С.</i>	
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: МОЖЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ ДОШКИ PADLET.....	429
<i>Черкаський Р. І., Мудрик О. Б.</i>	
РОЗВИТОК НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ	432

<i>Чорній К. Ю., Москальов В. Б., Упатова І. П.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТУ НА ДОМІНАНТНІ ЛЕТАЛЬНІ МУТАЦІЇ У <i>DROSOPHILA MELANOGASTER</i> ПІД ЧАС НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ- БІОЛОГІВ	434
<i>Шеляг К. С., Дмитренко К. А.</i>	
ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНО ЕМІГРОВАНИХ ОСІБ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	437
<i>Шеляг К. С., Подпорінова В. В.</i>	
ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....	439
<i>Шищенко І. В.</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ ПАКЕТУ GEOGEBRA У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ	441
<i>Школа О. М., Волкова Є. Є.</i>	
СУЧАСНА МЕТОДИКА СПЕЦІАЛЬНИХ ВПРАВ ЗА ФІТНЕС-ПРОГРАМОЮ «RUN-ELASTIC».....	444
НАШІ АВТОРИ	448

Наукове видання
За загальною редакцією
Галини Федорівни Пономарьової

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК
ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
(м. Харків, 29 листопада 2022 року)**

Відповідальний за випуск: Тупиця А. І.

Технічний редактор: Кашуба Л. С.

